నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

విసుద్ధిమగ్గో

(పఠమో భాగో)

నిదానాదికథా

౧. **సీలే పతిట్ఠాయ నరో సపఞ్ఞో, చిత్తం పఞ్ఞఞ్చ భావయం;**

ఆతాపీ నిపకో భిక్ఖు, సో ఇమం విజటయే జటన్తి. (సం॰ ని॰ ౧.౨౩);

ఇతి హిదం వుత్తం, కస్మా పనేతం వుత్తం, భగవన్తం కిర సావత్థియం విహరన్తం రత్తిభాగే అఞ్ఞతరో దేవపుత్తో ఉపసఙ్కమిత్వా అత్తనో సంసయసముగ్ఘాటత్థం –

అన్తోజటా బహిజటా, జటాయ జటితా పజా;

తం తం గోతమ పుచ్ఛామి, కో ఇమం విజటయే జటన్తి. (సం॰ ని॰ ౧.౨౩) –

ఇమం పఞ్హం పుచ్ఛి. తస్సాయం సఙ్ఖేపత్థో – **జటాతి** తణ్హాయ జాలినియా ఏతం అధివచనం. సా హి రూపాదీసు ఆరమ్మణేసు హేట్ఠుపరియవసేన పునప్పునం ఉప్పజ్జనతో సంసిబ్బనట్ఠేన వేళుగుమ్బాదీనం సాఖాజాలసఙ్ఖాతా జటా వియాతి జటా, సా పనేసా సకపరిక్ఖారపరపరిక్ఖారేసు సకఅత్తభావపరఅత్తభావేసు అజ్ఝత్తికాయతనబాహిరాయతనేసు చ ఉప్పజ్జనతో **అన్తోజటా బహిజటాతి** వుచ్చతి. తాయ ఏవం ఉప్పజ్జమానాయ **జటాయ జటితా పజా**. యథా నామ వేళుగుమ్బజటాదీహి వేళుఆదయో, ఏవం తాయ తణ్హాజటాయ సబ్బాపి అయం సత్తనికాయసఙ్ఖాతా పజా జటితా వినద్ధా, సంసిబ్బితాతి అత్థో. యస్మా చ ఏవం జటితా. **తం తం గోతమ పుచ్ఛామీతి** తస్మా తం పుచ్ఛామి. **గోతమాతి** భగవన్తం గోత్తేన ఆలపతి. **కో ఇమం విజటయే జటన్తి** ఇమం ఏవం తేధాతుకం జటేత్వా ఠితం జటం కో విజటేయ్య, విజటేతుం కో సమత్థోతి పుచ్ఛతి.

ఏవం పుట్ఠో పనస్స సబ్బధమ్మేసు అప్పటిహతఞాణచారో దేవదేవో సక్కానం అతిసక్కో బ్రహ్మానం అతిబ్రహ్మా చతువేసారజ్జవిసారదో దసబలధరో అనావరణఞాణో సమన్తచక్ఖు భగవా తమత్థం విస్సజ్జేన్తో –

సీలే పతిట్ఠాయ నరో సపఞ్ఞో, చిత్తం పఞ్ఞఞ్చ భావయం;

ఆతాపీ నిపకో భిక్ఖు, సో ఇమం విజటయే జటన్తి. –

ఇమం గాథమాహ.

౨. ఇమిస్సా దాని గాథాయ, కథితాయ మహేసినా;

వణ్ణయన్తో యథాభూతం, అత్థం సీలాదిభేదనం.

సుదుల్లభం లభిత్వాన, పబ్బజ్జం జినసాసనే;
సీలాదిసఙ్గహం ఖేమం, ఉజుం మగ్గం విసుద్ధియా.

యథాభూతం అజానన్తా, సుద్ధికామాపి యే ఇధ;
విసుద్ధిం నాధిగచ్ఛన్తి, వాయమన్తాపి యోగినో.

తేసం పామోజ్జకరణం, సువిసుద్ధవినిచ్ఛయం;
మహావిహారవాసీనం, దేసనానయనిస్సితం.

విసుద్ధిమగ్గం భాసిస్సం, తం మే సక్కచ్చ భాసతో;
విసుద్ధికామా సబ్బేపి, నిసామయథ సాధవోతి.

౩. తత్థ **విసుద్ధీ**తి సబ్బమలవిరహితం అచ్చన్తపరిసుద్ధం నిబ్బానం వేదితబ్బం. తస్సా విసుద్ధియా మగ్గోతి విసుద్ధిమగ్గో. **మగ్గో**తి అధిగమూపాయో వుచ్చతి. తం విసుద్ధిమగ్గం భాసిస్సామీతి అత్థో.

సో పనాయం **విసుద్ధిమగ్గో** కత్థచి **విపస్సనామత్తవసేనేవ** దేసితో. యథాహ –

“సబ్బే సఙ్ఖారా అనిచ్చాతి, యదా పఞ్ఞాయ పస్సతి;
అథ నిబ్బిన్దతి దుక్ఖే, ఏస మగ్గో విసుద్ధియా”తి. (ధ. ప. ౨౭౭);

కత్థచి **ఝానపఞ్ఞావసేన**. యథాహ –

“యమ్హి ఝానఞ్చ పఞ్ఞా చ, స వే నిబ్బానసన్తికే”తి. (ధ. ప. ౩౭౨);

కత్థచి **కమ్మాదివసేన**. యథాహ –

“కమ్మం విజ్జా చ ధమ్మో చ, సీలం జీవితముత్తమం;
ఏతేన మచ్చా సుజ్ఝన్తి, న గోత్తేన ధనేన వా”తి. (మ. ని. ౩.౩౮౭; సం. ని. ౧.౪౮);

కత్థచి **సీలాదివసేన**. యథాహ –

“సబ్బదా సీలసమ్పన్నో, పఞ్ఞవా సుసమాహితో;
ఆరద్ధవీరియో పహితత్తో, ఓఘం తరతి దుత్తర”న్తి. (సం. ని. ౧.౯౬);

కత్థచి **సతిపట్ఠానాదివసేన**. యథాహ –

“ఏకాయనో అయం, భిక్ఖవే, మగ్గో సత్తానం విసుద్ధియా…పే… నిబ్బానస్స సచ్ఛికిరియాయ, యదిదం చత్తారో సతిపట్ఠానా”తి (దీ. ని. ౨.౩౭౩).

సమ్మప్పధానాదీసుపి ఏసేవ నయో. ఇమస్మిం పన పఞ్హాబ్యాకరణే **సీలాదివసేన** దేసితో.

౪. తత్రాయం సఙ్ఖేపవణ్ణనా – **సీలే పతిట్ఠాయా**తి సీలే ఠత్వా, సీలం పరిపూరయమానోయేవ చేత్థ సీలే ఠితోతి వుచ్చతి. తస్మా సీలపరిపూరణేన సీలే పతిట్ఠహిత్వాతి అయమేత్థ అత్థో. **నరో**తి సత్తో. **సపఞ్ఞో**తి కమ్మజతిహేతుకపటిసన్ధిపఞ్ఞాయ పఞ్ఞవా. **చిత్తం పఞ్ఞఞ్చ భావయ**న్తి సమాధిఞ్చేవ విపస్సనఞ్చ భావయమానో, చిత్తసీసేన హేత్థ సమాధి నిద్దిట్ఠో. పఞ్ఞానామేన చ విపస్సనాతి. **ఆతాపీ**తి వీరియవా. వీరియఞ్హి కిలేసానం ఆతాపనపరితాపనట్ఠేన ఆతాపోతి వుచ్చతి. తదస్స అత్థీతి ఆతాపీ. **నిపకో**తి నేపక్కం వుచ్చతి పఞ్ఞా, తాయ సమన్నాగతోతి అత్థో. ఇమినా పదేన పారిహారికపఞ్ఞం దస్సేతి. ఇమస్మిఞ్హి పఞ్హాబ్యాకరణే తిక్ఖత్తుం పఞ్ఞా ఆగతా. తత్థ పఠమా జాతిపఞ్ఞా, దుతియా విపస్సనాపఞ్ఞా, తతియా సబ్బకిచ్చపరిణాయికా పారిహారికపఞ్ఞా. సంసారే భయం ఇక్ఖతీతి **భిక్ఖు. సో ఇమం విజటయే జట**న్తి సో ఇమినా చ సీలేన ఇమినా చ చిత్తసీసేన నిద్దిట్ఠసమాధినా ఇమాయ చ తివిధాయ పఞ్ఞాయ ఇమినా చ ఆతాపేనాతి ఛహి ధమ్మేహి సమన్నాగతో భిక్ఖు. సేయ్యథాపి నామ పురిసో పథవియం పతిట్ఠాయ సునిసితం సత్థం ఉక్ఖిపిత్వా మహన్తం వేళుగుమ్బం విజటేయ్య, ఏవమేవ సీలపథవియం పతిట్ఠాయ సమాధిసిలాయం సునిసితం విపస్సనాపఞ్ఞాసత్థం వీరియబలపగ్గహితేన పారిహారికపఞ్ఞాహత్థేన ఉక్ఖిపిత్వా సబ్బమ్పి తం అత్తనో సన్తానే పతితం తణ్హాజటం విజటేయ్య సఞ్ఛిన్దేయ్య సమ్పదాలేయ్య. మగ్గక్ఖణే పనేస తం జటం విజటేతి నామ. ఫలక్ఖణే విజటితజటో సదేవకస్స లోకస్స అగ్గదక్ఖిణేయ్యో హోతి. తేనాహ భగవా –

> "సీలే పతిట్ఠాయ నరో సపఞ్ఞో, చిత్తం పఞ్ఞఞ్చ భావయం;
> ఆతాపీ నిపకో భిక్ఖు, సో ఇమం విజటయే జట"న్తి. (సం॰ ని॰ ౧.౨౩);

౫. తత్రాయం యాయ పఞ్ఞాయ **సపఞ్ఞో**తి వుత్తో, తత్రాస్స కరణీయం నత్థి. పురిమకమ్మానుభావేనేవ హిస్స సా సిద్ధా. **ఆతాపీ నిపకో**తి ఏత్థ వుత్తవీరియవసేన పన తేన సాతచ్చకారినా పఞ్ఞావసేన చ సమ్పజానకారినా హుత్వా సీలే పతిట్ఠాయ చిత్తపఞ్ఞావసేన వుత్తా సమథవిపస్సనా భావేతబ్బాతి ఇమమత్ర భగవా సీలసమాధిపఞ్ఞాముఖేన విసుద్ధిమగ్గం దస్సేతి.

ఏత్తావతా హి తిస్సో సిక్ఖా, తివిధకల్యాణం సాసనం, తేవిజ్జతాదీనం ఉపనిస్సయో, అన్తద్వయవజ్జనమజ్ఝిమపటిపత్తిసేవనాని, అపాయాదిసమతిక్కమనుపాయో, తీహాకారేహి కిలేసప్పహానం, వీతిక్కమాదీనం పటిపక్ఖో, సంకిలేసత్తయవిసోధనం, సోతాపన్నాదిభావస్స చ కారణం పకాసితం హోతి.

కథం? ఏత్థ హి సీలేన అధిసీలసిక్ఖా పకాసితా హోతి, సమాధినా అధిచిత్తసిక్ఖా, పఞ్ఞాయ అధిపఞ్ఞాసిక్ఖా.

సీలేన చ సాసనస్స ఆదికల్యాణతా పకాసితా హోతి. "కో చాది కుసలానం ధమ్మానం, సీలఞ్చ సువిసుద్ధ"న్తి (సం॰ ని॰ ౫.౩౬౯) హి వచనతో, "సబ్బపాపస్స అకరణ"న్తి (దీ॰ ని॰ ౨.౯౦) ఆదివచనతో చ సీలం సాసనస్స ఆది, తఞ్చ కల్యాణం, అవిప్పటిసారాదిగుణావహత్తా. సమాధినా మజ్ఝేకల్యాణతా పకాసితా హోతి. "కుసలస్స ఉపసమ్పదా"తి (దీ॰ ని॰ ౨.౯౦) ఆదివచనతో హి సమాధి సాసనస్స మజ్ఝే, సో చ కల్యాణో, ఇద్ధివిధాదిగుణావహత్తా. పఞ్ఞాయ సాసనస్స పరియోసానకల్యాణతా పకాసితా హోతి. "సచిత్తపరియోదాపనం, ఏతం బుద్ధాన సాసన"న్తి (దీ॰ ని॰ ౨.౯౦) హి వచనతో, పఞ్ఞుత్తరతో చ పఞ్ఞా సాసనస్స పరియోసానం, సా చ కల్యాణం, ఇట్ఠానిట్ఠేసు తాదిభావావహనతో.

“సేలో యథా ఏకఘనో, వాతేన న సమీరతి;

ఏవం నిన్దాపసంసాసు, న సమిఞ్జన్తి పణ్డితా”తి. (ధ. ప. ౮౧); –

హి వుత్తం.

తథా సీలేన తేవిజ్జతాయ ఉపనిస్సయో పకాసితో హోతి. సీలసమ్పత్తిఞ్హి నిస్సాయ తిస్సో విజ్జా పాపుణాతి, న తతో పరం. సమాధినా ఛళభిఞ్ఞతాయ ఉపనిస్సయో పకాసితో హోతి. సమాధిసమ్పదఞ్హి నిస్సాయ ఛ అభిఞ్ఞా పాపుణాతి, న తతో పరం. పఞ్ఞాయ పటిసమ్భిదాపభేదస్స ఉపనిస్సయో పకాసితో హోతి. పఞ్ఞాసమ్పత్తిఞ్హి నిస్సాయ చతస్సో పటిసమ్భిదా పాపుణాతి, న అఞ్ఞేన కారణేన.

సీలేన చ కామసుఖల్లికానుయోగసఙ్ఖాతస్స అన్తస్స వజ్జనం పకాసితం హోతి, సమాధినా అత్తకిలమథానుయోగసఙ్ఖాతస్స. పఞ్ఞాయ మజ్ఝిమాయ పటిపత్తియా సేవనం పకాసితం హోతి.

తథా సీలేన అపాయసమతిక్కమనుపాయో పకాసితో హోతి, సమాధినా కామధాతుసమతిక్కమనుపాయో, పఞ్ఞాయ సబ్బభవసమతిక్కమనుపాయో.

సీలేన చ తదఙ్గప్పహానవసేన కిలేసప్పహానం పకాసితం హోతి, సమాధినా విక్ఖమ్భనప్పహానవసేన, పఞ్ఞాయ సముచ్ఛేదప్పహానవసేన.

తథా సీలేన కిలేసానం వీతిక్కమపటిపక్ఖో పకాసితో హోతి, సమాధినా పరియుట్ఠానపటిపక్ఖో, పఞ్ఞాయ అనుసయపటిపక్ఖో.

సీలేన చ దుచ్చరితసంకిలేసవిసోధనం పకాసితం హోతి, సమాధినా తణ్హాసంకిలేసవిసోధనం, పఞ్ఞాయ దిట్ఠిసంకిలేసవిసోధనం.

తథా సీలేన సోతాపన్నసకదాగామిభావస్స కారణం పకాసితం హోతి, సమాధినా అనాగామిభావస్స, పఞ్ఞాయ అరహత్తస్స. సోతాపన్నో హి “సీలేసు పరిపూరకారీ”తి (అ. ని. ౩.౮౭) వుత్తో, తథా సకదాగామీ. అనాగామీ పన “సమాధిస్మిం పరిపూరకారీ”తి (అ. ని. ౩.౮౭). అరహా పన “పఞ్ఞాయ పరిపూరకారీ”తి (అ. ని. ౩.౮౭).

ఏవం ఏత్తావతా తిస్సో సిక్ఖా, తివిధకల్యాణం సాసనం, తేవిజ్జతాదీనం ఉపనిస్సయో, అన్తద్వయవజ్జనమజ్ఝిమపటిపత్తిసేవనాని, అపాయాదిసమతిక్కమనుపాయో, తీహాకారేహి కిలేసప్పహానం, వీతిక్కమాదీనం పటిపక్ఖో, సంకిలేసత్తయవిసోధనం, సోతాపన్నాదిభావస్స చ కారణన్తి ఇమే నవ, అఞ్ఞే చ ఏవరూపా గుణత్తికా పకాసితా హోన్తీతి.

౧. సీలనిద్దేసో

సీలసరూపాదికథా

౬. ఏవం అనేకగుణసఙ్గాహకేన సీలసమాధిపఞ్ఞాముఖేన దేసితోపి పనేస **విసుద్ధిమగ్గో** అతిసఙ్ఖేపదేసితోయేవ హోతి. తస్మా నాలం సబ్బేసం ఉపకారాయాతి విత్థారమస్స దస్సేతుం సీలం తావ ఆరబ్భ ఇదం పఞ్హాకమ్మం హోతి.

కిం సీలం, కేనట్ఠేన సీలం, కానస్స లక్ఖణరసపచ్చుపట్ఠానపదట్ఠానాని, కిమానిసంసం సీలం, కతివిధం చేతం సీలం, కో చస్స సంకిలేసో, కిం వోదానన్తి.

తత్రిదం విస్సజ్జనం. **కిం సీల**న్తి పాణాతిపాతాదీహి వా విరమన్తస్స వత్తపటిపత్తిం వా పూరేన్తస్స చేతనాదయో ధమ్మా. వుత్తఞ్హేతం పటిసమ్భిదాయం "కిం సీలన్తి చేతనా సీలం, చేతసికం సీలం, సంవరో సీలం, అవీతిక్కమో సీల"న్తి (పటి॰ మ॰ ౧.౩౯). తత్థ **చేతనా సీలం** నామ పాణాతిపాతాదీహి వా విరమన్తస్స వత్తపటిపత్తిం వా పూరేన్తస్స చేతనా. **చేతసికం సీలం** నామ పాణాతిపాతాదీహి విరమన్తస్స విరతి. అపిచ చేతనా సీలం నామ పాణాతిపాతాదీని పజహన్తస్స సత్త కమ్మపథచేతనా. చేతసికం సీలం నామ "అభిజ్ఝం పహాయ విగతాభిజ్ఝేన చేతసా విహరతీ"తి (దీ॰ ని॰ ౧.౨౧౭) ఆదినా నయేన వుత్తా అనభిజ్ఝాబ్యాపాదసమ్మాదిట్ఠిధమ్మా. **సంవరో సీల**న్తి ఏత్థ పఞ్చవిధేన సంవరో వేదితబ్బో పాతిమోక్ఖసంవరో, సతిసంవరో, ఞాణసంవరో, ఖన్తిసంవరో, వీరియసంవరోతి. తత్థ ఇమినా పాతిమోక్ఖసంవరేన ఉపేతో హోతి సముపేతోతి (విభ॰ ౫౧౧) అయం **పాతిమోక్ఖసంవరో**. రక్ఖతి చక్ఖున్ద్రియం, చక్ఖున్ద్రియే సంవరం ఆపజ్జతీతి (దీ॰ ని॰ ౧.౨౧౩) అయం **సతిసంవరో**.

యాని సోతాని లోకస్మిం, (అజితాతి భగవా;)
సతి తేసం నివారణం;
సోతానం సంవరం బ్రూమి, పఞ్ఞాయేతే పిధియ్యరేతి. (సు॰ ని॰ ౧౦౪౧);

అయం **ఞాణసంవరో**. పచ్చయపటిసేవనమ్పి ఏత్థేవ సమోధానం గచ్ఛతి. యో పనాయం ఖమో హోతి సీతస్స ఉణ్హస్సాతిఆదినా (మ॰ ని॰ ౧.౨౪; అ॰ ని॰ ౬.౫౮) నయేన ఆగతో, అయం **ఖన్తిసంవరో** నామ. యో చాయం ఉప్పన్నం కామవితక్కం నాధివాసేతీతిఆదినా (మ॰ ని॰ ౧.౨౬; అ॰ ని॰ ౬.౫౮) నయేన ఆగతో, అయం **వీరియసంవరో** నామ. ఆజీవపారిసుద్ధిపి ఏత్థేవ సమోధానం గచ్ఛతి. ఇతి అయం పఞ్చవిధోపి సంవరో, యా చ పాపభీరుకానం కులపుత్తానం సమ్పత్తవత్థుతో విరతి, సబ్బమ్పేతం సంవరసీలన్తి వేదితబ్బం. **అవీతిక్కమో సీల**న్తి సమాదిన్నసీలస్స కాయికవాచసికో అనతిక్కమో. ఇదం తావ కిం సీలన్తి పఞ్హస్స విస్సజ్జనం.

౭. అవసేసేసు **కేనట్ఠేన సీల**న్తి సీలనట్ఠేన సీలం. కిమిదం సీలనం నామ. సమాధానం వా, కాయకమ్మాదీనం సుసీల్యవసేన అవిప్పకిణ్ణతాతి అత్థో. ఉపధారణం వా, కుసలానం ధమ్మానం పతిట్ఠానవసేన ఆధారభావోతి అత్థో. ఏతదేవ హేత్థ అత్థద్వయం సద్దలక్ఖణవిదూ అనుజానన్తి. అఞ్ఞే పన సిరట్ఠో సీలత్థో, సీతలట్ఠో సీలత్థోతి ఏవమాదినాపి నయేనేత్థ అత్థం వణ్ణయన్తి.

౮. ఇదాని **కానస్స లక్ఖణరసపచ్చుపట్ఠానపదట్ఠానానీ**తి ఏత్థ –

సీలనం **లక్ఖణం** తస్స, భిన్నస్సాపి అనేకధా;
సనిదస్సనత్తం రూపస్స, యథా భిన్నస్సనేకధా.

యథా హి నీలపీతాదిభేదేన అనేకధా భిన్నస్సాపి రూపాయతనస్స సనిదస్సనత్తం లక్ఖణం, నీలాదిభేదేన భిన్నస్సాపి సనిదస్సన భావానతిక్కమనతో. తథా సీలస్స చేతనాదిభేదేన అనేకధా భిన్నస్సాపి యదేతం కాయకమ్మాదీనం సమాధానవసేన కుసలానఞ్చ ధమ్మానం పతిట్ఠానవసేన వుత్తం సీలనం, తదేవ లక్ఖణం, చేతనాదిభేదేన భిన్నస్సాపి సమాధానపతిట్ఠానభావానతిక్కమనతో. ఏవం లక్ఖణస్స పనస్స –

దుస్సీల్యవిద్ధంసనతా , అనవజ్జగుణో తథా;
కిచ్చసమ్పత్తిఅత్థేన, **రసో** నామ పవుచ్చతి.

తస్మా ఇదం సీలం నామ కిచ్చట్ఠేన రసేన దుస్సీల్యవిద్ధంసనరసం, సమ్పత్తిఅత్థేన రసేన అనవజ్జరసన్తి వేదితబ్బం. లక్ఖణాదీసు హి కిచ్చమేవ సమ్పత్తి వా రసోతి వుచ్చతి.

సోచేయ్యపచ్చుపట్ఠానం, తయిదం తస్స విఞ్ఞూహి;
ఓత్తప్పఞ్చ హిరీ చేవ, **పదట్ఠాన**న్తి వణ్ణితం.

తయిదం సీలం కాయసోచేయ్యం వచీసోచేయ్యం మనోసోచేయ్యన్తి (అ. ని. ౩.౧౨౧) ఏవం వుత్తసోచేయ్యపచ్చుపట్ఠానం, సోచేయ్యభావేన పచ్చుపట్ఠాతి గహణభావం గచ్ఛతి. హిరోత్తప్పఞ్చ పనస్స విఞ్ఞూహి పదట్ఠానన్తి వణ్ణితం, ఆసన్నకారణన్తి అత్థో. హిరోత్తప్పే హి సతి సీలం ఉప్పజ్జతి చేవ తిట్ఠతి చ. అసతి నేవ ఉప్పజ్జతి, న తిట్ఠతీతి. ఏవం సీలస్స లక్ఖణరసపచ్చుపట్ఠానపదట్ఠానాని వేదితబ్బాని.

సీలానిసంసకథా

౯. **కిమానిసంసం సీల**న్తి అవిప్పటిసారాదిఅనేకగుణపటిలాభానిసంసం. వుత్తఞ్హేతం – “అవిప్పటిసారత్థాని ఖో, ఆనన్ద, కుసలాని సీలాని అవిప్పటిసారానిసంసానీ”తి (అ. ని. ౧౧.౧).

అపరమ్పి వుత్తం “పఞ్చిమే గహపతయో ఆనిసంసా సీలవతో సీలసమ్పదాయ. కతమే పఞ్చ? ఇధ గహపతయో సీలవా సీలసమ్పన్నో అప్పమాదాధికరణం మహన్తం భోగక్ఖన్ధం అధిగచ్ఛతి, అయం పఠమో ఆనిసంసో సీలవతో సీలసమ్పదాయ. పున చపరం గహపతయో సీలవతో సీలసమ్పన్నస్స కల్యాణో కిత్తిసద్దో అబ్భుగ్గచ్ఛతి, అయం దుతియో ఆనిసంసో సీలవతో సీలసమ్పదాయ. పున చపరం గహపతయో సీలవా సీలసమ్పన్నో యఞ్ఞదేవ పరిసం ఉపసఙ్కమతి యది ఖత్తియపరిసం యది బ్రాహ్మణపరిసం యది గహపతిపరిసం యది సమణపరిసం, విసారదో ఉపసఙ్కమతి అమఙ్కుభూతో, అయం తతియో ఆనిసంసో సీలవతో సీలసమ్పదాయ. పున చపరం గహపతయో సీలవా సీలసమ్పన్నో అసమ్మూళ్హో కాలం కరోతి, అయం చతుత్థో ఆనిసంసో సీలవతో సీలసమ్పదాయ. పున చపరం గహపతయో సీలవా

సీలసమ్పన్నో కాయస్స భేదా పరం మరణా సుగతిం సగ్గం లోకం ఉపపజ్జతి, అయం పఞ్చమో ఆనిసంసో సీలవతో సీలసమ్పదాయా”తి (దీ॰ ని॰ ౨.౧౫౦; అ॰ ని॰ ౫.౨౧౩; మహావ॰ ౨౮౫).

అపరేపి “ఆకఙ్ఖేయ్య చే, భిక్ఖవే, భిక్ఖు సబ్రహ్మచారీనం పియో చ అస్సం మనాపో చ గరు చ భావనీయో చాతి, సీలేస్వేవస్స పరిపూరకారీ”తిఆదినా (మ॰ ని॰ ౧.౬౫) నయేన పియమనాపతాదయో ఆసవక్ఖయపరియోసానా అనేకా సీలానిసంసా వుత్తా. ఏవం అవిప్పటిసారాదిఅనేకగుణానిసంసం సీలం. అపిచ –

సాసనే కులపుత్తానం, పతిట్ఠా నత్థి యం వినా;
ఆనిసంసపరిచ్ఛేదం, తస్స సీలస్స కో వదే.

న గఙ్గా యమునా చాపి, సరభూ వా సరస్వతీ;
నిన్నగా వాచిరవతీ, మహీ వాపి మహానదీ.

సక్కుణన్తి విసోధేతుం, తం మలం ఇధ పాణినం;
విసోధయతి సత్తానం, యం వే సీలజలం మలం.

న తం సజలదా వాతా, న చాపి హరిచన్దనం;
నేవ హారా న మణయో, న చన్దకిరణఙ్కురా.

సమయన్తీధ సత్తానం, పరిళాహం సురక్ఖితం;
యం సమేతి ఇదం అరియం, సీలం అచ్చన్తసీతలం.

సీలగన్ధసమో గన్ధో, కుతో నామ భవిస్సతి;
యో సమం అనువాతే చ, పటివాతే చ వాయతి.

సగ్గారోహణసోపానం , అఞ్ఞం సీలసమం కుతో;
ద్వారం వా పన నిబ్బాన, నగరస్స పవేసనే.

సోభన్తేవం న రాజానో, ముత్తామణివిభూసితా;
యథా సోభన్తి యతినో, సీలభూసనభూసితా.

అత్తానువాదాదిభయం, విద్ధంసయతి సబ్బసో;
జనేతి కిత్తిహాసఞ్చ, సీలం సీలవతం సదా.

గుణానం మూలభూతస్స, దోసానం బలఘాతినో;
ఇతి సీలస్స విఞ్ఞేయ్యం, ఆనిసంసకథాముఖన్తి.

సీలప్పభేదకథా

౧౦. ఇదాని యం వుత్తం **కతివిధం చేతం సీలన్తి**, తత్రిదం విస్సజ్జనం. సబ్బమేవ తావ ఇదం సీలం అత్తనో సీలనలక్ఖణేన **ఏకవిధం**.

చారిత్తవారిత్తవసేన **దువిధం**. తథా ఆభిసమాచారికఆదిబ్రహ్మచరియకవసేన, విరతిఅవిరతివసేన, నిస్సితానిస్సితవసేన, కాలపరియన్తఆపాణకోటికవసేన, సపరియన్తాపరియన్తవసేన, లోకియలోకుత్తరవసేన చ.

తివిధం హీనమజ్ఝిమపణీతవసేన. తథా అత్తాధిపతేయ్యలోకాధిపతేయ్యధమ్మాధిపతేయ్యవసేన, పరామట్ఠాపరామట్ఠపటిప్పస్సద్ధివసేన, విసుద్ధావిసుద్ధవేమతికవసేన, సేక్ఖాసేక్ఖనేవసేక్ఖనాసేక్ఖవసేన చ.

చతుబ్బిధం హానభాగియఠితిభాగియవిసేసభాగియనిబ్బేధభాగియవసేన. తథా భిక్ఖుభిక్ఖునీఅనుపసమ్పన్నగహట్ఠసీలవసేన, పకతిఆచారధమ్మతాపుబ్బహేతుకసీలవసేన, పాతిమోక్ఖసంవరఇన్ద్రియసంవరఆజీవపారిసుద్ధిపచ్చయసన్నిస్సితసీలవసేన చ.

పఞ్చవిధం పరియన్తపారిసుద్ధిసీలాదివసేన. వుత్తమ్పి చేతం పటిసమ్భిదాయం “పఞ్చ సీలాని – పరియన్తపారిసుద్ధిసీలం, అపరియన్తపారిసుద్ధిసీలం, పరిపుణ్ణపారిసుద్ధిసీలం, అపరామట్ఠపారిసుద్ధిసీలం, పటిప్పస్సద్ధిపారిసుద్ధిసీల”న్తి (పటి॰ మ॰ ౧.౩౭). తథా పహానవేరమణీచేతనాసంవరావీతిక్కమవసేన.

౧౧. తత్థ ఏకవిధకోట్ఠాసే అత్థో వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో. దువిధకోట్ఠాసే యం భగవతా “ఇదం కత్తబ్బ”న్తి పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదపూరణం, తం **చారిత్తం**. యం “ఇదం న కత్తబ్బ”న్తి పటిక్ఖిత్తస్స అకరణం, తం **వారిత్తం**. తత్రాయం వచనత్థో. చరన్తి తస్మిం సీలేసు పరిపూరకారితాయ పవత్తన్తీతి చారిత్తం. వారితం తాయన్తి రక్ఖన్తి తేనాతి వారిత్తం. తత్థ సద్ధావీరియసాధనం చారిత్తం, సద్ధాసాధనం వారిత్తం. ఏవం చారిత్తవారిత్తవసేన దువిధం.

దుతియదుకే **అభిసమాచారో**తి ఉత్తమసమాచారో. అభిసమాచారో ఏవ **ఆభిసమాచారికం**. అభిసమాచారం వా ఆరబ్భ పఞ్ఞత్తం ఆభిసమాచారికం, ఆజీవట్ఠమకతో అవసేససీలస్సేతం అధివచనం. మగ్గబ్రహ్మచరియస్స ఆదిభావభూతన్తి **ఆదిబ్రహ్మచరియకం,** ఆజీవట్ఠమకసీలస్సేతం అధివచనం. తఞ్హి మగ్గస్స ఆదిభావభూతం, పుబ్బభాగేయేవ పరిసోధేతబ్బతో. తేనాహ – “పుబ్బేవ ఖో పనస్స కాయకమ్మం వచీకమ్మం ఆజీవో సుపరిసుద్ధో హోతీ”తి (మ॰ ని॰ ౩.౪౩౧). యాని వా సిక్ఖాపదాని ఖుద్దానుఖుద్దకానీతి వుత్తాని, ఇదం ఆభిసమాచారికసీలం. సేసం ఆదిబ్రహ్మచరియకం. ఉభతోవిభఙ్గపరియాపన్నం వా ఆదిబ్రహ్మచరియకం. ఖన్ధకవత్తపరియాపన్నం ఆభిసమాచారికం. తస్స సమ్పత్తియా ఆదిబ్రహ్మచరియకం సమ్పజ్జతి. తేనేవాహ – “సో వత, భిక్ఖవే, భిక్ఖు ఆభిసమాచారికం ధమ్మం అపరిపూరేత్వా ఆదిబ్రహ్మచరియకం ధమ్మం పరిపూరేస్సతీతి నేతం ఠానం విజ్జతీ”తి (అ॰ ని॰ ౫.౨౧). ఏవం ఆభిసమాచారికఆదిబ్రహ్మచరియకవసేన దువిధం.

తతియదుకే పాణాతిపాతాదీహి వేరమణిమత్తం **విరతిసీలం**. సేసం చేతనాది **అవిరతిసీల**న్తి ఏవం విరతిఅవిరతివసేన దువిధం.

చతుత్థదుకే నిస్సయోతి ద్వే నిస్సయా తణ్హానిస్సయో చ దిట్ఠినిస్సయో చ. తత్థ యం "ఇమినాహం సీలేన దేవో వా భవిస్సామి దేవఞ్ఞతరో వా"తి (దీ॰ ని॰ ౩.౩౨౦; మ॰ ని॰ ౧.౧౮౬; అ॰ ని॰ ౫.౨౦౬; ౭.౫౦) ఏవం భవసమ్పత్తిం ఆకఙ్ఖమానేన పవత్తితం, ఇదం **తణ్హానిస్సితం**. యం "సీలేన సుద్ధీ"తి ఏవం సుద్ధిదిట్ఠియా పవత్తితం, ఇదం **దిట్ఠినిస్సితం**. యం పన లోకుత్తరం లోకియఞ్చ తస్సేవ సమ్భారభూతం, ఇదం **అనిస్సిత**న్తి ఏవం నిస్సితానిస్సితవసేన దువిధం.

పఞ్చమదుకే కాలపరిచ్ఛేదం కత్వా సమాదిన్నం సీలం **కాలపరియన్తం**. యావజీవం సమాదియిత్వా తథేవ పవత్తితం **ఆపాణకోటిక**న్తి ఏవం కాలపరియన్తఆపాణకోటికవసేన దువిధం.

ఛట్ఠదుకే లాభయసఞాతిఅఙ్గజీవితవసేన దిట్ఠపరియన్తం **సపరియన్తం** నామ. విపరీతం **అపరియన్తం**. వుత్తమ్పి చేతం పటిసమ్భిదాయం "కతమం తం సీలం సపరియన్తం? అత్థి సీలం లాభపరియన్తం, అత్థి సీలం యసపరియన్తం, అత్థి సీలం ఞాతిపరియన్తం, అత్థి సీలం అఙ్గపరియన్తం, అత్థి సీలం జీవితపరియన్తం. కతమం తం సీలం లాభపరియన్తం? ఇధేకచ్చో లాభహేతు లాభపచ్చయా లాభకారణా యథాసమాదిన్నం సిక్ఖాపదం వీతిక్కమతి, ఇదం తం సీలం లాభపరియన్త"న్తి (పటి॰ మ॰ ౧.౩౮). ఏతేనేవ ఉపాయేన ఇతరానిపి విత్థారేతబ్బాని. అపరియన్తవిస్సజ్జనేపి వుత్తం "కతమం తం సీలం న లాభపరియన్తం? ఇధేకచ్చో లాభహేతు లాభపచ్చయా లాభకారణా యథాసమాదిన్నం సిక్ఖాపదం వీతిక్కమాయ చిత్తమ్పి న ఉప్పాదేతి, కిం సో వీతిక్కమిస్సతి, ఇదం తం సీలం న లాభపరియన్త"న్తి (పటి॰ మ॰ ౧.౩౮). ఏతేనేవుపాయేన ఇతరానిపి విత్థారేతబ్బాని. ఏవం సపరియన్తాపరియన్తవసేన దువిధం.

సత్తమదుకే సబ్బమ్పి సాసవం సీలం **లోకియం**. అనాసవం **లోకుత్తరం**. తత్థ లోకియం భవవిసేసావహం హోతి భవనిస్సరణస్స చ సమ్భారో. యథాహ – "వినయో సంవరత్థాయ, సంవరో అవిప్పటిసారత్థాయ, అవిప్పటిసారో పామోజ్జత్థాయ, పామోజ్జం పీతత్థాయ, పీతి పస్సద్ధత్థాయ, పస్సద్ధి సుఖత్థాయ, సుఖం సమాధత్థాయ, సమాధి యథాభూతఞాణదస్సనత్థాయ, యథాభూతఞాణదస్సనం నిబ్బిదత్థాయ, నిబ్బిదా విరాగత్థాయ, విరాగో విముత్తత్థాయ, విముత్తి విముత్తిఞాణదస్సనత్థాయ, విముత్తిఞాణదస్సనం అనుపాదాపరినిబ్బానత్థాయ, ఏతదత్థా కథా, ఏతదత్థా మన్తనా, ఏతదత్థా ఉపనిసా, ఏతదత్థం సోతావధానం, యదిదం అనుపాదాచిత్తస్స విమోక్ఖో"తి (పరి॰ ౩౬౬). లోకుత్తరం భవనిస్సరణావహం హోతి పచ్చవేక్ఖణఞాణస్స చ భూమీతి ఏవం లోకియలోకుత్తరవసేన దువిధం.

౧౨. తికేసు పఠమత్తికే హీనేన ఛన్దేన చిత్తేన వీరియేన వీమంసాయ వా పవత్తితం **హీనం**. మజ్ఝిమేహి ఛన్దాదీహి పవత్తితం **మజ్ఝిమం**. పణీతేహి **పణీతం**. యసకామతాయ వా సమాదిన్నం హీనం. పుఞ్ఞఫలకామతాయ మజ్ఝిమం. కత్తబ్బమేవిదన్తి అరియభావం నిస్సాయ సమాదిన్నం పణీతం. "అహమస్మి సీలసమ్పన్నో, ఇమే పనఞ్ఞే భిక్ఖూ దుస్సీలా పాపధమ్మా"తి ఏవం అత్తుక్కంసనపరవమ్భనాదీహి ఉపక్కిలిట్ఠం వా హీనం. అనుపక్కిలిట్ఠం లోకియం సీలం మజ్ఝిమం. లోకుత్తరం పణీతం. తణ్హావసేన వా భవభోగత్థాయ పవత్తితం హీనం. అత్తనో విమోక్ఖత్థాయ పవత్తితం మజ్ఝిమం. సబ్బసత్తానం విమోక్ఖత్థాయ పవత్తితం పారమితాసీలం పణీతన్తి ఏవం హీనమజ్ఝిమపణీతవసేన తివిధం.

దుతియత్తికే అత్తనో అననురూపం పజహితుకామేన అత్తగరునా అత్తనిగారవేన పవత్తితం **అత్తాధిపతేయ్యం**. లోకాపవాదం పరిహరితుకామేన లోకగరునా లోకే గారవేన పవత్తితం **లోకాధిపతేయ్యం**. ధమ్మమహత్తం పూజేతుకామేన ధమ్మగరునా ధమ్మగారవేన పవత్తితం **ధమ్మాధిపతేయ్య**న్తి ఏవం అత్తాధిపతేయ్యాదివసేన తివిధం.

తతియత్తికే యం దుకేసు నిస్సితన్తి వుత్తం, తం తణ్హాదిట్ఠీహి పరామట్ఠత్తా **పరామట్ఠం**. పుథుజ్జనకల్యాణకస్స మగ్గసమ్భారభూతం సేక్ఖానఞ్చ మగ్గసమ్పయుత్తం **అపరామట్ఠం**. సేక్ఖాసేక్ఖానం ఫలసమ్పయుత్తం **పటిప్పస్సద్ధ**న్తి ఏవం పరామట్ఠాదివసేన తివిధం.

చతుత్థత్తికే యం ఆపత్తిం అనాపజ్జన్తేన పూరితం, ఆపజ్జిత్వా వా పున కతపటికమ్మం, తం **విసుద్ధం**. ఆపత్తిం ఆపన్నస్స అకతపటికమ్మం **అవిసుద్ధం**. వత్థుమ్హి వా ఆపత్తియా వా అజ్ఝాచారే వా వేమతికస్స సీలం **వేమతికసీలం** నామ. తత్థ యోగినా అవిసుద్ధసీలం విసోధేతబ్బం, వేమతికే వత్థుజ్ఝాచారం అకత్వా విమతి పటివినేతబ్బా "ఇచ్చస్స ఫాసు భవిస్సతీ"తి ఏవం విసుద్ధాదివసేన తివిధం.

పఞ్చమత్తికే చతూహి అరియమగ్గేహి తీహి చ సామఞ్ఞఫలేహి సమ్పయుత్తం సీలం **సేక్ఖం**. అరహత్తఫలసమ్పయుత్తం **అసేక్ఖం**. సేసం **నేవసేక్ఖనాసేక్ఖ**న్తి ఏవం సేక్ఖాదివసేన తివిధం.

పటిసమ్భిదాయం పన యస్మా లోకే తేసం తేసం సత్తానం పకతిపి సీలన్తి వుచ్చతి, యం సన్ధాయ "అయం సుఖసీలో, అయం దుక్ఖసీలో, అయం కలహసీలో, అయం మణ్డనసీలో"తి భణన్తి, తస్మా తేన పరియాయేన "తీణి సీలాని, కుసలసీలం అకుసలసీలం అబ్యాకతసీలన్తి (పటి॰ మ॰ ౧.౩౯). ఏవం కుసలాదివసేనపి తివిధన్తి వుత్తం. తత్థ అకుసలం ఇమస్మిం అత్థే అధిప్పేతస్స సీలస్స లక్ఖణాదీసు ఏకేనపి న సమేతీతి ఇధ న ఉపనీతం, తస్మా వుత్తనయేనేవస్స తివిధతా వేదితబ్బా.

౧౩. చతుక్కేసు పఠమచతుక్కే –

యోధ సేవతి దుస్సీలే, సీలవన్తే న సేవతి;
వత్థువీతిక్కమే దోసం, న పస్సతి అవిద్దసు.

మిచ్ఛాసఙ్కప్పబహులో , ఇన్ద్రియాని న రక్ఖతి;
ఏవరూపస్స వే సీలం, జాయతే **హానభాగియం**.

యో పనత్తమనో హోతి, సీలసమ్పత్తియా ఇధ;
కమ్మట్ఠానానుయోగమ్హి, న ఉప్పాదేతి మానసం.

తుట్ఠస్స సీలమత్తేన, అఘటన్తస్స ఉత్తరి;
తస్స తం **ఠితిభాగియం,** సీలం భవతి భిక్ఖునో.

సమ్పన్నసీలో ఘటతి, సమాధత్థాయ యో పన;
విసేసభాగియం సీలం, హోతి ఏతస్స భిక్ఖునో.

అతుట్ఠో సీలమత్తేన, నిబ్బిదం యోనుయుఞ్జతి;
హోతి **నిబ్బేధభాగియం,** సీలమేతస్స భిక్ఖునోతి.

ఏవం హానభాగియాదివసేన చతుబ్బిధం.

దుతియచతుక్కే భిక్ఖూ ఆరబ్భ పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదాని, యాని చ నేసం భిక్ఖునీనం పఞ్ఞత్తితో రక్ఖితబ్బాని, ఇదం **భిక్ఖుసీలం**. భిక్ఖునియో ఆరబ్భ పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదాని, యాని చ తాసం భిక్ఖూనం పఞ్ఞత్తితో రక్ఖితబ్బాని, ఇదం **భిక్ఖునిసీలం**. సామణేరసామణేరీనం దససీలాని **అనుపసమ్పన్నసీలం**. ఉపాసకఉపాసికానం నిచ్చసీలవసేన పఞ్చసిక్ఖాపదాని, సతి వా ఉస్సాహే దస, ఉపోసథఙ్గవసేన అట్ఠాతి ఇదం **గహట్ఠసీల**న్తి ఏవం భిక్ఖుసీలాదివసేన చతుబ్బిధం.

తతియచతుక్కే ఉత్తరకురుకానం మనుస్సానం అవీతిక్కమో **పకతిసీలం**. కులదేసపాసణ్డానం అత్తనో అత్తనో మరియాదాచారిత్తం **ఆచారసీలం**. "ధమ్మతా ఏసా, ఆనన్ద, యదా బోధిసత్తో మాతుకుచ్ఛిం ఓక్కన్తో హోతి న బోధిసత్తమాతు పురిసేసు మానసం ఉప్పజ్జి కామగుణూపసంహిత"న్తి ఏవం వుత్తం బోధిసత్తమాతుసీలం **ధమ్మతాసీలం**. మహాకస్సపాదీనం పన సుద్ధసత్తానం, బోధిసత్తస్స చ తాసు తాసు జాతీసు సీలం **పుబ్బహేతుకసీల**న్తి ఏవం పకతిసీలాదివసేన చతుబ్బిధం.

చతుత్థచతుక్కే యం భగవతా "ఇధ భిక్ఖు పాతిమోక్ఖసంవరసంవుతో విహరతి ఆచారగోచరసమ్పన్నో అణుమత్తేసు వజ్జేసు భయదస్సావీ సమాదాయ సిక్ఖతి సిక్ఖాపదేసూ"తి (విభ. ౫౦౮; దీ. ని. ౧.౧౯౩) వం వుత్తం సీలం, ఇదం **పాతిమోక్ఖసంవరసీలం** నామ. యం పన "సో చక్ఖునా రూపం దిస్వా న నిమిత్తగ్గాహీ హోతి నానుబ్యఞ్జనగ్గాహీ, యత్వాధికరణమేనం చక్ఖున్ద్రియం అసంవుతం విహరన్తం అభిజ్ఝాదోమనస్సా పాపకా అకుసలా ధమ్మా అన్వాస్సవేయ్యుం, తస్స సంవరాయ పటిపజ్జతి, రక్ఖతి చక్ఖున్ద్రియం, చక్ఖున్ద్రియే సంవరం ఆపజ్జతి. సోతేన సద్దం సుత్వా...పే.... ఘానేన గన్ధం ఘాయిత్వా...పే.... జివ్హాయ రసం సాయిత్వా...పే.... కాయేన ఫోట్ఠబ్బం ఫుసిత్వా...పే.... మనసా ధమ్మం విఞ్ఞాయ న నిమిత్తగ్గాహీ...పే.... మనిన్ద్రియే సంవరం ఆపజ్జతీ"తి (మ. ని. ౧.౨౨, ४౧౧; దీ. ని. ౧.౨౧౩; అ. ని. ४.౧౯౮) వుత్తం, ఇదం **ఇన్ద్రియసంవరసీలం**. యా పన ఆజీవహేతుపఞ్ఞత్తానం ఛన్నం సిక్ఖాపదానం వీతిక్కమస్స, "కుహనా లపనా నేమిత్తికతా నిప్పేసికతా లాభేన లాభం నిజిగీసనతా"తి ఏవమాదీనఞ్చ పాపధమ్మానం వసేన పవత్తా మిచ్ఛాజీవా విరతి, ఇదం **ఆజీవపారిసుద్ధిసీలం**. "పటిసఙ్ఖా యోనిసో చీవరం పటిసేవతి, యావదేవ సీతస్స పటిఘాతాయా"తి (మ. ని. ౧.౨౩; అ. ని. ౬.౫౮) ఆదినా నయేన వుత్తో పటిసఙ్ఖానపరిసుద్ధో చతుపచ్చయపరిభోగో **పచ్చయసన్నిస్సితసీలం** నామ.

పాతిమోక్ఖసంవరసీలం

౧४. తత్రాయం ఆదితో పట్ఠాయ అనుపుబ్బపదవణ్ణనాయ సద్ధిం వినిచ్ఛయకథా. **ఇధా**తి ఇమస్మిం సాసనే. **భిక్ఖూ**తి సంసారే భయం ఇక్ఖణతాయ వా భిన్నపటధరాదితాయ వా ఏవం లద్ధవోహారో సద్ధాపబ్బజితో కులపుత్తో. **పాతిమోక్ఖసంవరసంవుతో**తి ఏత్థ పాతిమోక్ఖన్తి సిక్ఖాపదసీలం. తఞ్హి యో నం పాతి రక్ఖతి, తం మోక్ఖేతి మోచయతి ఆపాయికాదీహి దుక్ఖేహి, తస్మా **పాతిమోక్ఖ**న్తి వుచ్చతి. సంవరణం సంవరో, కాయికవాచసికస్స అవీతిక్కమస్సేతం నామం. పాతిమోక్ఖమేవ సంవరో పాతిమోక్ఖసంవరో. తేన పాతిమోక్ఖసంవరేన సంవుతో పాతిమోక్ఖసంవరసంవుతో, ఉపగతో సమన్నాగతోతి అత్థో. **విహరతీ**తి ఇరియతి. **ఆచారగోచరసమ్పన్నో**తిఆదీనమత్థో పాళియం ఆగతనయేనేవ వేదితబ్బో. వుత్తఞ్హేతం –

"ఆచారగోచరసమ్పన్నో"తి అత్థి ఆచారో, అత్థి అనాచారో;

తత్థ కతమో **అనాచారో**? కాయికో వీతిక్కమో వాచసికో వీతిక్కమో కాయికవాచసికో వీతిక్కమో, అయం వుచ్చతి అనాచారో. సబ్బమ్పి దుస్సీల్యం అనాచారో. ఇధేకచ్చో వేళుదానేన వా పత్తదానేన వా పుప్ఫఫలసినానదన్తకట్ఠదానేన వా చాటుకమ్యతాయ వా ముగ్గసూప్యతాయ వా పారిభట్యతాయ వా జఙ్ఘపేసనికేన వా అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన వా బుద్ధపటికుట్ఠేన మిచ్ఛాఆజీవేన జీవికం కప్పేతి, అయం వుచ్చతి అనాచారో.

తత్థ కతమో **ఆచారో**? కాయికో అవీతిక్కమో వాచసికో అవీతిక్కమో కాయికవాచసికో అవీతిక్కమో, అయం వుచ్చతి ఆచారో. సబ్బోపి సీలసంవరో ఆచారో. ఇధేకచ్చో న వేళుదానేన వా న పత్తన పుప్ఫన ఫలన సినానన దన్తకట్ఠదానేన వా న చాటుకమ్యతాయ వా న ముగ్గసూప్యతాయ వా న పారిభట్యతాయ వా న జఙ్ఘపేసనికేన వా న అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన వా బుద్ధపటికుట్ఠేన మిచ్ఛాఆజీవేన జీవికం కప్పేతి, అయం వుచ్చతి ఆచారో.

గోచరోతి అత్థి గోచరో అత్థి అగోచరో.

తత్థ కతమో **అగోచరో**? ఇధేకచ్చో వేసియాగోచరో వా హోతి విధవా, థుల్లకుమారికా, పణ్డక, భిక్ఖునీ, పానాగారగోచరో వా హోతి, సంసట్ఠో విహరతి రాజూహి రాజమహామత్తేహి తిత్థియేహి తిత్థియసావకేహి అననులోమికేన సంసగ్గేన, యాని వా పన తాని కులాని అస్సద్ధాని అప్పసన్నాని అనోపానభూతాని అక్కోసకపరిభాసకాని అనత్థకామాని అహితకామాని అఫాసుకకామాని అయోగక్ఖేమకామాని భిక్ఖూనం భిక్ఖునీనం ఉపాసకానం ఉపాసికానం, తథారూపాని కులాని సేవతి భజతి పయిరుపాసతి, అయం వుచ్చతి అగోచరో.

తత్థ కతమో **గోచరో**? ఇధేకచ్చో న వేసియాగోచరో వా హోతి...పే.... న పానాగారగోచరో వా హోతి, అసంసట్ఠో విహరతి రాజూహి...పే.... తిత్థియసావకేహి అననులోమికేన సంసగ్గేన, యాని వా పన తాని కులాని సద్ధాని పసన్నాని ఓపానభూతాని కాసావపజ్జోతాని ఇసివాతపటివాతాని అత్థకామాని...పే.... యోగక్ఖేమకామాని భిక్ఖూనం...పే.... ఉపాసికానం, తథారూపాని కులాని సేవతి భజతి పయిరుపాసతి, అయం వుచ్చతి గోచరో. ఇతి ఇమినా చ ఆచారేన ఇమినా చ గోచరేన ఉపేతో హోతి సముపేతో ఉపగతో సముపగతో ఉపపన్నో సమ్పన్నో సమన్నాగతో, తేన వుచ్చతి "ఆచారగోచరసమ్పన్నో"తి (విభ॰ ౫౧౧).

అపి చేత్థ ఇమినాపి నయేన ఆచారగోచరా వేదితబ్బా. దువిధో హి అనాచారో కాయికో వాచసికో చ. తత్థ కతమో **కాయికో అనాచారో**? ఇధేకచ్చో సఙ్ఘగతోపి అచిత్తీకారకతో థేరే భిక్ఖూ ఘట్టయన్తోపి తిట్ఠతి, ఘట్టయన్తోపి నిసీదతి, పురతోపి తిట్ఠతి, పురతోపి నిసీదతి, ఉచ్చేపి ఆసనే నిసీదతి, ససీసమ్పి పారుపిత్వా నిసీదతి, ఠితకోపి భణతి, బాహావిక్ఖేపకోపి భణతి, థేరానం భిక్ఖూనం అనుపాహనానం చఙ్కమన్తానం సఉపాహనో చఙ్కమతి, నీచే చఙ్కమే చఙ్కమన్తానం ఉచ్చే చఙ్కమే చఙ్కమతి, ఛమాయ చఙ్కమన్తానం చఙ్కమే చఙ్కమతి, థేరే భిక్ఖూ అనుపఖజ్జాపి తిట్ఠతి, అనుపఖజ్జాపి నిసీదతి, నవేపి భిక్ఖూ ఆసనేన పటిబాహతి, జన్తాఘరేపి థేరే భిక్ఖూ అనాపుచ్ఛా కట్ఠం పక్ఖిపతి, ద్వారం పిదహతి, ఉదకతిత్థేపి థేరే భిక్ఖూ ఘట్టయన్తోపి ఓతరతి, పురతోపి ఓతరతి, ఘట్టయన్తోపి న్హాయతి, పురతోపి న్హాయతి, ఘట్టయన్తోపి ఉత్తరతి, పురతోపి ఉత్తరతి, అన్తరఘరం పవిసన్తోపి థేరే భిక్ఖూ ఘట్టయన్తోపి గచ్ఛతి, పురతోపి గచ్ఛతి, వోక్కమ్మ చ థేరానం భిక్ఖూనం పురతో పురతో గచ్ఛతి, యానిపి తాని హోన్తి కులానం ఓవరకాని గూళ్హాని చ పటిచ్ఛన్నాని చ యత్థ కులిత్థియో కులకుమారియో నిసీదన్తి, తత్థపి సహసా పవిసతి, కుమారకస్సపి సీసం పరామసతి, అయం వుచ్చతి కాయికో అనాచారో.

తత్థ కతమో **వాచసికో అనాచారో**? ఇధేకచ్చో సఙ్ఘగతోపి అచిత్తీకారకతో థేరే భిక్ఖూ అనాపుచ్ఛా ధమ్మం భణతి. పఞ్హం విస్సజ్జేతి, పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసతి, ఠితకోపి భణతి, బాహావిక్ఖేపకోపి భణతి, అన్తరఘరం పవిట్ఠోపి ఇత్థిం వా కుమారిం వా ఏవమాహ – "ఇత్థన్నామే ఇత్థంగోత్తే కిం అత్థి, యాగు అత్థి, భత్తం అత్థి, ఖాదనీయం అత్థి, కిం పివిస్సామ, కిం ఖాదిస్సామ, కిం భుఞ్జిస్సామ. కిం వా మే దస్సథా"తి విప్పలపతి, అయం వుచ్చతి వాచసికో అనాచారో (మహాని॰ ౮౭). పటిపక్ఖవసేన పనస్స ఆచారో వేదితబ్బో.

అపిచ భిక్ఖు సగారవో సప్పతిస్సో హిరోత్తప్పసమ్పన్నో సునివత్థో సుపారుతో పాసాదికేన అభిక్కన్తేన పటిక్కన్తేన ఆలోకితేన విలోకితేన సమిఞ్జితేన పసారితేన ఓక్ఖిత్తచక్ఖు ఇరియాపథసమ్పన్నో ఇన్ద్రియేసు గుత్తద్వారో భోజనే మత్తఞ్ఞూ జాగరియమనుయుత్తో సతిసమ్పజఞ్ఞేన సమన్నాగతో అప్పిచ్ఛో సన్తుట్ఠో ఆరద్ధవీరియో ఆభిసమాచారికేసు సక్కచ్చకారీ గరుచిత్తీకారబహులో విహరతి, అయం వుచ్చతి ఆచారో. ఏవం తావ ఆచారో వేదితబ్బో.

గోచరో పన తివిధో ఉపనిస్సయగోచరో ఆరక్ఖగోచరో ఉపనిబన్ధగోచరోతి. తత్థ కతమో **ఉపనిస్సయగోచరో**? దసకథావత్థుగుణసమన్నాగతో కల్యాణమిత్తో, యం నిస్సాయ అస్సుతం సుణాతి, సుతం పరియోదపేతి, కఙ్ఖం వితరతి, దిట్ఠిం ఉజుం కరోతి, చిత్తం పసాదేతి. యస్స వా పన అనుసిక్ఖమానో సద్ధాయ వడ్ఢతి, సీలేన, సుతేన, చాగేన, పఞ్ఞాయ వడ్ఢతి, అయం వుచ్చతి ఉపనిస్సయగోచరో.

కతమో **ఆరక్ఖగోచరో**? ఇధ భిక్ఖు అన్తరఘరం పవిట్ఠో వీథిం పటిపన్నో ఓక్ఖిత్తచక్ఖు యుగమత్తదస్సావీ సుసంవుతో గచ్ఛతి, న హత్థిం ఓలోకేన్తో, న అస్సం, న రథం, న పత్తిం, న ఇత్థిం, న పురిసం ఓలోకేన్తో, న ఉద్ధం ఉల్లోకేన్తో, న అధో ఓలోకేన్తో, న దిసావిదిసం పేక్ఖమానో గచ్ఛతి, అయం వుచ్చతి ఆరక్ఖగోచరో.

కతమో **ఉపనిబన్ధగోచరో**? చత్తారో సతిపట్ఠానా యత్థ చిత్తం ఉపనిబన్ధతి. వుత్తఞ్హేతం భగవతా – "కో చ, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో గోచరో సకో పేత్తికో విసయో? యదిదం చత్తారో సతిపట్ఠానా"తి (సం॰ ని॰ ౫.౩౭౨), అయం వుచ్చతి ఉపనిబన్ధగోచరో. ఇతి ఇమినా చ ఆచారేన ఇమినా చ గోచరేన ఉపేతో…పే॰… సమన్నాగతో. తేనపి వుచ్చతి ఆచారగోచరసమ్పన్నోతి.

అణుమత్తేసు వజ్జేసు భయదస్సావీతి అణుప్పమాణేసు అసఞ్చిచ్చ ఆపన్నసేఖియఅకుసలచిత్తుప్పాదాదిభేదేసు వజ్జేసు భయదస్సనసీలో. **సమాదాయ సిక్ఖతి సిక్ఖాపదేసూ**తి యంకిఞ్చి సిక్ఖాపదేసు సిక్ఖితబ్బం, తం సబ్బం సమ్మా ఆదాయ సిక్ఖతి. ఏత్థ చ "పాతిమోక్ఖసంవరసంవుతో"తి ఏత్తావతా చ పుగ్గలాధిట్ఠానాయ దేసనాయ పాతిమోక్ఖసంవరసీలం దస్సితం. "ఆచారగోచరసమ్పన్నో"తిఆది పన సబ్బం యథాపటిపన్నస్స తం సీలం సమ్పజ్జతి, తం పటిపత్తిం దస్సేతుం వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

ఇన్ద్రియసంవరసీలం

౧౫. యం పనేతం తదనన్తరం "సో చక్ఖునా రూపం దిస్వా"తిఆదినా నయేన దస్సితం ఇన్ద్రియసంవరసీలం, తత్థ **సో**తి పాతిమోక్ఖసంవరసీలే ఠితో భిక్ఖు. **చక్ఖునా రూపం దిస్వా**తి కారణవసేన చక్ఖూతి లద్ధవోహారేన రూపదస్సనసమత్థేన చక్ఖువిఞ్ఞాణేన రూపం దిస్వా. పోరాణా పనాహు "చక్ఖు రూపం న పస్సతి, అచిత్తకత్తా, చిత్తం న పస్సతి, అచక్ఖుకత్తా, ద్వారారమ్మణసఙ్ఘట్టే పన చక్ఖుపసాదవత్థుకేన చిత్తేన పస్సతి. ఈదిసీ పనేసా 'ధనునా విజ్ఝతీ'తిఆదీసు వియ ససమ్భారకథా

నామ హోతి, తస్మా చక్ఖువిఞ్ఞాణేన రూపం దిస్వాతి అయమేవేత్థ అత్థో”తి. **న నిమిత్తగ్గాహీ**తి ఇత్థిపురిసనిమిత్తం వా సుభనిమిత్తాదికం వా కిలేసవత్థుభూతం నిమిత్తం న గణ్హాతి, దిట్ఠమత్తేయేవ సణ్ఠాతి. **నానుబ్యఞ్జనగ్గాహీ**తి కిలేసానం అనుఅనుబ్యఞ్జనతో పాకటభావకరణతో అనుబ్యఞ్జనన్తి లద్ధవోహారం హత్థపాదసితహసితకథితవిలోకితాదిభేదం ఆకారం న గణ్హాతి, యం తత్థ భూతం, తదేవ గణ్హాతి, చేతియపబ్బతవాసీ **మహాతిస్సత్థేరో వియ**.

థేరం కిర చేతియపబ్బతా అనురాధపురం పిణ్డచారత్థాయ ఆగచ్ఛన్తం అఞ్ఞతరా కులసుణ్హా సామికేన సద్ధిం భణ్డిత్వా సుమణ్డితపసాధితా దేవకఞ్ఞా వియ కాలస్సేవ అనురాధపురతో నిక్ఖమిత్వా ఞాతిఘరం గచ్ఛన్తీ అన్తరామగ్గే దిస్వా విపల్లత్థచిత్తా మహాహసితం హసి. థేరో కిమేతన్తి ఓలోకేన్తో తస్సా దన్తట్ఠికే అసుభసఞ్ఞం పటిలభిత్వా అరహత్తం పాపుణి. తేన వుత్తం –

> “తస్సా దన్తట్ఠికం దిస్వా, పుబ్బసఞ్ఞం అనుస్సరి;
> తత్థేవ సో ఠితో థేరో, అరహత్తం అపాపుణీ”తి.

సామికోపి ఖో పనస్సా అనుమగ్గం గచ్ఛన్తో థేరం దిస్వా “కిఞ్చి, భన్తే, ఇత్థిం పస్సథా”తి పుచ్ఛి. తం థేరో ఆహ –

> “నాభిజానామి ఇత్థీ వా, పురిసో వా ఇతో గతో;
> అపిచ అట్ఠిసఙ్ఘాటో, గచ్ఛతేస మహాపథే”తి.

యత్వాధికరణమేనన్తిఆదిమ్హి యంకారణా యస్స చక్ఖున్ద్రియాసంవరస్స హేతు ఏతం పుగ్గలం సతికవాటేన చక్ఖున్ద్రియం అసంవుతం అపిహితచక్ఖుద్వారం హుత్వా విహరన్తం ఏతే అభిజ్ఝాదయో ధమ్మా అన్వాస్సవేయ్యుం అనుబన్ధేయ్యుం. **తస్స సంవరాయ పటిపజ్జతీ**తి తస్స చక్ఖున్ద్రియస్స సతికవాటేన పిదహనత్థాయ పటిపజ్జతి. ఏవం పటిపజ్జన్తోయేవ చ రక్ఖతి చక్ఖున్ద్రియం, చక్ఖున్ద్రియే సంవరం ఆపజ్జతీతిపి వుచ్చతి. తత్థ కిఞ్చాపి చక్ఖున్ద్రియే సంవరో వా అసంవరో వా నత్థి. న హి చక్ఖుపసాదం నిస్సాయ సతి వా ముట్ఠసచ్చం వా ఉప్పజ్జతి. అపిచ యదా రూపారమ్మణం చక్ఖుస్స ఆపాథం ఆగచ్ఛతి, తదా భవఙ్గే ద్విక్ఖత్తుం ఉప్పజ్జిత్వా నిరుద్ధే కిరియమనోధాతు ఆవజ్జనకిచ్చం సాధయమానా ఉప్పజ్జిత్వా నిరుజ్ఝతి. తతో చక్ఖువిఞ్ఞాణం దస్సనకిచ్చం. తతో విపాకమనోధాతు సమ్పటిచ్ఛనకిచ్చం. తతో విపాకాహేతుకమనోవిఞ్ఞాణధాతు సన్తీరణకిచ్చం. తతో కిరియాహేతుకమనోవిఞ్ఞాణధాతు వోట్ఠబ్బనకిచ్చం సాధయమానా ఉప్పజ్జిత్వా నిరుజ్ఝతి, తదనన్తరం జవనం జవతి.

తత్రాపి నేవ భవఙ్గసమయే, న ఆవజ్జనాదీనం అఞ్ఞతరసమయే సంవరో వా అసంవరో వా అత్థి. జవనక్ఖణే పన సచే దుస్సీల్యం వా ముట్ఠసచ్చం వా అఞ్ఞాణం వా అక్ఖన్తి వా కోసజ్జం వా ఉప్పజ్జతి, అసంవరో హోతి. ఏవం హోన్తో పన సో చక్ఖున్ద్రియే అసంవరోతి వుచ్చతి. కస్మా? యస్మా తస్మిం సతి ద్వారమ్పి అగుత్తం హోతి, భవఙ్గమ్పి ఆవజ్జనాదీనిపి వీథిచిత్తాని . యథా కిం? యథా నగరే చతూసు ద్వారేసు అసంవుతేసు కిఞ్చాపి అన్తోఘరద్వారకోట్ఠకగబ్భాదయో సుసంవుతా హోన్తి, తథాపి అన్తోనగరే సబ్బం భణ్డం అరక్ఖితం అగోపితమేవ హోతి. నగరద్వారేన హి పవిసిత్వా చోరా యదిచ్ఛన్తి, తం కరేయ్యుం, ఏవమేవ జవనే దుస్సీల్యాదీసు ఉప్పన్నేసు తస్మిం అసంవరే సతి ద్వారమ్పి అగుత్తం హోతి, భవఙ్గమ్పి ఆవజ్జనాదీనిపి వీథిచిత్తాని.

తస్మిం పన సీలాదీసు ఉప్పన్నేసు ద్వారమ్పి గుత్తం హోతి, భవఙ్గమ్పి ఆవజ్జనాదీనిపి వీథిచిత్తాని. యథా కిం? యథా నగరద్వారేసు సంవుతేసు కిఞ్చాపి అన్తోఘరాదయో అసంవుతా హోన్తి, తథాపి అన్తోనగరే సబ్బం భణ్డం సురక్ఖితం సుగోపితమేవ హోతి. నగరద్వారేసు హి పిహితేసు చోరానం పవేసో నత్థి, ఏవమేవ జవనే సీలాదీసు ఉప్పన్నేసు ద్వారమ్పి గుత్తం హోతి, భవఙ్గమ్పి ఆవజ్జనాదీనిపి వీథిచిత్తాని. తస్మా జవనక్ఖణే ఉప్పజ్జమానోపి చక్ఖున్ద్రియే సంవరోతి వుత్తో.

సోతేన సద్దం సుత్వాతిఆదీసుపి ఏసేవ నయో. ఏవమిదం సఙ్ఖేపతో రూపాదీసు కిలేసానుబన్ధనిమిత్తాదిగ్గాహపరివజ్జనలక్ఖణం ఇన్ద్రియసంవరసీలన్తి వేదితబ్బం.

ఆజీవపారిసుద్ధిసీలం

౧౬. ఇదాని ఇన్ద్రియసంవరసీలానన్తరం వుత్తే ఆజీవపారిసుద్ధిసీలే ఆజీవహేతు పఞ్ఞత్తానం ఛన్నం సిక్ఖాపదానన్తి యాని తాని "ఆజీవహేతు ఆజీవకారణా పాపిచ్ఛో ఇచ్ఛాపకతో అసన్తం అభూతం ఉత్తరిమనుస్సధమ్మం ఉల్లపతి, ఆపత్తి పారాజికస్స. ఆజీవహేతు ఆజీవకారణా సఞ్చరిత్తం సమాపజ్జతి, ఆపత్తి సఙ్ఘాదిసేసస్స. ఆజీవహేతు ఆజీవకారణా 'యో తే విహారే వసతి సో భిక్ఖు అరహా'తి భణతి, పటివిజానన్తస్స ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్స. ఆజీవహేతు ఆజీవకారణా భిక్ఖు పణీతభోజనాని అగిలానో అత్తనో అత్థాయ విఞ్ఞాపేత్వా భుఞ్జతి, ఆపత్తి పాచిత్తియస్స. ఆజీవహేతు ఆజీవకారణా భిక్ఖునీ పణీతభోజనాని అగిలానా అత్తనో అత్థాయ విఞ్ఞాపేత్వా భుఞ్జతి, ఆపత్తి పాటిదేసనీయస్స. ఆజీవహేతు ఆజీవకారణా సూపం వా ఓదనం వా అగిలానో అత్తనో అత్థాయ విఞ్ఞాపేత్వా భుఞ్జతి , ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి (పరి. ౨౮౭) ఏవం పఞ్ఞత్తాని ఛ సిక్ఖాపదాని, ఇమేసం ఛన్నం సిక్ఖాపదానం.

కుహనాతిఆదీసు అయం పాళి, "తత్థ కతమా **కుహనా**? లాభసక్కారసిలోకసన్నిస్సితస్స పాపిచ్ఛస్స ఇచ్ఛాపకతస్స యా పచ్చయపటిసేవనసఙ్ఖాతేన వా సామన్తజప్పితేన వా ఇరియాపథస్స వా అట్ఠపనా ఠపనా సణ్ఠపనా భాకుటికా భాకుటియం కుహనా కుహాయనా కుహితత్తం, అయం వుచ్చతి కుహనా.

"తత్థ కతమా **లపనా**? లాభసక్కారసిలోకసన్నిస్సితస్స పాపిచ్ఛస్స ఇచ్ఛాపకతస్స యా పరేసం ఆలపనా లపనా సల్లపనా ఉల్లపనా సముల్లపనా ఉన్నహనా సమున్నహనా ఉక్కాచనా సముక్కాచనా అనుప్పియభాణితా చాటుకమ్యతా ముగ్గసూప్యతా పారిభట్యతా, అయం వుచ్చతి లపనా.

"తత్థ కతమా **నేమిత్తికతా**? లాభసక్కారసిలోకసన్నిస్సితస్స పాపిచ్ఛస్స ఇచ్ఛాపకతస్స యం పరేసం నిమిత్తం నిమిత్తకమ్మం ఓభాసో ఓభాసకమ్మం సామన్తజప్పా పరికథా, అయం వుచ్చతి నేమిత్తికతా.

"తత్థ కతమా **నిప్పేసికతా**? లాభసక్కారసిలోకసన్నిస్సితస్స పాపిచ్ఛస్స ఇచ్ఛాపకతస్స యా పరేసం అక్కోసనా వమ్భనా గరహనా ఉక్ఖేపనా సముక్ఖేపనా ఖిపనా సంఖిపనా పాపనా సమ్పాపనా అవణ్ణహారికా పరపిట్ఠిమంసికతా, అయం వుచ్చతి నిప్పేసికతా.

"తత్థ కతమా **లాభేన లాభం నిజిగీసనతా**? లాభసక్కారసిలోకసన్నిస్సితో పాపిచ్ఛో ఇచ్ఛాపకతో ఇతో లద్ధం ఆమిసం అముత్ర హరతి, అముత్ర వా లద్ధం ఆమిసం ఇధ ఆహరతి. యా ఏవరూపా ఆమిసేన ఆమిసస్స ఏట్ఠి గవేట్ఠి పరియేట్ఠి

ఏసనా గవేసనా పరియేసనా, అయం వుచ్చతి లాభేన లాభం నిజిగీసనతా”తి (విభ. ౮౬౨-౮౬౩).

౧౭. ఇమిస్సా పన పాళియా ఏవమత్థో వేదితబ్బో. కుహననిద్దేసే తావ **లాభసక్కారసిలోకసన్నిస్సితస్సా**తి లాభఞ్చ సక్కారఞ్చ కిత్తిసద్దఞ్చ సన్నిస్సితస్స, పత్థయన్తస్సాతి అత్థో. **పాపిచ్ఛస్సా**తి అసన్తగుణదీపనకామస్స. **ఇచ్ఛాపకతస్సా**తి ఇచ్ఛాయ అపకతస్స, ఉపద్దుతస్సాతి అత్థో.

ఇతో పరం యస్మా పచ్చయపటిసేవనసామన్తజప్పనఇరియాపథసన్నిస్సితవసేన మహానిద్దేసే తివిధం కుహనవత్థు ఆగతం. తస్మా తివిధమ్పేతం దస్సేతుం పచ్చయపటిసేవనసఙ్ఖాతేన వాతి ఏవమాది ఆరద్ధం. తత్థ చీవరాదీహి నిమన్తితస్స తదత్థికస్సేవ సతో పాపిచ్ఛతం నిస్సాయ పటిక్ఖిపనేన, తే చ గహపతికే అత్తని సుప్పతిట్ఠితసద్ధే ఞత్వా పున తేసం “అహో అయ్యో అప్పిచ్ఛో న కిఞ్చి పటిగ్గణ్హితుం ఇచ్ఛతి, సులద్ధం వత నో అస్స సచే అప్పమత్తకమ్పి కిఞ్చి పటిగ్గణ్హేయ్యా”తి నానావిధేహి ఉపాయేహి పణీతాని చీవరాదీని ఉపనేన్తానం తదనుగ్గహకామతంయేవ ఆవికత్వా పటిగ్గహణేన చ తతో పభుతి అపి సకటభారేహి ఉపనామనహేతుభూతం విమ్హాపనం పచ్చయపటిసేవనసఙ్ఖాతం కుహనవత్థూతి వేదితబ్బం. వుత్తఞ్హేతం మహానిద్దేసే –

“కతమం పచ్చయపటిసేవనసఙ్ఖాతం కుహనవత్థు? ఇధ గహపతికా భిక్ఖుం నిమన్తేన్తి చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారేహి. సో పాపిచ్ఛో ఇచ్ఛాపకతో అత్థికో చీవర…పే… పరిక్ఖారానం భియ్యోకమ్యతం ఉపాదాయ చీవరం పచ్చక్ఖాతి. పిణ్డపాతం…పే… సేనాసనం. గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారం పచ్చక్ఖాతి. సో ఏవమాహ – ‘కిం సమణస్స మహగ్ఘేన చీవరేన, ఏతం సారుప్పం యం సమణో సుసానా వా సఙ్కారకూటా వా పాపణికా వా నన్తకాని ఉచ్చినిత్వా సఙ్ఘాటిం కత్వా ధారేయ్య. కిం సమణస్స మహగ్ఘేన పిణ్డపాతేన ఏతం సారుప్పం యం సమణో ఉఞ్ఛాచరియాయ పిణ్డియాలోపేన జీవికం కప్పేయ్య. కిం సమణస్స మహగ్ఘేన సేనాసనేన, ఏతం సారుప్పం యం సమణో రుక్ఖమూలికో వా అస్స అబ్భోకాసికో వా. కిం సమణస్స మహగ్ఘేన గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారేన, ఏతం సారుప్పం యం సమణో పూతిముత్తేన వా హరిటకీఖణ్డేన వా ఓసధం కరేయ్యా’తి. తదుపాదాయ లూఖం చీవరం ధారేతి, లూఖం పిణ్డపాతం పరిభుఞ్జతి, లూఖం సేనాసనం పటిసేవతి, లూఖం గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారం పటిసేవతి, తమేనం గహపతికా ఏవం జానన్తి ‘అయం సమణో అప్పిచ్ఛో సన్తుట్ఠో పవివిత్తో అసంసట్ఠో ఆరద్ధవీరియో ధుతవాదో’తి. భియ్యో భియ్యో నిమన్తేన్తి చీవర…పే… పరిక్ఖారేహి. సో ఏవమాహ – ‘తిణ్ణం సమ్ముఖీభావా సద్ధో కులపుత్తో బహుం పుఞ్ఞం పసవతి. సద్ధాయ సమ్ముఖీభావా సద్ధో కులపుత్తో బహుం పుఞ్ఞం పసవతి. దేయ్యధమ్మస్స…పే… దక్ఖిణేయ్యానం సమ్ముఖీభావాసద్ధోకులపుత్తో బహుం పుఞ్ఞం పసవతి. తుమ్హాకఞ్చేవాయం సద్ధా అత్థి, దేయ్యధమ్మో చ సంవిజ్జతి, అహఞ్చ పటిగ్గాహకో, సచేహం న పటిగ్గహేస్సామి, ఏవం తుమ్హే పుఞ్ఞేన పరిబాహిరా భవిస్సన్తి, న మయ్హం ఇమినా అత్థో. అపిచ తుమ్హాకంయేవ అనుకమ్పాయ పటిగ్గణ్హామీ’తి. తదుపాదాయ బహుమ్పి చీవరం పటిగ్గణ్హాతి. బహుమ్పి పిణ్డపాతం…పే… భేసజ్జపరిక్ఖారం పటిగ్గణ్హాతి . యా ఏవరూపా భాకుటికా భాకుటియం కుహనా కుహాయనా కుహితత్తం, ఇదం పచ్చయపటిసేవనసఙ్ఖాతం కుహనవత్థూ”తి (మహాని. ౮౭).

పాపిచ్ఛస్సేవ పన సతో ఉత్తరిమనుస్సధమ్మాధిగమపరిదీపనవాచాయ తథా తథా విమ్హాపనం సామన్తజప్పనసఙ్ఖాతం కుహనవత్థూతి వేదితబ్బం. యథాహ –

"కతమం సామన్తజప్పనసఙ్ఖాతం కుహనవత్థు? ఇధేకచ్చో పాపిచ్ఛో ఇచ్ఛాపకతో సమ్భావనాధిప్పాయో 'ఏవం మం జనో సమ్భావేస్సతీ'తి అరియధమ్మసన్నిస్సితం వాచం భాసతి 'యో ఏవరూపం చీవరం ధారేతి, సో సమణో మహేసక్ఖో'తి భణతి. 'యో ఏవరూపం పత్తం లోహథాలకం. ధమ్మకరణం పరిస్సావనం కుఞ్చికం, కాయబన్ధనం ఉపాహనం ధారేతి, సో సమణో మహేసక్ఖో'తి భణతి. యస్స ఏవరూపో ఉపజ్ఝాయో ఆచరియో సమానుపజ్ఝాయకో, సమానాచరియకో మిత్తో సన్దిట్ఠో సమ్భత్తో సహాయో. యో ఏవరూపే విహారే వసతి అడ్ఢయోగే పాసాదే హమ్మియే గుహాయం లేణే కుటియా కూటాగారే అట్టే మాళే ఉద్దణ్డే ఉపట్ఠానసాలాయం మణ్డపే రుక్ఖమూలే వసతి, సో సమణో మహేసక్ఖో'తి భణతి. అథ వా 'కోరజికకోరజికో భాకుటికభాకుటికో కుహకకుహకో లపకలపకో ముఖసమ్భావికో, అయం సమణో ఇమాసం ఏవరూపానం సన్తానం విహారసమాపత్తీనం లాభీ'తి తాదిసం గమ్భీరం గూళ్హం నిపుణం పటిచ్ఛన్నం లోకుత్తరం సుఞ్ఞతాపటిసంయుత్తం కథం కథేసి. యా ఏవరూపా భాకుటికా భాకుటియం కుహనా కుహాయనా కుహితత్తం, ఇదం సామన్తజప్పనసఙ్ఖాతం కుహనవత్థూ"తి (మహాని॰ ౮౭).

పాపిచ్ఛస్సేవ పన సతో సమ్భావనాధిప్పాయకతేన ఇరియాపథేన విమ్హాపనం ఇరియాపథసన్నిస్సితం కుహనవత్థూతి వేదితబ్బం. యథాహ – "కతమం ఇరియాపథసఙ్ఖాతం కుహనవత్థు. ఇధేకచ్చో పాపిచ్ఛో ఇచ్ఛాపకతో సమ్భావనాధిప్పాయో 'ఏవం మం జనో సమ్భావేస్సతీ'తి గమనం సణ్ఠపేతి , ఠానం సణ్ఠపేతి, నిసజ్జం సణ్ఠపేతి, సయనం సణ్ఠపేతి, పణిధాయ గచ్ఛతి, పణిధాయ తిట్ఠతి, పణిధాయ నిసీదతి, పణిధాయ సేయ్యం కప్పేతి, సమాహితో వియ గచ్ఛతి, సమాహితో వియ తిట్ఠతి, నిసీదతి, సేయ్యం కప్పేతి, ఆపాథకజ్ఝాయీ చ హోతి, యా ఏవరూపా ఇరియాపథస్స అట్ఠపనా ఠపనా సణ్ఠపనా భాకుటికా భాకుటియం కుహనా కుహాయనా కుహితత్తం, ఇదం వుచ్చతి ఇరియాపథసఙ్ఖాతం కుహనవత్థూ"తి (మహాని॰ ౮౭).

తత్థ **పచ్చయపటిసేవనసఙ్ఖాతేనా**తి పచ్చయపటిసేవనన్తి ఏవం సఙ్ఖాతేన పచ్చయపటిసేవనేన వా సఙ్ఖాతేన. **సామన్తజప్పితేనా**తి సమీపభణితేన. **ఇరియాపథస్స వా**తి చతుఇరియాపథస్స. **అట్ఠపనా**తిఆది ఠపనా, ఆదరేన వా ఠపనా. **ఠపనా**తి ఠపనాకారో. **సణ్ఠపనా**తి అభిసఙ్ఖరణా, పాసాదికభావకరణన్తి వుత్తం హోతి. **భాకుటికా**తి పధానపురిమట్ఠితభావదస్సనేన భాకుటికరణం, ముఖసఙ్కోచోతి వుత్తం హోతి. భాకుటికరణం సీలమస్సాతి భాకుటికో. భాకుటికస్స భావో భాకుటియం. **కుహనా**తి విమ్హాపనా. కుహస్స ఆయనా కుహాయనా. కుహితస్స భావో కుహితత్తన్తి.

లపనానిద్దేసే **ఆలపనా**తి విహారం ఆగతే మనుస్సే దిస్వా "కిమత్థాయ భోన్తో ఆగతా, కిం భిక్ఖూ నిమన్తితుం, యది ఏవం గచ్ఛథ రే, అహం పచ్ఛతో పత్తం గహేత్వా ఆగచ్ఛామీ"తి ఏవం ఆదితోవ లపనా. అథ వా అత్తానం ఉపనేత్వా "అహం తిస్సో, మయి రాజా పసన్నో, మయి అసుకో చ అసుకో చ రాజమహామత్తో పసన్నో"తి ఏవం అత్తుపనాయికా లపనా ఆలపనా. **లపనా**తి పుట్ఠస్స సతో వుత్తప్పకారమేవ లపనం. **సల్లపనా**తి గహపతికానం ఉక్కణ్ఠనే భీతస్స ఓకాసం దత్వా దత్వా సుట్ఠు లపనా. **ఉల్లపనా**తి మహాకుటుమ్బికో మహానావికో మహాదానపతీతి ఏవం ఉద్ధం కత్వా లపనా. **సముల్లపనా**తి సబ్బతోభాగేన ఉద్ధం కత్వా లపనా.

ఉన్నహనాతి “ఉపాసకా పుబ్బే ఈదిసే కాలే నవదానం దేథ, ఇదాని కిం న దేథా”తి ఏవం యావ “దస్సామ, భన్తే, ఓకాసం న లభామా”తిఆదీని వదన్తి, తావ ఉద్ధం ఉద్ధం నహనా, వేఠనాతి వుత్తం హోతి. అథ వా ఉచ్ఛుహత్థం దిస్వా “కుతో ఆభతం ఉపాసకా”తి పుచ్ఛతి. ఉచ్ఛుఖేత్తతో, భన్తేతి. కిం తత్థ ఉచ్ఛు మధురన్తి. ఖాదిత్వా, భన్తే, జానితబ్బన్తి. “న, ఉపాసక, భిక్ఖుస్స ఉచ్ఛుం దేథా”తి వత్తుం వట్టతీతి. యా ఏవరూపా నిబ్బేఠేన్తస్సాపి వేఠనకథా, సా ఉన్నహనా. సబ్బతోభాగేన పునప్పునం ఉన్నహనా **సమున్నహనా**.

ఉక్కాచనాతి “ఏతం కులం మంయేవ జానాతి. సచే ఏత్థ దేయ్యధమ్మో ఉప్పజ్జతి, మయ్హమేవ దేతీ”తి ఏవం ఉక్ఖిపిత్వా కాచనా ఉక్కాచనా, ఉద్దీపనాతి వుత్తం హోతి. తేలకన్దరికవత్థు చేత్థ వత్తబ్బం. సబ్బతోభాగేన పన పునప్పునం ఉక్కాచనా **సముక్కాచనా**.

అనుప్పియభాణితాతి సచ్చానురూపం ధమ్మానురూపం వా అనపలోకేత్వా పునప్పునం పియభణనమేవ. **చాటుకమ్యతా**తి నీచవుత్తితా అత్తానం హేట్ఠతో హేట్ఠతో ఠపేత్వా వత్తనం. **ముగ్గసూప్యతా**తి ముగ్గసూపసదిసతా. యథా హి ముగ్గేసు పచ్చమానేసు కోచిదేవ న పచ్చతి, అవసేసా పచ్చన్తి, ఏవం యస్స పుగ్గలస్స వచనే కిఞ్చిదేవ సచ్చం హోతి, సేసం అలీకం, అయం పుగ్గలో ముగ్గసూప్యోతి వుచ్చతి. తస్స భావో ముగ్గసూప్యతా. **పారిభట్యతా**తి పారిభట్యభావో. యో హి కులదారకే ధాతి వియ అఙ్కేన వా ఖన్ధేన వా పరిభటతి, ధారేతీతి అత్థో. తస్స పరిభటస్స కమ్మం పారిభట్యం. పారిభట్యస్స భావో పారిభట్యతాతి.

నేమిత్తికతానిద్దేసే **నిమిత్త**న్తి యంకిఞ్చి పరేసం పచ్చయదానసఞ్ఞాజనకం కాయవచీకమ్మం. **నిమిత్తకమ్మ**న్తి ఖాదనీయం గహేత్వా గచ్ఛన్తే దిస్వా “కిం ఖాదనీయం లభిత్థా”తిఆదినా నయేన నిమిత్తకరణం. **ఓభాసో**తి పచ్చయపటిసంయుత్తకథా. **ఓభాసకమ్మ**న్తి వచ్ఛపాలకే దిస్వా “కిం ఇమే వచ్ఛా ఖీరగోవచ్ఛా ఉదాహు తక్కగోవచ్ఛా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఖీరగోవచ్ఛా, భన్తే”తి వుత్తే “న ఖీరగోవచ్ఛా, యది ఖీరగోవచ్ఛా సియుం, భిక్ఖూపి ఖీరం లభేయ్యు”న్తి ఏవమాదినా నయేన తేసం దారకానం మాతాపితూనం నివేదేత్వా ఖీరదాపనాదికం ఓభాసకరణం. **సామన్తజప్పా**తి సమీపం కత్వా జప్పనం. కులూపకభిక్ఖు వత్థు చేత్థ వత్తబ్బం.

కులూపకో కిర భిక్ఖు భుఞ్జితుకామో గేహం పవిసిత్వా నిసీది. తం దిస్వా అదాతుకామా ఘరణీ “తణ్డులా నత్థీ”తి భణన్తీ తణ్డులే ఆహరితుకామా వియ పటివిస్సకఘరం గతా. భిక్ఖుపి అన్తోగబ్భం పవిసిత్వా ఓలోకేన్తో కవాటకోణే ఉచ్ఛుం, భాజనే గుళం, పిటకే లోణమచ్ఛఫాలే, కుమ్భియం తణ్డులే, ఘటే ఘతం దిస్వా నిక్ఖమిత్వా నిసీది. ఘరణీ “తణ్డులే నాలత్థ”న్తి ఆగతా. భిక్ఖు “ఉపాసికే ‘అజ్జ భిక్ఖా న సమ్పజ్జిస్సతీ’తి పటికచ్చేవ నిమిత్తం అద్దస”న్తి ఆహ. కిం, భన్తేతి. కవాటకోణే నిక్ఖిత్తం ఉచ్ఛుం వియ సప్పం అద్దసం, ‘తం పహరిస్సామీ’తి ఓలోకేన్తో భాజనే ఠపితం గుళపిణ్డం వియ పాసాణం, లేడ్డుకేన పహటేన సప్పేన కతం పిటకే నిక్ఖిత్తలోణమచ్ఛఫాలసదిసం ఫణం, తస్స తం లేడ్డుం డంసితుకామస్స కుమ్భియా తణ్డులసదిసే దన్తే, అథస్స కుపితస్స ఘటే పక్ఖిత్తఘతసదిసం ముఖతో నిక్ఖమన్తం విసమిస్సకం ఖేళన్తి. సా “న సక్కా ముణ్డకం వఞ్చేతు”న్తి ఉచ్ఛుం దత్వా ఓదనం పచిత్వా ఘతగుళమచ్ఛేహి సద్ధిం సబ్బం అదాసీతి. ఏవం సమీపం కత్వా జప్పనం సామన్తజప్పాతి వేదితబ్బం. **పరికథా**తి యథా తం లభతి తస్స పరివత్తేత్వా కథనన్తి.

నిప్పేసికతానిద్దేసే **అక్కోసనాతి** దసహి అక్కోసవత్థూహి అక్కోసనం. **వమ్భనాతి** పరిభవిత్వా కథనం. **గరహణాతి** అస్సద్ధో అప్పసన్నోతిఆదినా నయేన దోసారోపనా. **ఉక్ఖేపనాతి** మా ఏతం ఏత్థ కథేథాతి వాచాయ ఉక్ఖిపనం. సబ్బతోభాగేన సవత్థుకం సహేతుకం కత్వా ఉక్ఖేపనా **సముక్ఖేపనా.** అథ వా అదేన్తం దిస్వా "అహో దానపతీ"తి ఏవం ఉక్ఖిపనం **ఉక్ఖేపనా.** మహాదానపతీతి ఏవం సుట్ఠు ఉక్ఖేపనా **సముక్ఖేపనా. ఖిపనాతి** కిం ఇమస్స జీవితం బీజభోజినోతి ఏవం ఉప్పణ్డనా. **సంఖిపనాతి** కిం ఇమం అదాయకోతి భణథ, యో నిచ్చకాలం సబ్బేసమ్పి నత్థీతి వచనం దేతీతి సుట్ఠుతరం ఉప్పణ్డనా. **పాపనాతి** అదాయకత్తస్స అవణ్ణస్స వా పాపనం. సబ్బతోభాగేన పాపనా **సమ్పాపనా. అవణ్ణహారికాతి** ఏవం మే అవణ్ణభయాపి దస్సతీతి గేహతో గేహం గామతో గామం జనపదతో జనపదం అవణ్ణహరణం. **పరపిట్ఠిమంసికతాతి** పురతో మధురం భణిత్వా పరమ్ముఖే అవణ్ణభాసితా. ఏసా హి అభిముఖం ఓలోకేతుం అసక్కోన్తస్స పరమ్ముఖానం పిట్ఠిమంసం ఖాదనమివ హోతి, తస్మా పరపిట్ఠిమంసికతాతి వుత్తా. **అయం వుచ్చతి నిప్పేసికతాతి** అయం యస్మా వేళుపేసికాయ వియ అబ్భఙ్గం పరస్స గుణం నిప్పేసేతి నిపుఞ్ఛతి, యస్మా వా గన్ధజాతం నిపిసిత్వా గన్ధమగ్గనా వియ పరగుణే నిపిసిత్వా విచుణ్ణేత్వా ఏసా లాభమగ్గనా హోతి, తస్మా నిప్పేసికతాతి వుచ్చతీతి.

లాభేన లాభం నిజిగీసనతానిద్దేసే **నిజిగీసనతాతి** మగ్గనా. **ఇతో లద్ధన్తి** ఇమమ్హా గేహా లద్ధం. **అముత్రాతి** అముకమ్హి గేహే. **ఏట్ఠీతి** ఇచ్ఛనా. **గవేట్ఠీతి** మగ్గనా. **పరియేట్ఠీతి** పునప్పునం మగ్గనా. ఆదితో పట్ఠాయ లద్ధం లద్ధం భిక్ఖం తత్ర తత్ర కులదారకానం దత్వా అన్తే ఖీరయాగుం లభిత్వా గతభిక్ఖువత్థు చేత్థ కథేతబ్బం. ఏసనాతిఆదీని ఏట్ఠిఆదీనమేవ వేవచనాని, తస్మా ఏట్ఠీతి ఏసనా. గవేట్ఠీతి గవేసనా, పరియేట్ఠీతి పరియేసనా. ఇచ్చేవమేత్థ యోజనా వేదితబ్బా. అయం కుహనాదీనం అత్థో.

ఇదాని **ఏవమాదీనఞ్చ పాపధమ్మానన్తి** ఏత్థ ఆదిసద్దేన "యథా వా పనేకే భోన్తో సమణబ్రాహ్మణా సద్ధాదేయ్యాని భోజనాని భుఞ్జిత్వా తే ఏవరూపాయ తిరచ్ఛానవిజ్జాయ మిచ్ఛాజీవేన జీవికం కప్పేన్తి. సేయ్యథిదం, అఙ్గం, నిమిత్తం, ఉప్పాతం, సుపినం, లక్ఖణం, మూసికచ్ఛిన్నం, అగ్గిహోమం, దబ్బిహోమ"న్తి (దీ. ని. ౧.౨౧) ఆదినా నయేన బ్రహ్మజాలే వుత్తానం అనేకేసం పాపధమ్మానం గహణం వేదితబ్బం. ఇతి య్వాయం ఇమేసం ఆజీవహేతు పఞ్ఞత్తానం ఛన్నం సిక్ఖాపదానం వీతిక్కమవసేన, ఇమేసఞ్చ "కుహనా లపనా నేమిత్తికతా నిప్పేసికతా లాభేన లాభం నిజిగీసనతా"తి ఏవమాదీనం పాపధమ్మానం వసేన పవత్తో మిచ్ఛాజీవో, యా తస్మా సబ్బప్పకారాపి మిచ్ఛాజీవా విరతి, ఇదం ఆజీవపారిసుద్ధిసీలం. తత్రాయం వచనత్థో. ఏతం ఆగమ్మ జీవన్తీతి ఆజీవో. కో సో, పచ్చయపరియేసనవాయామో. పారిసుద్ధీతి పరిసుద్ధతా. ఆజీవస్స పారిసుద్ధి ఆజీవపారిసుద్ధి.

పచ్చయసన్నిస్సితసీలం

౧౮. యం పనేతం తదనన్తరం పచ్చయసన్నిస్సితసీలం వుత్తం, తత్థ **పటిసఙ్ఖా యోనిసోతి** ఉపాయేన పథేన పటిసఙ్ఖాయ ఞత్వా, పచ్చవేక్ఖిత్వాతి అత్థో . ఏత్థ చ సీతస్స పటిఘాతాయాతిఆదినా నయేన వుత్తపచ్చవేక్ఖణమేవ "యోనిసో పటిసఙ్ఖా"తి వేదితబ్బం. తత్థ **చీవరన్తి** అన్తరవాసకాదీసు యంకిఞ్చి. **పటిసేవతీతి** పరిభుఞ్జతి, నివాసేతి వా పారుపతి వా. **యావదేవాతి** పయోజనావధిపరిచ్ఛేదనియమవచనం, ఏత్తకమేవ హి యోగినో చీవరపటిసేవనే పయోజనం యదిదం సీతస్స పటిఘాతాయాతిఆది, న ఇతో భియ్యో. **సీతస్సాతి** అజ్ఝత్తధాతుక్ఖోభవసేన వా బహిద్ధాఉతుపరిణామనవసేన వా ఉప్పన్నస్స యస్స కస్సచి సీతస్స. **పటిఘాతాయాతి** పటిహననత్థం. యథా సరీరే ఆబాధం న ఉప్పాదేతి, ఏవం తస్స

వినోదనత్థం. సీతబ్భాహతే హి సరీరే విక్ఖిత్తచిత్తో యోనిసో పదహితుం న సక్కోతి, తస్మా సీతస్స పటిఘాతాయ చీవరం పటిసేవితబ్బన్తి భగవా అనుఞ్ఞాసి. ఏస నయో సబ్బత్థ. కేవలఞ్హేత్థ **ఉణ్హస్సా**తి అగ్గిసన్తాపస్స. తస్స వనదాహాదీసు సమ్భవో వేదితబ్బో. డంసమకసవాతాతపసరీసపసమ్ఫస్సానన్తి ఏత్థ పన **డంసా**తి డంసనమక్ఖికా, అన్ధమక్ఖికాతిపి వుచ్చన్తి. **మకసా** మకసా ఏవ. **వాతా**తి సరజఅరజాదిభేదా. **ఆతపో**తి సూరియాతపో. **సరీసపా**తి యే కేచి సరన్తా గచ్ఛన్తి దీఘజాతికా సప్పాదయో, తేసం దట్ఠసమ్ఫస్సో చ ఫుట్ఠసమ్ఫస్సో చాతి దువిధో సమ్ఫస్సో, సోపి చీవరం పారుపిత్వా నిసిన్నం న బాధతి, తస్మా తాదిసేసు ఠానేసు తేసం పటిఘాతత్థాయ పటిసేవతి. **యావదేవా**తి పున ఏతస్స వచనం నియతపయోజనావధిపరిచ్ఛేదదస్సనత్థం , హిరికోపీనపటిచ్ఛాదనఞ్హి నియతపయోజనం, ఇతరాని కదాచి కదాచి హోన్తి. తత్థ **హిరికోపీన**న్తి తం తం సమ్బాధట్ఠానం. యస్మిం యస్మిఞ్హి అఙ్గే వివరియమానే హిరీ కుప్పతి వినస్సతి, తం తం హిరిం కోపనతో హిరికోపీనన్తి వుచ్చతి. తస్స చ హిరికోపీనస్స పటిచ్ఛాదనత్థన్తి హిరికోపీనపటిచ్ఛాదనత్థం. హిరికోపీనం పటిచ్ఛాదనత్థన్తిపి పాఠో.

పిణ్డపాతన్తి యంకిఞ్చి ఆహారం. యో హి కోచి ఆహారో భిక్ఖునో పిణ్డోల్యేన పత్తే పతితత్తా పిణ్డపాతోతి వుచ్చతి. పిణ్డానం వా పాతో పిణ్డపాతో, తత్థ తత్థ లద్ధానం భిక్ఖానం సన్నిపాతో సమూహోతి వుత్తం హోతి. **నేవ దవాయా**తి న గామదారకాదయో వియ దవత్థం, కీళానిమిత్తన్తి వుత్తం హోతి. **న మదాయా**తి న ముట్ఠికమల్లాదయో వియ మదత్థం, బలమదనిమిత్తం పోరిసమదనిమిత్తఞ్చాతి వుత్తం హోతి. **న మణ్డనాయా**తి న అన్తేపురికవేసియాదయో వియ మణ్డనత్థం, అఙ్గపచ్చఙ్గానం పీణభావనిమిత్తన్తి వుత్తం హోతి. **న విభూసనాయా**తి న నటనచ్చకాదయో వియ విభూసనత్థం, పసన్నచ్ఛవివణ్ణతానిమిత్తన్తి వుత్తం హోతి. ఏత్థ చ నేవ దవాయాతి ఏతం మోహూపనిస్సయప్పహానత్థం వుత్తం. న మదాయాతి ఏతం దోసూపనిస్సయప్పహానత్థం. న మణ్డనాయ న విభూసనాయాతి ఏతం రాగూపనిస్సయప్పహానత్థం. నేవ దవాయ న మదాయాతి చేతం అత్తనో సంయోజనుప్పత్తిపటిసేధనత్థం. న మణ్డనాయ న విభూసనాయాతి ఏతం పరస్సపి సంయోజనుప్పత్తిపటిసేధనత్థం. చతూహిపి చేతేహి అయోనిసో పటిపత్తియా కామసుఖల్లికానుయోగస్స చ పహానం వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

యావదేవాతి వుత్తత్థమేవ. **ఇమస్స కాయస్సా**తి ఏతస్స చతుమహాభూతికస్స రూపకాయస్స. **ఠితియా**తి పబన్ధట్ఠితత్థం. **యాపనాయా**తి పవత్తియా అవిచ్ఛేదత్థం, చిరకాలట్ఠితత్థం వా. ఘరూపత్థమ్భమివ హి జిణ్ణఘరసామికో, అక్ఖబ్భఞ్జనమివ చ సాకటికో కాయస్స ఠితత్థం యాపనత్థఞ్చేస పిణ్డపాతం పటిసేవతి, న దవమదమణ్డనవిభూసనత్థం. అపిచ ఠితీతి జీవితిన్ద్రియస్సేతం అధివచనం, తస్మా ఇమస్స కాయస్స ఠితియా యాపనాయాతి ఏత్తావతా ఏతస్స కాయస్స జీవితిన్ద్రియపవత్తాపనత్థన్తిపి వుత్తం హోతీతి వేదితబ్బం. **విహింసూపరతియా**తి విహింసా నామ జిఘచ్ఛా ఆబాధట్ఠేన. తస్సా ఉపరమత్థమ్పేస పిణ్డపాతం పటిసేవతి, వణాలేపనమివ ఉణ్హసీతాదీసు తప్పటికారం వియ చ. **బ్రహ్మచరియానుగ్గహాయా**తి సకలసాసనబ్రహ్మచరియస్స చ మగ్గబ్రహ్మచరియస్స చ అనుగ్గహత్థం. అయఞ్హి పిణ్డపాతపటిసేవనపచ్చయా కాయబలం నిస్సాయ సిక్ఖత్తయానుయోగవసేన భవకన్తారనిత్థరణత్థం పటిపజ్జన్తో బ్రహ్మచరియానుగ్గహాయ పటిసేవతి, కన్తారనిత్థరణత్థికా పుత్తమంసం (సం॰ ని॰ ౨.౬౩) వియ, నదీనిత్థరణత్థికా కుల్లం (మ॰ ని॰ ౧.౨౪౦) వియ, సముద్దనిత్థరణత్థికా నావమివ చ.

ఇతిపురాణఞ్చ వేదనం పటిహఙ్ఖామి నవఞ్చ వేదనం న ఉప్పాదేస్సామీతి ఏతం ఇమినా పిణ్డపాతపటిసేవనేన పురాణఞ్చ జిఘచ్ఛావేదనం పటిహఙ్ఖామి, నవఞ్చ వేదనం అపరిమితభోజనపచ్చయం

ఆహారహత్థకఅలంసాటకతత్రవట్టకకాకమాసకభుత్తవమితకబ్రాహ్మణానం అఞ్ఞతరో వియ న ఉప్పాదేస్సామీతిపి పటిసేవతి, భేసజ్జమివ గిలానో. అథ వా యా అధునా అసప్పాయాపరిమితభోజనం నిస్సాయ పురాణకమ్మపచ్చయవసేన ఉప్పజ్జనతో పురాణవేదనాతి వుచ్చతి. సప్పాయపరిమితభోజనేన తస్సా పచ్చయం వినాసేన్తో తం పురాణఞ్చ వేదనం పటిహఙ్ఖామి. యా చాయం అధునా కతం అయుత్తపరిభోగకమ్మూపచయం నిస్సాయ ఆయతిం ఉప్పజ్జనతో నవవేదనాతి వుచ్చతి. యుత్తపరిభోగవసేన తస్సా మూలం అనిబ్బత్తేన్తో తం నవఞ్చ వేదనం న ఉప్పాదేస్సామీతి ఏవమ్పేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. ఏత్తావతా యుత్తపరిభోగసఙ్గహో అత్తకిలమథానుయోగప్పహానం ధమ్మికసుఖాపరిచ్చాగో చ దీపితో హోతీతి వేదితబ్బో.

యాత్రా చ మే భవిస్సతీతి పరిమితపరిభోగేన జీవితిన్ద్రియుపచ్ఛేదకస్స ఇరియాపథభఞ్జకస్స వా పరిస్సయస్స అభావతో చిరకాలగమనసఙ్ఖాతా యాత్రా చ మే భవిస్సతి ఇమస్స పచ్చయాయత్తవుత్తినో కాయస్సాతిపి పటిసేవతి, యాప్యరోగీ వియ తప్పచ్చయం. **అనవజ్జతా చ ఫాసువిహారో చాతి** అయుత్తపరియేసనపటిగ్గహణపరిభోగపరివజ్జనేన అనవజ్జతా, పరిమితపరిభోగేన ఫాసువిహారో. అసప్పాయాపరిమితపరిభోగపచ్చయా అరతితన్దీవిజమ్భితా. విఞ్ఞూగరహాదిదోసాభావేన వా అనవజ్జతా, సప్పాయపరిమితభోజనపచ్చయా కాయబలసమ్భవేన ఫాసువిహారో. యావదత్థఉదరావదేహకభోజనపరివజ్జనేన వా సేయ్యసుఖపస్ససుఖమిద్ధసుఖానం పహానతో అనవజ్జతా, చతుపఞ్చాలోపమత్తఊనభోజనేన చతుఇరియాపథయోగ్యభావపటిపాదనతో ఫాసువిహారో చ మే భవిస్సతీతిపి పటిసేవతి. వుత్తమ్పి హేతం –

> “చత్తారో పఞ్చ ఆలోపే, అభుత్వా ఉదకం పివే;
>
> అలం ఫాసువిహారాయ, పహితత్తస్స భిక్ఖునో”తి. (థేరగా॰ ౯౮౩);

ఏత్తావతా చ పయోజనపరిగ్గహో మజ్ఝిమా చ పటిపదా దీపితా హోతీతి వేదితబ్బా.

సేనాసనన్తి సేనఞ్చ ఆసనఞ్చ. యత్థ యత్థ హి సేతి విహారే వా అడ్ఢయోగాదిమ్హి వా, తం సేనం. యత్థ యత్థ ఆసతి నిసీదతి, తం ఆసనం. తం ఏకతో కత్వా సేనాసనన్తి వుచ్చతి. **ఉతుపరిస్సయవినోదనపటిసల్లానారామత్థన్తి** పరిసహనట్ఠేన ఉతుయేవ ఉతుపరిస్సయో. ఉతుపరిస్సయస్స వినోదనత్థఞ్చ పటిసల్లానారామత్థఞ్చ. యో సరీరాబాధచిత్తవిక్ఖేపకరో అసప్పాయో ఉతు సేనాసనపటిసేవనేన వినోదేతబ్బో హోతి, తస్స వినోదనత్థం ఏకీభావసుఖత్థఞ్చాతి వుత్తం హోతి. కామఞ్చ సీతపటిఘాతాదినావ ఉతుపరిస్సయవినోదనం వుత్తమేవ. యథా పన చీవరపటిసేవనే హిరికోపీనపటిచ్ఛాదనం నియతపయోజనం, ఇతరాని కదాచి కదాచి భవన్తీతి వుత్తం, ఏవమిధాపి నియతం ఉతుపరిస్సయవినోదనం సన్ధాయ ఇదం వుత్తన్తి వేదితబ్బం. అథ వా అయం వుత్తప్పకారో ఉతు ఉతుయేవ. పరిస్సయో పన దువిధో పాకటపరిస్సయో చ, పటిచ్ఛన్నపరిస్సయో చ (మహాని॰ ౫). తత్థ పాకటపరిస్సయో సీహబ్యగ్ఘాదయో. పటిచ్ఛన్నపరిస్సయో రాగదోసాదయో. యే యత్థ అపరిగుత్తియా చ అసప్పాయరూపదస్సనాదినా చ ఆబాధం న కరోన్తి, తం సేనాసనం ఏవం జానిత్వా పచ్చవేక్ఖిత్వా పటిసేవన్తో భిక్ఖు పటిసఙ్ఖా యోనిసో సేనాసనం ఉతుపరిస్సయవినోదనత్థం పటిసేవతీతి వేదితబ్బో.

గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారన్తి ఏత్థ రోగస్స పటిఅయనట్ఠేన పచ్చయో, పచ్చనీకగమనట్ఠేనాతి అత్థో. యస్స కస్సచి సప్పాయస్సేతం అధివచనం. భిసక్కస్స కమ్మం తేన అనుఞ్ఞాతత్తాతి భేసజ్జం. గిలానపచ్చయోవ భేసజ్జం గిలానపచ్చయభేసజ్జం, యంకిఞ్చి గిలానస్స సప్పాయం భిసక్కకమ్మం తేలమధుఫాణితాదీతి వుత్తం హోతి. పరిక్ఖారోతి పన

“సత్తహి నగరపరిక్ఖారేహి సుపరిక్ఖతం హోతీ”తి (అం. ని. ౭.౬౭) ఆదీసు పరివారో వుచ్చతి. “రథో సీలపరిక్ఖారో, ఝానక్ఖో చక్కవీరియో”తి (సం. ని. ౫.౪) ఆదీసు అలఙ్కారో. “యే చ ఖో ఇమే పబ్బజితేన జీవితపరిక్ఖారా సముదానేతబ్బా”తి (మ. ని. ౧.౧౯౧-౧౯౨) ఆదీసు సమ్భారో. ఇధ పన సమ్భారోపి పరివారోపి వట్టతి. తఞ్హి గిలానపచ్చయభేసజ్జం జీవితస్స పరివారోపి హోతి, జీవితనాసకాబాధుప్పత్తియా అన్తరం అదత్వా రక్ఖణతో సమ్భారోపి. యథా చిరం పవత్తతి, ఏవమస్స కారణభావతో, తస్మా పరిక్ఖారోతి వుచ్చతి. ఏవం గిలానపచ్చయభేసజ్జఞ్చ తం పరిక్ఖారో చాతి గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారో. తం గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారం. గిలానస్స యంకిఞ్చి సప్పాయం భిసక్కానుఞ్ఞాతం తేలమధుఫాణితాది జీవితపరిక్ఖారన్తి వుత్తం హోతి. **ఉప్పన్నాన**న్తి జాతానం భూతానం నిబ్బత్తానం. **వేయ్యాబాధికాన**న్తి ఏత్థ బ్యాబాధోతి ధాతుక్ఖోభో, తంసముట్ఠానా చ కుట్ఠగణ్డపీళకాదయో. బ్యాబాధతో ఉప్పన్నత్తా వేయ్యాబాధికా. **వేదనాన**న్తి దుక్ఖవేదనా అకుసలవిపాకవేదనా. తాసం వేయ్యాబాధికానం వేదనానం. **అబ్యాబజ్ఝపరమతాయా**తి నిద్దుక్ఖపరమతాయ. యావ తం దుక్ఖం సబ్బం పహీనం హోతి తావాతి అత్థో.

ఏవమిదం సఙ్ఖేపతో పటిసఙ్ఖా యోనిసో పచ్చయపరిభోగలక్ఖణం పచ్చయసన్నిస్సితసీలం వేదితబ్బం. వచనత్థో పనేత్థ – చీవరాదయో హి యస్మా తే పటిచ్చ నిస్సాయ పరిభుఞ్జమానా పాణినో అయన్తి పవత్తన్తి, తస్మా పచ్చయాతి వుచ్చన్తి. తే పచ్చయే సన్నిస్సితన్తి పచ్చయసన్నిస్సితం.

చతుపారిసుద్ధిసమ్పాదనవిధి

౧౯. ఏవమేతస్మిం చతుబ్బిధే సీలే సద్ధాయ **పాతిమోక్ఖసంవరో** సమ్పాదేతబ్బో. **సద్ధాసాధనో** హి సో, సావకవిసయాతీతత్తా సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తియా. సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తియాచనపటిక్ఖేపో చేత్థ నిదస్సనం. తస్మా యథా పఞ్ఞత్తం సిక్ఖాపదం అనవసేసం సద్ధాయ సమాదియిత్వా జీవితేపి అపేక్ఖం అకరోన్తేన సాధుకం సమ్పాదేతబ్బం. వుత్తమ్పి హేతం –

“కికీవ అణ్డం చమరీవ వాలధిం,
పియంవ పుత్తం నయనంవ ఏకకం;
తథేవ సీలం అనురక్ఖమానకా,
సుపేసలా హోథ సదా సగారవా”తి.

అపరమ్పి వుత్తం – “ఏవమేవ ఖో పహారాద యం మయా సావకానం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తం, తం మమ సావకా జీవితహేతుపి నాతిక్కమన్తీ”తి (అం. ని. ౮.౧౯). ఇమస్మిం చ పనత్థే అటవియం చోరేహి బద్ధథేరానం వత్థూని వేదితబ్బాని.

మహావత్తనిఅటవియం కిర థేరం చోరా కాళవల్లీహి బన్ధిత్వా నిపజ్జాపేసుం. థేరో యథానిపన్నోవ సత్తదివసాని విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అనాగామిఫలం పాపుణిత్వా తత్థేవ కాలం కత్వా బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తి.

అపరమ్పి థేరం తమ్బపణ్ణిదీపే పూతిలతాయ బన్ధిత్వా నిపజ్జాపేసుం. సో వనదాహే ఆగచ్ఛన్తే వల్లిం అచ్ఛిన్దిత్వావ విపస్సనం పట్ఠపేత్వా సమసీసీ హుత్వా పరినిబ్బాయి. దీఘభాణకఅభయత్థేరో పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం ఆగచ్ఛన్తో దిస్వా థేరస్స సరీరం ఝాపేత్వా చేతియం కారాపేసి. తస్మా అఞ్ఞోపి సద్ధో కులపుత్తో –

పాతిమోక్ఖం విసోధేన్తో, అప్పేవ జీవితం జహే;
పఞ్ఞత్తం లోకనాథేన, న భిన్దే సీలసంవరం.

యథా చ పాతిమోక్ఖసంవరో సద్ధాయ, ఏవం సతియా **ఇన్ద్రియసంవరో** సమ్పాదేతబ్బో. **సతిసాధనో** హి సో, సతియా అధిట్ఠితానం ఇన్ద్రియానం అభిజ్ఝాదీహి అనన్వాస్సవనీయతో. తస్మా "వరం, భిక్ఖవే, తత్తాయ అయోసలాకాయ ఆదిత్తాయ సమ్పజ్జలితాయ సజోతిభూతాయ చక్ఖున్ద్రియం సమ్పలిమట్ఠం, న త్వేవ చక్ఖువిఞ్ఞేయ్యేసు రూపేసు అనుబ్యఞ్జనసో నిమిత్తగ్గాహో"తి (సం॰ ని॰ ౪.౨౩౫) ఆదినా నయేన ఆదిత్తపరియాయం సమనుస్సరిత్వా రూపాదీసు విసయేసు చక్ఖుద్వారాదిపవత్తస్స విఞ్ఞాణస్స అభిజ్ఝాదీహి అన్వాస్సవనీయం నిమిత్తాదిగ్గాహం అసమ్ముట్ఠాయ సతియా నిసేధేన్తేన ఏస సాధుకం సమ్పాదేతబ్బో. ఏవం అసమ్పాదితే హి ఏతస్మిం పాతిమోక్ఖసంవరసీలమ్పి అనద్ధనియం హోతి అచిరట్ఠితికం, అసంవిహితసాఖాపరివారమివ సస్సం. హఞ్ఞతే చాయం కిలేసచోరేహి, వివటద్వారో వియ గామో పరస్స హారీహి. చిత్తఞ్చస్స రాగో సమతివిజ్ఝతి, దుచ్ఛన్నమగారం వుట్ఠి వియ. వుత్తమ్పి హేతం –

"రూపేసు సద్దేసు అథో రసేసు,
గన్ధేసు ఫస్సేసు చ రక్ఖ ఇన్ద్రియం;
ఏతే హి ద్వారా వివటా అరక్ఖితా,
హనన్తి గామంవ పరస్స హారినో".

"యథా అగారం దుచ్ఛన్నం, వుట్ఠీ సమతివిజ్ఝతి;
ఏవం అభావితం చిత్తం, రాగో సమతివిజ్ఝతీ"తి. (ధ॰ ప॰ ౧౩);

సమ్పాదితే పన తస్మిం పాతిమోక్ఖసంవరసీలమ్పి అద్ధనియం హోతి చిరట్ఠితికం, సుసంవిహితసాఖాపరివారమివ సస్సం. న హఞ్ఞతే చాయం కిలేసచోరేహి , సుసంవుతద్వారో వియ గామో పరస్స హారీహి. న చస్స చిత్తం రాగో సమతివిజ్ఝతి, సుచ్ఛన్నమగారం వుట్ఠి వియ. వుత్తమ్పి చేతం –

"రూపేసు సద్దేసు అథో రసేసు,
గన్ధేసు ఫస్సేసు చ రక్ఖ ఇన్ద్రియం;
ఏతే హి ద్వారా పిహితా సుసంవుతా,
న హన్తి గామంవ పరస్స హారినో".

"యథా అగారం సుచ్ఛన్నం, వుట్ఠీ న సమతివిజ్ఝతి;
ఏవం సుభావితం చిత్తం, రాగో న సమతివిజ్ఝతీ"తి. (ధ॰ ప॰ ౧౪);

అయం పన అతిఉక్కట్ఠదేసనా.

చిత్తం నామేతం లహుపరివత్తం, తస్మా ఉప్పన్నం రాగం అసుభమనసికారేన వినోదేత్వా ఇన్ద్రియసంవరో సమ్పాదేతబ్బో, అధునాపబ్బజితేన వఙ్గీసత్థేరేన వియ.

థేరస్స కిర అధునాపబ్బజితస్స పిణ్డాయ చరతో ఏకం ఇత్థిం దిస్వా రాగో ఉప్పజ్జతి. తతో ఆనన్దత్థేరం ఆహ –

"కామరాగేన డయ్హామి, చిత్తం మే పరిడయ్హతి;

సాధు నిబ్బాపనం బ్రూహి, అనుకమ్పాయ గోతమా"తి. (సం॰ ని॰ ౧.౨౧౨; థేరగా॰ ౧౨౩౨);

థేరో ఆహ –

"సఞ్ఞాయ విపరియేసా, చిత్తం తే పరిడయ్హతి;

నిమిత్తం పరివజ్జేహి, సుభం రాగూపసఞ్హితం;

అసుభాయ చిత్తం భావేహి, ఏకగ్గం సుసమాహితం. (సం॰ ని॰ ౧.౨౧౨; థేరగా॰ ౧౨౩౩-౧౨౩౪);

"సఙ్ఖారే పరతో పస్స, దుక్ఖతో నో చ అత్తతో;

నిబ్బాపేహి మహారాగం, మా డయ్హిత్థో పునప్పున"న్తి. (సం॰ ని॰ ౧.౨౧౨);

థేరో రాగం వినోదేత్వా పిణ్డాయ చరి. అపిచ ఇన్ద్రియసంవరపూరకేన భిక్ఖునా కురణ్డకమహాలేణవాసినా చిత్తగుత్తత్థేరేన వియ చోరకమహావిహారవాసినా మహామిత్తత్థేరేన వియ చ భవితబ్బం. కురణ్డకమహాలేణే కిర సత్తన్నం బుద్ధానం అభినిక్ఖమనచిత్తకమ్మం మనోరమం అహోసి, సమ్బహులా భిక్ఖూ సేనాసనచారికం ఆహిణ్డన్తా చిత్తకమ్మం దిస్వా "మనోరమం, భన్తే , చిత్తకమ్మ"న్తి ఆహంసు. థేరో ఆహ "అతిరేకసట్ఠి మే, ఆవుసో, వస్సాని లేణే వసన్తస్స చిత్తకమ్మం అత్థీతిపి న జానామి, అజ్జ దాని చక్ఖుమన్తే నిస్సాయ ఞాత"న్తి. థేరేన కిర ఏత్తకం అద్ధానం వసన్తేన చక్ఖుం ఉమ్మీలేత్వా లేణం న ఉల్లోకితపుబ్బం. లేణద్వారే చస్స మహానాగరుక్ఖోపి అహోసి. సోపి థేరేన ఉద్ధం న ఉల్లోకితపుబ్బో. అనుసంవచ్ఛరం భూమియం కేసరనిపాతం దిస్వావస్స పుప్ఫితభావం జానాతి.

రాజా థేరస్స గుణసమ్పత్తిం సుత్వా వన్దితుకామో తిక్ఖత్తుం పేసేత్వా అనాగచ్ఛన్తే థేరే తస్మిం గామే తరుణపుత్తానం ఇత్థీనం థనే బన్ధాపేత్వా లఞ్జాపేసి "తావ దారకా థఞ్ఞం మా లభింసు, యావ థేరో న ఆగచ్ఛతీ"తి. థేరో దారకానం అనుకమ్పాయ మహాగామం అగమాసి. రాజా సుత్వా "గచ్ఛథ భణే, థేరం పవేసేథ సీలాని గణ్హిస్సామీ"తి అన్తేపురం అభిహరాపేత్వా వన్దిత్వా భోజేత్వా "అజ్జ, భన్తే, ఓకాసో నత్థి, స్వే సీలాని గణ్హిస్సామీతి థేరస్స పత్తం గహేత్వా థోకం అనుగన్త్వా దేవియా సద్ధిం వన్దిత్వా నివత్తి. థేరో రాజా వా వన్దతు దేవీ వా, "సుఖీ హోతు, మహారాజా"తి వదతి. ఏవం సత్తదివసా గతా. భిక్ఖూ ఆహంసు "కిం, భన్తే, తుమ్హే రఞ్ఞోపి వన్దమానే దేవియాపి వన్దమానాయ "సుఖీ హోతు, మహారాజ"ఇచ్చేవ వదథాతి. థేరో "నాహం, ఆవుసో, రాజాతి వా దేవీతి వా వవత్థానం కరోమీ"తి వత్వా సత్తాహాతిక్కమేన "థేరస్స ఇధ వాసో దుక్ఖో"తి రఞ్ఞా విస్సజ్జితో కురణ్డకమహాలేణం గన్త్వా రత్తిభాగే చఙ్కమం ఆరూహి. నాగరుక్ఖే అధివత్థా దేవతా దణ్డదీపికం గహేత్వా అట్ఠాసి. అథస్స కమ్మట్ఠానం అతిపరిసుద్ధం పాకటం అహోసి. థేరో "కిం ను మే అజ్జ కమ్మట్ఠానం అతివియ పకాసతీ"తి అత్తమనో మజ్ఝిమయామసమనన్తరం సకలం పబ్బతం ఉన్నాదయన్తో అరహత్తం పాపుణి. తస్మా అఞ్ఞోపి అత్తత్థకామో కులపుత్తో –

మక్కటోవ అరఞ్ఞమ్హి, వనే భన్తమిగో వియ;

బాలో వియ చ ఉత్రస్తో, న భవే లోలలోచనో.

అధో ఖిపేయ్య చక్ఖూని, యుగమత్తదసో సియా;
వనమక్కటలోలస్స, న చిత్తస్స వసం వజే.

మహామిత్తత్థేరస్సాపి మాతు విసగణ్డకరోగో ఉప్పజ్జి, ధీతాపిస్సా భిక్ఖునీసు పబ్బజితా హోతి. సా తం ఆహ – “గచ్ఛ అయ్యే, భాతు సన్తికం గన్త్వా మమ అఫాసుకభావం ఆరోచేత్వా భేసజ్జమాహరా”తి. సా గన్త్వా ఆరోచేసి. థేరో ఆహ – “నాహం మూలభేసజ్జాదీని సంహరిత్వా భేసజ్జం పచితుం జానామి, అపిచ తే భేసజ్జం ఆచిక్ఖిస్సం – “అహం యతో పబ్బజితో, తతో పట్ఠాయ న మయా లోభసహగతేన చిత్తేన ఇన్ద్రియాని భిన్దిత్వా విసభాగరూపం ఓలోకితపుబ్బం, ఇమినా సచ్చవచనేన మాతుయా మే ఫాసు హోతు, గచ్ఛ ఇదం వత్వా ఉపాసికాయ సరీరం పరిమజ్జా”తి. సా గన్త్వా ఇమమత్థం ఆరోచేత్వా తథా అకాసి. ఉపాసికాయ తంఖణంయేవ గణ్డో ఫేణపిణ్డో వియ విలీయిత్వా అన్తరధాయి, సా ఉట్ఠహిత్వా “సచే సమ్మాసమ్బుద్ధో ధరేయ్య, కస్మా మమ పుత్తసదిసస్స భిక్ఖునో జాలవిచిత్రేన హత్థేన సీసం న పరామసేయ్యా”తి అత్తమనవాచం నిచ్ఛారేసి. తస్మా –

కులపుత్తమాని అఞ్ఞోపి, పబ్బజిత్వాన సాసనే;
మిత్తత్థేరోవ తిట్ఠేయ్య, వరే ఇన్ద్రియసంవరే.

యథా పన ఇన్ద్రియసంవరో సతియా, తథా వీరియేన **ఆజీవపారిసుద్ధి** సమ్పాదేతబ్బా. **వీరియసాధనా** హి సా, సమ్మారద్ధవీరియస్స మిచ్ఛాజీవప్పహానసమ్భవతో. తస్మా అనేసనం అప్పతిరూపం పహాయ వీరియేన పిణ్డపాతచరియాదీహి సమ్మా ఏసనాహి ఏసా సమ్పాదేతబ్బా పరిసుద్ధుప్పాదేయేవ పచ్చయే పటిసేవమానేన అపరిసుద్ధుప్పాదే ఆసీవిసే వియ పరివజ్జయతా. తత్థ అపరిగ్గహితధుతఙ్గస్స సఙ్ఘతో, గణతో, ధమ్మదేసనాదీహి చస్స గుణేహి పసన్నానం గిహీనం సన్తికా ఉప్పన్నా పచ్చయా పరిసుద్ధుప్పాదా నామ. పిణ్డపాతచరియాదీహి పన అతిపరిసుద్ధుప్పాదాయేవ. పరిగ్గహితధుతఙ్గస్స పిణ్డపాతచరియాదీహి ధుతగుణే చస్స పసన్నానం సన్తికా ధుతఙ్గనియమానులోమేన ఉప్పన్నా పరిసుద్ధుప్పాదా నామ. ఏకబ్యాధివూపసమత్థఞ్చస్స పూతిహరిటకీచతుమధురేసు ఉప్పన్నేసు “చతుమధురం అఞ్ఞేపి సబ్రహ్మచారినో పరిభుఞ్జిస్సన్తీ”తి చిన్తేత్వా హరిటకీఖణ్డమేవ పరిభుఞ్జమానస్స ధుతఙ్గసమాదానం పతిరూపం హోతి. ఏస హి “ఉత్తమఅరియవంసికో భిక్ఖూ”తి వుచ్చతి. యే పనేతే చీవరాదయో పచ్చయా, తేసు యస్స కస్సచి భిక్ఖునో ఆజీవం పరిసోధేన్తస్స చీవరే చ పిణ్డపాతే చ నిమిత్తోభాసపరికథావిఞ్ఞత్తియో న వట్టన్తి. సేనాసనే పన అపరిగ్గహితధుతఙ్గస్స నిమిత్తోభాసపరికథా వట్టన్తి. తత్థ **నిమిత్తం** నామ సేనాసనత్థం భూమిపరికమ్మాదీని కరోన్తస్స “కిం, భన్తే, కరియతి, కో కారాపేతీ”తి గిహీహి వుత్తే “న కోచీ”తి పటివచనం, యం వా పనఞ్ఞమ్పి ఏవరూపం నిమిత్తకమ్మం. **ఓభాసో** నామ “ఉపాసకా తుమ్హే కుహిం వసథా”తి. పాసాదే, భన్తేతి. “భిక్ఖూనం పన ఉపాసకా పాసాదో న వట్టతీ”తి వచనం, యం వా పనఞ్ఞమ్పి ఏవరూపం ఓభాసకమ్మం. **పరికథా** నామ “భిక్ఖుసఙ్ఘస్స సేనాసనం సమ్బాధ”న్తి వచనం, యా వా పనఞ్ఞాపి ఏవరూపా పరియాయకథా. భేసజ్జే సబ్బమ్పి వట్టతి. తథా ఉప్పన్నం పన భేసజ్జం రోగే వూపసన్తే పరిభుఞ్జితుం వట్టతి, న వట్టతీతి.

తత్థ వినయధరా “భగవతా ద్వారం దిన్నం, తస్మా వట్టతీ”తి వదన్తి. సుత్తన్తికా పన “కిఞ్చాపి ఆపత్తి న హోతి, ఆజీవం పన కోపేతి, తస్మా న వట్టతీ”చ్చేవ వదన్తి.

యో పన భగవతా అనుఞ్ఞాతాపి నిమిత్తోభాసపరికథావిఞ్ఞత్తియో అకరోన్తో అప్పిచ్ఛతాదిగుణేయేవ నిస్సాయ జీవితక్ఖయేపి పచ్చుపట్ఠితే అఞ్ఞత్రేవ ఓభాసాదీహి ఉప్పన్నపచ్చయే పటిసేవతి, ఏస “పరమసల్లేఖవుత్తీ”తి వుచ్చతి, సేయ్యథాపి థేరో **సారిపుత్తో**.

సో కిరాయస్మా ఏకస్మిం సమయే పవివేకం బ్రూహయమానో మహామోగ్గల్లానత్థేరేన సద్ధిం అఞ్ఞతరస్మిం అరఞ్ఞే విహరతి, అథస్స ఏకస్మిం దివసే ఉదరవాతాబాధో ఉప్పజ్జిత్వా అతిదుక్ఖం జనేసి. మహామోగ్గల్లానత్థేరో సాయన్హసమయే తస్సాయస్మతో ఉపట్ఠానం గతో థేరం నిపన్నం దిస్వా తం పవత్తిం పుచ్ఛిత్వా “పుబ్బే తే, ఆవుసో, కేన ఫాసు హోతీ”తి పుచ్ఛి. థేరో ఆహ, “గిహికాలే మే, ఆవుసో, మాతా సప్పిమధుసక్కరాదీహి యోజేత్వా అసమ్భిన్నఖీరపాయాసం అదాసి, తేన మే ఫాసు అహోసీ”తి. సోపి ఆయస్మా “హోతు, ఆవుసో, సచే మయ్హం వా తుయ్హం వా పుఞ్ఞం అత్థి, అప్పేవ నామ స్వే లభిస్సామా”తి ఆహ.

ఇమం పన నేసం కథాసల్లాపం చఙ్కమనకోటియం రుక్ఖే అధివత్థా దేవతా సుత్వా “స్వే అయ్యస్స పాయాసం ఉప్పాదేస్సామీ”తి తావదేవ థేరస్స ఉపట్ఠాకకులం గన్త్వా జేట్ఠపుత్తస్స సరీరం ఆవిసిత్వా పీళం జనేసి. అథస్స తికిచ్ఛానిమిత్తం సన్నిపతితే ఞాతకే ఆహ – “సచే స్వే థేరస్స ఏవరూపం నామ పాయాసం పటియాదేథ, తం ముఞ్చిస్సామీ”తి. తే “తయా అవుత్తేపి మయం థేరానం నిబద్ధం భిక్ఖం దేమా”తి వత్వా దుతియదివసే తథారూపం పాయాసం పటియాదియింసు.

మహామోగ్గల్లానత్థేరో పాతోవ ఆగన్త్వా “ఆవుసో, యావ అహం పిణ్డాయ చరిత్వా ఆగచ్ఛామి, తావ ఇధేవ హోహీ”తి వత్వా గామం పావిసి. తే మనుస్సా పచ్చుగ్గన్త్వా థేరస్స పత్తం గహేత్వా వుత్తప్పకారస్స పాయాసస్స పూరేత్వా అదంసు. థేరో గమనాకారం దస్సేసి. తే “భుఞ్జథ – భన్తే, తుమ్హే, అపరమ్పి దస్సామా”తి థేరం భోజేత్వా పున పత్తపూరం అదంసు. థేరో గన్త్వా “హన్దావుసో సారిపుత్త, పరిభుఞ్జా”తి ఉపనామేసి. థేరోపి తం దిస్వా “అతిమనాపో పాయాసో, కథం ను ఖో ఉప్పన్నో”తి చిన్తేన్తో తస్స ఉప్పత్తిమూలం దిస్వా ఆహ – “ఆవుసో మోగ్గల్లాన, అపరిభోగారహో పిణ్డపాతో”తి. సోపాయస్మా “మాదిసేన నామ ఆభతం పిణ్డపాతం న పరిభుఞ్జతీ”తి చిత్తమ్పి అనుప్పాదేత్వా ఏకవచనేనేవ పత్తం ముఖవట్టియం గహేత్వా ఏకమన్తే నికుజ్జేసి. పాయాసస్స సహ భూమియం పతిట్ఠానా థేరస్స ఆబాధో అన్తరధాయి, తతో పట్ఠాయ పఞ్చచత్తాలీస వస్సాని న పున ఉప్పజ్జి. తతో మహామోగ్గల్లానం ఆహ – “ఆవుసో, వచీవిఞ్ఞత్తిం నిస్సాయ ఉప్పన్నో పాయాసో అన్తేసు నిక్ఖమిత్వా భూమియం చరన్తేసుపి పరిభుఞ్జితుం అయుత్తరూపో”తి. ఇమఞ్చ ఉదానం ఉదానేసి –

“వచీవిఞ్ఞత్తివిప్ఫారా, ఉప్పన్నం మధుపాయసం;
సచే భుత్తో భవేయ్యాహం, సాజీవో గరహితో మమ.

“యదిపి మే అన్తగుణం, నిక్ఖమిత్వా బహి చరే;
నేవ భిన్దేయ్యం ఆజీవం, చజమానోపి జీవితం.

“ఆరాధేమి సకం చిత్తం, వివజ్జేమి అనేసనం;
నాహం బుద్ధప్పటికుట్ఠం, కాహామి చ అనేసన”న్తి.

చిరగుమ్బవాసికఅమ్బఖాదకమహాతిస్సత్థేరవత్థుపి చేత్థ కథేతబ్బం. ఏవం సబ్బథాపి.

> “అనేసనాయ చిత్తమ్పి, అజనేత్వా విచక్ఖణో;
> ఆజీవం పరిసోధేయ్య, సద్ధాపబ్బజితో యతీ”తి.

యథా చ వీరియేన ఆజీవపారిసుద్ధి, తథా **పచ్చయసన్నిస్సితసీలం** పఞ్ఞాయ సమ్పాదేతబ్బం. **పఞ్ఞాసాధనం** హి తం, పఞ్ఞవతో పచ్చయేసు ఆదీనవానిసంసదస్సనసమత్థభావతో. తస్మా పహాయ పచ్చయగేధం ధమ్మేన సమేన ఉప్పన్నే పచ్చయే యథావుత్తేన విధినా పఞ్ఞాయ పచ్చవేక్ఖిత్వా పరిభుఞ్జన్తేన సమ్పాదేతబ్బం.

తత్థ దువిధం పచ్చవేక్ఖణం పచ్చయానం పటిలాభకాలే, పరిభోగకాలే చ. పటిలాభకాలేపి హి ధాతువసేన వా పటికూలవసేన వా పచ్చవేక్ఖిత్వా ఠపితాని చీవరాదీని తతో ఉత్తరి పరిభుఞ్జన్తస్స అనవజ్జోవ పరిభోగో, పరిభోగకాలేపి. తత్రాయం సన్నిట్ఠానకరో వినిచ్ఛయో –

చత్తారో హి పరిభోగా థేయ్యపరిభోగో, ఇణపరిభోగో, దాయజ్జపరిభోగో, సామిపరిభోగోతి. తత్ర సఙ్ఘమజ్ఝేపి నిసీదిత్వా పరిభుఞ్జన్తస్స దుస్సీలస్స పరిభోగో **థేయ్యపరిభోగో** నామ. సీలవతో అపచ్చవేక్ఖిత్వా పరిభోగో **ఇణపరిభోగో** నామ. తస్మా చీవరం పరిభోగే పరిభోగే పచ్చవేక్ఖితబ్బం, పిణ్డపాతో ఆలోపే ఆలోపే, తథా అసక్కోన్తేన పురేభత్తపచ్ఛాభత్తపురిమయామమజ్ఝిమయామపచ్ఛిమయామేసు. సచస్స అపచ్చవేక్ఖతోవ అరుణం ఉగ్గచ్ఛతి, ఇణపరిభోగట్ఠానే తిట్ఠతి. సేనాసనమ్పి పరిభోగే పరిభోగే పచ్చవేక్ఖితబ్బం. భేసజ్జస్స పటిగ్గహణేపి పరిభోగేపి సతిపచ్చయతావ వట్టతి. ఏవం సన్తేపి పటిగ్గహణే సతిం కత్వా పరిభోగే అకరోన్తస్సేవ ఆపత్తి, పటిగ్గహణే పన సతిం అకత్వా పరిభోగే కరోన్తస్స అనాపత్తి.

చతుబ్బిధా హి సుద్ధి దేసనాసుద్ధి, సంవరసుద్ధి, పరియేట్ఠిసుద్ధి, పచ్చవేక్ఖణసుద్ధీతి. తత్థ **దేసనాసుద్ధి** నామ పాతిమోక్ఖసంవరసీలం. తఞ్హి దేసనాయ సుజ్ఝనతో దేసనాసుద్ధీతి వుచ్చతి. **సంవరసుద్ధి** నామ ఇన్ద్రియసంవరసీలం. తఞ్హి “న పున ఏవం కరిస్సామీ”తి చిత్తాధిట్ఠానసంవరేనేవ సుజ్ఝనతో సంవరసుద్ధీతి వుచ్చతి. **పరియేట్ఠిసుద్ధి** నామ ఆజీవపారిసుద్ధిసీలం. తఞ్హి అనేసనం పహాయ ధమ్మేన సమేన పచ్చయే ఉప్పాదేన్తస్స పరియేసనాయ సుద్ధత్తా పరియేట్ఠిసుద్ధీతి వుచ్చతి. **పచ్చవేక్ఖణసుద్ధి** నామ పచ్చయసన్నిస్సితసీలం. తఞ్హి వుత్తప్పకారేన పచ్చవేక్ఖణేన సుజ్ఝనతో పచ్చవేక్ఖణసుద్ధీతి వుచ్చతి. తేన వుత్తం “పటిగ్గహణే పన సతిం అకత్వా పరిభోగే కరోన్తస్స అనాపత్తీ”తి.

సత్తన్నం సేక్ఖానం పచ్చయపరిభోగో **దాయజ్జపరిభోగో** నామ. తే హి భగవతో పుత్తా, తస్మా పితుసన్తకానం పచ్చయానం దాయాదా హుత్వా తే పచ్చయే పరిభుఞ్జన్తి. కింపనేతే భగవతో పచ్చయే పరిభుఞ్జన్తి, ఉదాహు గిహీనం పచ్చయే పరిభుఞ్జన్తీతి. గిహీహి దిన్నాపి భగవతా అనుఞ్ఞాతత్తా భగవతో సన్తకా హోన్తి, తస్మా భగవతో పచ్చయే పరిభుఞ్జన్తీతి వేదితబ్బా. ధమ్మదాయాదసుత్తఞ్చేత్థ సాధకం.

ఖీణాసవానం పరిభోగో **సామిపరిభోగో** నామ. తే హి తణ్హాయ దాసబ్యం అతీతత్తా సామినో హుత్వా పరిభుఞ్జన్తి.

ఇమేసు పరిభోగేసు సామిపరిభోగో చ దాయజ్జపరిభోగో చ సబ్బేసం వట్టతి. ఇణపరిభోగో న వట్టతి. థేయ్యపరిభోగే కథాయేవ నత్థి. యో పనాయం సీలవతో పచ్చవేక్ఖితపరిభోగో, సో ఇణపరిభోగస్స పచ్చనీకత్తా ఆణణ్యపరిభోగో వా హోతి, దాయజ్జపరిభోగేయేవ వా సఙ్గహం గచ్ఛతి. సీలవాపి హి ఇమాయ సిక్ఖాయ సమన్నాగతత్తా సేక్ఖోత్వేవ సఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి. ఇమేసు పన పరిభోగేసు యస్మా సామిపరిభోగో అగ్గో, తస్మా తం పత్థయమానేన భిక్ఖునా వుత్తప్పకారాయ పచ్చవేక్ఖణాయ పచ్చవేక్ఖిత్వా పరిభుఞ్జన్తేన పచ్చయసన్నిస్సితసీలం సమ్పాదేతబ్బం. ఏవం కరోన్తో హి కిచ్చకారీ హోతి. వుత్తమ్పి చేతం –

“పిణ్డం విహారం సయనాసనఞ్చ,
ఆపఞ్చ సఙ్ఘాటిరజూపవాహనం;
సుత్వాన ధమ్మం సుగతేన దేసితం,
సఙ్ఖాయ సేవే వరపఞ్ఞసావకో.

“తస్మా హి పిణ్డే సయనాసనే చ,
ఆపే చ సఙ్ఘాటిరజూపవాహనే;
ఏతేసు ధమ్మేసు అనూపలిత్తో,
భిక్ఖు యథా పోక్ఖరే వారిబిన్దు. (సు॰ ని॰ ౩౯౩-౩౯౪);

“కాలేన లద్ధా పరతో అనుగ్గహా,
ఖజ్జేసు భోజ్జేసు చ సాయనేసు చ;
మత్తం స జఞ్ఞా సతతం ఉపట్ఠితో,
వణస్స ఆలేపనరూహనే యథా.

“కన్తారే పుత్తమంసంవ, అక్ఖస్సబ్భఞ్జనం యథా;
ఏవం ఆహారే ఆహారం, యాపనత్థమముచ్ఛితో”తి.

ఇమస్స చ పచ్చయసన్నిస్సితసీలస్స పరిపూరకారితాయ భాగినేయ్యసఙ్ఘరక్ఖితసామణేరస్స వత్థు కథేతబ్బం. సో హి సమ్మా పచ్చవేక్ఖిత్వా పరిభుఞ్జి. యథాహ –

“ఉపజ్ఝాయో మం భుఞ్జమానం, సాలికూరం సునిబ్బుతం;
మా హేవ త్వం సామణేర, జివ్హం ఝాపేసి అసఞ్ఞతో.

“ఉపజ్ఝాయస్స వచో సుత్వా, సంవేగమలభిం తదా;
ఏకాసనే నిసీదిత్వా, అరహత్తం అపాపుణిం.

“సోహం పరిపుణ్ణసఙ్కప్పో, చన్దో పన్నరసో యథా;
సబ్బాసవపరిక్ఖీణో, నత్థి దాని పునబ్భవో”తి.

“తస్మా అఞ్ఞోపి దుక్ఖస్స, పత్థయన్తో పరిక్ఖయం;

యోనిసో పచ్చవేక్ఖిత్వా, పటిసేవేథ పచ్చయే"తి.

ఏవం పాతిమోక్ఖసంవరసీలాదివసేన చతుబ్బిధం.

పఠమసీలపఞ్చకం

౨౦. పఞ్చవిధకోట్ఠాసస్స పఠమపఞ్చకే అనుపసమ్పన్నసీలాదివసేన అత్థో వేదితబ్బో. వుత్తఞ్హేతం పటిసమ్భిదాయం –

"కతమం పరియన్తపారిసుద్ధిసీలం? అనుపసమ్పన్నానం పరియన్తసిక్ఖాపదానం, ఇదం పరియన్తపారిసుద్ధిసీలం. కతమం అపరియన్తపారిసుద్ధిసీలం? ఉపసమ్పన్నానం అపరియన్తసిక్ఖాపదానం, ఇదం అపరియన్తపారిసుద్ధిసీలం. కతమం పరిపుణ్ణపారిసుద్ధిసీలం? పుథుజ్జనకల్యాణకానం కుసలధమ్మే యుత్తానం సేక్ఖపరియన్తే పరిపూరకారీనం కాయే చ జీవితే చ అనపేక్ఖానం పరిచ్చత్తజీవితానం, ఇదం పరిపుణ్ణపారిసుద్ధిసీలం. కతమం అపరామట్ఠపారిసుద్ధిసీలం? సత్తన్నం సేక్ఖానం, ఇదం అపరామట్ఠపారిసుద్ధిసీలం. కతమం పటిప్పస్సద్ధిపారిసుద్ధిసీలం? తథాగతసావకానం ఖీణాసవానం పచ్చేకబుద్ధానం తథాగతానం అరహన్తానం సమ్మాసమ్బుద్ధానం, ఇదం పటిప్పస్సద్ధిపారిసుద్ధిసీల"న్తి (పటి॰ మ॰ ౧.౩౭).

తత్థ అనుపసమ్పన్నానం సీలం గణనవసేన సపరియన్తత్తా **పరియన్తపారిసుద్ధిసీల**న్తి వేదితబ్బం. ఉపసమ్పన్నానం –

"నవ కోటిసహస్సాని, అసీతిసతకోటియో;
పఞ్ఞాససతసహస్సాని, ఛత్తింసా చ పునాపరే.

"ఏతే సంవరవినయా, సమ్బుద్ధేన పకాసితా;
పేయ్యాలముఖేన నిద్దిట్ఠా, సిక్ఖా వినయసంవరే"తి. –

ఏవం గణనవసేన సపరియన్తమ్పి అనవసేసవసేన సమాదానభావఞ్చ లాభయసఞాతిఅఙ్గజీవితవసేన అదిట్ఠపరియన్తభావఞ్చ సన్ధాయ **అపరియన్తపారిసుద్ధిసీల**న్తి వుత్తం, చిరగుమ్బవాసికఅమ్బఖాదకమహాతిస్సత్థేరస్స సీలమివ. తథా హి సో ఆయస్మా –

"ధనం చజే అఙ్గవరస్స హేతు, అఙ్గం చజే జీవితం రక్ఖమానో;
అఙ్గం ధనం జీవితఞ్చాపి సబ్బం, చజే నరో ధమ్మమనుస్సరన్తో"తి. –

ఇమం సప్పురిసానుస్సతిం అవిజహన్తో జీవితసంసయేపి సిక్ఖాపదం అవీతిక్కమ్మ తదేవ అపరియన్తపారిసుద్ధిసీలం నిస్సాయ ఉపాసకస్స పిట్ఠిగతోవ అరహత్తం పాపుణి. యథాహ –

"న పితా నపి తే మాతా, న ఞాతి నపి బన్ధవో;
కరోతేతాదిసం కిచ్చం, సీలవన్తస్స కారణా.

సంవేగం జనయిత్వాన, సమ్మసిత్వాన యోనిసో;

తస్స పిట్ఠిగతో సన్తో, అరహత్తం అపాపుణీ”తి.

పుథుజ్జనకల్యాణకానం సీలం ఉపసమ్పదతో పట్ఠాయ సుధోతజాతిమణి వియ సుపరికమ్మకతసువణ్ణం వియ చ అతిపరిసుద్ధత్తా చిత్తుప్పాదమత్తకేనపి మలేన విరహితం అరహత్తస్సేవ పదట్ఠానం హోతి, తస్మా **పరిపుణ్ణపారిసుద్ధీ**తి వుచ్చతి, మహాసఙ్ఘరక్ఖితభాగినేయ్యసఙ్ఘరక్ఖితత్థేరానం వియ.

మహాసఙ్ఘరక్ఖితత్థేరం కిర అతిక్కన్తసట్ఠివస్సం మరణమఞ్చే నిపన్నం భిక్ఖుసఙ్ఘో లోకుత్తరాధిగమం పుచ్ఛి. థేరో “నత్థి మే లోకుత్తరధమ్మో”తి ఆహ. అథస్స ఉపట్ఠాకో దహరభిక్ఖు ఆహ – “భన్తే, తుమ్హే పరినిబ్బుతాతి సమన్తా ద్వాదసయోజనా మనుస్సా సన్నిపతితా, తుమ్హాకం పుథుజ్జనకాలకిరియాయ మహాజనస్స విప్పటిసారో భవిస్సతీ”తి. ఆవుసో, అహం “మేత్తేయ్యం భగవన్తం పస్సిస్సామీ”తి న విపస్సనం పట్ఠపేసిం. తేన హి మం నిసీదాపేత్వా ఓకాసం కరోహీతి. సో థేరం నిసీదాపేత్వా బహి నిక్ఖన్తో. థేరో తస్స సహ నిక్ఖమనావ అరహత్తం పత్వా అచ్ఛరికాయ సఞ్ఞం అదాసి. సఙ్ఘో సన్నిపతిత్వా ఆహ – “భన్తే, ఏవరూపే మరణకాలే లోకుత్తరధమ్మం నిబ్బత్తేన్తా దుక్కరం కరిత్థా”తి. నావుసో ఏతం దుక్కరం, అపిచ వో దుక్కరం ఆచిక్ఖిస్సామి – “అహం, ఆవుసో, పబ్బజితకాలతో పట్ఠాయ అసతియా అఞ్ఞాణపకతం కమ్మం నామ న పస్సామీ”తి. భాగినేయ్యోపిస్స పఞ్ఞాసవస్సకాలే ఏవమేవ అరహత్తం పాపుణీతి.

“అప్పస్సుతోపి చే హోతి, సీలేసు అసమాహితో;
ఉభయేన నం గరహన్తి, సీలతో చ సుతేన చ.

“అప్పస్సుతోపి చే హోతి, సీలేసు సుసమాహితో;
సీలతో నం పసంసన్తి, తస్స సమ్పజ్జతే సుతం.

“బహుస్సుతోపి చే హోతి, సీలేసు అసమాహితో;
సీలతో నం గరహన్తి, నాస్స సమ్పజ్జతే సుతం.

“బహుస్సుతోపి చే హోతి, సీలేసు సుసమాహితో;
ఉభయేన నం పసంసన్తి, సీలతో చ సుతేన చ.

“బహుస్సుతం ధమ్మధరం, సప్పఞ్ఞం బుద్ధసావకం;
నేక్ఖం జమ్బోనదస్సేవ, కో తం నిన్దితుమరహతి;
దేవాపి నం పసంసన్తి, బ్రహ్మునాపి పసంసితో”తి. (అ॰ ని॰ ౪.౬);

సేక్ఖానం పన సీలం దిట్ఠివసేన అపరామట్ఠత్తా, పుథుజ్జనానం వా పన రాగవసేన అపరామట్ఠసీలం **అపరామట్ఠపారిసుద్ధీ**తి వేదితబ్బం, కుటుమ్బియపుత్తతిస్సత్థేరస్స సీలం వియ. సో హి ఆయస్మా తథారూపం సీలం నిస్సాయ అరహత్తే పతిట్ఠాతుకామో వేరికే ఆహ –

“ఉభో పాదాని భిన్దిత్వా, సఞ్ఞపేస్సామి వో అహం;
అట్టియామి హరాయామి, సరాగమరణం అహ”న్తి.

“ఏవాహం చిన్తయిత్వాన, సమ్మసిత్వాన యోనిసో;

సమ్పత్తే అరుణుగ్గమ్హి, అరహత్తం అపాపుణి”న్తి. (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౩౭౩);

అఞ్ఞతరోపి మహాథేరో బాళ్హగిలానో సహత్థా ఆహారమ్పి పరిభుఞ్జితుం అసక్కోన్తో సకే ముత్తకరీసే పలిపన్నో సమ్పరివత్తతి, తం దిస్వా అఞ్ఞతరో దహరో “అహో దుక్ఖా జీవితసఙ్ఖారా”తి ఆహ. తమేనం మహాథేరో ఆహ – “అహం, ఆవుసో, ఇదాని మియ్యమానో సగ్గసమ్పత్తిం లభిస్సామి, నత్థి మే ఏత్థ సంసయో, ఇమం పన సీలం భిన్దిత్వా లద్ధసమ్పత్తి నామ సిక్ఖం పచ్చక్ఖాయ పటిలద్ధగిహిభావసదిసీ”తి వత్వా “సీలేనేవ సద్ధిం మరిస్సామీ”తి తత్థేవ నిపన్నో తమేవ రోగం సమ్మసన్తో అరహత్తం పత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘస్స ఇమాహి గాథాహి బ్యాకాసి –

“ఫుట్ఠస్స మే అఞ్ఞతరేన బ్యాధినా,
రోగేన బాళ్హం దుఖితస్స రుప్పతో;
పరిసుస్సతి ఖిప్పమిదం కళేవరం,
పుప్ఫం యథా పంసుని ఆతపే కతం.

“అజఞ్ఞం జఞ్ఞసఙ్ఖాతం, అసుచిం సుచిసమ్మతం;
నానాకుణపపరిపూరం, జఞ్ఞరూపం అపస్సతో.

“ధిరత్థు మం ఆతురం పూతికాయం, దుగ్గన్ధియం అసుచి బ్యాధిధమ్మం;
యత్థప్పమత్తా అధిముచ్ఛితా పజా, హాపేన్తి మగ్గం సుగతూపపత్తియా”తి.

అరహన్తాదీనం పన సీలం సబ్బదరథప్పటిప్పస్సద్ధియా పరిసుద్ధత్తా **పటిప్పస్సద్ధిపారిసుద్ధీ**తి వేదితబ్బం. ఏవం పరియన్తపారిసుద్ధిఆదివసేన పఞ్చవిధం.

దుతియసీలపఞ్చకం

దుతియపఞ్చకే పాణాతిపాతాదీనం పహానాదివసేన అత్థో వేదితబ్బో. వుత్తఞ్హేతం పటిసమ్భిదాయం –

“పఞ్చ సీలాని పాణాతిపాతస్స పహానం సీలం, వేరమణీ సీలం, చేతనా సీలం, సంవరో సీలం, అవీతిక్కమో సీలం. అదిన్నాదానస్స, కామేసుమిచ్ఛాచారస్స, ముసావాదస్స, పిసుణాయ వాచాయ, ఫరుసాయ వాచాయ, సమ్ఫప్పలాపస్స, అభిజ్ఝాయ, బ్యాపాదస్స, మిచ్ఛాదిట్ఠియా, నేక్ఖమ్మేన కామచ్ఛన్దస్స, అబ్యాపాదేన బ్యాపాదస్స, ఆలోకసఞ్ఞాయ థినమిద్ధస్స, అవిక్ఖేపేన ఉద్ధచ్చస్స, ధమ్మవవత్థానేన విచికిచ్ఛాయ, ఞాణేన అవిజ్జాయ, పామోజ్జేన అరతియా, పఠమేన ఝానేన నీవరణానం, దుతియేన ఝానేన వితక్కవిచారానం, తతియేన ఝానేన పీతియా, చతుత్థేన ఝానేన సుఖదుక్ఖానం, ఆకాసానఞ్చాయతనసమాపత్తియా రూపసఞ్ఞాయ పటిఘసఞ్ఞాయ నానత్తసఞ్ఞాయ, విఞ్ఞాణఞ్చాయతనసమాపత్తియా ఆకాసానఞ్చాయతనసఞ్ఞాయ, ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనసమాపత్తియా విఞ్ఞాణఞ్చాయతనసఞ్ఞాయ, నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనసమాపత్తియా ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనసఞ్ఞాయ, అనిచ్చానుపస్సనాయ నిచ్చసఞ్ఞాయ, దుక్ఖానుపస్సనాయ సుఖసఞ్ఞాయ, అనత్తానుపస్సనాయ అత్తసఞ్ఞాయ, నిబ్బిదానుపస్సనాయ నన్దియా,

విరాగానుపస్సనాయ రాగస్స, నిరోధానుపస్సనాయ సముదయస్స, పటినిస్సగ్గానుపస్సనాయ ఆదానస్స, ఖయానుపస్సనాయ ఘనసఞ్ఞాయ, వయానుపస్సనాయ ఆయూహనస్స, విపరిణామానుపస్సనాయ ధువసఞ్ఞాయ, అనిమిత్తానుపస్సనాయ నిమిత్తస్స, అప్పణిహితానుపస్సనాయ పణిధియా, సుఞ్ఞతానుపస్సనాయ అభినివేసస్స, అధిపఞ్ఞాధమ్మవిపస్సనాయ సారాదానాభినివేసస్స, యథాభూతఞాణదస్సనేన సమ్మోహాభినివేసస్స, ఆదీనవానుపస్సనాయ ఆలయాభినివేసస్స, పటిసఙ్ఖానుపస్సనాయ అప్పటిసఙ్ఖాయ, వివట్టనానుపస్సనాయ సఞ్ఞోగాభినివేసస్స, సోతాపత్తిమగ్గేన దిట్ఠేకట్ఠానం కిలేసానం, సకదాగామిమగ్గేన ఓళారికానం కిలేసానం, అనాగామిమగ్గేన అణుసహగతానం కిలేసానం, అరహత్తమగ్గేన సబ్బకిలేసానం పహానం సీలం, వేరమణీ, చేతనా, సంవరో, అవీతిక్కమో సీలం. ఏవరూపాని సీలాని చిత్తస్స అవిప్పటిసారాయ సంవత్తన్తి, పామోజ్జాయ సంవత్తన్తి, పీతియా సంవత్తన్తి, పస్సద్ధియా సంవత్తన్తి, సోమనస్సాయ సంవత్తన్తి, ఆసేవనాయ సంవత్తన్తి, భావనాయ సంవత్తన్తి, బహులీకమ్మాయ సంవత్తన్తి, అలఙ్కారాయ సంవత్తన్తి, పరిక్ఖారాయ సంవత్తన్తి, పరివారాయ సంవత్తన్తి, పారిపూరియా సంవత్తన్తి, ఏకన్తనిబ్బిదాయ విరాగాయ నిరోధాయ ఉపసమాయ అభిఞ్ఞాయ సమ్బోధాయ నిబ్బానాయ సంవత్తన్తీ"తి (పటి॰ మ॰ ౧.౪౧).

ఏత్థ చ పహానన్తి కోచి ధమ్మో నామ నత్థి అఞ్ఞత్ర వుత్తప్పకారానం పాణాతిపాతాదీనం అనుప్పాదమత్తతో. యస్మా పన తం తం పహానం తస్స తస్స కుసలధమ్మస్స పతిట్ఠానట్ఠేన ఉపధారణం హోతి, వికమ్పాభావకరణేన చ సమాదానం. తస్మా పుబ్బే వుత్తేనేవ ఉపధారణసమాధానసఙ్ఖాతేన సీలనట్ఠేన సీలన్తి వుత్తం. ఇతరే చత్తారో ధమ్మా తతో తతో వేరమణివసేన, తస్స తస్స సంవరవసేన, తదుభయసమ్పయుత్తచేతనావసేన, తం తం అవీతిక్కమన్తస్స అవీతిక్కమనవసేన చ చేతసో పవత్తిసబ్భావం సన్ధాయ వుత్తా. సీలట్ఠో పన తేసం పుబ్బే పకాసితోయేవాతి. ఏవం పహానసీలాదివసేన పఞ్చవిధం.

ఏత్తావతా చ కిం సీలం? కేనట్ఠేన సీలం? కానస్స లక్ఖణరసపచ్చుపట్ఠానపదట్ఠానాని? కిమానిసంసం సీలం? కతివిధం చేతం సీలన్తి? ఇమేసం పఞ్హానం విస్సజ్జనం నిట్ఠితం.

సీలసంకిలేసవోదానం

౨౧. యం పన వుత్తం "కో చస్స సంకిలేసో, కిం వోదాన"న్తి. తత్ర వదామ – ఖణ్డాదిభావో సీలస్స సంకిలేసో, అఖణ్డాదిభావో వోదానం. సో పన ఖణ్డాదిభావో లాభయసాదిహేతుకేన భేదేన చ సత్తవిధమేథునసంయోగేన చ సఙ్గహితో.

తథా హి యస్స సత్తసు ఆపత్తిక్ఖన్ధేసు ఆదిమ్హి వా అన్తే వా సిక్ఖాపదం భిన్నం హోతి, తస్స సీలం పరియన్తే ఛిన్నసాటకో వియ **ఖణ్డం** నామ హోతి. యస్స పన వేమజ్ఝే భిన్నం, తస్స మజ్ఝే ఛిద్దసాటకో వియ **ఛిద్దం** నామ హోతి. యస్స పటిపాటియా ద్వే తీణి భిన్నాని, తస్స పిట్ఠియా వా కుచ్ఛియా వా ఉట్ఠితేన విసభాగవణ్ణేన కాళరత్తాదీనం అఞ్ఞతరసరీరవణ్ణా గావీ వియ **సబలం** నామ హోతి. యస్స అన్తరన్తరా భిన్నాని, తస్స అన్తరన్తరా విసభాగవణ్ణబిన్దువిచిత్రా గావీ వియ **కమ్మాసం** నామ హోతి. ఏవం తావ లాభాదిహేతుకేన భేదేన ఖణ్డాదిభావో హోతి.

ఏవం సత్తవిధమేథునసంయోగవసేన. వుత్తఞ్హి భగవతా –

> "ఇధ, బ్రాహ్మణ, ఏకచ్చో సమణో వా బ్రాహ్మణో వా సమ్మా బ్రహ్మచారీ పటిజానమానో న హేవ ఖో మాతుగామేన సద్ధిం ద్వయంద్వయసమాపత్తిం సమాపజ్జతి, అపిచ ఖో మాతుగామస్స ఉచ్ఛాదనం పరిమద్దనం

న్హాపనం సమ్బాహనం సాదియతి, సో తదస్సాదేతి, తం నికామేతి, తేన చ విత్తిం ఆపజ్జతి, ఇదమ్పి ఖో, బ్రాహ్మణ, బ్రహ్మచరియస్స ఖణ్డమ్పి ఛిద్దమ్పి సబలమ్పి కమ్మాసమ్పి. అయం వుచ్చతి, బ్రాహ్మణ, అపరిసుద్ధం బ్రహ్మచరియం చరతి సంయుత్తో మేథునేన సంయోగేన, న పరిముచ్చతి జాతియా. జరాయ మరణేన...పే.... న పరిముచ్చతి దుక్ఖస్మాతి వదామి.

"పున చపరం, బ్రాహ్మణ, ఇధేకచ్చో సమణో వా...పే.... పటిజానమానో న హేవ ఖో మాతుగామేన సద్ధిం ద్వయం ద్వయసమాపత్తిం సమాపజ్జతి. నపి మాతుగామస్స ఉచ్ఛాదనం...పే.... సాదియతి. అపిచ ఖో మాతుగామేన సద్ధిం సఞ్జగ్ఘతి సంకీళతి సంకేలాయతి, సో తదస్సాదేతి...పే.... న పరిముచ్చతి దుక్ఖస్మాతి వదామి.

"పున చపరం, బ్రాహ్మణ, ఇధేకచ్చో సమణో వా...పే.... న హేవ ఖో మాతుగామేన సద్ధిం ద్వయం ద్వయసమాపత్తిం సమాపజ్జతి. నపి మాతుగామస్స ఉచ్ఛాదనం...పే.... సాదియతి. నపి మాతుగామేన సద్ధిం సఞ్జగ్ఘతి సంకీళతి సంకేలాయతి. అపిచ ఖో మాతుగామస్స చక్ఖునా చక్ఖుం ఉపనిజ్ఝాయతి పేక్ఖతి, సో తదస్సాదేతి...పే.... న పరిముచ్చతి దుక్ఖస్మాతి వదామి.

"పున చపరం, బ్రాహ్మణ, ఇధేకచ్చో సమణో వా...పే.... న హేవ ఖో మాతుగామేన... నపి మాతుగామస్స... నపి మాతుగామేన... నపి మాతుగామస్స...పే.... పేక్ఖతి. అపిచ ఖో మాతుగామస్స సద్దం సుణాతి తిరోకుట్టా వా తిరోపాకారా వా హసన్తియా వా భణన్తియా వా గాయన్తియా వా రోదన్తియా వా, సో తదస్సాదేతి...పే.... దుక్ఖస్మాతి వదామి.

"పున చపరం, బ్రాహ్మణ, ఇధేకచ్చో సమణో వా...పే.... న హేవ ఖో మాతుగామేన... నపి మాతుగామస్స... నపి మాతుగామేన... నపి మాతుగామస్స...పే.... రోదన్తియా వా. అపిచ ఖో యానిస్స తాని పుబ్బే మాతుగామేన సద్ధిం హసితలపితకీళితాని, తాని అనుస్సరతి, సో తదస్సాదేతి...పే.... దుక్ఖస్మాతి వదామి.

"పున చపరం, బ్రాహ్మణ, ఇధేకచ్చో సమణో వా...పే.... న హేవ ఖో మాతుగామేన...పే.... నపి మాతుగామస్స...పే.... నపి యానిస్స తాని పుబ్బే మాతుగామేన సద్ధిం హసితలపితకీళితాని, తాని అనుస్సరతి. అపిచ ఖో పస్సతి గహపతిం వా గహపతిపుత్తం వా పఞ్చహి కామగుణేహి సమప్పితం సమఙ్గీభూతం పరిచారయమానం, సో తదస్సాదేతి...పే.... దుక్ఖస్మాతి వదామి.

"పున చపరం, బ్రాహ్మణ, ఇధేకచ్చో సమణో వా...పే.... న హేవ ఖో మాతుగామేన...పే.... నపి పస్సతి గహపతిం వా గహపతిపుత్తం వా...పే.... పరిచారయమానం. అపిచ ఖో అఞ్ఞతరం దేవనికాయం పణిధాయ బ్రహ్మచరియం చరతి 'ఇమినాహం సీలేన వా వతేన వా తపేన వా బ్రహ్మచరియేన వా దేవో వా భవిస్సామి దేవఞ్ఞతరో వా'తి. సో తదస్సాదేతి, తం నికామేతి, తేన చ విత్తిం ఆపజ్జతి. ఇదమ్పి ఖో, బ్రాహ్మణ, బ్రహ్మచరియస్స ఖణ్డమ్పి ఛిద్దమ్పి సబలమ్పి కమ్మాసమ్పీ"తి (అ॰ ని॰ ౭.౫౦).

ఏవం లాభాదిహేతుకేన భేదేన చ సత్తవిధమేథునసంయోగేన చ ఖణ్డాదిభావో సఙ్గహితోతి వేదితబ్బో.

అఖణ్డాదిభావో పన సబ్బసో సిక్ఖాపదానం అభేదేన, భిన్నానఞ్చ సప్పటికమ్మానం పటికమ్మకరణేన, సత్తవిధమేథునసంయోగాభావేన చ, అపరాయ చ "కోధో ఉపనాహో మక్ఖో పళాసో ఇస్సా మచ్ఛరియం మాయా సాఠేయ్యం థమ్భో సారమ్భో మానో అతిమానో మదో పమాదో"తిఆదీనం పాపధమ్మానం అనుప్పత్తియా, అప్పిచ్ఛతాసన్తుట్ఠితాసల్లేఖతాదీనఞ్చ గుణానం ఉప్పత్తియా సఙ్గహితో.

యాని హి సీలాని లాభాదీనమ్పి అత్థాయ అభిన్నాని, పమాదదోసేన వా భిన్నానిపి పటికమ్మకతాని , మేథునసంయోగేహి వా కోధుపనాహాదీహి వా పాపధమ్మేహి అనుపహతాని, తాని సబ్బసో **అఖణ్డాని అచ్ఛిద్దాని అసబలాని అకమ్మాసానీ**తి వుచ్చన్తి. తానియేవ భుజిస్సభావకరణతో చ **భుజిస్సాని,** విఞ్ఞూహి పసత్థత్తా **విఞ్ఞుపసత్థాని,** తణ్హాదిట్ఠీహి అపరామట్ఠత్తా **అపరామట్ఠాని,** ఉపచారసమాధిం వా అప్పనాసమాధిం వా సంవత్తయన్తీతి **సమాధిసంవత్తనికాని** చ హోన్తి. తస్మా నేసం ఏస 'అఖణ్డాదిభావో వోదాన'న్తి వేదితబ్బో.

తం పనేతం వోదానం ద్వీహాకారేహి సమ్పజ్జతి సీలవిపత్తియా చ ఆదీనవదస్సనేన, సీలసమ్పత్తియా చ ఆనిసంసదస్సనేన. తత్థ "పఞ్చిమే, భిక్ఖవే, ఆదీనవా దుస్సీలస్స సీలవిపత్తియా"తి (దీ. ని. ౨.౧౪౯; అ. ని. ౫.౨౧౩) ఏవమాదిసుత్తనయేన సీలవిపత్తియా ఆదీనవో దట్ఠబ్బో.

అపిచ దుస్సీలో పుగ్గలో దుస్సీల్యహేతు అమనాపో హోతి దేవమనుస్సానం, అననుసాసనీయో సబ్రహ్మచారీనం, దుక్ఖితో దుస్సీల్యగరహాసు, విప్పటిసారీ సీలవతం పసంసాసు, తాయ చ పన దుస్సీల్యతాయ సాణసాటకో వియ దుబ్బణ్ణో హోతి. యే ఖో పనస్స దిట్ఠానుగతిం ఆపజ్జన్తి, తేసం దీఘరత్తం అపాయదుక్ఖావహనతో దుక్ఖసమ్ఫస్సో. యేసం దేయ్యధమ్మం పటిగ్గణ్హాతి, తేసం నమహప్ఫలకరణతో అప్పగ్ఘో. అనేకవస్సగణికగూథకూపో వియ దుబ్బిసోధనో. ఛవాలాతమివ ఉభతో పరిబాహిరో. భిక్ఖుభావం పటిజానన్తోపి అభిక్ఖుయేవ గోగణం అనుబన్ధగద్రభో వియ. సతతుబ్బిగ్గో సబ్బవేరికపురిసో వియ. అసంవాసారహో మతకళేవరం వియ. సుతాదిగుణయుత్తోపి సబ్రహ్మచారీనం అపూజారహో సుసానగ్గి వియ బ్రాహ్మణానం. అభబ్బో విసేసాధిగమే అన్ధో వియ రూపదస్సనే. నిరాసో సద్ధమ్మే చణ్డాలకుమారకో వియ రజ్జే. సుఖితోస్మీతి మఞ్ఞమానోపి దుక్ఖితోవ అగ్గిక్ఖన్ధపరియాయే వుత్తదుక్ఖభాగితాయ.

దుస్సీలానఞ్హి పఞ్చకామగుణపరిభోగవన్దనమాననాదిసుఖస్సాదగధితచిత్తానం తప్పచ్చయం అనుస్సరణమత్తేనాపి హదయసన్తాపం జనయిత్వా ఉణ్హలోహితుగ్గారప్పవత్తనసమత్థం అతికటుకం దుక్ఖం దస్సేన్తో సబ్బాకారేన పచ్చక్ఖకమ్మవిపాకో భగవా ఆహ –

> "పస్సథ నో తుమ్హే, భిక్ఖవే, అముం మహన్తం అగ్గిక్ఖన్ధం ఆదిత్తం సమ్పజ్జలితం సజోతిభూత'న్తి? ఏవం, భన్తేతి. తం కిం మఞ్ఞథ, భిక్ఖవే, కతమం ను ఖో వరం యం అముం మహన్తం అగ్గిక్ఖన్ధం ఆదిత్తం సమ్పజ్జలితం సజోతిభూతం ఆలిఙ్గేత్వా ఉపనిసీదేయ్య వా ఉపనిపజ్జేయ్య వా, యం ఖత్తియకఞ్ఞం వా బ్రాహ్మణకఞ్ఞం వా గహపతికఞ్ఞం వా ముదుతలునహత్థపాదం ఆలిఙ్గేత్వా ఉపనిసీదేయ్య వా ఉపనిపజ్జేయ్య వాతి. ఏతదేవ, భన్తే, వరం యం ఖత్తియకఞ్ఞం వా…పే.… ఉపనిపజ్జేయ్య వా. దుక్ఖం హేతం, భన్తే, యం అముం మహన్తం అగ్గిక్ఖన్ధం…పే.… ఉపనిపజ్జేయ్య వాతి. ఆరోచయామి వో, భిక్ఖవే, పటివేదయామి వో, భిక్ఖవే, యథా ఏతదేవ తస్స వరం దుస్సీలస్స పాపధమ్మస్స అసుచిసఙ్కస్సరసమాచారస్స పటిచ్ఛన్నకమ్మన్తస్స అస్సమణస్స సమణపటిఞ్ఞస్స అబ్రహ్మచారిస్స

బ్రహ్మచారిపటిఞ్ఞస్స అన్తోపూతికస్స అవస్సుతస్స కసమ్బుజాతస్స యం అముం మహన్తం అగ్గిక్ఖన్ధం...పే.... ఉపనిపజ్జేయ్య వా. తం కిస్స హేతు? తతోనిదానం హి సో, భిక్ఖవే, మరణం వా నిగచ్ఛేయ్య మరణమత్తం వా దుక్ఖం, న త్వేవ తప్పచ్చయా కాయస్స భేదా పరం మరణా అపాయం దుగ్గతిం వినిపాతం నిరయం ఉపపజ్జేయ్యా"తి (అ॰ ని॰ ౭.౭౨).

ఏవం అగ్గిక్ఖన్ధుపమాయ ఇత్థిపటిబద్ధపఞ్చకామగుణపరిభోగపచ్చయం దుక్ఖం దస్సేత్వా ఏతేనేవ ఉపాయేన –

"తం కిం మఞ్ఞథ, భిక్ఖవే, కతమం ను ఖో వరం యం బలవా పురిసో దళ్హాయ వాళరజ్జుయా ఉభో జఙ్ఘా వేఠేత్వా ఘంసేయ్య, సా ఛవిం ఛిన్దేయ్య, ఛవిం ఛేత్వా చమ్మం ఛిన్దేయ్య, చమ్మం ఛేత్వా మంసం ఛిన్దేయ్య, మంసం ఛేత్వా న్హారుం ఛిన్దేయ్య, న్హారుం ఛేత్వా అట్ఠిం ఛిన్దేయ్య, అట్ఠిం ఛేత్వా అట్ఠిమిఞ్జం ఆహచ్చ తిట్ఠేయ్య, యం వా ఖత్తియమహాసాలానం వా బ్రాహ్మణమహాసాలానం వా గహపతిమహాసాలానం వా అభివాదనం సాదియేయ్యా"తి చ.

"తం కిం మఞ్ఞథ, భిక్ఖవే, కతమం ను ఖో వరం యం బలవా పురిసో తిణ్హాయ సత్తియా తేలధోతాయ పచ్చోరస్మిం పహరేయ్య, యం వా ఖత్తియమహాసాలానం వా బ్రాహ్మణమహాసాలానం వా గహపతిమహాసాలానం వా అఞ్జలికమ్మం సాదియేయ్యా"తి చ.

"తం కిం మఞ్ఞథ, భిక్ఖవే, కతమం ను ఖో వరం యం బలవా పురిసో తత్తేన అయోపట్టేన ఆదిత్తేన సమ్పజ్జలితేన సజోతిభూతేన కాయం సమ్పలివేఠేయ్య, యం వా ఖత్తియమహాసాలానం వా బ్రాహ్మణమహాసాలానం వా గహపతిమహాసాలానం వా సద్ధాదేయ్యం చీవరం పరిభుఞ్జేయ్యా"తి చ.

"తం కిం మఞ్ఞథ, భిక్ఖవే, కతమం ను ఖో వరం యం బలవా పురిసో తత్తేన అయోసఙ్కునా ఆదిత్తేన సమ్పజ్జలితేన సజోతిభూతేన ముఖం వివరిత్వా తత్తం లోహగుళం ఆదిత్తం సమ్పజ్జలితం సజోతిభూతం ముఖే పక్ఖిపేయ్య, తం తస్స ఓట్ఠమ్పి డహేయ్య, ముఖమ్పి, జివ్హమ్పి, కణ్ఠమ్పి, ఉదరమ్పి డహేయ్య, అన్తమ్పి అన్తగుణమ్పి ఆదాయ అధోభాగం నిక్ఖమేయ్య, యం వా ఖత్తియ... బ్రాహ్మణ... గహపతిమహాసాలానం వా సద్ధాదేయ్యం పిణ్డపాతం పరిభుఞ్జేయ్యా"తి చ.

"తం కిం మఞ్ఞథ, భిక్ఖవే, కతమం ను ఖో వరం యం బలవా పురిసో సీసే వా గహేత్వా ఖన్ధే వా గహేత్వా తత్తం అయోమఞ్చం వా అయోపీఠం వా ఆదిత్తం సమ్పజ్జలితం సజోతిభూతం అభినిసీదాపేయ్య వా అభినిపజ్జాపేయ్య వా, యం వా ఖత్తియ... బ్రాహ్మణ... గహపతిమహాసాలానం వా సద్ధాదేయ్యం మఞ్చపీఠం పరిభుఞ్జేయ్యా"తి చ.

"తం కిం మఞ్ఞథ, భిక్ఖవే, కతమం ను ఖో వరం యం బలవా పురిసో ఉద్ధంపాదం అధోసిరం గహేత్వా తత్తాయ అయోకుమ్భియా పక్ఖిపేయ్య ఆదిత్తాయ సమ్పజ్జలితాయ సజోతిభూతాయ , సో తత్థ ఫేణుద్దేహకం పచ్చమానో సకిమ్పి ఉద్ధం గచ్ఛేయ్య, సకిమ్పి అధో గచ్ఛేయ్య, సకిమ్పి తిరియం గచ్ఛేయ్య, యం వా ఖత్తియ... బ్రాహ్మణ... గహపతిమహాసాలానం వా సద్ధాదేయ్యం విహారం పరిభుఞ్జేయ్యా"తి చాతి (అ॰ ని॰ ౭.౭౨).

ఇమాహి వాళరజ్జుతిణ్హసత్తిఅయోపట్టఅయోగుళఅయోమఞ్చఅయోపీఠఅయోకుమ్భీఉపమాహి అభివాదనఅఞ్జలికమ్మచీవరపిణ్డపాతమఞ్చపీఠవిహారపరిభోగపచ్చయం దుక్ఖం దస్సేసి. తస్మా –

అగ్గిక్ఖన్ధాలిఙ్గనదుక్ఖాధికదుక్ఖకటుకఫలం;
అవిజహతో కామసుఖం, సుఖం కుతో భిన్నసీలస్స.

అభివాదనసాదియనే , కిం నామ సుఖం విపన్నసీలస్స;
దళ్హవాళరజ్జుఘంసనదుక్ఖాధికదుక్ఖభాగిస్స.

సద్ధానమఞ్జలికమ్మసాదియనే కిం సుఖం అసీలస్స;
సత్తిప్పహారదుక్ఖాధిమత్తదుక్ఖస్స యంహేతు.

చీవరపరిభోగసుఖం, కిం నామ అసంయతస్స;
యేన చిరం అనుభవితబ్బో, నిరయే జలితఅయోపట్టసమ్ఫస్సో.

మధురోపి పిణ్డపాతో, హలాహలవిసూపమో అసీలస్స;
ఆదిత్తా గిలితబ్బా, అయోగుళా యేన చిరరత్తం.

సుఖసమ్మతోపి దుక్ఖో, అసీలినో మఞ్చపీఠపరిభోగో;
యం బాధిస్సన్తి చిరం, జలితఅయోమఞ్చపీఠాని.

దుస్సీలస్స విహారే, సద్ధాదేయ్యమ్హి కా నివాస రతి;
జలితేసు నివసితబ్బం, యేన అయోకుమ్భిమజ్ఝేసు.

సఙ్కస్సరసమాచారో, కసమ్బుజాతో అవస్సుతో పాపో;
అన్తోపూతీతి చ యం, నిన్దన్తో ఆహ లోకగరు.

ధీ జీవితం అసఞ్ఞతస్స, తస్స సమణజనవేసధారిస్స;
అస్సమణస్స ఉపహతం, ఖతమత్తానం వహన్తస్స.

గూథం వియ కుణపం వియ, మణ్డనకామా వివజ్జయన్తీధ;
యం నామ సీలవన్తో, సన్తో కిం జీవితం తస్స.

సబ్బభయేహి అముత్తో, ముత్తో సబ్బేహి అధిగమసుఖేహి;
సుపిహితసగ్గద్వారో, అపాయమగ్గం సమారూళ్హో.

కరుణాయ వత్థుభూతో, కారుణికజనస్స నామ కో అఞ్ఞో;
దుస్సీలసమో దుస్సీ, లతాయ ఇతి బహువిధా దోసాతి.

ఏవమాదినా పచ్చవేక్ఖణేన సీలవిపత్తియం ఆదీనవదస్సనం వుత్తప్పకారవిపరీతతో సీలసమ్పత్తియా ఆనిసంసదస్సనఞ్చ వేదితబ్బం. అపిచ –

తస్స పాసాదికం హోతి, పత్తచీవరధారణం;
పబ్బజ్జా సఫలా తస్స, యస్స సీలం సునిమ్మలం.

అత్తానువాదాదిభయం, సుద్ధసీలస్స భిక్ఖునో;
అన్ధకారం వియ రవిం, హదయం నావగాహతి.

సీలసమ్పత్తియా భిక్ఖు, సోభమానో తపోవనే;
పభాసమ్పత్తియా చన్దో, గగనే వియ సోభతి.

కాయగన్ధోపి పామోజ్జం, సీలవన్తస్స భిక్ఖునో;
కరోతి అపి దేవానం, సీలగన్ధే కథావ కా.

సబ్బేసం గన్ధజాతానం, సమ్పత్తిం అభిభుయ్యతి;
అవిఘాతీ దిసా సబ్బా, సీలగన్ధో పవాయతి.

అప్పకాపి కతా కారా, సీలవన్తే మహప్ఫలా;
హోన్తీతి సీలవా హోతి, పూజాసక్కారభాజనం.

సీలవన్తం న బాధన్తి, ఆసవా దిట్ఠధమ్మికా;
సమ్పరాయికదుక్ఖానం, మూలం ఖనతి సీలవా.

యా మనుస్సేసు సమ్పత్తి, యా చ దేవేసు సమ్పదా;
న సా సమ్పన్నసీలస్స, ఇచ్ఛతో హోతి దుల్లభా.

అచ్చన్తసన్తా పన యా, అయం నిబ్బానసమ్పదా;
మనో సమ్పన్నసీలస్స, తమేవ అనుధావతి.

సబ్బసమ్పత్తిమూలమ్హి , సీలమ్హి ఇతి పణ్డితో;
అనేకాకారవోకారం, ఆనిసంసం విభావయేతి.

ఏవఞ్హి విభావయతో సీలవిపత్తితో ఉబ్బిజ్జిత్వా సీలసమ్పత్తినిన్నం మానసం హోతి. తస్మా యథావుత్తం ఇమం సీలవిపత్తియా ఆదీనవం ఇమఞ్చ సీలసమ్పత్తియా ఆనిసంసం దిస్వా సబ్బాదరేన సీలం వోదాపేతబ్బన్తి.

ఏత్తావతా చ “సీలే పతిట్ఠాయ నరో సపఞ్ఞో”తి ఇమిస్సా గాథాయ సీలసమాధిపఞ్ఞాముఖేన దేసితే విసుద్ధిమగ్గే **సీలం** తావ పరిదీపితం హోతి.

ఇతి సాధుజనపామోజ్జత్థాయ కతే విసుద్ధిమగ్గే

సీలనిద్దేసో నామ పఠమో పరిచ్ఛేదో.

౨. ధుతఙ్గనిద్దేసో

౨౨. ఇదాని యేహి అప్పిచ్ఛతాసన్తుట్ఠితాదీహి గుణేహి వుత్తప్పకారస్స సీలస్స వోదానం హోతి, తే గుణే సమ్పాదేతుం యస్మా సమాదిన్నసీలేన యోగినా ధుతఙ్గసమాదానం కాతబ్బం. ఏవఞ్హిస్స అప్పిచ్ఛతాసన్తుట్ఠితాసల్లేఖపవివేకాపచయవీరియారమ్భసుభరతాదిగుణసలిలవిక్ఖాలితమలం సీలఞ్చేవ సుపరిసుద్ధం భవిస్సతి, వతాని చ సమ్పజ్జిస్సన్తి. ఇతి అనవజ్జసీలబ్బతగుణపరిసుద్ధసబ్బసమాచారో పోరాణే అరియవంసత్తయే పతిట్ఠాయ చతుత్థస్స భావనారామతాసఙ్ఖాతస్స అరియవంసస్స అధిగమారహో భవిస్సతి. తస్మా ధుతఙ్గకథం ఆరభిస్సామ.

భగవతా హి పరిచ్చత్తలోకామిసానం కాయే చ జీవితే చ అనపేక్ఖానం అనులోమపటిపదంయేవ ఆరాధేతుకామానం కులపుత్తానం తేరసధుతఙ్గాని అనుఞ్ఞాతాని. సేయ్యథిదం – పంసుకూలికఙ్గం, తేచీవరికఙ్గం, పిణ్డపాతికఙ్గం, సపదానచారికఙ్గం, ఏకాసనికఙ్గం, పత్తపిణ్డికఙ్గం, ఖలుపచ్ఛాభత్తికఙ్గం, ఆరఞ్ఞికఙ్గం, రుక్ఖమూలికఙ్గం, అబ్భోకాసికఙ్గం, సోసానికఙ్గం, యథాసన్థతికఙ్గం, నేసజ్జికఙ్గన్తి. తత్థ –

అత్థతో లక్ఖణాదీహి, సమాదానవిధానతో;
పభేదతో భేదతో చ, తస్స తస్సానిసంసతో.

కుసలత్తికతో చేవ, ధుతాదీనం విభాగతో;
సమాసబ్యాసతో చాపి, విఞ్ఞాతబ్బో వినిచ్ఛయో.

౨౩. తత్థ **అత్థతో**తి తావ రథికసుసానసఙ్కారకూటాదీనం యత్థ కత్థచి పంసూనం ఉపరి ఠితత్తా అబ్భుగ్గతట్ఠేన తేసు తేసు పంసుకూలమివాతి పంసుకూలం, అథ వా పంసు వియ కుచ్ఛితభావం ఉలతీతి పంసుకూలం, కుచ్ఛితభావం గచ్ఛతీతి వుత్తం హోతి. ఏవం లద్ధనిబ్బచనస్స పంసుకూలస్స ధారణం పంసుకూలం , తం సీలమస్సాతి **పంసుకూలికో**. పంసుకూలికస్స అఙ్గం **పంసుకూలికఙ్గం**. అఙ్గన్తి కారణం వుచ్చతి. తస్మా యేన సమాదానేన సో పంసుకూలికో హోతి, తస్సేతం అధివచనన్తి వేదితబ్బం.

ఏతేనేవ నయేన సఙ్ఘాటిఉత్తరాసఙ్గఅన్తరవాసకసఙ్ఖాతం తిచీవరం సీలమస్సాతి **తేచీవరికో**. తేచీవరికస్స అఙ్గం **తేచీవరికఙ్గం**.

భిక్ఖాసఙ్ఖాతానం పన ఆమిసపిణ్డానం పాతోతి పిణ్డపాతో, పరేహి దిన్నానం పిణ్డానం పత్తే నిపతనన్తి వుత్తం హోతి. తం పిణ్డపాతం ఉఞ్ఛతి తం తం కులం ఉపసఙ్కమన్తో గవేసతీతి **పిణ్డపాతికో**. పిణ్డాయ వా పతితుం వతమేతస్సాతి పిణ్డపాతీ, పతితున్తి చరితుం, పిణ్డపాతీ ఏవ పిణ్డపాతికో. పిణ్డపాతికస్స అఙ్గం **పిణ్డపాతికఙ్గం**.

దానం వుచ్చతి అవఖణ్డనం, అపేతం దానతోతి అపదానం, అనవఖణ్డనన్తి అత్థో. సహ అపదానేన సపదానం, అవఖణ్డనరహితం అనుఘరన్తి వుత్తం హోతి. సపదానం చరితుం ఇదమస్స సీలన్తి సపదానచారీ, సపదానచారీ ఏవ **సపదానచారికో**. తస్స అఙ్గం **సపదానచారికఙ్గం**.

ఏకాసనే భోజనం ఏకాసనం, తం సీలమస్సాతి **ఏకాసనికో**. తస్స అఙ్గం **ఏకాసనికఙ్గం.**

దుతియభాజనస్స పటిక్ఖిత్తత్తా కేవలం ఏకస్మింయేవ పత్తే పిణ్డో పత్తపిణ్డో. ఇదాని పత్తపిణ్డగహణే పత్తపిణ్డసఞ్ఞం కత్వా పత్తపిణ్డో సీలమస్సాతి **పత్తపిణ్డికో**. తస్స అఙ్గం **పత్తపిణ్డికఙ్గం.**

ఖలూతి పటిసేధనత్థే నిపాతో. పవారితేన సతా పచ్ఛా లద్ధం భత్తం పచ్ఛాభత్తం నామ, తస్స పచ్ఛాభత్తస్స భోజనం పచ్ఛాభత్తభోజనం, తస్మిం పచ్ఛాభత్తభోజనే పచ్ఛాభత్తసఞ్ఞం కత్వా పచ్ఛాభత్తం సీలమస్సాతి పచ్ఛాభత్తికో. న పచ్ఛాభత్తికో **ఖలుపచ్ఛాభత్తికో**. సమాదానవసేన పటిక్ఖిత్తాతిరిత్తభోజనస్సేతం నామం. అట్ఠకథాయం పన వుత్తం ఖలూతి ఏకో సకుణో. సో ముఖేన ఫలం గహేత్వా తస్మిం పతితే పున అఞ్ఞం న ఖాదతి. తాదిసో అయన్తి ఖలుపచ్ఛాభత్తికో. తస్స అఙ్గం **ఖలుపచ్ఛాభత్తికఙ్గం.**

అరఞ్ఞే నివాసో సీలమస్సాతి **ఆరఞ్ఞికో**. తస్స అఙ్గం **ఆరఞ్ఞికఙ్గం.**

రుక్ఖమూలే నివాసో రుక్ఖమూలం, తం సీలమస్సాతి **రుక్ఖమూలికో**. రుక్ఖమూలికస్స అఙ్గం **రుక్ఖమూలికఙ్గం. అబ్భోకాసికసోసానికఙ్గేసుపి** ఏసేవ నయో.

యదేవ సన్థతం యథాసన్థతం, ఇదం తుయ్హం పాపుణాతీతి ఏవం పఠమం ఉద్దిట్ఠసేనాసనస్సేతం అధివచనం. తస్మిం యథాసన్థతే విహరితుం సీలమస్సాతి **యథాసన్థతికో**. తస్స అఙ్గం **యథాసన్థతికఙ్గం.**

సయనం పటిక్ఖిపిత్వా నిసజ్జాయ విహరితుం సీలమస్సాతి **నేసజ్జికో**. తస్స అఙ్గం **నేసజ్జికఙ్గం.**

సబ్బానేవ పనేతాని తేన తేన సమాదానేన ధుతకిలేసత్తా ధుతస్స భిక్ఖునో అఙ్గాని, కిలేసధుననతో వా ధుతన్తి లద్ధవోహారం ఞాణం అఙ్గం ఏతేసన్తి **ధుతఙ్గాని**. అథ వా ధుతాని చ తాని పటిపక్ఖనిద్ధుననతో అఙ్గాని చ పటిపత్తియాతిపి **ధుతఙ్గాని**. ఏవం తావేత్థ **అత్థతో** విఞ్ఞాతబ్బో వినిచ్ఛయో.

సబ్బానేవ పనేతాని సమాదానచేతనాలక్ఖణాని. వుత్తమ్పి చేతం "యో సమాదియతి, సో పుగ్గలో. యేన సమాదియతి, చిత్తచేతసికా ఏతే ధమ్మా. యా సమాదానచేతనా, తం ధుతఙ్గం. యం పటిక్ఖిపతి, తం వత్థూ"తి. సబ్బానేవ చ లోలుప్పవిద్ధంసనరసాని, నిల్లోలుప్పభావపచ్చుపట్ఠానాని అప్పిచ్ఛతాదిఅరియధమ్మపదట్ఠానాని. ఏవమేత్థ **లక్ఖణాదీహి** వేదితబ్బో వినిచ్ఛయో.

సమాదానవిధానతోతిఆదీసు పన పఞ్చసు సబ్బానేవ ధుతఙ్గాని ధరమానే భగవతి భగవతోవ సన్తికే సమాదాతబ్బాని. పరినిబ్బుతే మహాసావకస్స సన్తికే. తస్మిం అసతి ఖీణాసవస్స, అనాగామిస్స, సకదాగామిస్స, సోతాపన్నస్స, తిపిటకస్స, ద్విపిటకస్స, ఏకపిటకస్స, ఏకసఙ్గీతికస్స, అట్ఠకథాచరియస్స. తస్మిం అసతి ధుతఙ్గధరస్స, తస్మిమ్పి అసతి చేతియఙ్గణం సమ్మజ్జిత్వా ఉక్కుటికం నిసీదిత్వా సమ్మాసమ్బుద్ధస్స సన్తికే వదన్తేన వియ సమాదాతబ్బాని, అపిచ సయమ్పి సమాదాతుం వట్టతి ఏవ. ఏత్థ చ చేతియపబ్బతే ద్వే భాతికత్థేరానం జేట్ఠకభాతు ధుతఙ్గప్పిచ్ఛతాయ వత్థు కథేతబ్బం. అయం తావ సాధారణకథా.

౧. పంసుకూలికఙ్గకథా

౨౪. ఇదాని ఏకేకస్స సమాదానవిధానప్పభేదభేదానిసంసే వణ్ణయిస్సామ. **పంసుకూలికఙ్గం** తావ "గహపతిదానచీవరం పటిక్ఖిపామి, పంసుకూలికఙ్గం సమాదియామీ"తి ఇమేసు ద్వీసు వచనేసు అఞ్ఞతరేన సమాదిన్నం హోతి. ఇదం తావేత్థ **సమాదానం.**

ఏవం సమాదిన్నధుతఙ్గేన పన తేన సోసానికం, పాపణికం, రథియచోళం, సఙ్కారచోళం, సోత్థియం, న్హానచోళం, తిత్థచోళం, గతపచ్చాగతం, అగ్గిడడ్ఢం, గోఖాయితం, ఉపచికాఖాయితం, ఉన్దూరఖాయితం, అన్తచ్ఛిన్నం, దసాచ్ఛిన్నం, ధజాహటం, థూపచీవరం, సమణచీవరం, ఆభిసేకికం, ఇద్ధిమయం, పన్థికం, వాతాహటం, దేవదత్తియం, సాముద్దియన్తిఏతేసు అఞ్ఞతరం చీవరం గహేత్వా ఫాలేత్వా దుబ్బలట్ఠానం పహాయ థిరట్ఠానాని ధోవిత్వా చీవరం కత్వా పోరాణం గహపతిచీవరం అపనేత్వా పరిభుఞ్జితబ్బం.

తత్థ **సోసానిక**న్తి సుసానే పతితకం. **పాపణిక**న్తి ఆపణద్వారే పతితకం. **రథియచోళ**న్తి పుఞ్ఞత్థికేహి వాతపానన్తరేన రథికాయ ఛడ్డితచోళకం. **సఙ్కారచోళ**న్తి సఙ్కారట్ఠానే ఛడ్డితచోళకం. **సోత్థియ**న్తి గబ్భమలం పుఞ్ఛిత్వా ఛడ్డితవత్థం. తిస్సామచ్చమాతా కిర సతగ్ఘనకేన వత్థేన గబ్భమలం పుఞ్ఛాపేత్వా పంసుకూలికా గణ్హిస్సన్తీతి తాలవేళిమగ్గే ఛడ్డాపేసి. భిక్ఖూ జిణ్ణకట్ఠానత్థమేవ గణ్హన్తి. **న్హానచోళ**న్తి యం భూతవేజ్జేహి ససీసం న్హాపితా కాళకణ్ణిచోళన్తి ఛడ్డేత్వా గచ్ఛన్తి.

తిత్థచోళన్తి న్హానతిత్థే ఛడ్డితపిలోతికా. **గతపచ్చాగత**న్తి యం మనుస్సా సుసానం గన్త్వా పచ్చాగతా న్హత్వా ఛడ్డేన్తి. **అగ్గిడడ్ఢ**న్తి అగ్గినా డడ్ఢప్పదేసం. తఞ్హి మనుస్సా ఛడ్డేన్తి. **గోఖాయితాదీ**ని పాకటానేవ. తాదిసానిపి హి మనుస్సా ఛడ్డేన్తి. **ధజాహట**న్తి నావం ఆరోహన్తా ధజం బన్ధిత్వా ఆరూహన్తి. తం తేసం దస్సనాతిక్కమే గహేతుం వట్టతి. యమ్పి యుద్ధభూమియం ధజం బన్ధిత్వా ఠపితం, తం ద్విన్నమ్పి సేనానం గతకాలే గహేతుం వట్టతి.

థూపచీవరన్తి వమ్మికం పరిక్ఖిపిత్వా బలికమ్మం కతం. **సమణచీవర**న్తి భిక్ఖుసన్తకం. **ఆభిసేకిక**న్తి రఞ్ఞో అభిసేకట్ఠానే ఛడ్డితచీవరం. **ఇద్ధిమయ**న్తి ఏహిభిక్ఖుచీవరం. **పన్థిక**న్తి అన్తరామగ్గే పతితకం. యం పన సామికానం సతిసమ్మోసేన పతితం, తం థోకం రక్ఖిత్వా గహేతబ్బం. **వాతాహట**న్తి వాతేన పహరిత్వా దూరే పాతితం, తం పన సామికే అపస్సన్తేన గహేతుం వట్టతి. **దేవదత్తియ**న్తి అనురుద్ధత్థేరస్స వియ దేవతాహి దిన్నకం. **సాముద్దియ**న్తి సముద్దవీచీహి థలే ఉస్సారితం.

యం పన సఙ్ఘస్స దేమాతి దిన్నం, చోళకభిక్ఖాయ వా చరమానేహి లద్ధం, న తం పంసుకూలం. భిక్ఖుదత్తియేపి యం వస్సగ్గేన గాహేత్వా వా దీయతి, సేనాసనచీవరం వా హోతి, న తం పంసుకూలం. నో గాహాపేత్వా దిన్నమేవ పంసుకూలం. తత్రపి యం దాయకేహి భిక్ఖుస్స పాదమూలే నిక్ఖిత్తం, తేన పన భిక్ఖునా పంసుకూలికస్స హత్థే ఠపేత్వా దిన్నం, తం ఏకతోసుద్ధికం నామ. యం భిక్ఖునో హత్థే ఠపేత్వా దిన్నం, తేన పన పాదమూలే ఠపితం, తమ్పి ఏకతోసుద్ధికం. యం భిక్ఖునోపి పాదమూలే ఠపితం, తేనాపి తథేవ దిన్నం, తం ఉభతోసుద్ధికం. యం హత్థే ఠపేత్వా లద్ధం, హత్థేయేవ ఠపితం, తం అనుక్కట్ఠచీవరం నామ. ఇతి ఇమం పంసుకూలభేదం ఞత్వా పంసుకూలికేన చీవరం పరిభుఞ్జితబ్బన్తి ఇదమేత్థ **విధానం**.

అయం పన **పభేదో,** తయో పంసుకూలికా ఉక్కట్ఠో మజ్ఝిమో ముదూతి. తత్థ సోసానికంయేవ గణ్హన్తో **ఉక్కట్ఠో** హోతి. పబ్బజితా గణ్హిస్సన్తీతి ఠపితకం గణ్హన్తో **మజ్ఝిమో**. పాదమూలే ఠపేత్వా దిన్నకం గణ్హన్తో **ముదూ**తి.

తేసు యస్స కస్సచి అత్తనో రుచియా గిహిదిన్నకం సాదితక్ఖణే ధుతఙ్గం భిజ్జతి. అయమేత్థ **భేదో**.

అయం పనానిసంసో, “పంసుకూలచీవరం నిస్సాయ పబ్బజ్జా”తి (మహావ. ౧౨౮) వచనతో నిస్సయానురూపపటిపత్తిసబ్భావో, పఠమే అరియవంసే పతిట్ఠానం, ఆరక్ఖదుక్ఖాభావో, అపరాయత్తవుత్తితా, చోరభయేన అభయతా, పరిభోగతణ్హాయ అభావో, సమణసారుప్పపరిక్ఖారతా, “అప్పాని చేవ సులభాని చ తాని చ అనవజ్జానీ”తి (అ. ని. ౪.౨౭; ఇతివు. ౧౦౧) భగవతా సంవణ్ణితపచ్చయతా, పాసాదికతా, అప్పిచ్ఛతాదీనం ఫలనిప్ఫత్తి, సమ్మాపటిపత్తియా అనుబ్రూహనం, పచ్ఛిమాయ జనతాయ దిట్ఠానుగతిఆపాదనన్తి.

మారసేనవిఘాతాయ , పంసుకూలధరో యతి;
సన్నద్ధకవచో యుద్ధే, ఖత్తియో వియ సోభతి.

పహాయ కాసికాదీని, వరవత్థాని ధారితం;
యం లోకగరునా కో తం, పంసుకూలం న ధారయే.

తస్మా హి అత్తనో భిక్ఖు, పటిఞ్ఞం సమనుస్సరం;
యోగాచారానుకూలమ్హి, పంసుకూలే రతో సియాతి.

అయం తావ పంసుకూలికఙ్గే సమాదానవిధానప్పభేదభేదానిసంసవణ్ణనా.

౨. తేచీవరికఙ్గకథా

౨౫. తదనన్తరం పన **తేచీవరికఙ్గం** “చతుత్థకచీవరం పటిక్ఖిపామి, తేచీవరికఙ్గం సమాదియామీ”తి ఇమేసం అఞ్ఞతరవచనేన సమాదిన్నం హోతి.

తేన పన తేచీవరికేన చీవరదుస్సం లభిత్వా యావ అఫాసుకభావేన కాతుం వా న సక్కోతి, విచారకం వా న లభతి, సూచిఆదీసు వాస్స కిఞ్చి న సమ్పజ్జతి, తావ నిక్ఖిపితబ్బం. నిక్ఖిత్తపచ్చయా దోసో నత్థి. రజితకాలతో పన పట్ఠాయ నిక్ఖిపితుం న వట్టతి, ధుతఙ్గచోరో నామ హోతి. ఇదమస్స **విధానం.**

పభేదతో పన అయమ్పి తివిధో హోతి. తత్థ **ఉక్కట్ఠేన** రజనకాలే పఠమం అన్తరవాసకం వా ఉత్తరాసఙ్గం వా రజిత్వా తం నివాసేత్వా ఇతరం రజితబ్బం. తం పారుపిత్వా సఙ్ఘాటి రజితబ్బా. సఙ్ఘాటిం పన నివాసేతుం న వట్టతి. ఇదమస్స గామన్తసేనాసనే వత్తం. ఆరఞ్ఞకే పన ద్వే ఏకతో ధోవిత్వా రజితుం వట్టతి. యథా పన కఞ్చి దిస్వా సక్కోతి కాసావం ఆకడ్ఢిత్వా ఉపరికాతుం, ఏవం ఆసన్నే ఠానే నిసీదితబ్బం. **మజ్ఝిమస్స** రజనసాలాయం రజనకాసావం నామ హోతి, తం నివాసేత్వా వా పారుపిత్వా వా రజనకమ్మం కాతుం వట్టతి. **ముదుకస్స** సభాగభిక్ఖూనం చీవరాని నివాసేత్వా వా పారుపిత్వా వా రజనకమ్మం కాతుం వట్టతి. తత్రట్ఠకపచ్చత్థరణమ్పి తస్స వట్టతి. పరిహరితుం పన న వట్టతి. సభాగభిక్ఖూనం చీవరమ్పి అన్తరన్తరా పరిభుఞ్జితుం వట్టతి. ధుతఙ్గతేచీవరికస్స పన చతుత్థం వత్తమానం అంసకాసావమేవ వట్టతి. తఞ్చ ఖో విత్థారతో విదత్థి, దీఘతో తిహత్థమేవ వట్టతి.

ఇమేసం పన తిణ్ణమ్పి చతుత్థకచీవరం సాదితక్ఖణేయేవ ధుతఙ్గం భిజ్జతి. అయమేత్థ **భేదో**.

అయం పనానిసంసో, తేచీవరికో భిక్ఖు సన్తుట్ఠో హోతి కాయపరిహారికేన చీవరేన. తేనస్స పక్ఖినో వియ సమాదాయేవ గమనం, అప్పసమారమ్భతా, వత్థసన్నిధిపరివజ్జనం, సల్లహుకవుత్తితా, అతిరేకచీవరలోలుప్పప్పహానం, కప్పియే మత్తకారితాయ సల్లేఖవుత్తితా, అప్పిచ్ఛతాదీనం ఫలనిప్ఫత్తీతి ఏవమాదయో గుణా సమ్పజ్జన్తీతి.

అతిరేకవత్థతణ్హం, పహాయ సన్నిధివివజ్జితో ధీరో;
సన్తోససుఖరసఞ్ఞూ, తిచీవరధరో భవతి యోగీ.

తస్మా సపత్తచరణో, పక్ఖీవ సచీవరోవ యోగివరో;
సుఖమనువిచరితుకామో, చీవరనియమే రతిం కయిరాతీ.

అయం తేచీవరికఙ్గే సమాదానవిధానప్పభేదభేదానిసంసవణ్ణనా.

౩. పిణ్డపాతికఙ్గకథా

౨౬. పిణ్డపాతికఙ్గమ్పి "అతిరేకలాభం పటిక్ఖిపామి, పిణ్డపాతికఙ్గం సమాదియామీ"తి ఇమేసం అఞ్ఞతరవచనేన సమాదిన్నం హోతి.

తేన పన పిణ్డపాతికేన "సఙ్ఘభత్తం, ఉద్దేసభత్తం, నిమన్తనభత్తం, సలాకభత్తం, పక్ఖికం, ఉపోసథికం, పాటిపదికం, ఆగన్తుకభత్తం, గమికభత్తం, గిలానభత్తం, గిలానుపట్ఠాకభత్తం, విహారభత్తం, ధురభత్తం, వారకభత్త"న్తి ఏతాని చుద్దస భత్తాని న సాదితబ్బాని. సచే పన "సఙ్ఘభత్తం గణ్హథా"తిఆదినా నయేన అవత్వా "అమ్హాకం గేహే సఙ్ఘో భిక్ఖం గణ్హాతు, తుమ్హేపి భిక్ఖం గణ్హథా"తి వత్వా దిన్నాని హోన్తి, తాని సాదితుం వట్టన్తి. సఙ్ఘతో నిరామిససలాకాపి విహారే పక్కభత్తమ్పి వట్టతియేవాతి ఇదమస్స **విధానం**.

పభేదతో పన అయమ్పి తివిధో హోతి. తత్థ **ఉక్కట్ఠో** పురతోపి పచ్ఛతోపి ఆహటభిక్ఖం గణ్హాతి, పత్తద్వారే ఠత్వా పత్తం గణ్హన్తానమ్పి దేతి, పటిక్కమనం ఆహరిత్వా దిన్నభిక్ఖమ్పి గణ్హాతి, తం దివసం పన నిసీదిత్వా భిక్ఖం న గణ్హాతి. **మజ్ఝిమో** తం దివసం నిసీదిత్వాపి గణ్హాతి, స్వాతనాయ పన నాధివాసేతి. **ముదుకో**స్వాతనాయపి పునదివసాయపి భిక్ఖం అధివాసేతి. తే ఉభోపి సేరివిహారసుఖం న లభన్తి, ఉక్కట్ఠోవ లభతి. ఏకస్మిం కిర గామే అరియవంసో హోతి, ఉక్కట్ఠో ఇతరే ఆహ – "ఆయామావుసో, ధమ్మసవనాయా"తి. తేసు ఏకో ఏకేనమ్హి, భన్తే, మనుస్సేన నిసీదాపితోతి ఆహ. అపరో మయా, భన్తే, స్వాతనాయ ఏకస్స భిక్ఖా అధివాసితాతి. ఏవం తే ఉభో పరిహీనా. ఇతరో పాతోవ పిణ్డాయ చరిత్వా గన్త్వా ధమ్మరసం పటిసంవేదేసి.

ఇమేసం పన తిణ్ణమ్పి సఙ్ఘభత్తాదిఅతిరేకలాభం సాదితక్ఖణేవ ధుతఙ్గం భిజ్జతి. అయమేత్థ **భేదో**.

అయం పనానిసంసో, "పిణ్డియాలోపభోజనం నిస్సాయ పబ్బజ్జా"తి (అ. ని. ४.౨౭; ఇతివు. ౧౦౧) వచనతో నిస్సయానురూపపటిపత్తిసబ్భావో, దుతియే అరియవంసే పతిట్ఠానం, అపరాయత్తవుత్తితా, "అప్పాని చేవ సులభాని చ

తాని చ అనవజ్జానీ"తి భగవతా సంవణ్ణితపచ్చయతా, కోసజ్జనిమ్మద్దనతా, పరిసుద్ధాజీవతా, సేఖియపటిపత్తిపూరణం, అపరపోసితా, పరానుగ్గహకిరియా, మానప్పహానం, రసతణ్హానివారణం, గణభోజనపరమ్పరభోజనచారిత్తసిక్ఖాపదేహి అనాపత్తితా, అప్పిచ్ఛతాదీనం అనులోమవుత్తితా, సమ్మాపటిపత్తిబ్రూహనం, పచ్ఛిమజనతానుకమ్పనన్తి.

పిణ్డియాలోపసన్తుట్ఠో, అపరాయత్తజీవికో;
పహీనాహారలోలుప్పో, హోతి చాతుద్దిసో యతి.

వినోదయతి కోసజ్జం, ఆజీవస్స విసుజ్ఝతి;
తస్మా హి నాతిమఞ్ఞేయ్య, భిక్ఖాచరియాయ సుమేధసో.

ఏవరూపస్స హి –

"పిణ్డపాతికస్స భిక్ఖునో,
అత్తభరస్స అనఞ్ఞపోసినో;
దేవాపి పిహయన్తి తాదినో,
నో చే లాభసిలోకనిస్సితో"తి.

అయం పిణ్డపాతికఙ్గే సమాదానవిధానప్పభేదభేదానిసంసవణ్ణనా.

౪. సపదానచారికఙ్గకథా

౨౭. సపదానచారికఙ్గమ్పి "లోలుప్పచారం పటిక్ఖిపామి, సపదానచారికఙ్గం సమాదియామీ"తి ఇమేసం అఞ్ఞతరవచనేన సమాదిన్నం హోతి.

తేన పన సపదానచారికేన గామద్వారే ఠత్వా పరిస్సయాభావో సల్లక్ఖేతబ్బో. యస్సా రచ్ఛాయ వా గామే వా పరిస్సయో హోతి, తం పహాయ అఞ్ఞత్థ చరితుం వట్టతి. యస్మిం ఘరద్వారే వా రచ్ఛాయ వా గామే వా కిఞ్చి న లభతి, అగామసఞ్ఞం కత్వా గన్తబ్బం. యత్థ కిఞ్చి లభతి, తం పహాయ గన్తుం న వట్టతి. ఇమినా చ భిక్ఖునా కాలతరం పవిసితబ్బం, ఏవఞ్హి అఫాసుకట్ఠానం పహాయ అఞ్ఞత్థ గన్తుం సక్ఖిస్సతి. సచే పనస్స విహారే దానం దేన్తా అన్తరామగ్గే వా ఆగచ్ఛన్తా మనుస్సా పత్తం గహేత్వా పిణ్డపాతం దేన్తి వట్టతి. ఇమినా చ మగ్గం గచ్ఛన్తేనాపి భిక్ఖాచారవేలాయం సమ్పత్తగామం అనతిక్కమిత్వా చరితబ్బమేవ. తత్థ అలభిత్వా వా థోకం లభిత్వా వా గామపటిపాటియా చరితబ్బన్తి ఇదమస్స **విధానం**.

పభేదతో పన అయమ్పి తివిధో హోతి. తత్థ **ఉక్కట్ఠో** పురతో ఆహటభిక్ఖమ్పి పచ్ఛతో ఆహటభిక్ఖమ్పి పటిక్కమనం ఆహరిత్వా దియ్యమానమ్పి న గణ్హాతి, పత్తద్వారే పన పత్తం విస్సజ్జేతి . ఇమస్మిఞ్హి ధుతఙ్గే మహాకస్సపత్థేరేన సదిసో నామ నత్థి. తస్సపి పత్తవిస్సట్ఠట్ఠానమేవ పఞ్ఞాయతి. **మజ్ఝిమో** పురతో వా పచ్ఛతో వా ఆహటమ్పి పటిక్కమనం ఆహటమ్పి గణ్హాతి, పత్తద్వారేపి పత్తం విస్సజ్జేతి, న పన భిక్ఖం ఆగమయమానో నిసీదతి. ఏవం సో ఉక్కట్ఠపిణ్డపాతికస్స అనులోమేతి. **ముదుకో** తం దివసం నిసీదిత్వా ఆగమేతి.

ఇమేసం పన తిణ్ణమ్పి లోలుప్పచారే ఉప్పన్నమత్తే ధుతఙ్గం భిజ్జతి. అయమేత్థ **భేదో**.

అయం పనానిసంసో, కులేసు నిచ్చనవకతా, చన్దూపమతా, కులమచ్ఛేరప్పహానం, సమానుకమ్పితా, కులూపకాదీనవాభావో, అవ్హానానభినన్దనా, అభిహారేన అనత్థికతా, అప్పిచ్ఛతాదీనం అనులోమవుత్తితాతి.

చన్దూపమో నిచ్చనవో కులేసు,
అమచ్ఛరీ సబ్బసమానుకమ్పో;
కులూపకాదీనవవిప్పముత్తో,
హోతీధ భిక్ఖు సపదానచారీ.

లోలుప్పచారఞ్చ పహాయ తస్మా,
ఓక్ఖిత్తచక్ఖు యుగమత్తదస్సీ;
ఆకఙ్ఖమానో భువి సేరిచారం,
చరేయ్య ధీరో సపదానచారన్తి.

అయం సపదానచారికఙ్గే సమాదానవిధానప్పభేదభేదానిసంసవణ్ణనా.

౫. ఏకాసనికఙ్గకథా

౨౮. ఏకాసనికఙ్గమ్పి "నానాసనభోజనం పటిక్ఖిపామి, ఏకాసనికఙ్గం సమాదియామీ"తి ఇమేసం అఞ్ఞతరవచనేన సమాదిన్నం హోతి.

తేన పన ఏకాసనికేన ఆసనసాలాయం నిసీదన్తేన థేరాసనే అనిసీదిత్వా "ఇదం మయ్హం పాపుణిస్సతీ"తి పతిరూపం ఆసనం సల్లక్ఖేత్వా నిసీదితబ్బం. సచస్స విప్పకతే భోజనే ఆచరియో వా ఉపజ్ఝాయో వా ఆగచ్ఛతి, ఉట్ఠాయ వత్తం కాతుం వట్టతి. తిపిటకచూళాభయత్థేరో పనాహ "ఆసనం వా రక్ఖేయ్య భోజనం వా, అయఞ్చ విప్పకతభోజనో, తస్మా వత్తం కరోతు, భోజనం పన మా భుఞ్జతూ"తి. ఇదమస్స **విధానం**.

పభేదతో పన అయమ్పి తివిధో హోతి. తత్థ **ఉక్కట్ఠో** అప్పం వా హోతు బహు వా, యమ్హి భోజనే హత్థం ఓతారేతి, తతో అఞ్ఞం గణ్హితుం న లభతి. సచేపి మనుస్సా "థేరేన న కిఞ్చి భుత్త"న్తి సప్పిఆదీని ఆహరన్తి, భేసజ్జత్థమేవ వట్టన్తి, న ఆహారత్థం. **మజ్ఝిమో** యావ పత్తే భత్తం న ఖీయతి, తావ అఞ్ఞం గణ్హితుం లభతి. అయఞ్హి భోజనపరియన్తికో నామ హోతి. **ముదుకో** యావ ఆసనా న వుట్ఠాతి తావ భుఞ్జితుం లభతి. సో హి ఉదకపరియన్తికో వా హోతి యావ పత్తధోవనం న గణ్హాతి తావ భుఞ్జనతో, ఆసనపరియన్తికో వా యావ న వుట్ఠాతి తావ భుఞ్జనతో.

ఇమేసం పన తిణ్ణమ్పి నానాసనభోజనం భుత్తక్ఖణే ధుతఙ్గం భిజ్జతి. అయమేత్థ **భేదో**.

అయం పనానిసంసో, అప్పాబాధతా, అప్పాతఙ్కతా, లహుట్ఠానం, బలం, ఫాసువిహారో, అనతిరిత్తపచ్చయా అనాపత్తి, రసతణ్హావినోదనం అప్పిచ్ఛతాదీనం అనులోమవుత్తితాతి.

ఏకాసనభోజనే రతం,
న యతిం భోజనపచ్చయా రుజా;
విసహన్తి రసే అలోలుపో,
పరిహాపేతి న కమ్మమత్తనో.

ఇతి ఫాసువిహారకారణే,
సుచిసల్లేఖరతూపసేవితే;
జనయేథ విసుద్ధమానసో,
రతిమేకాసనభోజనే యతీతి.

అయం ఏకాసనికఙ్గే సమాదానవిధానప్పభేదభేదానిసంసవణ్ణనా.

౬. పత్తపిణ్డికఙ్గకథా

౨౮. పత్తపిణ్డికఙ్గమ్పి “దుతియకభాజనం పటిక్ఖిపామి, పత్తపిణ్డికఙ్గం సమాదియామీ”తి ఇమేసం అఞ్ఞతరవచనేన సమాదిన్నం హోతి.

తేన పన పత్తపిణ్డికేన యాగుపానకాలే భాజనే ఠపేత్వా బ్యఞ్జనే లద్ధే బ్యఞ్జనం వా పఠమం ఖాదితబ్బం, యాగు వా పాతబ్బా. సచే పన యాగుయం పక్ఖిపతి, పూతిమచ్ఛకాదిమ్హి బ్యఞ్జనే పక్ఖిత్తే యాగు పటికూలా హోతి, అప్పటికూలమేవ చ కత్వా భుఞ్జితుం వట్టతి. తస్మా తథారూపం బ్యఞ్జనం సన్ధాయ ఇదం వుత్తం. యం పన మధుసక్కరాదికం అప్పటికూలం హోతి, తం పక్ఖిపితబ్బం. గణ్హన్తేన చ పమాణయుత్తమేవ గణ్హితబ్బం. ఆమకసాకం హత్థేన గహేత్వా ఖాదితుం వట్టతి. తథా పన అకత్వా పత్తేయేవ పక్ఖిపితబ్బం. దుతియకభాజనస్స పన పటిక్ఖిత్తత్తా అఞ్ఞం రుక్ఖపణ్ణమ్పి న వట్టతీతి ఇదమస్స **విధానం.**

పభేదతో పన అయమ్పి తివిధో హోతి. తత్థ **ఉక్కట్ఠస్స** అఞ్ఞత్ర ఉచ్ఛుఖాదనకాలా కచవరమ్పి ఛడ్డేతుం న వట్టతి. ఓదనపిణ్డమచ్ఛమంసపూవేపి భిన్దిత్వా ఖాదితుం న వట్టతి. **మజ్ఝిమస్స** ఏకేన హత్థేన భిన్దిత్వా ఖాదితుం వట్టతి, హత్థయోగీ నామేస. **ముదుకో** పన పత్తయోగీ నామ హోతి, తస్స యం సక్కా హోతి పత్తే పక్ఖిపితుం, తం సబ్బం హత్థేన వా దన్తేహి వా భిన్దిత్వా ఖాదితుం వట్టతి.

ఇమేసం పన తిణ్ణమ్పి దుతియకభాజనం సాదితక్ఖణే ధుతఙ్గం భిజ్జతి. అయమేత్థ **భేదో.**

అయం పనానిసంసో, నానారసతణ్హావినోదనం. అత్రిచ్ఛతాయ పహానం, ఆహారే పయోజనమత్తదస్సితా, థాలకాదిపరిహరణఖేదాభావో, అవిక్ఖిత్తభోజితా, అప్పిచ్ఛతాదీనం అనులోమవుత్తితాతి.

నానాభాజనవిక్ఖేపం, హిత్వా ఓక్ఖిత్తలోచనో;
ఖణన్తో వియ మూలాని, రసతణ్హాయ సుబ్బతో.

సరూపం వియ సన్తుట్ఠిం, ధారయన్తో సుమానసో;
పరిభుఞ్జేయ్య ఆహారం, కో అఞ్ఞో పత్తపిణ్డికోతి.

అయం పత్తపిణ్డికఙ్గే సమాదానవిధానప్పభేదభేదానిసంసవణ్ణనా.

౭. ఖలుపచ్ఛాభత్తికఙ్గకథా

౩౦. ఖలుపచ్ఛాభత్తికఙ్గమ్పి "అతిరిత్తభోజనం పటిక్ఖిపామి, ఖలుపచ్ఛాభత్తికఙ్గం సమాదియామీ"తి ఇమేసం అఞ్ఞతరవచనేన సమాదిన్నం హోతి.

తేన పన ఖలుపచ్ఛాభత్తికేన పవారేత్వా పున భోజనం కప్పియం కారేత్వా న భుఞ్జితబ్బం. ఇదమస్స **విధానం.**

పభేదతో పన అయమ్పి తివిధో హోతి. తత్థ **ఉక్కట్ఠో** యస్మా పఠమపిణ్డే పవారణా నామ నత్థి, తస్మిం పన అజ్ఝోహరియమానే అఞ్ఞం పటిక్ఖిపతో హోతి, తస్మా ఏవం పవారితో పఠమపిణ్డం అజ్ఝోహరిత్వా దుతియపిణ్డం న భుఞ్జతి. **మజ్ఝిమో** యస్మిం భోజనే పవారితో, తదేవ భుఞ్జతి. **ముదుకో** పన యావ ఆసనా న వుట్ఠాతి తావ భుఞ్జతి.

ఇమేసం పన తిణ్ణమ్పి పవారితానం కప్పియం కారాపేత్వా భుత్తక్ఖణే ధుతఙ్గం భిజ్జతి. అయమేత్థ **భేదో**.

అయం పనానిసంసో, అనతిరిత్తభోజనాపత్తియా దూరభావో, ఓదరికత్తాభావో, నిరామిససన్నిధితా, పున పరియేసనాయ అభావో, అప్పిచ్ఛతాదీనం అనులోమవుత్తితాతి.

పరియేసనాయ ఖేదం, న యాతి న కరోతి సన్నిధిం ధీరో;
ఓదరికత్తం పజహతి, ఖలుపచ్ఛాభత్తికో యోగీ.

తస్మా సుగతపసత్థం, సన్తోసగుణాదివుడ్ఢిసఞ్జననం;
దోసే విధునితుకామో, భజేయ్య యోగీ ధుతఙ్గమిదన్తి.

అయం ఖలుపచ్ఛాభత్తికఙ్గే సమాదానవిధానప్పభేదభేదానిసంసవణ్ణనా.

౮. ఆరఞ్ఞికఙ్గకథా

౩౧. ఆరఞ్ఞికఙ్గమ్పి "గామన్తసేనాసనం పటిక్ఖిపామి, ఆరఞ్ఞికఙ్గం సమాదియామీ"తి ఇమేసం అఞ్ఞతరవచనేన సమాదిన్నం హోతి.

తేన పన ఆరఞ్ఞికేన గామన్తసేనాసనం పహాయ అరఞ్ఞే అరుణం ఉట్ఠాపేతబ్బం. తత్థ సద్ధిం ఉపచారేన గామోయేవ **గామన్తసేనాసనం.**

గామో నామ యో కోచి ఏకకుటికో వా అనేకకుటికో వా పరిక్ఖిత్తో వా అపరిక్ఖిత్తో వా సమనుస్సో వా అమనుస్సో వా అన్తమసో అతిరేకచాతుమాసనివిట్ఠో యో కోచి సత్థోపి.

గామూపచారో నామ పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స సచే అనురాధపురస్సేవ ద్వే ఇన్దఖీలా హోన్తి, అబ్భన్తరిమే ఇన్దఖీలే ఠితస్స థామమజ్ఝిమస్స పురిసస్స లేడ్డుపాతో. తస్స లక్ఖణం యథా తరుణమనుస్సా అత్తనో బలం దస్సేన్తా బాహం పసారేత్వా లేడ్డుం ఖిపన్తి, ఏవం ఖిత్తస్స లేడ్డుస్స పతనట్ఠానబ్భన్తరన్తి వినయధరా. సుత్తన్తికా పన కాకనివారణనియమేన ఖిత్తస్సాతి వదన్తి. అపరిక్ఖిత్తగామే యం సబ్బపచ్ఛన్తిమస్స ఘరస్స ద్వారే ఠితో మాతుగామో భాజనేన ఉదకం ఛడ్డేతి, తస్స పతనట్ఠానం ఘరూపచారో. తతో వుత్తనయేన ఏకో లేడ్డుపాతో గామో, దుతియో గామూపచారో.

అరఞ్ఞం పన వినయపరియాయే తావ "ఠపేత్వా గామఞ్చ గామూపచారఞ్చ సబ్బమేతం అరఞ్ఞ"న్తి (పారా॰ ౯౨) వుత్తం. అభిధమ్మపరియాయే "నిక్ఖమిత్వా బహి ఇన్దఖీలా, సబ్బమేతం అరఞ్ఞ"న్తి (విభ॰ ౫౨౯) వుత్తం. ఇమస్మిం పన సుత్తన్తికపరియాయే "ఆరఞ్ఞకం నామ సేనాసనం పఞ్చధనుసతికం పచ్ఛిమ"న్తి ఇదం లక్ఖణం. తం ఆరోపితేన ఆచరియధనునా పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఇన్దఖీలతో అపరిక్ఖిత్తస్స పఠమలేడ్డుపాతతో పట్ఠాయ యావ విహారపరిక్ఖేపా మినిత్వా వవత్థపేతబ్బం.

సచే పన విహారో అపరిక్ఖిత్తో హోతి, యం సబ్బపఠమం సేనాసనం వా భత్తసాలా వా ధువసన్నిపాతట్ఠానం వా బోధి వా చేతియం వా దూరే చేపి సేనాసనతో హోతి, తం పరిచ్ఛేదం కత్వా మినితబ్బన్తి **వినయట్ఠకథాసు** వుత్తం. **మజ్ఝిమట్ఠకథాయం** పన విహారస్సపి గామస్సేవ ఉపచారం నీహరిత్వా ఉభిన్నం లేడ్డుపాతానం అన్తరా మినితబ్బన్తి వుత్తం. ఇదమేత్థ పమాణం.

సచేపి ఆసన్నే గామో హోతి, విహారే ఠితేహి మానుసకానం సద్దో సుయ్యతి, పబ్బతనదీఆదీహి పన అన్తరితత్తా న సక్కా ఉజుం గన్తుం. యో తస్స పకతిమగ్గో హోతి, సచేపి నావాయ సఞ్చరితబ్బో, తేన మగ్గేన పఞ్చధనుసతికం గహేతబ్బం. యో పన ఆసన్నగామస్స అఙ్గసమ్పాదనత్థం తతో తతో మగ్గం పిదహతి, అయం ధుతఙ్గచోరో హోతి.

సచే పన ఆరఞ్ఞికస్స భిక్ఖునో ఉపజ్ఝాయో వా ఆచరియో వా గిలానో హోతి, తేన అరఞ్ఞే సప్పాయం అలభన్తేన గామన్తసేనాసనం నేత్వా ఉపట్ఠాతబ్బో. కాలస్సేవ పన నిక్ఖమిత్వా అఙ్గయుత్తట్ఠానే అరుణం ఉట్ఠాపేతబ్బం. సచే అరుణుట్ఠానవేలాయం తేసం ఆబాధో వడ్ఢతి, తేసంయేవ కిచ్చం కాతబ్బం. న ధుతఙ్గసుద్ధికేన భవితబ్బన్తి ఇదమస్స **విధానం**.

పభేదతో పన అయమ్పి తివిధో హోతి. తత్థ **ఉక్కట్ఠేన** సబ్బకాలం అరఞ్ఞే అరుణం ఉట్ఠాపేతబ్బం. **మజ్ఝిమో** చత్తారో వస్సికే మాసే గామన్తే వసితుం లభతి. **ముదుకో** హేమన్తికేపి.

ఇమేసం పన తిణ్ణమ్పి యథా పరిచ్ఛిన్నే కాలే అరఞ్ఞతో ఆగన్త్వా గామన్తసేనాసనే ధమ్మస్సవనం సుణన్తానం అరుణే ఉట్ఠితేపి ధుతఙ్గం న భిజ్జతి. సుత్వా గచ్ఛన్తానం అన్తరామగ్గే ఉట్ఠితేపి న భిజ్జతి. సచే పన ఉట్ఠితేపి ధమ్మకథికే ముహుత్తం నిపజ్జిత్వా గమిస్సామాతి నిద్దాయన్తానం అరుణం ఉట్ఠహతి, అత్తనో వా రుచియా గామన్తసేనాసనే అరుణం ఉట్ఠపేన్తి, ధుతఙ్గం భిజ్జతీతి అయమేత్థ **భేదో**.

అయం పనానిసంసో, ఆరఞ్ఞికో భిక్ఖు అరఞ్ఞసఞ్ఞం మనసికరోన్తో భబ్బో అలద్ధం వా సమాధిం పటిలద్ధుం లద్ధం వా రక్ఖితుం, సత్థాపిస్స అత్తమనో హోతి. యథాహ – "తేనాహం, నాగిత, తస్స భిక్ఖునో అత్తమనో హోమి అరఞ్ఞవిహారేనా"తి (అ॰

ని॰ ๖.౪౨; ౮.౮๖). పన్తసేనాసనవాసినో చస్స అసప్పాయరూపాదయో చిత్తం న విక్ఖిపన్తి, విగతసన్తాసో హోతి, జీవితనికన్తిం జహాతి, పవివేకసుఖరసం అస్సాదేతి, పంసుకూలికాదిభావోపి చస్స పతిరూపో హోతీతి.

పవివిత్తో అసంసట్ఠో, పన్తసేనాసనే రతో;
ఆరాధయన్తో నాథస్స, వనవాసేన మానసం.

ఏకో అరఞ్ఞే నివసం, యం సుఖం లభతే యతి;
రసం తస్స న విన్దన్తి, అపి దేవా సఇన్దకా.

పంసుకూలఞ్చ ఏసోవ, కవచం వియ ధారయం;
అరఞ్ఞసఙ్గామగతో, అవసేసధుతాయుధో.

సమత్థో నచిరస్సేవ, జేతుం మారం సవాహినిం;
తస్మా అరఞ్ఞవాసమ్హి, రతిం కయిరాథ పణ్డితోతి.

అయం ఆరఞ్ఞికఙ్గే సమాదానవిధానప్పభేదభేదానిసంసవణ్ణనా.

๙. రుక్ఖమూలికఙ్గకథా

౩౨. రుక్ఖమూలికఙ్గమ్పి "ఛన్నం పటిక్ఖిపామి, రుక్ఖమూలికఙ్గం సమాదియామీ"తి ఇమేసం అఞ్ఞతరవచనేన సమాదిన్నం హోతి.

తేన పన రుక్ఖమూలికేన సీమన్తరికరుక్ఖం, చేతియరుక్ఖం, నియ్యాసరుక్ఖం, ఫలరుక్ఖం, వగ్గులిరుక్ఖం, సుసిరరుక్ఖం, విహారమజ్ఝే ఠితరుక్ఖన్తి ఇమే రుక్ఖే వివజ్జేత్వా విహారపచ్చన్తే ఠితరుక్ఖో గహేతబ్బోతి ఇదమస్స **విధానం**.

పభేదతో పన అయమ్పి తివిధో హోతి. తత్థ **ఉక్కట్ఠో** యథారుచితం రుక్ఖం గహేత్వా పటిజగ్గాపేతుం న లభతి. పాదేన పణ్ణసటం అపనేత్వా వసితబ్బం. **మజ్ఝిమో** తం ఠానం సమ్పత్తేహియేవ పటిజగ్గాపేతుం లభతి. **ముదుకేన** ఆరామికసమణుద్దేసే పక్కోసిత్వా సోధాపేత్వా సమం కారాపేత్వా వాలుకం ఓకిరాపేత్వా పాకారపరిక్ఖేపం కారాపేత్వా ద్వారం యోజాపేత్వా వసితబ్బం. మహాదివసే పన రుక్ఖమూలికేన తత్థ అనిసీదిత్వా అఞ్ఞత్థ పటిచ్ఛన్నే ఠానే నిసీదితబ్బం.

ఇమేసం పన తిణ్ణమ్పి ఛన్నే వాసం కప్పితక్ఖణే ధుతఙ్గం భిజ్జతి. జానిత్వా ఛన్నే అరుణం ఉట్ఠాపితమత్తేతి **అఙ్గుత్తరభాణకా**. అయమేత్థ **భేదో**.

అయం పనానిసంసో, రుక్ఖమూలసేనాసనం నిస్సాయ పబ్బజ్జాతి (మహావ॰ ౧౨౮) వచనతో నిస్సయానురూపపటిపత్తిసబ్భావో, అప్పాని చేవ సులభాని చ తాని చ అనవజ్జానీతి (అ॰ ని॰ ౪.౨౭; ఇతివు॰ ౧౦౧) భగవతా సంవణ్ణితపచ్చయతా, అభిణ్హం తరుపణ్ణవికారదస్సనేన అనిచ్చసఞ్ఞాసముట్ఠాపనతా, సేనాసనమచ్ఛేరకమ్మారామతానం అభావో, దేవతాహి సహవాసితా, అప్పిచ్ఛతాదీనం అనులోమవుత్తితాతి.

వణ్ణితో బుద్ధసేట్ఠేన, నిస్సయోతి చ భాసితో;
నివాసో పవివిత్తస్స, రుక్ఖమూలసమో కుతో.

ఆవాసమచ్ఛేరహరే, దేవతా పరిపాలితే;
పవివిత్తే వసన్తో హి, రుక్ఖమూలమ్హి సుబ్బతో.

అభిరత్తాని నీలాని, పణ్డూని పతితాని చ;
పస్సన్తో తరుపణ్ణాని, నిచ్చసఞ్ఞం పనూదతి.

తస్మా హి బుద్ధదాయజ్జం, భావనాభిరతాలయం;
వివిత్తం నాతిమఞ్ఞేయ్య, రుక్ఖమూలం విచక్ఖణోతి.

అయం రుక్ఖమూలికఙ్గే సమాదానవిధానప్పభేదభేదానిసంసవణ్ణనా.

౧౦. అబ్భోకాసికఙ్గకథా

౩౩. **అబ్భోకాసికఙ్గమ్పి** “ఛన్నఞ్చ రుక్ఖమూలఞ్చ పటిక్ఖిపామి, అబ్భోకాసికఙ్గం సమాదియామీ”తి ఇమేసం అఞ్ఞతరవచనేన సమాదిన్నం హోతి.

తస్స పన అబ్భోకాసికస్స ధమ్మస్సవనాయ వా ఉపోసథత్థాయ వా ఉపోసథాగారం పవిసితుం వట్టతి. సచే పవిట్ఠస్స దేవో వస్సతి, దేవే వస్సమానే అనిక్ఖమిత్వా వస్సూపరమే నిక్ఖమితబ్బం. భోజనసాలం వా అగ్గిసాలం వా పవిసిత్వా వత్తం కాతుం, భోజనసాలాయ థేరే భిక్ఖూ భత్తేన ఆపుచ్ఛితుం, ఉద్దిసన్తేన వా ఉద్దిసాపేన్తేన వా ఛన్నం పవిసితుం, బహి దున్నిక్ఖిత్తాని మఞ్చపీఠాదీని అన్తో పవేసేతుఞ్చ వట్టతి. సచే మగ్గం గచ్ఛన్తేన వుడ్ఢతరానం పరిక్ఖారో గహితో హోతి, దేవే వస్సన్తే మగ్గమజ్ఝే ఠితం సాలం పవిసితుం వట్టతి. సచే న కిఞ్చి గహితం హోతి, సాలాయ ఠస్సామీతి వేగేన గన్తుం న వట్టతి. పకతిగతియా గన్త్వా పవిట్ఠేన పన యావ వస్సూపరమా ఠత్వా గన్తబ్బన్తి ఇదమస్స **విధానం. రుక్ఖమూలికస్సాపి** ఏసేవ నయో.

పభేదతో పన అయమ్పి తివిధో హోతి. తత్థ **ఉక్కట్ఠస్స** రుక్ఖం వా పబ్బతం వా గేహం వా ఉపనిస్సాయ వసితుం న వట్టతి. అబ్భోకాసేయేవ చీవరకుటిం కత్వా వసితబ్బం. **మజ్ఝిమస్స** రుక్ఖపబ్బతగేహాని ఉపనిస్సాయ అన్తో అప్పవిసిత్వా వసితుం వట్టతి. **ముదుకస్స** అచ్ఛన్నమరియాదం పబ్భారమ్పి సాఖామణ్డపోపి పీఠపటోపి ఖేత్తరక్ఖకాదీహి ఛడ్డితా తత్రట్ఠకకుటికాపి వట్టతీతి.

ఇమేసం పన తిణ్ణమ్పి వాసత్థాయ ఛన్నం వా రుక్ఖమూలం వా పవిట్ఠక్ఖణే ధుతఙ్గం భిజ్జతి. జానిత్వా తత్థ అరుణం ఉట్ఠాపితమత్తేతి అఙ్గుత్తరభాణకా. అయమేత్థ **భేదో**.

అయం పనానిసంసో, ఆవాసపలిబోధుపచ్ఛేదో, థినమిద్ధపనూదనం, “మిగా వియ అసఙ్గచారినో, అనికేతా విహరన్తి భిక్ఖవో”తి (సం॰ ని॰ ౧.౨౨౪) పసంసాయ అనురూపతా, నిస్సఙ్గతా, చాతుద్దిసతా, అప్పిచ్ఛతాదీనం అనులోమవుత్తితాతి.

అనగారియభావస్స , అనురూపే అదుల్లభే;
తారామణివితానమ్హి, చన్దదీపప్పభాసితే.

అబ్భోకాసే వసం భిక్ఖు, మిగభూతేన చేతసా;
థినమిద్ధం వినోదేత్వా, భావనారామతం సితో.

పవివేకరసస్సాదం, నచిరస్సేవ విన్దతి;
యస్మా తస్మా హి సప్పఞ్ఞో, అబ్భోకాసరతో సియాతి.

అయం అబ్భోకాసికఙ్గే సమాదానవిధానప్పభేదభేదానిసంసవణ్ణనా.

౧౧. సోసానికఙ్గకథా

౩౪. **సోసానికఙ్గమ్పి** “న సుసానం పటిక్ఖిపామి, సోసానికఙ్గం సమాదియామీ”తి ఇమేసం అఞ్ఞతరవచనేన సమాదిన్నం హోతి.

తేన పన సోసానికేన యం మనుస్సా గామం నివేసన్తా “ఇదం సుసాన”న్తి వవత్థపేన్తి, న తత్థ వసితబ్బం. న హి మతసరీరే అఝాపితే తం సుసానం నామ హోతి, ఝాపితకాలతో పన పట్ఠాయ సచేపి ద్వాదసవస్సాని ఛడ్డితం, తం సుసానమేవ.

తస్మిం పన వసన్తేన చఙ్కమమణ్డపాదీని కారేత్వా మఞ్చపీఠం పఞ్ఞపేత్వా పానీయపరిభోజనీయం ఉపట్ఠాపేత్వా ధమ్మం వాచేన్తేన న వసితబ్బం. గరుకం హి ఇదం ధుతఙ్గం, తస్మా ఉప్పన్నపరిస్సయవిఘాతత్థాయ సఙ్ఘత్థేరం వా రాజయుత్తకం వా జానాపేత్వా అప్పమత్తేన వసితబ్బం. చఙ్కమన్తేన అద్ధక్ఖికేన ఆళాహనం ఓలోకేన్తేన చఙ్కమితబ్బం.

సుసానం గచ్ఛన్తేనాపి మహాపథా ఉక్కమ్మ ఉప్పథమగ్గేన గన్తబ్బం. దివాయేవ ఆరమ్మణం వవత్థపేతబ్బం. ఏవఞ్హిస్స తం రత్తిం భయానకం న భవిస్సతి, అమనుస్సా రత్తిం విరవిత్వా విరవిత్వా ఆహిణ్డన్తాపి న కేనచి పహరితబ్బా. ఏకదివసమ్పి సుసానం అగన్తుం న వట్టతి. మజ్ఝిమయామం సుసానే ఖేపేత్వా పచ్ఛిమయామే పటిక్కమితుం వట్టతీతి అఙ్గుత్తరభాణకా. అమనుస్సానం పియం తిలపిట్ఠమాసభత్తమచ్ఛమంసఖీరతేలగుళాదిఖజ్జభోజ్జం న సేవితబ్బం. కులగేహం న పవిసితబ్బన్తి ఇదమస్స **విధానం**.

పభేదతో పన అయమ్పి తివిధో హోతి. తత్థ **ఉక్కట్ఠేన** యత్థ ధువడాహధువకుణపధువరోదనాని అత్థి, తత్థేవ వసితబ్బం. **మజ్ఝిమస్స** తీసు ఏకస్మిమ్పి సతి వట్టతి. **ముదుకస్స** వుత్తనయేన సుసానలక్ఖణం పత్తమత్తే వట్టతి.

ఇమేసం పన తిణ్ణమ్పి న సుసానమ్హి వాసం కప్పనేన ధుతఙ్గం భిజ్జతి. సుసానం అగతదివసేతి అఙ్గుత్తరభాణకా. అయమేత్థ **భేదో**.

అయం పనానిసంసో మరణస్సతిపటిలాభో, అప్పమాదవిహారితా, అసుభనిమిత్తాధిగమో, కామరాగవినోదనం, అభిణ్హం కాయసభావదస్సనం, సంవేగబహులతా ఆరోగ్యమదాదిప్పహానం, భయభేరవసహనతా, అమనుస్సానం గరుభావనీయతా,

అప్పిచ్ఛతాదీనం అనులోమవుత్తితాతి.

సోసానికఙ్గె మరణానుసతిప్పభావా,
నిద్దాగతమ్పి న ఫుసన్తి పమాదదోసా;
సమ్పస్సతో చ కుణపాని బహూని తస్స,
కామానుభావవసగమ్పి న హోతి చిత్తం.

సంవేగమేతి విపులం న మదం ఉపేతి,
సమ్మా అథో ఘటతి నిబ్బుతిమేసమానో;
సోసానికఙ్గమితినేకగుణావహత్తా,
నిబ్బాననిన్నహదయేన నిసేవితబ్బన్తి.

అయం సోసానికఙ్గే సమాదానవిధానప్పభేదభేదానిసంసవణ్ణనా.

౧౨. యథాసన్థతికఙ్గకథా

౩౫. యథాసన్థతికఙ్గమ్పి "సేనాసనలోలుప్పం పటిక్ఖిపామి, యథాసన్థతికఙ్గం సమాదియామీ"తి ఇమేసం అఞ్ఞతరవచనేన సమాదిన్నం హోతి.

తేన పన యథాసన్థతికేన యదస్స సేనాసనం "ఇదం తుయ్హం పాపుణాతీ"తి గాహితం హోతి, తేనేవ తుట్ఠబ్బం, న అఞ్ఞో ఉట్ఠాపేతబ్బో. ఇదమస్స **విధానం**.

పభేదతో పన అయమ్పి తివిధో హోతి. తత్థ **ఉక్కట్ఠో** అత్తనో పత్తసేనాసనం దూరేతి వా అచ్చాసన్నేతి వా అమనుస్సదీఘజాతికాదీహి ఉపద్దుతన్తి వా ఉణ్హన్తి వా సీతలన్తి వా పుచ్ఛితుం న లభతి. **మజ్ఝిమో** పుచ్ఛితుం లభతి. గన్త్వా పన ఓలోకేతుం న లభతి. **ముదుకో** గన్త్వా ఓలోకేత్వా సచస్స తం న రుచ్చతి, అఞ్ఞం గహేతుం లభతి.

ఇమేసం పన తిణ్ణమ్పి సేనాసనలోలుప్పే ఉప్పన్నమత్తే ధుతఙ్గం భిజ్జతీతి అయమేత్థ **భేదో**.

అయం పనానిసంసో, "యం లద్ధం తేన తుట్ఠబ్బ"న్తి (జా॰ ౧.౧.౧౩౬; పాచి॰ ౭౯౩) వుత్తోవాదకరణం, సబ్రహ్మచారీనం హితేసితా, హీనపణీతవికప్పపరిచ్చాగో, అనురోధవిరోధప్పహానం, అత్రిచ్ఛతాయ ద్వారపిదహనం, అప్పిచ్ఛతాదీనం అనులోమవుత్తితాతి.

యం లద్ధం తేన సన్తుట్ఠో, యథాసన్థతికో యతి;
నిబ్బికప్పో సుఖం సేతి, తిణసన్థరకేసుపి.

న సో రజ్జతి సేట్ఠమ్హి, హీనం లద్ధా న కుప్పతి;
సబ్రహ్మచారినవకే, హితేన అనుకమ్పతి.

తస్మా అరియసతాచిణ్ణం, మునిపుఙ్గవవణ్ణితం;
అనుయుఞ్జేథ మేధావీ, యథాసన్థతరామతన్తి.

అయం యథాసన్థతికఙ్గే సమాదానవిధానప్పభేదభేదానిసంసవణ్ణనా.

౧౩. నేసజ్జికఙ్గకథా

౩౬. నేసజ్జికఙ్గమ్పి "సేయ్యం పటిక్ఖిపామి, నేసజ్జికఙ్గం సమాదియామీ"తి ఇమేసం అఞ్ఞతరవచనేన సమాదిన్నం హోతి.

తేన పన నేసజ్జికేన రత్తియా తీసు యామేసు ఏకం యామం ఉట్ఠాయ చఙ్కమితబ్బం. ఇరియాపథేసు హి నిపజ్జితుమేవ న వట్టతి. ఇదమస్స **విధానం.**

పభేదతో పన అయమ్పి తివిధో హోతి. తత్థ **ఉక్కట్ఠస్స** నేవ అపస్సేనం, న దుస్సపల్లత్థికా, న ఆయోగపట్టో వట్టతి. **మజ్ఝిమస్స** ఇమేసు తీసు యంకిఞ్చి వట్టతి. **ముదుకస్స** అపస్సేనమ్పి దుస్సపల్లత్థికాపి ఆయోగపట్టోపి బిబ్బోహనమ్పి పఞ్చఙ్గోపి సత్తఙ్గోపి వట్టతి. పఞ్చఙ్గో పన పిట్ఠిఅపస్సయేన సద్ధిం కతో. సత్తఙ్గో నామ పిట్ఠిఅపస్సయేన చ ఉభతోపస్సేసు అపస్సయేహి చ సద్ధిం కతో. తం కిర మిళాభయత్థేరస్స అకంసు. థేరో అనాగామీ హుత్వా పరినిబ్బాయి.

ఇమేసం పన తిణ్ణమ్పి సేయ్యం కప్పితమత్తే ధుతఙ్గం భిజ్జతి. అయమేత్థ **భేదో.**

అయం పనానిసంసో, "సేయ్యసుఖం పస్ససుఖం మిద్ధసుఖం అనుయుత్తో విహరతీ"తి (దీ. ని. ౩.౩౨౦; మ. ని. ౧.౧౮౬) వుత్తస్స చేతసో వినిబన్ధస్స ఉపచ్ఛేదనం, సబ్బకమ్మట్ఠానానుయోగసప్పాయతా, పాసాదికఇరియాపథతా, వీరియారమ్భానుకూలతా, సమ్మాపటిపత్తియా అనుబ్రూహనన్తి.

ఆభుజిత్వాన పల్లఙ్కం, పణిధాయ ఉజుం తనుం;
నిసీదన్తో వికమ్పేతి, మారస్స హదయం యతి.

సేయ్యసుఖం మిద్ధసుఖం, హిత్వా ఆరద్ధవీరియో;
నిసజ్జాభిరతో భిక్ఖు, సోభయన్తో తపోవనం.

నిరామిసం పీతిసుఖం, యస్మా సమధిగచ్ఛతి;
తస్మా సమనుయుఞ్జేయ్య, ధీరో నేసజ్జికం వతన్తి.

అయం నేసజ్జికఙ్గే సమాదాన విధానప్పభేద భేదానిసంసవణ్ణనా.

ధుతఙ్గపకిణ్ణకకథా

౩౭. ఇదాని –

కుసలత్తికతో చేవ, ధుతాదీనం విభాగతో;

సమాసబ్యాసతో చాపి, విఞ్ఞాతబ్బో వినిచ్ఛయోతి. –

ఇమిస్సా గాథాయ వసేన వణ్ణనా హోతి.

తత్థ **కుసలత్తికతో**తి సబ్బానేవ హి ధుతఙ్గాని సేక్ఖపుథుజ్జనఖీణాసవానం వసేన సియా కుసలాని, సియా అబ్యాకతాని, నత్థి ధుతఙ్గం అకుసలన్తి.

యో పన వదేయ్య "పాపిచ్ఛో ఇచ్ఛాపకతో ఆరఞ్ఞికో హోతీతి ఆదివచనతో (అ॰ ని॰ ౫.౧౮౧; పరి॰ ౩౨౫) అకుసలమ్పి ధుతఙ్గ"న్తి. సో వత్తబ్బో – న మయం "అకుసలచిత్తేన అరఞ్ఞే న వసతీ"తి వదామ. యస్స హి అరఞ్ఞే నివాసో, సో ఆరఞ్ఞికో. సో చ పాపిచ్ఛో వా భవేయ్య అప్పిచ్ఛో వా. ఇమాని పన తేన తేన సమాదానేన ధుతకిలేసత్తా ధుతస్స భిక్ఖునో అఙ్గాని, కిలేసధుననతో వా ధుతన్తి లద్ధవోహారం ఞాణం అఙ్గమేతేసన్తి ధుతఙ్గాని. అథ వా ధుతాని చ తాని పటిపక్ఖనిద్ధుననతో అఙ్గాని చ పటిపత్తియాతిపి ధుతఙ్గానీతి వుత్తం. న చ అకుసలేన కోచి ధుతో నామ హోతి, యస్సేతాని అఙ్గాని భవేయ్యుం, న చ అకుసలం కిఞ్చి ధునాతి, యేసం తం అఙ్గన్తికత్వా ధుతఙ్గానీతి వుచ్చేయ్యుం. నాపి అకుసలం చీవరలోలుప్పాదీని చేవ నిద్ధునాతి పటిపత్తియా చ అఙ్గం హోతి. తస్మా సువుత్తమిదం "నత్థి అకుసలం ధుతఙ్గ"న్తి.

"యేసమ్పి కుసలత్తికవినిముత్తం ధుతఙ్గం, తేసం అత్థతో ధుతఙ్గమేవ నత్థి. అసన్తం కస్స ధుననతో ధుతఙ్గం నామ భవిస్సతి. ధుతగుణే సమాదాయ వత్తతీతి వచనవిరోధోపి చ నేసం ఆపజ్జతి, తస్మా తం న గహేతబ్బ"న్తి అయం తావ కుసలత్తికతో వణ్ణనా.

ధుతాదీనం విభాగతోతి ధుతో వేదితబ్బో. ధుతవాదో వేదితబ్బో. ధుతధమ్మా వేదితబ్బా. ధుతఙ్గాని వేదితబ్బాని. కస్స ధుతఙ్గసేవనా సప్పాయాతి వేదితబ్బం.

తత్థ **ధుతో**తి ధుతకిలేసో వా పుగ్గలో కిలేసధుననో వా ధమ్మో.

ధుతవాదోతి ఏత్థ పన అత్థి ధుతో న ధుతవాదో, అత్థి న ధుతో ధుతవాదో, అత్థి నేవ ధుతో న ధుతవాదో, అత్థి ధుతో చేవ ధుతవాదో చ.

తత్థ యో ధుతఙ్గేన అత్తనో కిలేసే ధుని, పరం పన ధుతఙ్గేన న ఓవదతి, నానుసాసతి బాకులత్థేరో వియ, అయం ధుతో న ధుతవాదో. యథాహ, "తయిదం ఆయస్మా బాకులో ధుతో న ధుతవాదో"తి. యో పన న ధుతఙ్గేన అత్తనో కిలేసే ధుని, కేవలం అఞ్ఞే ధుతఙ్గేన ఓవదతి అనుసాసతి ఉపనన్దత్థేరో వియ, అయం న ధుతో ధుతవాదో. యథాహ, "తయిదం ఆయస్మా ఉపనన్దో సక్యపుత్తో న ధుతో ధుతవాదో"తి. యో ఉభయవిపన్నో లాళుదాయీ వియ, అయం నేవ ధుతో న ధుతవాదో. యథాహ, "తయిదం ఆయస్మా లాళుదాయీ నేవ ధుతో న ధుతవాదో"తి. యో పన ఉభయసమ్పన్నో ధమ్మసేనాపతి వియ, అయం ధుతో చేవ ధుతవాదో చ. యథాహ, "తయిదం ఆయస్మా సారిపుత్తో ధుతో చేవ ధుతవాదో చాతి.

ధుతధమ్మా వేదితబ్బాతి అప్పిచ్ఛతా, సన్తుట్ఠితా, సల్లేఖతా, పవివేకతా, ఇదమత్థితాతి ఇమే ధుతఙ్గచేతనాయ పరివారకా పఞ్చ ధమ్మా "అప్పిచ్ఛతంయేవ నిస్సాయా"తిఆదివచనతో (అ॰ ని॰ ౫.౧౮౧; పరి॰ ౩౨౫) ధుతధమ్మా నామ, తత్థ అప్పిచ్ఛతా చ సన్తుట్ఠితా చ అలోభో. సల్లేఖతా చ పవివేకతా చ ద్వీసు ధమ్మేసు అనుపతన్తి అలోభే చ అమోహే చ. ఇదమత్థితా ఞాణమేవ. తత్థ చ అలోభేన పటిక్ఖేపవత్థూసు లోభం, అమోహేన తేస్వేవ ఆదీనవపటిచ్ఛాదకం మోహం ధునాతి. అలోభేన చ అనుఞ్ఞాతానం పటిసేవనముఖేన పవత్తం కామసుఖానుయోగం, అమోహేన ధుతఙ్గేసు అతిసల్లేఖముఖేన పవత్తం అత్తకిలమథానుయోగం ధునాతి. తస్మా ఇమే ధమ్మా ధుతధమ్మాతి వేదితబ్బా.

ధుతఙ్గాని వేదితబ్బానీతి తేరస ధుతఙ్గాని వేదితబ్బాని పంసుకూలికఙ్గం…పే॰… నేసజ్జికఙ్గన్తి. తాని అత్థతో లక్ఖణాదీహి చ వుత్తానేవ.

కస్స ధుతఙ్గసేవనా సప్పాయాతి రాగచరితస్స చేవ మోహచరితస్స చ. కస్మా? ధుతఙ్గసేవనా హి దుక్ఖాపటిపదా చేవ సల్లేఖవిహారో చ. దుక్ఖాపటిపదఞ్చ నిస్సాయ రాగో వూపసమ్మతి. సల్లేఖం నిస్సాయ అప్పమత్తస్స మోహో పహీయతి. ఆరఞ్ఞికఙ్గరుక్ఖమూలికఙ్గపటిసేవనా వా ఏత్థ దోసచరితస్సాపి సప్పాయా. తత్థ హిస్స అసఙ్ఘట్టియమానస్స విహరతో దోసోపి వూపసమ్మతీతి అయం ధుతాదీనం విభాగతో వణ్ణనా.

సమాసబ్యాసతోతి ఇమాని పన ధుతఙ్గాని **సమాసతో** తీణి సీసఙ్గాని, పఞ్చ అసమ్భిన్నఙ్గానీతి అట్ఠేవ హోన్తి. తత్థ సపదానచారికఙ్గం, ఏకాసనికఙ్గం, అబ్భోకాసికఙ్గన్తి ఇమాని తీణి సీసఙ్గాని. సపదానచారికఙ్గఞ్హి రక్ఖన్తో పిణ్డపాతికఙ్గమ్పి రక్ఖిస్సతి. ఏకాసనికఙ్గఞ్చ రక్ఖతో పత్తపిణ్డికఙ్గఖలుపచ్ఛాభత్తికఙ్గానిపి సురక్ఖనీయాని భవిస్సన్తి. అబ్భోకాసికఙ్గం రక్ఖన్తస్స కిం అత్థి రుక్ఖమూలికఙ్గయథాసన్థతికఙ్గేసు రక్ఖితబ్బం నామ. ఇతి ఇమాని తీణి సీసఙ్గాని, ఆరఞ్ఞికఙ్గం, పంసుకూలికఙ్గం, తేచీవరికఙ్గం, నేసజ్జికఙ్గం, సోసానికఙ్గన్తి ఇమాని పఞ్చ అసమ్భిన్నఙ్గాని చాతి అట్ఠేవ హోన్తి.

పున ద్వే చీవరపటిసంయుత్తాని, పఞ్చ పిణ్డపాతపటిసంయుత్తాని, పఞ్చ సేనాసనపటిసంయుత్తాని, ఏకం వీరియపటిసంయుత్తన్తి ఏవం చత్తారోవ హోన్తి. తత్థ నేసజ్జికఙ్గం వీరియపటిసంయుత్తం. ఇతరాని పాకటానేవ.

పున సబ్బానేవ నిస్సయవసేన ద్వే హోన్తి పచ్చయనిస్సితాని ద్వాదస, వీరియనిస్సితం ఏకన్తి. సేవితబ్బాసేవితబ్బవసేనపి ద్వేయేవ హోన్తి. యస్స హి ధుతఙ్గం సేవన్తస్స కమ్మట్ఠానం వడ్ఢతి, తేన సేవితబ్బాని. యస్స సేవతో హాయతి, తేన న సేవితబ్బాని. యస్స పన సేవతోపి అసేవతోపి వడ్ఢతేవ, న హాయతి, తేనాపి పచ్ఛిమం జనతం అనుకమ్పన్తేన సేవితబ్బాని. యస్సాపి సేవతోపి అసేవతోపి న వడ్ఢతి, తేనాపి సేవితబ్బానియేవ ఆయతిం వాసనత్థాయాతి.

ఏవం సేవితబ్బాసేవితబ్బవసేన దువిధానిపి సబ్బానేవ చేతనావసేన ఏకవిధాని హోన్తి. ఏకమేవ హి ధుతఙ్గం సమాదానచేతనాతి. అట్ఠకథాయమ్పి వుత్తం "యా చేతనా, తం ధుతఙ్గన్తి వదన్తీ"తి.

బ్యాసతో పన భిక్ఖూనం తేరస, భిక్ఖునీనం అట్ఠ, సామణేరానం ద్వాదస, సిక్ఖమానసామణేరీనం సత్త, ఉపాసకఉపాసికానం ద్వేతి ద్వాచత్తాలీస హోన్తి. సచే పన అబ్భోకాసే ఆరఞ్ఞికఙ్గసమ్పన్నం సుసానం హోతి, ఏకోపి భిక్ఖు ఏకప్పహారేన సబ్బధుతఙ్గాని పరిభుఞ్జితుం సక్కోతి. భిక్ఖునీనం పన ఆరఞ్ఞికఙ్గం ఖలుపచ్ఛాభత్తికఙ్గఞ్చ ద్వేపి సిక్ఖాపదేనేవ పటిక్ఖిత్తాని, అబ్భోకాసికఙ్గం, రుక్ఖమూలికఙ్గం, సోసానికఙ్గన్తి ఇమాని తీణి దుప్పరిహారాని. భిక్ఖునియా హి దుతియికం వినా

వసితుం న వట్టతి. ఏవరూపే చ ఠానే సమానచ్ఛన్దా దుతియికా దుల్లభా. సచేపి లభేయ్య సంసట్ఠవిహారతో న ముచ్చేయ్య. ఏవం సతి యస్సత్థాయ ధుతఙ్గం సేవేయ్య, స్వేవస్సా అత్థో న సమ్పజ్జేయ్య. ఏవం పరిభుఞ్జితుం అసక్కుణేయ్యతాయ పఞ్చ హాపేత్వా భిక్ఖునీనం అట్ఠేవ హోన్తీతి వేదితబ్బాని. యథావుత్తేసు పన ఠపేత్వా తేచీవరికఙ్గం సేసాని ద్వాదస సామణేరానం, సత్త సిక్ఖమానసామణేరీనం వేదితబ్బాని. ఉపాసకఉపాసికానం పన ఏకాసనికఙ్గం, పత్తపిణ్డికఙ్గన్తి ఇమాని ద్వే పతిరూపాని చేవ సక్కా చ పరిభుఞ్జితున్తి ద్వే ధుతఙ్గానీతి ఏవం బ్యాసతో ద్వేచత్తాలీస హోన్తీతి అయం సమాసబ్యాసతో వణ్ణనా.

ఏత్తావతా చ “సీలే పతిట్ఠాయ నరో సపఞ్ఞో”తి ఇమిస్సా గాథాయ సీలసమాధిపఞ్ఞాముఖేన దేసితే విసుద్ధిమగ్గే యేహి అప్పిచ్ఛతాసన్తుట్ఠితాదీహి గుణేహి వుత్తప్పకారస్స సీలస్స వోదానం హోతి, తేసం సమ్పాదనత్థం సమాదాతబ్బధుతఙ్గకథా భాసితా హోతి.

ఇతి సాధుజనపామోజ్జత్థాయ కతే విసుద్ధిమగ్గే

ధుతఙ్గనిద్దేసో నామ దుతియో పరిచ్ఛేదో.

౩. కమ్మట్ఠానగ్గహణనిద్దేసో

౩౮. ఇదాని యస్మా ఏవం ధుతఙ్గపరిహరణసమ్పాదితేహి అప్పిచ్ఛతాదీహి గుణేహి పరియోదాతే ఇమస్మిం సీలే పతిట్ఠితేన "సీలే పతిట్ఠాయ నరో సపఞ్ఞో, చిత్తం పఞ్ఞఞ్చ భావయ"న్తి వచనతో చిత్తసీసేన నిద్దిట్ఠో సమాధి భావేతబ్బో. సో చ అతిసఙ్ఖేపదేసితత్తా విఞ్ఞాతుమ్పి తావ న సుకరో, పగేవ భావేతుం, తస్మా తస్స విత్థారఞ్చ భావనానయఞ్చ దస్సేతుం ఇదం పఞ్హాకమ్మం హోతి.

కో సమాధి? కేనట్ఠేన సమాధి? కానస్స లక్ఖణరసపచ్చుపట్ఠానపదట్ఠానాని? కతివిధో సమాధి? కో చస్స సంకిలేసో? కిం వోదానం? కథం భావేతబ్బో? సమాధిభావనాయ కో ఆనిసంసోతి?

తత్రిదం విస్సజ్జనం. **కో సమాధీ**తి సమాధి బహువిధో నానప్పకారకో. తం సబ్బం విభావయితుం ఆరబ్భమానం విస్సజ్జనం అధిప్పేతఞ్చేవ అత్థం న సాధేయ్య, ఉత్తరి చ విక్ఖేపాయ సంవత్తేయ్య, తస్మా ఇధాధిప్పేతమేవ సన్ధాయ వదామ, కుసలచిత్తేకగ్గతా సమాధి.

కేనట్ఠేన సమాధీతి సమాధానట్ఠేన సమాధి. కిమిదం సమాధానం నామ? ఏకారమ్మణే చిత్తచేతసికానం సమం సమ్మా చ ఆధానం, ఠపనన్తి వుత్తం హోతి. తస్మా యస్స ధమ్మస్సానుభావేన ఏకారమ్మణే చిత్తచేతసికా సమం సమ్మా చ అవిక్ఖిపమానా అవిప్పకిణ్ణా చ హుత్వా తిట్ఠన్తి, ఇదం సమాధానన్తి వేదితబ్బం.

కానస్స లక్ఖణరసపచ్చుపట్ఠానపదట్ఠానానీతి ఏత్థ పన అవిక్ఖేపలక్ఖణో సమాధి, విక్ఖేపవిద్ధంసనరసో, అవికమ్పనపచ్చుపట్ఠానో. "సుఖినో చిత్తం సమాధియతీ"తి వచనతో పన సుఖమస్స పదట్ఠానం.

౩౯. **కతివిధో సమాధీ**తి అవిక్ఖేపలక్ఖణేన తావ ఏకవిధో. ఉపచారఅప్పనావసేన దువిధో, తథా లోకియలోకుత్తరవసేన సప్పీతికనిప్పీతికవసేన సుఖసహగతఉపేక్ఖాసహగతవసేన చ. తివిధో హీనమజ్ఝిమపణీతవసేన , తథా సవితక్కసవిచారాదివసేన పీతిసహగతాదివసేన పరిత్తమహగ్గతప్పమాణవసేన చ. చతుబ్బిధో దుక్ఖాపటిపదాదన్ధాభిఞ్ఞాదివసేన, తథా పరిత్తపరిత్తారమ్మణాదివసేన చతుఝానఙ్గవసేన హానభాగియాదివసేన కామావచరాదివసేన అధిపతివసేన చ. పఞ్చవిధో పఞ్చకనయే పఞ్చఝానఙ్గవసేనాతి.

సమాధిఏకకదుకవణ్ణనా

తత్థ **ఏకవిధకోట్ఠాసో** ఉత్తానత్థోయేవ. **దువిధకోట్ఠాసే** ఛన్నం అనుస్సతిట్ఠానానం మరణస్సతియా ఉపసమానుస్సతియా ఆహారే పటికూలసఞ్ఞాయ చతుధాతువవత్థానస్సాతి ఇమేసం వసేన లద్ధచిత్తేకగ్గతా, యా చ అప్పనాసమాధీనం పుబ్బభాగే ఏకగ్గతా, అయం **ఉపచారసమాధి**. "పఠమస్స ఝానస్స పరికమ్మం పఠమస్స ఝానస్స అనన్తరపచ్చయేన పచ్చయో"తి ఆదివచనతో పన యా పరికమ్మానన్తరా ఏకగ్గతా, అయం **అప్పనాసమాధీ**తి ఏవం ఉపచారప్పనావసేన దువిధో.

దుతియదుకే తీసు భూమీసు కుసలచిత్తేకగ్గతా లోకియో సమాధి. అరియమగ్గసమ్పయుత్తా ఏకగ్గతా లోకుత్తరో సమాధీతి ఏవం లోకియలోకుత్తరవసేన దువిధో.

తతియదుకే చతుక్కనయే ద్వీసు పఞ్చకనయే తీసు ఝానేసు ఏకగ్గతా సప్పీతికో సమాధి. అవసేసేసు ద్వీసు ఝానేసు ఏకగ్గతా నిప్పీతికో సమాధి. ఉపచారసమాధి పన సియా సప్పీతికో, సియా నిప్పీతికోతి ఏవం సప్పీతికనిప్పీతికవసేన దువిధో.

చతుత్థదుకే చతుక్కనయే తీసు పఞ్చకనయే చతూసు ఝానేసు ఏకగ్గతా సుఖసహగతో సమాధి. అవసేసస్మిం ఉపేక్ఖాసహగతో సమాధి. ఉపచారసమాధి పన సియా సుఖసహగతో, సియా ఉపేక్ఖాసహగతోతి ఏవం సుఖసహగతఉపేక్ఖాసహగతవసేన దువిధో.

సమాధితికవణ్ణనా

తికేసు పఠమత్తికే పటిలద్ధమత్తో హీనో, నాతిసుభావితో మజ్ఝిమో, సుభావితో వసిప్పత్తో పణీతోతి ఏవం హీనమజ్ఝిమపణీతవసేన తివిధో.

దుతియత్తికే పఠమజ్ఝానసమాధి సద్ధిం ఉపచారసమాధినా సవితక్కసవిచారో. పఞ్చకనయే దుతియజ్ఝానసమాధి అవితక్కవిచారమత్తో. యో హి వితక్కమత్తేయేవ ఆదీనవం దిస్వా విచారే అదిస్వా కేవలం వితక్కప్పహానమత్తం ఆకఙ్ఖమానో పఠమజ్ఝానం అతిక్కమతి, సో అవితక్కవిచారమత్తం సమాధిం పటిలభతి. తం సన్ధాయేతం వుత్తం. చతుక్కనయే పన దుతియాదీసు పఞ్చకనయే తతియాదీసు తీసు ఝానేసు ఏకగ్గతా అవితక్కావిచారో సమాధీతి ఏవం సవితక్కసవిచారాదివసేన తివిధో.

తతియత్తికే చతుక్కనయే ఆదితో ద్వీసు పఞ్చకనయే చ తీసు ఝానేసు ఏకగ్గతా పీతిసహగతో సమాధి. తేస్వేవ తతియే చ చతుత్థే చ ఝానే ఏకగ్గతా సుఖసహగతో సమాధి. అవసానే ఉపేక్ఖాసహగతో. ఉపచారసమాధి పన పీతిసుఖసహగతో వా హోతి ఉపేక్ఖాసహగతో వాతి ఏవం పీతిసహగతాదివసేన తివిధో.

చతుత్థత్తికే ఉపచారభూమియం ఏకగ్గతా పరిత్తో సమాధి. రూపావచరారూపావచరకుసలే ఏకగ్గతా మహగ్గతో సమాధి. అరియమగ్గసమ్పయుత్తా ఏకగ్గతా అప్పమాణో సమాధీతి ఏవం పరిత్తమహగ్గతప్పమాణవసేన తివిధో.

సమాధిచతుక్కవణ్ణనా

చతుక్కేసు పఠమచతుక్కే అత్థి సమాధి దుక్ఖాపటిపదో దన్ధాభిఞ్ఞో, అత్థి దుక్ఖాపటిపదో ఖిప్పాభిఞ్ఞో, అత్థి సుఖాపటిపదో దన్ధాభిఞ్ఞో, అత్థి సుఖాపటిపదో ఖిప్పాభిఞ్ఞోతి.

తత్థ పఠమసమన్నాహారతో పట్ఠాయ యావ తస్స తస్స ఝానస్స ఉపచారం ఉప్పజ్జతి, తావ పవత్తా సమాధిభావనా **పటిపదా**తి వుచ్చతి. ఉపచారతో పన పట్ఠాయ యావ అప్పనా, తావ పవత్తా పఞ్ఞా **అభిఞ్ఞా**తి వుచ్చతి. సా పనేసా పటిపదా ఏకచ్చస్స దుక్ఖా హోతి, నీవరణాదిపచ్చనీకధమ్మసముదాచారగహణతాయ కిచ్ఛా అసుఖాసేవనాతి అత్థో. ఏకచ్చస్స తదభావేన సుఖా. అభిఞ్ఞాపి ఏకచ్చస్స దన్ధా హోతి మన్దా అసీఘప్పవత్తి. ఏకచ్చస్స ఖిప్పా అమన్దా సీఘప్పవత్తి.

తత్థ యాని పరతో సప్పాయాసప్పాయాని చ పలిబోధుపచ్ఛేదాదీని పుబ్బకిచ్చాని చ అప్పనాకోసల్లాని చ వణ్ణయిస్సామ, తేసు యో అసప్పాయసేవీ హోతి, తస్స దుక్ఖా పటిపదా దన్ధా చ అభిఞ్ఞా హోతి. సప్పాయసేవినో సుఖా పటిపదా ఖిప్పా చ అభిఞ్ఞా. యో పన పుబ్బభాగే అసప్పాయం సేవిత్వా అపరభాగే సప్పాయసేవీ హోతి, పుబ్బభాగే వా సప్పాయం సేవిత్వా అపరభాగే అసప్పాయసేవీ, తస్స వోమిస్సకతా వేదితబ్బా. తథా పలిబోధుపచ్ఛేదాదికం పుబ్బకిచ్చం అసమ్పాదేత్వా భావనమనుయుత్తస్స దుక్ఖా పటిపదా హోతి. విపరియాయేన సుఖా. అప్పనాకోసల్లాని పన అసమ్పాదేన్తస్స దన్ధా అభిఞ్ఞా హోతి. సమ్పాదేన్తస్స ఖిప్పా.

అపిచ తణ్హాఅవిజ్జావసేన సమథవిపస్సనాధికారవసేన చాపి ఏతాసం పభేదో వేదితబ్బో. తణ్హాభిభూతస్స హి దుక్ఖా పటిపదా హోతి. అనభిభూతస్స సుఖా. అవిజ్జాభిభూతస్స చ దన్ధా అభిఞ్ఞా హోతి. అనభిభూతస్స ఖిప్పా. యో చ సమథే అకతాధికారో, తస్స దుక్ఖా పటిపదా హోతి. కతాధికారస్స సుఖా. యో పన విపస్సనాయ అకతాధికారో హోతి, తస్స దన్ధా అభిఞ్ఞా హోతి, కతాధికారస్స ఖిప్పా. కిలేసిన్ద్రియవసేన చాపి ఏతాసం పభేదో వేదితబ్బో. తిబ్బకిలేసస్స హి ముదిన్ద్రియస్స దుక్ఖా పటిపదా హోతి దన్ధా చ అభిఞ్ఞా, తిక్ఖిన్ద్రియస్స పన ఖిప్పా అభిఞ్ఞా. మన్దకిలేసస్స చ ముదిన్ద్రియస్స సుఖా పటిపదా హోతి దన్ధా చ అభిఞ్ఞా. తిక్ఖిన్ద్రియస్స పన ఖిప్పా అభిఞ్ఞాతి.

ఇతి ఇమాసు పటిపదాఅభిఞ్ఞాసు యో పుగ్గలో దుక్ఖాయ పటిపదాయ దన్ధాయ చ అభిఞ్ఞాయ సమాధిం పాపుణాతి, తస్స సో సమాధి దుక్ఖాపటిపదో దన్ధాభిఞ్ఞోతి వుచ్చతి. ఏస నయో సేసత్తయేపీతి ఏవం దుక్ఖాపటిపదాదన్ధాభిఞ్ఞాదివసేన చతుబ్బిధో.

దుతియచతుక్కే అత్థి సమాధి పరిత్తో పరిత్తారమ్మణో, అత్థి పరిత్తో అప్పమాణారమ్మణో, అత్థి అప్పమాణో పరిత్తారమ్మణో, అత్థి అప్పమాణో అప్పమాణారమ్మణోతి. తత్థ యో సమాధి అప్పగుణో ఉపరిఝానస్స పచ్చయో భవితుం న సక్కోతి, అయం పరిత్తో. యో పన అవడ్ఢితే ఆరమ్మణే పవత్తో, అయం పరిత్తారమ్మణో. యో పగుణో సుభావితో, ఉపరిఝానస్స పచ్చయో భవితుం సక్కోతి, అయం అప్పమాణో. యో చ వడ్ఢితే ఆరమ్మణే పవత్తో, అయం అప్పమాణారమ్మణో. వుత్తలక్ఖణవోమిస్సతాయ పన వోమిస్సకనయో వేదితబ్బో. ఏవం పరిత్తపరిత్తారమ్మణాదివసేన చతుబ్బిధో.

తతియచతుక్కే విక్ఖమ్భితనీవరణానం వితక్కవిచారపీతిసుఖసమాధీనం వసేన పఞ్చఙ్గికం పఠమం ఝానం, తతో వూపసన్తవితక్కవిచారం తివఙ్గికం దుతియం, తతో విరత్తపీతికం దువఙ్గికం తతియం, తతో పహీనసుఖం ఉపేక్ఖావేదనాసహితస్స సమాధినో వసేన దువఙ్గికం చతుత్థం. ఇతి ఇమేసం చతున్నం ఝానానం అఙ్గభూతా చత్తారో సమాధీ హోన్తి. ఏవం చతుఝానఙ్గవసేన చతుబ్బిధో.

చతుత్థచతుక్కే అత్థి సమాధి హానభాగియో, అత్థి ఠితిభాగియో, అత్థి విసేసభాగియో, అత్థి నిబ్బేధభాగియో. తత్థ పచ్చనీకసముదాచారవసేన హానభాగియతా, తదనుధమ్మతాయ సతియా సణ్ఠానవసేన ఠితిభాగియతా, ఉపరివిసేసాధిగమవసేన విసేసభాగియతా, నిబ్బిదాసహగతసఞ్ఞామనసికారసముదాచారవసేన నిబ్బేధభాగియతా చ వేదితబ్బా. యథాహ, “పఠమస్స ఝానస్స లాభిం కామసహగతా సఞ్ఞామనసికారా సముదాచరన్తి హానభాగినీ పఞ్ఞా. తదనుధమ్మతా సతి సన్తిట్ఠతి ఠితిభాగినీ పఞ్ఞా. అవితక్కసహగతా సఞ్ఞామనసికారా సముదాచరన్తి విసేసభాగినీ పఞ్ఞా.

నిబ్బిదాసహగతా సఞ్ఞామనసికారా సముదాచరన్తి విరాగూపసఞ్హితా నిబ్బేధభాగినీ పఞ్ఞా”తి (విభ. ౮౯౯). తాయ పన పఞ్ఞాయ సమ్పయుత్తా సమాధీపి చత్తారో హోన్తీతి. ఏవం హానభాగియాదివసేన చతుబ్బిధో.

పఞ్చమచతుక్కే కామావచరో సమాధి, రూపావచరో సమాధి, అరూపావచరో సమాధి, అపరియాపన్నో సమాధీతి ఏవం చత్తారో సమాధీ. తత్థ సబ్బాపి ఉపచారేకగ్గతా కామావచరో సమాధి. తథా రూపావచరాదికుసలచిత్తేకగ్గతా ఇతరే తయోతి ఏవం కామావచరాదివసేన చతుబ్బిధో.

ఛట్ఠచతుక్కే “ఛన్దం చే భిక్ఖు అధిపతిం కరిత్వా లభతి సమాధిం, లభతి చిత్తస్సేకగ్గతం, అయం వుచ్చతి ఛన్దసమాధి... పే.... వీరియం చే భిక్ఖు...పే.... చిత్తం చే భిక్ఖు...పే.... వీమంసం చే భిక్ఖు అధిపతిం కరిత్వా లభతి సమాధిం, లభతి చిత్తస్సేకగ్గతం , అయం వుచ్చతి వీమంసాసమాధీ”తి (విభ. ౪౩౨; సం. ని. ౩.౮౨౫) ఏవం అధిపతివసేన చతుబ్బిధో.

పఞ్చకే యం చతుక్కభేదే వుత్తం దుతియం ఝానం, తం వితక్కమత్తాతిక్కమేన దుతియం, వితక్కవిచారాతిక్కమేన తతియన్తి ఏవం ద్విధా భిన్దిత్వా పఞ్చ ఝానాని వేదితబ్బాని. తేసం అఙ్గభూతా చ పఞ్చ సమాధీతి ఏవం పఞ్చఝానఙ్గవసేన పఞ్చవిధతా వేదితబ్బా.

౪౦. కో చస్స సంకిలేసో కిం వోదానన్తి ఏత్థ పన విస్సజ్జనం విభఙ్గే వుత్తమేవ. వుత్తఞ్హి తత్థ “సంకిలేసన్తి హానభాగియో ధమ్మో. వోదానన్తి విసేసభాగియో ధమ్మో”తి (విభ. ౮౨౮). తత్థ “పఠమస్స ఝానస్స లాభిం కామసహగతా సఞ్ఞామనసికారా సముదాచరన్తి హానభాగినీ పఞ్ఞా”తి (విభ. ౮౯౯) ఇమినా నయేన హానభాగియధమ్మో వేదితబ్బో. “అవితక్కసహగతా సఞ్ఞామనసికారా సముదాచరన్తి విసేసభాగినీ పఞ్ఞా”తి (విభ. ౮౯౯) ఇమినా నయేన విసేసభాగియధమ్మో వేదితబ్బో.

దసపలిబోధవణ్ణనా

౪౧. కథం భావేతబ్బోతి ఏత్థ పన యో తావ అయం లోకియలోకుత్తరవసేన దువిధోతిఆదీసు అరియమగ్గసమ్పయుత్తో సమాధి వుత్తో, తస్స భావనానయో పఞ్ఞాభావనానయేనేవ సఙ్గహితో. పఞ్ఞాయ హి భావితాయ సో భావితో హోతి. తస్మా తం సన్ధాయ ఏవం భావేతబ్బోతి న కిఞ్చి విసుం వదామ.

యో పనాయం లోకియో, సో వుత్తనయేన సీలాని విసోధేత్వా సుపరిసుద్ధే సీలే పతిట్ఠితేన య్వాస్స దససు పలిబోధేసు పలిబోధో అత్థి, తం ఉపచ్ఛిన్దిత్వా కమ్మట్ఠానదాయకం కల్యాణమిత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా అత్తనో చరియానుకూలం చత్తాలీసాయ కమ్మట్ఠానేసు అఞ్ఞతరం కమ్మట్ఠానం గహేత్వా సమాధిభావనాయ అననురూపం విహారం పహాయ అనురూపే విహారే విహరన్తేన ఖుద్దకపలిబోధుపచ్ఛేదం కత్వా సబ్బం భావనావిధానం అపరిహాపేన్తేన భావేతబ్బోతి అయమేత్థ సఙ్ఖేపో.

అయం పన విత్థారో, యం తావ వుత్తం “య్వాస్స దససు పలిబోధేసు పలిబోధో అత్థి, తం ఉపచ్ఛిన్దిత్వా”తి, ఏత్థ –

ఆవాసో చ కులం లాభో, గణో కమ్మఞ్చ పఞ్చమం;
అద్ధానం ఞాతి ఆబాధో, గన్థో ఇద్ధీతి తే దసాతి. –

ఇమే దస పలిబోధా నామ. తత్థ ఆవాసోయేవ ఆవాసపలిబోధో. ఏస నయో కులాదీసు.

తత్థ **ఆవాసో**తి ఏకోపి ఓవరకో వుచ్చతి ఏకమ్పి పరివేణం సకలోపి సఙ్ఘారామో. స్వాయం న సబ్బస్సేవ పలిబోధో హోతి. యో పనేత్థ నవకమ్మాదీసు ఉస్సుక్కం వా ఆపజ్జతి, బహుభణ్డసన్నిచయో వా హోతి, యేన కేనచి వా కారణేన అపేక్ఖవా పటిబద్ధచిత్తో, తస్సేవ పలిబోధో హోతి, న ఇతరస్స.

తత్రిదం వత్థు – ద్వే కిర కులపుత్తా అనురాధపురా నిక్ఖమిత్వా అనుపుబ్బేన థూపారామే పబ్బజింసు. తేసు ఏకో ద్వే మాతికా పగుణా కత్వా పఞ్చవస్సికో హుత్వా పవారేత్వా పాచినఖణ్డరాజిం నామ గతో. ఏకో తత్థేవ వసతి. పాచినఖణ్డరాజిగతో తత్థ చిరం వసిత్వా థేరో హుత్వా చిన్తేసి "పటిసల్లానసారుప్పమిదం ఠానం, హన్ద నం సహాయకస్సాపి ఆరోచేమీ"తి. తతో నిక్ఖమిత్వా అనుపుబ్బేన థూపారామం పావిసి. పవిసన్తంయేవ చ నం దిస్వా సమానవస్సికత్థేరో పచ్చుగ్గన్త్వా పత్తచీవరం పటిగ్గహేత్వా వత్తం అకాసి. ఆగన్తుకత్థేరో సేనాసనం పవిసిత్వా చిన్తేసి "ఇదాని మే సహాయో సప్పిం వా ఫాణితం వా పానకం వా పేసేస్సతి. అయఞ్హి ఇమస్మిం నగరే చిరనివాసీ"తి. సో రత్తిం అలద్ధా పాతో చిన్తేసి "ఇదాని ఉపట్ఠాకేహి గహితం యాగుఖజ్జకం పేసేస్సతీ"తి. తమ్పి అదిస్వా "పహిణన్తా నత్థి, పవిట్ఠస్స మఞ్ఞే దస్సతీ"తి పాతోవ తేన సద్ధిం గామం పావిసి. తే ద్వే ఏకం వీథిం చరిత్వా ఉళుఙ్కమత్తం యాగుం లభిత్వా ఆసనసాలాయం నిసీదిత్వా పివింసు. తతో ఆగన్తుకో చిన్తేసి "నిబద్ధయాగు మఞ్ఞే నత్థి, భత్తకాలే ఇదాని మనుస్సా పణీతం భత్తం దస్సన్తీ"తి, తతో భత్తకాలేపి పిణ్డాయ చరిత్వా లద్ధమేవ భుఞ్జిత్వా ఇతరో ఆహ – "కిం, భన్తే, సబ్బకాలం ఏవం యాపేథా"తి? ఆమావుసోతి. భన్తే, పాచినఖణ్డరాజి ఫాసుకా, తత్థ గచ్ఛామాతి. థేరో నగరతో దక్ఖిణద్వారేన నిక్ఖమన్తో కుమ్భకారగామమగ్గం పటిపజ్జి. ఇతరో ఆహ – "కిం పన, భన్తే, ఇమం మగ్గం పటిపన్నత్థా"తి? నను త్వమావుసో, పాచినఖణ్డరాజియా వణ్ణం అభాసీతి? కిం పన, భన్తే, తుమ్హాకం ఏత్తకం కాలం వసితట్ఠానే న కోచి అతిరేకపరిక్ఖారో అత్థీతి? ఆమావుసో మఞ్చపీఠం సఙ్ఘికం, తం పటిసామితమేవ, అఞ్ఞం కిఞ్చి నత్థీతి. మయ్హం పన, భన్తే , కత్తరదణ్డో తేలనాళి ఉపాహనత్థవికా చ తత్థేవాతి. తయావుసో, ఏకదివసం వసిత్వా ఏత్తకం ఠపితన్తి? ఆమ, భన్తే. సో పసన్నచిత్తో థేరం వన్దిత్వా "తుమ్హాదిసానం, భన్తే, సబ్బత్థ అరఞ్ఞవాసోయేవ. థూపారామో చతున్నం బుద్ధానం ధాతునిధానట్ఠానం, లోహపాసాదే సప్పాయం ధమ్మస్సవనం మహాచేతియదస్సనం థేరదస్సనఞ్చ లబ్భతి, బుద్ధకాలో వియ పవత్తతి. ఇధేవ తుమ్హే వసథా"తి దుతియదివసే పత్తచీవరం గహేత్వా సయమేవ అగమాసీతి. ఈదిసస్స ఆవాసో న పలిబోధో హోతి.

కులన్తి ఞాతికులం వా ఉపట్ఠాకకులం వా. ఏకచ్చస్స హి ఉపట్ఠాకకులమ్పి "సుఖితేసు సుఖితో"తిఆదినా (విభం. ౮౮౮; సం. ని. ౪.౨౪౧) నయేన సంసట్ఠస్స విహరతో పలిబోధో హోతి, సో కులమానుసకేహి వినా ధమ్మస్సవనాయ సామన్తవిహారమ్పి న గచ్ఛతి. ఏకచ్చస్స మాతాపితరోపి పలిబోధా న హోన్తి, కోరణ్డకవిహారవాసిత్థేరస్స భాగినేయ్యదహరభిక్ఖునో వియ.

సో కిర ఉద్దేసత్థం రోహణం అగమాసి. థేరభగినీపి ఉపాసికా సదా థేరం తస్స పవత్తిం పుచ్ఛతి. థేరో ఏకదివసం దహరం ఆనేస్సామీతి రోహణాభిముఖో పాయాసి. దహరోపి "చిరం మే ఇధ వుత్థం, ఉపజ్ఝాయం దాని పస్సిత్వా ఉపాసికాయ చ పవత్తిం ఞత్వా ఆగమిస్సామీ"తి రోహణతో నిక్ఖమి. తే ఉభోపి గఙ్గాతీరే సమాగచ్ఛింసు. సో అఞ్ఞతరస్మిం రుక్ఖమూలే థేరస్స వత్తం కత్వా "కుహిం యాసీ"తి పుచ్ఛితో తమత్థం ఆరోచేసి. థేరో సుట్ఠు తే కతం, ఉపాసికాపి సదా పుచ్ఛతి,

అహమ్పి ఏతదత్థమేవ ఆగతో, గచ్ఛ త్వం, అహం పన ఇధేవ ఇమం వస్సం వసిస్సామీతి తం ఉయ్యోజేసి. సో వస్సూపనాయికదివసేయేవ తం విహారం పత్తో. సేనాసనమ్పిస్స పితరా కారితమేవ పత్తం.

అథస్స పితా దుతియదివసే ఆగన్త్వా "కస్స, భన్తే, అమ్హాకం సేనాసనం పత్త"న్తి పుచ్ఛన్తో "ఆగన్తుకస్స దహరస్సా"తి సుత్వా తం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఆహ – "భన్తే, అమ్హాకం సేనాసనే వస్సం ఉపగతస్స వత్తం అత్థీ"తి. కిం ఉపాసకాతి? తేమాసం అమ్హాకంయేవ ఘరే భిక్ఖం గహేత్వా పవారేత్వా గమనకాలే ఆపుచ్ఛితబ్బన్తి. సో తుణ్హీభావేన అధివాసేసి. ఉపాసకోపి ఘరం గన్త్వా "అమ్హాకం ఆవాసే ఏకో ఆగన్తుకో అయ్యో ఉపగతో సక్కచ్చం ఉపట్ఠాతబ్బో"తి ఆహ. ఉపాసికా "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా పణీతం ఖాదనీయం భోజనీయం పటియాదేసి. దహరోపి భత్తకాలే ఞాతిఘరం అగమాసి. న నం కోచి సఞ్జాని.

సో తేమాసమ్పి తత్థ పిణ్డపాతం పరిభుఞ్జిత్వా వస్సంవుత్థో "అహం గచ్ఛామీ"తి ఆపుచ్ఛి. అథస్స ఞాతకా "స్వే, భన్తే, గచ్ఛథా"తి దుతియదివసే ఘరేయేవ భోజేత్వా తేలనాళిం పూరేత్వా ఏకం గుళపిణ్డం నవహత్థఞ్చ సాటకం దత్వా "గచ్ఛథ, భన్తే"తి ఆహంసు. సో అనుమోదనం కత్వా రోహణాభిముఖో పాయాసి.

ఉపజ్ఝాయోపిస్స పవారేత్వా పటిపథం ఆగచ్ఛన్తో పుబ్బే దిట్ఠట్ఠానేయేవ తం అద్దస. సో అఞ్ఞతరస్మిం రుక్ఖమూలే థేరస్స వత్తం అకాసి. అథ నం థేరో పుచ్ఛి "కిం, భద్దముఖ, దిట్ఠా తే ఉపాసికా"తి? సో "ఆమ, భన్తే"తి సబ్బం పవత్తిం ఆరోచేత్వా తేన తేలేన థేరస్స పాదే మక్ఖేత్వా గుళేన పానకం కత్వా తమ్పి సాటకం థేరస్సేవ దత్వా థేరం వన్దిత్వా "మయ్హం, భన్తే, రోహణంయేవ సప్పాయ"న్తి అగమాసి. థేరోపి విహారం ఆగన్త్వా దుతియదివసే కోరణ్డకగామం పావిసి.

ఉపాసికాపి "మయ్హం భాతా మమ పుత్తం గహేత్వా ఇదాని ఆగచ్ఛతీ"తి సదా మగ్గం ఓలోకయమానావ తిట్ఠతి. సా తం ఏకకమేవ ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా "మతో మే మఞ్ఞే పుత్తో, అయం థేరో ఏకకోవ ఆగచ్ఛతీ"తి థేరస్స పాదమూలే నిపతిత్వా పరిదేవమానా రోది. థేరో "నూన దహరో అప్పిచ్ఛతాయ అత్తానం అజానాపేత్వావ గతో"తి తం సమస్సాసేత్వా సబ్బం పవత్తిం ఆరోచేత్వా పత్తత్థవికతో తం సాటకం నీహరిత్వా దస్సేతి.

ఉపాసికా పసీదిత్వా పుత్తేన గతదిసాభిముఖా ఉరేన నిపజ్జిత్వా నమస్సమానా ఆహ – "మయ్హం పుత్తసదిసం వత మఞ్ఞే భిక్ఖుం కాయసక్ఖిం కత్వా భగవా రథవినీతపటిపదం (మ॰ ని॰ ౧.౨౫౨ ఆదయో), నాలకపటిపదం (సు॰ ని॰ ౬౮౪ ఆదయో), తువట్టకపటిపదం (సు॰ ని॰ ౯౨౧ ఆదయో), చతుపచ్చయసన్తోసభావనారామతాదీపకం మహాఅరియవంసపటిపదఞ్చ (అ॰ ని॰ ౪.౨౮; దీ॰ ని॰ ౩.౩౦౯) దేసేసి . విజాతమాతుయా నామ గేహే తేమాసం భుఞ్జమానోపి 'అహం పుత్తో త్వం మాతా'తి న వక్ఖతి, అహో అచ్ఛరియమనుస్సో"తి. ఏవరూపస్స మాతాపితరోపి పలిబోధా న హోన్తి, పగేవ అఞ్ఞం ఉపట్ఠాకకుల"న్తి.

లాభోతి చత్తారో పచ్చయా. తే కథం పలిబోధా హోన్తి? పుఞ్ఞవన్తస్స హి భిక్ఖునో గతగతట్ఠానే మనుస్సా మహాపరివారే పచ్చయే దేన్తి. సో తేసం అనుమోదేన్తో ధమ్మం దేసేన్తో సమణధమ్మం కాతుం న ఓకాసం లభతి. అరుణుగ్గమనతో యావ పఠమయామో, తావ మనుస్ససంసగ్గో న ఉపచ్ఛిజ్జతి. పున బలవపచ్చూసేయేవ బాహుల్లికపిణ్డపాతికా ఆగన్త్వా "భన్తే, అసుకో ఉపాసకో ఉపాసికా అమచ్చో అమచ్చధీతా తుమ్హాకం దస్సనకామా"తి వదన్తి, సో గణ్హావుసో, పత్తచీవరన్తి

గమనసజ్జోవ హోతీతి నిచ్చబ్యావటో, తస్సేవ తే పచ్చయా పలిబోధా హోన్తి. తేన గణం పహాయ యత్థ నం న జానన్తి, తత్థ ఏకకేన చరితబ్బం. ఏవం సో పలిబోధో ఉపచ్ఛిజ్జతీతి.

గణోతి సుత్తన్తికగణో వా ఆభిధమ్మికగణో వా, యో తస్స ఉద్దేసం వా పరిపుచ్ఛం వా దేన్తో సమణధమ్మస్స ఓకాసం న లభతి, తస్సేవ గణో పలిబోధో హోతి, తేన సో ఏవం ఉపచ్ఛిన్దితబ్బో. సచే తేసం భిక్ఖూనం బహు గహితం హోతి, అప్పం అవసిట్ఠం, తం నిట్ఠపేత్వా అరఞ్ఞం పవిసితబ్బం. సచే అప్పం గహితం, బహు అవసిట్ఠం, యోజనతో పరం అగన్త్వా అన్తోయోజనపరిచ్ఛేదే అఞ్ఞం గణవాచకం ఉపసఙ్కమిత్వా "ఇమే ఆయస్మా ఉద్దేసాదీహి సఙ్గణ్హతూ"తి వత్తబ్బం. ఏవం అలభమానేన "మయ్హమావుసో, ఏకం కిచ్చం అత్థి, తుమ్హే యథాఫాసుకట్ఠానాని గచ్ఛథా"తి గణం పహాయ అత్తనో కమ్మం కత్తబ్బన్తి.

కమ్మన్తి నవకమ్మం. తం కరోన్తేన వడ్ఢకీఆదీహి లద్ధాలద్ధం జానితబ్బం, కతాకతే ఉస్సుక్కం ఆపజ్జితబ్బన్తి సబ్బదా పలిబోధో హోతి. సోపి ఏవం ఉపచ్ఛిన్దితబ్బో, సచే అప్పం అవసిట్ఠం హోతి నిట్ఠపేతబ్బం. సచే బహు, సఙ్ఘికఞ్చే నవకమ్మం, సఙ్ఘస్స వా సఙ్ఘభారహారకభిక్ఖూనం వా నియ్యాదేతబ్బం. అత్తనో సన్తకఞ్చే, అత్తనో భారహారకానం నియ్యాదేతబ్బం. తాదిసే అలభన్తేన సఙ్ఘస్స పరిచ్చజిత్వా గన్తబ్బన్తి.

అద్ధానన్తి మగ్గగమనం. యస్స హి కత్థచి పబ్బజ్జాపేక్ఖో వా హోతి, పచ్చయజాతం వా కిఞ్చి లద్ధబ్బం హోతి. సచే తం అలభన్తో న సక్కోతి అధివాసేతుం, అరఞ్ఞం పవిసిత్వా సమణధమ్మం కరోన్తస్సపి గమికచిత్తం నామ దుప్పటివినోదనీయం హోతి, తస్మా గన్త్వా తం కిచ్చం తీరేత్వావ సమణధమ్మే ఉస్సుక్కం కాతబ్బన్తి.

ఞాతీతి విహారే ఆచరియుపజ్ఝాయసద్ధివిహారికఅన్తేవాసికసమానుపజ్ఝాయకసమానాచరియకా, ఘరే మాతా పితా భాతాతి ఏవమాదికా. తే గిలానా ఇమస్స పలిబోధా హోన్తి, తస్మా సో పలిబోధో ఉపట్ఠహిత్వా తేసం పాకతికకరణేన ఉపచ్ఛిన్దితబ్బో.

తత్థ ఉపజ్ఝాయో తావ గిలానో సచే లహుం న వుట్ఠాతి, యావజీవమ్పి పటిజగ్గితబ్బో. తథా పబ్బజ్జాచరియో ఉపసమ్పదాచరియో సద్ధివిహారికో ఉపసమ్పాదితపబ్బాజితఅన్తేవాసికసమానుపజ్ఝాయకా చ. నిస్సయాచరియఉద్దేసాచరియనిస్సయన్తేవాసికఉద్దేసన్తేవాసికసమానాచరియకా పన యావ నిస్సయఉద్దేసా అనుపచ్ఛిన్నా, తావ పటిజగ్గితబ్బా. పహోన్తేన తతో ఉద్ధమ్పి పటిజగ్గితబ్బా ఏవ. మాతాపితూసు ఉపజ్ఝాయే వియ పటిపజ్జితబ్బం. సచేపి హి తే రజ్జే ఠితా హోన్తి, పుత్తతో చ ఉపట్ఠానం పచ్చాసీసన్తి, కాతబ్బమేవ. అథ తేసం భేసజ్జం నత్థి, అత్తనో సన్తకం దాతబ్బం. అసతి భిక్ఖాచరియాయ పరియేసిత్వాపి దాతబ్బమేవ. భాతుభగినీనం పన తేసం సన్తకమేవ యోజేత్వా దాతబ్బం. సచే నత్థి అత్తనో సన్తకం తావకాలికం దత్వా పచ్ఛా లభన్తేన గణ్హితబ్బం. అలభన్తేన న చోదేతబ్బా. అఞ్ఞాతకస్స భగినిసామికస్స భేసజ్జం నేవ కాతుం న దాతుం వట్టతి. "తుయ్హం సామికస్స దేహీ"తి వత్వా పన భగినియా దాతబ్బం. భాతుజాయాయపి ఏసేవ నయో. తేసం పన పుత్తా ఇమస్స ఞాతకా ఏవాతి తేసం కాతుం వట్టతీతి.

ఆబాధోతి యోకోచి రోగో. సో బాధయమానో పలిబోధో హోతి, తస్మా భేసజ్జకరణేన ఉపచ్ఛిన్దితబ్బో. సచే పన కతిపాహం భేసజ్జం కరోన్తస్సపి న వూపసమ్మతి, నాహం తుయ్హం దాసో, న భటకో, తంయేవ హి పోసేన్తో అనమతగ్గే సంసారవట్టే దుక్ఖం పత్తోతి అత్తభావం గరహిత్వా సమణధమ్మో కాతబ్బోతి.

గన్థోతి పరియత్తిహరణం. తం సజ్ఝాయాదీహి నిచ్చబ్యావటస్స పలిబోధో హోతి, న ఇతరస్స. తత్రిమాని వత్థూని –

మజ్ఝిమభాణకదేవత్థేరో కిర మలయవాసిదేవత్థేరస్స సన్తికం గన్త్వా కమ్మట్ఠానం యాచి. థేరో కీదిసోసి, ఆవుసో, పరియత్తియన్తి పుచ్ఛి. మజ్ఝిమో మే, భన్తే, పగుణోతి. ఆవుసో, మజ్ఝిమో నామేసో దుప్పరిహారో, మూలపణ్ణాసం సజ్ఝాయన్తస్స మజ్ఝిమపణ్ణాసకో ఆగచ్ఛతి, తం సజ్ఝాయన్తస్స ఉపరిపణ్ణాసకో. కుతో తుయ్హం కమ్మట్ఠానన్తి? భన్తే, తుమ్హాకం సన్తికే కమ్మట్ఠానం లభిత్వా పున న ఓలోకేస్సామీతి కమ్మట్ఠానం గహేత్వా ఏకూనవీసతివస్సాని సజ్ఝాయం అకత్వా వీసతిమే వస్సే అరహత్తం పత్వా సజ్ఝాయత్థాయ ఆగతానం భిక్ఖూనం "వీసతి మే, ఆవుసో, వస్సాని పరియత్తిం అనోలోకేన్తస్స, అపిచ ఖో కతపరిచయో అహమేత్థ ఆరభథా"తి వత్వా ఆదితో పట్ఠాయ యావ పరియోసానా ఏకబ్యఞ్జనేపిస్స కఙ్ఖా నాహోసి.

కరుళియగిరివాసీనాగత్థేరోపి అట్ఠారసవస్సాని పరియత్తిం ఛడ్డేత్వా భిక్ఖూనం ధాతుకథం ఉద్దిసి. తేసం గామవాసికత్థేరేహి సద్ధిం సంసన్దేన్తానం ఏకపఞ్హోపి ఉప్పటిపాటియా ఆగతో నాహోసి.

మహావిహారేపి తిపిటకచూళాభయత్థేరో నామ అట్ఠకథం అనుగ్గహేత్వావ పఞ్చనికాయమణ్డలే తీణి పిటకాని పరివత్తేస్సామీతి సువణ్ణభేరిం పహరాపేసి. భిక్ఖుసఙ్ఘో కతమాచరియానం ఉగ్గహో, అత్తనో ఆచరియుగ్గహఞ్ఞేవ వదతు, ఇతరథా వత్తుం న దేమాతి ఆహ. ఉపజ్ఝాయోపి నం అత్తనో ఉపట్ఠానమాగతం పుచ్ఛి "త్వమావుసో, భేరిం పహరాపేసీ"తి? ఆమ, భన్తే. కిం కారణాతి? పరియత్తిం, భన్తే, పరివత్తేస్సామీతి. ఆవుసో అభయ, ఆచరియా ఇదం పదం కథం వదన్తీతి? ఏవం వదన్తి, భన్తేతి. థేరో హున్తి పటిబాహి. పున సో అఞ్ఞేన అఞ్ఞేన పరియాయేన ఏవం వదన్తి భన్తేతి తిక్ఖత్తుం ఆహ. థేరో సబ్బం హున్తి పటిబాహిత్వా "ఆవుసో, తయా పఠమం కథితో ఏవ ఆచరియమగ్గో, ఆచరియముఖతో పన అనుగ్గహితత్తా 'ఏవం ఆచరియా వదన్తీ'తి సణ్ఠాతుం నాసక్ఖి. గచ్ఛ అత్తనో ఆచరియానం సన్తికే సుణాహీ"తి. కుహిం, భన్తే, గచ్ఛామీతి? గఙ్గాయ పరతో రోహణజనపదే తులాధారపబ్బతవిహారే సబ్బపరియత్తికో మహాధమ్మరక్ఖితత్థేరో నామ వసతి, తస్స సన్తికం గచ్ఛాతి. సాధు, భన్తేతి థేరం వన్దిత్వా పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం థేరస్స సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా నిసీది. థేరో కస్మా ఆగతోసీతి పుచ్ఛి. ధమ్మం సోతుం, భన్తేతి. ఆవుసో అభయ, దీఘమజ్ఝిమేసు మం కాలేన కాలం పుచ్ఛన్తి. అవసేసం పన మే తింసమత్తాని వస్సాని న ఓలోకితపుబ్బం. అపిచ త్వం రత్తిం మమ సన్తికే పరివత్తేహి. అహం తే దివా కథయిస్సామీతి. సో సాధు, భన్తేతి తథా అకాసి. పరివేణద్వారే మహామణ్డపం కారేత్వా గామవాసినో దివసే దివసే ధమ్మస్సవనత్థాయ ఆగచ్ఛన్తి. థేరో రత్తిం పరివత్తి. తం దివా కథయన్తో అనుపుబ్బేన దేసనం నిట్ఠపేత్వా అభయత్థేరస్స సన్తికే తట్టికాయ నిసీదిత్వా "ఆవుసో, మయ్హం కమ్మట్ఠానం కథేహీ"తి ఆహ. భన్తే, కిం భణథ, నను మయా తుమ్హాకమేవ సన్తికే సుతం? కిమహం తుమ్హేహి అఞ్ఞాతం కథేస్సామీతి? తతో నం థేరో అఞ్ఞో ఏస, ఆవుసో, గతకస్స మగ్గో నామాతి ఆహ. అభయథేరో కిర తదా సోతాపన్నో హోతి. అథస్స సో కమ్మట్ఠానం దత్వా ఆగన్త్వా లోహపాసాదే ధమ్మం పరివత్తేన్తో థేరో పరినిబ్బుతోతి అస్సోసి. సుత్వా "ఆహరథావుసో, చీవర"న్తి చీవరం పారుపిత్వా "అనుచ్ఛవికో, ఆవుసో, అమ్హాకం ఆచరియస్స అరహత్తమగ్గో. ఆచరియో నో, ఆవుసో, ఉజు ఆజానీయో. సో అత్తనో ధమ్మన్తేవాసికస్స సన్తికే తట్టికాయ నిసీదిత్వా 'మయ్హం కమ్మట్ఠానం కథేహీ'తి ఆహ. అనుచ్ఛవికో, ఆవుసో, థేరస్స అరహత్తమగ్గో"తి. ఏవరూపానం గన్థో పలిబోధో న హోతీతి.

ఇద్ధీతి పోథుజ్జనికా ఇద్ధి. సా హి ఉత్తానసేయ్యకదారకో వియ తరుణసస్సం వియ చ దుప్పరిహారా హోతి. అప్పమత్తకేనేవ భిజ్జతి. సా పన విపస్సనాయ పలిబోధో హోతి, న సమాధిస్స, సమాధిం పత్వా పత్తబ్బతో. తస్మా

విపస్సనత్థికేన ఇద్ధిపలిబోధో ఉపచ్ఛిన్దితబ్బో, ఇతరేన అవసేసాతి అయం తావ పలిబోధకథాయ విత్థారో.

కమ్మట్ఠానదాయకవణ్ణనా

౪౨. కమ్మట్ఠానదాయకం కల్యాణమిత్తం ఉపసఙ్కమిత్వాతి ఏత్థ పన దువిధం కమ్మట్ఠానం సబ్బత్థకకమ్మట్ఠానం పారిహారియకమ్మట్ఠానఞ్చ. తత్థ సబ్బత్థకకమ్మట్ఠానం నామ భిక్ఖుసఙ్ఘాదీసు మేత్తా మరణస్సతి చ. అసుభసఞ్ఞాతిపి ఏకే.

కమ్మట్ఠానికేన హి భిక్ఖునా పఠమం తావ పరిచ్ఛిన్దిత్వా సీమట్ఠకభిక్ఖుసఙ్ఘే సుఖితా హోన్తు అబ్యాపజ్ఝాతి మేత్తా భావేతబ్బా. తతో సీమట్ఠకదేవతాసు. తతో గోచరగామమ్హి ఇస్సరజనే. తతో తత్థ మనుస్సే ఉపాదాయ సబ్బసత్తేసు. సో హి భిక్ఖుసఙ్ఘే మేత్తాయ సహవాసీనం ముదుచిత్తతం జనేతి. అథస్స తే సుఖసంవాసా హోన్తి. సీమట్ఠకదేవతాసు మేత్తాయ ముదుకతచిత్తాహి దేవతాహి ధమ్మికాయ రక్ఖాయ సుసంవిహితరక్ఖో హోతి. గోచరగామమ్హి ఇస్సరజనే మేత్తాయ ముదుకతచిత్తసన్తానేహి ఇస్సరేహి ధమ్మికాయ రక్ఖాయ సురక్ఖితపరిక్ఖారో హోతి. తత్థ మనుస్సేసు మేత్తాయ పసాదితచిత్తేహి తేహి అపరిభూతో హుత్వా విచరతి. సబ్బసత్తేసు మేత్తాయ సబ్బత్థ అప్పటిహతచారో హోతి. మరణస్సతియా పన అవస్సం మయా మరితబ్బన్తి చిన్తేన్తో అనేసనం పహాయ ఉపరూపరి వడ్ఢమానసంవేగో అనోలీనవుత్తికో హోతి. అసుభసఞ్ఞాపరిచితచిత్తస్స పనస్స దిబ్బానిపి ఆరమ్మణాని లోభవసేన చిత్తం న పరియాదియన్తి.

ఏవం బహూపకారత్తా సబ్బత్థ అత్థయితబ్బం ఇచ్ఛితబ్బన్తి చ అధిప్పేతస్స యోగానుయోగకమ్మస్స ఠానఞ్చాతి **సబ్బత్థకకమ్మట్ఠాన**న్తి వుచ్చతి.

చత్తాలీసాయ పన కమ్మట్ఠానేసు యం యస్స చరియానుకూలం, తం తస్స నిచ్చం పరిహరితబ్బత్తా ఉపరిమస్స చ ఉపరిమస్స భావనాకమ్మస్స పదట్ఠానత్తా **పారిహారియకమ్మట్ఠాన**న్తి వుచ్చతి. ఇతి ఇమం దువిధమ్పి కమ్మట్ఠానం యో దేతి, అయం **కమ్మట్ఠానదాయకో** నామ. తం కమ్మట్ఠానదాయకం.

కల్యాణమిత్తన్తి –

పియో గరు భావనీయో, వత్తా చ వచనక్ఖమో;
గమ్భీరఞ్చ కథం కత్తా, నో చట్ఠానే నియోజకోతి. (అ. ని. ౭.౩౭);

ఏవమాదిగుణసమన్నాగతం ఏకన్తేన హితేసిం వుద్ధిపక్ఖే ఠితం కల్యాణమిత్తం.

“మమం హి, ఆనన్ద, కల్యాణమిత్తం ఆగమ్మ జాతిధమ్మా సత్తా జాతియా పరిముచ్చన్తీ”తి (సం. ని. ౧.౧౨౯; ౫.౨) ఆదివచనతో పన సమ్మాసమ్బుద్ధోయేవ సబ్బాకారసమ్పన్నో కల్యాణమిత్తో. తస్మా తస్మిం సతి తస్సేవ భగవతో సన్తికే గహితకమ్మట్ఠానం సుగహితం హోతి. పరినిబ్బుతే పన తస్మిం అసీతియా మహాసావకేసు యో ధరతి, తస్స సన్తికే గహేతుం వట్టతి. తస్మిం అసతి యం కమ్మట్ఠానం గహేతుకామో హోతి, తస్సేవ వసేన చతుక్కపఞ్చకజ్ఝానాని నిబ్బత్తేత్వా ఝానపదట్ఠానం విపస్సనం వడ్ఢేత్వా ఆసవక్ఖయప్పత్తస్స ఖీణాసవస్స సన్తికే గహేతబ్బం.

కిం పన ఖీణాసవో అహం ఖీణాసవోతి అత్తానం పకాసేతీతి? కిం వత్తబ్బం, కారకభావం హి జానిత్వా పకాసేతి. నను అస్సగుత్తత్థేరో ఆరద్ధకమ్మట్ఠానస్స భిక్ఖునో "కమ్మట్ఠానకారకో అయ"న్తి జానిత్వా ఆకాసే చమ్మఖణ్డం పఞ్ఞాపేత్వా తత్థ పల్లఙ్కేన నిసిన్నో కమ్మట్ఠానం కథేసీతి.

తస్మా సచే ఖీణాసవం లభతి, ఇచ్చేతం కుసలం, నో చే లభతి, అనాగామిసకదాగామిసోతాపన్నఝానలాభీపుథుజ్జనతిపిటకధరద్విపిటకధరఏకపిటకధరేసు పురిమస్స పురిమస్స సన్తికే. ఏకపిటకధరేపి అసతి యస్స ఏకసఙ్గీతిపి అట్ఠకథాయ సద్ధిం పగుణా, అయఞ్చ లజ్జీ హోతి, తస్స సన్తికే గహేతబ్బం. ఏవరూపో హి తన్తిధరో వంసానురక్ఖకో పవేణిపాలకో ఆచరియో ఆచరియమతికోవ హోతి, న అత్తనోమతికో హోతి. తేనేవ పోరాణకత్థేరా "లజ్జీ రక్ఖిస్సతి లజ్జీ రక్ఖిస్సతీ"తి తిక్ఖత్తుం ఆహంసు.

పుబ్బే వుత్తఖీణాసవాదయో చేత్థ అత్తనా అధిగతమగ్గమేవ ఆచిక్ఖన్తి. బహుస్సుతో పన తం తం ఆచరియం ఉపసఙ్కమిత్వా ఉగ్గహపరిపుచ్ఛానం విసోధితత్తా ఇతో చితో చ సుత్తఞ్చ కారణఞ్చ సల్లక్ఖేత్వా సప్పాయాసప్పాయం యోజేత్వా గహనట్ఠానే గచ్ఛన్తో మహాహత్థీ వియ మహామగ్గం దస్సేన్తో కమ్మట్ఠానం కథేస్సతి. తస్మా ఏవరూపం కమ్మట్ఠానదాయకం కల్యాణమిత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా తస్స వత్తపటిపత్తిం కత్వా కమ్మట్ఠానం గహేతబ్బం.

సచే పనేతం ఏకవిహారేయేవ లభతి, ఇచ్చేతం కుసలం, నో చే లభతి, యత్థ సో వసతి, తత్థ గన్తబ్బం. గచ్ఛన్తేన చ న ధోతమక్ఖితేహి పాదేహి ఉపాహనా ఆరుహిత్వా ఛత్తం గహేత్వా తేలనాళిమధుఫాణితాదీని గాహాపేత్వా అన్తేవాసికపరివుతేన గన్తబ్బం. గమికవత్తం పన పూరేత్వా అత్తనో పత్తచీవరం సయమేవ గహేత్వా అన్తరామగ్గే యం యం విహారం పవిసతి సబ్బత్థ వత్తపటిపత్తిం కురుమానేన సల్లహుకపరిక్ఖారేన పరమసల్లేఖవుత్తినా హుత్వా గన్తబ్బం.

తం విహారం పవిసన్తేన అన్తరామగ్గేయేవ దన్తకట్ఠం కప్పియం కారాపేత్వా గహేత్వా పవిసితబ్బం, న చ "ముహుత్తం విస్సమేత్వా పాదధోవనమక్ఖనాదీని కత్వా ఆచరియస్స సన్తికం గమిస్సామీ"తి అఞ్ఞం పరివేణం పవిసితబ్బం. కస్మా? సచే హిస్స తత్ర ఆచరియస్స విసభాగా భిక్ఖూ భవేయ్యుం, తే ఆగమనకారణం పుచ్ఛిత్వా ఆచరియస్స అవణ్ణం పకాసేత్వా "నట్ఠోసి, సచే తస్స సన్తికం ఆగతో"తి విప్పటిసారం ఉప్పాదేయ్యుం, యేన తతోవ పటినివత్తేయ్య, తస్మా ఆచరియస్స వసనట్ఠానం పుచ్ఛిత్వా ఉజుకం తత్థేవ గన్తబ్బం.

సచే ఆచరియో దహరతరో హోతి, పత్తచీవరపటిగ్గహణాదీని న సాదితబ్బాని. సచే వుడ్ఢతరో హోతి, గన్త్వా ఆచరియం వన్దిత్వా ఠాతబ్బం. "నిక్ఖిపావుసో, పత్తచీవర"న్తి వుత్తేన నిక్ఖిపితబ్బం. "పానీయం పివా"తి వుత్తేన సచే ఇచ్ఛతి పాతబ్బం. "పాదే ధోవాహీ"తి వుత్తేన న తావ పాదా ధోవితబ్బా. సచే హి ఆచరియేన ఆభతం ఉదకం భవేయ్య, న సారుప్పం సియా. "ధోవాహావుసో, న మయా ఆభతం, అఞ్ఞేహి ఆభత"న్తి వుత్తేన పన యత్థ ఆచరియో న పస్సతి, ఏవరూపే పటిచ్ఛన్నే వా ఓకాసే, అబ్భోకాసే విహారస్సాపి వా ఏకమన్తే నిసీదిత్వా పాదా ధోవితబ్బా.

సచే ఆచరియో తేలనాళిం ఆహరతి ఉట్ఠహిత్వా ఉభోహి హత్థేహి సక్కచ్చం గహేతబ్బా. సచే హి న గణ్హేయ్య, "అయం భిక్ఖు ఇతో ఏవ పట్ఠాయ సమ్భోగం కోపేతీ"తి ఆచరియస్స అఞ్ఞథత్తం భవేయ్య. గహేత్వా పన న ఆదితోవ పాదా మక్ఖేతబ్బా. సచే హి తం ఆచరియస్స గత్తబ్భఞ్జనతేలం భవేయ్య, న సారుప్పం సియా. తస్మా సీసం మక్ఖేత్వా ఖన్ధాదీని మక్ఖేతబ్బాని.

“సబ్బపారిహారియతేలమిదం, ఆవుసో, పాదేపి మక్ఖేహీ”తి వుత్తేన పన థోకం సీసే కత్వా పాదే మక్ఖేత్వా “ఇమం తేలనాళిం ఠపేమి, భన్తే”తి వత్వా ఆచరియే గణ్హన్తే దాతబ్బా.

ఆగతదివసతో పట్ఠాయ కమ్మట్ఠానం మే, భన్తే, కథేథ ఇచ్చేవం న వత్తబ్బం. దుతియదివసతో పన పట్ఠాయ సచే ఆచరియస్స పకతిఉపట్ఠాకో అత్థి, తం యాచిత్వా వత్తం కాతబ్బం. సచే యాచితోపి న దేతి, ఓకాసే లద్ధేయేవ కాతబ్బం. కరోన్తేన ఖుద్దకమజ్ఝిమమహన్తాని తీణి దన్తకట్ఠాని ఉపనామేతబ్బాని. సీతం ఉణ్హన్తి దువిధం ముఖధోవనఉదకఞ్చ న్హానోదకఞ్చ పటియాదేతబ్బం. తతో యం ఆచరియో తీణి దివసాని పరిభుఞ్జతి, తాదిసమేవ నిచ్చం ఉపనామేతబ్బం. నియమం అకత్వా యం వా తం వా పరిభుఞ్జన్తస్స యథాలద్ధం ఉపనామేతబ్బం. కిం బహునా వుత్తేన? యం తం భగవతా “అన్తేవాసికేన, భిక్ఖవే, ఆచరియమ్హి సమ్మా వత్తితబ్బం. తత్రాయం సమ్మా వత్తనా, కాలస్సేవ ఉట్ఠాయ ఉపాహనా ఓముఞ్చిత్వా ఏకంసం ఉత్తరాసఙ్గం కరిత్వా దన్తకట్ఠం దాతబ్బం, ముఖోదకం దాతబ్బం, ఆసనం పఞ్ఞపేతబ్బం. సచే యాగు హోతి, భాజనం ధోవిత్వా యాగు ఉపనామేతబ్బా”తి (మహావ. ౭౮) ఆదికం ఖన్ధకే సమ్మావత్తం పఞ్ఞత్తం, తం సబ్బమ్పి కాతబ్బం.

ఏవం వత్తసమ్పత్తియా గరుం ఆరాధయమానేన సాయం వన్దిత్వా యాహీతి విస్సజ్జితేన గన్తబ్బం, యదా సో కిస్సాగతోసీతి పుచ్ఛతి, తదా ఆగమనకారణం కథేతబ్బం. సచే సో నేవ పుచ్ఛతి, వత్తం పన సాదియతి, దసాహే వా పక్ఖే వా వీతివత్తే ఏకదివసం విస్సజ్జితేనాపి అగన్త్వా ఓకాసం కారేత్వా ఆగమనకారణం ఆరోచేతబ్బం. అకాలే వా గన్త్వా కిమత్థమాగతోసీతి పుట్ఠేన ఆరోచేతబ్బం. సచే సో పాతోవ ఆగచ్ఛాతి వదతి, పాతోవ గన్తబ్బం.

సచే పనస్స తాయ వేలాయ పిత్తాబాధేన వా కుచ్ఛి పరిడయ్హతి, అగ్గిమన్దతాయ వా భత్తం న జీరతి, అఞ్ఞో వా కోచి రోగో బాధతి, తం యథాభూతం ఆవికత్వా అత్తనో సప్పాయవేలం ఆరోచేత్వా తాయ వేలాయ ఉపసఙ్కమితబ్బం. అసప్పాయవేలాయ హి వుచ్చమానమ్పి కమ్మట్ఠానం న సక్కా హోతి మనసికాతున్తి. అయం కమ్మట్ఠానదాయకం కల్యాణమిత్తం ఉపసఙ్కమిత్వాతి ఏత్థ విత్థారో.

చరియావణ్ణనా

౪౩. ఇదాని అత్తనో చరియానుకూలన్తి ఏత్థ **చరియా**తి ఛ చరియా రాగచరియా, దోసచరియా, మోహచరియా, సద్ధాచరియా, బుద్ధిచరియా, వితక్కచరియాతి. కేచి పన రాగాదీనం సంసగ్గసన్నిపాతవసేన అపరాపి చతస్సో, తథా సద్ధాదీనన్తి ఇమాహి అట్ఠహి సద్ధిం చుద్దస ఇచ్ఛన్తి. ఏవం పన భేదే వుచ్చమానే రాగాదీనం సద్ధాదీహిపి సంసగ్గం కత్వా అనేకా చరియా హోన్తి, తస్మా సఙ్ఖేపేన ఛళేవ చరియా వేదితబ్బా. చరియా, పకతి, ఉస్సన్నతాతి అత్థతో ఏకం. తాసం వసేన ఛళేవ పుగ్గలా హోన్తి రాగచరితో, దోసచరితో, మోహచరితో, సద్ధాచరితో, బుద్ధిచరితో, వితక్కచరితోతి.

తత్థ యస్మా రాగచరితస్స కుసలప్పవత్తిసమయే సద్ధా బలవతీ హోతి, రాగస్స ఆసన్నగుణత్తా. యథా హి అకుసలపక్ఖే రాగో సినిద్ధో నాతిలూఖో, ఏవం కుసలపక్ఖే సద్ధా. యథా రాగో వత్థుకామే పరియేసతి, ఏవం సద్ధా సీలాదిగుణే. యథా రాగో అహితం న పరిచ్చజతి, ఏవం సద్ధా హితం న పరిచ్చజతి, తస్మా రాగచరితస్స సద్ధాచరితో సభాగో.

యస్మా పన దోసచరితస్స కుసలప్పవత్తిసమయే పఞ్ఞా బలవతీ హోతి, దోసస్స ఆసన్నగుణత్తా. యథా హి అకుసలపక్ఖే దోసో నిస్సినేహో న ఆరమ్మణం అల్లీయతి, ఏవం కుసలపక్ఖే పఞ్ఞా. యథా చ దోసో అభూతమ్పి దోసమేవ పరియేసతి, ఏవం పఞ్ఞా భూతం దోసమేవ. యథా దోసో సత్తపరివజ్జనాకారేన పవత్తతి, ఏవం పఞ్ఞా సఙ్ఖారపరివజ్జనాకారేన, తస్మా దోసచరితస్స బుద్ధిచరితో సభాగో.

యస్మా పన మోహచరితస్స అనుప్పన్నానం కుసలానం ధమ్మానం ఉప్పాదాయ వాయమమానస్స యేభుయ్యేన అన్తరాయకరా వితక్కా ఉప్పజ్జన్తి, మోహస్స ఆసన్నలక్ఖణత్తా. యథా హి మోహో పరిబ్యాకులతాయ అనవట్ఠితో, ఏవం వితక్కో నానప్పకారవితక్కనతాయ. యథా చ మోహో అపరియోగాహణతాయ చఞ్చలో. తథా వితక్కో లహుపరికప్పనతాయ, తస్మా మోహచరితస్స వితక్కచరితో సభాగోతి.

అపరే తణ్హామానదిట్ఠివసేన అపరాపి తిస్సో చరియా వదన్తి. తత్థ తణ్హా రాగోయేవ, మానో చ తంసమ్పయుత్తోతి తదుభయం రాగచరియం నాతివత్తతి . మోహనిదానత్తా చ దిట్ఠియా దిట్ఠిచరియా మోహచరియమేవ అనుపతతి.

౪౪. తా పనేతా చరియా కిన్నిదానా? కథఞ్చ జానితబ్బం "అయం పుగ్గలో రాగచరితో, అయం పుగ్గలో దోసాదీసు అఞ్ఞతరచరితో"తి? కిం చరితస్స పుగ్గలస్స కిం సప్పాయన్తి?

తత్ర పురిమా తావ తిస్సో చరియా పుబ్బాచిణ్ణనిదానా, ధాతుదోసనిదానా చాతి ఏకచ్చే వదన్తి. పుబ్బే కిర ఇట్ఠప్పయోగసుభకమ్మబహులో రాగచరితో హోతి, సగ్గా వా చవిత్వా ఇధూపపన్నో. పుబ్బే ఛేదనవధబన్ధనవేరకమ్మబహులో దోసచరితో హోతి, నిరయనాగయోనీహి వా చవిత్వా ఇధూపపన్నో. పుబ్బే మజ్జపానబహులో సుతపరిపుచ్ఛావిహీనో చ మోహచరితో హోతి, తిరచ్ఛానయోనియా వా చవిత్వా ఇధూపపన్నోతి ఏవం పుబ్బాచిణ్ణనిదానాతి వదన్తి. ద్విన్నం పన ధాతూనం ఉస్సన్నత్తా పుగ్గలో మోహచరితో హోతి పథవీధాతుయా చ ఆపోధాతుయా చ. ఇతరాసం ద్విన్నం ఉస్సన్నత్తా దోసచరితో. సబ్బాసం సమత్తా పన రాగచరితోతి. దోసేసు చ సేమ్హాధికో రాగచరితో హోతి. వాతాధికో మోహచరితో. సేమ్హాధికో వా మోహచరితో. వాతాధికో రాగచరితోతి ఏవం ధాతుదోసనిదానాతి వదన్తి.

తత్థ యస్మా పుబ్బే ఇట్ఠప్పయోగసుభకమ్మబహులాపి సగ్గా చవిత్వా ఇధూపపన్నాపి చ న సబ్బే రాగచరితాయేవ హోన్తి, న ఇతరే వా దోసమోహచరితా. ఏవం ధాతూనఞ్చ యథావుత్తేనేవ నయేన ఉస్సదనియమో నామ నత్థి. దోసనియమే చ రాగమోహద్వయమేవ వుత్తం, తమ్పి చ పుబ్బాపరవిరుద్ధమేవ. సద్ధాచరియాదీసు చ ఏకిస్సాపి నిదానం న వుత్తమేవ. తస్మా సబ్బమేతం అపరిచ్ఛిన్నవచనం.

అయం పనేత్థ అట్ఠకథాచరియానం మతానుసారేన వినిచ్ఛయో, వుత్తఞ్హేతం ఉస్సదకిత్తనే (ధ. స. అట్ఠ. ౪౯౮) "ఇమే సత్తా పుబ్బహేతునియామేన లోభుస్సదా దోసుస్సదా మోహుస్సదా అలోభుస్సదా అదోసుస్సదా అమోహుస్సదా చ హోన్తి.

యస్స హి కమ్మాయూహనక్ఖణే లోభో బలవా హోతి అలోభో మన్దో, అదోసామోహా బలవన్తో దోసమోహా మన్దా, తస్స మన్దో అలోభో లోభం పరియాదాతుం న సక్కోతి. అదోసామోహా పన బలవన్తో దోసమోహే పరియాదాతుం సక్కోతి. తస్మా సో తేన కమ్మేన దిన్నపటిసన్ధివసేన నిబ్బత్తో లుద్ధో హోతి సుఖసీలో అక్కోధనో పఞ్ఞవా వజిరూపమఞాణో.

యస్స పన కమ్మాయూహనక్ఖణే లోభదోసా బలవన్తో హోన్తి అలోభాదోసా మన్దా, అమోహో బలవా మోహో మన్దో, సో పురిమనయేనేవ లుద్ధో చేవ హోతి దుట్ఠో చ. పఞ్ఞవా పన హోతి వజిరూపమఞాణో దత్తాభయత్థేరో వియ.

యస్స కమ్మాయూహనక్ఖణే లోభాదోసమోహా బలవన్తో హోన్తి ఇతరే మన్దా, సో పురిమనయేనేవ లుద్ధో చేవ హోతి దన్ధో చ, సీలకో పన హోతి అక్కోధనో (బాకులత్థేరో వియ).

తథా యస్స కమ్మాయూహనక్ఖణే తయోపి లోభదోసమోహా బలవన్తో హోన్తి అలోభాదయో మన్దా, సో పురిమనయేనేవ లుద్ధో చేవ హోతి దుట్ఠో చ మూళ్హో చ.

యస్స పన కమ్మాయూహనక్ఖణే అలోభదోసమోహా బలవన్తో హోన్తి ఇతరే మన్దా, సో పురిమనయేనేవ అలుద్ధో అప్పకిలేసో హోతి దిబ్బారమ్మణమ్పి దిస్వా నిచ్చలో, దుట్ఠో పన హోతి దన్ధపఞ్ఞో చ.

యస్స పన కమ్మాయూహనక్ఖణే అలోభాదోసమోహా బలవన్తో హోన్తి ఇతరే మన్దా, సో పురిమనయేనేవ అలుద్ధో చేవ హోతి అదుట్ఠో సీలకో చ, దన్ధో పన హోతి.

తథా యస్స కమ్మాయూహనక్ఖణే అలోభదోసామోహా బలవన్తో హోన్తి ఇతరే మన్దా, సో పురిమనయేనేవ అలుద్ధో చేవ హోతి పఞ్ఞవా చ, దుట్ఠో చ పన హోతి కోధనో.

యస్స పన కమ్మాయూహనక్ఖణే తయోపి అలోభాదోసామోహా బలవన్తో హోన్తి లోభాదయో మన్దా, సో పురిమనయేనేవ మహాసఙ్ఘరక్ఖితత్థేరో వియ అలుద్ధో అదుట్ఠో పఞ్ఞవా చ హోతీ"తి.

ఏత్థ చ యో లుద్ధోతి వుత్తో, అయం రాగచరితో. దుట్ఠదన్ధా దోసమోహచరితా. పఞ్ఞవా బుద్ధిచరితో. అలుద్ధఅదుట్ఠా పసన్నపకతితాయ సద్ధాచరితా. యథా వా అమోహపరివారేన కమ్మునా నిబ్బత్తో బుద్ధిచరితో, ఏవం బలవసద్ధాపరివారేన కమ్మునా నిబ్బత్తో సద్ధాచరితో. కామవితక్కాదిపరివారేన కమ్మునా నిబ్బత్తో వితక్కచరితో. లోభాదినా వోమిస్సపరివారేన కమ్మునా నిబ్బత్తో వోమిస్సచరితోతి. ఏవం లోభాదీసు అఞ్ఞతరఞ్ఞతరపరివారం పటిసన్ధిజనకం కమ్మం చరియానం నిదానన్తి వేదితబ్బం.

౪౫. యం పన వుత్తం కథఞ్చ జానితబ్బం అయం పుగ్గలో రాగచరితోతిఆది. తత్రాయం నయో.

ఇరియాపథతో కిచ్చా, భోజనా దస్సనాదితో;
ధమ్మప్పవత్తితో చేవ, చరియాయో విభావయేతి.

తత్థ **ఇరియాపథతో**తి రాగచరితో హి పకతిగమనేన గచ్ఛన్తో చాతురియేన గచ్ఛతి, సణికం పాదం నిక్ఖిపతి, సమం నిక్ఖిపతి, సమం ఉద్ధరతి, ఉక్కుటికఞ్చస్స పదం హోతి. దోసచరితో పాదగ్గేహి ఖణన్తో వియ గచ్ఛతి, సహసా పాదం నిక్ఖిపతి, సహసా ఉద్ధరతి, అనుకడ్ఢితఞ్చస్స పదం హోతి. మోహచరితో పరిబ్యాకులాయ గతియా గచ్ఛతి, ఛమ్భితో వియ పదం నిక్ఖిపతి, ఛమ్భితో వియ ఉద్ధరతి, సహసానుపీళితఞ్చస్స పదం హోతి. వుత్తమ్పి చేతం మాగణ్డియసుత్తుప్పత్తియం –

"రత్తస్స హి ఉక్కుటికం పదం భవే,

దుట్ఠస్స హోతి అనుకడ్ఢితం పదం;
మూళ్హస్స హోతి సహసానుపీళితం,
వివట్టచ్ఛదస్స ఇదమీదిసం పద”న్తి.

ఠానమ్పి రాగచరితస్స పాసాదికం హోతి మధురాకారం, దోసచరితస్స థద్ధాకారం, మోహచరితస్స ఆకులాకారం. నిసజ్జాయపి ఏసేవ నయో. రాగచరితో చ అతరమానో సమం సేయ్యం పఞ్ఞపేత్వా సణికం నిపజ్జిత్వా అఙ్గపచ్చఙ్గాని సమోధాయ పాసాదికేన ఆకారేన సయతి, వుట్ఠాపియమానో చ సీఘం అవుట్ఠాయ సఙ్కితో వియ సణికం పటివచనం దేతి. దోసచరితో తరమానో యథా వా తథా వా సేయ్యం పఞ్ఞపేత్వా పక్ఖిత్తకాయో భాకుటిం కత్వా సయతి, వుట్ఠాపియమానో చ సీఘం వుట్ఠాయ కుపితో వియ పటివచనం దేతి. మోహచరితో దుస్సణ్ఠానం సేయ్యం పఞ్ఞపేత్వా విక్ఖిత్తకాయో బహులం అధోముఖో సయతి, వుట్ఠాపియమానో చ హుఙ్కారం కరోన్తో దన్ధం వుట్ఠాతి. సద్ధాచరితాదయో పన యస్మా రాగచరితాదీనం సభాగా, తస్మా తేసమ్పి తాదిసోవ ఇరియాపథో హోతీతి. ఏవం తావ ఇరియాపథతో చరియాయో విభావయే.

కిచ్చాతి సమ్మజ్జనాదీసు చ కిచ్చేసు రాగచరితో సాధుకం సమ్మజ్జనిం గహేత్వా అతరమానో వాలికం అవిప్పకిరన్తో సిన్దువారకుసుమసన్థరమివ సన్థరన్తో సుద్ధం సమం సమ్మజ్జతి. దోసచరితో గాళ్హం సమ్మజ్జనిం గహేత్వా తరమానరూపో ఉభతో వాలికం ఉస్సారేన్తో ఖరేన సద్దేన అసుద్ధం విసమం సమ్మజ్జతి. మోహచరితో సిథిలం సమ్మజ్జనిం గహేత్వా సమ్పరివత్తకం ఆళోలయమానో అసుద్ధం విసమం సమ్మజ్జతి.

యథా సమ్మజ్జనే, ఏవం చీవరధోవనరజనాదీసుపి సబ్బకిచ్చేసు నిపుణమధురసమసక్కచ్చకారీ రాగచరితో. గాళ్హథద్ధవిసమకారీ దోసచరితో. అనిపుణబ్యాకులవిసమాపరిచ్ఛిన్నకారీ మోహచరితో. చీవరధారణమ్పి చ రాగచరితస్స నాతిగాళ్హం నాతిసిథిలం హోతి పాసాదికం పరిమణ్డలం. దోసచరితస్స అతిగాళ్హం అపరిమణ్డలం. మోహచరితస్స సిథిలం పరిబ్యాకులం. సద్ధాచరితాదయో తేసంయేవానుసారేన వేదితబ్బా, తం సభాగత్తాతి. ఏవం కిచ్చతో చరియాయో విభావయే.

భోజనాతి రాగచరితో సినిద్ధమధురభోజనప్పియో హోతి, భుఞ్జమానో చ నాతిమహన్తం పరిమణ్డలం ఆలోపం కత్వా రసపటిసంవేదీ అతరమానో భుఞ్జతి, కిఞ్చిదేవ చ సాదుం లభిత్వా సోమనస్సం ఆపజ్జతి . దోసచరితో లూఖఅమ్బిలభోజనప్పియో హోతి, భుఞ్జమానో చ ముఖపూరకం ఆలోపం కత్వా అరసపటిసంవేదీ తరమానో భుఞ్జతి, కిఞ్చిదేవ చ అసాదుం లభిత్వా దోమనస్సం ఆపజ్జతి. మోహచరితో అనియతరుచికో హోతి, భుఞ్జమానో చ అపరిమణ్డలం పరిత్తం ఆలోపం కత్వా భాజనే ఛడ్డేన్తో ముఖం మక్ఖేన్తో విక్ఖిత్తచిత్తో తం తం వితక్కేన్తో భుఞ్జతి. సద్ధాచరితాదయోపి తేసంయేవానుసారేన వేదితబ్బా, తంసభాగత్తాతి. ఏవం భోజనతో చరియాయో విభావయే.

దస్సనాదితోతి రాగచరితో ఈసకమ్పి మనోరమం రూపం దిస్వా విమ్హయజాతో వియ చిరం ఓలోకేతి, పరిత్తేపి గుణే సజ్జతి, భూతమ్పి దోసం న గణ్హాతి, పక్కమన్తోపి అముఞ్చితుకామోవ హుత్వా సాపేక్ఖో పక్కమతి. దోసచరితో ఈసకమ్పి అమనోరమం రూపం దిస్వా కిలన్తరూపో వియ న చిరం ఓలోకేతి, పరిత్తేపి దోసే పటిహఞ్ఞతి, భూతమ్పి గుణం న గణ్హాతి, పక్కమన్తోపి ముఞ్చితుకామోవ హుత్వా అనపేక్ఖో పక్కమతి. మోహచరితో యంకిఞ్చి రూపం దిస్వా పరపచ్చయికో హోతి, పరం నిన్దన్తం సుత్వా నిన్దతి, పసంసన్తం సుత్వా పసంసతి, సయం పన అఞ్ఞాణుపేక్ఖాయ ఉపేక్ఖకోవ హోతి. ఏస నయో

సద్దసవనాదీసుపి. సద్ధాచరితాదయో పన తేసంయేవానుసారేన వేదితబ్బా, తంసభాగత్తాతి. ఏవం దస్సనాదితో చరియాయో విభావయే.

ధమ్మప్పవత్తితో చేవాతి రాగచరితస్స చ మాయా, సాఠేయ్యం, మానో, పాపిచ్ఛతా, మహిచ్ఛతా, అసన్తుట్ఠితా, సిఙ్గం, చాపల్యన్తి ఏవమాదయో ధమ్మా బహులం పవత్తన్తి. దోసచరితస్స కోధో, ఉపనాహో, మక్ఖో, పళాసో, ఇస్సా, మచ్ఛరియన్తి ఏవమాదయో. మోహచరితస్స థినం, మిద్ధం, ఉద్ధచ్చం, కుక్కుచ్చం, విచికిచ్ఛా, ఆధానగ్గాహితా, దుప్పటినిస్సగ్గితాతి ఏవమాదయో. సద్ధాచరితస్స ముత్తచాగతా, అరియానం దస్సనకామతా, సద్ధమ్మం సోతుకామతా, పామోజ్జబహులతా, అసఠతా, అమాయావితా, పసాదనీయేసు ఠానేసు పసాదోతి ఏవమాదయో. బుద్ధిచరితస్స సోవచస్సతా, కల్యాణమిత్తతా, భోజనేమత్తఞ్ఞుతా, సతిసమ్పజఞ్ఞం, జాగరియానుయోగో, సంవేజనీయేసు ఠానేసు సంవేగో, సంవిగ్గస్స చ యోనిసో పధానన్తి ఏవమాదయో. వితక్కచరితస్స భస్సబహులతా, గణారామతా, కుసలానుయోగే అరతి, అనవట్ఠితకిచ్చతా, రత్తిం ధూమాయనా , దివా పజ్జలనా, హురాహురం ధావనాతి ఏవమాదయో ధమ్మా బహులం పవత్తన్తీతి. ఏవం ధమ్మప్పవత్తితో చరియాయో విభావయే.

యస్మా పన ఇదం చరియావిభావనవిధానం సబ్బాకారేన నేవ పాళియం న అట్ఠకథాయం ఆగతం, కేవలం ఆచరియమతానుసారేన వుత్తం, తస్మా న సారతో పచ్చేతబ్బం. రాగచరితస్స హి వుత్తాని ఇరియాపథాదీని దోసచరితాదయోపి అప్పమాదవిహారినో కాతుం సక్కోన్తి. సంసట్ఠచరితస్స చ పుగ్గలస్స ఏకస్సేవ భిన్నలక్ఖణా ఇరియాపథాదయో న ఉపపజ్జన్తి. యం పనేతం అట్ఠకథాసు చరియావిభావనవిధానం వుత్తం, తదేవ సారతో పచ్చేతబ్బం. వుత్తఞ్హేతం "చేతోపరియఞాణస్స లాభీ ఆచరియో చరియం ఞత్వా కమ్మట్ఠానం కథేస్సతి, ఇతరేన అన్తేవాసికో పుచ్ఛితబ్బో"తి. తస్మా చేతోపరియఞాణేన వా తం వా పుగ్గలం పుచ్ఛిత్వా జానితబ్బం. అయం పుగ్గలో రాగచరితో, అయం దోసాదీసు అఞ్ఞతరచరితోతి.

౪౬. కిం చరితస్స పుగ్గలస్స కిం సప్పాయన్తి ఏత్థ పన సేనాసనం తావ రాగచరితస్స అధోతవేదికం భూమట్ఠకం అకతపబ్భారకం తిణకుటికం పణ్ణసాలాదీనం అఞ్ఞతరం రజోకిణ్ణం జతుకాభరితం ఓలుగ్గవిలుగ్గం అతిఉచ్చం వా అతినీచం వా ఉజ్జఙ్గలం సాసఙ్కం అసుచివిసమమగ్గం, యత్థ మఞ్చపీఠమ్పి మఙ్కుణభరితం దురూపం దుబ్బణ్ణం, యం ఓలోకేన్తస్సేవ జిగుచ్ఛా ఉప్పజ్జతి, తాదిసం సప్పాయం. నివాసనపారుపనం అన్తచ్ఛిన్నం ఓలమ్బవిలమ్బసుత్తకాకిణ్ణం జాలపూవసదిసం సాణి వియ ఖరసమ్ఫస్సం కిలిట్ఠం భారికం కిచ్ఛపరిహరణం సప్పాయం. పత్తోపి దుబ్బణ్ణో మత్తికాపత్తో వా ఆణిగణ్ఠికాహతో అయోపత్తో వా గరుకో దుస్సణ్ఠానో సీసకపాలమివ జేగుచ్ఛో వట్టతి. భిక్ఖాచారమగ్గోపి అమనాపో అనాసన్నగామో విసమో వట్టతి. భిక్ఖాచారగామోపి యత్థ మనుస్సా అపస్సన్తా వియ చరన్తి, యత్థ ఏకకులేపి భిక్ఖం అలభిత్వా నిక్ఖమన్తం "ఏహి, భన్తే"తి ఆసనసాలం పవేసేత్వా యాగుభత్తం దత్వా గచ్ఛన్తా గావీ వియ వజే పవేసేత్వా అనపలోకేన్తా గచ్ఛన్తి, తాదిసో వట్టతి . పరివిసకమనుస్సాపి దాసా వా కమ్మకరా వా దుబ్బణ్ణా దుద్దసికా కిలిట్ఠవసనా దుగ్గన్ధా జేగుచ్ఛా, యే అచిత్తీకారేన యాగుభత్తం ఛడ్డేన్తా వియ పరివిసన్తి, తాదిసా సప్పాయా. యాగుభత్తఖజ్జకమ్పి లూఖం దుబ్బణ్ణం సామాకకుద్రూసకకణాజకాదిమయం పూతితక్కం బిలఙ్గం జిణ్ణసాకసూపేయ్యం యంకిఞ్చిదేవ కేవలం ఉదరపూరమత్తం వట్టతి. ఇరియాపథోపిస్స ఠానం వా చఙ్కమో వా వట్టతి. ఆరమ్మణం నీలాదీసు వణ్ణకసిణేసు యంకిఞ్చి అపరిసుద్ధవణ్ణన్తి ఇదం రాగచరితస్స సప్పాయం.

దోసచరితస్స సేనాసనం నాతిఉచ్చం నాతినీచం ఛాయూదకసమ్పన్నం సువిభత్తభిత్తిథమ్భసోపానం సుపరినిట్ఠితమాలాకమ్మలతాకమ్మనానావిధచిత్తకమ్మసముజ్జలసమసినిద్ధముదుభూమితలం బ్రహ్మవిమానమివ కుసుమదామవిచిత్రవణ్ణచేలవితానసమలఙ్కతం సుపఞ్ఞత్తసుచిమనోరమత్థరణమఞ్చపీఠం తత్థ తత్థ వాసత్థాయ నిక్ఖిత్తకుసుమవాసగన్ధసుగన్ధం యం దస్సనమత్తేనేవ పీతిపామోజ్జం జనయతి, ఏవరూపం సప్పాయం. తస్స పన సేనాసనస్స మగ్గోపి సబ్బపరిస్సయవిముత్తో సుచిసమతలో అలఙ్కతపటియత్తోవ వట్టతి. సేనాసనపరిక్ఖారోపేత్థ కీటమఙ్కుణదీఘజాతిమూసికానం నిస్సయపరిచ్ఛిన్దనత్థం నాతిబహుకో, ఏకమఞ్చపీఠమత్తమేవ వట్టతి. నివాసనపారుపనమ్పిస్స చీనపట్టసోమారపట్టకోసేయ్యకప్పాసికసుఖుమఖోమాదీనం యం యం పణీతం, తేన తేన ఏకపట్టం వా దుపట్టం వా సల్లహుకం సమణసారుప్పేన సురత్తం సుద్ధవణ్ణం వట్టతి. పత్తో ఉదకపుప్ఫుళమివ సుసణ్ఠానో మణి వియ సుమట్ఠో నిమ్మలో సమణసారుప్పేన సుపరిసుద్ధవణ్ణో అయోమయో వట్టతి. భిక్ఖాచారమగ్గో పరిస్సయవిముత్తో సమో మనాపో నాతిదూరనాచ్చాసన్నగామో వట్టతి. భిక్ఖాచారగామోపి యత్థ మనుస్సా “ఇదాని అయ్యో ఆగమిస్సతీ”తి సిత్తసమ్మట్ఠే పదేసే ఆసనం పఞ్ఞాపేత్వా పచ్చుగ్గన్త్వా పత్తం ఆదాయ ఘరం పవేసేత్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసీదాపేత్వా సక్కచ్చం సహత్థా పరివిసన్తి, తాదిసో వట్టతి. పరివేసకా పనస్స యే హోన్తి అభిరూపా పాసాదికా సున్హాతా సువిలిత్తా ధూపవాసకుసుమగన్ధసురభినో నానావిరాగసుచిమనుఞ్ఞవత్థాభరణపటిమణ్డితా సక్కచ్చకారినో, తాదిసా సప్పాయా. యాగుభత్తఖజ్జకమ్పి వణ్ణగన్ధరససమ్పన్నం ఓజవన్తం మనోరమం సబ్బాకారపణీతం యావదత్థం వట్టతి. ఇరియాపథోపిస్స సేయ్యా వా నిసజ్జా వా వట్టతి, ఆరమ్మణం నీలాదీసు వణ్ణకసిణేసు యంకిఞ్చి సుపరిసుద్ధవణ్ణన్తి ఇదం దోసచరితస్స సప్పాయం.

మోహచరితస్స సేనాసనం దిసాముఖం అసమ్బాధం వట్టతి, యత్థ నిసిన్నస్స వివటా దిసా ఖాయన్తి , ఇరియాపథేసు చఙ్కమో వట్టతి. ఆరమ్మణం పనస్స పరిత్తం సుప్పమత్తం సరావమత్తం వా (ఖుద్దకం) న వట్టతి. సమ్బాధస్మిఞ్హి ఓకాసే చిత్తం భియ్యో సమ్మోహమాపజ్జతి, తస్మా విపులం మహాకసిణం వట్టతి. సేసం దోసచరితస్స వుత్తసదిసమేవాతి ఇదం మోహచరితస్స సప్పాయం.

సద్ధాచరితస్స సబ్బమ్పి దోసచరితమ్హి వుత్తవిధానం సప్పాయం. ఆరమ్మణేసు చస్స అనుస్సతిట్ఠానమ్పి వట్టతి.

బుద్ధిచరితస్స సేనాసనాదీసు ఇదం నామ అసప్పాయన్తి నత్థి.

వితక్కచరితస్స సేనాసనం వివటం దిసాముఖం యత్థ నిసిన్నస్స ఆరామవనపోక్ఖరణీరామణేయ్యకాని గామనిగమజనపదపటిపాటియో నీలోభాసా చ పబ్బతా పఞ్ఞాయన్తి, తం న వట్టతి, తఞ్హి వితక్కవిధావనస్సేవ పచ్చయో హోతి, తస్మా గమ్భీరే దరీముఖే వనప్పటిచ్ఛన్నే హత్థికుచ్ఛిపబ్భారమహిన్దగుహాసదిసే సేనాసనే వసితబ్బం. ఆరమ్మణమ్పిస్స విపులం న వట్టతి. తాదిసఞ్హి వితక్కవసేన సన్ధావనస్స పచ్చయో హోతి. పరిత్తం పన వట్టతి.

సేసం రాగచరితస్స వుత్తసదిసమేవాతి ఇదం వితక్కచరితస్స సప్పాయం. అయం అత్తనో చరియానుకూలన్తి ఏత్థ ఆగతచరియానం పభేదనిదానవిభావనసప్పాయపరిచ్ఛేదతో విత్థారో. న చ తావ చరియానుకూలం కమ్మట్ఠానం సబ్బాకారేన ఆవికతం. తఞ్హి అనన్తరస్స మాతికాపదస్స విత్థారే సయమేవ ఆవిభవిస్సతి.

చత్తాలీసకమ్మట్ఠానవణ్ణనా

౪౭. తస్మా యం వుత్తం చత్తాలీసాయ కమ్మట్ఠానేసు అఞ్ఞతరం కమ్మట్ఠానం గహేత్వాతి ఏత్థ సఙ్ఖాతనిద్దేసతో, ఉపచారప్పనావహతో, ఝానప్పభేదతో, సమతిక్కమతో, వడ్ఢనావడ్ఢనతో, ఆరమ్మణతో, భూమితో, గహణతో, పచ్చయతో, చరియానుకూలతోతి ఇమేహి తావ దసహాకారేహి కమ్మట్ఠానవినిచ్ఛయో వేదితబ్బో.

తత్థ **సఙ్ఖాతనిద్దేసతో**తి చత్తాలీసాయ కమ్మట్ఠానేసూతి హి వుత్తం, తత్రిమాని చత్తాలీస కమ్మట్ఠానాని దస కసిణా, దస అసుభా, దస అనుస్సతియో, చత్తారో బ్రహ్మవిహారా, చత్తారో ఆరుప్పా, ఏకా సఞ్ఞా, ఏకం వవత్థానన్తి.

తత్థ పథవీకసిణం, ఆపోకసిణం, తేజోకసిణం, వాయోకసిణం, నీలకసిణం, పీతకసిణం, లోహితకసిణం, ఓదాతకసిణం, ఆలోకకసిణం, పరిచ్ఛిన్నాకాసకసిణన్తి ఇమే **దస కసిణా**.

ఉద్ధుమాతకం, వినీలకం, విపుబ్బకం, విచ్ఛిద్దకం, విక్ఖాయితకం, విక్ఖిత్తకం, హతవిక్ఖిత్తకం, లోహితకం, పుళువకం, అట్ఠికన్తి ఇమే **దస అసుభా**.

బుద్ధానుస్సతి, ధమ్మానుస్సతి, సఙ్ఘానుస్సతి, సీలానుస్సతి, చాగానుస్సతి, దేవతానుస్సతి, మరణానుస్సతి, కాయగతాసతి, ఆనాపానస్సతి, ఉపసమానుస్సతీతి ఇమా **దస అనుస్సతియో**.

మేత్తా, కరుణా, ముదితా, ఉపేక్ఖాతి ఇమే **చత్తారో బ్రహ్మవిహారా**.

ఆకాసానఞ్చాయతనం, విఞ్ఞాణఞ్చాయతనం, ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనం, నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనన్తి ఇమే **చత్తారో ఆరుప్పా**. ఆహారే పటికూలసఞ్ఞా **ఏకా సఞ్ఞా**. చతుధాతువవత్థానం **ఏకం వవత్థాన**న్తి ఏవం సఙ్ఖాతనిద్దేసతో వినిచ్ఛయో వేదితబ్బో.

ఉపచారప్పనావహతోతి ఠపేత్వా కాయగతాసతిఞ్చ ఆనాపానస్సతిఞ్చ అవసేసా అట్ఠ అనుస్సతియో, ఆహారే పటికూలసఞ్ఞా, చతుధాతువవత్థానన్తి ఇమానేవ హేత్థ దసకమ్మట్ఠానాని ఉపచారవహాని. సేసాని అప్పనావహాని. ఏవం ఉపచారప్పనావహతో.

ఝానప్పభేదతోతి అప్పనావహేసు చేత్థ ఆనాపానస్సతియా సద్ధిం దస కసిణా చతుక్కజ్ఝానికా హోన్తి. కాయగతాసతియా సద్ధిం దస అసుభా పఠమజ్ఝానికా. పురిమా తయో బ్రహ్మవిహారా తికజ్ఝానికా. చతుత్థబ్రహ్మవిహారో చత్తారో చ ఆరుప్పా చతుత్థజ్ఝానికాతి ఏవం ఝానప్పభేదతో.

సమతిక్కమతోతి ద్వే సమతిక్కమా అఙ్గసమతిక్కమో చ ఆరమ్మణసమతిక్కమో చ. తత్థ సబ్బేసుపి తికచతుక్కజ్ఝానికేసు కమ్మట్ఠానేసు అఙ్గసమతిక్కమో హోతి వితక్కవిచారాదీని ఝానఙ్గాని సమతిక్కమిత్వా తేస్వేవారమ్మణేసు దుతియజ్ఝానాదీనం పత్తబ్బతో. తథా చతుత్థబ్రహ్మవిహారే. సోపి హి మేత్తాదీనంయేవ ఆరమ్మణే సోమనస్సం సమతిక్కమిత్వా పత్తబ్బోతి. చతూసు పన ఆరుప్పేసు ఆరమ్మణసమతిక్కమో హోతి. పురిమేసు హి నవసు కసిణేసు అఞ్ఞతరం సమతిక్కమిత్వా ఆకాసానఞ్చాయతనం పత్తబ్బం. ఆకాసాదీని చ సమతిక్కమిత్వా విఞ్ఞాణఞ్చాయతనాదీని. సేసేసు సమతిక్కమో నత్థీతి ఏవం సమతిక్కమతో.

వడ్ఢనావడ్ఢనతోతి ఇమేసు చత్తాలీసాయ కమ్మట్ఠానేసు దస కసిణానేవ వడ్ఢేతబ్బాని. యత్తకఞ్హి ఓకాసం కసిణేన ఫరతి, తదబ్భన్తరే దిబ్బాయ సోతధాతుయా సద్దం సోతుం దిబ్బేన చక్ఖునా రూపాని పస్సితుం పరసత్తానఞ్చ చేతసా చిత్తమఞ్ఞాతుం సమత్థో హోతి. కాయగతాసతి పన అసుభాని చ న వడ్ఢేతబ్బాని. కస్మా? ఓకాసేన పరిచ్ఛిన్నత్తా ఆనిసంసాభావా చ. సా చ నేసం ఓకాసేన పరిచ్ఛిన్నతా భావనానయే ఆవిభవిస్సతి. తేసు పన వడ్ఢితేసు కుణపరాసియేవ వడ్ఢతి, న కోచి ఆనిసంసో అత్థి. వుత్తమ్పి చేతం సోపాకపఞ్హాబ్యాకరణే, "విభూతా భగవా రూపసఞ్ఞా అవిభూతా అట్ఠికసఞ్ఞా"తి. తత్ర హి నిమిత్తవడ్ఢనవసేన రూపసఞ్ఞా విభూతాతి వుత్తా. అట్ఠికసఞ్ఞా అవడ్ఢనవసేన అవిభూతాతి వుత్తా.

యం పనేతం "కేవలం అట్ఠిసఞ్ఞాయ, అఫరీ పథవిం ఇమ"న్తి (థేరగా. ౧౮) వుత్తం, తం లాభిస్స సతో ఉపట్ఠానాకారవసేన వుత్తం. యథేవ హి ధమ్మాసోకకాలే కరవీకసకుణో సమన్తా ఆదాసభిత్తీసు అత్తనో ఛాయం దిస్వా సబ్బదిసాసు కరవీకసఞ్ఞీ హుత్వా మధురం గిరం నిచ్ఛారేసి, ఏవం థేరోపి అట్ఠికసఞ్ఞాయ లాభిత్తా సబ్బదిసాసు ఉపట్ఠితం నిమిత్తం పస్సన్తో కేవలాపి పథవీ అట్ఠికభరితాతి చిన్తేసీతి.

యది ఏవం యా అసుభజ్ఝానానం అప్పమాణారమ్మణతా వుత్తా, సా విరుజ్ఝతీతి. సా చ న విరుజ్ఝతి. ఏకచ్చో హి ఉద్ధుమాతకే వా అట్ఠికే వా మహన్తే నిమిత్తం గణ్హాతి. ఏకచ్చో అప్పకే. ఇమినా పరియాయేన ఏకచ్చస్స పరిత్తారమ్మణం ఝానం హోతి. ఏకచ్చస్స అప్పమాణారమ్మణన్తి. యో వా ఏతం వడ్ఢనే ఆదీనవం అపస్సన్తో వడ్ఢేతి. తం సన్ధాయ "అప్పమాణారమ్మణ"న్తి వుత్తం. ఆనిసంసాభావా పన న వడ్ఢేతబ్బానీతి.

యథా చ ఏతాని, ఏవం సేసానిపి న వడ్ఢేతబ్బాని. కస్మా? తేసు హి ఆనాపాననిమిత్తం తావ వడ్ఢయతో వాతరాసియేవ వడ్ఢతి, ఓకాసేన చ పరిచ్ఛిన్నం. ఇతి సాదీనవత్తా ఓకాసేన చ పరిచ్ఛిన్నత్తా న వడ్ఢేతబ్బం. బ్రహ్మవిహారా సత్తారమ్మణా, తేసం నిమిత్తం వడ్ఢయతో సత్తరాసియేవ వడ్ఢేయ్య, న చ తేన అత్థో అత్థి, తస్మా తమ్పి న వడ్ఢేతబ్బం. యం పన వుత్తం "మేత్తాసహగతేన చేతసా ఏకం దిసం ఫరిత్వా"తి (దీ. ని. ౧.౨౫౬) ఆది, తం పరిగ్గహవసేనేవ వుత్తం. ఏకావాసద్విఆవాసాదినా హి అనుక్కమేన ఏకిస్సా దిసాయ సత్తే పరిగ్గహేత్వా భావేన్తో ఏకం దిసం ఫరిత్వాతి వుత్తో. న నిమిత్తం వడ్ఢేన్తో. పటిభాగనిమిత్తమేవ చేత్థ నత్థి. యదయం వడ్ఢేయ్య, పరిత్తఅప్పమాణారమ్మణతాపేత్థ పరిగ్గహవసేనేవ వేదితబ్బా. ఆరుప్పారమ్మణేసుపి ఆకాసం కసిణుగ్ఘాటిమత్తా. తఞ్హి కసిణాపగమవసేనేవ మనసి కాతబ్బం. తతో పరం వడ్ఢయతోపి న కిఞ్చి హోతి. విఞ్ఞాణం సభావధమ్మత్తా. న హి సక్కా సభావధమ్మం వడ్ఢేతుం. విఞ్ఞాణాపగమో విఞ్ఞాణస్స అభావమత్తత్తా. నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనారమ్మణం సభావధమ్మత్తాయేవ న వడ్ఢేతబ్బం. సేసాని అనిమిత్తత్తా. పటిభాగనిమిత్తఞ్హి వడ్ఢేతబ్బం నామ భవేయ్య. బుద్ధానుస్సతిఆదీనఞ్చ నేవ పటిభాగనిమిత్తం ఆరమ్మణం హోతి, తస్మా తం న వడ్ఢేతబ్బన్తి ఏవం వడ్ఢనావడ్ఢనతో.

ఆరమ్మణతోతి ఇమేసు చ చత్తాలీసాయ కమ్మట్ఠానేసు దసకసిణా, దసఅసుభా, ఆనాపానస్సతి, కాయగతాసతీతి ఇమాని ద్వావీసతిపటిభాగనిమిత్తారమ్మణాని. సేసాని న పటిభాగనిమిత్తారమ్మణాని. తథా దససు అనుస్సతీసు ఠపేత్వా ఆనాపానస్సతిఞ్చ కాయగతాసతిఞ్చ అవసేసా అట్ఠ అనుస్సతియో, ఆహారే పటికూలసఞ్ఞా, చతుధాతువవత్థానం, విఞ్ఞాణఞ్చాయతనం, నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనన్తి ఇమాని ద్వాదస సభావధమ్మారమ్మణాని. దస కసిణా, దస అసుభా, ఆనాపానస్సతి, కాయగతాసతీతి ఇమాని ద్వావీసతి నిమిత్తారమ్మణాని. సేసాని ఛ న వత్తబ్బారమ్మణాని. తథా విపుబ్బకం, లోహితకం, పుళువకం, ఆనాపానస్సతి, ఆపోకసిణం, తేజోకసిణం, వాయోకసిణం, యఞ్చ ఆలోకకసిణే సూరియాదీనం

ఓభాసమణ్డలారమ్మణన్తి ఇమాని అట్ఠ చలితారమ్మణాని, తాని చ ఖో పుబ్బభాగే, పటిభాగం పన సన్నిసిన్నమేవ హోతి. సేసాని న చలితారమ్మణానీతి ఏవం ఆరమ్మణతో.

భూమితోతి ఏత్థ చ దస అసుభా, కాయగతాసతి, ఆహారే పటికూలసఞ్ఞాతి ఇమాని ద్వాదస దేవేసు నప్పవత్తన్తి. తాని ద్వాదస, ఆనాపానస్సతి చాతి ఇమాని తేరస బ్రహ్మలోకే నప్పవత్తన్తి . అరూపభవే పన ఠపేత్వా చత్తారో ఆరుప్పే అఞ్ఞం నప్పవత్తతి. మనుస్సేసు సబ్బానిపి పవత్తన్తీతి ఏవం భూమితో.

గహణతోతి దిట్ఠఫుట్ఠసుతగ్గహణతోపేత్థ వినిచ్ఛయో వేదితబ్బో. తత్ర ఠపేత్వా వాయోకసిణం సేసా నవ కసిణా, దస అసుభాతి ఇమాని ఏకూనవీసతి దిట్ఠేన గహేతబ్బాని. పుబ్బభాగే చక్ఖునా ఓలోకేత్వా నిమిత్తం నేసం గహేతబ్బన్తి అత్థో. కాయగతాసతియం తచపఞ్చకం దిట్ఠేన, సేసం సుతేనాతి ఏవం తస్సా ఆరమ్మణం దిట్ఠసుతేన గహేతబ్బం. ఆనాపానస్సతి ఫుట్ఠేన, వాయోకసిణం దిట్ఠఫుట్ఠేన, సేసాని అట్ఠారస సుతేన గహేతబ్బాని. ఉపేక్ఖాబ్రహ్మవిహారో, చత్తారో ఆరుప్పాతి ఇమాని చేత్థ న ఆదికమ్మికేన గహేతబ్బాని. సేసాని పఞ్చతింస గహేతబ్బానీతి ఏవం గహణతో.

పచ్చయతోతి ఇమేసు పన కమ్మట్ఠానేసు ఠపేత్వా ఆకాసకసిణం సేసా నవ కసిణా ఆరుప్పానం పచ్చయా హోన్తి, దస కసిణా అభిఞ్ఞానం, తయో బ్రహ్మవిహారా చతుత్థబ్రహ్మవిహారస్స, హేట్ఠిమం హేట్ఠిమం ఆరుప్పం ఉపరిమస్స ఉపరిమస్స, నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనం నిరోధసమాపత్తియా, సబ్బానిపి సుఖవిహారవిపస్సనాభవసమ్పత్తీనన్తి ఏవం పచ్చయతో.

చరియానుకూలతోతి చరియానం అనుకూలతోపేత్థ వినిచ్ఛయో వేదితబ్బో. సేయ్యథిదం – రాగచరితస్స తావ ఏత్థ దస అసుభా, కాయగతాసతీతి ఏకాదస కమ్మట్ఠానాని అనుకూలాని. దోసచరితస్స చత్తారో బ్రహ్మవిహారా, చత్తారి వణ్ణకసిణానీతి అట్ఠ. మోహచరితస్స, వితక్కచరితస్స చ ఏకం ఆనాపానస్సతి కమ్మట్ఠానమేవ. సద్ధాచరితస్స పురిమా ఛ అనుస్సతియో. బుద్ధిచరితస్స మరణస్సతి, ఉపసమానుస్సతి, చతుధాతువవత్థానం, ఆహారే పటికూలసఞ్ఞాతి చత్తారి. సేసకసిణాని, చత్తారో చ ఆరుప్పా సబ్బచరితానం అనుకూలాని. కసిణేసు చ యంకిఞ్చి పరిత్తం వితక్కచరితస్స, అప్పమాణం మోహచరితస్సాతి.

ఏవమేత్థ చరియానుకూలతో వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి సబ్బఞ్చేతం ఉజువిపచ్చనీకవసేన చ అతిసప్పాయవసేన చ వుత్తం. రాగాదీనం పన అవిక్ఖమ్భికా సద్ధాదీనం వా అనుపకారా కుసలభావనా నామ నత్థి. వుత్తమ్పి చేతం మేఘియసుత్తే –

“చత్తారో ధమ్మా ఉత్తరి భావేతబ్బా. అసుభా భావేతబ్బా రాగస్స పహానాయ. మేత్తా భావేతబ్బా బ్యాపాదస్స పహానాయ. ఆనాపానస్సతి భావేతబ్బా వితక్కుపచ్ఛేదాయ. అనిచ్చసఞ్ఞా భావేతబ్బా అస్మిమానసముగ్ఘాతాయా”తి.

రాహులసుత్తేపి “మేత్తం, రాహుల, భావనం భావేహీ”తిఆదినా (మ॰ ని॰ ౨.౧౨౦) నయేన ఏకస్సేవ సత్త కమ్మట్ఠానాని వుత్తాని. తస్మా వచనమత్తే అభినివేసం అకత్వా సబ్బత్థ అధిప్పాయో పరియేసితబ్బోతి అయం కమ్మట్ఠానం గహేత్వాతి ఏత్థ కమ్మట్ఠానకథా వినిచ్ఛయో.

౪౧. గహేత్వాతి ఇమస్స పన పదస్స అయమత్థదీపనా. “తేన యోగినా కమ్మట్ఠానదాయకం కల్యాణమిత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా”తి ఏత్థ వుత్తనయేనేవ వుత్తప్పకారం కల్యాణమిత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా బుద్ధస్స వా భగవతో ఆచరియస్స వా

అత్తానం నియ్యాతేత్వా సమ్పన్నజ్ఝాసయేన సమ్పన్నాధిముత్తినా చ హుత్వా కమ్మట్ఠానం యాచితబ్బం.

తత్ర "ఇమాహం భగవా అత్తభావం తుమ్హాకం పరిచ్చజామీ"తి ఏవం బుద్ధస్స భగవతో అత్తా నియ్యాతేతబ్బో. ఏవఞ్హి అనియ్యాతేత్వా పన్తేసు సేనాసనేసు విహరన్తో భేరవారమ్మణే ఆపాథమాగతే సన్థమ్భితుం అసక్కోన్తో గామన్తం ఓసరిత్వా గిహీహి సంసట్ఠో హుత్వా అనేసనం ఆపజ్జిత్వా అనయబ్యసనం పాపుణేయ్య. నియ్యాతితత్తభావస్స పనస్స భేరవారమ్మణే ఆపాథమాగతేపి భయం న ఉప్పజ్జతి. "నను తయా, పణ్డిత, పురిమమేవ అత్తా బుద్ధానం నియ్యాతితో"తి పచ్చవేక్ఖతో పనస్స సోమనస్సమేవ ఉప్పజ్జతి. యథా హి పురిసస్స ఉత్తమం కాసికవత్థం భవేయ్య, తస్స తస్మిం మూసికాయ వా కీటేహి వా ఖాదితే ఉప్పజ్జేయ్య దోమనస్సం . సచే పన తం అచీవరకస్స భిక్ఖునో దదేయ్య, అథస్స తం తేన భిక్ఖునా ఖణ్డాఖణ్డం కరియమానం దిస్వాపి సోమనస్సమేవ ఉప్పజ్జేయ్య. ఏవంసమ్పదమిదం వేదితబ్బం.

ఆచరియస్స నియ్యాతేన్తేనాపి "ఇమాహం, భన్తే, అత్తభావం తుమ్హాకం పరిచ్చజామీ"తి వత్తబ్బం. ఏవం అనియ్యాతితత్తభావో హి అతజ్జనీయో వా హోతి, దుబ్బచో వా అనోవాదకరో, యేనకామంగమో వా ఆచరియం అనాపుచ్ఛావ యత్థిచ్ఛతి, తత్థ గన్తా, తమేనం ఆచరియో ఆమిసేన వా ధమ్మేన వా న సఙ్గణ్హాతి, గూళ్హం గన్థం న సిక్ఖాపేతి. సో ఇమం దువిధం సఙ్గహం అలభన్తో సాసనే పతిట్ఠం న లభతి, నచిరస్సేవ దుస్సీల్యం వా గిహిభావం వా పాపుణాతి. నియ్యాతితత్తభావో పన నేవ అతజ్జనీయో హోతి, న యేనకామంగమో, సువచో ఆచరియాయత్తవుత్తియేవ హోతి. సో ఆచరియతో దువిధం సఙ్గహం లభన్తో సాసనే వుడ్ఢిం విరూళ్హిం వేపుల్లం పాపుణాతి చూళపిణ్డపాతికతిస్సత్థేరస్స అన్తేవాసికా వియ.

థేరస్స కిర సన్తికం తయో భిక్ఖూ ఆగమంసు. తేసు ఏకో "అహం, భన్తే, తుమ్హాకమత్థాయా"తి వుత్తే సతపోరిసే పపాతే పతితుం ఉస్సహేయ్యన్తి ఆహ. దుతియో "అహం, భన్తే, తుమ్హాకమత్థాయా"తి వుత్తే ఇమం అత్తభావం పణ్హితో పట్ఠాయ పాసాణపిట్ఠే ఘంసేన్తో నిరవసేసం ఖేపేతుం ఉస్సహేయ్యన్తి ఆహ. తతియో "అహం, భన్తే, తుమ్హాకమత్థాయా"తి వుత్తే అస్సాసపస్సాసే ఉపరున్ధిత్వా కాలకిరియం కాతుం ఉస్సహేయ్యన్తి ఆహ. థేరో భబ్బావతిమే భిక్ఖూతి కమ్మట్ఠానం కథేసి. తే తస్స ఓవాదే ఠత్వా తయోపి అరహత్తం పాపుణింసూతి అయమానిసంసో అత్తనియ్యాతనే. తేన వుత్తం "బుద్ధస్స వా భగవతో ఆచరియస్స వా అత్తానం నియ్యాతేత్వా"తి.

౪౮. సమ్పన్నజ్ఝాసయేన సమ్పన్నాధిముత్తినా చ హుత్వాతి ఏత్థ పన తేన యోగినా అలోభాదీనం వసేన ఛహాకారేహి సమ్పన్నజ్ఝాసయేన భవితబ్బం. ఏవం సమ్పన్నజ్ఝాసయో హి తిస్సన్నం బోధీనం అఞ్ఞతరం పాపుణాతి. యథాహ, "ఛ అజ్ఝాసయా బోధిసత్తానం బోధిపరిపాకాయ సంవత్తన్తి, అలోభజ్ఝాసయా చ బోధిసత్తా లోభే దోసదస్సావినో, అదోసజ్ఝాసయా చ బోధిసత్తా దోసే దోసదస్సావినో, అమోహజ్ఝాసయా చ బోధిసత్తా మోహే దోసదస్సావినో, నేక్ఖమ్మజ్ఝాసయా చ బోధిసత్తా ఘరావాసే దోసదస్సావినో, పవివేకజ్ఝాసయా చ బోధిసత్తా సఙ్గణికాయ దోసదస్సావినో, నిస్సరణజ్ఝాసయా చ బోధిసత్తా సబ్బభవగతీసు దోసదస్సావినో"తి. యే హి కేచి అతీతానాగతపచ్చుప్పన్నా సోతాపన్నసకదాగామిఅనాగామిఖీణాసవపచ్చేకబుద్ధసమ్మాసమ్బుద్ధా, సబ్బే తే ఇమేహేవ ఛహాకారేహి అత్తనా అత్తనా పత్తబ్బం విసేసం పత్తా. తస్మా ఇమేహి ఛహాకారేహి సమ్పన్నజ్ఝాసయేన భవితబ్బం. తదధిముత్తతాయ పన అధిముత్తిసమ్పన్నేన భవితబ్బం. సమాధాధిముత్తేన సమాధిగరుకేన సమాధిపబ్భారేన, నిబ్బానాధిముత్తేన నిబ్బానగరుకేన నిబ్బానపబ్భారేన చ భవితబ్బన్తి అత్థో.

౨౧. ఏవం సమ్పన్నజ్ఝాసయాధిముత్తినో పనస్స కమ్మట్ఠానం యాచతో చేతోపరియఞాణలాభినా ఆచరియేన చిత్తాచారం ఓలోకేత్వా చరియా జానితబ్బా. ఇతరేన కిం చరితోసి? కే వా తే ధమ్మా బహులం సముదాచరన్తి? కిం వా తే మనసికరోతో ఫాసు హోతి? కతరస్మిం వా తే కమ్మట్ఠానే చిత్తం నమతీతి ఏవమాదీహి నయేహి పుచ్ఛిత్వా జానితబ్బా. ఏవం ఞత్వా చరియానుకూలం కమ్మట్ఠానం కథేతబ్బం.

కథేన్తేన చ తివిధేన కథేతబ్బం. పకతియా ఉగ్గహితకమ్మట్ఠానస్స ఏకం ద్వే నిసజ్జాని సజ్ఝాయం కారేత్వా దాతబ్బం. సన్తికే వసన్తస్స ఆగతాగతక్ఖణే కథేతబ్బం. ఉగ్గహేత్వా అఞ్ఞత్ర గన్తుకామస్స నాతిసంఖిత్తం నాతివిత్థారికం కత్వా కథేతబ్బం.

తత్థ పథవీకసిణం తావ కథేన్తేన చత్తారో కసిణదోసా, కసిణకరణం, కతస్స భావనానయో, దువిధం నిమిత్తం, దువిధో సమాధి, సత్తవిధం సప్పాయాసప్పాయం, దసవిధం అప్పనాకోసల్లం, వీరియసమతా, అప్పనావిధానన్తి ఇమే నవ ఆకారా కథేతబ్బా. సేసకమ్మట్ఠానేసుపి తస్స తస్స అనురూపం కథేతబ్బం. తం సబ్బం తేసం భావనావిధానే ఆవిభవిస్సతి.

ఏవం కథియమానే పన కమ్మట్ఠానే తేన యోగినా నిమిత్తం గహేత్వా సోతబ్బం. **నిమిత్తం గహేత్వా**తి ఇదం హేట్ఠిమపదం, ఇదం ఉపరిమపదం, అయమస్స అత్థో , అయమధిప్పాయో, ఇదమోపమ్మన్తి ఏవం తం తం ఆకారం ఉపనిబన్ధిత్వాతి అత్థో. ఏవం నిమిత్తం గహేత్వా సక్కచ్చం సుణన్తేన హి కమ్మట్ఠానం సుగ్గహితం హోతి. అథస్స తం నిస్సాయ విసేసాధిగమో సమ్పజ్జతి, న ఇతరస్సాతి అయం గహేత్వాతి ఇమస్స పదస్స అత్థపరిదీపనా.

ఏత్తావతా కల్యాణమిత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా అత్తనో చరియానుకూలం చత్తాలీసాయ కమ్మట్ఠానేసు అఞ్ఞతరం కమ్మట్ఠానం గహేత్వాతి ఇమాని పదాని సబ్బాకారేన విత్థారితాని హోన్తీతి.

ఇతి సాధుజనపామోజ్జత్థాయ కతే విసుద్ధిమగ్గే

సమాధిభావనాధికారే

కమ్మట్ఠానగ్గహణనిద్దేసో నామ

తతియో పరిచ్ఛేదో.

౪. పథవీకసిణనిద్దేసో

౩౧. ఇదాని యం వుత్తం “సమాధిభావనాయ అననురూపం విహారం పహాయ అనురూపే విహారే విహరన్తేనా”తి ఏత్థ యస్స తావాచరియేన సద్ధిం ఏకవిహారే వసతో ఫాసు హోతి, తేన తత్థేవ కమ్మట్ఠానం పరిసోధేన్తేన వసితబ్బం. సచే తత్థ ఫాసు న హోతి, యో అఞ్ఞో గావుతే వా అడ్ఢయోజనే వా యోజనమత్తేపి వా సప్పాయో విహారో హోతి, తత్థ వసితబ్బం. ఏవఞ్హి సతి కమ్మట్ఠానస్స కిస్మిఞ్చిదేవ ఠానే సన్దేహే వా సతిసమ్మోసే వా జాతే కాలస్సేవ విహారే వత్తం కత్వా అన్తరామగ్గే పిణ్డాయ చరిత్వా భత్తకిచ్చపరియోసానేయేవ ఆచరియస్స వసనట్ఠానం గన్త్వా తందివసమాచరియస్స సన్తికే కమ్మట్ఠానం సోధేత్వా దుతియదివసే ఆచరియం వన్దిత్వా నిక్ఖమిత్వా అన్తరామగ్గే పిణ్డాయ చరిత్వా అకిలమన్తోయేవ అత్తనో వసనట్ఠానం ఆగన్తుం సక్ఖిస్సతి. యో పన యోజనప్పమాణేపి ఫాసుకట్ఠానం న లభతి, తేన కమ్మట్ఠానే సబ్బం గణ్ఠిట్ఠానం ఛిన్దిత్వా సువిసుద్ధం ఆవజ్జనపటిబద్ధం కమ్మట్ఠానం కత్వా దూరమ్పి గన్త్వా సమాధిభావనాయ అననురూపం విహారం పహాయ అనురూపే విహారే విహాతబ్బం.

అననురూపవిహారో

౩౨. తత్థ అననురూపో నామ అట్ఠారసన్నం దోసానం అఞ్ఞతరేన సమన్నాగతో. తత్రిమే అట్ఠారస దోసా – మహత్తం, నవత్తం, జిణ్ణత్తం, పన్థనిస్సితత్తం, సోణ్డీ, పణ్ణం, పుప్ఫం, ఫలం, పత్థనీయతా, నగరసన్నిస్సితతా, దారుసన్నిస్సితతా, ఖేత్తసన్నిస్సితతా, విసభాగానం పుగ్గలానం అత్థితా, పట్టనసన్నిస్సితతా, పచ్చన్తసన్నిస్సితతా, రజ్జసీమసన్నిస్సితతా, అసప్పాయతా, కల్యాణమిత్తానం అలాభోతి ఇమేసం అట్ఠారసన్నం దోసానం అఞ్ఞతరేన దోసేన సమన్నాగతో అననురూపో నామ. న తత్థ విహాతబ్బం.

కస్మా? **మహావిహారే** తావ బహూ నానాఛన్దా సన్నిపతన్తి, తే అఞ్ఞమఞ్ఞం పటివిరుద్ధతాయ వత్తం న కరోన్తి. బోధియఙ్గణాదీని అసమ్మట్ఠానేవ హోన్తి. అనుపట్ఠాపితం పానీయం పరిభోజనీయం. తత్రాయం గోచరగామే పిణ్డాయ చరిస్సామీతి పత్తచీవరమాదాయ నిక్ఖన్తో సచే పస్సతి వత్తం వా అకతం పానీయఘటం వా రిత్తం, అథానేన వత్తం కాతబ్బం హోతి, పానీయం ఉపట్ఠాపేతబ్బం. అకరోన్తో వత్తభేదే దుక్కటం ఆపజ్జతి. కరోన్తస్స కాలో అతిక్కమతి, అతిదివా పవిట్ఠో నిట్ఠితాయ భిక్ఖాయ కిఞ్చి న లభతి. పటిసల్లానగతోపి సామణేరదహరభిక్ఖూనం ఉచ్చాసద్దేన సఙ్ఘకమ్మేహి చ విక్ఖిపతి. యత్థ పన సబ్బం వత్తం కతమేవ హోతి, అవసేసాపి చ సఙ్ఘట్టనా నత్థి. ఏవరూపే మహావిహారేపి విహాతబ్బం.

నవవిహారే బహు నవకమ్మం హోతి, అకరోన్తం ఉజ్ఝాయన్తి. యత్థ పన భిక్ఖూ ఏవం వదన్తి “ఆయస్మా యథాసుఖం సమణధమ్మం కరోతు, మయం నవకమ్మం కరిస్సామా”తి ఏవరూపే విహాతబ్బం.

జిణ్ణవిహారే పన బహు పటిజగ్గితబ్బం హోతి, అన్తమసో అత్తనో సేనాసనమత్తమ్పి అప్పటిజగ్గన్తం ఉజ్ఝాయన్తి, పటిజగ్గన్తస్స కమ్మట్ఠానం పరిహాయతి.

పన్థనిస్సితే మహాపథవిహారే రత్తిన్దివం ఆగన్తుకా సన్నిపతన్తి. వికాలే ఆగతానం అత్తనో సేనాసనం దత్వా రుక్ఖమూలే వా పాసాణపిట్ఠే వా వసితబ్బం హోతి. పునదివసేపి ఏవమేవాతి కమ్మట్ఠానస్స ఓకాసో న హోతి. యత్థ పన ఏవరూపో

ఆగన్తుకసమ్బాధో న హోతి, తత్థ విహాతబ్బం.

సోణ్డీ నామ పాసాణపోక్ఖరణీ హోతి, తత్థ పానీయత్థం మహాజనో సమోసరతి, నగరవాసీనం రాజకులూపకత్థేరానం అన్తేవాసికా రజనకమ్మత్థాయ ఆగచ్ఛన్తి, తేసం భాజనదారుదోణికాదీని పుచ్ఛన్తానం అసుకే చ అసుకే చ ఠానేతి దస్సేతబ్బాని హోన్తి, ఏవం సబ్బకాలమ్పి నిచ్చబ్యావటో హోతి.

యత్థ నానావిధం సాకపణ్ణం హోతి, తత్థస్స కమ్మట్ఠానం గహేత్వా దివావిహారం నిసిన్నస్సాపి సన్తికే సాకహారికా గాయమానా పణ్ణం ఉచ్చినన్తియో విసభాగసద్దసఙ్ఘట్టనేన కమ్మట్ఠానన్తరాయం కరోన్తి.

యత్థ పన నానావిధా మాలాగచ్ఛా సుపుప్ఫితా హోన్తి, తత్రాపి తాదిసోయేవ ఉపద్దవో.

యత్థ నానావిధం అమ్బజమ్బుపనసాదిఫలం హోతి, తత్థ ఫలత్థికా ఆగన్త్వా యాచన్తి, అదేన్తస్స కుజ్ఝన్తి, బలక్కారేన వా గణ్హన్తి, సాయన్హసమయే విహారమజ్ఝే చఙ్కమన్తేన తే దిస్వా “కిం ఉపాసకా ఏవం కరోథా”తి వుత్తా యథారుచి అక్కోసన్తి. అవాసాయపిస్స పరక్కమన్తి.

పత్థనీయే పన లేణసమ్మతే దక్ఖిణగిరిహత్థికుచ్ఛిచేతియగిరిచిత్తలపబ్బతసదిసే విహారే విహరన్తం అయమరహాతి సమ్భావేత్వా వన్దితుకామా మనుస్సా సమన్తా ఓసరన్తి, తేనస్స న ఫాసు హోతి, యస్స పన తం సప్పాయం హోతి, తేన దివా అఞ్ఞత్ర గన్త్వా రత్తిం వసితబ్బం.

నగరసన్నిస్సితే విసభాగారమ్మణాని ఆపాథమాగచ్ఛన్తి, కుమ్భదాసియోపి ఘటేహి నిఘంసన్తియో గచ్ఛన్తి, ఓక్కమిత్వా మగ్గం న దేన్తి, ఇస్సరమనుస్సాపి విహారమజ్ఝే సాణిం పరిక్ఖిపిత్వా నిసీదన్తి.

దారుసన్నిస్సయే పన యత్థ కట్ఠాని చ దబ్బుపకరణరుక్ఖా చ సన్తి, తత్థ కట్ఠహారికా పుబ్బే వుత్తసాకపుప్ఫహారికా వియ అఫాసుం కరోన్తి, విహారే రుక్ఖా సన్తి, తే ఛిన్దిత్వా ఘరాని కరిస్సామాతి మనుస్సా ఆగన్త్వా ఛిన్దన్తి. సచే సాయన్హసమయం పధానఘరా నిక్ఖమిత్వా విహారమజ్ఝే చఙ్కమన్తో తే దిస్వా “కిం ఉపాసకా ఏవం కరోథా”తి వదతి, యథారుచి అక్కోసన్తి, అవాసాయపిస్స పరక్కమన్తి.

యో పన **ఖేత్తసన్నిస్సితో** హోతి సమన్తా ఖేత్తేహి పరివారితో, తత్థ మనుస్సా విహారమజ్ఝేయేవ ఖలం కత్వా ధఞ్ఞం మద్దన్తి, పముఖేసు సయన్తి, అఞ్ఞమ్పి బహుం అఫాసుం కరోన్తి. యత్రాపి మహాసఙ్ఘభోగో హోతి, ఆరామికా కులానం గావో రున్ధన్తి, ఉదకవారం పటిసేధేన్తి, మనుస్సా వీహిసీసం గహేత్వా “పస్సథ తుమ్హాకం ఆరామికానం కమ్మ”న్తి సఙ్ఘస్స దస్సేన్తి. తేన తేన కారణేన రాజరాజమహామత్తానం ఘరద్వారం గన్తబ్బం హోతి, అయమ్పి ఖేత్తసన్నిస్సితేనేవ సఙ్గహితో.

విసభాగానం పుగ్గలానం అత్థితాతి యత్థ అఞ్ఞమఞ్ఞం విసభాగవేరీ భిక్ఖూ విహరన్తి, యే కలహం కరోన్తా మా, భన్తే, ఏవం కరోథాతి వారియమానా ఏతస్స పంసుకూలికస్స ఆగతకాలతో పట్ఠాయ నట్ఠామ్హాతి వత్తారో భవన్తి.

యోపి ఉదకపట్టనం వా థలపట్టనం వా నిస్సితో హోతి, తత్థ అభిణ్హం నావాహి చ సత్థేహి చ ఆగతమనుస్సా ఓకాసం దేథ, పానీయం దేథ, లోణం దేథాతి ఘట్టయన్తా అఫాసుం కరోన్తి.

పచ్చన్తసన్నిస్సితే పన మనుస్సా బుద్ధాదీసు అప్పసన్నా హోన్తి.

రజ్జసీమసన్నిస్సితే రాజభయం హోతి. తఞ్హి పదేసం ఏకో రాజా న మయ్హం వసే వత్తతీతి పహరతి, ఇతరోపి న మయ్హం వసే వత్తతీతి. తత్రాయం భిక్ఖు కదాచి ఇమస్స రఞ్ఞో విజితే విచరతి, కదాచి ఏతస్స. అథ నం "చరపురిసో అయ"న్తి మఞ్ఞమానా అనయబ్యసనం పాపేన్తి.

అసప్పాయతాతి విసభాగరూపాదిఆరమ్మణసమోసరణేన వా అమనుస్సపరిగ్గహితతాయ వా అసప్పాయతా. **తత్రిదం వత్థు**. ఏకో కిర థేరో అరఞ్ఞే వసతి. అథస్స ఏకా యక్ఖినీ పణ్ణసాలద్వారే ఠత్వా గాయి. సో నిక్ఖమిత్వా ద్వారే అట్ఠాసి, సా గన్త్వా చఙ్కమనసీసే గాయి. థేరో చఙ్కమనసీసం అగమాసి. సా సతపోరిసే పపాతే ఠత్వా గాయి. థేరో పటినివత్తి. అథ నం సా వేగేనాగన్త్వా గహేత్వా "మయా, భన్తే, న ఏకో న ద్వే తుమ్హాదిసా ఖాదితా"తి ఆహ.

కల్యాణమిత్తానం అలాభోతి యత్థ న సక్కా హోతి ఆచరియం వా ఆచరియసమం వా ఉపజ్ఝాయం వా ఉపజ్ఝాయసమం వా కల్యాణమిత్తం లద్ధుం. తత్థ సో కల్యాణమిత్తానం అలాభో మహాదోసోయేవాతి ఇమేసం అట్ఠారసన్నం దోసానం అఞ్ఞతరేన సమన్నాగతో అననురూపోతి వేదితబ్బో. వుత్తమ్పి చేతం అట్ఠకథాసు –

మహావాసం నవావాసం, జరావాసఞ్చ పన్థనిం;
సోణ్డిం పణ్ణఞ్చ పుప్ఫఞ్చ, ఫలం పత్థితమేవ చ.

నగరం దారునా ఖేత్తం, విసభాగేన పట్టనం;
పచ్చన్తసీమాసప్పాయం, యత్థ మిత్తో న లబ్భతి.

అట్ఠారసేతాని ఠానాని, ఇతి విఞ్ఞాయ పణ్డితో;
ఆరకా పరివజ్జేయ్య, మగ్గం సప్పటిభయం యథాతి.

అనురూపవిహారో

౫౩. యో పన గోచరగామతో నాతిదూరనాచ్చాసన్నతాదీహి పఞ్చహఙ్గేహి సమన్నాగతో, అయం అనురూపో నామ. వుత్తఞ్హేతం భగవతా – "కథఞ్చ, భిక్ఖవే, సేనాసనం పఞ్చఙ్గసమన్నాగతం హోతి? ఇధ, భిక్ఖవే, సేనాసనం నాతిదూరం హోతి నాచ్చాసన్నం గమనాగమనసమ్పన్నం, దివా అప్పాకిణ్ణం రత్తిం అప్పసద్దం అప్పనిగ్ఘోసం, అప్పడంసమకసవాతాతపసరీసపసమ్ఫస్సం, తస్మిం ఖో పన సేనాసనే విహరన్తస్స అప్పకసిరేనేవ ఉప్పజ్జన్తి చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారా. తస్మిం ఖో పన సేనాసనే థేరా భిక్ఖూ విహరన్తి బహుస్సుతా ఆగతాగమా ధమ్మధరా వినయధరా మాతికాధరా, తే కాలేన కాలం ఉపసఙ్కమిత్వా పరిపుచ్ఛతి పరిపఞ్హతి 'ఇదం, భన్తే, కథం ఇమస్స కో అత్థో'తి, తస్స తే ఆయస్మన్తో అవివటఞ్చేవ వివరన్తి, అనుత్తానీకతఞ్చ ఉత్తానీకరోన్తి, అనేకవిహితేసు చ కఙ్ఖట్ఠానియేసు ధమ్మేసు కఙ్ఖం పటివినోదేన్తి. ఏవం ఖో, భిక్ఖవే, సేనాసనం పఞ్చఙ్గసమన్నాగతం హోతీ"తి (అ. ని. ౧౦.౧౧).

అయం "సమాధిభావనాయ అననురూపం విహారం పహాయ అనురూపే విహారే విహరన్తేనా"తి ఏత్థ విత్థారో.

ఖుద్దకపలిబోధా

౨౪. ఖుద్దకపలిబోధుపచ్ఛేదం కత్వాతి ఏవం పతిరూపే విహారే విహరన్తేన యేపిస్స తే హోన్తి ఖుద్దకపలిబోధా, తేపి ఉపచ్ఛిన్దితబ్బా. సేయ్యథిదం, దీఘాని కేసనఖలోమాని ఛిన్దితబ్బాని. జిణ్ణచీవరేసు దళ్హీకమ్మం వా తున్నకమ్మం వా కాతబ్బం. కిలిట్ఠాని వా రజితబ్బాని. సచే పత్తే మలం హోతి, పత్తో పచితబ్బో. మఞ్చపీఠాదీని సోధేతబ్బానీతి. "అయం ఖుద్దకపలిబోధుపచ్ఛేదం కత్వా"తి ఏత్థ విత్థారో.

భావనావిధానం

౨౫. ఇదాని సబ్బం భావనావిధానం అపరిహాపేన్తేన భావేతబ్బోతి ఏత్థ అయం పథవీకసిణం ఆదిం కత్వా సబ్బకమ్మట్ఠానవసేన విత్థారకథా హోతి.

ఏవం ఉపచ్ఛిన్నఖుద్దకపలిబోధేన హి భిక్ఖునా పచ్ఛాభత్తం పిణ్డపాతపటిక్కన్తేన భత్తసమ్మదం పటివినోదేత్వా పవివిత్తే ఓకాసే సుఖనిసిన్నేన కతాయ వా అకతాయ వా పథవియా నిమిత్తం గణ్హితబ్బం. వుత్తఞ్హేతం –

> "పథవీకసిణం ఉగ్గణ్హన్తో పథవియం నిమిత్తం గణ్హాతి కతే వా అకతే వా సాన్తకే, నో అనన్తకే, సకోటియే, నో అకోటియే, సవట్టుమే, నో అవట్టుమే, సపరియన్తే, నో అపరియన్తే, సుప్పమత్తే వా సరావమత్తే వా. సో తం నిమిత్తం సుగ్గహితం కరోతి, సూపధారితం ఉపధారేతి, సువవత్థితం వవత్థపేతి. సో తం నిమిత్తం సుగ్గహితం కత్వా సూపధారితం ఉపధారేత్వా సువవత్థితం వవత్థపేత్వా ఆనిసంసదస్సావీ రతనసఞ్ఞీ హుత్వా చిత్తీకారం ఉపట్ఠపేత్వా సమ్పియాయమానో తస్మిం ఆరమ్మణే చిత్తం ఉపనిబన్ధతి 'అద్ధా ఇమాయ పటిపదాయ జరామరణమ్హా ముచ్చిస్సామీ'తి. సో వివిచ్చేవ కామేహి…పే.… పఠమం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరతీ"తి.

తత్థ యేన అతీతభవేపి సాసనే వా ఇసిపబ్బజ్జాయ వా పబ్బజిత్వా పథవీకసిణే చతుక్కపఞ్చకజ్ఝానాని నిబ్బత్తితపుబ్బాని, ఏవరూపస్స పుఞ్ఞవతో ఉపనిస్సయసమ్పన్నస్స అకతాయ పథవియా కసితట్ఠానే వా ఖలమణ్డలే వా నిమిత్తం ఉప్పజ్జతి, **మల్లకత్థేరస్స** వియ. తస్స కిరాయస్మతో కసితట్ఠానం ఓలోకేన్తస్స తంఠానప్పమాణమేవ నిమిత్తం ఉదపాది. సో తం వడ్ఢేత్వా పఞ్చకజ్ఝానాని నిబ్బత్తేత్వా ఝానపదట్ఠానం విపస్సనం పట్ఠపేత్వా అరహత్తం పాపుణి.

యో పనేవం అకతాధికారో హోతి, తేన ఆచరియసన్తికే ఉగ్గహితకమ్మట్ఠానవిధానం అవిరాధేత్వా చత్తారో కసిణదోసే పరిహరన్తేన కసిణం కాతబ్బం. నీలపీతలోహితఓదాతసమ్భేదవసేన హి చత్తారో పథవీకసిణదోసా. తస్మా నీలాదివణ్ణం మత్తికం అగ్గహేత్వా గఙ్గావహే మత్తికాసదిసాయ అరుణవణ్ణాయ మత్తికాయ కసిణం కాతబ్బం. తఞ్చ ఖో విహారమజ్ఝే సామణేరాదీనం సఞ్చరణట్ఠానే న కాతబ్బం. విహారపచ్చన్తే పన పటిచ్ఛన్నట్ఠానే పబ్భారే వా పణ్ణసాలాయ వా సంహారిమం వా తత్రట్ఠకం వా కాతబ్బం. తత్థ సంహారిమం చతూసు దణ్డకేసు పిలోతికం వా చమ్మం వా కటసారకం వా బన్ధిత్వా తత్థ అపనీతతిణమూలసక్ఖరకథలికాయ సుమద్దితాయ మత్తికాయ వుత్తప్పమాణం వట్టం లిమ్పేత్వా కాతబ్బం. తం పరికమ్మకాలే భూమియం అత్థరిత్వా ఓలోకేతబ్బం. తత్రట్ఠకం భూమియం పదుమకణ్ణికాకారేన ఖాణుకే ఆకోటేత్వా వల్లీహి వినన్ధిత్వా కాతబ్బం. యది సా మత్తికా నప్పహోతి, అధో అఞ్ఞం పక్ఖిపిత్వా ఉపరిభాగే సుపరిసోధితాయ అరుణవణ్ణాయ

మత్తికాయ విదత్థిచతురఙ్గులవిత్థారం వట్టం కాతబ్బం. ఏతదేవ హి పమాణం సన్ధాయ “సుప్పమత్తం వా సరావమత్తం వా”తి వుత్తం. “సాన్తకే నో అనన్తకే”తిఆది పనస్స పరిచ్ఛేదత్థాయ వుత్తం.

౫౬. తస్మా ఏవం వుత్తప్పమాణపరిచ్ఛేదం కత్వా రుక్ఖపాణికా విసభాగవణ్ణం సముట్ఠపేతి. తస్మా తం అగ్గహేత్వా పాసాణపాణికాయ ఘంసేత్వా సమం భేరీతలసదిసం కత్వా తం ఠానం సమ్మజ్జిత్వా న్హత్వా ఆగన్త్వా కసిణమణ్డలతో అడ్ఢతేయ్యహత్థన్తరే పదేసే పఞ్ఞత్తే విదత్థిచతురఙ్గులపాదకే సుఅత్థతే పీఠే నిసీదితబ్బం. తతో దూరతరే నిసిన్నస్స హి కసిణం న ఉపట్ఠాతి, ఆసన్నతరే కసిణదోసా పఞ్ఞాయన్తి. ఉచ్చతరే నిసిన్నేన గీవం ఓనమిత్వా ఓలోకేతబ్బం హోతి, నీచతరే జణ్ణుకాని రుజన్తి. తస్మా వుత్తనయేనేవ నిసీదిత్వా “అప్పస్సాదా కామా”తిఆదినా నయేన కామేసు ఆదీనవం పచ్చవేక్ఖిత్వా కామనిస్సరణే సబ్బదుక్ఖసమతిక్కముపాయభూతే నేక్ఖమ్మే జాతాభిలాసేన బుద్ధధమ్మసఙ్ఘగుణానుస్సరణేన పీతిపామోజ్జం జనయిత్వా “అయం దాని సా సబ్బబుద్ధ పచ్చేకబుద్ధ అరియసావకేహి పటిపన్నా నేక్ఖమ్మపటిపదా”తి పటిపత్తియా సఞ్జాతగారవేన “అద్ధా ఇమాయ పటిపదాయ పవివేకసుఖరసస్స భాగీ భవిస్సామీ”తి ఉస్సాహం జనయిత్వా సమేన ఆకారేన చక్ఖూని ఉమ్మీలేత్వా నిమిత్తం గణ్హన్తేన భావేతబ్బం.

అతిఉమ్మీలయతో హి చక్ఖు కిలమతి, మణ్డలఞ్చ అతివిభూతం హోతి, తేనస్స నిమిత్తం నుప్పజ్జతి. అతిమన్దం ఉమ్మీలయతో మణ్డలమవిభూతం హోతి, చిత్తఞ్చ లీనం హోతి, ఏవమ్పి నిమిత్తం నుప్పజ్జతి. తస్మా ఆదాసతలే ముఖనిమిత్తదస్సినా వియ సమేనాకారేన చక్ఖూని ఉమ్మీలేత్వా నిమిత్తం గణ్హన్తేన భావేతబ్బం, న వణ్ణో పచ్చవేక్ఖితబ్బో, న లక్ఖణం మనసికాతబ్బం. అపిచ వణ్ణం అముఞ్చిత్వా నిస్సయసవణ్ణం కత్వా ఉస్సదవసేన పణ్ణత్తిధమ్మే చిత్తం పట్ఠపేత్వా మనసి కాతబ్బం. పథవీ మహీ, మేదినీ, భూమి, వసుధా, వసున్ధరాతిఆదీసు పథవీనామేసు యమిచ్ఛతి, యదస్స సఞ్ఞానుకూలం హోతి, తం వత్తబ్బం. అపిచ పథవీతి ఏతదేవ నామం పాకటం, తస్మా పాకటవసేనేవ పథవీ పథవీతి భావేతబ్బం. కాలేన ఉమ్మీలేత్వా కాలేన నిమీలేత్వా ఆవజ్జితబ్బం. యావ ఉగ్గహనిమిత్తం నుప్పజ్జతి, తావ కాలసతమ్పి కాలసహస్సమ్పి తతో భియ్యోపి ఏతేనేవ నయేన భావేతబ్బం.

౫౭. తస్సేవం భావయతో యదా నిమీలేత్వా ఆవజ్జన్తస్స ఉమ్మీలితకాలే వియ ఆపాథమాగచ్ఛతి, తదా ఉగ్గహనిమిత్తం జాతం నామ హోతి. తస్స జాతకాలతో పట్ఠాయ న తస్మిం ఠానే నిసీదితబ్బం. అత్తనో వసనట్ఠానం పవిసిత్వా తత్థ నిసిన్నేన భావేతబ్బం. పాదధోవనపపఞ్చపరిహారత్థం పనస్స ఏకపటలికుపాహనా చ కత్తరదణ్డో చ ఇచ్ఛితబ్బో. అథానేన సచే తరుణో సమాధి కేనచిదేవ అసప్పాయకారణేన నస్సతి, ఉపాహనా ఆరుయ్హ కత్తరదణ్డం గహేత్వా తం ఠానం గన్త్వా నిమిత్తం ఆదాయ ఆగన్త్వా సుఖనిసిన్నేన భావేతబ్బం, పునప్పునం సమన్నాహరితబ్బం, తక్కాహతం వితక్కాహతం కాతబ్బం. తస్సేవం కరోన్తస్స అనుక్కమేన నీవరణాని విక్ఖమ్భన్తి, కిలేసా సన్నిసీదన్తి, ఉపచారసమాధినా చిత్తం సమాధియతి, పటిభాగనిమిత్తం ఉప్పజ్జతి.

తత్రాయం పురిమస్స చ ఉగ్గహనిమిత్తస్స ఇమస్స చ విసేసో, ఉగ్గహనిమిత్తే కసిణదోసో పఞ్ఞాయతి, పటిభాగనిమిత్తం థవికతో నీహతాదాసమణ్డలం వియ సుధోతసఙ్ఖథాలం వియ వలాహకన్తరా నిక్ఖన్తచన్దమణ్డలం వియ మేఘముఖే బలాకా వియ ఉగ్గహనిమిత్తం పదాలేత్వా నిక్ఖన్తమివ తతో సతగుణం సహస్సగుణం సుపరిసుద్ధం హుత్వా ఉపట్ఠాతి. తఞ్చ ఖో నేవ వణ్ణవన్తం, న సణ్ఠానవన్తం. యది హి తం ఈదిసం భవేయ్య, చక్ఖువిఞ్ఞేయ్యం సియా ఓళారికం సమ్మసనుపగం తిలక్ఖణబ్భాహతం, న పనేతం తాదిసం. కేవలఞ్హి సమాధిలాభినో ఉపట్ఠానాకారమత్తం సఞ్ఞజమేతన్తి.

౩౹౮. ఉప్పన్నకాలతో చ పనస్స పట్ఠాయ నీవరణాని విక్ఖమ్భితానేవ హోన్తి, కిలేసా సన్నిసిన్నావ, ఉపచారసమాధినా చిత్తం సమాహితమేవాతి.

దువిధో హి సమాధి ఉపచారసమాధి చ అప్పనాసమాధి చ. ద్వీహాకారేహి చిత్తం సమాధియతి ఉపచారభూమియం వా పటిలాభభూమియం వా. తత్థ ఉపచారభూమియం నీవరణప్పహానేన చిత్తం సమాహితం హోతి. పటిలాభభూమియం అఙ్గపాతుభావేన.

ద్విన్నం పన సమాధీనం ఇదం నానాకారణం, ఉపచారే అఙ్గాని న థామజాతాని హోన్తి, అఙ్గానం అథామజాతత్తా, యథా నామ దహరో కుమారకో ఉక్ఖిపిత్వా ఠపియమానో పునప్పునం భూమియం పతతి, ఏవమేవ ఉపచారే ఉప్పన్నే చిత్తం కాలేన నిమిత్తమారమ్మణం కరోతి, కాలేన భవఙ్గమోతరతి. అప్పనాయం పన అఙ్గాని థామజాతాని హోన్తి, తేసం థామజాతత్తా, యథా నామ బలవా పురిసో ఆసనా వుట్ఠాయ దివసమ్పి తిట్ఠేయ్య, ఏవమేవ అప్పనాసమాధిమ్హి ఉప్పన్నే చిత్తం సకిం భవఙ్గవారం ఛిన్దిత్వా కేవలమ్పి రత్తిం కేవలమ్పి దివసం తిట్ఠతి, కుసలజవనపటిపాటివసేనేవ పవత్తతీతి.

తత్ర యదేతం ఉపచారసమాధినా సద్ధిం పటిభాగనిమిత్తం ఉప్పన్నం, తస్స ఉప్పాదనం నామ అతిదుక్కరం. తస్మా సచే తేనేవ పల్లఙ్కేన తం నిమిత్తం వడ్ఢేత్వా అప్పనం అధిగన్తుం సక్కోతి, సున్దరం. నో చే సక్కోతి, అథానేన తం నిమిత్తం అప్పమత్తేన చక్కవత్తిగబ్భో వియ రక్ఖితబ్బం. ఏవఞ్హి –

నిమిత్తం రక్ఖతో లద్ధ-పరిహాని న విజ్జతి;
ఆరక్ఖమ్హి అసన్తమ్హి, లద్ధం లద్ధం వినస్సతి.

సత్తసప్పాయా

౩౹౯. తత్రాయం రక్ఖణవిధి –

ఆవాసో గోచరో భస్సం, పుగ్గలో భోజనం ఉతు;
ఇరియాపథోతి సత్తేతే, అసప్పాయే వివజ్జయే.

సప్పాయే సత్త సేవేథ, ఏవఞ్హి పటిపజ్జతో;
నచిరేనేవ కాలేన, హోతి కస్సచి అప్పనా.

తత్రస్స యస్మిం ఆవాసే వసన్తస్స అనుప్పన్నం వా నిమిత్తం నుప్పజ్జతి, ఉప్పన్నం వా వినస్సతి, అనుపట్ఠితా చ సతి న ఉపట్ఠాతి, అసమాహితఞ్చ చిత్తం న సమాధియతి, అయం అసప్పాయో. యత్థ నిమిత్తం ఉప్పజ్జతి చేవ థావరఞ్చ హోతి , సతి ఉపట్ఠాతి, చిత్తం సమాధియతి నాగపబ్బతవాసీపధానియతిస్సత్థేరస్స వియ, అయం సప్పాయో. తస్మా యస్మిం విహారే బహూ ఆవాసా హోన్తి, తత్థ ఏకమేకస్మిం తీణి తీణి దివసాని వసిత్వా యత్థస్స చిత్తం ఏకగ్గం హోతి, తత్థ వసితబ్బం. ఆవాససప్పాయతాయ హి తమ్బపణ్ణిదీపమ్హి చూళనాగలేణే వసన్తా తత్థేవ కమ్మట్ఠానం గహేత్వా పఞ్చసతా భిక్ఖూ అరహత్తం పాపుణింసు. సోతాపన్నాదీనం పన అఞ్ఞత్థ అరియభూమిం పత్వా తత్థ అరహత్తప్పత్తానఞ్చ గణనా నత్థి. ఏవమఞ్ఞేసుపి చిత్తలపబ్బతవిహారాదీసు.

గోచరగామో పన యో సేనాసనతో ఉత్తరేన వా దక్ఖిణేన వా నాతిదూరే దియడ్ఢకోసబ్భన్తరే హోతి సులభసమ్పన్నభిక్ఖో, సో సప్పాయో. విపరీతో అసప్పాయో.

భస్సన్తి ద్వత్తింసతిరచ్ఛానకథాపరియాపన్నం అసప్పాయం, తఞ్హిస్స నిమిత్తన్తరధానాయ సంవత్తతి. దసకథావత్థునిస్సితం సప్పాయం, తమ్పి మత్తాయ భాసితబ్బం.

పుగ్గలోపి అతిరచ్ఛానకథికో సీలాదిగుణసమ్పన్నో, యం నిస్సాయ అసమాహితం వా చిత్తం సమాధియతి, సమాహితం వా చిత్తం థిరతరం హోతి, ఏవరూపో సప్పాయో. కాయదళ్హీబహులో పన తిరచ్ఛానకథికో అసప్పాయో. సో హి తం కద్దమోదకమివ అచ్ఛం ఉదకం మలీనమేవ కరోతి, తాదిసఞ్చ ఆగమ్మ కోటపబ్బతవాసీదహరస్సేవ సమాపత్తిపి నస్సతి, పగేవ నిమిత్తం.

భోజనం పన కస్సచి మధురం, కస్సచి అమ్బిలం సప్పాయం హోతి. **ఉతు**పి కస్సచి సీతో, కస్సచి ఉణ్హో సప్పాయో హోతి. తస్మా యం భోజనం వా ఉతుం వా సేవన్తస్స ఫాసు హోతి, అసమాహితం వా చిత్తం సమాధియతి, సమాహితం వా థిరతరం హోతి, తం భోజనం సో చ ఉతు సప్పాయో. ఇతరం భోజనం ఇతరో చ ఉతు అసప్పాయో.

ఇరియాపథేసుపి కస్సచి చఙ్కమో సప్పాయో హోతి, కస్సచి సయనట్ఠాననిసజ్జానం అఞ్ఞతరో. తస్మా తం ఆవాసం వియ తీణి దివసాని ఉపపరిక్ఖిత్వా యస్మిం ఇరియాపథే అసమాహితం వా చిత్తం సమాధియతి, సమాహితం వా థిరతరం హోతి, సో సప్పాయో. ఇతరో అసప్పాయోతి వేదితబ్బో.

ఇతి ఇమం సత్తవిధం అసప్పాయం వజ్జేత్వా సప్పాయం సేవితబ్బం. ఏవం పటిపన్నస్స హి నిమిత్తాసేవనబహులస్స నచిరేనేవ కాలేన హోతి కస్సచి అప్పనా.

దసవిధఅప్పనాకోసల్లం

౬౦. యస్స పన ఏవమ్పి పటిపజ్జతో న హోతి, తేన దసవిధం అప్పనాకోసల్లం సమ్పాదేతబ్బం. తత్రాయం నయో, దసాహాకారేహి అప్పనాకోసల్లం ఇచ్ఛితబ్బం, వత్థువిసదకిరియతో, ఇన్ద్రియసమత్తపటిపాదనతో, నిమిత్తకుసలతో, యస్మిం సమయే చిత్తం పగ్గహేతబ్బం తస్మిం సమయే చిత్తం పగ్గణ్హాతి, యస్మిం సమయే చిత్తం నిగ్గహేతబ్బం తస్మిం సమయే చిత్తం నిగ్గణ్హాతి, యస్మిం సమయే చిత్తం సమ్పహంసితబ్బం తస్మిం సమయే చిత్తం సమ్పహంసేతి, యస్మిం సమయే చిత్తం అజ్ఝుపేక్ఖితబ్బం తస్మిం సమయే చిత్తం అజ్ఝుపేక్ఖతి, అసమాహితపుగ్గలపరివజ్జనతో, సమాహితపుగ్గలసేవనతో, తదధిముత్తతోతి.

౬౧. తత్థ **వత్థువిసదకిరియా** నామ అజ్ఝత్తికబాహిరానం వత్థూనం విసదభావకరణం. యదా హిస్స కేసనఖలోమాని దీఘాని హోన్తి, సరీరం వా సేదమలగ్గహితం, తదా అజ్ఝత్తికవత్థు అవిసదం హోతి అపరిసుద్ధం. యదా పనస్స చీవరం జిణ్ణం కిలిట్ఠం దుగ్గన్ధం హోతి, సేనాసనం వా ఉక్లాపం హోతి, తదా బాహిరవత్థు అవిసదం హోతి అపరిసుద్ధం. అజ్ఝత్తికబాహిరే చ వత్థుమ్హి అవిసదే ఉప్పన్నేసు చిత్తచేతసికేసు ఞాణమ్పి అపరిసుద్ధం హోతి, అపరిసుద్ధాని దీపకపల్లికవట్టితేలాని నిస్సాయ ఉప్పన్నదీపసిఖాయ ఓభాసో వియ. అపరిసుద్ధేన ఞాణేన సఙ్ఖారే సమ్మసతో సఙ్ఖారాపి అవిభూతా హోన్తి,

కమ్మట్ఠానమనుయుఞ్జతో కమ్మట్ఠానమ్పి వుడ్ఢిం విరుళ్హిం వేపుల్లం న గచ్ఛతి. విసదే పన అజ్ఝత్తికబాహిరే వత్థుమ్హి ఉప్పన్నేసు చిత్తచేతసికేసు ఞాణమ్పి విసదం హోతి పరిసుద్ధం, పరిసుద్ధాని దీపకపల్లికవట్టితేలాని నిస్సాయ ఉప్పన్నదీపసిఖాయ ఓభాసో వియ. పరిసుద్ధేన చ ఞాణేన సఙ్ఖారే సమ్మసతో సఙ్ఖారాపి విభూతా హోన్తి, కమ్మట్ఠానమనుయుఞ్జతో కమ్మట్ఠానమ్పి వుడ్ఢిం విరూళ్హిం వేపుల్లం గచ్ఛతి.

౬౨. **ఇన్ద్రియసమత్తపటిపాదనం** నామ సద్ధాదీనం ఇన్ద్రియానం సమభావకరణం. సచే హిస్స సద్ధిన్ద్రియం బలవం హోతి ఇతరాని మన్దాని, తతో వీరియిన్ద్రియం పగ్గహకిచ్చం , సతిన్ద్రియం ఉపట్ఠానకిచ్చం, సమాధిన్ద్రియం అవిక్ఖేపకిచ్చం, పఞ్ఞిన్ద్రియం దస్సనకిచ్చం కాతుం న సక్కోతి, తస్మా తం ధమ్మసభావపచ్చవేక్ఖణేన వా యథా వా మనసికరోతో బలవం జాతం, తథా అమనసికారేన హాపేతబ్బం. వక్కలిత్థేరవత్థు చేత్థ నిదస్సనం. సచే పన వీరియిన్ద్రియం బలవం హోతి, అథ నేవ సద్ధిన్ద్రియం అధిమోక్ఖకిచ్చం కాతుం సక్కోతి, న ఇతరాని ఇతరకిచ్చభేదం, తస్మా తం పస్సద్ధాదిభావనాయ హాపేతబ్బం. తత్రాపి సోణత్థేరవత్థు దస్సేతబ్బం. ఏవం సేసేసుపి ఏకస్స బలవభావే సతి ఇతరేసం అత్తనో కిచ్చేసు అసమత్థతా వేదితబ్బా. విసేసతో పనేత్థ సద్ధాపఞ్ఞానం సమాధివీరియానఞ్చ సమతం పసంసన్తి. బలవసద్ధో హి మన్దపఞ్ఞో ముద్ధప్పసన్నో హోతి, అవత్థుస్మిం పసీదతి. బలవపఞ్ఞో మన్దసద్ధో కేరాటికపక్ఖం భజతి, భేసజ్జసముట్ఠితో వియ రోగో అతేకిచ్ఛో హోతి. ఉభిన్నం సమతాయ వత్థుస్మింయేవ పసీదతి. బలవసమాధిం పన మన్దవీరియం సమాధిస్స కోసజ్జపక్ఖత్తా కోసజ్జం అభిభవతి. బలవవీరియం మన్దసమాధిం వీరియస్స ఉద్ధచ్చపక్ఖత్తా ఉద్ధచ్చం అభిభవతి. సమాధి పన వీరియేన సంయోజితో కోసజ్జే పతితుం న లభతి. వీరియం సమాధినా సంయోజితం ఉద్ధచ్చే పతితుం న లభతి, తస్మా తదుభయం సమం కాతబ్బం. ఉభయసమతాయ హి అప్పనా హోతి. అపిచ సమాధికమ్మికస్స బలవతీపి సద్ధా వట్టతి. ఏవం సద్దహన్తో ఓకప్పేన్తో అప్పనం పాపుణిస్సతి. సమాధిపఞ్ఞాసు పన సమాధికమ్మికస్స ఏకగ్గతా బలవతీ వట్టతి. ఏవఞ్హి సో అప్పనం పాపుణాతి. విపస్సనాకమ్మికస్స పఞ్ఞా బలవతీ వట్టతి. ఏవఞ్హి సో లక్ఖణపటివేధం పాపుణాతి. ఉభిన్నం పన సమతాయపి అప్పనా హోతియేవ. సతి పన సబ్బత్థ బలవతీ వట్టతి. సతి హి చిత్తం ఉద్ధచ్చపక్ఖికానం సద్ధావీరియపఞ్ఞానం వసేన ఉద్ధచ్చపాతతో కోసజ్జపక్ఖేన చ సమాధినా కోసజ్జపాతతో రక్ఖతి, తస్మా సా లోణధూపనం వియ సబ్బబ్యఞ్జనేసు, సబ్బకమ్మికఅమచ్చో వియ చ సబ్బరాజకిచ్చేసు సబ్బత్థ ఇచ్ఛితబ్బా. తేనాహ – “సతి చ పన సబ్బత్థికా వుత్తా భగవతా. కిం కారణా? చిత్తఞ్హి సతిపటిసరణం, ఆరక్ఖపచ్చుపట్ఠానా చ సతి, న వినా సతియా చిత్తస్స పగ్గహనిగ్గహో హోతీ”తి.

౬౩. **నిమిత్తకోసల్లం** నామ పథవీకసిణాదికస్స చిత్తేకగ్గతానిమిత్తస్స అకతస్స కరణకోసల్లం, కతస్స చ భావనాకోసల్లం, భావనాయ లద్ధస్స రక్ఖణకోసల్లఞ్చ, తం ఇధ అధిప్పేతం.

౬౪. కథఞ్చ **యస్మిం సమయే చిత్తం పగ్గహేతబ్బం, తస్మిం సమయే చిత్తం పగ్గణ్హాతి**? యదాస్స అతిసిథిలవీరియతాదీహి లీనం చిత్తం హోతి, తదా పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గాదయో తయో అభావేత్వా ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గాదయో భావేతి. వుత్తఞ్హేతం భగవతా –

> “సెయ్యథాపి, భిక్ఖవే, పురిసో పరిత్తం అగ్గిం ఉజ్జాలేతుకామో అస్స, సో తత్థ అల్లాని చేవ తిణాని పక్ఖిపేయ్య, అల్లాని చ గోమయాని పక్ఖిపేయ్య, అల్లాని చ కట్ఠాని పక్ఖిపేయ్య, ఉదకవాతఞ్చ దదేయ్య, పంసుకేన చ ఓకిరేయ్య, భబ్బో ను ఖో సో, భిక్ఖవే, పురిసో పరిత్తం అగ్గిం ఉజ్జాలేతున్తి? నో హేతం, భన్తే. ఏవమేవ ఖో, భిక్ఖవే, యస్మిం సమయే లీనం చిత్తం హోతి, అకాలో తస్మిం సమయే పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయ, అకాలో సమాధి…పే.…

అకాలో ఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయ. తం కిస్స హేతు? లీనం, భిక్ఖవే, చిత్తం, తం ఏతేహి ధమ్మేహి దుసముట్ఠాపయం హోతి. యస్మిం చ ఖో, భిక్ఖవే, లీనం చిత్తం హోతి, కాలో తస్మిం సమయే ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయ, కాలో వీరియసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయ, కాలో పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయ. తం కిస్స హేతు? లీనం, భిక్ఖవే, చిత్తం, తం ఏతేహి ధమ్మేహి సుసముట్ఠాపయం హోతి. సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, పురిసో పరిత్తం అగ్గిం ఉజ్జాలేతుకామో అస్స, సో తత్థ సుక్ఖాని చేవ తిణాని పక్ఖిపేయ్య, సుక్ఖాని చ గోమయాని పక్ఖిపేయ్య, సుక్ఖాని చ కట్ఠాని పక్ఖిపేయ్య, ముఖవాతఞ్చ దదేయ్య, న చ పంసుకేన ఓకిరేయ్య, భబ్బో ను ఖో సో, భిక్ఖవే, పురిసో పరిత్తం అగ్గిం ఉజ్జాలేతున్తి? ఏవం భన్తే"తి (సం॰ ని॰ ౫.౨౩౪).

ఏత్థ చ యథాసకమాహారవసేన ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గాదీనం భావనా వేదితబ్బా. వుత్తఞ్హేతం –

"అత్థి, భిక్ఖవే, కుసలాకుసలా ధమ్మా సావజ్జానవజ్జా ధమ్మా హీనప్పణీతా ధమ్మా కణ్హసుక్కసప్పటిభాగా ధమ్మా. తత్థ యోనిసో మనసికారబహులీకారో, అయమాహారో అనుప్పన్నస్స వా ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ ఉప్పన్నస్స వా ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భియ్యోభావాయ వేపుల్లాయ భావనాయ పారిపూరియా సంవత్తతీ"తి (సం॰ ని॰ ౫.౨౩౨).

తథా "అత్థి, భిక్ఖవే, ఆరమ్భధాతు నిక్కమధాతు పరక్కమధాతు. తత్థ యోనిసో మనసికారబహులీకారో, అయమాహారో అనుప్పన్నస్స వా వీరియసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ ఉప్పన్నస్స వా వీరియసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భియ్యోభావాయ వేపుల్లాయ భావనాయ పారిపూరియా సంవత్తతీ"తి (సం॰ ని॰ ౫.౨౩౨).

తథా "అత్థి, భిక్ఖవే, పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గట్ఠానియా ధమ్మా. తత్థ యోనిసో మనసికారబహులీకారో, అయమాహారో అనుప్పన్నస్స వా పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ ఉప్పన్నస్స వా పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భియ్యోభావాయ వేపుల్లాయ భావనాయ పారిపూరియా సంవత్తతీ"తి (సం॰ ని॰ ౫.౨౩౨).

తత్థ సభావసామఞ్ఞలక్ఖణపటివేధవసేన పవత్తమనసికారో కుసలాదీసు యోనిసో మనసికారో నామ. ఆరమ్భధాతుఆదీనం ఉప్పాదనవసేన పవత్తమనసికారో ఆరమ్భధాతుఆదీసు యోనిసో మనసికారో నామ. తత్థ **ఆరమ్భధాతూ**తి పఠమవీరియం వుచ్చతి. **నిక్కమధాతూ**తి కోసజ్జతో నిక్ఖన్తత్తా తతో బలవతరం. **పరక్కమధాతూ**తి పరం పరం ఠానం అక్కమనతో తతోపి బలవతరం. **పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గట్ఠానియా ధమ్మా**తి పన పీతియా ఏవ ఏతం నామం. తస్సాపి ఉప్పాదకమనసికారోవ యోనిసో మనసికారో నామ.

అపిచ సత్త ధమ్మా ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ సంవత్తన్తి పరిపుచ్ఛకతా, వత్థువిసదకిరియా, ఇన్ద్రియసమత్తపటిపాదనా, దుప్పఞ్ఞపుగ్గలపరివజ్జనా, పఞ్ఞవన్తపుగ్గలసేవనా, గమ్భీరఞాణచరియపచ్చవేక్ఖణా, తదధిముత్తతాతి.

ఏకాదసధమ్మా వీరియసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ సంవత్తన్తి అపాయాదిభయపచ్చవేక్ఖణతా, వీరియాయత్తలోకియలోకుత్తరవిసేసాధిగమానిసంసదస్సితా, "బుద్ధపచ్చేకబుద్ధమహాసావకేహి గతమగ్గో మయా గన్తబ్బో, సో

చ న సక్కా కుసీతేన గన్తు”న్తి ఏవం గమనవీథిపచ్చవేక్ఖణతా, దాయకానం మహప్ఫలభావకరణేన పిణ్డాపచాయనతా, “వీరియారమ్భస్స వణ్ణవాదీ మే సత్థా, సో చ అనతిక్కమనీయసాసనో అమ్హాకఞ్చ బహూపకారో పటిపత్తియా చ పూజియమానో పూజితో హోతి న ఇతరథా”తి ఏవం సత్థు మహత్తపచ్చవేక్ఖణతా, “సద్ధమ్మసఙ్ఖాతం మే మహాదాయజ్జం గహేతబ్బం, తఞ్చ న సక్కా కుసీతేన గహేతు”న్తి ఏవం దాయజ్జమహత్తపచ్చవేక్ఖణతా, ఆలోకసఞ్ఞామనసికారఇరియాపథపరివత్తనఅబ్భోకాససేవనాదీహి థినమిద్ధవినోదనతా, కుసీతపుగ్గలపరివజ్జనతా, ఆరద్ధవీరియపుగ్గలసేవనతా, సమ్మప్పధానపచ్చవేక్ఖణతా, తదధిముత్తతాతి.

ఏకాదసధమ్మా పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ సంవత్తన్తి బుద్ధానుస్సతి, ధమ్మ… సఙ్ఘ… సీల… చాగ… దేవతానుస్సతి, ఉపసమానుస్సతి, లూఖపుగ్గలపరివజ్జనతా, సినిద్ధపుగ్గలసేవనతా, పసాదనియసుత్తన్తపచ్చవేక్ఖణతా, తదధిముత్తతాతి. ఇతి ఇమేహి ఆకారేహి ఏతే ధమ్మే ఉప్పాదేన్తో ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గాదయో భావేతి నామ. ఏవం యస్మిం సమయే చిత్తం పగ్గహేతబ్బం, తస్మిం సమయే చిత్తం పగ్గణ్హాతి.

౬౫. కథం **యస్మిం సమయే చిత్తం నిగ్గహేతబ్బం, తస్మిం సమయే చిత్తం నిగ్గణ్హాతి**? యదాస్స అచ్చారద్ధవీరియతాదీహి ఉద్ధతం చిత్తం హోతి, తదా ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గాదయో తయో అభావేత్వా పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గాదయో భావేతి. వుత్తఞ్హేతం భగవతా –

> “సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, పురిసో మహన్తం అగ్గిక్ఖన్ధం నిబ్బాపేతుకామో అస్స, సో తత్థ సుక్ఖాని చేవ తిణాని పక్ఖిపేయ్య…పే… న చ పంసుకేన ఓకిరేయ్య, భబ్బో ను ఖో సో, భిక్ఖవే, పురిసో మహన్తం అగ్గిక్ఖన్ధం నిబ్బాపేతున్తి? నో హేతం, భన్తే. ఏవమేవ ఖో, భిక్ఖవే, యస్మిం సమయే ఉద్ధతం చిత్తం హోతి, అకాలో తస్మిం సమయే ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయ, అకాలో వీరియ…పే… అకాలో పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయ. తం కిస్స హేతు? ఉద్ధతం, భిక్ఖవే, చిత్తం, తం ఏతేహి ధమ్మేహి దువూపసమయం హోతి. యస్మిం చ ఖో, భిక్ఖవే, సమయే ఉద్ధతం చిత్తం హోతి, కాలో తస్మిం సమయే పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయ, కాలో సమాధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయ, కాలో ఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయ. తం కిస్స హేతు? ఉద్ధతం, భిక్ఖవే, చిత్తం, తం ఏతేహి ధమ్మేహి సువూపసమయం హోతి. సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, పురిసో మహన్తం అగ్గిక్ఖన్ధం నిబ్బాపేతుకామో అస్స, సో తత్థ అల్లాని చేవ తిణాని పక్ఖిపేయ్య…పే… పంసుకేన చ ఓకిరేయ్య, భబ్బో ను ఖో సో, భిక్ఖవే, పురిసో మహన్తం అగ్గిక్ఖన్ధం నిబ్బాపేతున్తి? ఏవం, భన్తే”తి (సం॰ ని॰ ౫.౨౩౪).

ఏత్థాపి యథాసకం ఆహారవసేన పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గాదీనం భావనా వేదితబ్బా. వుత్తఞ్హేతం భగవతా –

> “అత్థి, భిక్ఖవే, కాయపస్సద్ధి చిత్తపస్సద్ధి. తత్థ యోనిసో మనసికారబహులీకారో, అయమాహారో అనుప్పన్నస్స వా పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ ఉప్పన్నస్స వా పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భియ్యోభావాయ వేపుల్లాయ భావనాయ పారిపూరియా సంవత్తతీ”తి (సం॰ ని॰ ౫.౨౩౨).

> తథా “అత్థి, భిక్ఖవే, సమథనిమిత్తం అబ్యగ్గనిమిత్తం. తత్థ యోనిసో మనసికారబహులీకారో, అయమాహారో అనుప్పన్నస్స వా సమాధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ ఉప్పన్నస్స వా సమాధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భియ్యోభావాయ

వేపుల్లాయ భావనాయ పారిపూరియా సంవత్తతీ”తి (సం॰ ని॰ ౫.౨౩౨).

తథా “అత్థి, భిక్ఖవే, ఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గట్ఠానియా ధమ్మా. తత్థ యోనిసో మనసికారబహులీకారో, అయమాహారో అనుప్పన్నస్స వా ఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ ఉప్పన్నస్స వా ఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భియ్యోభావాయ వేపుల్లాయ భావనాయ పారిపూరియా సంవత్తతీ”తి (సం॰ ని॰ ౫.౨౩౨).

తత్థ యథాస్స పస్సద్ధిఆదయో ఉప్పన్నపుబ్బా, తం ఆకారం సల్లక్ఖేత్వా తేసం ఉప్పాదనవసేన పవత్తమనసికారోవ తీసుపి పదేసు యోనిసో మనసికారో నామ. **సమథనిమిత్త**న్తి చ సమథస్సేవేతమధివచనం. అవిక్ఖేపట్ఠేన చ తస్సేవ **అబ్యగ్గనిమిత్త**న్తి.

అపిచ సత్త ధమ్మా పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ సంవత్తన్తి పణీతభోజనసేవనతా, ఉతుసుఖసేవనతా, ఇరియాపథసుఖసేవనతా, మజ్ఝత్తపయోగతా, సారద్ధకాయపుగ్గలపరివజ్జనతా, పస్సద్ధకాయపుగ్గలసేవనతా, తదధిముత్తతాతి.

ఏకాదస ధమ్మా సమాధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ సంవత్తన్తి వత్థువిసదతా, నిమిత్తకుసలతా, ఇన్ద్రియసమత్తపటిపాదనతా, సమయే చిత్తస్స నిగ్గహణతా, సమయే చిత్తస్స పగ్గహణతా , నిరస్సాదస్స చిత్తస్స సద్ధాసంవేగవసేన సమ్పహంసనతా, సమ్మాపవత్తస్స అజ్ఝుపేక్ఖనతా, అసమాహితపుగ్గలపరివజ్జనతా, సమాహితపుగ్గలసేవనతా, ఝానవిమోక్ఖపచ్చవేక్ఖణతా, తదధిముత్తతాతి.

పఞ్చ ధమ్మా ఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ సంవత్తన్తి సత్తమజ్ఝత్తతా, సఙ్ఖారమజ్ఝత్తతా, సత్తసఙ్ఖారకేలాయనపుగ్గలపరివజ్జనతా, సత్తసఙ్ఖారమజ్ఝత్తపుగ్గలసేవనతా, తదధిముత్తతాతి. ఇతి ఇమేహాకారేహి ఏతే ధమ్మే ఉప్పాదేన్తో పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గాదయో భావేతి నామ. ఏవం యస్మిం సమయే చిత్తం నిగ్గహేతబ్బం తస్మిం సమయే చిత్తం నిగ్గణ్హాతి.

౬౬. కథం **యస్మిం సమయే చిత్తం సమ్పహంసితబ్బం, తస్మిం సమయే చిత్తం సమ్పహంసేతి**? యదాస్స పఞ్ఞాపయోగమన్దతాయ వా ఉపసమసుఖానధిగమేన వా నిరస్సాదం చిత్తం హోతి, తదా నం అట్ఠసంవేగవత్థుపచ్చవేక్ఖణేన సంవేజేతి. **అట్ఠ సంవేగవత్థూని** నామ జాతిజరాబ్యాధిమరణాని చత్తారి, అపాయదుక్ఖం పఞ్చమం, అతీతే వట్టమూలకం దుక్ఖం, అనాగతే వట్టమూలకం దుక్ఖం, పచ్చుప్పన్నే ఆహారపరియేట్ఠిమూలకం దుక్ఖన్తి. బుద్ధధమ్మసఙ్ఘగుణానుస్సరణేన చస్స పసాదం జనేతి. ఏవం యస్మిం సమయే చిత్తం సమ్పహంసితబ్బం, తస్మిం సమయే చిత్తం సమ్పహంసేతి.

కథం యస్మిం సమయే చిత్తం అజ్ఝుపేక్ఖితబ్బం, తస్మిం సమయే చిత్తం అజ్ఝుపేక్ఖతి? యదాస్స ఏవం పటిపజ్జతో అలీనం అనుద్ధతం అనిరస్సాదం ఆరమ్మణే సమప్పవత్తం సమథవీథిపటిపన్నం చిత్తం హోతి, తదాస్స పగ్గహనిగ్గహసమ్పహంసనేసు న బ్యాపారం ఆపజ్జతి, సారథి వియ సమప్పవత్తేసు అస్సేసు. ఏవం యస్మిం సమయే చిత్తం అజ్ఝుపేక్ఖితబ్బం, తస్మిం సమయే చిత్తం అజ్ఝుపేక్ఖతి.

అసమాహితపుగ్గలపరివజ్జనతా నామ నేక్ఖమ్మపటిపదం అనారుళ్హపుబ్బానం అనేకకిచ్చపసుతానం విక్ఖిత్తహదయానం పుగ్గలానం ఆరకా పరిచ్చాగో.

సమాహితపుగ్గలసేవనతా నామ నేక్ఖమ్మపటిపదం పటిపన్నానం సమాధిలాభీనం పుగ్గలానం కాలేన కాలం ఉపసఙ్కమనం.

తదధిముత్తతా నామ సమాధిఅధిముత్తతా సమాధిగరుసమాధినిన్నసమాధిపోణసమాధిపబ్భారతాతి అత్థో.

ఏవమేతం దసవిధం అప్పనాకోసల్లం సమ్పాదేతబ్బం.

౬౭. ఏవఞ్హి సమ్పాదయతో, అప్పనాకోసల్లం ఇమం;
పటిలద్ధే నిమిత్తస్మిం, అప్పనా సమ్పవత్తతి.

ఏవఞ్హి పటిపన్నస్స, సచే సా నప్పవత్తతి;
తథాపి న జహే యోగం, వాయమేథేవ పణ్డితో.

హిత్వా హి సమ్మావాయామం, విసేసం నామ మాణవో;
అధిగచ్ఛే పరిత్తమ్పి, ఠానమేతం న విజ్జతి.

చిత్తప్పవత్తిఆకారం, తస్మా సల్లక్ఖయం బుధో;
సమతం వీరియస్సేవ, యోజయేథ పునప్పునం.

ఈసకమ్పి లయం యన్తం, పగ్గణ్హేథేవ మానసం;
అచ్చారద్ధం నిసేధేత్వా, సమమేవ పవత్తయే.

రేణుమ్హి ఉప్పలదలే, సుత్తే నావాయ నాళియా;
యథా మధుకరాదీనం, పవత్తి సమ్మవణ్ణితా.

లీనఉద్ధతభావేహి, మోచయిత్వాన సబ్బసో;
ఏవం నిమిత్తాభిముఖం, మానసం పటిపాదయేతి.

నిమిత్తాభిముఖపటిపాదనం

౬౮. తత్రాయమత్థదీపనా – యథా హి అఛేకో మధుకరో అసుకస్మిం రుక్ఖే పుప్ఫం పుప్ఫితన్తి ఞత్వా తిక్ఖేన వేగేన పక్ఖన్దో తం అతిక్కమిత్వా పటినివత్తేన్తో ఖీణే రేణుమ్హి సమ్పాపుణాతి. అపరో అఛేకో మన్దేన జవేన పక్ఖన్దో ఖీణేయేవ సమ్పాపుణాతి. ఛేకో పన సమేన జవేన పక్ఖన్దో సుఖేన పుప్ఫరాసిం సమ్పత్వా యావదిచ్ఛకం రేణుం ఆదాయ మధుం సమ్పాదేత్వా మధురసమనుభవతి.

యథా చ సల్లకత్తఅన్తేవాసికేసు ఉదకథాలగతే ఉప్పలపత్తే సత్థకమ్మం సిక్ఖన్తేసు ఏకో అఛేకో వేగేన సత్థం పాతేన్తో ఉప్పలపత్తం ద్విధా వా ఛిన్దతి, ఉదకే వా పవేసేతి. అపరో అఛేకో ఛిజ్జనపవేసనభయా సత్థకేన ఫుసితుమ్పి న విసహతి. ఛేకో పన సమేన పయోగేన తత్థ సత్థపహారం దస్సేత్వా పరియోదాతసిప్పో హుత్వా తథారూపేసు ఠానేసు కమ్మం కత్వా లాభం లభతి.

యథా చ యో చతుబ్యామప్పమాణం మక్కటసుత్తమాహరతి, సో చత్తారి సహస్సాని లభతీతి రఞ్ఞా వుత్తే ఏకో అఛేకపురిసో వేగేన మక్కటసుత్తమాకడ్ఢన్తో తహిం తహిం ఛిన్దతియేవ. అపరో అఛేకో ఛేదనభయా హత్థేన ఫుసితుమ్పి న విసహతి. ఛేకో పన కోటితో పట్ఠాయ సమేన పయోగేన దణ్డకే వేఠేత్వా ఆహరిత్వా లాభం లభతి.

యథా చ అఛేకో నియామకో బలవవాతే లఙ్కారం పూరేన్తో నావం విదేసం పక్ఖన్దాపేతి. అపరో అఛేకో మన్దవాతే లఙ్కారం ఓరోపేన్తో నావం తత్థేవ ఠపేతి. ఛేకో పన మన్దవాతే లఙ్కారం పూరేత్వా బలవవాతే అడ్ఢలఙ్కారం కత్వా సోత్థినా ఇచ్ఛితట్ఠానం పాపుణాతి.

యథా చ యో తేలేన అఛడ్డేన్తో నాళిం పూరేతి, సో లాభం లభతీతి ఆచరియేన అన్తేవాసికానం వుత్తే ఏకో అఛేకో లాభలుద్ధో వేగేన పూరేన్తో తేలం ఛడ్డేతి. అపరో అఛేకో తేలఛడ్డనభయా ఆసిఞ్చితుమ్పి న విసహతి. ఛేకో పన సమేన పయోగేన పూరేత్వా లాభం లభతి.

ఏవమేవ ఏకో భిక్ఖు ఉప్పన్నే నిమిత్తే సీఘమేవ అప్పనం పాపుణిస్సామీతి గాళ్హం వీరియం కరోతి, తస్స చిత్తం అచ్చారద్ధవీరియత్తా ఉద్ధచ్చే పతతి, సో న సక్కోతి అప్పనం పాపుణితుం. ఏకో అచ్చారద్ధవీరియతాయ దోసం దిస్వా కిం దానిమే అప్పనాయాతి వీరియం హాపేతి, తస్స చిత్తం అతిలీనవీరియత్తా కోసజ్జే పతతి, సోపి న సక్కోతి అప్పనం పాపుణితుం. యో పన ఈసకమ్పి లీనం లీనభావతో ఉద్ధతం ఉద్ధచ్చతో మోచేత్వా సమేన పయోగేన నిమిత్తాభిముఖం పవత్తేతి, సో అప్పనం పాపుణాతి, తాదిసేన భవితబ్బం. ఇమమత్థం సన్ధాయ ఏతం వుత్తం –

రేణుమ్హి ఉప్పలదలే, సుత్తే నావాయ నాళియా;
యథా మధుకరాదీనం, పవత్తి సమ్మవణ్ణితా.

లీనఉద్ధతభావేహి , మోచయిత్వాన సబ్బసో;
ఏవం నిమిత్తాభిముఖం, మానసం పటిపాదయేతి.

పఠమజ్ఝానకథా

౬౯. ఇతి ఏవం నిమిత్తాభిముఖం మానసం పటిపాదయతో పనస్స ఇదాని అప్పనా ఇజ్ఝిస్సతీతి భవఙ్గం ఉపచ్ఛిన్దిత్వా పథవీ పథవీతి అనుయోగవసేన ఉపట్ఠితం తదేవ పథవీకసిణం ఆరమ్మణం కత్వా మనోద్వారావజ్జనముప్పజ్జతి. తతో తస్మింయేవారమ్మణే చత్తారి పఞ్చ వా జవనాని జవన్తి. తేసు అవసానే ఏకం రూపావచరం, సేసాని కామావచరాని. పకతిచిత్తేహి బలవతరవితక్కవిచారపీతిసుఖచిత్తేకగ్గతాని యాని అప్పనాయ పరికమ్మత్తా **పరికమ్మానీ**తిపి, యథా గామాదీనం ఆసన్నపదేసో గామూపచారో నగరూపచారోతి వుచ్చతి, ఏవం అప్పనాయ ఆసన్నత్తా సమీపచారత్తా వా

ఉపచారానీతిపి, ఇతో పుబ్బే పరికమ్మానం, ఉపరి అప్పనాయ చ అనులోమతో **అనులోమానీ**తిపి వుచ్చన్తి. యఞ్చేత్థ సబ్బన్తిమం, తం పరిత్తగోత్తాభిభవనతో, మహగ్గతగోత్తభావనతో చ **గోత్రభూ**తిపి వుచ్చతి. అగహితగ్గహణేన పనేత్థ పఠమం పరికమ్మం, దుతియం ఉపచారం, తతియం అనులోమం, చతుత్థం గోత్రభు. పఠమం వా ఉపచారం, దుతియం అనులోమం, తతియం గోత్రభు, చతుత్థం పఞ్చమం వా అప్పనాచిత్తం. చతుత్థమేవ హి పఞ్చమం వా అప్పేతి, తఞ్చ ఖో ఖిప్పాభిఞ్ఞదన్ధాభిఞ్ఞవసేన. తతో పరం జవనం పతతి. భవఙ్గస్స వారో హోతి.

ఆభిధమ్మికగోదత్తత్థేరో పన "పురిమా పురిమా కుసలా ధమ్మా పచ్ఛిమానం పచ్ఛిమానం కుసలానం ధమ్మానం ఆసేవనపచ్చయేన పచ్చయో"తి (పట్ఠా॰ ౧.౧.౧౨) ఇమం సుత్తం వత్వా ఆసేవనపచ్చయేన పచ్ఛిమో పచ్ఛిమో ధమ్మో బలవా హోతి, తస్మా ఛట్ఠేపి సత్తమేపి అప్పనా హోతీతి ఆహ, తం అట్ఠకథాసు "అత్తనో మతిమత్తం థేరస్సేత"న్తి వత్వా పటిక్ఖిత్తం. చతుత్థపఞ్చమేసుయేవ పన అప్పనా హోతి. పరతో జవనం పతితం నామ హోతి, భవఙ్గస్స ఆసన్నత్తాతి వుత్తం . తమేవ విచారేత్వా వుత్తత్తా న సక్కా పటిక్ఖిపితుం. యథా హి పురిసో ఛిన్నపపాతాభిముఖో ధావన్తో ఠాతుకామోపి పరియన్తే పాదం కత్వా ఠాతుం న సక్కోతి పపాతే ఏవ పతతి, ఏవం ఛట్ఠే వా సత్తమే వా అప్పేతుం న సక్కోతి, భవఙ్గస్స ఆసన్నత్తా. తస్మా చతుత్థపఞ్చమేసుయేవ అప్పనా హోతీతి వేదితబ్బా.

సా చ పన ఏకచిత్తక్ఖణికాయేవ. సత్తసు హి ఠానేసు అద్ధానపరిచ్ఛేదో నామ నత్థి పఠమప్పనాయం, లోకియాభిఞ్ఞాసు, చతూసు మగ్గేసు, మగ్గానన్తరఫలే, రూపారూపభవేసు భవఙ్గజ్ఝానే, నిరోధస్స పచ్చయే నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనే, నిరోధా వుట్ఠహన్తస్స ఫలసమాపత్తియన్తి. ఏత్థ మగ్గానన్తరఫలం తిణ్ణం ఉపరి న హోతి. నిరోధస్స పచ్చయో నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనం ద్విన్నముపరి న హోతి. రూపారూపేసు భవఙ్గస్స పరిమాణం నత్థి, సేసట్ఠానేసు ఏకమేవ చిత్తన్తి. ఇతి ఏకచిత్తక్ఖణికాయేవ అప్పనా. తతో భవఙ్గపాతో. అథ భవఙ్గం వోచ్ఛిన్దిత్వా ఝానపచ్చవేక్ఖణత్థాయ ఆవజ్జనం, తతో ఝానపచ్చవేక్ఖణన్తి.

ఏత్తావతా చ పనేస వివిచ్చేవ కామేహి వివిచ్చ అకుసలేహి ధమ్మేహి సవితక్కం సవిచారం వివేకజం పీతిసుఖం పఠమం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరతి (ధ॰ స॰ ౧౬౦; దీ॰ ని॰ ౧.౨౨౬). ఏవమనేన పఞ్చఙ్గవిప్పహీనం పఞ్చఙ్గసమన్నాగతం తివిధకల్యాణం దసలక్ఖణసమ్పన్నం పఠమం ఝానం అధిగతం హోతి పథవీకసిణం.

౭౦. తత్థ **వివిచ్చేవ కామేహీ**తి కామేహి వివిచ్చిత్వా వినా హుత్వా అపక్కమిత్వా. యో పనాయమేత్థ ఏవకారో, సో నియమత్థోతి వేదితబ్బో. యస్మా చ నియమత్థో, తస్మా తస్మిం పఠమజ్ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరణసమయే అవిజ్జమానానమ్పి కామానం తస్స పఠమజ్ఝానస్స పటిపక్ఖభావం కామపరిచ్చాగేనేవ చస్స అధిగమం దీపేతి.

కథం? "వివిచ్చేవ కామేహీ"తి ఏవఞ్హి నియమే కరియమానే ఇదం పఞ్ఞాయతి, నూన ఝానస్స కామా పటిపక్ఖభూతా యేసు సతి ఇదం నప్పవత్తతి, అన్ధకారే సతి పదీపోభాసో వియ. తేసం పరిచ్చాగేనేవ చస్స అధిగమో హోతి, ఓరిమతీరపరిచ్చాగేన పారిమతీరస్సేవ. తస్మా నియమం కరోతీతి.

తత్థ సియా, కస్మా పనేస పుబ్బపదేయేవ వుత్తో, న ఉత్తరపదే, కిం అకుసలేహి ధమ్మేహి అవివిచ్చాపి ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరేయ్యాతి? న ఖో పనేతం ఏవం దట్ఠబ్బం. తంనిస్సరణతో హి పుబ్బపదే ఏస వుత్తో.

కామధాతుసమతిక్కమనతో హి కామరాగపటిపక్ఖతో చ ఇదం ఝానం కామానమేవ నిస్సరణం. యథాహ, “కామానమేతం నిస్సరణం యదిదం నేక్ఖమ్మ”న్తి (దీ॰ ని॰ ౩.౩౫౩). ఉత్తరపదేపి పన యథా “ఇధేవ, భిక్ఖవే, సమణో, ఇధ దుతియో సమణో”తి (మ॰ ని॰ ౧.౧౩౯; అ॰ ని॰ ౪.౨౪౧) ఏత్థ ఏవకారో ఆనేత్వా వుచ్చతి, ఏవం వత్తబ్బో. న హి సక్కా ఇతో అఞ్ఞేహిపి నీవరణసఙ్ఖాతేహి అకుసలధమ్మేహి అవివిచ్చ ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరితుం. తస్మా “వివిచ్చేవ కామేహి వివిచ్చేవ అకుసలేహి ధమ్మేహీ”తి ఏవం పదద్వయేపి ఏస దట్ఠబ్బో. పదద్వయేపి చ కిఞ్చాపి వివిచ్చాతి ఇమినా సాధారణవచనేన తదఙ్గవివేకాదయో, కాయవివేకాదయో చ సబ్బేపి వివేకా సఙ్గహం గచ్ఛన్తి, తథాపి కాయవివేకో చిత్తవివేకో విక్ఖమ్భనవివేకోతి తయో ఏవ ఇధ దట్ఠబ్బా.

కామేహీతి ఇమినా పన పదేన యే చ నిద్దేసే “కతమే వత్థుకామా, మనాపియా రూపా”తిఆదినా (మహాని॰ ౧) నయేన వత్థుకామా వుత్తా, యే చ తత్థేవ విభఙ్గే చ “ఛన్దో కామో, రాగో కామో, ఛన్దరాగో కామో, సఙ్కప్పో కామో, రాగో కామో, సఙ్కప్పరాగో కామో, ఇమే వుచ్చన్తి కామా”తి (మహాని॰ ౧; విభ॰ ౨౬౪) ఏవం కిలేసకామా వుత్తా, తే సబ్బేపి సఙ్గహితాఇచ్చేవ దట్ఠబ్బా. ఏవఞ్హి సతి వివిచ్చేవ కామేహీతి వత్థుకామేహిపి వివిచ్చేవాతి అత్థో యుజ్జతి, తేన కాయవివేకో వుత్తో హోతి. వివిచ్చ అకుసలేహి ధమ్మేహీతి కిలేసకామేహి సబ్బాకుసలేహి వా వివిచ్చాతి అత్థో యుజ్జతి, తేన చిత్తవివేకో వుత్తో హోతి. పురిమేన చేత్థ వత్థుకామేహి వివేకవచనతో ఏవ కామసుఖపరిచ్చాగో, దుతియేన కిలేసకామేహి వివేకవచనతో నేక్ఖమ్మసుఖపరిగ్గహో విభావితో హోతి. ఏవం వత్థుకామకిలేసకామవివేకవచనతోయేవ చ ఏతేసం పఠమేన సంకిలేసవత్థుప్పహానం, దుతియేన సంకిలేసప్పహానం. పఠమేన లోలభావస్స హేతుపరిచ్చాగో, దుతియేన బాలభావస్స. పఠమేన చ పయోగసుద్ధి , దుతియేన ఆసయపోసనం విభావితం హోతీతి విఞ్ఞాతబ్బం. ఏస తావ నయో కామేహీతి ఏత్థ వుత్తకామేసు వత్థుకామపక్ఖే.

కిలేసకామపక్ఖే పన ఛన్దోతి చ రాగోతి చ ఏవమాదీహి అనేకభేదో కామచ్ఛన్దోయేవ కామోతి అధిప్పేతో. సో చ అకుసలపరియాపన్నోపి సమానో “తత్థ కతమో కామో ఛన్దో కామో”తిఆదినా (విభ॰ ౨౬౪) నయేన విభఙ్గే ఝానపటిపక్ఖతో విసుం వుత్తో. కిలేసకామత్తా వా పురిమపదే వుత్తో, అకుసలపరియాపన్నత్తా దుతియపదే. అనేకభేదతో చస్స కామతోతి అవత్వా కామేహీతి వుత్తం.

అఞ్ఞేసమ్పి చ ధమ్మానం అకుసలభావే విజ్జమానే “తత్థ కతమే అకుసలా ధమ్మా, కామచ్ఛన్దో”తిఆదినా నయేన విభఙ్గే ఉపరి ఝానఙ్గానం పచ్చనీకపటిపక్ఖభావదస్సనతో నీవరణానేవ వుత్తాని. నీవరణాని హి ఝానఙ్గపచ్చనీకాని, తేసం ఝానఙ్గానేవ పటిపక్ఖాని విద్ధంసకాని విఘాతకానీతి వుత్తం హోతి. తథా హి **సమాధి కామచ్ఛన్దస్స పటిపక్ఖో, పీతి బ్యాపాదస్స, వితక్కో థినమిద్ధస్స, సుఖం ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చస్స, విచారో విచికిచ్ఛాయా**తి పేటకే వుత్తం.

ఏవమేత్థ వివిచ్చేవ కామేహీతి ఇమినా కామచ్ఛన్దస్స విక్ఖమ్భనవివేకో వుత్తో హోతి. వివిచ్చ అకుసలేహి ధమ్మేహీతి ఇమినా పఞ్చన్నమ్పి నీవరణానం, అగహితగ్గహణేన పన పఠమేన కామచ్ఛన్దస్స, దుతియేన సేసనీవరణానం. తథా పఠమేన తీసు అకుసలమూలేసు పఞ్చకామగుణభేదవిసయస్స లోభస్స, దుతియేన ఆఘాతవత్థుభేదాదివిసయానం దోసమోహానం. ఓఘాదీసు వా ధమ్మేసు పఠమేన కామోఘకామయోగకామాసవకాముపాదానఅభిజ్ఝాకాయగన్థకామరాగసంయోజనానం, దుతియేన

అవసేసఓఘయోగాసవఉపాదానగన్థసంయోజనానం. పఠమేన చ తణ్హాయ తంసమ్పయుత్తకానఞ్చ, దుతియేన అవిజ్జాయ తంసమ్పయుత్తకానఞ్చ. అపిచ పఠమేన లోభసమ్పయుత్తానం అట్ఠన్నం చిత్తుప్పాదానం, దుతియేన సేసానం చతున్నం అకుసలచిత్తుప్పాదానం విక్ఖమ్భనవివేకో వుత్తో హోతీతి వేదితబ్బో. అయం తావ వివిచ్చేవ కామేహి వివిచ్చ అకుసలేహి ధమ్మేహీతి ఏత్థ అత్థప్పకాసనా.

౭౧. ఏత్తావతా చ పఠమస్స ఝానస్స పహానఙ్గం దస్సేత్వా ఇదాని సమ్పయోగఙ్గం దస్సేతుం సవితక్కం సవిచారన్తిఆది వుత్తం. తత్థ వితక్కనం **వితక్కో,** ఊహనన్తి వుత్తం హోతి. స్వాయం ఆరమ్మణే చిత్తస్స అభినిరోపనలక్ఖణో, ఆహననపరియాహననరసో. తథా హి తేన యోగావచరో ఆరమ్మణం వితక్కాహతం వితక్కపరియాహతం కరోతీతి వుచ్చతి. ఆరమ్మణే చిత్తస్స ఆనయనపచ్చుపట్ఠానో.

విచరణం **విచారో,** అనుసఞ్చరణన్తి వుత్తం హోతి. స్వాయం ఆరమ్మణానుమజ్జనలక్ఖణో, తత్థ సహజాతానుయోజనరసో, చిత్తస్స అనుప్పబన్ధనపచ్చుపట్ఠానో.

సన్తేపి చ నేసం కత్థచి అవిప్పయోగే ఓళారికట్ఠేన పుబ్బఙ్గమట్ఠేన చ ఘణ్డాభిఘాతో వియ చేతసో పఠమాభినిపాతో వితక్కో. సుఖుమట్ఠేన అనుమజ్జనసభావేన చ ఘణ్డానురవో వియ అనుప్పబన్ధో విచారో. విప్ఫారవా చేత్థ వితక్కో పఠముప్పత్తికాలే పరిప్ఫన్దనభూతో చిత్తస్స ఆకాసే ఉప్పతితుకామస్స పక్ఖినో పక్ఖవిక్ఖేపో వియ పదుమాభిముఖపాతో వియ చ గన్ధానుబన్ధచేతసో భమరస్స. సన్తవుత్తి విచారో నాతిపరిప్ఫన్దనభావో చిత్తస్స ఆకాసే ఉప్పతితస్స పక్ఖినో పక్ఖప్పసారణం వియ, పరిబ్భమనం వియ చ పదుమాభిముఖపతితస్స భమరస్స పదుమస్స ఉపరిభాగే. దుకనిపాతట్ఠకథాయం పన “ఆకాసే గచ్ఛతో మహాసకుణస్స ఉభోహి పక్ఖేహి వాతం గహేత్వా పక్ఖే సన్నిసీదాపేత్వా గమనం వియ ఆరమ్మణే చేతసో అభినిరోపనభావేన పవత్తో వితక్కో. వాతగ్గహణత్థం పక్ఖే ఫన్దాపయమానస్స గమనం వియ అనుమజ్జనభావేన పవత్తో విచారో”తి వుత్తం, తం అనుప్పబన్ధేన పవత్తియం యుజ్జతి. సో పన నేసం విసేసో పఠమదుతియజ్ఝానేసు పాకటో హోతి.

అపిచ మలగ్గహితం కంసభాజనం ఏకేన హత్థేన దళ్హం గహేత్వా ఇతరేన హత్థేన చుణ్ణతేలవాలణ్డుపకేన పరిమజ్జన్తస్స దళ్హగహణహత్థో వియ వితక్కో, పరిమజ్జనహత్థో వియ విచారో. తథా కుమ్భకారస్స దణ్డప్పహారేన చక్కం భమయిత్వా భాజనం కరోన్తస్స ఉప్పీళనహత్థో వియ వితక్కో, ఇతో చితో చ సఞ్చరణహత్థో వియ విచారో. తథా మణ్డలం కరోన్తస్స మజ్ఝే సన్నిరుమ్భిత్వా ఠితకణ్టకో వియ అభినిరోపనో వితక్కో, బహి పరిబ్భమనకణ్టకో వియ అనుమజ్జనో విచారో. ఇతి ఇమినా చ వితక్కేన ఇమినా చ విచారేన సహ వత్తతి రుక్ఖో వియ పుప్ఫేన ఫలేన చాతి ఇదం ఝానం “సవితక్కం సవిచార”న్తి వుచ్చతి. విభఙ్గే పన “ఇమినా చ వితక్కేన ఇమినా చ విచారేన ఉపేతో హోతి సముపేతో”తిఆదినా (విభ॰ ౫౬౫) నయేన పుగ్గలాధిట్ఠానా దేసనా కతా. అత్థో పన తత్రాపి ఏవమేవ దట్ఠబ్బో.

వివేకజన్తి ఏత్థ వివిత్తి వివేకో, నీవరణవిగమోతి అత్థో. వివిత్తోతి వా వివేకో, నీవరణవివిత్తో ఝానసమ్పయుత్తధమ్మరాసీతి అత్థో. తస్మా వివేకా, తస్మిం వా వివేకే జాతన్తి వివేకజం.

౭౨. **పీతిసుఖ**న్తి ఏత్థ పీణయతీతి పీతి. సా సమ్పియాయనలక్ఖణా, కాయచిత్తపీననరసా, ఫరణరసా వా, ఓదగ్యపచ్చుపట్ఠానా. సా పనేసా ఖుద్దికా పీతి, ఖణికాపీతి, ఓక్కన్తికాపీతి, ఉబ్బేగాపీతి, ఫరణాపీతీతి పఞ్చవిధా హోతి. తత్థ

ఖుద్దికాపీతి సరీరే లోమహంసమత్తమేవ కాతుం సక్కోతి. **ఖణికాపీతి** ఖణే ఖణే విజ్జుప్పాదసదిసా హోతి. **ఓక్కన్తికాపీతి** సముద్దతీరం వీచి వియ కాయం ఓక్కమిత్వా ఓక్కమిత్వా భిజ్జతి. **ఉబ్బేగాపీతి** బలవతీ హోతి కాయం ఉద్ధగ్గం కత్వా ఆకాసే లఙ్ఘాపనప్పమాణప్పత్తా. తథా హి పుణ్ణవల్లికవాసీ **మహాతిస్సత్థేరో** పుణ్ణమదివసే సాయం చేతియఙ్గణం గన్త్వా చన్దాలోకం దిస్వా మహాచేతియాభిముఖో హుత్వా "ఇమాయ వత వేలాయ చతస్సో పరిసా మహాచేతియం వన్దన్తీ"తి పకతియా దిట్ఠారమ్మణవసేన బుద్ధారమ్మణం ఉబ్బేగాపీతిం ఉప్పాదేత్వా సుధాతలే పహటచిత్రగేణ్డుకో వియ ఆకాసే ఉప్పతిత్వా మహాచేతియఙ్గణేయేవ పతిట్ఠాసి. తథా గిరికణ్డకవిహారస్స ఉపనిస్సయే వత్తకాలకగామే **ఏకా కులధీతాపి** బలవబుద్ధారమ్మణాయ ఉబ్బేగాపీతియా ఆకాసే లఙ్ఘేసి.

తస్సా కిర మాతాపితరో సాయం ధమ్మస్సవనత్థాయ విహారం గచ్ఛన్తా "అమ్మ త్వం గరుభారా అకాలే విచరితుం న సక్కోసి, మయం తుయ్హం పత్తిం కత్వా ధమ్మం సోస్సామా"తి అగమంసు. సా గన్తుకామాపి తేసం వచనం పటిబాహితుం అసక్కోన్తీ ఘరే ఓహీయిత్వా ఘరాజిరే ఠత్వా చన్దాలోకేన గిరికణ్డకే ఆకాసచేతియఙ్గణం ఓలోకేన్తీ చేతియస్స దీపపూజం అద్దస, చతస్సో చ పరిసా మాలాగన్ధాదీహి చేతియపూజం కత్వా పదక్ఖిణం కరోన్తియో భిక్ఖుసఙ్ఘస్స చ గణసజ్ఝాయసద్దం అస్సోసి. అథస్సా "ధఞ్ఞావతిమే, యే విహారం గన్త్వా ఏవరూపే చేతియఙ్గణే అనుసఞ్చరితుం, ఏవరూపఞ్చ మధురధమ్మకథం సోతుం లభన్తీ"తి ముత్తరాసిసదిసం చేతియం పస్సన్తియా ఏవ ఉబ్బేగాపీతి ఉదపాది. సా ఆకాసే లఙ్ఘిత్వా మాతాపితూనం పురిమతరంయేవ ఆకాసతో చేతియఙ్గణే ఓరుయ్హ చేతియం వన్దిత్వా ధమ్మం సుణమానా అట్ఠాసి. అథ నం మాతాపితరో ఆగన్త్వా "అమ్మ త్వం కతరేన మగ్గేన ఆగతాసీ"తి పుచ్ఛింసు. సా "ఆకాసేన ఆగతామ్హి, న మగ్గేనా"తి వత్వా "అమ్మ ఆకాసేన నామ ఖీణాసవా సఞ్చరన్తి, త్వం కథం ఆగతా"తి వుత్తా ఆహ – "మయ్హం చన్దాలోకేన చేతియం ఆలోకేన్తియా ఠితాయ బుద్ధారమ్మణా బలవపీతి ఉప్పజ్జి. అథాహం నేవ అత్తనో ఠితభావం, న నిసిన్నభావం అఞ్ఞాసిం, గహితనిమిత్తేనేవ పన ఆకాసే లఙ్ఘిత్వా చేతియఙ్గణే పతిట్ఠితామ్హీ"తి.

ఏవం ఉబ్బేగాపీతి ఆకాసే లఙ్ఘాపనప్పమాణా హోతి. ఫరణాపీతియా పన ఉప్పన్నాయ సకలసరీరం ధమిత్వా పూరితవత్థి వియ మహతా ఉదకోఘేన పక్ఖన్దపబ్బతకుచ్ఛి వియ చ అనుపరిప్ఫుటం హోతి.

సా పనేసా పఞ్చవిధా పీతి గబ్భం గణ్హన్తీ పరిపాకం గచ్ఛన్తీ దువిధం పస్సద్ధిం పరిపూరేతి కాయపస్సద్ధిఞ్చ చిత్తపస్సద్ధిఞ్చ. పస్సద్ధి గబ్భం గణ్హన్తీ పరిపాకం గచ్ఛన్తీ దువిధమ్పి సుఖం పరిపూరేతి కాయికఞ్చ చేతసికఞ్చ. సుఖం గబ్భం గణ్హన్తం పరిపాకం గచ్ఛన్తం తివిధం సమాధిం పరిపూరేతి ఖణికసమాధిం ఉపచారసమాధిం అప్పనా సమాధిన్తి. తాసు యా అప్పనాసమాధిస్స మూలం హుత్వా వడ్ఢమానా సమాధిసమ్పయోగం గతా ఫరణాపీతి, అయం ఇమస్మిం అత్థే అధిప్పేతా పీతీతి.

౭౩. ఇతరం పన సుఖనం సుఖం, సుట్ఠు వా ఖాదతి, ఖనతి చ కాయచిత్తాబాధన్తి సుఖం, తం సాతలక్ఖణం, సమ్పయుత్తానం ఉపబ్రూహనరసం, అనుగ్గహపచ్చుపట్ఠానం. సతిపి చ నేసం కత్థచి అవిప్పయోగే ఇట్ఠారమ్మణపటిలాభతుట్ఠి పీతి. పటిలద్ధరసానుభవనం సుఖం. యత్థ పీతి, తత్థ సుఖం. యత్థ సుఖం, తత్థ న నియమతో పీతి. సఙ్ఖారక్ఖన్ధసఙ్గహితా పీతి. వేదనాక్ఖన్ధసఙ్గహితం సుఖం. కన్తారఖిన్నస్స వనన్తుదకదస్సనసవనేసు వియ పీతి. వనచ్ఛాయాపవేసనఉదకపరిభోగేసు వియ సుఖం. తస్మిం తస్మిం సమయే పాకటభావతో చేతం వుత్తన్తి వేదితబ్బం. ఇతి అయఞ్చ పీతి ఇదఞ్చ సుఖం అస్స ఝానస్స, అస్మిం వా ఝానే అత్థీతి ఇదం ఝానం పీతిసుఖన్తి వుచ్చతి.

అథ వా పీతి చ సుఖఞ్చ పీతిసుఖం, ధమ్మవినయాదయో వియ. వివేకజం పీతిసుఖమస్స ఝానస్స, అస్మిం వా ఝానే అత్థీతి ఏవమ్పి **వివేకజంపీతిసుఖం**. యథేవ హి ఝానం, ఏవం పీతిసుఖమ్పేత్థ వివేకజమేవ హోతి, తఞ్చస్స అత్థి, తస్మా ఏకపదేనేవ "వివేకజంపీతిసుఖ"న్తిపి వత్తుం యుజ్జతి. విభఙ్గే పన "ఇదం సుఖం ఇమాయ పీతియా సహగత"న్తిఆదినా (విభ॰ ౫౬౭) నయేన వుత్తం. అత్థో పన తత్థాపి ఏవమేవ దట్ఠబ్బో.

పఠమం ఝానన్తి ఇదం పరతో ఆవిభవిస్సతి. **ఉపసమ్పజ్జా**తి ఉపగన్త్వా, పాపుణిత్వాతి వుత్తం హోతి. ఉపసమ్పాదయిత్వా వా, నిప్ఫాదేత్వాతి వుత్తం హోతి. విభఙ్గే పన "ఉపసమ్పజ్జాతి పఠమస్స ఝానస్స లాభో పటిలాభో పత్తి సమ్పత్తి ఫుసనా సచ్ఛికిరియా ఉపసమ్పదా"తి వుత్తం. తస్సాపి ఏవమేవత్థో దట్ఠబ్బో. **విహరతీ**తి తదనురూపేన ఇరియాపథవిహారేన ఇతివుత్తప్పకారఝానసమఙ్గీ హుత్వా అత్తభావస్స ఇరియం వుత్తిం పాలనం యపనం యాపనం చారం విహారం అభినిప్ఫాదేతి . వుత్తఞ్హేతం విభఙ్గే "విహరతీతి ఇరియతి వత్తతి పాలేతి యపేతి యాపేతి చరతి విహరతి, తేన వుచ్చతి విహరతీ"తి (విభ॰ ౫౪౦).

పఞ్చఙ్గవిప్పహీనాది

౭౫. యం పన వుత్తం "**పఞ్చఙ్గవిప్పహీనం పఞ్చఙ్గసమన్నాగత**"న్తి, తత్థ కామచ్ఛన్దో, బ్యాపాదో, థినమిద్ధం, ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చం, విచికిచ్ఛాతి ఇమేసం పఞ్చన్నం నీవరణానం పహానవసేన పఞ్చఙ్గవిప్పహీనతా వేదితబ్బా. న హి ఏతేసు అప్పహీనేసు ఝానం ఉప్పజ్జతి. తేనస్సేతాని పహానఙ్గానీతి వుచ్చన్తి. కిఞ్చాపి హి ఝానక్ఖణే అఞ్ఞేపి అకుసలా ధమ్మా పహీయన్తి, తథాపి ఏతానేవ విసేసేన ఝానన్తరాయకరాని. కామచ్ఛన్దేన హి నానావిసయప్పలోభితం చిత్తం న ఏకత్తారమ్మణే సమాధియతి. కామచ్ఛన్దాభిభూతం వా తం న కామధాతుప్పహానాయ పటిపదం పటిపజ్జతి. బ్యాపాదేన చారమ్మణే పటిహఞ్ఞమానం న నిరన్తరం పవత్తతి . థినమిద్ధాభిభూతం అకమ్మఞ్ఞం హోతి. ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చపరేతం అవూపసన్తమేవ హుత్వా పరిబ్భమతి. విచికిచ్ఛాయ ఉపహతం ఝానాధిగమసాధికం పటిపదం నారోహతి. ఇతి విసేసేన ఝానన్తరాయకరత్తా ఏతానేవ **పహానఙ్గానీ**తి వుత్తానీతి.

యస్మా పన వితక్కో ఆరమ్మణే చిత్తం అభినిరోపేతి, విచారో అనుప్పబన్ధతి, తేహి అవిక్ఖేపాయ సమ్పాదితప్పయోగస్స చేతసో పయోగసమ్పత్తిసమ్భవా పీతి పీణనం, సుఖఞ్చ ఉపబ్రూహనం కరోతి. అథ నం ససేససమ్పయుత్తధమ్మం ఏతేహి అభినిరోపనానుప్పబన్ధనపీణనఉపబ్రూహనేహి అనుగ్గహితా ఏకగ్గతా ఏకత్తారమ్మణే సమం సమ్మా చ ఆధియతి, తస్మా వితక్కో విచారో పీతి సుఖం చిత్తేకగ్గతాతి ఇమేసం పఞ్చన్నం ఉప్పత్తివసేన పఞ్చఙ్గసమన్నాగతతా వేదితబ్బా. ఉప్పన్నేసు హి ఏతేసు పఞ్చసు ఝానం ఉప్పన్నం నామ హోతి. తేనస్స ఏతాని పఞ్చ **సమన్నాగతఙ్గానీ**తి వుచ్చన్తి. తస్మా న ఏతేహి సమన్నాగతం అఞ్ఞదేవ ఝానం నామ అత్థీతి గహేతబ్బం. యథా పన అఙ్గమత్తవసేనేవ చతురఙ్గినీ సేనా, పఞ్చఙ్గికం తూరియం, అట్ఠఙ్గికో చ మగ్గోతి వుచ్చతి, ఏవమిదమ్పి అఙ్గమత్తవసేనేవ పఞ్చఙ్గికన్తి వా పఞ్చఙ్గసమన్నాగతన్తి వా వుచ్చతీతి వేదితబ్బం.

ఏతాని చ పఞ్చఙ్గాని కిఞ్చాపి ఉపచారక్ఖణేపి అత్థి, అథ ఖో ఉపచారే పకతిచిత్తతో బలవతరాని. ఇధ పన ఉపచారతోపి బలవతరాని రూపావచరలక్ఖణప్పత్తాని. ఏత్థ హి వితక్కో సువిసదేన ఆకారేన ఆరమ్మణే చిత్తం అభినిరోపయమానో ఉప్పజ్జతి. విచారో అతివియ ఆరమ్మణం అనుమజ్జమానో. పీతిసుఖం సబ్బావన్తమ్పి కాయం ఫరమానం. తేనేవాహ – "నాస్స కిఞ్చి

సబ్బావతో కాయస్స వివేకజేన పీతిసుఖేన అప్పుటం హోతీ"తి (దీ. ని. ౧.౨౨౮). చిత్తేకగ్గతాపి హేట్ఠిమమ్హి సముగ్గపటలే ఉపరిమం సముగ్గపటలం వియ ఆరమ్మణేసు ఫుసితా హుత్వా ఉప్పజ్జతి, అయమేతేసం ఇతరేహి విసేసో. తత్థ చిత్తేకగ్గతా కిఞ్చాపి సవితక్కం సవిచారన్తి ఇమస్మిం పాఠే న నిద్దిట్ఠా, తథాపి విభఙ్గే "ఝానన్తి వితక్కో విచారో పీతి సుఖం చిత్తస్సేకగ్గతా"తి (విభ. ౫౬౯) ఏవం వుత్తత్తా అఙ్గమేవ. యేన హి అధిప్పాయేన భగవతా ఉద్దేసో కతో, సోయేవ తేన విభఙ్గే పకాసితోతి.

తివిధకల్యాణం

౭౫. తివిధకల్యాణం దసలక్ఖణసమ్పన్నన్తి ఏత్థ పన ఆదిమజ్ఝపరియోసానవసేన తివిధకల్యాణతా. తేసంయేవ చ ఆదిమజ్ఝపరియోసానానం లక్ఖణవసేన దసలక్ఖణసమ్పన్నతా వేదితబ్బా.

తత్రాయం పాళి –

"పఠమస్స ఝానస్స పటిపదావిసుద్ధి ఆది, ఉపేక్ఖానుబ్రూహనా మజ్ఝే, సమ్పహంసనా పరియోసానం, పఠమస్స ఝానస్స పటిపదావిసుద్ధి ఆది, ఆదిస్స కతి లక్ఖణాని? ఆదిస్స తీణి లక్ఖణాని, యో తస్స పరిబన్ధో, తతో చిత్తం విసుజ్ఝతి, విసుద్ధత్తా చిత్తం మజ్ఝిమం సమథనిమిత్తం పటిపజ్జతి, పటిపన్నత్తా తత్థ చిత్తం పక్ఖన్దతి. యఞ్చ పరిబన్ధతో చిత్తం విసుజ్ఝతి, యఞ్చ విసుద్ధత్తా చిత్తం మజ్ఝిమం సమథనిమిత్తం పటిపజ్జతి, యఞ్చ పటిపన్నత్తా తత్థ చిత్తం పక్ఖన్దతి. పఠమస్స ఝానస్స పటిపదావిసుద్ధి ఆది, ఆదిస్స ఇమాని తీణి లక్ఖణాని. తేన వుచ్చతి పఠమం ఝానం ఆదికల్యాణఞ్చేవ హోతి తిలక్ఖణసమ్పన్నఞ్చ.

"పఠమస్స ఝానస్స ఉపేక్ఖానుబ్రూహనా మజ్ఝే, మజ్ఝస్స కతి లక్ఖణాని? మజ్ఝస్స తీణి లక్ఖణాని, విసుద్ధం చిత్తం అజ్ఝుపేక్ఖతి, సమథపటిపన్నం అజ్ఝుపేక్ఖతి, ఏకత్తుపట్ఠానం అజ్ఝుపేక్ఖతి. యఞ్చ విసుద్ధం చిత్తం అజ్ఝుపేక్ఖతి, యఞ్చ సమథపటిపన్నం అజ్ఝుపేక్ఖతి, యఞ్చ ఏకత్తుపట్ఠానం అజ్ఝుపేక్ఖతి. పఠమస్స ఝానస్స ఉపేక్ఖానుబ్రూహనా మజ్ఝే, మజ్ఝస్స ఇమాని తీణి లక్ఖణాని. తేన వుచ్చతి పఠమం ఝానం మజ్ఝేకల్యాణఞ్చేవ హోతి తిలక్ఖణసమ్పన్నఞ్చ.

"పఠమస్స ఝానస్స సమ్పహంసనా పరియోసానం, పరియోసానస్స కతి లక్ఖణాని? పరియోసానస్స చత్తారి లక్ఖణాని, తత్థ జాతానం ధమ్మానం అనతివత్తనట్ఠేన సమ్పహంసనా, ఇన్ద్రియానం ఏకరసట్ఠేన సమ్పహంసనా, తదుపగవీరియవాహనట్ఠేన సమ్పహంసనా, ఆసేవనట్ఠేన సమ్పహంసనా. పఠమస్స ఝానస్స సమ్పహంసనా పరియోసానం, పరియోసానస్స ఇమాని చత్తారి లక్ఖణాని. తేన వుచ్చతి పఠమం ఝానం పరియోసానకల్యాణఞ్చేవ హోతి చతులక్ఖణసమ్పన్నఞ్చా"తి (పటి. మ. ౧.౧౫౮).

తత్ర పటిపదావిసుద్ధి నామ ససమ్భారికో ఉపచారో. ఉపేక్ఖానుబ్రూహనా నామ అప్పనా. సమ్పహంసనా నామ పచ్చవేక్ఖణాతి ఏవమేకే వణ్ణయన్తి. యస్మా పన "ఏకత్తగతం చిత్తం పటిపదావిసుద్ధిపక్ఖన్దఞ్చేవ హోతి ఉపేక్ఖానుబ్రూహితఞ్చ ఞాణేన చ సమ్పహంసిత"న్తి (పటి. మ. ౧.౧౫౮) పాళియం వుత్తం, తస్మా అన్తోఅప్పనాయమేవ ఆగమనవసేన

పటిపదావిసుద్ధి, తత్రమజ్ఝత్తుపేక్ఖాయ కిచ్చవసేన **ఉపేక్ఖానుబ్రూహనా**, ధమ్మానం అనతివత్తనాదిభావసాధనేన పరియోదాపకస్స ఞాణస్స కిచ్చనిప్ఫత్తివసేన సమ్పహంసనా చ వేదితబ్బా.

కథం? యస్మిఞ్హి వారే అప్పనా ఉప్పజ్జతి, తస్మిం యో నీవరణసఙ్ఖాతో కిలేసగణో తస్స ఝానస్స పరిబన్ధో, తతో చిత్తం విసుజ్ఝతి. విసుద్ధత్తా ఆవరణవిరహితం హుత్వా మజ్ఝిమం సమథనిమిత్తం పటిపజ్జతి. **మజ్ఝిమం సమథనిమిత్తం** నామ సమప్పవత్తో అప్పనాసమాధియేవ. తదనన్తరం పన పురిమచిత్తం ఏకసన్తతిపరిణామనయేన తథత్తముపగచ్ఛమానం మజ్ఝిమం సమథనిమిత్తం పటిపజ్జతి నామ, ఏవం పటిపన్నత్తా తథత్తుపగమనేన తత్థ పక్ఖన్దతి నామ. ఏవం తావ పురిమచిత్తే విజ్జమానాకారనిప్ఫాదికా పఠమస్స ఝానస్స ఉప్పాదక్ఖణేయేవ ఆగమనవసేన పటిపదావిసుద్ధి వేదితబ్బా.

ఏవం విసుద్ధస్స పన తస్స పున విసోధేతబ్బాభావతో విసోధనే బ్యాపారం అకరోన్తో విసుద్ధం చిత్తం అజ్ఝుపేక్ఖతి నామ. సమథభావుపగమనేన సమథపటిపన్నస్స పున సమాధానే బ్యాపారం అకరోన్తో సమథపటిపన్నం అజ్ఝుపేక్ఖతి నామ. సమథపటిపన్నభావతో ఏవ చస్స కిలేససంసగ్గం పహాయ ఏకత్తేన ఉపట్ఠితస్స పున ఏకత్తుపట్ఠానే బ్యాపారం అకరోన్తో ఏకత్తుపట్ఠానం అజ్ఝుపేక్ఖతి నామ. ఏవం తత్రమజ్ఝత్తుపేక్ఖాయ కిచ్చవసేన ఉపేక్ఖానుబ్రూహనా వేదితబ్బా.

యే పనేతే ఏవం ఉపేక్ఖానుబ్రూహితే తత్థ జాతా సమాధిపఞ్ఞాసఙ్ఖాతా యుగనద్ధధమ్మా అఞ్ఞమఞ్ఞం అనతివత్తమానా హుత్వా పవత్తా, యాని చ సద్ధాదీని ఇన్ద్రియాని నానాకిలేసేహి విముత్తత్తా విముత్తిరసేన ఏకరసాని హుత్వా పవత్తాని, యఞ్చేస తదుపగం తేసం అనతివత్తనఏకరసభావానం అనుచ్ఛవికం వీరియం వాహయతి, యా చస్స తస్మిం ఖణే పవత్తా ఆసేవనా, సబ్బేపి తే ఆకారా యస్మా ఞాణేన సంకిలేసవోదానేసు తం తం ఆదీనవఞ్చ ఆనిసంసఞ్చ దిస్వా తథా తథా సమ్పహంసితత్తా విసోధితత్తా పరియోదాపితత్తా నిప్ఫన్నావ, తస్మా “ధమ్మానం అనతివత్తనాదిభావసాధనేన పరియోదాపకస్స ఞాణస్స కిచ్చనిప్ఫత్తివసేన సమ్పహంసనా వేదితబ్బా”తి వుత్తం.

తత్థ యస్మా ఉపేక్ఖావసేన ఞాణం పాకటం హోతి. యథాహ – “తథాపగ్గహితం చిత్తం సాధుకం అజ్ఝుపేక్ఖతి, ఉపేక్ఖావసేన పఞ్ఞావసేన పఞ్ఞిన్ద్రియం అధిమత్తం హోతి, ఉపేక్ఖావసేన నానత్తకిలేసేహి చిత్తం విముచ్చతి, విమోక్ఖవసేన పఞ్ఞావసేన పఞ్ఞిన్ద్రియం అధిమత్తం హోతి. విముత్తత్తా తే ధమ్మా ఏకరసా హోన్తి. ఏకరసట్ఠేన భావనా”తి (పటి॰ మ॰ ౧.౨౦౧). తస్మా ఞాణకిచ్చభూతా సమ్పహంసనా పరియోసానన్తి వుత్తా.

ఇదాని పఠమం ఝానం అధిగతం హోతి పథవీకసిణన్తి ఏత్థ గణనానుపుబ్బతా **పఠమం**, పఠమం ఉప్పన్నన్తిపి **పఠమం**. ఆరమ్మణూపనిజ్ఝానతో పచ్చనీకఝాపనతో వా **ఝానం**. పథవీమణ్డలం పన సకలట్ఠేన **పథవీకసిణన్తి** వుచ్చతి, తం నిస్సాయ పటిలద్ధనిమిత్తమ్పి, పథవీకసిణనిమిత్తే పటిలద్ధఝానమ్పి. తత్ర ఇమస్మిం అత్థే ఝానం పథవీకసిణన్తి వేదితబ్బం. తం సన్ధాయ వుత్తం “పఠమం ఝానం అధిగతం హోతి పథవీకసిణ”న్తి.

చిరట్ఠితిసమ్పాదనం

౭౬. ఏవమధిగతే పన ఏతస్మిం తేన యోగినా వాలవేధినా వియ, సూదేన వియ చ ఆకారా పరిగ్గహేతబ్బా. యథా హి సుకుసలో ధనుగ్గహో వాలవేధాయ కమ్మం కురుమానో యస్మిం వారే వాలం విజ్ఝతి, తస్మిం వారే అక్కన్తపదానఞ్చ ధనుదణ్డస్స చ జియాయ చ సరస్స చ ఆకారం పరిగ్గణ్హేయ్య. “ఏవం మే ఠితేన ఏవం ధనుదణ్డం ఏవం జియం ఏవం సరం

గహేత్వా వాలో విద్ధో”తి. సో తతో పట్ఠాయ తథేవ తే ఆకారే సమ్పాదేన్తో అవిరాధేత్వా వాలం విజ్ఝేయ్య. ఏవమేవ యోగినాపి “ఇమం నామ మే భోజనం భుఞ్జిత్వా ఏవరూపం పుగ్గలం సేవమానేన ఏవరూపే సేనాసనే ఇమినా నామ ఇరియాపథేన ఇమస్మిం కాలే ఇదం అధిగత”న్తి ఏతే భోజనసప్పాయాదయో ఆకారా పరిగ్గహేతబ్బా. ఏవఞ్హి సో నట్ఠే వా తస్మిం తే ఆకారే సమ్పాదేత్వా పున ఉప్పాదేతుం, అప్పగుణం వా పగుణం కరోన్తో పునప్పునం అప్పేతుం సక్ఖిస్సతి.

యథా చ కుసలో సూదో భత్తారం పరివిసన్తో తస్స యం యం రుచియా భుఞ్జతి, తం తం సల్లక్ఖేత్వా తతో పట్ఠాయ తాదిసమేవ ఉపనామేన్తో లాభస్స భాగీ హోతి, ఏవమయమ్పి అధిగతక్ఖణే భోజనాదయో ఆకారే గహేత్వా తే సమ్పాదేన్తో నట్ఠే నట్ఠే పునప్పునం అప్పనాయ లాభీ హోతి. తస్మా తేన వాలవేధినా వియ సూదేన వియ చ ఆకారా పరిగ్గహేతబ్బా. వుత్తమ్పి చేతం భగవతా –

“సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, పణ్డితో బ్యత్తో కుసలో సూదో రాజానం వా రాజమహామత్తం వా నానచ్చయేహి సూపేహి పచ్చుపట్ఠితో అస్స అమ్బిలగ్గేహిపి తిత్తకగ్గేహిపి కటుకగ్గేహిపి మధురగ్గేహిపి ఖారికేహిపి అఖారికేహిపి లోణికేహిపి అలోణికేహిపి. స ఖో సో, భిక్ఖవే, పణ్డితో బ్యత్తో కుసలో సూదో సకస్స భత్తు నిమిత్తం ఉగ్గణ్హాతి ‘ఇదం వా మే అజ్జ భత్తు సూపేయ్యం రుచ్చతి, ఇమస్స వా అభిహరతి, ఇమస్స వా బహుం గణ్హాతి, ఇమస్స వా వణ్ణం భాసతి, అమ్బిలగ్గం వా మే అజ్జ భత్తు సూపేయ్యం రుచ్చతి, అమ్బిలగ్గస్స వా అభిహరతి, అమ్బిలగ్గస్స వా బహుం గణ్హాతి, అమ్బిలగ్గస్స వా వణ్ణం భాసతి…పే.… అలోణికస్స వా వణ్ణం భాసతీ’తి. స ఖో సో, భిక్ఖవే, పణ్డితో బ్యత్తో కుసలో సూదో లాభీ చేవ హోతి అచ్ఛాదనస్స, లాభీ వేతనస్స, లాభీ అభిహారానం. తం కిస్స హేతు? తథా హి సో, భిక్ఖవే, పణ్డితో బ్యత్తో కుసలో సూదో సకస్స భత్తు నిమిత్తం ఉగ్గణ్హాతి. ఏవమేవ ఖో, భిక్ఖవే, ఇధేకచ్చో పణ్డితో బ్యత్తో కుసలో భిక్ఖు కాయే కాయానుపస్సీ విహరతి…పే.… వేదనాసు వేదనా… చిత్తే చిత్తా… ధమ్మేసు ధమ్మానుపస్సీ విహరతి ఆతాపీ సమ్పజానో సతిమా వినేయ్య లోకే అభిజ్ఝాదోమనస్సం. తస్స ధమ్మేసు ధమ్మానుపస్సినో విహరతో చిత్తం సమాధియతి, ఉపక్కిలేసా పహీయన్తి, సో తం నిమిత్తం ఉగ్గణ్హాతి. స ఖో సో, భిక్ఖవే, పణ్డితో బ్యత్తో కుసలో భిక్ఖు లాభీ చేవ హోతి దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారానం, లాభీ సతిసమ్పజఞ్ఞస్స. తం కిస్స హేతు? తథా హి సో, భిక్ఖవే, పణ్డితో బ్యత్తో కుసలో భిక్ఖు సకస్స చిత్తస్స నిమిత్తం ఉగ్గణ్హాతీ”తి (సం. ని. ౫.౩౭౪).

నిమిత్తగ్గహణేన చస్స పున తే ఆకారే సమ్పాదయతో అప్పనామత్తమేవ ఇజ్ఝతి, న చిరట్ఠానం. చిరట్ఠానం పన సమాధిపరిబన్ధానం ధమ్మానం సువిసోధితత్తా హోతి. యో హి భిక్ఖు కామాదీనవపచ్చవేక్ఖణాదీహి కామచ్ఛన్దం న సుట్ఠు విక్ఖమ్భేత్వా, కాయపస్సద్ధివసేన కాయదుట్ఠుల్లం న సుప్పటిపస్సద్ధం కత్వా, ఆరమ్భధాతుమనసికారాదివసేన థినమిద్ధం న సుట్ఠు పటివినోదేత్వా, సమథనిమిత్తమనసికారాదివసేన ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చం న సుసమూహతం కత్వా, అఞ్ఞేపి సమాధిపరిబన్ధే ధమ్మే న సుట్ఠు విసోధేత్వా ఝానం సమాపజ్జతి, సో అవిసోధితం ఆసయం పవిట్ఠభమరో వియ అవిసుద్ధం ఉయ్యానం పవిట్ఠరాజా వియ చ ఖిప్పమేవ నిక్ఖమతి. యో పన సమాధిపరిబన్ధే ధమ్మే సుట్ఠు విసోధేత్వా ఝానం సమాపజ్జతి, సో సువిసోధితం ఆసయం పవిట్ఠభమరో వియ సుపరిసుద్ధం ఉయ్యానం పవిట్ఠరాజా వియ చ సకలమ్పి దివసభాగం అన్తోసమాపత్తియంయేవ హోతి. తేనాహు పోరాణా –

“కామేసు ఛన్దం పటిఘం వినోదయే,

ఉద్ధచ్చమిద్ధం విచికిచ్ఛపఞ్చమం;
వివేకపామోజ్జకరేన చేతసా,
రాజావ సుద్ధన్తగతో తహిం రమే”తి.

తస్మా చిరట్ఠితికామేన పరిబన్ధకధమ్మే విసోధేత్వా ఝానం సమాపజ్జితబ్బం. చిత్తభావనావేపుల్లత్థఞ్చ యథాలద్ధం పటిభాగనిమిత్తం వడ్ఢేతబ్బం. తస్స ద్వే వడ్ఢనాభూమియో ఉపచారం వా అప్పనం వా. ఉపచారం పత్వాపి హి తం వడ్ఢేతుం వట్టతి అప్పనం పత్వాపి. ఏకస్మిం పన ఠానే అవస్సం వడ్ఢేతబ్బం. తేన వుత్తం “యథాలద్ధం పటిభాగనిమిత్తం వడ్ఢేతబ్బ”న్తి.

నిమిత్తవడ్ఢననయో

౭౭. తత్రాయం వడ్ఢననయో, తేన యోగినా తం నిమిత్తం పత్తవడ్ఢనపూవవడ్ఢనభత్తవడ్ఢనలతావడ్ఢనదుస్సవడ్ఢనయోగేన అవడ్ఢేత్వా యథా నామ కస్సకో కసితబ్బట్ఠానం నఙ్గలేన పరిచ్ఛిన్దిత్వా పరిచ్ఛేదబ్భన్తరే కసతి, యథా వా పన భిక్ఖూ సీమం బన్ధన్తా పఠమం నిమిత్తాని సల్లక్ఖేత్వా పచ్ఛా బన్ధన్తి, ఏవమేవ తస్స యథాలద్ధస్స నిమిత్తస్స అనుక్కమేన ఏకఙ్గులద్వఙ్గులతివఙ్గులచతురఙ్గులమత్తం మనసా పరిచ్ఛిన్దిత్వా యథాపరిచ్ఛేదం వడ్ఢేతబ్బం. అపరిచ్ఛిన్దిత్వా పన న వడ్ఢేతబ్బం. తతో విదత్థిరతనపముఖపరివేణవిహారసీమానం గామనిగమజనపదరజ్జసముద్దసీమానఞ్చ పరిచ్ఛేదవసేన వడ్ఢయన్తేన చక్కవాళపరిచ్ఛేదేన వా తతో వాపి ఉత్తరి పరిచ్ఛిన్దిత్వా వడ్ఢేతబ్బం.

యథా హి హంసపోతకా పక్ఖానం ఉట్ఠితకాలతో పట్ఠాయ పరిత్తం పరిత్తం పదేసం ఉప్పతన్తా పరిచయం కత్వా అనుక్కమేన చన్దిమసూరియసన్తికం గచ్ఛన్తి, ఏవమేవ భిక్ఖు వుత్తనయేన నిమిత్తం పరిచ్ఛిన్దిత్వా వడ్ఢేన్తో యావ చక్కవాళపరిచ్ఛేదా తతో వా ఉత్తరి వడ్ఢేతి. అథస్స తం నిమిత్తం వడ్ఢితవడ్ఢితట్ఠానే పథవియా ఉక్కూలవికూలనదీవిదుగ్గపబ్బతవిసమేసు సఙ్కుసతసమబ్భాహతం ఉసభచమ్మం వియ హోతి.

తస్మిం పన నిమిత్తే పత్తపఠమజ్ఝానేన ఆదికమ్మికేన సమాపజ్జనబహులేన భవితబ్బం, న పచ్చవేక్ఖణబహులేన. పచ్చవేక్ఖణబహులస్స హి ఝానఙ్గాని థూలాని దుబ్బలాని హుత్వా ఉపట్ఠహన్తి. అథస్స తాని ఏవం ఉపట్ఠితత్తా ఉపరి ఉస్సుక్కనాయ పచ్చయతం ఆపజ్జన్తి. సో అప్పగుణే ఝానే ఉస్సుక్కమానో పత్తపఠమజ్ఝానా చ పరిహాయతి, న చ సక్కోతి దుతియం పాపుణితుం. తేనాహ భగవా –

“సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, గావీ పబ్బతేయ్యా బాలా అబ్యత్తా అఖేత్తఞ్ఞూ అకుసలా విసమే పబ్బతే చరితుం. తస్సా ఏవమస్స ‘యంనూనాహం అగతపుబ్బఞ్చేవ దిసం గచ్ఛేయ్యం, అఖాదితపుబ్బాని చ తిణాని ఖాదేయ్యం, అపీతపుబ్బాని చ పానీయాని పివేయ్య’న్తి. సా పురిమం పాదం న సుపతిట్ఠితం పతిట్ఠాపేత్వా పచ్ఛిమం పాదం ఉద్ధరేయ్య, సా న చేవ అగతపుబ్బం దిసం గచ్ఛేయ్య, న చ అఖాదితపుబ్బాని తిణాని ఖాదేయ్య, న చ అపీతపుబ్బాని పానీయాని పివేయ్య. యస్మిఞ్చస్సా పదేసే ఠితాయ ఏవమస్స ‘యంనూనాహం అగతపుబ్బఞ్చేవ...పే.... పివేయ్య’న్తి. తఞ్చ పదేసం న సోత్థినా పచ్చాగచ్ఛేయ్య. తం కిస్స హేతు ? తథా హి సా, భిక్ఖవే, గావీ పబ్బతేయ్యా బాలా అబ్యత్తా అఖేత్తఞ్ఞూ అకుసలా విసమే పబ్బతే చరితుం, ఏవమేవ ఖో, భిక్ఖవే,

ఇధేకచ్చో భిక్ఖు బాలో అబ్యత్తో అఖేత్తఞ్ఞూ అకుసలో వివిచ్చేవ కామేహి…పే॰… పఠమం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరితుం. సో తం నిమిత్తం నాసేవతి, న భావేతి, న బహులీకరోతి, న స్వాధిట్ఠితం అధిట్ఠాతి, తస్స ఏవం హోతి ‘యంనూనాహం వితక్కవిచారానం వూపసమా…పే॰… దుతియం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరేయ్య’న్తి. సో న సక్కోతి వితక్కవిచారానం వూపసమా…పే॰… దుతియం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరితుం. తస్సేవం హోతి ‘యంనూనాహం వివిచ్చేవ కామేహి…పే॰… పఠమం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరేయ్య’న్తి. సో న సక్కోతి వివిచ్చేవ కామేహి…పే॰… పఠమం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరితుం. అయం వుచ్చతి, భిక్ఖవే, భిక్ఖు ఉభతో భట్ఠో ఉభతో పరిహీనో, సేయ్యథాపి సా గావీ పబ్బతేయ్యా బాలా అబ్యత్తా అఖేత్తఞ్ఞూ అకుసలా విసమే పబ్బతే చరితు”న్తి (అ॰ ని॰ ౯.౩౫).

తస్మానేన తస్మింయేవ తావ పఠమజ్ఝానే పఞ్చహాకారేహి చిణ్ణవసినా భవితబ్బం.

పఞ్చవసీకథా

౭౮. తత్రిమా పఞ్చ వసియో ఆవజ్జనవసీ, సమాపజ్జనవసీ, అధిట్ఠానవసీ, వుట్ఠానవసీ, పచ్చవేక్ఖణవసీతి. పఠమం ఝానం యత్థిచ్ఛకం యదిచ్ఛకం యావదిచ్ఛకం ఆవజ్జేతి, ఆవజ్జనాయ దన్ధాయితత్తం నత్థీతి **ఆవజ్జనవసీ**. పఠమం ఝానం యత్థిచ్ఛకం…పే॰… సమాపజ్జతి, సమాపజ్జనాయ దన్ధాయితత్తం నత్థీతి **సమాపజ్జనవసీ**. ఏవం సేసాపి విత్థారేతబ్బా.

అయం పనేత్థ అత్థప్పకాసనా, పఠమజ్ఝానతో వుట్ఠాయ పఠమం వితక్కం ఆవజ్జయతో భవఙ్గం ఉపచ్ఛిన్దిత్వా ఉప్పన్నావజ్జనానన్తరం వితక్కారమ్మణానేవ చత్తారి పఞ్చ వా జవనాని జవన్తి. తతో ద్వే భవఙ్గాని, తతో పున విచారారమ్మణం ఆవజ్జనం, వుత్తనయానేవ జవనానీతి ఏవం పఞ్చసు ఝానఙ్గేసు యదా నిరన్తరం చిత్తం పేసేతుం సక్కోతి, అథస్స **ఆవజ్జనవసీ** సిద్ధా హోతి. అయం పన మత్థకప్పత్తా వసీ భగవతో యమకపాటిహారియే లబ్భతి , అఞ్ఞేసం వా ఏవరూపే కాలే. ఇతో పరం సీఘతరా ఆవజ్జనవసీ నామ నత్థి.

ఆయస్మతో పన మహామోగ్గల్లానస్స నన్దోపనన్దనాగరాజదమనే వియ సీఘం సమాపజ్జనసమత్థతా **సమాపజ్జనవసీ** నామ.

అచ్ఛరామత్తం వా దసచ్ఛరామత్తం వా ఖణం ఠపేతుం సమత్థతా **అధిట్ఠానవసీ** నామ. తథేవ లహుం వుట్ఠాతుం సమత్థతా **వుట్ఠానవసీ** నామ. తదుభయదస్సనత్థం బుద్ధరక్ఖితత్థేరస్స వత్థుం కథేతుం వట్టతి.

సో హాయస్మా ఉపసమ్పదాయ అట్ఠవస్సికో హుత్వా థేరమ్బత్థలే మహారోహణగుత్తత్థేరస్స గిలానుపట్ఠానం ఆగతానం తింసమత్తానం ఇద్ధిమన్తసహస్సానం మజ్ఝే నిసిన్నో థేరస్స యాగుం పటిగ్గాహయమానం ఉపట్ఠాకనాగరాజానం గహేస్సామీతి ఆకాసతో పక్ఖన్దన్తం సుపణ్ణరాజానం దిస్వా తావదేవ పబ్బతం నిమ్మినిత్వా నాగరాజానం బాహాయం గహేత్వా తత్థ పావిసి. సుపణ్ణరాజా పబ్బతే పహారం దత్వా పలాయి. మహాథేరో ఆహ – “సచే, ఆవుసో, బుద్ధరక్ఖితో నాభవిస్స, సబ్బేవ గారయ్హా అస్సామా”తి.

పచ్చవేక్ఖణవసీ పన ఆవజ్జనవసియా ఏవ వుత్తా. పచ్చవేక్ఖణజవనానేవ హి తత్థ ఆవజ్జనానన్తరానీతి.

దుతియజ్ఝానకథా

౭౯. ఇమాసు పన పఞ్చసు వసీసు చిణ్ణవసినా పగుణపఠమజ్ఝానతో వుట్ఠాయ "అయం సమాపత్తి ఆసన్ననీవరణపచ్చత్థికా, వితక్కవిచారానం ఓళారికత్తా అఙ్గదుబ్బలా"తి చ తత్థ దోసం దిస్వా దుతియజ్ఝానం సన్తతో మనసికత్వా పఠమజ్ఝానే నికన్తిం పరియాదాయ దుతియాధిగమాయ యోగో కాతబ్బో. అథస్స యదా పఠమజ్ఝానా వుట్ఠాయ సతస్స సమ్పజానస్స ఝానఙ్గాని పచ్చవేక్ఖతో వితక్కవిచారా ఓళారికతో ఉపట్ఠహన్తి, పీతిసుఖఞ్చేవ చిత్తేకగ్గతా చ సన్తతో ఉపట్ఠాతి, తదాస్స ఓళారికఙ్గం పహానాయ సన్తఅఙ్గపటిలాభాయ చ తదేవ నిమిత్తం "పథవీ పథవీ"తి పునప్పునం మనసికరోతో "ఇదాని దుతియజ్ఝానం ఉప్పజ్జిస్సతీ"తి భవఙ్గం ఉపచ్ఛిన్దిత్వా తదేవ పథవీకసిణం ఆరమ్మణం కత్వా మనోద్వారావజ్జనం ఉప్పజ్జతి . తతో తస్మింయేవారమ్మణే చత్తారి పఞ్చ వా జవనాని జవన్తి, యేసమవసానే ఏకం రూపావచరం దుతియజ్ఝానికం. సేసాని వుత్తప్పకారానేవ కామావచరానీతి.

ఏత్తావతా చేస వితక్కవిచారానం వూపసమా అజ్ఝత్తం సమ్పసాదనం చేతసో ఏకోదిభావం అవితక్కం అవిచారం సమాధిజం పీతిసుఖం దుతియం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరతి. ఏవమనేన ద్వఙ్గవిప్పహీనం తివఙ్గసమన్నాగతం తివిధకల్యాణం దసలక్ఖణసమ్పన్నం దుతియం ఝానం అధిగతం హోతి పథవీకసిణం.

౮౦. తత్థ **వితక్కవిచారానం వూపసమా**తి వితక్కస్స చ విచారస్స చాతి ఇమేసం ద్విన్నం వూపసమా సమతిక్కమా, దుతియజ్ఝానక్ఖణే అపాతుభావాతి వుత్తం హోతి. తత్థ కిఞ్చాపి దుతియజ్ఝానే సబ్బేపి పఠమజ్ఝానధమ్మా న సన్తి. అఞ్ఞేయేవ హి పఠమజ్ఝానే ఫస్సాదయో, అఞ్ఞే ఇధ. ఓళారికస్స పన ఓళారికస్స అఙ్గస్స సమతిక్కమా పఠమజ్ఝానతో పరేసం దుతియజ్ఝానాదీనం అధిగమో హోతీతి దీపనత్థం "వితక్కవిచారానం వూపసమా"తి ఏవం వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

అజ్ఝత్తన్తి ఇధ నియకజ్ఝత్తమధిప్పేతం. విభఙ్గే పన "అజ్ఝత్తం పచ్చత్త"న్తి ఏత్తకమేవ వుత్తం. యస్మా చ నియకజ్ఝత్తమధిప్పేతం, తస్మా అత్తని జాతం అత్తనో సన్తానే నిబ్బత్తన్తి అయమేత్థ అత్థో. **సమ్పసాదన**న్తి సమ్పసాదనం వుచ్చతి సద్ధా. సమ్పసాదనయోగతో ఝానమ్పి సమ్పసాదనం. నీలవణ్ణయోగతో నీలవత్థం వియ. యస్మా వా తం ఝానం సమ్పసాదనసమన్నాగతత్తా వితక్కవిచారక్ఖోభవూపసమనేన చ చేతసో సమ్పసాదయతి, తస్మాపి సమ్పసాదనన్తి వుత్తం. ఇమస్మిఞ్చ అత్థవికప్పే సమ్పసాదనం చేతసోతి ఏవం పదసమ్బన్ధో వేదితబ్బో. పురిమస్మిం పన అత్థవికప్పే చేతసోతి ఏతం ఏకోదిభావేన సద్ధిం యోజేతబ్బం.

తత్రాయమత్థయోజనా, ఏకో ఉదేతీతి ఏకోది, వితక్కవిచారేహి అనజ్ఝారూళ్హత్తా అగ్గో సేట్ఠో హుత్వా ఉదేతీతి అత్థో. సేట్ఠోపి హి లోకే ఏకోతి వుచ్చతి. వితక్కవిచారవిరహతో వా ఏకో అసహాయో హుత్వా ఇతిపి వత్తుం వట్టతి. అథ వా సమ్పయుత్తధమ్మే ఉదాయతీతి ఉది, ఉట్ఠాపేతీతి అత్థో. సేట్ఠట్ఠేన ఏకో చ సో ఉది చాతి ఏకోది, సమాధిస్సేతం అధివచనం. ఇతి ఇమం ఏకోదిం భావేతి వడ్ఢేతీతి ఇదం దుతియజ్ఝానం ఏకోదిభావం. సో పనాయం ఏకోది యస్మా చేతసో, న సత్తస్స, న జీవస్స, తస్మా ఏతం చేతసో ఏకోదిభావన్తి వుత్తం.

నను చాయం సద్ధా పఠమజ్ఝానేపి అత్థి, అయఞ్చ ఏకోదినామకో సమాధి, అథ కస్మా ఇదమేవ “సమ్పసాదనం చేతసో ఏకోదిభావఞ్చా”తి వుత్తన్తి. వుచ్చతే, అదుఞ్హి పఠమజ్ఝానం వితక్కవిచారక్ఖోభేన వీచితరఙ్గసమాకులమివ జలం న సుప్పసన్నం హోతి, తస్మా సతియాపి సద్ధాయ “సమ్పసాదన”న్తి న వుత్తం. న సుప్పసన్నత్తాయేవ చేత్థ సమాధిపి న సుట్ఠు పాకటో, తస్మా “ఏకోదిభావ”న్తిపి న వుత్తం. ఇమస్మిం పన ఝానే వితక్కవిచారపలిబోధాభావేన లద్ధోకాసా బలవతీ సద్ధా, బలవసద్ధాసహాయపటిలాభేనేవ చ సమాధిపి పాకటో, తస్మా ఇదమేవ ఏవం వుత్తన్తి వేదితబ్బం. విభఙ్గే పన “సమ్పసాదనన్తి యా సద్ధా సద్దహనా ఓకప్పనా అభిప్పసాదో. చేతసో ఏకోదిభావన్తి యా చిత్తస్స ఠితి…పే.… సమ్మాసమాధీ”తి ఏత్తకమేవ వుత్తం. ఏవం వుత్తేన పన తేన సద్ధిం అయమత్థవణ్ణనా యథా న విరుజ్ఝతి, అఞ్ఞదత్థు సంసన్దతి చేవ సమేతి చ, ఏవం వేదితబ్బా.

౮౧. **అవితక్కం అవిచార**న్తి భావనాయ పహీనత్తా ఏతస్మిం, ఏతస్స వా వితక్కో నత్థీతి అవితక్కం. ఇమినావ నయేన అవిచారం. విభఙ్గేపి వుత్తం “ఇతి అయఞ్చ వితక్కో అయఞ్చ విచారో సన్తా హోన్తి సమితా వూపసన్తా అత్థఙ్గతా అబ్భత్థఙ్గతా అప్పితా బ్యప్పితా సోసితా విసోసితా బ్యన్తికతా, తేన వుచ్చతి అవితక్కం అవిచార”న్తి (విభ. ౫౭౬).

ఏత్థాహ “నను చ ‘వితక్కవిచారానం వూపసమా’తి ఇమినాపి అయమత్థో సిద్ధో, అథ కస్మా పున వుత్తం ‘అవితక్కం అవిచార’న్తి”. వుచ్చతే, ఏవమేతం సిద్ధోవాయమత్థో, న పనేతం తదత్థదీపకం. నను అవోచుమ్హ “ఓళారికస్స పన ఓళారికస్స అఙ్గస్స సమతిక్కమా పఠమజ్ఝానతో పరేసం దుతియజ్ఝానాదీనం సమధిగమో హోతీతి దస్సనత్థం వితక్కవిచారానం వూపసమాతి ఏవం వుత్త”న్తి.

అపిచ వితక్కవిచారానం వూపసమా ఇదం సమ్పసాదనం, న కిలేసకాలుస్సియస్స. వితక్కవిచారానఞ్చ వూపసమా ఏకోదిభావం, న ఉపచారజ్ఝానమివ నీవరణప్పహానా , పఠమజ్ఝానమివ చ న అఙ్గపాతుభావాతి ఏవం సమ్పసాదనఏకోదిభావానం హేతుపరిదీపకమిదం వచనం. తథా వితక్కవిచారానం వూపసమా ఇదం అవితక్కం అవిచారం, న తతియచతుత్థజ్ఝానాని వియ చక్ఖువిఞ్ఞాణాదీని వియ చ అభావాతి ఏవం అవితక్కఅవిచారభావస్స హేతుపరిదీపకఞ్చ, న వితక్కవిచారాభావమత్తపరిదీపకం. వితక్కవిచారాభావమత్తపరిదీపకమేవ పన “అవితక్కం అవిచార”న్తి ఇదం వచనం. తస్మా పురిమం వత్వాపి వత్తబ్బమేవాతి.

సమాధిజన్తి పఠమజ్ఝానసమాధితో సమ్పయుత్తసమాధితో వా జాతన్తి అత్థో. తత్థ కిఞ్చాపి పఠమమ్పి సమ్పయుత్తసమాధితో జాతం, అథ ఖో అయమేవ సమాధి “సమాధీ”తి వత్తబ్బతం అరహతి వితక్కవిచారక్ఖోభవిరహేన అతివియ అచలత్తా, సుప్పసన్నత్తా చ, తస్మా ఇమస్స వణ్ణభణనత్థం ఇదమేవ “సమాధిజ”న్తి వుత్తం. పీతిసుఖన్తి ఇదం వుత్తనయమేవ.

దుతియన్తి గణనానుపుబ్బతా దుతియం. ఇదం దుతియం సమాపజ్జతీతిపి దుతియం. యం పన వుత్తం “ద్వఙ్గవిప్పహీనం తివఙ్గసమన్నాగత”న్తి, తత్థ వితక్కవిచారానం పహానవసేన ద్వఙ్గవిప్పహీనతా వేదితబ్బా. యథా చ పఠమజ్ఝానస్స ఉపచారక్ఖణే నీవరణాని పహీయన్తి, న తథా ఇమస్స వితక్కవిచారా. అప్పనాక్ఖణేయేవ చ పనేతం వినా తేహి ఉప్పజ్జతి. తేనస్స తే “పహానఙ్గ”న్తి వుచ్చన్తి. పీతి సుఖం చిత్తేకగ్గతాతి ఇమేసం పన తిణ్ణం ఉప్పత్తివసేన తివఙ్గసమన్నాగతతా వేదితబ్బా. తస్మా యం విభఙ్గే “ఝానన్తి సమ్పసాదో పీతి సుఖం చిత్తస్స ఏకగ్గతా”తి (విభ. ౫౮౦)

వుత్తం, తం సపరిక్ఖారం ఝానం దస్సేతుం పరియాయేన వుత్తం. ఠపేత్వా పన సమ్పసాదనం నిప్పరియాయేన ఉపనిజ్ఝానలక్ఖణప్పత్తానం అఙ్గానం వసేన తివఙ్గికమేవ ఏతం హోతి. యథాహ – “కతమం తస్మిం సమయే తివఙ్గికం ఝానం హోతి, పీతి సుఖం చిత్తస్స ఏకగ్గతా”తి (ధ॰ స॰ ౧౬౧; విభ॰ ౬౨౮). సేసం పఠమజ్ఝానే వుత్తనయమేవ.

తతియజ్ఝానకథా

౮౨. ఏవమధిగతే పన తస్మిమ్పి వుత్తనయేనేవ పఞ్చహాకారేహి చిణ్ణవసినా హుత్వా పగుణదుతియజ్ఝానతో వుట్ఠాయ “అయం సమాపత్తి ఆసన్నవితక్కవిచారపచ్చత్థికా, ‘యదేవ తత్థ పీతిగతం చేతసో ఉప్పిలావితం, ఏతేనేతం ఓళారికం అక్ఖాయతీ’తి (దీ॰ ని॰ ౧.౯౬) వుత్తాయ పీతియా ఓళారికత్తా అఙ్గదుబ్బలా”తి చ తత్థ దోసం దిస్వా తతియజ్ఝానం సన్తతో మనసికరిత్వా దుతియజ్ఝానే నికన్తిం పరియాదాయ తతియాధిగమాయ యోగో కాతబ్బో. అథస్స యదా దుతియజ్ఝానతో వుట్ఠాయ సతస్స సమ్పజానస్స ఝానఙ్గాని పచ్చవేక్ఖతో పీతి ఓళారికతో ఉపట్ఠాతి, సుఖఞ్చేవ ఏకగ్గతా చ సన్తతో ఉపట్ఠాతి. తదాస్స ఓళారికఙ్గప్పహానాయ సన్తఅఙ్గపటిలాభాయ చ తదేవ నిమిత్తం “పథవీ పథవీ”తి పునప్పునం మనసికరోతో “ఇదాని తతియజ్ఝానం ఉప్పజ్జిస్సతీ”తి భవఙ్గం ఉపచ్ఛిన్దిత్వా తదేవ పథవీకసిణం ఆరమ్మణం కత్వా మనోద్వారావజ్జనం ఉప్పజ్జతి. తతో తస్మింయేవారమ్మణే చత్తారి పఞ్చ వా జవనాని జవన్తి, యేసం అవసానే ఏకం రూపావచరం తతియజ్ఝానికం, సేసాని వుత్తనయేనేవ కామావచరానీతి. ఏత్తావతా చ పనేస పీతియా చ విరాగా ఉపేక్ఖకో చ విహరతి సతో చ సమ్పజానో, సుఖఞ్చ కాయేన పటిసంవేదేతి, యం తం అరియా ఆచిక్ఖన్తి ఉపేక్ఖకో సతిమా సుఖవిహారీతి, తతియం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరతీతి (దీ॰ ని॰ ౧.౨౩౦; ధ॰ స॰ ౧౬౩). ఏవమనేన ఏకఙ్గవిప్పహీనం దువఙ్గసమన్నాగతం తివిధకల్యాణం దసలక్ఖణసమ్పన్నం తతియం ఝానం అధిగతం హోతి పథవీకసిణం.

౮౩. తత్థ **పీతియా చ విరాగా**తి విరాగో నామ వుత్తప్పకారాయ పీతియా జిగుచ్ఛనం వా సమతిక్కమో వా. ఉభిన్నం పన అన్తరా చసద్దో సమ్పిణ్డనత్థో, సో వూపసమం వా సమ్పిణ్డేతి వితక్కవిచారానం వూపసమం వా. తత్థ యదా వూపసమమేవ సమ్పిణ్డేతి, తదా “పీతియా చ విరాగా కిఞ్చ భియ్యో వూపసమా చా”తి ఏవం యోజనా వేదితబ్బా. ఇమిస్సా చ యోజనాయ విరాగో జిగుచ్ఛనత్థో హోతి, తస్మా “పీతియా జిగుచ్ఛనా చ వూపసమా చా”తి అయమత్థో దట్ఠబ్బో. యదా పన వితక్కవిచారవూపసమం సమ్పిణ్డేతి, తదా “పీతియా చ విరాగా, కిఞ్చ భియ్యో వితక్కవిచారానఞ్చ వూపసమా”తి ఏవం యోజనా వేదితబ్బా. ఇమిస్సా చ యోజనాయ విరాగో సమతిక్కమనత్థో హోతి, తస్మా “పీతియా చ సమతిక్కమా వితక్కవిచారానఞ్చ వూపసమా”తి అయమత్థో దట్ఠబ్బో.

కామఞ్చేతే వితక్కవిచారా దుతియజ్ఝానేయేవ వూపసన్తా, ఇమస్స పన ఝానస్స మగ్గపరిదీపనత్థం వణ్ణభణనత్థఞ్చేతం వుత్తం. వితక్కవిచారానఞ్చ వూపసమాతి హి వుత్తే ఇదం పఞ్ఞాయతి, నూన వితక్కవిచారవూపసమో మగ్గో ఇమస్స ఝానస్సాతి. యథా చ తతియే అరియమగ్గే అప్పహీనానమ్పి సక్కాయదిట్ఠాదీనం “పఞ్చన్నం ఓరమ్భాగియానం సంయోజనానం పహానా”తి (దీ॰ ని॰ ౧.౩౭౩; మ॰ ని॰ ౨.౧౩౩; సం॰ ని॰ ౫.౧౮౪; అ॰ ని॰ ౩.౮౮) ఏవం పహానం వుచ్చమానం వణ్ణభణనం హోతి, తదధిగమాయ ఉస్సుక్కానం ఉస్సాహజనకం, ఏవమేవ ఇధ అవూపసన్తానమ్పి వితక్కవిచారానం వూపసమో వుచ్చమానో వణ్ణభణనం హోతి. తేనాయమత్థో వుత్తో “పీతియా చ సమతిక్కమా వితక్కవిచారానఞ్చ వూపసమా”తి.

౮౪. ఉపేక్ఖకో చ విహరతీతి ఏత్థ ఉపపత్తితో ఇక్ఖతీతి ఉపేక్ఖా. సమం పస్సతి, అపక్ఖపతితా హుత్వా పస్సతీతి అత్థో. తాయ విసదాయ విపులాయ థామగతాయ సమన్నాగతత్తా తతియజ్ఝానసమఙ్గీ ఉపేక్ఖకోతి వుచ్చతి.

ఉపేక్ఖా పన దసవిధా హోతి ఛళఙ్గుపేక్ఖా, బ్రహ్మవిహారుపేక్ఖా, బోజ్ఝఙ్గుపేక్ఖా, వీరియుపేక్ఖా, సఙ్ఖారుపేక్ఖా, వేదనుపేక్ఖా, విపస్సనుపేక్ఖా, తత్రమజ్ఝత్తుపేక్ఖా, ఝానుపేక్ఖా, పారిసుద్ధుపేక్ఖాతి.

తత్థ యా "ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు చక్ఖునా రూపం దిస్వా నేవ సుమనో హోతి, న దుమ్మనో, ఉపేక్ఖకో చ విహరతి సతో సమ్పజానో"తి (అ. ని. ౬.౧) ఏవమాగతా ఖీణాసవస్స ఛసు ద్వారేసు ఇట్ఠానిట్ఠఛళారమ్మణాపాథే పరిసుద్ధపకతిభావావిజహనాకారభూతా ఉపేక్ఖా, అయం **ఛళఙ్గుపేక్ఖా** నామ.

యా పన "ఉపేక్ఖాసహగతేన చేతసా ఏకం దిసం ఫరిత్వా విహరతీ"తి (దీ. ని. ౧.౫౫౬; మ. ని. ౧.౭౭) ఏవమాగతా సత్తేసు మజ్ఝత్తాకారభూతా ఉపేక్ఖా, అయం **బ్రహ్మవిహారుపేక్ఖా** నామ.

యా "ఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గం భావేతి వివేకనిస్సిత"న్తి (మ. ని. ౧.౨౭) ఏవమాగతా సహజాతధమ్మానం మజ్ఝత్తాకారభూతా ఉపేక్ఖా, అయం **బోజ్ఝఙ్గుపేక్ఖా** నామ.

యా పన "కాలేనకాలం ఉపేక్ఖానిమిత్తం మనసికరోతీ"తి (అ. ని. ౩.౧౦౩) ఏవమాగతా అనచ్చారద్ధనాతిసిథిలవీరియసఙ్ఖాతా ఉపేక్ఖా, అయం **వీరియుపేక్ఖా** నామ.

యా "కతి సఙ్ఖారుపేక్ఖా సమథవసేన ఉప్పజ్జన్తి, కతి సఙ్ఖారుపేక్ఖా విపస్సనావసేన ఉప్పజ్జన్తి . అట్ఠ సఙ్ఖారుపేక్ఖా సమథవసేన ఉప్పజ్జన్తి. దస సఙ్ఖారుపేక్ఖా విపస్సనావసేన ఉప్పజ్జన్తీ"తి (పటి. మ. ౧.౫౭) ఏవమాగతా నీవరణాదిపటిసఙ్ఖాసన్తిట్ఠనా గహణే మజ్ఝత్తభూతా ఉపేక్ఖా, అయం **సఙ్ఖారుపేక్ఖా** నామ.

యా పన "యస్మిం సమయే కామావచరం కుసలం చిత్తం ఉప్పన్నం హోతి ఉపేక్ఖాసహగత"న్తి (ధ. స. ౧౫౦) ఏవమాగతా అదుక్ఖమసుఖసఙ్ఖాతా ఉపేక్ఖా, అయం **వేదనుపేక్ఖా** నామ.

యా "యదత్థి యం భూతం, తం పజహతి, ఉపేక్ఖం పటిలభతీ"తి (మ. ని. ౩.౭౧; అ. ని. ౭.౫౫) ఏవమాగతా విచిననే మజ్ఝత్తభూతా ఉపేక్ఖా, అయం **విపస్సనుపేక్ఖా** నామ.

యా పన ఛన్దాదీసు యేవాపనకేసు ఆగతా సహజాతానం సమవాహితభూతా ఉపేక్ఖా, అయం **తత్రమజ్ఝత్తుపేక్ఖా** నామ.

యా "ఉపేక్ఖకో చ విహరతీ"తి (దీ. ని. ౧.౨౩౦; ధ. స. ౧౬౩) ఏవమాగతా అగ్గసుఖేపి తస్మిం అపక్ఖపాతజననీ ఉపేక్ఖా, అయం **ఝానుపేక్ఖా** నామ.

యా పన "ఉపేక్ఖాసతిపారిసుద్ధిం చతుత్థం ఝాన"న్తి (దీ. ని. ౧.౨౩౨; ధ. స. ౧౬౫) ఏవమాగతా సబ్బపచ్చనీకపరిసుద్ధా పచ్చనీకవూపసమనేపి అబ్యాపారభూతా ఉపేక్ఖా, అయం **పారిసుద్ధుపేక్ఖా** నామ.

తత్ర ఛళఙ్గుపేక్ఖా చ బ్రహ్మవిహారుపేక్ఖా చ బోజ్ఝఙ్గుపేక్ఖా చ తత్రమజ్ఝత్తుపేక్ఖా చ ఝానుపేక్ఖా చ పారిసుద్ధుపేక్ఖా చ అత్థతో ఏకా, తత్రమజ్ఝత్తుపేక్ఖావ హోతి. తేన తేన అవత్థాభేదేన పనస్సా అయం భేదో. ఏకస్సాపి సతో సత్తస్స కుమారయువథేరసేనాపతిరాజాదివసేన భేదో వియ. తస్మా తాసు యత్థ ఛళఙ్గుపేక్ఖా, న తత్థ బోజ్ఝఙ్గుపేక్ఖాదయో. యత్థ వా పన బోజ్ఝఙ్గుపేక్ఖా, న తత్థ ఛళఙ్గుపేక్ఖాదయో హోన్తీతి వేదితబ్బా.

యథా చేతాసమత్థతో ఏకీభావో, ఏవం సఙ్ఖారుపేక్ఖా విపస్సనుపేక్ఖానమ్పి. పఞ్ఞా ఏవ హి సా కిచ్చవసేన ద్విధా భిన్నా. యథా హి పురిసస్స సాయం గేహం పవిట్ఠం సప్పం అజపదదణ్డం గహేత్వా పరియేసమానస్స తం థుసకోట్ఠకే నిపన్నం దిస్వా "సప్పో ను ఖో, నో"తి అవలోకేన్తస్స సోవత్థికత్తయం దిస్వా నిబ్బేమతికస్స "సప్పో, న సప్పో"తి విచిననే మజ్ఝత్తతా హోతి, ఏవమేవ యా ఆరద్ధవిపస్సకస్స విపస్సనాఞాణేన లక్ఖణత్తయే దిట్ఠే సఙ్ఖారానం అనిచ్చభావాదివిచిననే మజ్ఝత్తతా ఉప్పజ్జతి, అయం **విపస్సనుపేక్ఖా** నామ. యథా పన తస్స పురిసస్స అజపదదణ్డేన గాళ్హం సప్పం గహేత్వా "కిం తాహం ఇమం సప్పం అవిహేఠేన్తో అత్తానఞ్చ ఇమినా అడంసాపేన్తో ముఞ్చేయ్య"న్తి ముఞ్చనాకారమేవ పరియేసతో గహణే మజ్ఝత్తతా హోతి. ఏవమేవ యా లక్ఖణత్తయస్స దిట్ఠత్తా ఆదిత్తే వియ తయో భవే పస్సతో సఙ్ఖారగ్గహణే మజ్ఝత్తతా, అయం **సఙ్ఖారుపేక్ఖా** నామ. ఇతి విపస్సనుపేక్ఖాయ సిద్ధాయ సఙ్ఖారుపేక్ఖాపి సిద్ధావ హోతి. ఇమినా పనేసా విచిననగ్గహణేసు మజ్ఝత్తసఙ్ఖాతేన కిచ్చేన ద్విధా భిన్నాతి. వీరియుపేక్ఖా పన వేదనుపేక్ఖా చ అఞ్ఞమఞ్ఞఞ్చ అవసేసాహి చ అత్థతో భిన్నా ఏవాతి.

ఇతి ఇమాసు ఉపేక్ఖాసు ఝానుపేక్ఖా ఇధాధిప్పేతా. సా మజ్ఝత్తలక్ఖణా, అనాభోగరసా, అబ్యాపారపచ్చుపట్ఠానా, పీతివిరాగపదట్ఠానాతి. ఏత్థాహ, నను చాయమత్థతో తత్రమజ్ఝత్తుపేక్ఖావ హోతి, సా చ పఠమదుతియజ్ఝానేసుపి అత్థి. తస్మా తత్రాపి ఉపేక్ఖకో చ విహరతీతి ఏవమయం వత్తబ్బా సియా, సా కస్మా న వుత్తాతి. అపరిబ్యత్తకిచ్చతో. అపరిబ్యత్తఞ్హి తస్సా తత్థ కిచ్చం వితక్కాదీహి అభిభూతత్తా. ఇధ పనాయం వితక్కవిచారపీతీహి అనభిభూతత్తా ఉక్ఖిత్తసిరా వియ హుత్వా పరిబ్యత్తకిచ్చా జాతా, తస్మా వుత్తాతి.

నిట్ఠితా ఉపేక్ఖకో చ విహరతీతి ఏతస్స

సబ్బసో అత్థవణ్ణనా.

౮౨. ఇదాని **సతో చ సమ్పజానో**తి ఏత్థ సరతీతి సతో. సమ్పజానాతీతి సమ్పజానో. పుగ్గలేన సతి చ సమ్పజఞ్ఞఞ్చ వుత్తం. తత్థ సరణలక్ఖణా సతి, అసమ్ముస్సనరసా, ఆరక్ఖపచ్చుపట్ఠానా. అసమ్మోహలక్ఖణం సమ్పజఞ్ఞం, తీరణరసం, పవిచయపచ్చుపట్ఠానం.

తత్థ కిఞ్చాపి ఇదం సతిసమ్పజఞ్ఞం పురిమజ్ఝానేసుపి అత్థి. ముట్ఠస్సతిస్స హి అసమ్పజానస్స ఉపచారమత్తమ్పి న సమ్పజ్జతి, పగేవ అప్పనా. ఓళారికత్తా పన తేసం ఝానానం భూమియం వియ పురిసస్స చిత్తస్స గతి సుఖా హోతి, అబ్యత్తం తత్థ సతిసమ్పజఞ్ఞకిచ్చం. ఓళారికఙ్గప్పహానేన పన సుఖుమత్తా ఇమస్స ఝానస్స పురిసస్స ఖురధారాయం వియ సతిసమ్పజఞ్ఞకిచ్చపరిగ్గహితా ఏవ చిత్తస్స గతి ఇచ్ఛితబ్బాతి ఇధేవ వుత్తం. కిఞ్చ భియ్యో, యథా ధేనుపగో వచ్ఛో ధేనుతో అపనీతో అరక్ఖియమానో పునదేవ ధేనుం ఉపగచ్ఛతి, ఏవమిదం తతియజ్ఝానసుఖం పీతితో అపనీతం, తం సతిసమ్పజఞ్ఞారక్ఖేన అరక్ఖియమానం పునదేవ పీతిం ఉపగచ్ఛేయ్య, పీతిసమ్పయుత్తమేవ సియా. సుఖే వాపి సత్తా

సారజ్జన్తి, ఇదఞ్చ అతిమధురం సుఖం, తతో పరం సుఖాభావా. సతిసమ్పజఞ్ఞానుభావేన పనేత్థ సుఖే అసారజ్జనా హోతి, నో అఞ్ఞథాతి ఇమమ్పి అత్థవిసేసం దస్సేతుం ఇదమిధేవ వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

ఇదాని **సుఖఞ్చ కాయేన పటిసంవేదేతీ**తి ఏత్థ కిఞ్చాపి తతియజ్ఝానసమఙ్గినో సుఖపటిసంవేదనాభోగో నత్థి. ఏవం సన్తేపి యస్మా తస్స నామకాయేన సమ్పయుత్తం సుఖం. యం వా తం నామకాయసమ్పయుత్తం సుఖం, తంసముట్ఠానేనస్స యస్మా అతిపణీతేన రూపేన రూపకాయో ఫుటో, యస్స ఫుటత్తా ఝానా వుట్ఠితోపి సుఖం పటిసంవేదేయ్య. తస్మా ఏతమత్థం దస్సేన్తో సుఖఞ్చ కాయేన పటిసంవేదేతీతి ఆహ.

౮౬. ఇదాని **యం తం అరియా ఆచిక్ఖన్తి ఉపేక్ఖకో సతిమా సుఖవిహారీ**తి ఏత్థ యంఝానహేతు యంఝానకారణా తం తతియజ్ఝానసమఙ్గిపుగ్గలం బుద్ధాదయో అరియా ఆచిక్ఖన్తి దేసేన్తి పఞ్ఞపేన్తి పట్ఠపేన్తి వివరన్తి విభజన్తి ఉత్తానీకరోన్తి పకాసేన్తి, పసంసన్తీతి అధిప్పాయో. కిన్తి? ఉపేక్ఖకో సతిమా సుఖవిహారీతి. తం తతియం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరతీతి ఏవమేత్థ యోజనా వేదితబ్బా.

కస్మా పన తం తే ఏవం పసంసన్తీతి? పసంసారహతో. అయఞ్హి యస్మా అతిమధురసుఖే సుఖపారమిప్పత్తేపి తతియజ్ఝానే ఉపేక్ఖకో, న తత్థ సుఖాభిసఙ్గేన ఆకడ్ఢియతి. యథా చ పీతి న ఉప్పజ్జతి, ఏవం ఉపట్ఠితసతితాయ సతిమా. యస్మా చ అరియకన్తం అరియజనసేవితమేవ చ అసంకిలిట్ఠం సుఖం నామకాయేన పటిసంవేదేతి, తస్మా పసంసారహో హోతి . ఇతి పసంసారహతో నం అరియా తే ఏవం పసంసాహేతుభూతే గుణే పకాసేన్తో "ఉపేక్ఖకో సతిమా సుఖవిహారీ"తి ఏవం పసంసన్తీతి వేదితబ్బం.

తతియన్తి గణనానుపుబ్బతా తతియం, ఇదం తతియం సమాపజ్జతీతిపి తతియం. యం పన వుత్తం "ఏకఙ్గవిప్పహీనం దువఙ్గసమన్నాగత"న్తి, ఏత్థ పీతియా పహానవసేన ఏకఙ్గవిప్పహీనతా వేదితబ్బా . సా పనేసా దుతియజ్ఝానస్స వితక్కవిచారా వియ అప్పనాక్ఖణేయేవ పహీయతి. తేన నస్స సా పహానఙ్గన్తి వుచ్చతి. సుఖం చిత్తేకగ్గతాతి ఇమేసం పన ద్విన్నం ఉప్పత్తివసేన దువఙ్గసమన్నాగతతా వేదితబ్బా. తస్మా యం విభఙ్గే "ఝానన్తి ఉపేక్ఖా సతి సమ్పజఞ్ఞం సుఖం చిత్తస్సేకగ్గతా"తి (విభ. ౫౯౧) వుత్తం, తం సపరిక్ఖారం ఝానం దస్సేతుం పరియాయేన వుత్తం. ఠపేత్వా పన ఉపేక్ఖాసతిసమ్పజఞ్ఞాని నిప్పరియాయేన ఉపనిజ్ఝానలక్ఖణప్పత్తానం అఙ్గానం వసేన దువఙ్గికమేవేతం హోతి. యథాహ – "కతమం తస్మిం సమయే దువఙ్గికం ఝానం హోతి, సుఖం చిత్తస్సేకగ్గతా"తి (ధ. స. ౧౬౩; విభ. ౬౨౪). సేసం పఠమజ్ఝానే వుత్తనయమేవ.

చతుత్థజ్ఝానకథా

౮౭. ఏవమధిగతే పన తస్మింపి వుత్తనయేనేవ పఞ్చహాకారేహి చిణ్ణవసినా హుత్వా పగుణతతియజ్ఝానతో వుట్ఠాయ "అయం సమాపత్తి ఆసన్నపీతిపచ్చత్థికా, 'యదేవ తత్థ సుఖమితి చేతసో ఆభోగో, ఏతేనేతం ఓళారికం అక్ఖాయతీ'తి (దీ. ని. ౧.౯౬) ఏవం వుత్తస్స సుఖస్స ఓళారికత్తా అఙ్గదుబ్బలా"తి చ తత్థ దోసం దిస్వా చతుత్థం ఝానం సన్తతో మనసికత్వా తతియజ్ఝానే నికన్తిం పరియాదాయ చతుత్థాధిగమాయ యోగో కాతబ్బో. అథస్స యదా తతియజ్ఝానతో వుట్ఠాయ సతస్స సమ్పజానస్స ఝానఙ్గాని పచ్చవేక్ఖతో చేతసికసోమనస్ససఙ్ఖాతం సుఖం ఓళారికతో ఉపట్ఠాతి, ఉపేక్ఖావేదనా చేవ చిత్తేకగ్గతా

చ సన్తతో ఉపట్ఠాతి, తదాస్స ఓళారికఙ్గప్పహానాయ సన్తఙ్గపటిలాభాయ చ తదేవ నిమిత్తం “పథవీ పథవీ”తి పునప్పునం మనసికరోతో “ఇదాని చతుత్థం ఝానం ఉప్పజ్జిస్సతీ”తి భవఙ్గం ఉపచ్ఛిన్దిత్వా తదేవ పథవీకసిణం ఆరమ్మణం కత్వా మనోద్వారావజ్జనం ఉప్పజ్జతి. తతో తస్మింయేవారమ్మణే చత్తారి పఞ్చ వా జవనాని ఉప్పజ్జన్తి , యేసం అవసానే ఏకం రూపావచరం చతుత్థజ్ఝానికం, సేసాని వుత్తప్పకారానేవ కామావచరాని. అయం పన విసేసో, యస్మా సుఖవేదనా అదుక్ఖమసుఖాయ వేదనాయ ఆసేవనపచ్చయేన పచ్చయో న హోతి, చతుత్థజ్ఝానే చ అదుక్ఖమసుఖాయ వేదనాయ ఉప్పజ్జితబ్బం, తస్మా తాని ఉపేక్ఖావేదనాసమ్పయుత్తాని హోన్తి. ఉపేక్ఖాసమ్పయుత్తత్తాయేవ చేత్థ పీతిపి పరిహాయతీతి. ఏత్తావతా చేస సుఖస్స చ పహానా దుక్ఖస్స చ పహానా పుబ్బేవ సోమనస్సదోమనస్సానం అత్థఙ్గమా అదుక్ఖమసుఖం ఉపేక్ఖాసతిపారిసుద్ధిం చతుత్థం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరతి (దీ. ని. ౧.౨౩౨; ధ. స. ౧౬౫). ఏవమనేన ఏకఙ్గవిప్పహీనం దువఙ్గసమన్నాగతం తివిధకల్యాణం దసలక్ఖణసమ్పన్నం చతుత్థం ఝానం అధిగతం హోతి పథవీకసిణం.

౮౮. తత్థ **సుఖస్స చ పహానా దుక్ఖస్స చ పహానా**తి కాయికసుఖస్స చ కాయికదుక్ఖస్స చ పహానా. **పుబ్బేవా**తి తఞ్చ ఖో పుబ్బేవ, న చతుత్థజ్ఝానక్ఖణే. **సోమనస్సదోమనస్సానం అత్థఙ్గమా**తి చేతసికసుఖస్స చ చేతసికదుక్ఖస్స చాతి ఇమేసమ్పి ద్విన్నం పుబ్బేవ అత్థఙ్గమా, పహానా ఇచ్చేవ వుత్తం హోతి.

కదా పన నేసం పహానం హోతీతి. చతున్నం ఝానానం ఉపచారక్ఖణే. సోమనస్సఞ్హి చతుత్థజ్ఝానస్స ఉపచారక్ఖణేయేవ పహీయతి. దుక్ఖదోమనస్ససుఖాని పఠమదుతియతతియజ్ఝానానం ఉపచారక్ఖణేసు. ఏవమేతేసం పహానక్కమేన అవుత్తానమ్పి ఇన్ద్రియవిభఙ్గే పన ఇన్ద్రియానం ఉద్దేసక్కమేనేవ ఇధాపి వుత్తానం సుఖదుక్ఖసోమనస్సదోమనస్సానం పహానం వేదితబ్బం.

యది పనేతాని తస్స తస్స ఝానస్స ఉపచారక్ఖణేయేవ పహీయన్తి, అథ కస్మా “కత్థ చుప్పన్నం దుక్ఖిన్ద్రియం అపరిసేసం నిరుజ్ఝతి, ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు వివిచ్చేవ కామేహిపి…పే.… పఠమం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరతి. ఏత్థ చుప్పన్నం దుక్ఖిన్ద్రియం అపరిసేసం నిరుజ్ఝతి. కత్థ చుప్పన్నం దోమనస్సిన్ద్రియం సుఖిన్ద్రియం సోమనస్సిన్ద్రియం అపరిసేసం నిరుజ్ఝతి, ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు సుఖస్స చ పహానా…పే.… చతుత్థం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరతి, ఏత్థ చుప్పన్నం సోమనస్సిన్ద్రియం అపరిసేసం నిరుజ్ఝతీ”తి (సం. ని. ౫.౫౧౦) ఏవం ఝానేస్వేవ నిరోధో వుత్తోతి? అతిసయనిరోధత్తా. అతిసయనిరోధో హి నేసం పఠమజ్ఝానాదీసు, న నిరోధోయేవ. నిరోధోయేవ పన ఉపచారక్ఖణే, నాతిసయనిరోధో.

తథా హి నానావజ్జనే పఠమజ్ఝానుపచారే నిరుద్ధస్సాపి దుక్ఖిన్ద్రియస్స డంసమకసాదిసమ్ఫస్సేన వా విసమాసనుపతాపేన వా సియా ఉప్పత్తి, న త్వేవ అన్తోఅప్పనాయం. ఉపచారే వా నిరుద్ధమ్పేతం న సుట్ఠు నిరుద్ధం హోతి, పటిపక్ఖేన అవిహతత్తా. అన్తోఅప్పనాయం పన పీతిఫరణేన సబ్బో కాయో సుఖోక్కన్తో హోతి, సుఖోక్కన్తకాయస్స చ సుట్ఠు నిరుద్ధం హోతి దుక్ఖిన్ద్రియం, పటిపక్ఖేన విహతత్తా. నానావజ్జనేయేవ చ దుతియజ్ఝానుపచారే పహీనస్స దోమనస్సిన్ద్రియస్స యస్మా ఏతం వితక్కవిచారపచ్చయేపి కాయకిలమథే చిత్తుపఘాతే చ సతి ఉప్పజ్జతి. వితక్కవిచారాభావే చ నేవ ఉప్పజ్జతి. యత్థ పన ఉప్పజ్జతి, తత్థ వితక్కవిచారభావే, అప్పహీనా ఏవ చ దుతియజ్ఝానుపచారే వితక్కవిచారాతి తత్థస్స సియా ఉప్పత్తి, న త్వేవ దుతియజ్ఝానే, పహీనపచ్చయత్తా. తథా తతియజ్ఝానుపచారే పహీనస్సాపి సుఖిన్ద్రియస్స పీతిసముట్ఠానపణీతరూపఫుటకాయస్స సియా ఉప్పత్తి, న త్వేవ తతియజ్ఝానే. తతియజ్ఝానే హి సుఖస్స పచ్చయభూతా

పీతి సబ్బసో నిరుద్ధాతి. తథా చతుత్థజ్ఝానుపచారే పహీనస్సాపి సోమనస్సిన్ద్రియస్స ఆసన్నత్తా అప్పనాప్పత్తాయ ఉపేక్ఖాయ అభావేన సమ్మా అనతిక్కన్తత్తా చ సియా ఉప్పత్తి, న త్వేవ చతుత్థజ్ఝానే. తస్మా ఏవ చ ఏత్థుప్పన్నం దుక్ఖిన్ద్రియం అపరిసేసం నిరుజ్ఝతీతి తత్థ తత్థ అపరిసేసగ్గహణం కతన్తి.

ఏత్థాహ "అథేవం తస్స తస్స ఝానస్సుపచారే పహీనాపి ఏతా వేదనా ఇధ కస్మా సమాహటా"తి? సుఖగ్గహణత్థం. యా హి అయం అదుక్ఖమసుఖన్తి ఏత్థ అదుక్ఖమసుఖా వేదనా వుత్తా, సా సుఖుమా దువిఞ్ఞేయ్యా న సక్కా సుఖేన గహేతుం, తస్మా యథా నామ దుట్ఠస్స యథా వా తథా వా ఉపసఙ్కమిత్వా గహేతుం అసక్కుణేయ్యస్స గోణస్స సుఖగ్గహణత్థం గోపో ఏకస్మిం వజే సబ్బా గావో సమాహరతి, అథేకేకం నీహరన్తో పటిపాటియా ఆగతం "అయం సో గణ్హథ న"న్తి తమ్పి గాహయతి, ఏవమేవ భగవా సుఖగ్గహణత్థం సబ్బా ఏతా సమాహరి. ఏవఞ్హి సమాహటా ఏతా దస్సేత్వా యం నేవ సుఖం న దుక్ఖం న సోమనస్సం న దోమనస్సం, అయం అదుక్ఖమసుఖా వేదనాతి సక్కా హోతి ఏసా గాహయితుం.

అపిచ అదుక్ఖమసుఖాయ చేతోవిముత్తియా పచ్చయదస్సనత్థఞ్చాపి ఏతా వుత్తాతి వేదితబ్బా. దుక్ఖప్పహానాదయో హి తస్సా పచ్చయా. యథాహ – "చత్తారో ఖో, ఆవుసో, పచ్చయా అదుక్ఖమసుఖాయ చేతోవిముత్తియా సమాపత్తియా. ఇధావుసో, భిక్ఖు సుఖస్స చ పహానా...పే.... చతుత్థం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరతి. ఇమే ఖ్వావుసో, చత్తారో పచ్చయా అదుక్ఖమసుఖాయ చేతోవిముత్తియా సమాపత్తియా"తి (మ. ని. ౧.౪౫౮).

యథా వా అఞ్ఞత్థ పహీనాపి సక్కాయదిట్ఠిఆదయో తతియమగ్గస్స వణ్ణభణనత్థం తత్థ పహీనాతి వుత్తా, ఏవం వణ్ణభణనత్థమ్పేతస్స ఝానస్సేతా ఇధ వుత్తాతిపి వేదితబ్బా.

పచ్చయఘాతేన వా ఏత్థ రాగదోసానమతిదూరభావం దస్సేతుమ్పేతా వుత్తాతి వేదితబ్బా. ఏతాసు హి సుఖం సోమనస్సస్స పచ్చయో, సోమనస్సం రాగస్స. దుక్ఖం దోమనస్సస్స పచ్చయో, దోమనస్సం దోసస్స. సుఖాదిఘాతేన చస్స సప్పచ్చయా రాగదోసా హతాతి అతిదూరే హోన్తీతి.

అదుక్ఖమసుఖన్తి దుక్ఖాభావేన అదుక్ఖం. సుఖాభావేన అసుఖం. ఏతేనేత్థ దుక్ఖసుఖపటిపక్ఖభూతం తతియవేదనం దీపేతి, న దుక్ఖసుఖాభావమత్తం. తతియవేదనా నామ అదుక్ఖమసుఖా , ఉపేక్ఖాతిపి వుచ్చతి. సా ఇట్ఠానిట్ఠవిపరీతానుభవనలక్ఖణా, మజ్ఝత్తరసా, అవిభూతపచ్చుపట్ఠానా, సుఖదుక్ఖనిరోధపదట్ఠానాతి వేదితబ్బా.

౮౯. **ఉపేక్ఖాసతిపారిసుద్ధి**న్తి ఉపేక్ఖాయ జనితసతియా పారిసుద్ధిం. ఇమస్మిఞ్హి ఝానే సుపరిసుద్ధా సతి, యా చ తస్సా సతియా పారిసుద్ధి, సా ఉపేక్ఖాయ కతా, న అఞ్ఞేన. తస్మా ఏతం "ఉపేక్ఖాసతిపారిసుద్ధి"న్తి వుచ్చతి. విభఙ్గేపి వుత్తం "అయం సతి ఇమాయ ఉపేక్ఖాయ విసదా హోతి పరిసుద్ధా పరియోదాతా. తేన వుచ్చతి ఉపేక్ఖాసతిపారిసుద్ధీ"తి (విభ. ౫౯౭). యాయ చ ఉపేక్ఖాయ ఏత్థ సతియా పారిసుద్ధి హోతి, సా అత్థతో తత్రమజ్ఝత్తతాతివేదితబ్బా. న కేవలఞ్చేత్థ తాయ సతియేవ పరిసుద్ధా, అపిచ ఖో సబ్బేపి సమ్పయుత్తధమ్మా, సతిసీసేన పన దేసనా వుత్తా.

తత్థ కిఞ్చాపి అయం ఉపేక్ఖా హేట్ఠాపి తీసు ఝానేసు విజ్జతి. యథా పన దివా సూరియప్పభాభిభవా సోమ్మభావేన చ అత్తనో ఉపకారకత్తేన వా సభాగాయ రత్తియా అలాభా దివా విజ్జమానాపి చన్దలేఖా అపరిసుద్ధా హోతి అపరియోదాతా, ఏవమయమ్పి తత్రమజ్ఝత్తుపేక్ఖాచన్దలేఖా వితక్కాదిపచ్చనీకధమ్మతేజాభిభవా సభాగాయ చ ఉపేక్ఖావేదనారత్తియా

అప్పటిలాభా విజ్జమానాపి పఠమాదిజ్ఝానభేదేసు అపరిసుద్ధా హోతి. తస్సా చ అపరిసుద్ధాయ దివా అపరిసుద్ధచన్దలేఖాయ పభా వియ సహజాతాపి సతిఆదయో అపరిసుద్ధావ హోన్తి. తస్మా తేసు ఏకమ్పి "ఉపేక్ఖాసతిపారిసుద్ధి"న్తి న వుత్తం. ఇధ పన వితక్కాదిపచ్చనీకధమ్మతేజాభిభవాభావా సభాగాయ చ ఉపేక్ఖావేదనారత్తియా పటిలాభా అయం తత్రమజ్ఝత్తుపేక్ఖాచన్దలేఖా అతివియ పరిసుద్ధా. తస్సా పరిసుద్ధత్తా పరిసుద్ధచన్దలేఖాయ పభా వియ సహజాతాపి సతిఆదయో పరిసుద్ధా హోన్తి పరియోదాతా. తస్మా ఇదమేవ "ఉపేక్ఖాసతిపారిసుద్ధి"న్తి వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

చతుత్థన్తి గణనానుపుబ్బతా చతుత్థం. ఇదం చతుత్థం సమాపజ్జతీతిపి చతుత్థం. యం పన వుత్తం "ఏకఙ్గవిప్పహీనం దువఙ్గసమన్నాగత"న్తి, తత్థ సోమనస్సస్స పహానవసేన ఏకఙ్గవిప్పహీనతా వేదితబ్బా. తఞ్చ పన సోమనస్సం ఏకవీథియం పురిమజవనేసుయేవ పహీయతి. తేనస్స తం పహానఙ్గన్తి వుచ్చతి. ఉపేక్ఖావేదనా చిత్తస్సేకగ్గతాతి ఇమేసం పన ద్విన్నం ఉప్పత్తివసేన దువఙ్గసమన్నాగతతా వేదితబ్బా. సేసం పఠమజ్ఝానే వుత్తనయమేవ. ఏస తావ చతుక్కజ్ఝానే నయో.

పఞ్చకజ్ఝానకథా

౮౦. పఞ్చకజ్ఝానం పన నిబ్బత్తేన్తేన పగుణపఠమజ్ఝానతో వుట్ఠాయ "అయం సమాపత్తి ఆసన్ననీవరణపచ్చత్థికా, వితక్కస్స ఓళారికత్తా అఙ్గదుబ్బలా"తి చ తత్థ దోసం దిస్వా దుతియజ్ఝానం సన్తతో మనసికరిత్వా పఠమజ్ఝానే నికన్తిం పరియాదాయ దుతియాధిగమాయ యోగో కాతబ్బో. అథస్స యదా పఠమజ్ఝానా వుట్ఠాయ సతస్స సమ్పజానస్స ఝానఙ్గాని పచ్చవేక్ఖతో వితక్కమత్తం ఓళారికతో ఉపట్ఠాతి, విచారాదయో సన్తతో. తదాస్స ఓళారికఙ్గప్పహానాయ సన్తఙ్గపటిలాభాయ చ తదేవ నిమిత్తం "పథవీ పథవీ"తి పునప్పునం మనసికరోతో వుత్తనయేనేవ దుతియజ్ఝానం ఉప్పజ్జతి. తస్స వితక్కమత్తమేవ పహానఙ్గం. విచారాదీని చత్తారి సమన్నాగతఙ్గాని. సేసం వుత్తప్పకారమేవ.

ఏవమధిగతే పన తస్మిమ్పి వుత్తనయేనేవ పఞ్చహాకారేహి చిణ్ణవసినా హుత్వా పగుణదుతియజ్ఝానతో వుట్ఠాయ "అయం సమాపత్తి ఆసన్నవితక్కపచ్చత్థికా, విచారస్స ఓళారికత్తా అఙ్గదుబ్బలా"తి చ తత్థ దోసం దిస్వా తతియం ఝానం సన్తతో మనసికరిత్వా దుతియజ్ఝానే నికన్తిం పరియాదాయ తతియాధిగమాయ యోగో కాతబ్బో. అథస్స యదా దుతియజ్ఝానతో వుట్ఠాయ సతస్స సమ్పజానస్స ఝానఙ్గాని పచ్చవేక్ఖతో విచారమత్తం ఓళారికతో ఉపట్ఠాతి, పీతిఆదీని సన్తతో. తదాస్స ఓళారికఙ్గప్పహానాయ సన్తఙ్గపటిలాభాయ చ తదేవ నిమిత్తం "పథవీ పథవీ"తి పునప్పునం మనసికరోతో వుత్తనయేనేవ తతియం ఝానం ఉప్పజ్జతి. తస్స విచారమత్తమేవ పహానఙ్గం చతుక్కనయస్స దుతియజ్ఝానే వియ పీతిఆదీని తీణి సమన్నాగతఙ్గాని. సేసం వుత్తప్పకారమేవ.

ఇతి యం చతుక్కనయే దుతియం, తం ద్విధా భిన్దిత్వా పఞ్చకనయే దుతియఞ్చేవ తతియఞ్చ హోతి. యాని చ తత్థ తతియచతుత్థాని, తాని చ చతుత్థపఞ్చమాని హోన్తి. పఠమం పఠమమేవాతి.

ఇతి సాధుజనపామోజ్జత్థాయ కతే విసుద్ధిమగ్గే

సమాధిభావనాధికారే

పథవీకసిణనిద్దేసో నామ

చతుత్థో పరిచ్ఛేదో.

౫. సేసకసిణనిద్దేసో

ఆపోకసిణకథా

౯౧. ఇదాని పథవీకసిణానన్తరే ఆపోకసిణే విత్థారకథా హోతి. యథేవ హి పథవీకసిణం, ఏవం ఆపోకసిణమ్పి భావేతుకామేన సుఖనిసిన్నేన ఆపస్మిం నిమిత్తం గణ్హితబ్బం, కతే వా అకతే వాతి సబ్బం విత్థారేతబ్బం. యథా చ ఇధ, ఏవం సబ్బత్థ. ఇతో పరఞ్హి ఏత్తకమ్పి అవత్వా విసేసమత్తమేవ వక్ఖామ.

ఇధాపి పుబ్బేకతాధికారస్స పుఞ్ఞవతో అకతే ఆపస్మిం పోక్ఖరణియా వా తళాకే వా లోణియం వా సముద్దే వా నిమిత్తం ఉప్పజ్జతి చూళసివత్థేరస్స వియ. తస్స కిరాయస్మతో లాభసక్కారం పహాయ వివిత్తవాసం వసిస్సామీతి మహాతిత్థే నావమారూహిత్వా జమ్బుదీపం గచ్ఛతో అన్తరా మహాసముద్దం ఓలోకయతో తప్పటిభాగం కసిణనిమిత్తం ఉదపాది.

అకతాధికారేన చత్తారో కసిణదోసే పరిహరన్తేన నీలపీతలోహితోదాతవణ్ణానమఞ్ఞతరవణ్ణం ఆపం అగహేత్వా యం పన భూమిం అసమ్పత్తమేవ ఆకాసే సుద్ధవత్థేన గహితం ఉదకం, అఞ్ఞం వా తథారూపం విప్పసన్నం అనావిలం, తేన పత్తం వా కుణ్డికం వా సమతిత్తికం పూరేత్వా విహారపచ్చన్తే వుత్తప్పకారే పటిచ్ఛన్నే ఓకాసే ఠపేత్వా సుఖనిసిన్నేన న వణ్ణో పచ్చవేక్ఖితబ్బో. న లక్ఖణం మనసి కాతబ్బం. నిస్సయసవణ్ణమేవ కత్వా ఉస్సదవసేన పణ్ణత్తిధమ్మే చిత్తం ఠపేత్వా అమ్బు, ఉదకం, వారి, సలిలన్తిఆదీసు ఆపోనామేసు పాకటనామవసేనేవ "ఆపో ఆపో"తి భావేతబ్బం.

తస్సేవం భావయతో అనుక్కమేన వుత్తనయేనేవ నిమిత్తద్వయం ఉప్పజ్జతి. ఇధ పన ఉగ్గహనిమిత్తం చలమానం వియ ఉపట్ఠాతి, సచే ఫేణపుప్ఫుళకమిస్సం ఉదకం హోతి, తాదిసమేవ ఉపట్ఠాతి, కసిణదోసో పఞ్ఞాయతి. పటిభాగనిమిత్తం పన నిప్పరిప్ఫన్దం ఆకాసే ఠపితమణితాలవణ్టం వియ మణిమయాదాసమణ్డలమివ చ హుత్వా ఉపట్ఠాతి. సో తస్స సహ ఉపట్ఠానేనేవ ఉపచారజ్ఝానం, వుత్తనయేనేవ చతుక్కపఞ్చకజ్ఝానాని చ పాపుణాతీతి. ఆపోకసిణం.

తేజోకసిణకథా

౯౨. తేజోకసిణం భావేతుకామేనాపి తేజస్మిం నిమిత్తం గణ్హితబ్బం. తత్థ కతాధికారస్స పుఞ్ఞవతో అకతే నిమిత్తం గణ్హన్తస్స దీపసిఖాయ వా ఉద్ధనే వా పత్తపచనట్ఠానే వా దవదాహే వా యత్థ కత్థచి అగ్గిజాలం ఓలోకేన్తస్స నిమిత్తం ఉప్పజ్జతి చిత్తగుత్తత్థేరస్స వియ. తస్స హాయస్మతో ధమ్మస్సవనదివసే ఉపోసథాగారం పవిట్ఠస్స దీపసిఖం ఓలోకేన్తస్సేవ నిమిత్తం ఉప్పజ్జి.

ఇతరేన పన కాతబ్బం. తత్రిదం కరణవిధానం, సినిద్ధాని సారదారూని ఫాలేత్వా సుక్ఖాపేత్వా ఘటికం ఘటికం కత్వా పతిరూపం రుక్ఖమూలం వా మణ్డపం వా గన్త్వా పత్తపచనాకారేన రాసిం కత్వా ఆలిమ్పేత్వా కటసారకే వా చమ్మే వా పటే వా విదత్థిచతురఙ్గులప్పమాణం ఛిద్దం కాతబ్బం. తం పురతో ఠపేత్వా వుత్తనయేనేవ నిసీదిత్వా హేట్ఠా తిణకట్ఠం వా ఉపరి ధూమసిఖం వా అమనసికరిత్వా వేమజ్ఝే ఘనజాలాయ నిమిత్తం గణ్హితబ్బం, నీలన్తి వా పీతన్తి వాతిఆదివసేన వణ్ణో న పచ్చవేక్ఖితబ్బో, ఉణ్హత్తవసేన లక్ఖణం న మనసి కాతబ్బం. నిస్సయసవణ్ణమేవ కత్వా ఉస్సదవసేన పణ్ణత్తిధమ్మే చిత్తం ఠపేత్వా పావకో, కణ్హవత్తనీ, జాతవేదో, హుతాసనోతిఆదీసు అగ్గినామేసు పాకటనామవసేనేవ "తేజో తేజో"తి భావేతబ్బం.

తస్సేవం భావయతో అనుక్కమేన వుత్తనయేనేవ నిమిత్తద్వయం ఉప్పజ్జతి. తత్థ ఉగ్గహనిమిత్తం జాలం ఛిజ్జిత్వా ఛిజ్జిత్వా పతనసదిసం హుత్వా ఉపట్ఠాతి. అకతే గణ్హన్తస్స పన కసిణదోసో పఞ్ఞాయతి, అలాతఖణ్డం వా అఙ్గారపిణ్డో వా ఛారికా వా ధూమో వా ఉపట్ఠాతి. పటిభాగనిమిత్తం నిచ్చలం ఆకాసే ఠపితరత్తకమ్బలక్ఖణ్డం వియ సువణ్ణతాలవణ్టం వియ కఞ్చనత్థమ్భో వియ చ ఉపట్ఠాతి. సో తస్స సహ ఉపట్ఠానేనేవ ఉపచారజ్ఝానం, వుత్తనయేనేవ చతుక్కపఞ్చకజ్ఝానాని చ పాపుణాతీతి. తేజోకసిణం.

వాయోకసిణకథా

౯౩. వాయోకసిణం భావేతుకామేనాపి వాయుస్మిం నిమిత్తం గణ్హితబ్బం. తఞ్చ ఖో దిట్ఠవసేన వా ఫుట్ఠవసేన వా. వుత్తఞ్హేతం అట్ఠకథాసు “వాయోకసిణం ఉగ్గణ్హన్తో వాయుస్మిం నిమిత్తం గణ్హాతి, ఉచ్ఛగ్గం వా ఏరితం సమేరితం ఉపలక్ఖేతి, వేళగ్గం వా…పే.… రుక్ఖగ్గం వా కేసగ్గం వా ఏరితం సమేరితం ఉపలక్ఖేతి, కాయస్మిం వా ఫుట్ఠం ఉపలక్ఖేతీ”తి. తస్మా సమసీసట్ఠితం ఘనపత్తం ఉచ్ఛుం వా వేళుం వా రుక్ఖం వా చతురఙ్గులప్పమాణం ఘనకేసస్స పురిసస్స సీసం వా వాతేన పహరియమానం దిస్వా “అయం వాతో ఏతస్మిం ఠానే పహరతీ”తి సతిం ఠపేత్వా, యం వా పనస్స వాతపానన్తరికాయ వా భిత్తిఛిద్దేన వా పవిసిత్వా వాతో కాయప్పదేసం పహరతి, తత్థ సతిం ఠపేత్వా వాతమాలుతఅనిలాదీసు వాయునామేసు పాకటనామవసేనేవ “వాతో వాతో”తి భావేతబ్బం. ఇధ ఉగ్గహనిమిత్తవడ్ఢనతో ఓతారితమత్తస్స పాయాసస్స ఉసుమవట్టిసదిసం చలం హుత్వా ఉపట్ఠాతి. పటిభాగనిమిత్తం సన్నిసిన్నం హోతి నిచ్చలం. సేసం వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బన్తి. వాయోకసిణం.

నీలకసిణకథా

౯౪. తదనన్తరం పన నీలకసిణం ఉగ్గణ్హన్తో నీలకస్మిం నిమిత్తం గణ్హాతి పుప్ఫస్మిం వా వత్థస్మిం వా వణ్ణధాతుయా వాతి వచనతో కతాధికారస్స పుఞ్ఞవతో తావ తథారూపం మాలాగచ్ఛం వా పూజాఠానేసు పుప్ఫసన్థరం వా నీలవత్థమణీనం వా అఞ్ఞతరం దిస్వావ నిమిత్తం ఉప్పజ్జతి. ఇతరేన నీలుప్పలగిరికణ్ణికాదీని పుప్ఫాని గహేత్వా యథా కేసరం వా వణ్టం వా న పఞ్ఞాయతి, ఏవం చఙ్గోటకం వా కరణ్డపటలం వా పత్తేహియేవ సమతిత్తికం పూరేత్వా సన్థరితబ్బం. నీలవణ్ణేన వా వత్థేన భణ్డికం బన్ధిత్వా పూరేతబ్బం. ముఖవట్టియం వా అస్స భేరితలమివ బన్ధితబ్బం. కంసనీలపలాసనీలఅఞ్జననీలానం వా అఞ్ఞతరేన ధాతునా పథవీకసిణే వుత్తనయేన సంహారిమం వా భిత్తియంయేవ వా కసిణమణ్డలం కత్వా విసభాగవణ్ణేన పరిచ్ఛిన్దితబ్బం. తతో పథవీకసిణే వుత్తనయేన “నీలం నీల”న్తి మనసికారో పవత్తేతబ్బో. ఇధాపి ఉగ్గహనిమిత్తే కసిణదోసో పఞ్ఞాయతి, కేసరదణ్డకపత్తన్తరికాదీని ఉపట్ఠహన్తి. పటిభాగనిమిత్తం కసిణమణ్డలతో ముఞ్చిత్వా ఆకాసే మణితాలవణ్టసదిసం ఉపట్ఠాతి. సేసం వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బన్తి. నీలకసిణం.

పీతకసిణకథా

౯౫. పీతకసిణేపి ఏసేవ నయో. వుత్తఞ్హేతం పీతకసిణం ఉగ్గణ్హన్తో పీతకస్మిం నిమిత్తం గణ్హాతి పుప్ఫస్మిం వా వత్థస్మిం వా వణ్ణధాతుయా వాతి. తస్మా ఇధాపి కతాధికారస్స పుఞ్ఞవతో తథారూపం మాలాగచ్ఛం వా పుప్ఫసన్థరం వా పీతవత్థధాతూనం వా అఞ్ఞతరం దిస్వావ నిమిత్తం ఉప్పజ్జతి చిత్తగుత్తత్థేరస్స వియ. తస్స కిరాయస్మతో చిత్తలపబ్బతే

పత్తగ్గపుప్ఫేహి కతం ఆసనపూజం పస్సతో సహ దస్సనేనేవ ఆసనప్పమాణం నిమిత్తం ఉదపాది. ఇతరేన కణికారపుప్ఫాదినా వా పీతవత్థేన వా ధాతునా వా నీలకసిణే వుత్తనయేనేవ కసిణం కత్వా “పీతకం పీతక”న్తి మనసికారో పవత్తేతబ్బో. సేసం తాదిసమేవాతి. పీతకసిణం.

లోహితకసిణకథా

౯౬. లోహితకసిణేపి ఏసేవ నయో. వుత్తఞ్హేతం లోహితకసిణం ఉగ్గణ్హన్తో లోహితకస్మిం నిమిత్తం గణ్హాతి పుప్ఫస్మిం వా వత్థస్మిం వా వణ్ణధాతుయా వాతి. తస్మా ఇధాపి కతాధికారస్స పుఞ్ఞవతో తథారూపం బన్ధుజీవకాదిమాలాగచ్ఛం వా పుప్ఫసన్థరం వా లోహితకవత్థమణిధాతూనం వా అఞ్ఞతరం దిస్వావ నిమిత్తం ఉప్పజ్జతి. ఇతరేన జయసుమనబన్ధుజీవకరత్తకోరణ్డకాదిపుప్ఫేహి వా రత్తవత్థేన వా ధాతునా వా నీలకసిణే వుత్తనయేనేవ కసిణం కత్వా “లోహితకం లోహితక”న్తి మనసికారో పవత్తేతబ్బో. సేసం తాదిసమేవాతి. లోహితకసిణం.

ఓదాతకసిణకథా

౯౭. ఓదాతకసిణేపి ఓదాతకసిణం ఉగ్గణ్హన్తో ఓదాతస్మిం నిమిత్తం గణ్హాతి పుప్ఫస్మిం వా వత్థస్మిం వా వణ్ణధాతుయా వాతి వచనతో కతాధికారస్స తావ పుఞ్ఞవతో తథారూపం మాలాగచ్ఛం వా వస్సికసుమనాదిపుప్ఫసన్థరం వా కుముదపదుమరాసిం వా ఓదాతవత్థధాతూనం వా అఞ్ఞతరం దిస్వావ నిమిత్తం ఉప్పజ్జతి, తిపుమణ్డలరజతమణ్డలచన్దమణ్డలేసుపి ఉప్పజ్జతియేవ. ఇతరేన వుత్తప్పకారేహి ఓదాతపుప్ఫేహి వా ఓదాతవత్థేన వా ధాతునా వా నీలకసిణే వుత్తనయేనేవ కసిణం కత్వా “ఓదాతం ఓదాత”న్తి మనసికారో పవత్తేతబ్బో. సేసం తాదిసమేవాతి. ఓదాతకసిణం.

ఆలోకకసిణకథా

౯౮. ఆలోకకసిణే పన ఆలోకకసిణం ఉగ్గణ్హన్తో ఆలోకస్మిం నిమిత్తం గణ్హాతి భిత్తిఛిద్దే వా తాళచ్ఛిద్దే వా వాతపానన్తరికాయ వాతి వచనతో కతాధికారస్స తావ పుఞ్ఞవతో యం భిత్తిఛిద్దాదీనం అఞ్ఞతరేన సూరియాలోకో వా చన్దాలోకో వా పవిసిత్వా భిత్తియం వా భూమియం వా మణ్డలం సముట్ఠాపేతి, ఘనపణ్ణరుక్ఖసాఖన్తరేన వా ఘనసాఖామణ్డపన్తరేన వా నిక్ఖమిత్వా భూమియమేవ మణ్డలం సముట్ఠాపేతి, తం దిస్వావ నిమిత్తం ఉప్పజ్జతి. ఇతరేనాపి తదేవ వుత్తప్పకారమోభాసమణ్డలం “ఓభాసో ఓభాసో”తి వా “ఆలోకో ఆలోకో”తి వా భావేతబ్బం. తథా అసక్కోన్తేన ఘటే దీపం జాలేత్వా ఘటముఖం పిదహిత్వా ఘటే ఛిద్దం కత్వా భిత్తిముఖం ఠపేతబ్బం. తేన ఛిద్దేన దీపాలోకో నిక్ఖమిత్వా భిత్తియం మణ్డలం కరోతి, తం ఆలోకో ఆలోకోతి భావేతబ్బం. ఇదమితరేహి చిరట్ఠితికం హోతి. ఇధ ఉగ్గహనిమిత్తం భిత్తియం వా భూమియం వా ఉట్ఠితమణ్డలసదిసమేవ హోతి. పటిభాగనిమిత్తం ఘనవిప్పసన్న ఆలోకపుఞ్జసదిసం. సేసం తాదిసమేవాతి. ఆలోకకసిణం.

పరిచ్ఛిన్నాకాసకసిణకథా

౯౯. పరిచ్ఛిన్నాకాసకసిణేపి ఆకాసకసిణం ఉగ్గణ్హన్తో ఆకాసస్మిం నిమిత్తం గణ్హాతి భిత్తిఛిద్దే వా తాళచ్ఛిద్దే వా వాతపానన్తరికాయ వాతి వచనతో కతాధికారస్స తావ పుఞ్ఞవతో భిత్తిఛిద్దాదీసు అఞ్ఞతరం దిస్వావ నిమిత్తం ఉప్పజ్జతి. ఇతరేన సుచ్ఛన్నమణ్డపే వా చమ్మకటసారకాదీనం వా అఞ్ఞతరస్మిం విదత్థిచతురఙ్గులప్పమాణం ఛిద్దం కత్వా తదేవ వా భిత్తిఛిద్దాదిభేదం ఛిద్దం “ఆకాసో ఆకాసో”తి భావేతబ్బం. ఇధ ఉగ్గహనిమిత్తం సద్ధిం భిత్తిపరియన్తాదీహి ఛిద్దసదిసమేవ హోతి, వడ్ఢియమానమ్పి న వడ్ఢతి. పటిభాగనిమిత్తమాకాసమణ్డలమేవ హుత్వా ఉపట్ఠాతి, వడ్ఢియమానఞ్చ వడ్ఢతి. సేసం పథవీకసిణే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బన్తి. పరిచ్ఛిన్నాకాసకసిణం.

ఇతి కసిణాని దసబలో,
దస యాని అవోచ సబ్బధమ్మదసో;
రూపావచరమ్హి చతుక్కపఞ్చకజ్ఝానహేతూని.

ఏవం తాని చ తేసఞ్చ,
భావనానయమిమం విదిత్వాన;
తేస్వేవ అయం భియ్యో,
పకిణ్ణకకథాపి విఞ్ఞేయ్యా.

పకిణ్ణకకథా

౧౦౦. ఇమేసు హి **పథవీకసిణవసేన** ఏకోపి హుత్వా బహుధా హోతీతిఆదిభావో, ఆకాసే వా ఉదకే వా పథవిం నిమ్మినిత్వా పదసా గమనం, ఠాననిసజ్జాదికప్పనం వా, పరిత్తఅప్పమాణనయేన అభిభాయతనపటిలాభోతి ఏవమాదీని ఇజ్ఝన్తి.

ఆపోకసిణవసేన పథవియం ఉమ్ముజ్జననిముజ్జనం, ఉదకవుట్ఠిసముప్పాదనం, నదీసముద్దాదినిమ్మానం, పథవీపబ్బతపాసాదాదీనం కమ్పనన్తి ఏవమాదీని ఇజ్ఝన్తి.

తేజోకసిణవసేన ధూమాయనా, పజ్జలనా, అఙ్గారవుట్ఠిసముప్పాదనం, తేజసా తేజోపరియాదానం, యదేవ సో ఇచ్ఛతి తస్స డహనసమత్థతా, దిబ్బేన చక్ఖునా రూపదస్సనత్థాయ ఆలోకకరణం, పరినిబ్బానసమయే తేజోధాతుయా సరీరజ్ఝాపనన్తి ఏవమాదీని ఇజ్ఝన్తి.

వాయోకసిణవసేన వాయుగతిగమనం, వాతవుట్ఠిసముప్పాదనన్తి ఏవమాదీని ఇజ్ఝన్తి.

నీలకసిణవసేన నీలరూపనిమ్మానం, అన్ధకారకరణం, సువణ్ణదుబ్బణ్ణనయేన అభిభాయతనపటిలాభో, సుభవిమోక్ఖాధిగమోతి ఏవమాదీని ఇజ్ఝన్తి.

పీతకసిణవసేన పీతకరూపనిమ్మానం, సువణ్ణన్తి అధిముచ్చనా, వుత్తనయేనేవ అభిభాయతనపటిలాభో, సుభవిమోక్ఖాధిగమో చాతి ఏవమాదీని ఇజ్ఝన్తి.

లోహితకసిణవసేన లోహితకరూపనిమ్మానం, వుత్తనయేనేవ అభిభాయతనపటిలాభో, సుభవిమోక్ఖాధిగమోతి ఏవమాదీని ఇజ్ఝన్తి.

ఓదాతకసిణవసేన ఓదాతరూపనిమ్మానం, థినమిద్ధస్స దూరభావకరణం, అన్ధకారవిధమనం, దిబ్బేన చక్ఖునా రూపదస్సనత్థాయ ఆలోకకరణన్తి ఏవమాదీని ఇజ్ఝన్తి.

ఆలోకకసిణవసేన సప్పభారూపనిమ్మానం, థినమిద్ధస్స దూరభావకరణం, అన్ధకారవిధమనం, దిబ్బేన చక్ఖునా రూపదస్సనత్థం ఆలోకకరణన్తి ఏవమాదీని ఇజ్ఝన్తి.

ఆకాసకసిణవసేన పటిచ్ఛన్నానం వివటకరణం, అన్తోపథవీపబ్బతాదీసుపి ఆకాసం నిమ్మినిత్వా ఇరియాపథకప్పనం, తిరోకుడ్డాదీసు అసజ్జమానగమనన్తి ఏవమాదీని ఇజ్ఝన్తి.

సబ్బానేవ ఉద్ధం అధో తిరియం అద్వయం అప్పమాణన్తి ఇమం పభేదం లభన్తి. వుత్తఞ్హేతం "పథవీకసిణమేకో సఞ్జానాతి. ఉద్ధమధోతిరియం అద్వయమప్పమాణ"న్తిఆది.

తత్థ **ఉద్ధ**న్తి ఉపరిగగనతలాభిముఖం. **అధో**తి హేట్ఠాభూమితలాభిముఖం. **తిరియ**న్తి ఖేత్తమణ్డలమివ సమన్తా పరిచ్ఛిన్దితం. ఏకచ్చో హి ఉద్ధమేవ కసిణం వడ్ఢేతి, ఏకచ్చో అధో, ఏకచ్చో సమన్తతో. తేన తేన వా కారణేన ఏవం పసారేతి. ఆలోకమివ దిబ్బచక్ఖునా రూపదస్సనకామో. తేన వుత్తం ఉద్ధమధోతిరియన్తి. **అద్వయ**న్తి ఇదం పన ఏకస్స అఞ్ఞభావానుపగమనత్థం వుత్తం. యథా హి ఉదకం పవిట్ఠస్స సబ్బదిసాసు ఉదకమేవ హోతి, న అఞ్ఞం, ఏవమేవ పథవీకసిణం పథవీకసిణమేవ హోతి, నత్థి తస్స అఞ్ఞో కసిణసమ్భేదోతి. ఏసేవ నయో సబ్బత్థ. **అప్పమాణ**న్తి ఇదం తస్స ఫరణఅప్పమాణవసేన వుత్తం. తఞ్హి చేతసా ఫరన్తో సకలమేవ ఫరతి. న అయమస్స ఆది ఇదం మజ్ఝన్తి పమాణం గణ్హాతీతి.

౧౦౧. యే చ తే సత్తా కమ్మావరణేన వా సమన్నాగతా కిలేసావరణేన వా సమన్నాగతా విపాకావరణేన వా సమన్నాగతా అసద్ధా అచ్ఛన్దికా దుప్పఞ్ఞా అభబ్బా నియామం ఓక్కమితుం కుసలేసు ధమ్మేసు సమ్మత్తన్తి వుత్తా, తేసమేకస్సాపేకకసిణేపి భావనా న ఇజ్ఝతి. తత్థ **కమ్మావరణేన సమన్నాగతా**తి ఆనన్తరియకమ్మసమఙ్గినో. **కిలేసావరణేన సమన్నాగతా**తి నియతమిచ్ఛాదిట్ఠికా చేవ ఉభతోబ్యఞ్జనకపణ్డకా చ. **విపాకావరణేన సమన్నాగతా**తి అహేతుకద్విహేతుకపటిసన్ధికా. **అసద్ధా**తి బుద్ధాదీసు సద్ధావిరహితా. **అచ్ఛన్దికా**తి అపచ్చనీకపటిపదాయం ఛన్దవిరహితా . **దుప్పఞ్ఞా**తి లోకియలోకుత్తరసమ్మాదిట్ఠియా విరహితా. **అభబ్బా నియామం ఓక్కమితుం కుసలేసు ధమ్మేసు సమ్మత్త**న్తి కుసలేసు ధమ్మేసు నియామసఙ్ఖాతం సమ్మత్తసఙ్ఖాతఞ్చ అరియమగ్గం ఓక్కమితుం అభబ్బాతి అత్థో. న కేవలఞ్చ కసిణేయేవ, అఞ్ఞేసుపి కమ్మట్ఠానేసు ఏతేసమేకస్సపి భావనా న ఇజ్ఝతి. తస్మా విగతవిపాకావరణేనపి కులపుత్తేన కమ్మావరణఞ్చ కిలేసావరణఞ్చ ఆరకా పరివజ్జేత్వా సద్ధమ్మస్సవనసప్పురిసూపనిస్సయాదీహి సద్ధఞ్చ ఛన్దఞ్చ పఞ్ఞఞ్చ వడ్ఢేత్వా కమ్మట్ఠానానుయోగే యోగో కరణీయోతి.

ఇతి సాధుజనపామోజ్జత్థాయ కతే విసుద్ధిమగ్గే

సమాధిభావనాధికారే

సేసకసిణనిద్దేసో నామ

పఞ్చమో పరిచ్ఛేదో.

౬. అసుభకమ్మట్ఠాననిద్దేసో

ఉద్ధుమాతకాదిపదత్థవణ్ణనా

౧౦౨. కసిణానన్తరముద్దిట్ఠేసు పన ఉద్ధుమాతకం, వినీలకం, విపుబ్బకం, విచ్ఛిద్దకం, విక్ఖాయితకం, విక్ఖిత్తకం, హతవిక్ఖిత్తకం, లోహితకం, పుళవకం, అట్ఠికన్తి దససు అవిఞ్ఞాణకాసుభేసు భస్తా వియ వాయునా ఉద్ధం జీవితపరియాదానా యథానుక్కమం సముగ్గతేన సూనభావేన ఉద్ధుమాతత్తా ఉద్ధుమాతం, ఉద్ధుమాతమేవ **ఉద్ధుమాతకం**. పటిక్కూలత్తా వా కుచ్ఛితం ఉద్ధుమాతన్తి **ఉద్ధుమాతకం**. తథారూపస్స ఛవసరీరస్సేతం అధివచనం.

వినీలం వుచ్చతి విపరిభిన్ననీలవణ్ణం, వినీలమేవ **వినీలకం**. పటిక్కూలత్తా వా కుచ్ఛితం వినీలన్తి వినీలకం. మంసుస్సదట్ఠానేసు రత్తవణ్ణస్స పుబ్బసన్నిచయట్ఠానేసు సేతవణ్ణస్స యేభుయ్యేన చ నీలవణ్ణస్స నీలట్ఠానే నీలసాటకపారుతస్సేవ ఛవసరీరస్సేతమధివచనం.

పరిభిన్నట్ఠానేసు విస్సన్దమానం పుబ్బం విపుబ్బం, విపుబ్బమేవ **విపుబ్బకం**. పటిక్కూలత్తా వా కుచ్ఛితం విపుబ్బన్తి విపుబ్బకం. తథారూపస్స ఛవసరీరస్సేతమధివచనం.

విచ్ఛిద్దం వుచ్చతి ద్విధా ఛిన్దనేన అపధారితం, విచ్ఛిద్దమేవ **విచ్ఛిద్దకం**. పటిక్కూలత్తా వా కుచ్ఛితం విచ్ఛిద్దన్తి విచ్ఛిద్దకం. వేమజ్ఝే ఛిన్నస్స ఛవసరీరస్సేతమధివచనం.

ఇతో చ ఏత్తో చ వివిధాకారేన సోణసిఙ్గాలాదీహి ఖాదితన్తి విక్ఖాయితం, విక్ఖాయితమేవ **విక్ఖాయితకం**. పటిక్కూలత్తా వా కుచ్ఛితం విక్ఖాయితన్తి విక్ఖాయితకం. తథారూపస్స ఛవసరీరస్సేతమధివచనం.

వివిధం ఖిత్తం విక్ఖిత్తం, విక్ఖిత్తమేవ **విక్ఖిత్తకం**. పటిక్కూలత్తా వా కుచ్ఛితం విక్ఖిత్తన్తి విక్ఖిత్తకం. అఞ్ఞేన హత్థం అఞ్ఞేన పాదం అఞ్ఞేన సీసన్తి ఏవం తతో తతో ఖిత్తస్స ఛవసరీరస్సేతమధివచనం.

హతఞ్చ తం పురిమనయేనేవ విక్ఖిత్తకఞ్చాతి **హతవిక్ఖిత్తకం**. కాకపదాకారేన అఙ్గపచ్చఙ్గేసు సత్థేన హనిత్వా వుత్తనయేన విక్ఖిత్తస్స ఛవసరీరస్సేతమధివచనం.

లోహితం కిరతి విక్ఖిపతి ఇతో చితో చ పగ్ఘరతీతి **లోహితకం**. పగ్ఘరితలోహితమక్ఖితస్స ఛవసరీరస్సేతమధివచనం.

పుళవా వుచ్చన్తి కిమయో, పుళవే కిరతీతి **పుళవకం**. కిమిపరిపుణ్ణస్స ఛవసరీరస్సేతమధివచనం.

అట్ఠియేవ **అట్ఠికం**. పటిక్కూలత్తా వా కుచ్ఛితం అట్ఠీతి అట్ఠికం. అట్ఠిసఙ్ఖలికాయపి ఏకట్ఠికస్సపేతమధివచనం. ఇమాని చ పన ఉద్ధుమాతకాదీని నిస్సాయ ఉప్పన్ననిమిత్తానమ్పి నిమిత్తేసు పటిలద్ధజ్ఝానానమ్పేతానేవ నామాని.

ఉద్ధుమాతకకమ్మట్ఠానం

౧౦౩. తత్థ ఉద్ధుమాతకసరీరే ఉద్ధుమాతకనిమిత్తం ఉప్పాదేత్వా ఉద్ధుమాతకసఙ్ఖాతం ఝానం భావేతుకామేన యోగినా పథవీకసిణే వుత్తనయేనేవ వుత్తప్పకారం ఆచరియం ఉపసఙ్కమిత్వా కమ్మట్ఠానం ఉగ్గహేతబ్బం. తేనస్స కమ్మట్ఠానం కథేన్తేన అసుభనిమిత్తత్థాయ గమనవిధానం, సమన్తా నిమిత్తుపలక్ఖణం, ఏకాదసవిధేన నిమిత్తగ్గాహో, గతాగతమగ్గపచ్చవేక్ఖణన్తి ఏవం అప్పనావిధానపరియోసానం సబ్బం కథేతబ్బం. తేనాపి సబ్బం సాధుకం ఉగ్గహేత్వా పుబ్బే వుత్తప్పకారం సేనాసనం ఉపగన్త్వా ఉద్ధుమాతకనిమిత్తం పరియేసన్తేన విహాతబ్బం.

౧౦౪. ఏవం విహరన్తేన చ అసుకస్మిం నామ గామద్వారే వా అటవిముఖే వా పన్థే వా పబ్బతపాదే వా రుక్ఖమూలే వా సుసానే వా ఉద్ధుమాతకసరీరం నిక్ఖిత్తన్తి కథేన్తానం వచనం సుత్వాపి న తావదేవ అతిత్థేన పక్ఖన్దన్తేన వియ గన్తబ్బం. కస్మా? అసుభం హి నామేతం వాళమిగాధిట్ఠితమ్పి అమనుస్సాధిట్ఠితమ్పి హోతి. తత్రస్స జీవితన్తరాయోపి సియా. గమనమగ్గో వా పనేత్థ గామద్వారేన వా నహానతిత్థేన వా కేదారకోటియా వా హోతి. తత్థ విసభాగరూపం ఆపాథమాగచ్ఛతి, తదేవ వా సరీరం విసభాగం హోతి. పురిసస్స హి ఇత్థిసరీరం ఇత్థియా చ పురిససరీరం విసభాగం, తదేతం అధునామతం సుభతోపి ఉపట్ఠాతి, తేనస్స బ్రహ్మచరియన్తరాయోపి సియా. సచే పన “నయిదం మాదిసస్స భారియ”న్తి అత్తానం తక్కయతి, ఏవం తక్కయమానేన గన్తబ్బం.

౧౦౫. గచ్ఛన్తేన చ సఙ్ఘత్థేరస్స వా అఞ్ఞతరస్స వా అభిఞ్ఞాతస్స భిక్ఖునో కథేత్వా గన్తబ్బం. కస్మా? సచే హిస్స సుసానే అమనుస్ససీహబ్యగ్ఘాదీనం రూపసద్దాదిఅనిట్ఠారమ్మణాభిభూతస్స అఙ్గపచ్చఙ్గాని వా పవేధేన్తి, భుత్తం వా న పరిసణ్ఠాతి, అఞ్ఞో వా ఆబాధో హోతి. అథస్స సో విహారే పత్తచీవరం సురక్ఖితం కరిస్సతి. దహరే వా సామణేరే వా పహిణిత్వా తం భిక్ఖుం పటిజగ్గిస్సతి. అపిచ సుసానం నామ నిరాసఙ్కట్ఠానన్తి మఞ్ఞమానా కతకమ్మాపి అకతకమ్మాపి చోరా సమోసరన్తి. తే మనుస్సేహి అనుబద్ధా భిక్ఖుస్స సమీపే భణ్డకం ఛడ్డేత్వాపి పలాయన్తి. మనుస్సా “సహోడ్ఢం చోరం అద్దసామా”తి భిక్ఖుం గహేత్వా విహేఠేన్తి. అథస్స సో “మా ఇమం విహేఠయిత్థ, మమాయం కథేత్వా ఇమినా నామ కమ్మేన గతో”తి తే మనుస్సే సఞ్ఞాపేత్వా సోత్థిభావం కరిస్సతి. అయం ఆనిసంసో కథేత్వా గమనే. తస్మా వుత్తప్పకారస్స భిక్ఖునో కథేత్వా అసుభనిమిత్తదస్సనే సఞ్జాతాభిలాసేన యథానామ ఖత్తియో అభిసేకట్ఠానం, యజమానో యఞ్ఞసాలం, అధనో వా పన నిధిట్ఠానం పీతిసోమనస్సజాతో గచ్ఛతి, ఏవం పీతిసోమనస్సం ఉప్పాదేత్వా అట్ఠకథాసు వుత్తేన విధినా గన్తబ్బం. వుత్తఞ్హేతం –

> “ఉద్ధుమాతకం అసుభనిమిత్తం ఉగ్గణ్హన్తో ఏకో అదుతియో గచ్ఛతి ఉపట్ఠితాయ సతియా అసమ్ముట్ఠాయ అన్తోగతేహి ఇన్ద్రియేహి అబహిగతేన మానసేన గతాగతమగ్గం పచ్చవేక్ఖమానో. యస్మిం పదేసే ఉద్ధుమాతకం అసుభనిమిత్తం నిక్ఖిత్తం హోతి, తస్మిం పదేసే పాసాణం వా వమ్మికం వా రుక్ఖం వా గచ్ఛం వా లతం వా సనిమిత్తం కరోతి, సారమ్మణం కరోతి. సనిమిత్తం కత్వా సారమ్మణం కత్వా ఉద్ధుమాతకం అసుభనిమిత్తం సభావభావతో ఉపలక్ఖేతి, వణ్ణతోపి లిఙ్గతోపి సణ్ఠానతోపి దిసతోపి ఓకాసతోపి పరిచ్ఛేదతోపి సన్ధితో వివరతో నిన్నతో థలతో సమన్తతో. సో తం నిమిత్తం సుగ్గహితం కరోతి , సూపధారితం ఉపధారేతి, సువవత్థితం వవత్థపేతి. సో తం నిమిత్తం సుగ్గహితం కత్వా సూపధారితం ఉపధారేత్వా సువవత్థితం వవత్థపేత్వా ఏకో అదుతియో గచ్ఛతి ఉపట్ఠితాయ సతియా అసమ్ముట్ఠాయ అన్తోగతేహి ఇన్ద్రియేహి అబహిగతేన మానసేన గతాగతమగ్గం పచ్చవేక్ఖమానో. సో చఙ్కమన్తోపి తబ్భాగియఞ్ఞేవ చఙ్కమం అధిట్ఠాతి. నిసీదన్తోపి తబ్భాగియఞ్ఞేవ ఆసనం పఞ్ఞపేతి.

“సమన్తా నిమిత్తుపలక్ఖణా కిమత్థియా కిమానిసంసాతి? సమన్తా నిమిత్తుపలక్ఖణా అసమ్మోహత్థా అసమ్మోహానిసంసా. ఏకాదసవిధేన నిమిత్తగ్గాహో కిమత్థియో కిమానిసంసోతి? ఏకాదసవిధేన నిమిత్తగ్గాహో ఉపనిబన్ధనత్థో ఉపనిబన్ధనానిసంసో. గతాగతమగ్గపచ్చవేక్ఖణా కిమత్థియా కిమానిసంసాతి? గతాగతమగ్గపచ్చవేక్ఖణా వీథిసమ్పటిపాదనత్థా వీథిసమ్పటిపాదనానిసంసా.

“సో ఆనిసంసదస్సావీ రతనసఞ్ఞీ హుత్వా చిత్తీకారం ఉపట్ఠపేత్వా సమ్పియాయమానో తస్మిం ఆరమ్మణే చిత్తం ఉపనిబన్ధతి ‘అద్ధా ఇమాయ పటిపదాయ జరామరణమ్హా పరిముచ్చిస్సామీ’తి. సో వివిచ్చేవ కామేహి…పే… పఠమం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరతి. తస్సాధిగతం హోతి రూపావచరం పఠమం ఝానం దిబ్బో చ విహారో భావనామయఞ్చ పుఞ్ఞకిరియవత్థు”న్తి.

౧౦౬. తస్మా యో చిత్తసఞ్ఞత్తత్థాయ సివథికదస్సనం గచ్ఛతి, సో ఘణ్డిం పహరిత్వా గణం సన్నిపాతేత్వాపి గచ్ఛతు. కమ్మట్ఠానసీసేన పన గచ్ఛన్తేన ఏకకేన అదుతియేన మూలకమ్మట్ఠానం అవిస్సజ్జేత్వా తం మనసికరోన్తేనేవ సుసానే సోణాదిపరిస్సయవినోదనత్థం కత్తరదణ్డం వా యట్ఠిం వా గహేత్వా, సూపట్ఠిత భావసమ్పాదనేన అసమ్ముట్ఠం సతిం కత్వా, మనచ్ఛట్ఠానఞ్చ ఇన్ద్రియానం అన్తోగతభావసమ్పాదనతో అబహిగతమనేన హుత్వా గన్తబ్బం.

విహారతో నిక్ఖమన్తేనేవ అసుకదిసాయ అసుకద్వారేన నిక్ఖన్తోమ్హీతి ద్వారం సల్లక్ఖేతబ్బం. తతో యేన మగ్గేన గచ్ఛతి, సో మగ్గో వవత్థపేతబ్బో, అయం మగ్గో పాచినదిసాభిముఖో వా గచ్ఛతి, పచ్ఛిమఉత్తరదక్ఖిణదిసాభిముఖో వా విదిసాభిముఖోవాతి. ఇమస్మిం పన ఠానే వామతో గచ్ఛతి, ఇమస్మిం ఠానే దక్ఖిణతో, ఇమస్మిం చస్స ఠానే పాసాణో , ఇమస్మిం వమ్మికో, ఇమస్మిం రుక్ఖో, ఇమస్మిం గచ్ఛో, ఇమస్మిం లతాతి. ఏవం గమనమగ్గం వవత్థపేన్తేన నిమిత్తట్ఠానం గన్తబ్బం. నో చ ఖో పటివాతం. పటివాతం గచ్ఛన్తస్స హి కుణపగన్ధో ఘానం పహరిత్వా మత్థలుఙ్గం వా సఙ్ఖోభేయ్య, ఆహారం వా ఛడ్డాపేయ్య, విప్పటిసారం వా జనేయ్య “ఈదిసం నామ కుణపట్ఠానం ఆగతోమ్హీ”తి. తస్మా పటివాతం వజ్జేత్వా అనువాతం గన్తబ్బం. సచే అనువాతమగ్గేన న సక్కా హోతి గన్తుం, అన్తరా పబ్బతో వా పపాతో వా పాసాణో వా వతి వా కణ్టకట్ఠానం వా ఉదకం వా చిక్ఖల్లం వా హోతి, చీవరకణ్ణేన నాసం పిదహిత్వా గన్తబ్బం. ఇదమస్స గమనవత్తం.

౧౦౭. ఏవం గతేన పన న తావ అసుభనిమిత్తం ఓలోకేతబ్బం. దిసా వవత్థపేతబ్బా. ఏకస్మిం హి దిసాభాగే ఠితస్స ఆరమ్మణఞ్చ న విభూతం హుత్వా ఖాయతి, చిత్తఞ్చ న కమ్మనియం హోతి. తస్మా తం వజ్జేత్వా యత్థ ఠితస్స ఆరమ్మణఞ్చ విభూతం హుత్వా ఖాయతి, చిత్తఞ్చ కమ్మనియం హోతి, తత్థ ఠాతబ్బం. పటివాతానువాతఞ్చ పహాతబ్బం. పటివాతే ఠితస్స హి కుణపగన్ధేన ఉబ్బాళ్హస్స చిత్తం విధావతి. అనువాతే ఠితస్స సచే తత్థ అధివత్థా అమనుస్సా హోన్తి, తే కుజ్ఝిత్వా అనత్థం కరోన్తి. తస్మా ఈసకం ఉక్కమ్మ నాతిఅనువాతే ఠాతబ్బం. ఏవం తిట్ఠమానేనాపి నాతిదూరే నాచ్చాసన్నే నానుపాదం నానుసీసం ఠాతబ్బం. అతిదూరే ఠితస్స హి ఆరమ్మణం అవిభూతం హోతి. అచ్చాసన్నే భయముప్పజ్జతి. అనుపాదం వా అనుసీసం వా ఠితస్స సబ్బం అసుభం సమం న పఞ్ఞాయతి. తస్మా నాతిదూరే నాచ్చాసన్నే ఓలోకేన్తస్స ఫాసుకట్ఠానే సరీరవేమజ్ఝభాగే ఠాతబ్బం.

౧౦౮. ఏవం ఠితేన “తస్మిం పదేసే పాసాణం వా…పే… లతం వా సనిమిత్తం కరోతీ”తి ఏవం వుత్తాని సమన్తా నిమిత్తాని ఉపలక్ఖేతబ్బాని. తత్రిదం ఉపలక్ఖణవిధానం, సచే తస్స నిమిత్తస్స సమన్తా చక్ఖుపథే పాసాణో హోతి, సో “అయం పాసాణో

ఉచ్చో వా నీచో వా ఖుద్దకో వా మహన్తో వా తమ్బో వా కాళో వా సేతో వా దీఘో వా పరిమణ్డలో వా”తి వవత్థపేతబ్బో. తతో “ఇమస్మిం నామ ఓకాసే అయం పాసాణో ఇదం అసుభనిమిత్తం, ఇదం అసుభనిమిత్తం అయం పాసాణో”తి సల్లక్ఖేతబ్బం. సచే వమ్మికో హోతి, సోపి “ఉచ్చో వా నీచో వా ఖుద్దకో వా మహన్తో వా తమ్బో వా కాళో వా సేతో వా దీఘో వా పరిమణ్డలో వా”తి వవత్థపేతబ్బో. తతో “ఇమస్మిం నామ ఓకాసే అయం వమ్మికో ఇదం అసుభనిమిత్త”న్తి సల్లక్ఖేతబ్బం. సచే రుక్ఖో హోతి, సోపి “అస్సత్థో వా నిగ్రోధో వా కచ్ఛకో వా కపీతనో వా ఉచ్చో వా నీచో వా ఖుద్దకో వా మహన్తో వా తమ్బో వా కాళో వా సేతో వా”తి వవత్థపేతబ్బో. తతో “ఇమస్మిం నామ ఓకాసే అయం రుక్ఖో ఇదం అసుభనిమిత్త”న్తి సల్లక్ఖేతబ్బం. సచే గచ్ఛో హోతి, సోపి “సిన్దివా కరమన్దో వా కణవీరో వా కురణ్డకో వా ఉచ్చో వా నీచో వా ఖుద్దకో వా మహన్తో వా”తి వవత్థపేతబ్బో. తతో “ఇమస్మిం నామ ఓకాసే అయం గచ్ఛో ఇదం అసుభనిమిత్త”న్తి సల్లక్ఖేతబ్బం. సచే లతా హోతి, సాపి “లాబు వా కుమ్భణ్డీ వా సామా వా కాళవల్లి వా పూతిలతా వా”తి వవత్థపేతబ్బా. తతో “ఇమస్మిం నామ ఓకాసే అయం లతా ఇదం అసుభనిమిత్తం, ఇదం అసుభనిమిత్తం అయం లతా”తి సల్లక్ఖేతబ్బం.

౧౦౯. యం పన వుత్తం సనిమిత్తం కరోతి సారమ్మణం కరోతీతి, తం ఇధేవ అన్తోగధం. పునప్పునం వవత్థపేన్తో హి సనిమిత్తం కరోతి నామ. అయం పాసాణో ఇదం అసుభనిమిత్తం, ఇదం అసుభనిమిత్తం అయం పాసాణోతి ఏవం ద్వే ద్వే సమాసేత్వా సమాసేత్వా వవత్థపేన్తో సారమ్మణం కరోతి నామ.

ఏవం సనిమిత్తం సారమ్మణఞ్చ కత్వా పన సభావభావతో వవత్థపేతీతి వుత్తత్తా య్వాస్స సభావభావో అనఞ్ఞసాధారణో అత్తనియో ఉద్ధుమాతకభావో, తేన మనసికాతబ్బం. వణితం ఉద్ధుమాతకన్తి ఏవం సభావేన సరసేన వవత్థపేతబ్బన్తి అత్థో.

౧౧౦. ఏవం వవత్థపేత్వా వణ్ణతోపి లిఙ్గతోపి సణ్ఠానతోపి దిసతోపి ఓకాసతోపి పరిచ్ఛేదతోపీతి ఛబ్బిధేన నిమిత్తం గహేతబ్బం. కథం? తేన హి యోగినా ఇదం సరీరం కాళస్స వా ఓదాతస్స వా మఙ్గురచ్ఛవినో వాతి **వణ్ణతో** వవత్థపేతబ్బం. **లిఙ్గతో** పన ఇత్థిలిఙ్గం వా పురిసలిఙ్గం వాతి అవవత్థపేత్వా పఠమవయే వా మజ్ఝిమవయే వా పచ్ఛిమవయే వా ఠితస్స ఇదం సరీరన్తి వవత్థపేతబ్బం. **సణ్ఠానతో** ఉద్ధుమాతకస్స సణ్ఠానవసేనేవ ఇదమస్స సీససణ్ఠానం, ఇదం గీవాసణ్ఠానం, ఇదం హత్థసణ్ఠానం, ఇదం ఉదరసణ్ఠానం, ఇదం నాభిసణ్ఠానం, ఇదం కటిసణ్ఠానం, ఇదం ఊరుసణ్ఠానం, ఇదం జఙ్ఘాసణ్ఠానం, ఇదం పాదసణ్ఠానన్తి వవత్థపేతబ్బం. **దిసతో** పన ఇమస్మిం సరీరే ద్వే దిసా నాభియా అధో హేట్ఠిమదిసా ఉద్ధం ఉపరిమదిసాతి వవత్థపేతబ్బం. అథ వా అహం ఇమిస్సా దిసాయ ఠితో అసుభనిమిత్తం ఇమిస్సాతి వవత్థపేతబ్బం. **ఓకాసతో** పన ఇమస్మిం నామ ఓకాసే హత్థా, ఇమస్మిం పాదా, ఇమస్మిం సీసం, ఇమస్మిం మజ్ఝిమకాయో ఠితోతి వవత్థపేతబ్బం. అథ వా అహం ఇమస్మిం ఓకాసే ఠితో అసుభనిమిత్తం ఇమస్మిన్తి వవత్థపేతబ్బం. **పరిచ్ఛేదతో** ఇదం సరీరం అధో పాదతలేన ఉపరి కేసమత్థకేన తిరియం తచేన పరిచ్ఛిన్నం, యథాపరిచ్ఛిన్నే చ ఠానే ద్వత్తింసకుణపభరితమేవాతి వవత్థపేతబ్బం. అథ వా అయమస్స హత్థపరిచ్ఛేదో, అయం పాదపరిచ్ఛేదో, అయం సీసపరిచ్ఛేదో, అయం మజ్ఝిమకాయపరిచ్ఛేదోతి వవత్థపేతబ్బం. యత్తకం వా పన ఠానం గణ్హాతి, తత్తకమేవ ఇదం ఈదిసం ఉద్ధుమాతకన్తి పరిచ్ఛిన్దితబ్బం. పురిసస్స పన ఇత్థిసరీరం ఇత్థియా వా పురిససరీరం న వట్టతి. విసభాగే సరీరే ఆరమ్మణం న ఉపట్ఠాతి, విప్ఫన్దనస్సేవ పచ్చయో హోతి. “ఉగ్ఘాటితాపి హి ఇత్థీ పురిసస్స చిత్తం పరియాదాయ తిట్ఠతీ”తి (అ॰ ని॰ ౫.౫౫) మజ్ఝిమట్ఠకథాయం వుత్తం. తస్మా సభాగసరీరేయేవ ఏవం ఛబ్బిధేన నిమిత్తం గణ్హితబ్బం.

౧౧౧. యో పన పురిమబుద్ధానం సన్తికే ఆసేవితకమ్మట్ఠానో పరిహతధుతఙ్గో పరిమద్దితమహాభూతో పరిగ్గహితసఙ్ఖారో వవత్థాపితనామరూపో ఉగ్ఘాటితసత్తసఞ్ఞో కతసమణధమ్మో వాసితవాసనో భావితభావనో సబీజో ఞాణుత్తరో అప్పకిలేసో కులపుత్తో, తస్స ఓలోకితోలోకితట్ఠానేయేవ పటిభాగనిమిత్తం ఉపట్ఠాతి. నో చే ఏవం ఉపట్ఠాతి, అథేవం ఛబ్బిధేన నిమిత్తం గణ్హతో ఉపట్ఠాతి. యస్స పన ఏవమ్పి న ఉపట్ఠాతి, తేన సన్ధితో వివరతో నిన్నతో థలతో సమన్తతోతి పునపి పఞ్చవిధేన నిమిత్తం గహేతబ్బం.

౧౧౨. తత్థ **సన్ధితో**తి అసీతిసతసన్ధితో. ఉద్ధుమాతకే పన కథం అసీతిసతసన్ధయో వవత్థపేస్సతి. తస్మానేన తయో దక్ఖిణహత్థసన్ధీ, తయో వామహత్థసన్ధీ, తయో దక్ఖిణపాదసన్ధీ, తయో వామపాదసన్ధీ , ఏకో గీవసన్ధి, ఏకో కటిసన్ధీతి ఏవం చుద్దసమహాసన్ధివసేన సన్ధితో వవత్థపేతబ్బం. **వివరతో**తి వివరం నామ హత్థన్తరం పాదన్తరం ఉదరన్తరం కణ్ణన్తరన్తి ఏవం వివరతో వవత్థపేతబ్బం. అక్ఖీనమ్పి నిమ్మీలితభావో వా ఉమ్మీలితభావో వా ముఖస్స చ పిహితభావో వా వివటభావో వా వవత్థపేతబ్బో. **నిన్నతో**తి యం సరీరే నిన్నట్ఠానం అక్ఖికూపో వా అన్తోముఖం వా గలవాటకో వా, తం వవత్థపేతబ్బం. అథ వా అహం నిన్నే ఠితో సరీరం ఉన్నతేతి వవత్థపేతబ్బం. **థలతో**తి యం సరీరే ఉన్నతట్ఠానం జణ్ణుకం వా ఉరో వా నలాటం వా, తం వవత్థపేతబ్బం. అథ వా అహం థలే ఠితో సరీరం నిన్నేతి వవత్థపేతబ్బం. **సమన్తతో**తి సబ్బం సరీరం సమన్తతో వవత్థపేతబ్బం. సకలసరీరే ఞాణం చారేత్వా యం ఠానం విభూతం హుత్వా ఉపట్ఠాతి, తత్థ "ఉద్ధుమాతకం ఉద్ధుమాతక"న్తి చిత్తం ఠపేతబ్బం. సచే ఏవమ్పి న ఉపట్ఠాతి, ఉదరపరియోసానం అతిరేకం ఉద్ధుమాతకం హోతి, తత్థ "ఉద్ధుమాతకం ఉద్ధుమాతక"న్తి చిత్తం ఠపేతబ్బం.

౧౧౩. ఇదాని "సో తం నిమిత్తం సుగ్గహితం కరోతీ"తిఆదీసు అయం **వినిచ్ఛయకథా** –

తేన యోగినా తస్మిం సరీరే యథావుత్తనిమిత్తగ్గాహవసేన సుట్ఠు నిమిత్తం గణ్హితబ్బం. సతిం సూపట్ఠితం కత్వా ఆవజ్జితబ్బం. ఏవం పునప్పునం కరోన్తేన సాధుకం ఉపధారేతబ్బఞ్చేవ వవత్థపేతబ్బఞ్చ. సరీరతో నాతిదూరే నాచ్చాసన్నే పదేసే ఠితేన వా నిసిన్నేన వా చక్ఖుం ఉమ్మీలేత్వా ఓలోకేత్వా నిమిత్తం గణ్హితబ్బం. "ఉద్ధుమాతకపటిక్కూలం ఉద్ధుమాతకపటిక్కూల"న్తి సతక్ఖత్తుం సహస్సక్ఖత్తుం ఉమ్మీలేత్వా ఓలోకేతబ్బం, నిమ్మీలేత్వా ఆవజ్జితబ్బం. ఏవం పునప్పునం కరోన్తస్స ఉగ్గహనిమిత్తం సుగ్గహితం హోతి. కదా సుగ్గహితం హోతి? యదా ఉమ్మీలేత్వా ఓలోకేన్తస్స నిమ్మీలేత్వా ఆవజ్జేన్తస్స చ ఏకసదిసం హుత్వా ఆపాథమాగచ్ఛతి, తదా సుగ్గహితం నామ హోతి.

సో తం నిమిత్తం ఏవం సుగ్గహితం కత్వా సూపధారితం ఉపధారేత్వా సువవత్థితం వవత్థపేత్వా సచే తత్థేవ భావనాపరియోసానం పత్తుం న సక్కోతి, అథానేన ఆగమనకాలే వుత్తనయేనేవ ఏకకేన అదుతియేన తదేవ కమ్మట్ఠానం మనసికరోన్తేన సూపట్ఠితం సతిం కత్వా అన్తోగతేహి ఇన్ద్రియేహి అబహిగతేన మానసేన అత్తనో సేనాసనమేవ గన్తబ్బం.

సుసానా నిక్ఖమన్తేనేవ చ ఆగమనమగ్గో వవత్థపేతబ్బో, యేన మగ్గేన నిక్ఖన్తోస్మి, అయం మగ్గో పాచీనదిసాభిముఖో వా గచ్ఛతి, పచ్ఛిమఉత్తరదక్ఖిణదిసాభిముఖో వా గచ్ఛతి, విదిసాభిముఖో వా గచ్ఛతి. ఇమస్మిం పన ఠానే వామతో గచ్ఛతి, ఇమస్మిం దక్ఖిణతో, ఇమస్మిం చస్స ఠానే పాసాణో, ఇమస్మిం వమ్మికో, ఇమస్మిం రుక్ఖో, ఇమస్మిం గచ్ఛో, ఇమస్మిం లతాతి ఏవం ఆగమనమగ్గం వవత్థపేత్వా ఆగతేన చఙ్కమన్తేనాపి తబ్భాగియోవ చఙ్కమో అధిట్ఠాతబ్బో, అసుభనిమిత్తదిసాభిముఖే భూమిప్పదేసే చఙ్కమితబ్బన్తి అత్థో. నిసీదన్తేన ఆసనమ్పి తబ్భాగియమేవ పఞ్ఞపేతబ్బం. సచే

పన తస్సం దిసాయం సోబ్భో వా పపాతో వా రుక్ఖో వా వతి వా కలలం వా హోతి, న సక్కా తందిసాభిముఖే భూమిప్పదేసే చక్ఖుమితుం, ఆసనమ్పి అనోకాసత్తా న సక్కా పఞ్ఞపేతుం. తం దిసం అనపలోకేన్తేనాపి ఓకాసానురూపే ఠానే చక్ఖుమితబ్బఞ్చేవ నిసీదితబ్బఞ్చ. చిత్తం పన తందిసాభిముఖంయేవ కాతబ్బం.

౧౧౪. ఇదాని "సమన్తా నిమిత్తుపలక్ఖణా కిమత్థియా"తిఆదిపఞ్హానం "అసమ్మోహత్థా"తిఆదివిస్సజ్జనే అయం అధిప్పాయో. యస్స హి అవేలాయం ఉద్ధుమాతకనిమిత్తట్ఠానం గన్త్వా సమన్తా నిమిత్తుపలక్ఖణం కత్వా నిమిత్తగ్గహణత్థం చక్ఖుం ఉమ్మీలేత్వా ఓలోకేన్తస్సేవ తం మతసరీరం ఉట్ఠహిత్వా ఠితం వియ అజ్ఝోత్థరమానం వియ అనుబన్ధమానం వియ చ హుత్వా ఉపట్ఠాతి, సో తం బీభచ్ఛం భేరవారమ్మణం దిస్వా విక్ఖిత్తచిత్తో ఉమ్మత్తకో వియ హోతి, భయం ఛమ్భితత్తం లోమహంసం పాపుణాతి. పాళియం హి విభత్తఅట్ఠతింసారమ్మణేసు అఞ్ఞం ఏవరూపం భేరవారమ్మణం నామ నత్థి. ఇమస్మిం హి కమ్మట్ఠానే ఝానవిబ్భన్తకో నామ హోతి. కస్మా? అతిభేరవత్తా కమ్మట్ఠానస్స. తస్మా తేన యోగినా సన్థమ్భేత్వా సతిం సూపట్ఠితం కత్వా మతసరీరం ఉట్ఠహిత్వా అనుబన్ధనకం నామ నత్థి. సచే హి సో "ఏతస్స సమీపే ఠితో పాసాణో వా లతా వా ఆగచ్ఛేయ్య, సరీరమ్పి ఆగచ్ఛేయ్య. యథా పన సో పాసాణో వా లతా వా నాగచ్ఛతి, ఏవం సరీరమ్పి నాగచ్ఛతి. అయం పన తుయ్హం ఉపట్ఠానాకారో సఞ్ఞజో సఞ్ఞాసమ్భవో, కమ్మట్ఠానం తే అజ్జ ఉపట్ఠితం, మా భాయి భిక్ఖూ"తి తాసం వినోదేత్వా హాసం ఉప్పాదేత్వా తస్మిం నిమిత్తే చిత్తం సఞ్చరాపేతబ్బం. ఏవం విసేసమధిగచ్ఛతి. ఇదమేతం సన్ధాయ వుత్తం "సమన్తా నిమిత్తుపలక్ఖణా అసమ్మోహత్థా"తి.

ఏకాదసవిధేన పన నిమిత్తగ్గాహం సమ్పాదేన్తో కమ్మట్ఠానం ఉపనిబన్ధతి. తస్స హి చక్ఖూని ఉమ్మీలేత్వా ఓలోకనపచ్చయా ఉగ్గహనిమిత్తం ఉప్పజ్జతి. తస్మిం మానసం చారేన్తస్స పటిభాగనిమిత్తం ఉప్పజ్జతి. తత్థ మానసం చారేన్తో అప్పనం పాపుణాతి. అప్పనాయం ఠత్వా విపస్సనం వడ్ఢేన్తో అరహత్తం సచ్ఛికరోతి. తేన వుత్తం "ఏకాదసవిధేన నిమిత్తగ్గాహో ఉపనిబన్ధనత్థో"తి.

౧౧౫. **గతాగతమగ్గపచ్చవేక్ఖణా వీథిసమ్పటిపాదనత్థాతి** ఏత్థ పన యా గతమగ్గస్స చ ఆగతమగ్గస్స చ పచ్చవేక్ఖణా వుత్తా, సా కమ్మట్ఠానవీథియా సమ్పటిపాదనత్థాతి అత్థో. సచే హి ఇమం భిక్ఖుం కమ్మట్ఠానం గహేత్వా ఆగచ్ఛన్తం అన్తరామగ్గే కేచి అజ్జ, భన్తే, కతిమీతి దివసం వా పుచ్ఛన్తి, పఞ్హం వా పుచ్ఛన్తి, పటిసన్థారం వా కరోన్తి, అహం కమ్మట్ఠానికోతి తుణ్హీభూతేన గన్తుం న వట్టతి. దివసో కథేతబ్బో, పఞ్హో విస్సజ్జేతబ్బో. సచే న జానాతి, న జానామీతి వత్తబ్బం. ధమ్మికో పటిసన్థారో కాతబ్బో. తస్సేవం కరోన్తస్స ఉగ్గహితం తరుణనిమిత్తం నస్సతి. తస్మిం నస్సన్తేపి దివసం పుట్ఠేన కథేతబ్బమేవ. పఞ్హం అజానన్తేన న జానామీతి వత్తబ్బం. జానన్తేన ఏకదేసేన కథేతుమ్పి వట్టతి, పటిసన్థారోపి కాతబ్బో. ఆగన్తుకం పన భిక్ఖుం దిస్వా ఆగన్తుకపటిసన్థారో కాతబ్బోవ. అవసేసానిపి
చేతియఙ్గణవత్తబోధియఙ్గణవత్తఉపోసథాగారవత్తభోజనసాలాజన్తాఘరఆచరియుపజ్ఝాయఆగన్తుకగమికవత్తాదీని సబ్బాని ఖన్ధకవత్తాని పూరేతబ్బానేవ. తస్స తాని పూరేన్తస్సాపి తం తరుణనిమిత్తం నస్సతి, పున గన్త్వా నిమిత్తం గణ్హిస్సామీతి గన్తుకామస్సాపి అమనుస్సేహి వా వాళమిగేహి వా అధిట్ఠితత్తా సుసానమ్పి గన్తుం న సక్కా హోతి, నిమిత్తం వా అన్తరధాయతి. ఉద్ధుమాతకం హి ఏకమేవ వా ద్వే వా దివసే ఠత్వా వినీలకాదిభావం గచ్ఛతి. సబ్బకమ్మట్ఠానేసు ఏతేన సమం దుల్లభం కమ్మట్ఠానం నామ నత్థి. తస్మా ఏవం నట్ఠే నిమిత్తే తేన భిక్ఖునా రత్తిట్ఠానే వా దివాఠానే వా నిసీదిత్వా అహం ఇమినా నామ ద్వారేన విహారా నిక్ఖమిత్వా అసుకదిసాభిముఖం మగ్గం పటిపజ్జిత్వా అసుకస్మిం నామ ఠానే వామం గణ్హిం,

అసుకస్మిం దక్ఖిణం. తస్స అసుకస్మిం ఠానే పాసాణో, అసుకస్మిం వమ్మికరుక్ఖగచ్ఛలతానమఞ్ఞతరం. సోహం తేన మగ్గేన గన్త్వా అసుకస్మిం నామ ఠానే అసుభం అద్దసం. తత్థ అసుకదిసాభిముఖో ఠత్వా ఏవఞ్చేవఞ్చ సమన్తా నిమిత్తాని సల్లక్ఖేత్వా ఏవం అసుభనిమిత్తం ఉగ్గహేత్వా అసుకదిసాయ సుసానతో నిక్ఖమిత్వా ఏవరూపేన నామ మగ్గేన ఇదఞ్చిదఞ్చ కరోన్తో ఆగన్త్వా ఇధ నిసిన్నోతి ఏవం యావ పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా నిసిన్నట్ఠానం, తావ గతాగతమగ్గో పచ్చవేక్ఖితబ్బో. తస్సేవం పచ్చవేక్ఖతో తం నిమిత్తం పాకటం హోతి, పురతో నిక్ఖిత్తం వియ ఉపట్ఠాతి. కమ్మట్ఠానం పురిమాకారేనేవ వీథిం పటిపజ్జతి. తేన వుత్తం “గతాగతమగ్గపచ్చవేక్ఖణా వీథిసమ్పటిపాదనత్థా”తి.

౧౧౬. ఇదాని **ఆనిసంసదస్సావీ రతనసఞ్ఞీ హుత్వా చిత్తీకారం ఉపట్ఠపేత్వా సమ్పియాయమానో తస్మిం ఆరమ్మణే చిత్తం ఉపనిబన్ధతీతి** ఏత్థ ఉద్ధుమాతకపటిక్కూలే మానసం చారేత్వా ఝానం నిబ్బత్తేత్వా ఝానపదట్ఠానం విపస్సనం వడ్ఢేన్తో “అద్ధా ఇమాయ పటిపదాయ జరామరణమ్హా పరిముచ్చిస్సామీ”తి ఏవం ఆనిసంసదస్సావినా భవితబ్బం.

యథా పన దుగ్గతో పురిసో మహగ్ఘం మణిరతనం లభిత్వా దుల్లభం వత మే లద్ధన్తి తస్మిం రతనసఞ్ఞీ హుత్వా గారవం జనేత్వా విపులేన పేమేన సమ్పియాయమానో తం రక్ఖేయ్య, ఏవమేవ “దుల్లభం మే ఇదం కమ్మట్ఠానం లద్ధం దుగ్గతస్స మహగ్ఘమణిరతనసదిసం. చతుధాతుకమ్మట్ఠానికో హి అత్తనో చత్తారో మహాభూతే పరిగ్గణ్హాతి, ఆనాపానకమ్మట్ఠానికో అత్తనో నాసికవాతం పరిగ్గణ్హాతి, కసిణకమ్మట్ఠానికో కసిణం కత్వా యథాసుఖం భావేతి, ఏవం ఇతరాని కమ్మట్ఠానాని సులభాని. ‘ఇదం పన ఏకమేవ వా ద్వే వా దివసే తిట్ఠతి, తతో పరం వినీలకాదిభావం పాపుణాతీ’తి నత్థి ఇతో దుల్లభతర”న్తి తస్మిం రతనసఞ్ఞినా హుత్వా చిత్తీకారం ఉపట్ఠపేత్వా సమ్పియాయమానేన తం నిమిత్తం రక్ఖితబ్బం. రత్తిట్ఠానే చ దివాఠానే చ “ఉద్ధుమాతకపటిక్కూలం ఉద్ధుమాతకపటిక్కూల”న్తి తత్థ పునప్పునం చిత్తం ఉపనిబన్ధితబ్బం. పునప్పునం తం నిమిత్తం ఆవజ్జితబ్బం, మనసికాతబ్బం. తక్కాహతం వితక్కాహతం కాతబ్బం.

౧౧౭. తస్సేవం కరోతో పటిభాగనిమిత్తం ఉప్పజ్జతి. తత్రిదం నిమిత్తద్వయస్స నానాకరణం, ఉగ్గహనిమిత్తం విరూపం బీభచ్ఛం భేరవదస్సనం హుత్వా ఉపట్ఠాతి . పటిభాగనిమిత్తం పన యావదత్థం భుఞ్జిత్వా నిపన్నో థూలఙ్గపచ్చఙ్గపురిసో వియ. తస్స పటిభాగనిమిత్తపటిలాభసమకాలమేవ బహిద్ధా కామానం అమనసికారా విక్ఖమ్భనవసేన కామచ్ఛన్దో పహీయతి. అనునయప్పహానేనేవ చస్స లోహితప్పహానేన పుబ్బో వియ బ్యాపాదోపి పహీయతి. తథా ఆరద్ధవీరియతాయ థినమిద్ధం, అవిప్పటిసారకరసన్తధమ్మానుయోగవసేన ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చం, అధిగతవిసేసస్స పచ్చక్ఖతాయ పటిపత్తిదేసకే సత్థరి పటిపత్తియం పటిపత్తిఫలే చ విచికిచ్ఛా పహీయతీతి పఞ్చ నీవరణాని పహీయన్తి. తస్మిఞ్ఞేవ చ నిమిత్తే చేతసో అభినిరోపనలక్ఖణో వితక్కో, నిమిత్తానుమజ్జనకిచ్చం సాధయమానో విచారో, పటిలద్ధవిసేసాధిగమపచ్చయా పీతి, పీతిమనస్స పస్సద్ధిసమ్భవతో పస్సద్ధి, తన్నిమిత్తం సుఖం, సుఖితస్స చిత్తసమాధిసమ్భవతో సుఖనిమిత్తా ఏకగ్గతా చాతి ఝానఙ్గాని పాతుభవన్తి. ఏవమస్స పఠమజ్ఝానపటిబిమ్బభూతం ఉపచారజ్ఝానమ్పి తఙ్ఖణఞ్ఞేవ నిబ్బత్తతి. ఇతో పరం యావ పఠమజ్ఝానస్స అప్పనా చేవ వసిప్పత్తి చ, తావ సబ్బం పథవీకసిణే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం.

వినీలకాదికమ్మట్ఠానాని

౧౧౮. ఇతో పరేసు పన వినీలకాదీసుపి యం తం “ఉద్ధుమాతకం అసుభనిమిత్తం ఉగ్గణ్హన్తో ఏకో అదుతియో గచ్ఛతి ఉపట్ఠితాయ సతియా”తిఆదినా నయేన గమనం ఆదిం కత్వా లక్ఖణం వుత్తం, తం సబ్బం “వినీలకం అసుభనిమిత్తం

ఉగ్గణ్హన్తో, విపుబ్బకం అసుభనిమిత్తం ఉగ్గణ్హన్తో”తి ఏవం తస్స తస్స వసేన తత్థ తత్థ ఉద్ధుమాతకపదమత్తం పరివత్తేత్వా వుత్తనయేనేవ సవినిచ్ఛయాధిప్పాయం వేదితబ్బం.

అయం పన విసేసో – **వినీలకే** “వినీలకపటిక్కూలం వినీలకపటిక్కూల”న్తి మనసికారో పవత్తేతబ్బో. ఉగ్గహనిమిత్తఞ్చేత్థ కబరకబరవణ్ణం హుత్వా ఉపట్ఠాతి. పటిభాగనిమిత్తం పన ఉస్సదవసేన ఉపట్ఠాతి.

విపుబ్బకే “విపుబ్బకపటిక్కూలం విపుబ్బకపటిక్కూల”న్తి మనసికారో పవత్తేతబ్బో. ఉగ్గహనిమిత్తం పనేత్థ పగ్ఘరన్తమివ ఉపట్ఠాతి. పటిభాగనిమిత్తం నిచ్చలం సన్నిసిన్నం హుత్వా ఉపట్ఠాతి.

విచ్ఛిద్దకం యుద్ధమణ్డలే వా చోరాటవియం వా సుసానే వా యత్థ రాజానో చోరే ఛిన్దాపేన్తి. అరఞ్ఞే వా పన సీహబ్యగ్ఘేహి ఛిన్నపురిసట్ఠానే లబ్భతి. తస్మా తథారూపం ఠానం గన్త్వా సచే నానాదిసాయం పతితమ్పి ఏకావజ్జనేన ఆపాథమాగచ్ఛతి ఇచ్చేతం కుసలం. నో చే ఆగచ్ఛతి, సయం హత్థేన న పరామసితబ్బం. పరామసన్తో హి విస్సాసం ఆపజ్జతి. తస్మా ఆరామికేన వా సమణుద్దేసేన వా అఞ్ఞేన వా కేనచి ఏకట్ఠానే కారేతబ్బం. అలభన్తేన కత్తరయట్ఠియా వా దణ్డకేన వా ఏకఙ్గులన్తరం కత్వా ఉపనామేతబ్బం. ఏవం ఉపనామేత్వా “విచ్ఛిద్దకపటిక్కూలం విచ్ఛిద్దకపటిక్కూల”న్తి మనసికారో పవత్తేతబ్బో. తత్థ ఉగ్గహనిమిత్తం మజ్ఝే ఛిద్దం వియ ఉపట్ఠాతి. పటిభాగనిమిత్తం పన పరిపుణ్ణం హుత్వా ఉపట్ఠాతి.

విక్ఖాయితకే విక్ఖాయితకపటిక్కూలం విక్ఖాయితకపటిక్కూలన్తి మనసికారో పవత్తేతబ్బో. ఉగ్గహనిమిత్తం పనేత్థ తహిం తహిం ఖాయితసదిసమేవ ఉపట్ఠాతి. పటిభాగనిమిత్తం పరిపుణ్ణంవ హుత్వా ఉపట్ఠాతి.

విక్ఖిత్తకమ్పి విచ్ఛిద్దకే వుత్తనయేనేవ అఙ్గులఙ్గులన్తరం కారేత్వా వా కత్వా వా “విక్ఖిత్తకపటిక్కూలం విక్ఖిత్తకపటిక్కూల”న్తి మనసికారో పవత్తేతబ్బో. ఏత్థ ఉగ్గహనిమిత్తం పాకటన్తరం హుత్వా ఉపట్ఠాతి. పటిభాగనిమిత్తం పన పరిపుణ్ణంవ హుత్వా ఉపట్ఠాతి.

హతవిక్ఖిత్తకమ్పి విచ్ఛిద్దకే వుత్తప్పకారేసుయేవ ఠానేసు లబ్భతి. తస్మా తత్థ గన్త్వా వుత్తనయేనేవ అఙ్గులఙ్గులన్తరం కారేత్వా వా కత్వా వా “హతవిక్ఖిత్తకపటిక్కూలం హతవిక్ఖిత్తకపటిక్కూల”న్తి మనసికారో పవత్తేతబ్బో. ఉగ్గహనిమిత్తం పనేత్థ పఞ్ఞాయమానం పహారముఖం వియ హోతి. పటిభాగనిమిత్తం పరిపుణ్ణమేవ హుత్వా ఉపట్ఠాతి.

లోహితకం యుద్ధమణ్డలాదీసు లద్ధప్పహారానం హత్థపాదాదీసు వా ఛిన్నేసు భిన్నగణ్డపీళకాదీనం వా ముఖతో పగ్ఘరమానకాలే లబ్భతి. తస్మా తం దిస్వా “లోహితకపటిక్కూలం లోహితకపటిక్కూల”న్తి మనసికారో పవత్తేతబ్బో. ఏత్థ ఉగ్గహనిమిత్తం వాతప్పహతా వియ రత్తపటాకా చలమానాకారం ఉపట్ఠాతి. పటిభాగనిమిత్తం పన సన్నిసిన్నం హుత్వా ఉపట్ఠాతి.

పుళవకం ద్వీహతీహచ్చయేన కుణపస్స నవహి వణముఖేహి కిమిరాసిపగ్ఘరణకాలే హోతి. అపిచ తం సోణసిఙ్గాలమనుస్సగోమహింసహత్థిఅస్సఅజగరాదీనం సరీరప్పమాణమేవ హుత్వా సాలిభత్తరాసి వియ తిట్ఠతి . తేసు యత్థ కత్థచి “పుళవకపటిక్కూలం పుళవకపటిక్కూల”న్తి మనసికారో పవత్తేతబ్బో. చూళపిణ్డపాతికతిస్సత్థేరస్స హి

కాళదీఘవాపియా అన్తో హత్థికుణపే నిమిత్తం ఉపట్ఠాసి. ఉగ్గహనిమిత్తం పనేత్థ చలమానం వియ ఉపట్ఠాతి. పటిభాగనిమిత్తం సాలిభత్తపిణ్డో వియ సన్నిసిన్నం హుత్వా ఉపట్ఠాతి.

అట్ఠికం "సేయ్యథాపి పస్సేయ్య సరీరం సివథికాయ ఛడ్డితం అట్ఠిసఙ్ఖలికం సమంసలోహితం నహారుసమ్బన్ధ"న్తిఆదినా (మ॰ ని॰ ౩.౧౫౪) నయేన నానప్పకారతో వుత్తం. తత్థ యత్థ తం నిక్ఖిత్తం హోతి, తత్థ పురిమనయేనేవ గన్త్వా సమన్తా పాసాణాదీనం వసేన సనిమిత్తం సారమ్మణం కత్వా ఇదం అట్ఠికన్తి సభావభావతో ఉపలక్ఖేత్వా వణ్ణాదివసేన ఏకాదసహాకారేహి నిమిత్తం ఉగ్గహేతబ్బం.

౧౧౯. తం పన **వణ్ణతో** సేతన్తి ఓలోకేన్తస్స న ఉపట్ఠాతి, ఓదాతకసిణసమ్భేదో హోతి. తస్మా అట్ఠికన్తి పటిక్కూలవసేనేవ ఓలోకేతబ్బం. **లిఙ్గన్తి** ఇధ హత్థాదీనం నామం. తస్మా హత్థపాదసీసఉరబాహుకటిఊరుజఙ్ఘానం వసేన లిఙ్గతో వవత్థపేతబ్బం. దీఘరస్సవట్టచతురస్సఖుద్దకమహన్తవసేన పన **సణ్ఠానతో** వవత్థపేతబ్బం. **దిసోకాసా** వుత్తనయా ఏవ. తస్స తస్స అట్ఠినో పరియన్తవసేన **పరిచ్ఛేదతో** వవత్థపేత్వా యదేవేత్థ పాకటం హుత్వా ఉపట్ఠాతి, తం గహేత్వా అప్పనా పాపుణితబ్బా. తస్స తస్స అట్ఠినో నిన్నట్ఠానథలట్ఠానవసేన పన **నిన్నతో** చ **థలతో** చ వవత్థపేతబ్బం. పదేసవసేనాపి అహం నిన్నే ఠితో, అట్ఠి థలే, అహం థలే, అట్ఠి నిన్నేతిపి వవత్థపేతబ్బం. ద్విన్నం పన అట్ఠికానం ఘటితఘటితట్ఠానవసేన **సన్ధితో** వవత్థపేతబ్బం. అట్ఠికానంయేవ అన్తరవసేన **వివరతో** వవత్థపేతబ్బం. సబ్బత్థేవ పన ఞాణం చారేత్వా ఇమస్మిం ఠానే ఇదమట్ఠీతి **సమన్తతో** వవత్థపేతబ్బం. ఏవమ్పి నిమిత్తే అనుపట్ఠహన్తే నలాటట్ఠిమ్హి చిత్తం సణ్ఠపేతబ్బం.

౧౨౦. యథా చేత్థ, ఏవం ఇదం ఏకాదసవిధేన నిమిత్తగ్గహణం ఇతో పురిమేసు పుళవకాదీసుపి యుజ్జమానవసేన సల్లక్ఖేతబ్బం. ఇదఞ్చ పన కమ్మట్ఠానం సకలాయపి అట్ఠికసఙ్ఖలికాయ ఏకస్మిమ్పి అట్ఠికే సమ్పజ్జతి. తస్మా తేసు యత్థకత్థచి ఏకాదసవిధేన నిమిత్తం ఉగ్గహేత్వా "అట్ఠికపటిక్కూలం అట్ఠికపటిక్కూల"న్తి మనసికారో పవత్తేతబ్బో. ఇధ ఉగ్గహనిమిత్తమ్పి పటిభాగనిమిత్తమ్పి ఏకసదిసమేవ హోతీతి వుత్తం, తం ఏకస్మిం అట్ఠికే యుత్తం. అట్ఠికసఙ్ఖలికాయ పన ఉగ్గహనిమిత్తే పఞ్ఞాయమానే వివరతా. పటిభాగనిమిత్తే పరిపుణ్ణభావో యుజ్జతి. ఏకట్ఠికేపి చ ఉగ్గహనిమిత్తేన బీభచ్ఛేన భయానకేన భవితబ్బం. పటిభాగనిమిత్తేన పీతిసోమనస్సజనకేన, ఉపచారావహత్తా.

ఇమస్మిం హి ఓకాసే యం అట్ఠకథాసు వుత్తం, తం ద్వారం దత్వావ వుత్తం. తథా హి తత్థ "చతూసు బ్రహ్మవిహారేసు దససు చ అసుభేసు పటిభాగనిమిత్తం నత్థి. బ్రహ్మవిహారేసు హి సీమసమ్భేదోయేవ నిమిత్తం. దససు చ అసుభేసు నిబ్బికప్పం కత్వా పటిక్కూలభావేయేవ దిట్ఠే నిమిత్తం నామ హోతీ"తి వత్వాపి పున అనన్తరమేవ "దువిధం ఇధ నిమిత్తం ఉగ్గహనిమిత్తం పటిభాగనిమిత్తం. ఉగ్గహనిమిత్తం విరూపం బీభచ్ఛం భయానకం హుత్వా ఉపట్ఠాతీ"తిఆది వుత్తం. తస్మా యం విచారేత్వా అవోచుమ్హ, ఇదమేవేత్థ యుత్తం.

అపిచ మహాతిస్సత్థేరస్స దన్తట్ఠికమత్తావలోకనేన సకలిత్థిసరీరస్స అట్ఠిసఙ్ఘాతభావేన ఉపట్ఠానాదీని చేత్థ నిదస్సనానీతి.

ఇతి అసుభాని సుభగుణో, దససతలోచనేన థుతకిత్తి;
యాని అవోచ దసబలో, ఏకేకజ్ఝానహేతునీతి.

ఏవం తాని చ తేసఞ్చ, భావనానయమిమం విదిత్వాన;

తేస్వేవ అయం భియ్యో, పకిణ్ణకకథాపి విఞ్ఞేయ్యా.

పకిణ్ణకకథా

౧౨౧. ఏతేసు హి యత్థ కత్థచి అధిగతజ్ఝానో సువిక్ఖమ్భితరాగత్తా వీతరాగో వియ నిల్లోలుప్పచారో హోతి. ఏవం సన్తేపి య్వాయం అసుభప్పభేదో వుత్తో, సో సరీరసభావప్పత్తివసేన చ రాగచరితభేదవసేన చాతి వేదితబ్బో. ఛవసరీరం హి పటిక్కూలభావం ఆపజ్జమానం ఉద్ధుమాతకసభావప్పత్తం వా సియా, వినీలకాదీనం వా అఞ్ఞతరసభావప్పత్తం. ఇతి యాదిసం యాదిసం సక్కా హోతి లద్ధుం, తాదిసే తాదిసే ఉద్ధుమాతకపటిక్కూలం వినీలకపటిక్కూలన్తి ఏవం నిమిత్తం గణ్హితబ్బమేవాతి సరీరసభావప్పత్తివసేన దసధా అసుభప్పభేదో వుత్తోతి వేదితబ్బో.

విసేసతో చేత్థ ఉద్ధుమాతకం సరీరసణ్ఠానవిపత్తిప్పకాసనతో సణ్ఠానరాగినో సప్పాయం. వినీలకం ఛవిరాగవిపత్తిప్పకాసనతో సరీరవణ్ణరాగినో సప్పాయం. విపుబ్బకం కాయవణపటిబద్ధస్స దుగ్గన్ధభావస్స పకాసనతో మాలాగన్ధాదివసేన సముట్ఠాపితసరీరగన్ధరాగినో సప్పాయం. విచ్ఛిద్దకం అన్తోసుసిరభావప్పకాసనతో సరీరే ఘనభావరాగినో సప్పాయం. విక్ఖాయితకం మంసుపచయసమ్పత్తివినాసప్పకాసనతో థనాదీసు సరీరప్పదేసేసు మంసుపచయరాగినో సప్పాయం. విక్ఖిత్తకం అఙ్గపచ్చఙ్గానం విక్ఖేపప్పకాసనతో అఙ్గపచ్చఙ్గలీలారాగినో సప్పాయం. హతవిక్ఖిత్తకం సరీరసఙ్ఘాతభేదవికారప్పకాసనతో సరీరసఙ్ఘాతసమ్పత్తిరాగినో సప్పాయం. లోహితకం లోహితమక్ఖితపటిక్కూలభావప్పకాసనతో అలఙ్కారజనితసోభరాగినో సప్పాయం. పుళవకం కాయస్స అనేకకిమికులసాధారణభావప్పకాసనతో కాయే మమత్తరాగినో సప్పాయం. అట్ఠికం సరీరట్ఠీనం పటిక్కూలభావప్పకాసనతో దన్తసమ్పత్తిరాగినో సప్పాయన్తి ఏవం రాగచరితభేదవసేనాపి దసధా అసుభప్పభేదో వుత్తోతి వేదితబ్బో.

యస్మా పన దసవిధేపి ఏతస్మిం అసుభే సేయ్యథాపి నామ అపరిసణ్ఠితజలాయ సీఘసోతాయ నదియా అరిత్తబలేనేవ నావా తిట్ఠతి, వినా అరిత్తేన న సక్కా ఠపేతుం, ఏవమేవ దుబ్బలత్తా ఆరమ్మణస్స వితక్కబలేనేవ చిత్తం ఏకగ్గం హుత్వా తిట్ఠతి, వినా వితక్కేన న సక్కా ఠపేతుం, తస్మా పఠమజ్ఝానమేవేత్థ హోతి, న దుతియాదీని.

పటిక్కూలేపి చ ఏతస్మిం ఆరమ్మణే "అద్ధా ఇమాయ పటిపదాయ జరామరణమ్హా పరిముచ్చిస్సామీ"తి ఏవమానిసంసదస్సావితాయ చేవ నీవరణసన్తాపప్పహానేన చ పీతిసోమనస్సం ఉప్పజ్జతి, "బహుం దాని వేతనం లభిస్సామీ"తి ఆనిసంసదస్సావినో పుప్ఫఛడ్డకస్స గూథరాసిమ్హి వియ, ఉస్సన్నబ్యాధిదుక్ఖస్స రోగినో వమనవిరేచనప్పవత్తియం వియ చ.

౧౨౨. దసవిధమ్పి చేతం అసుభం లక్ఖణతో ఏకమేవ హోతి. దసవిధస్సాపి హేతస్స అసుచిదుగ్గన్ధజేగుచ్ఛపటిక్కూలభావో ఏవ లక్ఖణం. తదేతం ఇమినా లక్ఖణేన న కేవలం మతసరీరే, దన్తట్ఠికదస్సావినో పన చేతియపబ్బతవాసినో మహాతిస్సత్థేరస్స వియ, హత్థిక్ఖన్ధగతం రాజానం ఓలోకేన్తస్స సఙ్ఘరక్ఖితత్థేరూపట్ఠాకసామణేరస్స వియ చ జీవమానకసరీరేపి ఉపట్ఠాతి. యథేవ హి మతసరీరం, ఏవం జీవమానకమ్పి అసుభమేవ. అసుభలక్ఖణం పనేత్థ ఆగన్తుకేన అలఙ్కారేన పటిచ్ఛన్నత్తా న పఞ్ఞాయతి. పకతియా పన ఇదం సరీరం నామ అతిరేకతిసతఅట్ఠికసముస్సయం అసీతిసతసన్ధిసఙ్ఘటితం నవన్హారుసతనిబన్ధనం నవమంసపేసిసతానులిత్తం అల్లచమ్మపరియోనద్ధం ఛవియా పటిచ్ఛన్నం ఛిద్దావఛిద్దం మేదకథాలికా వియ నిచ్చుగ్ఘరితపగ్ఘరితం కిమిసఙ్ఘనిసేవితం రోగానం ఆయతనం దుక్ఖధమ్మానం వత్థు

పరిభిన్నపురాణగణ్డో వియ నవహి వణముఖేహి సతతవిస్సన్దనం. యస్స ఉభోహి అక్ఖీహి అక్ఖిగూథకో పగ్ఘరతి, కణ్ణబిలేహి కణ్ణగూథకో, నాసాపుటేహి సిఙ్ఘాణికా, ముఖతో ఆహారపిత్తసేమ్హరుధిరాని, అధోద్వారేహి ఉచ్చారపస్సావా, నవనవుతియా లోమకూపసహస్సేహి అసుచిసేదయూసో పగ్ఘరతి. నీలమక్ఖికాదయో సమ్పరివారేన్తి. యం దన్తకట్ఠముఖధోవనసీసమక్ఖననహాననివాసనపారుపనాదీహి అప్పటిజగ్గిత్వా యథాజాతోవ ఫరుసవిప్పకిణ్ణకేసో హుత్వా గామేన గామం విచరన్తో రాజాపి పుప్ఫఛడ్డకచణ్డాలాదీసు అఞ్ఞతరోపి సమసరీరపటిక్కూలతాయ నిబ్బిసేసో హోతి, ఏవం అసుచిదుగ్గన్ధజేగుచ్ఛపటిక్కూలతాయ రఞ్ఞో వా చణ్డాలస్స వా సరీరే వేమత్తం నామ నత్థి. దన్తకట్ఠముఖధోవనాదీహి పనేత్థ దన్తమలాదీని పమజ్జిత్వా నానావత్థేహి హిరికోపీనం పటిచ్ఛాదేత్వా నానావణ్ణేన సురభివిలేపనేన విలిమ్పిత్వా పుప్ఫాభరణాదీహి అలఙ్కరిత్వా “అహం మమ”న్తి గహేతబ్బాకారప్పత్తం కరోన్తి. తతో ఇమినా ఆగన్తుకేన అలఙ్కారేన పటిచ్ఛన్నత్తా తదస్స యాథావసరసం అసుభలక్ఖణం అసఞ్జానన్తా పురిసా ఇత్థీసు, ఇత్థియో చ పురిసేసు రతిం కరోన్తి. పరమత్థతో పనేత్థ రజ్జితబ్బకయుత్తట్ఠానం నామ అణుమత్తమ్పి నత్థి. తథా హి కేసలోమనఖదన్తఖేళసిఙ్ఘాణికఉచ్చారపస్సావాదీసు ఏకకోట్ఠాసమ్పి సరీరతో బహి పతితం సత్తా హత్థేన ఛుపితుమ్పి న ఇచ్ఛన్తి, అట్టీయన్తి హరాయన్తి జిగుచ్ఛన్తి. యం యం పనేత్థ అవసేసం హోతి, తం తం ఏవం పటిక్కూలమ్పి సమానం అవిజ్జన్ధకారపరియోనద్ధా అత్తసినేహరాగరత్తా “ఇట్ఠం కన్తం నిచ్చం సుఖం అత్తా”తి గణ్హన్తి. తే ఏవం గణ్హన్తా అటవియం కింసుకరుక్ఖం దిస్వా రుక్ఖతో అపతితపుప్ఫం “అయం మంసపేసీ”తి విహఞ్ఞమానేన జరసిఙ్గాలేన సమానతం ఆపజ్జన్తి. తస్మా –

యథాపి పుప్ఫితం దిస్వా, సిఙ్గాలో కింసుకం వనే;
మంసరుక్ఖో మయా లద్ధో, ఇతి గన్త్వాన వేగసా.

పతితం పతితం పుప్ఫం, డంసిత్వా అతిలోలుపో;
నయిదం మంసం అదుం మంసం, యం రుక్ఖస్మిన్తి గణ్హతి.

కోట్ఠాసం పతితంయేవ, అసుభన్తి తథా బుధో;
అగ్గహేత్వాన గణ్హేయ్య, సరీరట్ఠమ్పి నం తథా.

ఇమఞ్హి సుభతో కాయం, గహేత్వా తత్థ ముచ్ఛితా;
బాలా కరోన్తా పాపాని, దుక్ఖా న పరిముచ్చరే.

తస్మా పస్సేయ్య మేధావీ, జీవతో వా మతస్స వా;
సభావం పూతికాయస్స, సుభభావేన వజ్జితం.

వుత్తఞ్హేతం –

దుగ్గన్ధో అసుచి కాయో, కుణపో ఉక్కరూపమో;
నిన్దితో చక్ఖుభూతేహి, కాయో బాలాభినన్దితో.

అల్లచమ్మపటిచ్ఛన్నో, నవద్వారో మహావణో;
సమన్తతో పగ్ఘరతి, అసుచి పూతిగన్ధియో.

సచే ఇమస్స కాయస్స, అన్తో బాహిరకో సియా;
దణ్డం నూన గహేత్వాన, కాకే సోణే నివారయేతి.

తస్మా దబ్బజాతికేన భిక్ఖునా జీవమానసరీరం వా హోతు

మతసరీరం వా యత్థ యత్థ అసుభాకారో పఞ్ఞాయతి, తత్థ తత్థేవ నిమిత్తం గహేత్వా కమ్మట్ఠానం అప్పనం పాపేతబ్బన్తి.

ఇతి సాధుజనపామోజ్జత్థాయ కతే విసుద్ధిమగ్గే

సమాధిభావనాధికారే

అసుభకమ్మట్ఠాననిద్దేసో నామ

ఛట్ఠో పరిచ్ఛేదో.

౭. ఛఅనుస్సతినిద్దేసో

౧. బుద్ధానుస్సతికథా

౧౨౩. అసుభానన్తరం ఉద్దిట్ఠాసు పన దససు అనుస్సతీసు పునప్పునం ఉప్పజ్జనతో సతియేవ అనుస్సతి, పవత్తితబ్బట్ఠానమ్హియేవ వా పవత్తత్తా సద్ధాపబ్బజితస్స కులపుత్తస్స అనురూపా సతీతిపి అనుస్సతి, బుద్ధం ఆరబ్భ ఉప్పన్నా అనుస్సతి **బుద్ధానుస్సతి,** బుద్ధగుణారమ్మణాయ సతియా ఏతమధివచనం. ధమ్మం ఆరబ్భ ఉప్పన్నా అనుస్సతి **ధమ్మానుస్సతి,** స్వాక్ఖాతతాదిధమ్మగుణారమ్మణాయ సతియా ఏతమధివచనం. సఙ్ఘం ఆరబ్భ ఉప్పన్నా అనుస్సతి **సఙ్ఘానుస్సతి,** సుప్పటిపన్నతాదిసఙ్ఘగుణారమ్మణాయ సతియా ఏతమధివచనం. సీలం ఆరబ్భ ఉప్పన్నా అనుస్సతి **సీలానుస్సతి,** అఖణ్డతాదిసీలగుణారమ్మణాయ సతియా ఏతమధివచనం. చాగం ఆరబ్భ ఉప్పన్నా అనుస్సతి **చాగానుస్సతి,** ముత్తచాగతాదిచాగగుణారమ్మణాయ సతియా ఏతమధివచనం. దేవతా ఆరబ్భ ఉప్పన్నా అనుస్సతి **దేవతానుస్సతి,** దేవతా సక్ఖిట్ఠానే ఠపేత్వా అత్తనో సద్ధాదిగుణారమ్మణాయ సతియా ఏతమధివచనం. మరణం ఆరబ్భ ఉప్పన్నా అనుస్సతి **మరణానుస్సతి,** జీవితిన్ద్రియుపచ్ఛేదారమ్మణాయ సతియా ఏతమధివచనం. కేసాదిభేదం రూపకాయం గతా, కాయే వా గతాతి కాయగతా, కాయగతా చ సా సతి చాతి కాయగతసతీతి వత్తబ్బే రస్సం అకత్వా **కాయగతాసతీ**తి వుత్తా, కేసాదికాయకోట్ఠాసనిమిత్తారమ్మణాయ సతియా ఏతమధివచనం. ఆనాపానే ఆరబ్భ ఉప్పన్నా సతి **ఆనాపానస్సతి,** అస్సాసపస్సాసనిమిత్తారమ్మణాయ సతియా ఏతమధివచనం. ఉపసమం ఆరబ్భ ఉప్పన్నా అనుస్సతి **ఉపసమానుస్సతి,** సబ్బదుక్ఖూపసమారమ్మణాయ సతియా ఏతమధివచనం.

౧౨౪. ఇతి ఇమాసు దససు అనుస్సతీసు బుద్ధానుస్సతిం తావ భావేతుకామేన అవేచ్చప్పసాదసమన్నాగతేన యోగినా పతిరూపసేనాసనే రహోగతేన పటిసల్లీనేన “ఇతిపి సో భగవా అరహం సమ్మాసమ్బుద్ధో విజ్జాచరణసమ్పన్నో సుగతో లోకవిదూ అనుత్తరో పురిసదమ్మసారథి సత్థా దేవమనుస్సానం బుద్ధో భగవా”తి (అ॰ ని॰ ౬.౧౦) ఏవం బుద్ధస్స భగవతో గుణా అనుస్సరితబ్బా.

తత్రాయం అనుస్సరణనయో – సో భగవా ఇతిపి అరహం, ఇతిపి సమ్మాసమ్బుద్ధో…పే॰… ఇతిపి భగవాతి అనుస్సరతి. ఇమినా చ ఇమినా చ కారణేనాతి వుత్తం హోతి.

౧౨౫. తత్థ ఆరకత్తా అరీనం అరానఞ్చ హతత్తా పచ్చయాదీనం అరహత్తా పాపకరణే రహాభావాతి ఇమేహి తావ కారణేహి సో భగవా **అరహ**న్తి అనుస్సరతి. ఆరకా హి సో సబ్బకిలేసేహి సువిదూరవిదూరే ఠితో మగ్గేన సవాసనానం కిలేసానం విద్ధంసితత్తాతి **ఆరకత్తా అరహం.**

సో తతో ఆరకా నామ, యస్స యేనాసమఙ్గితా;
అసమఙ్గీ చ దోసేహి, నాథో తేనా**రహం** మతోతి.

౧౨౬. తే చానేన కిలేసారయో మగ్గేన హతాతి **అరీనం హతత్తాపి అరహం.**

యస్మా రాగాదిసఙ్ఖాతా, సబ్బేపి అరయో హతా;

పఞ్ఞాసత్థేన నాథేన, తస్మాపి **అరహం** మతోతి.

౧౨౭. యఞ్చేతం అవిజ్జాభవతణ్హామయనాభి పుఞ్ఞాదిఅభిసఙ్ఖారారం జరామరణనేమి ఆసవసముదయమయేన అక్ఖేన విజ్ఝిత్వా తిభవరథే సమాయోజితం అనాదికాలప్పవత్తం సంసారచక్కం, తస్సానేన బోధిమణ్డే వీరియపాదేహి సీలపథవియం పతిట్ఠాయ సద్ధాహత్థేన కమ్మక్ఖయకరం ఞాణఫరసుం గహేత్వా సబ్బే అరా హతాతి **అరానం హతత్తాపి అరహం**.

౧౨౮. అథ వా సంసారచక్కన్తి అనమతగ్గం సంసారవట్టం వుచ్చతి. తస్స చ అవిజ్జా నాభి, మూలత్తా. జరామరణం నేమి, పరియోసానత్తా. సేసా దస ధమ్మా అరా, అవిజ్జామూలకత్తా జరామరణపరియన్తత్తా చ, తత్థ దుక్ఖాదీసు అఞ్ఞాణం అవిజ్జా. కామభవే చ అవిజ్జా కామభవే సఙ్ఖారానం పచ్చయో హోతి, రూపభవే అవిజ్జా రూపభవే సఙ్ఖారానం పచ్చయో హోతి, అరూపభవే అవిజ్జా అరూపభవే సఙ్ఖారానం పచ్చయో హోతి. కామభవే సఙ్ఖారా కామభవే పటిసన్ధివిఞ్ఞాణస్స పచ్చయా హోన్తి, ఏస నయో ఇతరేసు. కామభవే పటిసన్ధివిఞ్ఞాణం కామభవే నామరూపస్స పచ్చయో హోతి, తథా రూపభవే. అరూపభవే నామస్సేవ పచ్చయో హోతి. కామభవే నామరూపం కామభవే సళాయతనస్స పచ్చయో హోతి, రూపభవే నామరూపం రూపభవే తిణ్ణం ఆయతనానం పచ్చయో హోతి, అరూపభవే నామం అరూపభవే ఏకస్స ఆయతనస్స పచ్చయో హోతి. కామభవే సళాయతనం కామభవే ఛబ్బిధస్స ఫస్సస్స పచ్చయో హోతి, రూపభవే తీణి ఆయతనాని రూపభవే తిణ్ణం ఫస్సానం పచ్చయా హోన్తి, అరూపభవే ఏకం ఆయతనం అరూపభవే ఏకస్స ఫస్సస్స పచ్చయో హోతి. కామభవే ఛ ఫస్సా కామభవే ఛన్నం వేదనానం పచ్చయా హోన్తి, రూపభవే తయో ఫస్సా తత్థేవ తిస్సన్నం, అరూపభవే ఏకో తత్థేవ ఏకిస్సా వేదనాయ పచ్చయో హోతి. కామభవే ఛ వేదనా కామభవే ఛన్నం తణ్హాకాయానం పచ్చయా హోన్తి, రూపభవే తిస్సో తత్థేవ తిణ్ణం, అరూపభవే ఏకా వేదనా అరూపభవే ఏకస్స తణ్హాకాయస్స పచ్చయో హోతి. తత్థ తత్థ సా సా తణ్హా తస్స తస్స ఉపాదానస్స, ఉపాదానాదయో భవాదీనం.

కథం? ఇధేకచ్చో కామే పరిభుఞ్జిస్సామీతి కాముపాదానపచ్చయా కాయేన దుచ్చరితం చరతి, వాచాయ దుచ్చరితం చరతి, మనసా దుచ్చరితం చరతి, దుచ్చరితపారిపూరియా అపాయే ఉపపజ్జతి. తత్థస్స ఉపపత్తిహేతుభూతం కమ్మం కమ్మభవో, కమ్మనిబ్బత్తా ఖన్ధా ఉపపత్తిభవో, ఖన్ధానం నిబ్బత్తి జాతి, పరిపాకో జరా, భేదో మరణం.

అపరో సగ్గసమ్పత్తిం అనుభవిస్సామీతి తథేవ సుచరితం చరతి, సుచరితపారిపూరియా సగ్గే ఉపపజ్జతి. తత్థస్స ఉపపత్తిహేతుభూతం కమ్మం కమ్మభవోతి సో ఏవ నయో.

అపరో పన బ్రహ్మలోకసమ్పత్తిం అనుభవిస్సామీతి కాముపాదానపచ్చయాఏవ మేత్తం భావేతి, కరుణం, ముదితం, ఉపేక్ఖం భావేతి, భావనాపారిపూరియా బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తతి. తత్థస్స నిబ్బత్తిహేతుభూతం కమ్మం కమ్మభవోతి సో ఏవ నయో.

అపరో అరూపభవే సమ్పత్తిం అనుభవిస్సామీతి తథేవ ఆకాసానఞ్చాయతనాదిసమాపత్తియో భావేతి, భావనాపారిపూరియా తత్థ తత్థ నిబ్బత్తతి. తత్థస్స నిబ్బత్తిహేతుభూతం కమ్మం కమ్మభవో, కమ్మనిబ్బత్తా ఖన్ధా ఉపపత్తిభవో, ఖన్ధానం నిబ్బత్తి జాతి, పరిపాకో జరా, భేదో మరణన్తి. ఏస నయో సేసుపాదానమూలికాసుపి యోజనాసు.

ఏవం అయం అవిజ్జా హేతు, సఙ్ఖారా హేతుసముప్పన్నా, ఉభోపేతే హేతుసముప్పన్నాతి పచ్చయపరిగ్గహే పఞ్ఞా ధమ్మట్ఠితిఞాణం. అతీతమ్పి అద్ధానం అనాగతమ్పి అద్ధానం అవిజ్జా హేతు, సఙ్ఖారా హేతుసముప్పన్నా, ఉభోపేతే హేతుసముప్పన్నాతి పచ్చయపరిగ్గహే పఞ్ఞా ధమ్మట్ఠితిఞాణన్తి ఏతేనేవ నయేన సబ్బపదాని విత్థారేతబ్బాని.

తత్థ అవిజ్జాసఙ్ఖారా ఏకో సఙ్ఖేపో, విఞ్ఞాణనామరూపసళాయతనఫస్సవేదనా ఏకో, తణ్హుపాదానభవా ఏకో, జాతిజరామరణం ఏకో. పురిమసఙ్ఖేపో చేత్థ అతీతో అద్ధా, ద్వే మజ్ఝిమా పచ్చుప్పన్నో, జాతిజరామరణం అనాగతో. అవిజ్జాసఙ్ఖారగ్గహణేన చేత్థ తణ్హుపాదానభవా గహితావ హోన్తీతి ఇమే పఞ్చ ధమ్మా అతీతే కమ్మవట్టం, విఞ్ఞాణాదయో పఞ్చ ఏతరహి విపాకవట్టం, తణ్హుపాదానభవగ్గహణేన అవిజ్జాసఙ్ఖారా గహితావ హోన్తీతి ఇమే పఞ్చ ధమ్మా ఏతరహి కమ్మవట్టం, జాతిజరామరణాపదేసేన విఞ్ఞాణాదీనం నిద్దిట్ఠత్తా ఇమే పఞ్చ ధమ్మా ఆయతిం విపాకవట్టం. తే ఆకారతో వీసతివిధా హోన్తి. సఙ్ఖారవిఞ్ఞాణానఞ్చేత్థ అన్తరా ఏకో సన్ధి, వేదనాతణ్హానమన్తరా ఏకో, భవజాతీనమన్తరా ఏకోతి, ఇతి భగవా ఏతం చతుసఙ్ఖేపం తియద్ధం వీసతాకారం తిసన్ధిం పటిచ్చసముప్పాదం సబ్బాకారతో జానాతి పస్సతి అఞ్ఞాతి పటివిజ్ఝతి. తం ఞాతట్ఠేన ఞాణం, పజాననట్ఠేన పఞ్ఞా, తేన వుచ్చతి పచ్చయపరిగ్గహే పఞ్ఞా ధమ్మట్ఠితిఞాణన్తి. ఇమినా ధమ్మట్ఠితిఞాణేన భగవా తే ధమ్మే యథాభూతం ఞత్వా తేసు నిబ్బిన్దన్తో విరజ్జన్తో విముచ్చన్తో వుత్తప్పకారస్స ఇమస్స సంసారచక్కస్స అరే హని విహని విద్ధంసేసి. ఏవమ్పి **అరానం హతత్తా అరహం**.

> అరా సంసారచక్కస్స, హతా ఞాణాసినా యతో;
> లోకనాథేన తేనేస, **అరహన్తి** పవుచ్చతి.

౧౨౯. అగ్గదక్ఖిణేయ్యత్తా చ చీవరాదిపచ్చయే అరహతి పూజావిసేసఞ్చ. తేనేవ చ ఉప్పన్నే తథాగతే యేకేచి మహేసక్ఖా దేవమనుస్సా, న తే అఞ్ఞత్థ పూజం కరోన్తి. తథా హి బ్రహ్మా సహమ్పతి సినేరుమత్తేన రతనదామేన తథాగతం పూజేసి. యథాబలఞ్చ అఞ్ఞే దేవా మనుస్సా చ బిమ్బిసారకోసలరాజాదయో. పరినిబ్బుతమ్పి చ భగవన్తం ఉద్దిస్స ఛన్నవుతికోటిధనం విస్సజ్జేత్వా అసోకమహారాజా సకలజమ్బుదీపే చతురాసీతివిహారసహస్సాని పతిట్ఠాపేసి. కో పన వాదో అఞ్ఞేసం పూజావిసేసానన్తి **పచ్చయాదీనం అరహత్తాపి అరహం**.

> పూజావిసేసం సహ పచ్చయేహి,
> యస్మా అయం అరహతి లోకనాథో;
> అత్థానురూపం **అరహన్తి** లోకే,
> తస్మా జినో అరహతి నామమేతం.

౧౩౦. యథా చ లోకే యేకేచి పణ్డితమానినో బాలా అసిలోకభయేన రహో పాపం కరోన్తి, ఏవమేస న కదాచి కరోతీతి **పాపకరణే రహాభావతోపి అరహం**.

> యస్మా నత్థి రహో నామ, పాపకమ్మేసు తాదినో;
> రహాభావేన తేనేస, **అరహం** ఇతి విస్సుతో.

ఏవం సబ్బథాపి –

> ఆరకత్తా హతత్తా చ, కిలేసారీన సో ముని;
> హతసంసారచక్కారో, పచ్చయాదీన చారహో;
> న రహో కరోతి పాపాని, **అరహం** తేన వుచ్చతీతి.

౧౩౧. సమ్మా సామఞ్చ సబ్బధమ్మానం బుద్ధత్తా పన **సమ్మాసమ్బుద్ధో**. తథాహి ఏస సబ్బధమ్మే సమ్మా సామఞ్చ బుద్ధో, అభిఞ్ఞేయ్యే ధమ్మే అభిఞ్ఞేయ్యతో బుద్ధో, పరిఞ్ఞేయ్యే ధమ్మే పరిఞ్ఞేయ్యతో, పహాతబ్బే ధమ్మే పహాతబ్బతో, సచ్ఛికాతబ్బే ధమ్మే సచ్ఛికాతబ్బతో, భావేతబ్బే ధమ్మే భావేతబ్బతో. తేనేవ చాహ –

అభిఞ్ఞేయ్యం అభిఞ్ఞాతం, భావేతబ్బఞ్చ భావితం;

పహాతబ్బం పహీనం మే, తస్మా బుద్ధోస్మి బ్రాహ్మణాతి. (మ॰ ని॰ ౨.౩౯౯; సు॰ ని॰ ౫౬౩);

౧౩౨. అపిచ చక్ఖుం దుక్ఖసచ్చం, తస్స మూలకారణభావేన సముట్ఠాపికా పురిమతణ్హా సముదయసచ్చం, ఉభిన్నం అప్పవత్తి నిరోధసచ్చం, నిరోధపజాననా పటిపదా మగ్గసచ్చన్తి ఏవం ఏకేకపదుద్ధారేనాపి సబ్బధమ్మే సమ్మా సామఞ్చ బుద్ధో, ఏస నయో సోతఘానజివ్హాకాయమనేసు. ఏతేనేవ నయేన రూపాదీని ఛ ఆయతనాని, చక్ఖువిఞ్ఞాణాదయో ఛవిఞ్ఞాణకాయా, చక్ఖుసమ్ఫస్సాదయో ఛ ఫస్సా, చక్ఖుసమ్ఫస్సజాదయో ఛ వేదనా, రూపసఞ్ఞాదయో ఛ సఞ్ఞా, రూపసఞ్చేతనాదయో ఛ చేతనా, రూపతణ్హాదయో ఛ తణ్హాకాయా, రూపవితక్కాదయో ఛ వితక్కా, రూపవిచారాదయో ఛ విచారా, రూపక్ఖన్ధాదయో పఞ్చక్ఖన్ధా, దస కసిణాని, దస అనుస్సతియో, ఉద్ధుమాతకసఞ్ఞాదివసేన దస సఞ్ఞా, కేసాదయో ద్వత్తింసాకారా, ద్వాదసాయతనాని, అట్ఠారస ధాతుయో, కామభవాదయో నవ భవా, పఠమాదీని చత్తారి ఝానాని, మేత్తాభావనాదయో చతస్సో అప్పమఞ్ఞా, చతస్సో అరూపసమాపత్తియో, పటిలోమతో జరామరణాదీని, అనులోమతో అవిజ్జాదీని పటిచ్చసముప్పాదఙ్గాని చ యోజేతబ్బాని.

తత్రాయం ఏకపదయోజనా, జరామరణం దుక్ఖసచ్చం, జాతి సముదయసచ్చం, ఉభిన్నమ్పి నిస్సరణం నిరోధసచ్చం, నిరోధపజాననా పటిపదా మగ్గసచ్చన్తి ఏవమేకేకపదుద్ధారేన సబ్బధమ్మే సమ్మా సామఞ్చ బుద్ధో అనుబుద్ధో పటిబుద్ధో. తేన వుత్తం – ‘‘సమ్మా సామఞ్చ సబ్బధమ్మానం బుద్ధత్తా పన సమ్మాసమ్బుద్ధో’’తి.

౧౩౩. విజ్జాహి పన చరణేన చ సమ్పన్నత్తా **విజ్జాచరణసమ్పన్నో**. తత్థ **విజ్జా**తి తిస్సోపి విజ్జా అట్ఠపి విజ్జా. తిస్సో విజ్జా భయభేరవసుత్తే (మ॰ ని॰ ౧.౫౨ ఆదయో) వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బా, అట్ఠ అమ్బట్ఠసుత్తే (దీ॰ ని॰ ౧.౨౭౮ ఆదయో). తత్ర హి విపస్సనాఞాణేన మనోమయిద్ధియా చ సహ ఛ అభిఞ్ఞా పరిగ్గహేత్వా అట్ఠ విజ్జా వుత్తా. **చరణ**న్తి సీలసంవరో, ఇన్ద్రియేసు గుత్తద్వారతా, భోజనే మత్తఞ్ఞుతా, జాగరియానుయోగో, సత్త సద్ధమ్మా, చత్తారి రూపావచరజ్ఝానానీతి ఇమే పన్నరస ధమ్మా వేదితబ్బా. ఇమేయేవ హి పన్నరస ధమ్మా యస్మా ఏతేహి చరతి అరియసావకో గచ్ఛతి అమతం దిసం, తస్మా చరణన్తి వుత్తా. యథాహ – ‘‘ఇధ, మహానామ, అరియసావకో సీలవా హోతీ’’తి (మ॰ ని॰ ౨.౨౪) సబ్బం మజ్ఝిమపణ్ణాసకే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం. భగవా ఇమాహి విజ్జాహి ఇమినా చ చరణేన సమన్నాగతో. తేన వుచ్చతి విజ్జాచరణసమ్పన్నోతి.

తత్థ విజ్జాసమ్పదా భగవతో సబ్బఞ్ఞుతం పూరేత్వా ఠితా. చరణసమ్పదా మహాకారుణికతం. సో సబ్బఞ్ఞుతాయ సబ్బసత్తానం అత్థానత్థం ఞత్వా మహాకారుణికతాయ అనత్థం పరివజ్జేత్వా అత్థే నియోజేతి. యథా తం విజ్జాచరణసమ్పన్నో. తేనస్స సావకా సుప్పటిపన్నా హోన్తి, నో దుప్పటిపన్నా విజ్జాచరణవిపన్నానం సావకా అత్తన్తపాదయో వియ.

౧౩౪. సోభనగమనత్తా, సున్దరం ఠానం గతత్తా, సమ్మా గతత్తా, సమ్మా చ గదత్తా **సుగతో**. గమనమ్పి హి గతన్తి వుచ్చతి. తఞ్చ భగవతో సోభనం పరిసుద్ధమనవజ్జం. కిం పన తన్తి? అరియమగ్గో. తేన హేస గమనేన ఖేమం దిసం అసజ్జమానో గతోతి **సోభనగమనత్తా సుగతో**. సున్దరఞ్చేస ఠానం గతో అమతం నిబ్బానన్తి **సున్దరం ఠానం గతత్తాపి సుగతో**. సమ్మా చ గతో తేన తేన

మగ్గేన పహీనే కిలేసే పున అపచ్చాగచ్ఛన్తో. వుత్తఞ్హేతం – “సోతాపత్తిమగ్గేన యే కిలేసా పహీనా, తే కిలేసే న పునేతి న పచ్చేతి న పచ్చాగచ్ఛతీతి సుగతో…పే… అరహత్తమగ్గేన యే కిలేసా పహీనా, తే కిలేసే న పునేతి న పచ్చేతి న పచ్చాగచ్ఛతీతి సుగతో”తి, సమ్మా వా గతో దీపఙ్కరపాదమూలతో పభుతి యావ బోధిమణ్డా తావ సమతింసపారమీపూరికాయ సమ్మాపటిపత్తియా సబ్బలోకస్స హితసుఖమేవ కరోన్తో సస్సతం, ఉచ్ఛేదం, కామసుఖం, అత్తకిలమథన్తి ఇమే చ అన్తే అనుపగచ్ఛన్తో గతోతి **సమ్మా గతత్తాపి సుగతో**. సమ్మా చేస గదతి యుత్తట్ఠానే యుత్తమేవ వాచం భాసతీతి **సమ్మా గదత్తాపి సుగతో**. తత్రిదం సాధకసుత్తం “యం తథాగతో వాచం జానాతి అభూతం అతచ్ఛం అనత్థసఞ్హితం, సా చ పరేసం అప్పియా అమనాపా, న తం తథాగతో వాచం భాసతి. యమ్పి తథాగతో వాచం జానాతి భూతం తచ్ఛం అనత్థసఞ్హితం, సా చ పరేసం అప్పియా అమనాపా, తమ్పి తథాగతో వాచం న భాసతి. యఞ్చ ఖో తథాగతో వాచం జానాతి భూతం తచ్ఛం అత్థసఞ్హితం, సా చ పరేసం అప్పియా అమనాపా, తత్ర కాలఞ్ఞూ తథాగతో హోతి తస్సా వాచాయ వేయ్యాకరణాయ. యం తథాగతో వాచం జానాతి అభూతం అతచ్ఛం అనత్థసఞ్హితం, సా చ పరేసం పియా మనాపా, న తం తథాగతో వాచం భాసతి. యమ్పి తథాగతో వాచం జానాతి భూతం తచ్ఛం అనత్థసఞ్హితం, సా చ పరేసం పియా మనాపా, తమ్పి తథాగతో వాచం న భాసతి. యఞ్చ ఖో తథాగతో వాచం జానాతి భూతం తచ్ఛం అత్థసఞ్హితం, సా చ పరేసం పియా మనాపా, తత్ర కాలఞ్ఞూ తథాగతో హోతి తస్సా వాచాయ వేయ్యాకరణాయా”తి (మ॰ ని॰ ౨.౮౬). ఏవం **సమ్మా గదత్తాపి సుగతోతి** వేదితబ్బో.

౧౩౫. సబ్బథాపి విదితలోకత్తా పన **లోకవిదూ**. సో హి భగవా సభావతో సముదయతో నిరోధతో నిరోధూపాయతోతి సబ్బథా లోకం అవేది అఞ్ఞాసి పటివిజ్ఝి. యథాహ – “యత్థ ఖో, ఆవుసో, న జాయతి న జీయతి న మీయతి న చవతి న ఉపపజ్జతి, నాహం తం గమనేన లోకస్స అన్తం ఞాతేయ్యం దట్ఠేయ్యం పత్తేయ్యన్తి వదామి, న చాహం, ఆవుసో, అపత్వావ లోకస్స అన్తం దుక్ఖస్స అన్తకిరియం వదామి. అపి చాహం, ఆవుసో, ఇమస్మింయేవ బ్యామమత్తే కళేవరే ససఞ్ఞిమ్హి సమనకే లోకఞ్చ పఞ్ఞపేమి లోకసముదయఞ్చ లోకనిరోధఞ్చ లోకనిరోధగామినిఞ్చ పటిపదం.

గమనేన న పత్తబ్బో, లోకస్సన్తో కుదాచనం;
న చ అపత్వా లోకన్తం, దుక్ఖా అత్థి పమోచనం.

తస్మా హవే లోకవిదూ సుమేధో,
లోకన్తగూ వూసితబ్రహ్మచరియో;
లోకస్స అన్తం సమితావి ఞత్వా,
నాసీసతి లోకమిమం పరఞ్చాతి. (సం॰ ని॰ ౧.౧౦౭; అ॰ ని॰ ౪.౪౫);

౧౩౬. అపిచ తయో లోకా సఙ్ఖారలోకో సత్తలోకో ఓకాసలోకోతి. తత్థ ఏకో లోకో సబ్బే సత్తా ఆహారట్ఠితికాతి (పటి॰ మ॰ ౧.౧౧౨) ఆగతట్ఠానే సఙ్ఖారలోకో వేదితబ్బో. సస్సతో లోకోతి వా అసస్సతో లోకోతి వాతి (దీ॰ ని॰ ౧.౪౨౧) ఆగతట్ఠానే సత్తలోకో.

యావతా చన్దిమసూరియా పరిహరన్తి, దిసా భన్తి విరోచమానా;
తావ సహస్సధా లోకో, ఏత్థ తే వత్తతీ వసోతి. (మ॰ ని॰ ౧.౫౦౩) –

ఆగతట్ఠానే ఓకాసలోకో. తమ్పి భగవా సబ్బథా అవేది. తథా హిస్స “ఏకో లోకో సబ్బే సత్తా ఆహారట్ఠితికా. ద్వే లోకా నామఞ్చ రూపఞ్చ. తయో లోకా తిస్సో వేదనా. చత్తారో లోకా చత్తారో ఆహారా. పఞ్చ లోకా పఞ్చుపాదానక్ఖన్ధా. ఛ లోకా ఛ అజ్ఝత్తికాని

ఆయతనాని. సత్త లోకా సత్త విఞ్ఞాణట్ఠితియో. అట్ఠ లోకా అట్ఠ లోకధమ్మా. నవ లోకా నవ సత్తావాసా. దస లోకా దసాయతనాని. ద్వాదస లోకా ద్వాదసాయతనాని. అట్ఠారస లోకా అట్ఠారస ధాతుయో”తి (పటి॰ మ॰ ౧.౧౧౨) అయం సఙ్ఖారలోకోపి సబ్బథా విదితో.

యస్మా పనేస సబ్బేసమ్పి సత్తానం ఆసయం జానాతి, అనుసయం జానాతి, చరితం జానాతి, అధిముత్తిం జానాతి, అప్పరజక్ఖే మహారజక్ఖే, తిక్ఖిన్ద్రియే ముదిన్ద్రియే, స్వాకారే ద్వాకారే, సువిఞ్ఞాపయే దువిఞ్ఞాపయే, భబ్బే అభబ్బే సత్తే జానాతి. తస్మాస్స సత్తలోకోపి సబ్బథా విదితో.

౧౩౭. యథా చ సత్తలోకో, ఏవం ఓకాసలోకోపి. తథా హేస ఏకం చక్కవాళం ఆయామతో చ విత్థారతో చ యోజనానం ద్వాదససతసహస్సాని చతుతింససతాని చ పఞ్ఞాసఞ్చ యోజనాని. పరిక్ఖేపతో పన –

సబ్బం సతసహస్సాని, ఛత్తింసపరిమణ్డలం;
దస చేవ సహస్సాని, అడ్ఢుడ్ఢాని సతాని చ.

తత్థ –

దువే సతసహస్సాని, చత్తారి నహుతాని చ;
ఏత్తకం బహలత్తేన, సఙ్ఖాతాయం వసున్ధరా.

తస్సాయేవ సన్ధారకం –

చత్తారి సతసహస్సాని, అట్ఠేవ నహుతాని చ;
ఏత్తకం బహలత్తేన, జలం వాతే పతిట్ఠితం.

తస్సాపి సన్ధారకో –

నవ సతసహస్సాని, మాలుతో నభముగ్గతో;
సట్ఠిఞ్చేవ సహస్సాని, ఏసా లోకస్స సణ్ఠితి.

ఏవం సణ్ఠితే చేత్థ యోజనానం –

చతురాసీతి సహస్సాని, అజ్ఝోగాళ్హో మహణ్ణవే;
అచ్చుగ్గతో తావదేవ, సినేరు పబ్బతుత్తమో.

తతో ఉపడ్ఢుపడ్ఢేన, పమాణేన యథాక్కమం;
అజ్ఝోగాళ్హుగ్గతా దిబ్బా, నానారతనచిత్తితా.

యుగన్ధరో ఈసధరో, కరవీకో సుదస్సనో;
నేమిన్ధరో వినతకో, అస్సకణ్ణో గిరి బ్రహా.

ఏతే సత్త మహాసేలా, సినేరుస్స సమన్తతో;
మహారాజానమావాసా, దేవయక్ఖనిసేవితా.

యోజనానం సతానుచ్చో, హిమవా పఞ్చ పబ్బతో;
యోజనానం సహస్సాని, తీణి ఆయతవిత్థతో.

చతురాసీతిసహస్సేహి, కూటేహి పటిమణ్డితో;
తిపఞ్చయోజనక్ఖన్ధ-పరిక్ఖేపా నగవ్హయా.

పణ్ణాసయోజనక్ఖన్ధ-సాఖాయామా సమన్తతో;
సతయోజనవిత్థిణ్ణా, తావదేవ చ ఉగ్గతా;
జమ్బూ యస్సానుభావేన, జమ్బుదీపో పకాసితో.

యఞ్చేతం జమ్బుయా పమాణం, ఏతదేవ అసురానం చిత్రపాటలియా, గరుళానం సిమ్బలిరుక్ఖస్స, అపరగోయానే కదమ్బస్స, ఉత్తరకురూసు కప్పరుక్ఖస్స, పుబ్బవిదేహే సిరీసస్స, తావతింసేసు పారిచ్ఛత్తకస్సాతి. తేనాహు పోరాణా –

“పాటలీ సిమ్బలీ జమ్బూ, దేవానం పారిచ్ఛత్తకో;
కదమ్బో కప్పరుక్ఖో చ, సిరీసేన భవతి సత్తమన్తి.

“ద్వేఅసీతి సహస్సాని, అజ్ఝోగాళ్హో మహణ్ణవే;
అచ్చుగ్గతో తావదేవ, చక్కవాళసిలుచ్చయో;
పరిక్ఖిపిత్వా తం సబ్బం, లోకధాతుమయం ఠితో”తి.

తత్థ చన్దమణ్డలం ఏకూనపణ్ణాసయోజనం. సూరియమణ్డలం పణ్ణాసయోజనం. తావతింసభవనం దససహస్సయోజనం. తథా అసురభవనం అవీచిమహానిరయో జమ్బుదీపో చ. అపరగోయానం సత్తసహస్సయోజనం. తథా పుబ్బవిదేహం. ఉత్తరకురు అట్ఠసహస్సయోజనం. ఏకమేకో చేత్థ మహాదీపో పఞ్చసతపఞ్చసతపరిత్తదీపపరివారో. తం సబ్బమ్పి ఏకం చక్కవాళం ఏకా లోకధాతు. తదన్తరేసు లోకన్తరికనిరయా.

ఏవం అనన్తాని చక్కవాళాని అనన్తా లోకధాతుయో భగవా అనన్తేన బుద్ధఞాణేన అవేది అఞ్ఞాసి పటివిజ్ఝి. ఏవమస్స ఓకాసలోకోపి సబ్బథా విదితో. ఏవమ్పి **సబ్బథా విదితలోకత్తా లోకవిదూ**.

౧౩౮. అత్తనా పన గుణేహి విసిట్ఠతరస్స కస్సచి అభావతో నత్థి ఏతస్స ఉత్తరోతి **అనుత్తరో**. తథా హేస సీలగుణేనాపి సబ్బం లోకమభిభవతి, సమాధిపఞ్ఞావిముత్తివిముత్తిఞాణదస్సనగుణేనాపి. సీలగుణేనాపి అసమో అసమసమో అప్పటిమో అప్పటిభాగో అప్పటిపుగ్గలో…పే… విముత్తిఞాణదస్సనగుణేనాపి. యథాహ – “న ఖో పనాహం సమనుపస్సామి సదేవకే లోకే సమారకే…పే… సదేవమనుస్సాయ పజాయ అత్తనా సీలసమ్పన్నతర”న్తి విత్థారో. ఏవం అగ్గపసాదసుత్తాదీని (అ॰ ని॰ ౪.౩౪; ఇతివు॰ ౯౦) “న మే ఆచరియో అత్థీ”తిఆదికా (మ॰ ని॰ ౧.౨౮౫; మహావ॰ ౧౧) గాథాయో చ విత్థారేతబ్బా.

౧౩౯. పురిసదమ్మే సారేతీతి **పురిసదమ్మసారథి**. దమేతి వినేతీతి వుత్తం హోతి. తత్థ **పురిసదమ్మా**తి అదన్తా దమేతుం యుత్తా తిరచ్ఛానపురిసాపి మనుస్సపురిసాపి అమనుస్సపురిసాపి. తథా హి భగవతా తిరచ్ఛానపురిసాపి అపలాలో నాగరాజా, చూళోదరో, మహోదరో, అగ్గిసిఖో, ధూమసిఖో, అరవాళో నాగరాజా, ధనపాలకో హత్థీతి ఏవమాదయో దమితా నిబ్బిసా కతా సరణేసు చ సీలేసు చ పతిట్ఠాపితా, మనుస్సపురిసాపి సచ్చకనిగణ్ఠపుత్తఅమ్బట్ఠమాణవపోక్ఖరసాతి సోణదన్తకూటదన్తాదయో, అమనుస్సపురిసాపి ఆళవకసూచిలోమఖరలోమయక్ఖసక్కదేవరాజాదయో దమితా వినీతా విచిత్రేహి వినయనూపాయేహి. "అహం ఖో, కేసి, పురిసదమ్మే సణ్హేనపి వినేమి, ఫరుసేనపి వినేమి, సణ్హఫరుసేనపి వినేమీ"తి (అ॰ ని॰ ౪.౧౧౧) ఇదఞ్చేత్థ సుత్తం విత్థారేతబ్బం.

అపిచ భగవా విసుద్ధసీలాదీనం పఠమజ్ఝానాదీని సోతాపన్నాదీనఞ్చ ఉత్తరి మగ్గపటిపదం ఆచిక్ఖన్తో దన్తేపి దమేతియేవ.

అథ వా అనుత్తరో పురిసదమ్మసారథీతి ఏకమేవిదం అత్థపదం. భగవా హి తథా పురిసదమ్మే సారేతి, యథా ఏకపల్లఙ్కేనేవ నిసిన్నా అట్ఠ దిసా అసజ్జమానా ధావన్తి. తస్మా **అనుత్తరో పురిసదమ్మసారథీ**తి వుచ్చతి. "హత్థిదమకేన, భిక్ఖవే, హత్థిదమ్మో సారితో ఏకంయేవ దిసం ధావతీ"తి ఇదఞ్చేత్థ సుత్తం (మ॰ ని॰ ౩.౩౧౨) విత్థారేతబ్బం.

౧౪౦. దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికపరమత్థేహి యథారహం అనుసాసతీతి **సత్థా**. అపిచ సత్థా వియాతి **సత్థా,** భగవా సత్థవాహో. యథా సత్థవాహో సత్థే కన్తారం తారేతి చోరకన్తారం తారేతి వాళకన్తారం తారేతి దుబ్భిక్ఖకన్తారం తారేతి నిరుదకకన్తారం తారేతి ఉత్తారేతి నిత్తారేతి పతారేతి ఖేమన్తభూమిం సమ్పాపేతి, ఏవమేవ భగవా సత్థా సత్థవాహో సత్తే కన్తారం తారేతి, జాతికన్తారం తారేతీతిఆదినా నిద్దేసనయేనపేత్థ అత్థో వేదితబ్బో. **దేవమనుస్సాన**న్తి దేవానఞ్చ మనుస్సానఞ్చ. ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదవసేన, భబ్బపుగ్గలపరిచ్ఛేదవసేన చేతం వుత్తం. భగవా పన తిరచ్ఛానగతానమ్పి అనుసాసనిప్పదానేన సత్థాయేవ. తేపి హి భగవతో ధమ్మస్సవనేన ఉపనిస్సయసమ్పత్తిం పత్వా తాయ ఏవ ఉపనిస్సయసమ్పత్తియా దుతియే వా తతియే వా అత్తభావే మగ్గఫలభాగినో హోన్తి. మణ్డూకదేవపుత్తాదయో చేత్థ నిదస్సనం.

భగవతి కిర గగ్గరాయ పోక్ఖరణియా తీరే చమ్పానగరవాసీనం ధమ్మం దేసియమానే ఏకో మణ్డూకో భగవతో సరే నిమిత్తం అగ్గహేసి, తం ఏకో వచ్ఛపాలకో దణ్డం ఓలుబ్భ తిట్ఠన్తో సీసే సన్నిరుమ్భిత్వా అట్ఠాసి. సో తావదేవ కాలఙ్కత్వా తావతింసభవనే ద్వాదసయోజనికే కనకవిమానే నిబ్బత్తి. సుత్తప్పబుద్ధో వియ చ తత్థ అచ్ఛరాసఙ్ఘపరివుతం అత్తానం దిస్వా "అరే అహమ్పి నామ ఇధ నిబ్బత్తో, కిం ను ఖో కమ్మమకాసి"న్తి ఆవజ్జేన్తో న అఞ్ఞం కిఞ్చి అద్దస అఞ్ఞత్ర భగవతో సరే నిమిత్తగ్గాహా. సో తావదేవ సహ విమానేన ఆగన్త్వా భగవతో పాదే సిరసా వన్ది. భగవా జానన్తోవ పుచ్ఛి –

> "కో మే వన్దతి పాదాని, ఇద్ధియా యససా జలం;
> అభిక్కన్తేన వణ్ణేన, సబ్బా ఓభాసయం దిసా"తి.
>
> మణ్డూకోహం పురే ఆసిం, ఉదకే వారిగోచరో;
> తవ ధమ్మం సుణన్తస్స, అవధి వచ్ఛపాలకోతి.

భగవా తస్స ధమ్మం దేసేసి. చతురాసీతియా పాణసహస్సానం ధమ్మాభిసమయో అహోసి. దేవపుత్తోపి సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాయ సితం కత్వా పక్కమీతి.

౧౪౧. యం పన కిఞ్చి అత్థి ఞేయ్యం నామ, సబ్బస్సేవ బుద్ధత్తా విమోక్ఖన్తికఞ్ఞాణవసేన **బుద్ధో**. యస్మా వా చత్తారి సచ్చాని అత్తనాపి బుజ్ఝి, అఞ్ఞేపి సత్తే బోధేసి, తస్మా ఏవమాదీహిపి కారణేహి **బుద్ధో**. ఇమస్స చ పనత్థస్స విఞ్ఞాపనత్థం "బుజ్ఝితా సచ్చానీతి బుద్ధో. బోధేతా పజాయాతి బుద్ధో"తి ఏవం పవత్తో సబ్బోపి నిద్దేసనయో (మహాని. ౧౯౨) పటిసమ్భిదానయో (పటి. మ. ౧.౧౬౨) వా విత్థారేతబ్బో.

౧౪౨. **భగవాతి** ఇదం పనస్స గుణవిసిట్ఠసబ్బసత్తుత్తమగరుగారవాధివచనం. తేనాహు పోరాణా –

"భగవాతి వచనం సేట్ఠం, భగవాతి వచనముత్తమం;
గరుగారవయుత్తో సో, **భగవా** తేన వుచ్చతీ"తి.

చతుబ్బిధం వా నామం ఆవత్థికం లిఙ్గికం నేమిత్తికం అధిచ్చసముప్పన్నన్తి. అధిచ్చసముప్పన్నం నామ లోకియవోహారేన యదిచ్ఛకన్తి వుత్తం హోతి. తత్థ వచ్ఛో దమ్మో బలీబద్దోతి ఏవమాది **ఆవత్థికం**. దణ్డీ ఛత్తీ సిఖీ కరీతి ఏవమాది **లిఙ్గికం**. తేవిజ్జో ఛళభిఞ్ఞోతి ఏవమాది **నేమిత్తికం**. సిరివడ్ఢకో ధనవడ్ఢకోతి ఏవమాది వచనత్థం అనపేక్ఖిత్వా పవత్తం **అధిచ్చసముప్పన్నం**. ఇదం పన **భగవాతి** నామం నేమిత్తికం, న మహామాయాయ, న సుద్ధోదనమహారాజేన, న అసీతియా ఞాతిసహస్సేహి కతం, న సక్కసన్తుసితాదీహి దేవతావిసేసేహి. వుత్తమ్పి చేతం ధమ్మసేనాపతినా "భగవాతి నేతం నామం మాతరా కతం…పే.… విమోక్ఖన్తికమేతం బుద్ధానం భగవన్తానం బోధియా మూలే సహ సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణస్స పటిలాభా సచ్ఛికా పఞ్ఞత్తి యదిదం భగవా"తి (మహాని. ౮౪).

౧౪౩. యంగుణనేమిత్తికఞ్చేతం నామం, తేసం గుణానం పకాసనత్థం ఇమం గాథం వదన్తి –

"భగీ భజీ భాగి విభత్తవా ఇతి,
అకాసి భగ్గన్తి గరూతి భాగ్యవా;
బహూహి ఞాయేహి సుభావితత్తనో,
భవన్తగో సో **భగవాతి** వుచ్చతీ"తి. –

నిద్దేసే (మహాని. ౮౪) వుత్తనయేనేవ చేత్థ తేసం తేసం పదానం అత్థో దట్ఠబ్బో.

౧౪౪. అయం పన అపరో నయో.

భాగ్యవా భగ్గవా యుత్తో, భగేహి చ విభత్తవా;
భత్తవా వన్తగమనో, భవేసు **భగవా** తతోతి.

తత్థ వణ్ణాగమో వణ్ణవిపరియయోతిఆదికం నిరుత్తిలక్ఖణం గహేత్వా సద్దనయేన వా పిసోదరాదిపక్ఖేపలక్ఖణం గహేత్వా యస్మా లోకియలోకుత్తరసుఖాభినిబ్బత్తకం దానసీలాదిపారప్పత్తం భాగ్యమస్స అత్థి, తస్మా భాగ్యవాతి వత్తబ్బే **భగవాతి** వుచ్చతీతి ఞాతబ్బం.

యస్మా పన
అహిరికానోత్తప్పకోధూపనాహమక్ఖపళాసఇస్సామచ్ఛరియమాయాసాఠేయ్యథమ్భసారమ్భమానాతిమానమదపమాదతణ్హాఅవిజ్జా-

తివిధాకుసలమూలదుచ్చరితసంకిలేసమలవిసమసఞ్ఞావితక్కపపఞ్చచతుబ్బిధవిపరియేస-ఆసవగన్థఓఘయోగఅగతితణ్హుప్పాదుపాదానపఞ్చచేతోఖీలవినిబన్ధనీవరణాభినన్దనా-ఛవివాదమూలతణ్హాకాయసత్తానుసయఅట్ఠమిచ్ఛత్తనవతణ్హామూలకదసాకుసలకమ్మపథద్వాసట్ఠిదిట్ఠిగత-అట్ఠసతతణ్హావిచరితప్పభేదసబ్బదరథపరిళాహకిలేససతసహస్సాని , సఙ్ఖేపతో వా పఞ్చ కిలేసఖన్ధఅభిసఙ్ఖారదేవపుత్తమచ్చుమారే అభఞ్జి. తస్మా భగ్గత్తా ఏతేసం పరిస్సయానం భగ్గవాతి వత్తబ్బే **భగవా**తి వుచ్చతి. ఆహ చేత్థ –

> “భగ్గరాగో భగ్గదోసో, భగ్గమోహో అనాసవో;
> భగ్గాస్స పాపకా ధమ్మా, **భగవా** తేన వుచ్చతీ”తి.

భాగ్యవతాయ చస్స సతపుఞ్ఞలక్ఖణధరస్స రూపకాయసమ్పత్తి దీపితా హోతి. భగ్గదోసతాయ ధమ్మకాయసమ్పత్తి. తథా లోకియసరిక్ఖకానం బహుమతభావో, గహట్ఠపబ్బజితేహి అభిగమనీయతా, అభిగతానఞ్చ నేసం కాయచిత్తదుక్ఖాపనయనే పటిబలభావో, ఆమిసదానధమ్మదానేహి ఉపకారితా, లోకియలోకుత్తరసుఖేహి చ సంయోజనసమత్థతా దీపితా హోతి.

యస్మా చ లోకే ఇస్సరియధమ్మయససిరికామపయత్తేసు ఛసు ధమ్మేసు భగసద్దో పవత్తతి, పరమఞ్చస్స సకచిత్తే ఇస్సరియం, అణిమాలఘిమాదికం వా లోకియసమ్మతం సబ్బాకారపరిపూరం అత్థి. తథా లోకుత్తరో ధమ్మో. లోకత్తయబ్యాపకో యథాభుచ్చగుణాధిగతో అతివియ పరిసుద్ధో యసో. రూపకాయదస్సనబ్యావటజననయనప్పసాదజననసమత్థా సబ్బాకారపరిపూరా సబ్బఙ్గపచ్చఙ్గసిరీ. యం యం ఏతేన ఇచ్ఛితం పత్థితం అత్తహితం పరహితం వా, తస్స తస్స తథేవ అభినిప్ఫన్నత్తా ఇచ్ఛితత్థనిబ్బత్తిసఞ్ఞితో కామో. సబ్బలోకగరుభావప్పత్తిహేతుభూతో సమ్మావాయామసఙ్ఖాతో పయత్తో చ అత్థి. తస్మా ఇమేహి భగేహి యుత్తత్తాపి భగా అస్స సన్తీతి ఇమినా అత్థేన **భగవా**తి వుచ్చతి.

యస్మా పన కుసలాదీహి భేదేహి సబ్బధమ్మే, ఖన్ధాయతనధాతుసచ్చఇన్ద్రియపటిచ్చసముప్పాదాదీహి వా కుసలాదిధమ్మే, పీళనసఙ్ఖతసన్తాపవిపరిణామట్ఠేన వా దుక్ఖం అరియసచ్చం, ఆయూహననిదానసంయోగపలిబోధట్ఠేన సముదయం, నిస్సరణవివేకాసఙ్ఖతఅమతట్ఠేన నిరోధం, నియ్యానికహేతుదస్సనాధిపతేయ్యట్ఠేన మగ్గం విభత్తవా, విభజిత్వా వివరిత్వా దేసితవాతి వుత్తం హోతి. తస్మా విభత్తవాతి వత్తబ్బే **భగవా**తి వుచ్చతి.

యస్మా చ ఏస దిబ్బబ్రహ్మఅరియవిహారే కాయచిత్తఉపధివివేకే సుఞ్ఞతప్పణిహితానిమిత్తవిమోక్ఖే అఞ్ఞే చ లోకియలోకుత్తరే ఉత్తరిమనుస్సధమ్మే భజి సేవి బహులం అకాసి, తస్మా భత్తవాతి వత్తబ్బే **భగవా**తి వుచ్చతి.

యస్మా పన తీసు భవేసు తణ్హాసఙ్ఖాతం గమనం అనేన వన్తం, తస్మా భవేసు వన్తగమనోతి వత్తబ్బే భవసద్దతో భకారం గమనసద్దతో గకారం వన్తసద్దతో వకారఞ్చ దీఘం కత్వా ఆదాయ **భగవా**తి వుచ్చతి యథా లోకే మేహనస్స ఖస్స మాలాతి వత్తబ్బే మేఖలాతి.

౧౪౫. తస్సేవం ఇమినా చ ఇమినా చ కారణేన సో భగవా అరహం…పే.… ఇమినా చ ఇమినా చ కారణేన భగవాతి బుద్ధగుణే అనుస్సరతో నేవ తస్మిం సమయే రాగపరియుట్ఠితం చిత్తం హోతి, న దోసపరియుట్ఠితం, న మోహపరియుట్ఠితం చిత్తం హోతి. ఉజుగతమేవస్స తస్మిం సమయే చిత్తం హోతి తథాగతమారబ్భ (అ॰ ని॰ ౬.౧౦). ఇచ్చస్స ఏవం రాగాదిపరియుట్ఠానాభావేన విక్ఖమ్భితనీవరణస్స కమ్మట్ఠానాభిముఖతాయ ఉజుగతచిత్తస్స బుద్ధగుణపోణా వితక్కవిచారా

పవత్తన్తి. బుద్ధగుణే అనువితక్కయతో అనువిచారయతో పీతి ఉప్పజ్జతి. పీతిమనస్స పీతిపదట్ఠానాయ పస్సద్ధియా కాయచిత్తదరథా పటిప్పస్సమ్భన్తి. పస్సద్ధదరథస్స కాయికమ్పి చేతసికమ్పి సుఖం ఉప్పజ్జతి. సుఖినో బుద్ధగుణారమ్మణం హుత్వా చిత్తం సమాధియతీతి అనుక్కమేన ఏకక్ఖణే ఝానఙ్గాని ఉప్పజ్జన్తి. బుద్ధగుణానం పన గమ్భీరతాయ నానప్పకారగుణానుస్సరణాధిముత్తతాయ వా అప్పనం అప్పత్వా ఉపచారప్పత్తమేవ ఝానం హోతి. తదేతం బుద్ధగుణానుస్సరణవసేన ఉప్పన్నత్తా బుద్ధానుస్సతిచ్చేవ సఙ్ఖం గచ్ఛతి.

ఇమఞ్చ పన బుద్ధానుస్సతిం అనుయుత్తో భిక్ఖు సత్థరి సగారవో హోతి సప్పతిస్సో, సద్ధావేపుల్లం సతివేపుల్లం పఞ్ఞావేపుల్లం పుఞ్ఞవేపుల్లఞ్చ అధిగచ్ఛతి, పీతిపామోజ్జబహులో హోతి, భయభేరవసహో దుక్ఖాధివాసనసమత్థో, సత్థారా సంవాససఞ్ఞం పటిలభతి. బుద్ధగుణానుస్సతియా అజ్ఝావుత్థఞ్చస్స సరీరమ్పి చేతియఘరమివ పూజారహం హోతి. బుద్ధభూమియం చిత్తం నమతి. వీతిక్కమితబ్బవత్థుసమాయోగే చస్స సమ్ముఖా సత్థారం పస్సతో వియ హిరోత్తప్పం పచ్చుపట్ఠాతి. ఉత్తరి అప్పటివిజ్ఝన్తో పన సుగతిపరాయనో హోతి.

తస్మా హవే అప్పమాదం, కయిరాథ సుమేధసో;
ఏవం మహానుభావాయ, బుద్ధానుస్సతియా సదాతి.

ఇదం తావ బుద్ధానుస్సతియం విత్థారకథాముఖం.

౨. ధమ్మానుస్సతికథా

౧౪౬. ధమ్మానుస్సతిం భావేతుకామేనాపి రహోగతేన పటిసల్లీనేన ‘‘స్వాక్ఖాతో భగవతా ధమ్మో సన్దిట్ఠికో అకాలికో ఏహిపస్సికో ఓపనేయ్యికో పచ్చత్తం వేదితబ్బో విఞ్ఞూహీ’’తి (అ॰ ని॰ ౬.౧౦) ఏవం పరియత్తిధమ్మస్స చేవ నవవిధస్స చ లోకుత్తరధమ్మస్స గుణా అనుస్సరితబ్బా.

౧౪౭. స్వాక్ఖాతోతి ఇమస్మిం హి పదే పరియత్తిధమ్మోపి సఙ్గహం గచ్ఛతి, ఇతరేసు లోకుత్తరధమ్మోవ. తత్థ పరియత్తిధమ్మో తావ స్వాక్ఖాతో ఆదిమజ్ఝపరియోసానకల్యాణత్తా సాత్థసబ్యఞ్జనకేవలపరిపుణ్ణపరిసుద్ధబ్రహ్మచరియప్పకాసనత్తా చ. యఞ్హి భగవా ఏకగాథమ్పి దేసేతి, సా సమన్తభద్దకత్తా ధమ్మస్స పఠమపాదేన ఆదికల్యాణా, దుతియతతియపాదేహి మజ్ఝేకల్యాణా, పచ్ఛిమపాదేన పరియోసానకల్యాణా. ఏకానుసన్ధికం సుత్తం నిదానేన ఆదికల్యాణం, నిగమనేన పరియోసానకల్యాణం, సేసేన మజ్ఝేకల్యాణం. నానానుసన్ధికం సుత్తం పఠమానుసన్ధినా ఆదికల్యాణం, పచ్ఛిమేన పరియోసానకల్యాణం, సేసేహి మజ్ఝేకల్యాణం. అపిచ సనిదానసఉప్పత్తికత్తా ఆదికల్యాణం, వేనేయ్యానం అనురూపతో అత్థస్స అవిపరీతతాయ చ హేతుదాహరణయుత్తతో చ మజ్ఝేకల్యాణం, సోతూనం సద్ధాపటిలాభజననేన నిగమనేన చ పరియోసానకల్యాణం.

సకలోపి సాసనధమ్మో అత్తనో అత్థభూతేన సీలేన ఆదికల్యాణో, సమథవిపస్సనామగ్గఫలేహి మజ్ఝేకల్యాణో, నిబ్బానేన పరియోసానకల్యాణో. సీలసమాధీహి వా ఆదికల్యాణో, విపస్సనామగ్గేహి మజ్ఝేకల్యాణో, ఫలనిబ్బానేహి పరియోసానకల్యాణో. బుద్ధసుబోధితాయ వా ఆదికల్యాణో, ధమ్మసుధమ్మతాయ మజ్ఝేకల్యాణో, సఙ్ఘసుప్పటిపత్తియా పరియోసానకల్యాణో. తం సుత్వా తథత్తాయ పటిపన్నేన అధిగన్తబ్బాయ అభిసమ్బోధియా వా ఆదికల్యాణో, పచ్చేకబోధియా మజ్ఝేకల్యాణో, సావకబోధియా పరియోసానకల్యాణో.

సుయ్యమానో చేస నీవరణవిక్ఖమ్భనతో సవనేనపి కల్యాణమేవ ఆవహతీతి ఆదికల్యాణో, పటిపజ్జియమానో సమథవిపస్సనాసుఖావహనతో పటిపత్తియాపి కల్యాణం ఆవహతీతి మజ్ఝేకల్యాణో, తథాపటిపన్నో చ పటిపత్తిఫలే నిట్ఠితే తాదిభావావహనతో పటిపత్తిఫలేనపి కల్యాణం ఆవహతీతి పరియోసానకల్యాణోతి ఏవం ఆదిమజ్ఝపరియోసానకల్యాణత్తా స్వాక్ఖాతో.

యం పనేస భగవా ధమ్మం దేసేన్తో సాసనబ్రహ్మచరియం మగ్గబ్రహ్మచరియఞ్చ పకాసేతి నానానయేహి దీపేతి, తం యథానురూపం అత్థసమ్పత్తియా సాత్థం, బ్యఞ్జనసమ్పత్తియా సబ్యఞ్జనం. సఙ్కాసనపకాసనవివరణవిభజనఉత్తానీకరణపఞ్ఞత్తిఅత్థపదసమాయోగతో సాత్థం, అక్ఖరపదబ్యఞ్జనాకారనిరుత్తినిద్దేససమ్పత్తియా సబ్యఞ్జనం. అత్థగమ్భీరతాపటివేధగమ్భీరతాహి సాత్థం, ధమ్మగమ్భీరతాదేసనాగమ్భీరతాహి సబ్యఞ్జనం. అత్థపటిభానపటిసమ్భిదావిసయతో సాత్థం, ధమ్మనిరుత్తిపటిసమ్భిదావిసయతో సబ్యఞ్జనం. పణ్డితవేదనీయతో పరిక్ఖకజనప్పసాదకన్తి సాత్థం, సద్ధేయ్యతో లోకియజనప్పసాదకన్తి సబ్యఞ్జనం. గమ్భీరాధిప్పాయతో సాత్థం, ఉత్తానపదతో సబ్యఞ్జనం. ఉపనేతబ్బస్స అభావతో సకలపరిపుణ్ణభావేన కేవలపరిపుణ్ణం. అపనేతబ్బస్స అభావతో నిద్దోసభావేన పరిసుద్ధం.

అపిచ పటిపత్తియా అధిగమబ్యత్తితో సాత్థం, పరియత్తియా ఆగమబ్యత్తితో సబ్యఞ్జనం, సీలాదిపఞ్చధమ్మక్ఖన్ధయుత్తతో కేవలపరిపుణ్ణం, నిరుపక్కిలేసతో నిత్థరణత్థాయ పవత్తితో లోకామిసనిరపేక్ఖతో చ పరిసుద్ధన్తి ఏవం సాత్థసబ్యఞ్జనకేవలపరిపుణ్ణపరిసుద్ధబ్రహ్మచరియప్పకాసనతో స్వాక్ఖాతో.

అత్థవిపల్లాసాభావతో వా సుట్ఠు అక్ఖాతోతి స్వాక్ఖాతో. యథా హి అఞ్ఞతిత్థియానం ధమ్మస్స అత్థో విపల్లాసమాపజ్జతి, అన్తరాయికాతి వుత్తధమ్మానం అన్తరాయికత్తాభావతో, నియ్యానికాతి వుత్తధమ్మానం నియ్యానికత్తాభావతో. తేన తే దురక్ఖాతధమ్మాయేవ హోన్తి, న తథా భగవతో ధమ్మస్స అత్థో విపల్లాసమాపజ్జతి. ఇమే ధమ్మా అన్తరాయికా, ఇమే ధమ్మా నియ్యానికాతి ఏవం వుత్తధమ్మానం తథాభావానతిక్కమనతోతి. ఏవం తావ పరియత్తిధమ్మో స్వాక్ఖాతో.

లోకుత్తరధమ్మో పన నిబ్బానానురూపాయ పటిపత్తియా పటిపదానురూపస్స చ నిబ్బానస్స అక్ఖాతత్తా స్వాక్ఖాతో. యథాహ – "సుపఞ్ఞత్తా ఖో పన తేన భగవతా సావకానం నిబ్బానగామినీ పటిపదా సంసన్దతి నిబ్బానఞ్చ పటిపదా చ. సేయ్యథాపి నామ గఙ్గోదకం యమునోదకేన సంసన్దతి సమేతి, ఏవమేవ సుపఞ్ఞత్తా (దీ॰ ని॰ ౨.౨౯౬) తేన భగవతా సావకానం నిబ్బానగామినీ పటిపదా సంసన్దతి నిబ్బానఞ్చ పటిపదా చా"తి. అరియమగ్గో చేత్థ అన్తద్వయం అనుపగమ్మ మజ్ఝిమా పటిపదాభూతోవ "మజ్ఝిమా పటిపదా"తి అక్ఖాతత్తా స్వాక్ఖాతో. సామఞ్ఞఫలాని పటిపస్సద్ధకిలేసానేవ "పటిపస్సద్ధకిలేసానీ"తి అక్ఖాతత్తా స్వాక్ఖాతాని. నిబ్బానం సస్సతామతతాణలేణాదిసభావమేవ సస్సతాదిసభావవసేన అక్ఖాతత్తా స్వాక్ఖాతన్తి ఏవం లోకుత్తరధమ్మోపి స్వాక్ఖాతో.

౧౪౮. **సన్దిట్ఠికో**తి ఏత్థ పన అరియమగ్గో తావ అత్తనో సన్తానే రాగాదీనం అభావం కరోన్తేన అరియపుగ్గలేన సామం దట్ఠబ్బోతి సన్దిట్ఠికో. యథాహ –"రత్తో ఖో, బ్రాహ్మణ, రాగేన అభిభూతో పరియాదిణ్ణచిత్తో అత్తబ్యాబాధాయపి చేతేతి, పరబ్యాబాధాయపి చేతేతి, ఉభయబ్యాబాధాయపి చేతేతి. చేతసికం దుక్ఖం దోమనస్సం పటిసంవేదేతి. రాగే పహీనే నేవ అత్తబ్యాబాధాయ చేతేతి, న పరబ్యాబాధాయ చేతేతి, న ఉభయబ్యాబాధాయ చేతేతి, న చేతసికం దుక్ఖం దోమనస్సం పటిసంవేదేతి. ఏవమ్పి ఖో, బ్రాహ్మణ, సన్దిట్ఠికో ధమ్మో హోతీ"తి(అ॰ ని॰ ౩.౫౪). అపిచ నవవిధోపి లోకుత్తరధమ్మో యేన యేన

అధిగతో హోతి, తేన తేన పరసద్ధాయ గన్తబ్బతం హిత్వా పచ్చవేక్ఖణఞాణేన సయం దట్ఠబ్బోతి సన్దిట్ఠికో. అథ వా పసత్థా దిట్ఠి సన్దిట్ఠి, సన్దిట్ఠియా జయతీతి సన్దిట్ఠికో. తథా హేత్థ అరియమగ్గో సమ్పయుత్తాయ, అరియఫలం కారణభూతాయ, నిబ్బానం విసయిభూతాయ సన్దిట్ఠియా కిలేసే జయతి. తస్మా యథా రథేన జయతీతి రథికో, ఏవం నవవిధోపి లోకుత్తరధమ్మో సన్దిట్ఠియా జయతీతి సన్దిట్ఠికో.

అథ వా దిట్ఠన్తి దస్సనం వుచ్చతి. దిట్ఠమేవ సన్దిట్ఠం, దస్సనన్తి అత్థో. సన్దిట్ఠం అరహతీతి సన్దిట్ఠికో. లోకుత్తరధమ్మో హి భావనాభిసమయవసేన సచ్ఛికిరియాభిసమయవసేన చ దిస్సమానోయేవ వట్టభయం నివత్తేతి. తస్మా యథా వత్థం అరహతీతి వత్థికో, ఏవం సన్దిట్ఠం అరహతీతి సన్దిట్ఠికో.

౧౪౯. అత్తనో ఫలదానం సన్ధాయ నాస్స కాలోతి అకాలో. అకాలోయేవ **అకాలికో**. న పఞ్చాహసత్తాహాదిభేదం కాలం ఖేపేత్వా ఫలం దేతి, అత్తనో పన పవత్తిసమనన్తరమేవ ఫలదోతి వుత్తం హోతి. అథ వా అత్తనో ఫలదానే పకట్ఠో కాలో పత్తో అస్సాతి కాలికో. కో సో? లోకియో కుసలధమ్మో. అయం పన సమనన్తరఫలత్తా న కాలికోతి అకాలికో. ఇదం మగ్గమేవ సన్ధాయ వుత్తం.

౧౫౦. "ఏహి పస్స ఇమం ధమ్మ"న్తి ఏవం పవత్తం ఏహిపస్సవిధిం అరహతీతి **ఏహిపస్సికో**. కస్మా పనేస తం విధిం అరహతీతి? విజ్జమానత్తా పరిసుద్ధత్తా చ . రిత్తముట్ఠియం హి హిరఞ్ఞం వా సువణ్ణం వా అత్థీతి వత్వాపి "ఏహి పస్స ఇమ"న్తి న సక్కా వత్తుం. కస్మా? అవిజ్జమానత్తా. విజ్జమానమ్పి చ గూథం వా ముత్తం వా మనుఞ్ఞభావప్పకాసనేన చిత్తసమ్పహంసనత్థం "ఏహి పస్స ఇమ"న్తి న సక్కా వత్తుం. అపిచ ఖో పన తిణేహి వా పణ్ణేహి వా పటిచ్ఛాదేతబ్బమేవ హోతి. కస్మా? అపరిసుద్ధత్తా. అయం పన నవవిధోపి లోకుత్తరధమ్మో సభావతోవ విజ్జమానో విగతవలాహకే ఆకాసే సమ్పుణ్ణచన్దమణ్డలం వియ పణ్డుకమ్బలే నిక్ఖిత్తజాతిమణి వియ చ పరిసుద్ధో. తస్మా విజ్జమానత్తా పరిసుద్ధత్తా చ ఏహిపస్సవిధిం అరహతీతి ఏహిపస్సికో.

౧౫౧. ఉపనేతబ్బోతి **ఓపనేయ్యికో**. అయం పనేత్థ వినిచ్ఛయో, ఉపనయనం ఉపనయో, ఆదిత్తం చేలం వా సీసం వా అజ్ఝుపేక్ఖిత్వాపి భావనావసేన అత్తనో చిత్తే ఉపనయనం అరహతీతి ఓపనయికో. ఓపనయికోవ ఓపనేయ్యికో. ఇదం సఙ్ఖతే లోకుత్తరధమ్మే యుజ్జతి. అసఙ్ఖతే పన అత్తనో చిత్తేన ఉపనయనం అరహతీతి ఓపనేయ్యికో. సచ్ఛికిరియావసేన అల్లీయనం అరహతీతి అత్థో.

అథ వా నిబ్బానం ఉపనేతీతి అరియమగ్గో ఉపనేయ్యో. సచ్ఛికాతబ్బతం ఉపనేతబ్బోతి ఫలనిబ్బానధమ్మో ఉపనేయ్యో. ఉపనేయ్యో ఏవ ఓపనేయ్యికో.

౧౫౨. **పచ్చత్తం వేదితబ్బో విఞ్ఞూహీతి** సబ్బేహిపి ఉగ్ఘటితఞ్ఞూఆదీహి విఞ్ఞూహి అత్తని అత్తని వేదితబ్బో "భావితో మే మగ్గో, అధిగతం ఫలం, సచ్ఛికతో నిరోధో"తి. న హి ఉపజ్ఝాయేన భావితేన మగ్గేన సద్ధివిహారికస్స కిలేసా పహీయన్తి, న సో తస్స ఫలసమాపత్తియా ఫాసువిహరతి, న తేన సచ్ఛికతం నిబ్బానం సచ్ఛికరోతి. తస్మా న ఏస పరస్స సీసే ఆభరణం వియ దట్ఠబ్బో, అత్తనో పన చిత్తేయేవ దట్ఠబ్బో, అనుభవితబ్బో విఞ్ఞూహీతి వుత్తం హోతి. బాలానం పన అవిసయో చేస.

అపిచ స్వాక్ఖాతో అయం ధమ్మో. కస్మా? సన్దిట్ఠికత్తా. సన్దిట్ఠికో, అకాలికత్తా. అకాలికో, ఏహిపస్సికత్తా. యో చ ఏహిపస్సికో, సో నామ ఓపనేయ్యికో హోతీతి.

౧౫౩. తస్సేవం స్వాక్ఖాతతాదిభేదే ధమ్మగుణే అనుస్సరతో నేవ తస్మిం సమయే రాగపరియుట్ఠితం చిత్తం హోతి. న దోస... పే॰... న మోహపరియుట్ఠితం చిత్తం హోతి. ఉజుగతమేవస్స తస్మిం సమయే చిత్తం హోతి ధమ్మం ఆరబ్భాతి (అ॰ ని॰ ౬.౧౦) పురిమనయేనేవ విక్ఖమ్భితనీవరణస్స ఏకక్ఖణే ఝానఙ్గాని ఉప్పజ్జన్తి. ధమ్మగుణానం పన గమ్భీరతాయ నానప్పకారగుణానుస్సరణాధిముత్తతాయ వా అప్పనం అప్పత్వా ఉపచారప్పత్తమేవ ఝానం హోతి. తదేతం ధమ్మగుణానుస్సరణవసేన ఉప్పన్నత్తా ధమ్మానుస్సతిచ్చేవ సఙ్ఖం గచ్ఛతి.

ఇమఞ్చ పన ధమ్మానుస్సతిం అనుయుత్తో భిక్ఖు ఏవం ఓపనేయ్యికస్స ధమ్మస్స దేసేతారం ఇమినాపఙ్గేన సమన్నాగతం సత్థారం నేవ అతీతంసే సమనుపస్సామి, న పనేతరహి అఞ్ఞత్ర తేన భగవతాతి ఏవం ధమ్మగుణదస్సనేనేవ సత్థరి సగారవో హోతి సప్పతిస్సో. ధమ్మే గరుచిత్తీకారో సద్ధాదివేపుల్లం అధిగచ్ఛతి, పీతిపామోజ్జబహులో హోతి, భయభేరవసహో, దుక్ఖాధివాసనసమత్థో, ధమ్మేన సంవాససఞ్ఞం పటిలభతి, ధమ్మగుణానుస్సతియా అజ్ఝావుత్థఞ్చస్స సరీరమ్పి చేతియఘరమివ పూజారహం హోతి, అనుత్తరధమ్మాధిగమాయ చిత్తం నమతి, వీతిక్కమితబ్బవత్థుసమాయోగే చస్స ధమ్మసుధమ్మతం సమనుస్సరతో హిరోత్తప్పం పచ్చుపట్ఠాతి. ఉత్తరి అప్పటివిజ్ఝన్తో పన సుగతిపరాయనో హోతి.

తస్మా హవే అప్పమాదం, కయిరాథ సుమేధసో;
ఏవం మహానుభావాయ, ధమ్మానుస్సతియా సదాతి.

ఇదం ధమ్మానుస్సతియం విత్థారకథాముఖం.

౩. సఙ్ఘానుస్సతికథా

౧౫౪. సఙ్ఘానుస్సతిం భావేతుకామేనాపి రహోగతేన పటిసల్లీనేన "సుప్పటిపన్నో భగవతో సావకసఙ్ఘో, ఉజుప్పటిపన్నో భగవతో సావకసఙ్ఘో, ఞాయప్పటిపన్నో భగవతో సావకసఙ్ఘో, సామీచిప్పటిపన్నో భగవతో సావకసఙ్ఘో, యదిదం చత్తారి పురిసయుగాని అట్ఠ పురిసపుగ్గలా , ఏస భగవతో సావకసఙ్ఘో ఆహునేయ్యో, పాహునేయ్యో, దక్ఖిణేయ్యో, అఞ్జలికరణీయో, అనుత్తరం పుఞ్ఞక్ఖేత్తం లోకస్సా"తి (అ॰ ని॰ ౬.౧౦) ఏవం అరియసఙ్ఘగుణా అనుస్సరితబ్బా.

౧౫౫. తత్థ **సుప్పటిపన్నో**తి సుట్ఠు పటిపన్నో, సమ్మాపటిపదం అనివత్తిపటిపదం అనులోమపటిపదం అపచ్చనీకపటిపదం ధమ్మానుధమ్మపటిపదం పటిపన్నోతి వుత్తం హోతి. భగవతో ఓవాదానుసాసనిం సక్కచ్చం సుణన్తీతి సావకా. సావకానం సఙ్ఘో **సావకసఙ్ఘో,** సీలదిట్ఠిసామఞ్ఞతాయ సఙ్ఘాతభావమాపన్నో సావకసమూహోతి అత్థో. యస్మా పన సా సమ్మాపటిపదా ఉజు అవఙ్కా అకుటిలా అజిమ్హా, అరియో చ ఞాయోతిపి వుచ్చతి, అనుచ్ఛవికత్తా చ సామీచీతిపి సఙ్ఖం గతా. తస్మా తమ్పటిపన్నో అరియసఙ్ఘో **ఉజుప్పటిపన్నో ఞాయప్పటిపన్నో సామీచిప్పటిపన్నో**తిపి వుత్తో.

ఏత్థ చ యే మగ్గట్ఠా, తే సమ్మాపటిపత్తిసమఙ్గితాయ సుప్పటిపన్నా. యే ఫలట్ఠా, తే సమ్మాపటిపదాయ అధిగన్తబ్బస్స అధిగతత్తా అతీతం పటిపదం సన్ధాయ సుప్పటిపన్నాతి వేదితబ్బా.

అపిచ స్వాక్ఖాతే ధమ్మవినయే యథానుసిట్ఠం పటిపన్నత్తాపి అపణ్ణకపటిపదం పటిపన్నత్తాపి **సుప్పటిపన్నో**.

మజ్ఝిమాయ పటిపదాయ అన్తద్వయమనుపగమ్మ పటిపన్నత్తా కాయవచీమనోవఙ్కకుటిలజిమ్హదోసప్పహానాయ పటిపన్నత్తా చ ఉజుప్పటిపన్నత్తా చ **ఉజుప్పటిపన్నో**.

ఞాయో వుచ్చతి నిబ్బానం. తదత్థాయ పటిపన్నత్తా **ఞాయప్పటిపన్నో**.

యథా పటిపన్నా సామీచిప్పటిపన్నారహా హోన్తి, తథా పటిపన్నత్తా **సామీచిప్పటిపన్నో**.

౧౩౬. యదిదన్తి యాని ఇమాని. **చత్తారి పురిసయుగానీతి** యుగళవసేన పఠమమగ్గట్ఠో ఫలట్ఠోతి ఇదమేకం యుగళన్తి ఏవం చత్తారి పురిసయుగళాని హోన్తి. **అట్ఠ పురిసపుగ్గలాతి** పురిసపుగ్గలవసేన ఏకో పఠమమగ్గట్ఠో ఏకో ఫలట్ఠోతి ఇమినా నయేన అట్ఠేవ పురిసపుగ్గలా హోన్తి . ఏత్థ చ పురిసోతి వా పుగ్గలోతి వా ఏకత్థాని ఏతాని పదాని. వేనేయ్యవసేన పనేతం వుత్తం. **ఏస భగవతో సావకసఙ్ఘోతి** యానిమాని యుగవసేన చత్తారి పురిసయుగాని, పాటిఏక్కతో అట్ఠ పురిసపుగ్గలా, ఏస భగవతో సావకసఙ్ఘో, ఆహునేయ్యోతిఆదీసు ఆనేత్వా హునితబ్బన్తి ఆహునం, దూరతోపి ఆనేత్వా సీలవన్తేసు దాతబ్బన్తి అత్థో. చతున్నం పచ్చయానమేతమధివచనం. తం ఆహునం పటిగ్గహేతుం యుత్తో తస్స మహప్ఫలకరణతోతి **ఆహునేయ్యో**. అథ వా దూరతోపి ఆగన్త్వా సబ్బసాపతేయ్యమ్పి ఏత్థ హునితబ్బన్తి ఆహవనీయో. సక్కాదీనమ్పి వా ఆహవనం అరహతీతి ఆహవనీయో. యో చాయం బ్రాహ్మణానం ఆహవనీయో నామ అగ్గి, యత్థ హుతం మహప్ఫలన్తి తేసం లద్ధి. సచే హుతస్స మహప్ఫలతాయ ఆహవనీయో, సఙ్ఘోవ ఆహవనీయో. సఙ్ఘే హుతఞ్హి మహప్ఫలం హోతి. యథాహ –

> “యో చ వస్ససతం జన్తు, అగ్గిం పరిచరే వనే;
> ఏకఞ్చ భావితత్తానం, ముహుత్తమపి పూజయే;
> సాయేవ పూజనా సేయ్యో, యఞ్చే వస్ససతం హుత”న్తి. (ధ. ప. ౧౦౭);

తదేతం నికాయన్తరే ఆహవనీయోతి పదం ఇధ ఆహునేయ్యోతి ఇమినా పదేన అత్థతో ఏకం. బ్యఞ్జనతో పనేత్థ కిఞ్చిమత్తమేవ నానం. ఇతి **ఆహునేయ్యో**.

పాహునేయ్యోతి ఏత్థ పన పాహునం వుచ్చతి దిసావిదిసతో ఆగతానం పియమనాపానం ఞాతిమిత్తానమత్థాయ సక్కారేన పటియత్తం ఆగన్తుకదానం. తమ్పి ఠపేత్వా తే తథారూపే పాహునకే సఙ్ఘస్సేవ దాతుం యుత్తం, సఙ్ఘోవ తం పటిగ్గహేతుం యుత్తో. సఙ్ఘసదిసో హి పాహునకో నత్థి. తథా హేస ఏకబుద్ధన్తరే చ దిస్సతి, అబ్బోకిణ్ణఞ్చ పియమనాపత్తకరేహి ధమ్మేహి సమన్నాగతోతి. ఏవం పాహునమస్స దాతుం యుత్తం పాహునఞ్చ పటిగ్గహేతుం యుత్తోతి పాహునేయ్యో. యేసం పన పాహవనీయోతి పాళి, తేసం యస్మా సఙ్ఘో పుబ్బకారమరహతి, తస్మా సబ్బపఠమం ఆనేత్వా ఏత్థ హునితబ్బన్తి పాహవనీయో. సబ్బప్పకారేన వా ఆహవనమరహతీతి పాహవనీయో. స్వాయమిధ తేనేవ అత్థేన పాహునేయ్యోతి వుచ్చతి.

దక్ఖిణాతి పన పరలోకం సద్దహిత్వా దాతబ్బదానం వుచ్చతి. తం దక్ఖిణం అరహతి, దక్ఖిణాయ వా హితో యస్మా నం మహప్ఫలకరణతాయ విసోధేతీతి **దక్ఖిణేయ్యో**.

ఉభో హత్థే సిరస్మిం పతిట్ఠపేత్వా సబ్బలోకేన కయిరమానం అఞ్జలికమ్మం అరహతీతి **అఞ్జలికరణీయో**.

అనుత్తరం పుఞ్ఞక్ఖేత్తం లోకస్సాతి సబ్బలోకస్స అసదిసం పుఞ్ఞవిరూహనట్ఠానం. యథా హి రఞ్ఞో వా అమచ్చస్స వా సాలీనం వా యవానం వా విరూహనట్ఠానం రఞ్ఞో సాలిక్ఖేత్తం రఞ్ఞో యవక్ఖేత్తన్తి వుచ్చతి, ఏవం సఙ్ఘో సబ్బలోకస్స పుఞ్ఞానం విరూహనట్ఠానం. సఙ్ఘం నిస్సాయ హి లోకస్స నానప్పకారహితసుఖసంవత్తనికాని పుఞ్ఞాని విరూహన్తి. తస్మా సఙ్ఘో అనుత్తరం పుఞ్ఞక్ఖేత్తం లోకస్సాతి.

౧౫౪. ఏవం సుప్పటిపన్నతాదిభేదే సఙ్ఘగుణే అనుస్సరతో నేవ తస్మిం సమయే రాగపరియుట్ఠితం చిత్తం హోతి. న దోస... పే.... న మోహపరియుట్ఠితం చిత్తం హోతి. ఉజుగతమేవస్స తస్మిం సమయే చిత్తం హోతి సఙ్ఘం ఆరబ్భాతి (అ. ని. ౬.౧౦) పురిమనయేనేవ విక్ఖమ్భితనీవరణస్స ఏకక్ఖణే ఝానఙ్గాని ఉప్పజ్జన్తి. సఙ్ఘగుణానం పన గమ్భీరతాయ నానప్పకారగుణానుస్సరణాధిముత్తతాయ వా అప్పనం అప్పత్వా ఉపచారప్పత్తమేవ ఝానం హోతి. తదేతం సఙ్ఘగుణానుస్సరణవసేన ఉప్పన్నత్తా సఙ్ఘానుస్సతిచ్చేవ సఙ్ఖం గచ్ఛతి.

ఇమఞ్చ పన సఙ్ఘానుస్సతిం అనుయుత్తో భిక్ఖు సఙ్ఘే సగారవో హోతి సప్పతిస్సో. సద్ధాదివేపుల్లం అధిగచ్ఛతి, పీతిపామోజ్జబహులో హోతి, భయభేరవసహో, దుక్ఖాధివాసనసమత్థో, సఙ్ఘేన సంవాససఞ్ఞం పటిలభతి. సఙ్ఘగుణానుస్సతియా అజ్ఝావుత్థఞ్చస్స సరీరం సన్నిపతితసఙ్ఘమివ ఉపోసథాగారం పూజారహం హోతి, సఙ్ఘగుణాధిగమాయ చిత్తం నమతి, వీతిక్కమితబ్బవత్థుసమాయోగే చస్స సమ్ముఖా సఙ్ఘం పస్సతో వియ హిరోత్తప్పం పచ్చుపట్ఠాతి, ఉత్తరి అప్పటివిజ్ఝన్తో పన సుగతిపరాయనో హోతి.

తస్మా హవే అప్పమాదం, కయిరాథ సుమేధసో;
ఏవం మహానుభావాయ, సఙ్ఘానుస్సతియా సదాతి.

ఇదం సఙ్ఘానుస్సతియం విత్థారకథాముఖం.

౪. సీలానుస్సతికథా

౧౫౫. సీలానుస్సతిం భావేతుకామేన పన రహోగతేన పటిసల్లీనేన "అహో వత మే సీలాని అఖణ్డాని అచ్ఛిద్దాని అసబలాని అకమ్మాసాని భుజిస్సాని విఞ్ఞుప్పసత్థాని అపరామట్ఠాని సమాధిసంవత్తనికానీ"తి (అ. ని. ౬.౧౦) ఏవం అఖణ్డతాదిగుణవసేన అత్తనో సీలాని అనుస్సరితబ్బాని. తాని చ గహట్ఠేన గహట్ఠసీలాని, పబ్బజితేన పబ్బజితసీలాని.

గహట్ఠసీలాని వా హోన్తు పబ్బజితసీలాని వా, యేసం ఆదిమ్హి వా అన్తే వా ఏకమ్పి న భిన్నం, తాని పరియన్తే ఛిన్నసాటకో వియ న ఖణ్డానీతి **అఖణ్డాని**. యేసం వేమజ్ఝే ఏకమ్పి న భిన్నం, తాని మజ్ఝే వినివిద్ధసాటకో వియ న ఛిద్దానీతి **అచ్ఛిద్దాని**. యేసం పటిపాటియా ద్వే వా తీణి వా న భిన్నాని, తాని పిట్ఠియా వా కుచ్ఛియా వా ఉట్ఠితేన దీఘవట్టాదిసణ్ఠానేన విసభాగవణ్ణేన కాళరత్తాదీనం అఞ్ఞతరసరీరవణ్ణా గావీ వియ న సబలానీతి **అసబలాని**. యాని అన్తరన్తరా న భిన్నాని, తాని విసభాగబిన్దువిచిత్రా గావీ వియ న కమ్మాసానీతి **అకమ్మాసాని**. అవిసేసేన వా సబ్బానిపి సత్తవిధేన మేథునసంయోగేన కోధుపనాహాదీహి చ పాపధమ్మేహి అనుపహతత్తా అఖణ్డాని అచ్ఛిద్దాని అసబలాని అకమ్మాసాని. తానియేవ తణ్హాదాసబ్యతో మోచేత్వా భుజిస్సభావకరణేన **భుజిస్సాని**. బుద్ధాదీహి విఞ్ఞూహి పసత్థత్తా **విఞ్ఞుప్పసత్థాని**. తణ్హాదిట్ఠీహి అపరామట్ఠతాయ కేనచి వా అయం తే సీలేసు దోసోతి ఏవం పరామట్ఠుం అసక్కుణేయ్యతాయ **అపరామట్ఠాని**. ఉపచారసమాధిం అప్పనాసమాధిం వా, అథ వా పన మగ్గసమాధిం ఫలసమాధిఞ్చాపి సంవత్తేన్తీతి **సమాధిసంవత్తనికాని**.

౧౫౬. ఏవం అఖణ్డతాదిగుణవసేన అత్తనో సీలాని అనుస్సరతో నేవస్స తస్మిం సమయే రాగపరియుట్ఠితం చిత్తం హోతి. న దోస...పే.... న మోహపరియుట్ఠితం చిత్తం హోతి. ఉజుగతమేవస్స తస్మిం సమయే చిత్తం హోతి, సీలం ఆరబ్భాతి పురిమనయేనేవ విక్ఖమ్భితనీవరణస్స ఏకక్ఖణే ఝానఙ్గాని ఉప్పజ్జన్తి. సీలగుణానం పన గమ్భీరతాయ

నానప్పకారగుణానుస్సరణాధిముత్తతాయ వా అప్పనం అప్పత్వా ఉపచారప్పత్తమేవ ఝానం హోతి. తదేతం సీలగుణానుస్సరణవసేన ఉప్పన్నత్తా సీలానుస్సతిచ్చేవ సఙ్ఖం గచ్ఛతి.

ఇమఞ్చ పన సీలానుస్సతిం అనుయుత్తో భిక్ఖు సిక్ఖాయ సగారవో హోతి సభాగవుత్తి, పటిసన్థారే అప్పమత్తో, అత్తానువాదాదిభయవిరహితో, అణుమత్తేసు వజ్జేసు భయదస్సావీ, సద్ధాదివేపుల్లం అధిగచ్ఛతి, పీతిపామోజ్జబహులో హోతి. ఉత్తరి అప్పటివిజ్ఝన్తో పన సుగతిపరాయనో హోతి.

తస్మా హవే అప్పమాదం, కయిరాథ సుమేధసో;
ఏవం మహానుభావాయ, సీలానుస్సతియా సదాతి.

ఇదం సీలానుస్సతియం విత్థారకథాముఖం.

౫. చాగానుస్సతికథా

౧౬౦. చాగానుస్సతిం భావేతుకామేన పన పకతియా చాగాధిముత్తేన నిచ్చప్పవత్తదానసంవిభాగేన భవితబ్బం. అథ వా పన భావనం ఆరభన్తేన ఇతో దాని పభుతి సతి పటిగ్గాహకే అన్తమసో ఏకాలోపమత్తమ్పి దానం అదత్వా న భుఞ్జిస్సామీతి సమాదానం కత్వా తందివసం గుణవిసిట్ఠేసు పటిగ్గాహకేసు యథాసత్తి యథాబలం దానం దత్వా తత్థ నిమిత్తం గణ్హిత్వా రహోగతేన పటిసల్లీనేన "లాభా వత మే సులద్ధం వత మే, యోహం మచ్ఛేరమలపరియుట్ఠితాయ పజాయ విగతమలమచ్ఛేరేన చేతసా విహరామి ముత్తచాగో పయతపాణి వోస్సగ్గరతో యాచయోగో దానసంవిభాగరతో"తి ఏవం విగతమలమచ్ఛేరతాదిగుణవసేన అత్తనో చాగో అనుస్సరితబ్బో.

తత్థ **లాభా వత మే**తి మయ్హం వత లాభా, యే ఇమే "ఆయుం ఖో పన దత్వా ఆయుస్స భాగీ హోతి దిబ్బస్స వా మానుసస్స వా" ఇతి (అం॰ ని॰ ౫.౩౭) చ, "దదం పియో హోతి భజన్తి నం బహూ" ఇతి (అం॰ ని॰ ౫.౩౪) చ, "దదమానో పియో హోతి, సతం ధమ్మం అనుక్కమం" ఇతి (అం॰ ని॰ ౫.౩౫) చ ఏవమాదీహి నయేహి భగవతా దాయకస్స లాభా సంవణ్ణితా, తే మయ్హం అవస్సం భాగినోతి అధిప్పాయో. **సులద్ధం వత మే**తి యం మయా ఇదం సాసనం మనుస్సత్తం వా లద్ధం, తం సులద్ధం వత మే. కస్మా ? యోహం మచ్ఛేరమలపరియుట్ఠితాయ పజాయ...పే.... దానసంవిభాగరతోతి.

తత్థ **మచ్ఛేరమలపరియుట్ఠితాయా**తి మచ్ఛేరమలేన అభిభూతాయ. **పజాయా**తి పజాయనవసేన సత్తా వుచ్చన్తి. తస్మా అత్తనో సమ్పత్తీనం పరసాధారణభావమసహనలక్ఖణేన చిత్తస్స పభస్సరభావదూసకానం కణ్హధమ్మానం అఞ్ఞతరేన మచ్ఛేరమలేన అభిభూతేసు సత్తేసూతి అయమేత్థ అత్థో. **విగతమలమచ్ఛేరేనా**తి అఞ్ఞేసమ్పి రాగదోసాదిమలానఞ్చేవ మచ్ఛేరస్స చ విగతత్తా విగతమలమచ్ఛేరేన. **చేతసా విహరామీ**తి యథావుత్తప్పకారచిత్తో హుత్వా వసామీతి అత్థో. సుత్తేసు పన మహానామసక్కస్స సోతాపన్నస్స సతో నిస్సయవిహారం పుచ్ఛతో నిస్సయవిహారవసేన దేసితత్తా అగారం అజ్ఝావసామీతి వుత్తం. తత్థ అభిభవిత్వా వసామీతి అత్థో.

ముత్తచాగోతి విస్సట్ఠచాగో. **పయతపాణీ**తి పరిసుద్ధహత్థో. సక్కచ్చం సహత్థా దేయ్యధమ్మం దాతుం సదా ధోతహత్థోయేవాతి వుత్తం హోతి. **వోస్సగ్గరతో**తి వోస్సజ్జనం వోస్సగ్గో, పరిచ్చాగోతి అత్థో. తస్మిం వోస్సగ్గే సతతాభియోగవసేన రతోతి వోస్సగ్గరతో. **యాచయోగో**తి యం యం పరే యాచన్తి, తస్స తస్స దానతో యాచనయోగోతి అత్థో. యాజయోగోతిపి పాఠో. యజనసఙ్ఖాతేన

యాజేన యుత్తోతి అత్థో. **దానసంవిభాగరతో**తి దానే చ సంవిభాగే చ రతో. అహఞ్హి దానఞ్చ దేమి, అత్తనా పరిభుఞ్జితబ్బతోపి చ సంవిభాగం కరోమి, ఏత్థేవ చస్మి ఉభయే రతోతి ఏవం అనుస్సరతీతి అత్థో.

౧౬౧. తస్సేవం విగతమలమచ్ఛేరతాదిగుణవసేన అత్తనో చాగం అనుస్సరతో నేవ తస్మిం సమయే రాగపరియుట్ఠితం చిత్తం హోతి. న దోస...పే.... న మోహపరియుట్ఠితం చిత్తం హోతి. ఉజుగతమేవస్స తస్మిం సమయే చిత్తం హోతి చాగం ఆరబ్భాతి (అ॰ ని॰ ౬.౧౦) పురిమనయేనేవ విక్ఖమ్భితనీవరణస్స ఏకక్ఖణే ఝానఙ్గాని ఉప్పజ్జన్తి. చాగగుణానం పన గమ్భీరతాయ నానప్పకారచాగగుణానుస్సరణాధిముత్తతాయ వా అప్పనం అప్పత్వా ఉపచారప్పత్తమేవ ఝానం హోతి. తదేతం చాగగుణానుస్సరణవసేన ఉప్పన్నత్తా చాగానుస్సతిచ్చేవ సఙ్ఖం గచ్ఛతి.

ఇమఞ్చ పన చాగానుస్సతిం అనుయుత్తో భిక్ఖు భియ్యోసో మత్తాయ చాగాధిముత్తో హోతి, అలోభజ్ఝాసయో, మేత్తాయ అనులోమకారీ, విసారదో, పీతిపామోజ్జబహులో, ఉత్తరి అప్పటివిజ్ఝన్తో పన సుగతిపరాయనో హోతి.

తస్మా హవే అప్పమాదం, కయిరాథ సుమేధసో;
ఏవం మహానుభావాయ, చాగానుస్సతియా సదాతి.

ఇదం చాగానుస్సతియం విత్థారకథాముఖం.

౬. దేవతానుస్సతికథా

౧౬౨. దేవతానుస్సతిం భావేతుకామేన పన అరియమగ్గవసేన సముదాగతేహి సద్ధాదీహి గుణేహి సమన్నాగతేన భవితబ్బం. తతో రహోగతేన పటిసల్లీనేన “సన్తి దేవా చాతుమహారాజికా, సన్తి దేవా తావతింసా, యామా, తుసితా, నిమ్మానరతినో, పరనిమ్మితవసవత్తినో, సన్తి దేవా బ్రహ్మకాయికా, సన్తి దేవా తతుత్తరి, యథారూపాయ సద్ధాయ సమన్నాగతా తా దేవతా ఇతో చుతా తత్థ ఉపపన్నా, మయ్హమ్పి తథారూపా సద్ధా సంవిజ్జతి. యథారూపేన సీలేన. యథారూపేన సుతేన. యథారూపేన చాగేన. యథారూపాయ పఞ్ఞాయ సమన్నాగతా తా దేవతా ఇతో చుతా తత్థ ఉపపన్నా, మయ్హమ్పి తథారూపా పఞ్ఞా సంవిజ్జతీ”తి (అ॰ ని॰ ౬.౧౦) ఏవం దేవతా సక్ఖిట్ఠానే ఠపేత్వా అత్తనో సద్ధాదిగుణా అనుస్సరితబ్బా.

సుత్తే పన యస్మిం మహానామ సమయే అరియసావకో అత్తనో చ తాసఞ్చ దేవతానం సద్ధఞ్చ సీలఞ్చ సుతఞ్చ చాగఞ్చ పఞ్ఞఞ్చ అనుస్సరతి, నేవస్స తస్మిం సమయే రాగపరియుట్ఠితం చిత్తం హోతీతి వుత్తం. కిఞ్చాపి వుత్తం, అథ ఖో తం సక్ఖిట్ఠానే ఠపేతబ్బదేవతానం అత్తనో సద్ధాదీహి సమానగుణదీపనత్థం వుత్తన్తి వేదితబ్బం. అట్ఠకథాయఞ్హి దేవతా సక్ఖిట్ఠానే ఠపేత్వా అత్తనో గుణే అనుస్సరతీతి దళ్హం కత్వా వుత్తం.

౧౬౩. తస్మా పుబ్బభాగే దేవతానం గుణే అనుస్సరిత్వా అపరభాగే అత్తనో సంవిజ్జమానే సద్ధాదిగుణే అనుస్సరతో చస్స నేవ తస్మిం సమయే రాగపరియుట్ఠితం చిత్తం హోతి. న దోస...పే.... న మోహపరియుట్ఠితం చిత్తం హోతి, ఉజుగతమేవస్స తస్మిం సమయే చిత్తం హోతి దేవతా ఆరబ్భాతి (అ॰ ని॰ ౬.౧౦) పురిమనయేనేవ విక్ఖమ్భితనీవరణస్స ఏకక్ఖణే ఝానఙ్గాని ఉప్పజ్జన్తి. సద్ధాదిగుణానం పన గమ్భీరతాయ నానప్పకారగుణానుస్సరణాధిముత్తతాయ వా అప్పనం అప్పత్వా ఉపచారప్పత్తమేవ ఝానం హోతి. తదేతం దేవతానం గుణసదిససద్ధాదిగుణానుస్సరణవసేన దేవతానుస్సతిచ్చేవ సఙ్ఖం గచ్ఛతి.

ఇమఞ్చ పన దేవతానుస్సతిం అనుయుత్తో భిక్ఖు దేవతానం పియో హోతి మనాపో, భియ్యోసో మత్తాయ సద్ధాదివేపుల్లం అధిగచ్ఛతి, పీతిపామోజ్జబహులో విహరతి. ఉత్తరి అప్పటివిజ్ఝన్తో పన సుగతిపరాయనో హోతి.

తస్మా హవే అప్పమాదం, కయిరాథ సుమేధసో;
ఏవం మహానుభావాయ, దేవతానుస్సతియా సదాతి.

ఇదం దేవతానుస్సతియం విత్థారకథాముఖం.

పకిణ్ణకకథా

౧౬౪. యం పన ఏతాసం విత్థారదేసనాయం "ఉజుగతమేవస్స తస్మిం సమయే చిత్తం హోతి తథాగతం ఆరబ్భా"తిఆదీని వత్వా "ఉజుగతచిత్తో ఖో పన, మహానామ, అరియసావకో లభతి అత్థవేదం, లభతి ధమ్మవేదం, లభతి ధమ్మూపసంహితం పామోజ్జం, పముదితస్స పీతి జాయతీ"తి (అ॰ ని॰ ౬.౧౦) వుత్తం, తత్థ ఇతిపి సో భగవాతిఆదీనం అత్థం నిస్సాయ ఉప్పన్నం తుట్ఠిం సన్ధాయ **లభతి అత్థవేద**న్తి వుత్తం. పాళిం నిస్సాయ ఉప్పన్నం తుట్ఠిం సన్ధాయ **లభతి ధమ్మవేదం**. ఉభయవసేన **లభతి ధమ్మూపసంహితం పామోజ్జ**న్తి వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

యఞ్చ దేవతానుస్సతియం దేవతా ఆరబ్భాతి వుత్తం, తం పుబ్బభాగే దేవతా ఆరబ్భ పవత్తచిత్తవసేన దేవతాగుణసదిసే వా దేవతాభావనిప్ఫాదకే గుణే ఆరబ్భ పవత్తచిత్తవసేన వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

౧౬౫. ఇమా పన ఛ అనుస్సతియో అరియసావకానఞ్ఞేవ ఇజ్ఝన్తి. తేసం హి బుద్ధధమ్మసఙ్ఘగుణా పాకటా హోన్తి. తే చ అఖణ్డతాదిగుణేహి సీలేహి, విగతమలమచ్ఛేరేన చాగేన, మహానుభావానం దేవతానం గుణసదిసేహి సద్ధాదిగుణేహి సమన్నాగతా. మహానామసుత్తే (అ॰ ని॰ ౬.౧౦) చ సోతాపన్నస్స నిస్సయవిహారం పుట్ఠేన భగవతా సోతాపన్నస్స నిస్సయవిహారదస్సనత్థమేవ ఏతా విత్థారతో కథితా.

గేధసుత్తేపి "ఇధ, భిక్ఖవే, అరియసావకో తథాగతం అనుస్సరతి, ఇతిపి సో భగవా…పే॰… ఉజుగతమేవస్స తస్మిం సమయే చిత్తం హోతి నిక్ఖన్తం ముత్తం వుట్ఠితం గేధమ్హా. గేధోతి ఖో, భిక్ఖవే, పఞ్చన్నేతం కామగుణానమధివచనం. ఇదమ్పి ఖో, భిక్ఖవే, ఆరమ్మణం కరిత్వా ఏవమిధేకచ్చే సత్తా విసుజ్ఝన్తీ"తి (అ॰ ని॰ ౬.౨౫) ఏవం అరియసావకస్స అనుస్సతివసేన చిత్తం విసోధేత్వా ఉత్తరి పరమత్థవిసుద్ధిఅధిగమత్థాయ కథితా.

ఆయస్మతా మహాకచ్చానేన దేసితే సమ్బాధోకాససుత్తేపి "అచ్ఛరియం, ఆవుసో, అబ్భుతం, ఆవుసో, యావఞ్చిదం తేన భగవతా జానతా పస్సతా అరహతా సమ్మాసమ్బుద్ధేన సమ్బాధే ఓకాసాధిగమో అనుబుద్ధో సత్తానం విసుద్ధియా…పే॰… నిబ్బానస్స సచ్ఛికిరియాయ యదిదం ఛ అనుస్సతిట్ఠానాని. కతమాని ఛ? ఇధావుసో, అరియసావకో తథాగతం అనుస్సరతి… పే॰… ఏవమిధేకచ్చే సత్తా విసుద్ధిధమ్మా భవన్తీ"తి (అ॰ ని॰ ౬.౨౬) ఏవం అరియసావకస్సేవ పరమత్థవిసుద్ధిధమ్మతాయ ఓకాసాధిగమవసేన కథితా.

ఉపోసథసుత్తేపి "కథఞ్చ, విసాఖే, అరియూపోసథో హోతి? ఉపక్కిలిట్ఠస్స, విసాఖే, చిత్తస్స ఉపక్కమేన పరియోదపనా హోతి. కథఞ్చ, విసాఖే, ఉపక్కిలిట్ఠస్స చిత్తస్స ఉపక్కమేన పరియోదపనా హోతి? ఇధ, విసాఖే, అరియసావకో తథాగతం

అనుస్సరతీ”తి (అ॰ ని॰ ౩.౭౧) ఏవం అరియసావకస్సేవ ఉపోసథం ఉపవసతో చిత్తవిసోధనకమ్మట్ఠానవసేన ఉపోసథస్స మహప్ఫలభావదస్సనత్థం కథితా.

ఏకాదసనిపాతేపి “సద్ధో ఖో, మహానామ, ఆరాధకో హోతి, నో అస్సద్ధో. ఆరద్ధవీరియో, ఉపట్ఠితసతి, సమాహితో, పఞ్ఞవా, మహానామ , ఆరాధకో హోతి, నో దుప్పఞ్ఞో. ఇమేసు ఖో త్వం, మహానామ, పఞ్చసు ధమ్మేసు పతిట్ఠాయ ఛ ధమ్మే ఉత్తరి భావేయ్యాసి. ఇధ త్వం, మహానామ, తథాగతం అనుస్సరేయ్యాసి ఇతిపి సో భగవా”తి (అ॰ ని॰ ౧౧.౧౧) ఏవం అరియసావకస్సేవ “తేసం నో, భన్తే, నానావిహారేన విహరతం కేనస్స విహారేన విహరితబ్బ”న్తి పుచ్ఛతో విహారదస్సనత్థం కథితా.

౧౬౬. ఏవం సన్తేపి పరిసుద్ధసీలాదిగుణసమన్నాగతేన పుథుజ్జనేనాపి మనసి కాతబ్బా. అనుస్సవవసేనాపి హి బుద్ధాదీనం గుణే అనుస్సరతో చిత్తం పసీదతియేవ. యస్సానుభావేన నీవరణాని విక్ఖమ్భేత్వా ఉళారపామోజ్జో విపస్సనం ఆరభిత్వా అరహత్తంయేవ సచ్ఛికరేయ్య కటఅన్ధకారవాసీ **ఫుస్సదేవత్థేరో** వియ.

సో కిరాయస్మా మారేన నిమ్మితం బుద్ధరూపం దిస్వా “అయం తావ సరాగదోసమోహో ఏవం సోభతి, కథం ను ఖో భగవా న సోభతి, సో హి సబ్బసో వీతరాగదోసమోహో”తి బుద్ధారమ్మణం పీతిం పటిలభిత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తం పాపుణీతి.

ఇతి సాధుజనపామోజ్జత్థాయ కతే విసుద్ధిమగ్గే

సమాధిభావనాధికారే

ఛఅనుస్సతినిద్దేసో నామ

సత్తమో పరిచ్ఛేదో.

౮. అనుస్సతికమ్మట్ఠాననిద్దేసో

మరణస్సతికథా

౧౬౭. ఇదాని ఇతో అనన్తరాయ మరణస్సతియా భావనానిద్దేసో అనుప్పత్తో. తత్థ **మరణ**న్తి ఏకభవపరియాపన్నస్స జీవితిన్ద్రియస్స ఉపచ్ఛేదో. యం పనేతం అరహన్తానం వట్టదుక్ఖసముచ్ఛేదసఙ్ఖాతం **సముచ్ఛేదమరణం,** సఙ్ఖారానం ఖణభఙ్గసఙ్ఖాతం **ఖణికమరణం,** రుక్ఖో మతో లోహం మతన్తిఆదీసు **సమ్ముతిమరణఞ్చ**, న తం ఇధ అధిప్పేతం.

యమ్పి చేతం అధిప్పేతం, తం కాలమరణం అకాలమరణన్తి దువిధం హోతి. తత్థ కాలమరణం పుఞ్ఞక్ఖయేన వా ఆయుక్ఖయేన వా ఉభయక్ఖయేన వా హోతి. అకాలమరణం కమ్ముపచ్ఛేదకకమ్మవసేన.

తత్థ యం విజ్జమానాయపి ఆయుసన్తానజనకపచ్చయసమ్పత్తియా కేవలం పటిసన్ధిజనకస్స కమ్మస్స విపక్కవిపాకత్తా మరణం హోతి, ఇదం **పుఞ్ఞక్ఖయేన మరణం** నామ. యం గతికాలాహారాదిసమ్పత్తియా అభావేన అజ్జతనకాలపురిసానం వియ వస్ససతమత్తపరిమాణస్స ఆయునో ఖయవసేన మరణం హోతి, ఇదం **ఆయుక్ఖయేన మరణం** నామ. యం పన దూసీమారకలాబురాజాదీనం వియ తఙ్ఖణఞ్ఞేవ ఠానాచావనసమత్థేన కమ్మునా ఉపచ్ఛిన్నసన్తానానం, పురిమకమ్మవసేన వా సత్థహరణాదీహి ఉపక్కమేహి ఉపచ్ఛిజ్జమానసన్తానానం మరణం హోతి, ఇదం **అకాలమరణం** నామ. తం సబ్బమ్పి వుత్తప్పకారేన జీవితిన్ద్రియుపచ్ఛేదేన సఙ్గహితం. ఇతి జీవితిన్ద్రియుపచ్ఛేదసఙ్ఖాతస్స మరణస్స సరణం మరణస్సతి.

౧౬౮. తం భావేతుకామేన రహోగతేన పటిసల్లీనేన “మరణం భవిస్సతి, జీవితిన్ద్రియం ఉపచ్ఛిజ్జిస్సతీ”తి వా, “మరణం మరణ”న్తి వా యోనిసో మనసికారో పవత్తేతబ్బో. అయోనిసో పవత్తయతో హి ఇట్ఠజనమరణానుస్సరణే సోకో ఉప్పజ్జతి విజాతమాతుయా పియపుత్తమరణానుస్సరణే వియ. అనిట్ఠజనమరణానుస్సరణే పామోజ్జం ఉప్పజ్జతి వేరీనం వేరిమరణానుస్సరణే వియ. మజ్ఝత్తజనమరణానుస్సరణే సంవేగో న ఉప్పజ్జతి మతకళేవరదస్సనే ఛవడాహకస్స వియ. అత్తనో మరణానుస్సరణే సన్తాసో ఉప్పజ్జతి ఉక్ఖిత్తాసికం వధకం దిస్వా భీరుకజాతికస్స వియ. తదేతం సబ్బమ్పి సతిసంవేగఞాణవిరహతో హోతి. తస్మా తత్థ తత్థ హతమతసత్తే ఓలోకేత్వా దిట్ఠపుబ్బసమ్పత్తీనం సత్తానం మతానం మరణం ఆవజ్జేత్వా సతిఞ్చ సంవేగఞ్చ ఞాణఞ్చ యోజేత్వా “మరణం భవిస్సతీ”తిఆదినా నయేన మనసికారో పవత్తేతబ్బో. ఏవం పవత్తేన్తో హి యోనిసో పవత్తేతి, ఉపాయేన పవత్తేతీతి అత్థో. ఏవం పవత్తయతోయేవ హి ఏకచ్చస్స నీవరణాని విక్ఖమ్భన్తి, మరణారమ్మణా సతి సణ్ఠాతి, ఉపచారప్పత్తమేవ కమ్మట్ఠానం హోతి.

౧౬౯. యస్స పన ఏత్తావతా న హోతి, తేన వధకపచ్చుపట్ఠానతో, సమ్పత్తివిపత్తితో, ఉపసంహరణతో, కాయబహుసాధారణతో, ఆయుదుబ్బలతో, అనిమిత్తతో, అద్ధానపరిచ్ఛేదతో, ఖణపరిత్తతోతి ఇమేహి అట్ఠహాకారేహి మరణం అనుస్సరితబ్బం.

తత్థ **వధకపచ్చుపట్ఠానతో**తి వధకస్స వియ పచ్చుపట్ఠానతో. యథా హి ఇమస్స సీసం ఛిన్దిస్సామీతి అసిం గహేత్వా గీవాయ చారయమానో వధకో పచ్చుపట్ఠితోవ హోతి, ఏవం మరణమ్పి పచ్చుపట్ఠితమేవాతి అనుస్సరితబ్బం. కస్మా? సహ

జాతియా ఆగతతో, జీవితహరణతో చ. యథా హి అహిచ్ఛత్తకమకుళం మత్థకేన పంసుం గహేత్వావ ఉగ్గచ్ఛతి, ఏవం సత్తా జరామరణం గహేత్వావ నిబ్బత్తన్తి. తథా హి నేసం పటిసన్ధిచిత్తం ఉప్పాదానన్తరమేవ జరం పత్వా పబ్బతసిఖరతో పతితసిలా వియ భిజ్జతి సద్ధిం సమ్పయుత్తఖన్ధేహి. ఏవం ఖణికమరణం తావ సహ జాతియా ఆగతం. జాతస్స పన అవస్సం మరణతో ఇధాధిప్పేతమరణమ్పి సహ జాతియా ఆగతం. తస్మా ఏస సత్తో జాతకాలతో పట్ఠాయ యథా నామ ఉట్ఠితో సూరియో అత్థాభిముఖో గచ్ఛతేవ, గతగతట్ఠానతో ఈసకమ్పి న నివత్తతి. యథా వా నదీ పబ్బతేయ్యా సీఘసోతా హారహారినీ సన్దతేవ వత్తతేవ ఈసకమ్పి న నివత్తతి, ఏవం ఈసకమ్పి అనివత్తమానో మరణాభిముఖోవ యాతి. తేన వుత్తం –

"యమేకరత్తిం పఠమం, గబ్భే వసతి మాణవో;

అబ్భుట్ఠితోవ సో యాతి, స గచ్ఛం న నివత్తతీ"తి. (జా॰ ౧.౧౫.౩౬౩);

ఏవం గచ్ఛతో చస్స గిమ్హాభితత్తానం కున్నదీనం ఖయో వియ, పాతో ఆపోరసానుగతబన్ధనానం దుమప్ఫలానం పతనం వియ, ముగ్గరాభితాళితానం మత్తికభాజనానం భేదో వియ, సూరియరస్మిసమ్ఫుట్ఠానం ఉస్సావబిన్దూనం విద్ధంసనం వియ చ మరణమేవ ఆసన్నం హోతి. తేనాహ –

"అచ్చయన్తి అహోరత్తా, జీవితముపరుజ్ఝతి;

ఆయు ఖీయతి మచ్చానం, కున్నదీనంవ ఓదకం. (సం॰ ని॰ ౧.౧౪౬);

"ఫలానమివ పక్కానం, పాతో పపతతో భయం;

ఏవం జాతాన మచ్చానం, నిచ్చం మరణతో భయం.

"యథాపి కుమ్భకారస్స, కతం మత్తికభాజనం;

ఖుద్దకఞ్చ మహన్తఞ్చ, యం పక్కం యఞ్చ ఆమకం;

సబ్బం భేదనపరియన్తం, ఏవం మచ్చాన జీవితం'. (సు॰ ని॰ ౫౮౧-౫౮౨);

"ఉస్సావోవ తిణగ్గమ్హి, సూరియుగ్గమనం పతి;

ఏవమాయు మనుస్సానం, మా మం అమ్మ నివారయా"తి. (జా॰ ౧.౧౧.౭౮);

ఏవం ఉక్ఖిత్తాసికో వధకో వియ సహ జాతియా ఆగతం పనేతం మరణం గీవాయ అసిం చారయమానో సో వధకో వియ జీవితం హరతియేవ, న అహరిత్వా నివత్తతి. తస్మా సహ జాతియా ఆగతతో, జీవితహరణతో చ ఉక్ఖిత్తాసికో వధకో వియ మరణమ్పి పచ్చుపట్ఠితమేవాతి ఏవం వధకపచ్చుపట్ఠానతో మరణం అనుస్సరితబ్బం.

౧౭౦. సమ్పత్తివిపత్తితోతి ఇధ సమ్పత్తి నామ తావదేవ సోభతి, యావ నం విపత్తి నాభిభవతి, న చ సా సమ్పత్తి నామ అత్థి, యా విపత్తిం అతిక్కమ్మ తిట్ఠేయ్య. తథా హి –

"సకలం మేదినిం భుత్వా, దత్వా కోటిసతం సుఖీ;

అడ్ఢామలకమత్తస్స, అన్తే ఇస్సరతం గతో.

“తేనేవ దేహబన్ధేన, పుఞ్ఞమ్హి ఖయమాగతే;
మరణాభిముఖో సోపి, అసోకో సోకమాగతో”తి.

అపిచ సబ్బం ఆరోగ్యం బ్యాధిపరియోసానం, సబ్బం యోబ్బనం జరాపరియోసానం, సబ్బం జీవితం మరణపరియోసానం, సబ్బోయేవ లోకసన్నివాసో జాతియా అనుగతో, జరాయ అనుసటో, బ్యాధినా అభిభూతో, మరణేన అబ్భాహతో. తేనాహ –

“యథాపి సేలా విపులా, నభం ఆహచ్చ పబ్బతా;
సమన్తా అనుపరియేయ్యుం, నిప్పోథేన్తా చతుద్దిసా.

“ఏవం జరా చ మచ్చు చ, అధివత్తన్తి పాణినే;
ఖత్తియే బ్రాహ్మణే వేస్సే, సుద్దే చణ్డాలపుక్కుసే;
న కిఞ్చి పరివజ్జేతి, సబ్బమేవాభిమద్దతి.

“న తత్థ హత్థీనం భూమి, న రథానం న పత్తియా;
న చాపి మన్తయుద్ధేన, సక్కా జేతుం ధనేన వా”తి. (సం॰ ని॰ ౧.౧౩౬);

ఏవం జీవితసమ్పత్తియా మరణవిపత్తిపరియోసానతం వవత్థపేన్తేన సమ్పత్తివిపత్తితో మరణం అనుస్సరితబ్బం.

౧౭౧. **ఉపసంహరణతో**తి పరేహి సద్ధిం అత్తనో ఉపసంహరణతో. తత్థ సత్తహాకారేహి ఉపసంహరణతో మరణం అనుస్సరితబ్బం, యసమహత్తతో, పుఞ్ఞమహత్తతో, థామమహత్తతో, ఇద్ధిమహత్తతో, పఞ్ఞామహత్తతో, పచ్చేకబుద్ధతో, సమ్మాసమ్బుద్ధతోతి. కథం? ఇదం మరణం నామ మహాయసానం మహాపరివారానం సమ్పన్నధనవాహనానం మహాసమ్మతమన్ధాతుమహాసుదస్సన దళ్హనేమి నిమిప్పభుతీనమ్పి ఉపరి నిరాసఙ్కమేవ పతితం, కిమఙ్గం పన మయ్హం ఉపరి న పతిస్సతి?

మహాయసా రాజవరా, మహాసమ్మతఆదయో;
తేపి మచ్చువసం పత్తా, మాదిసేసు కథావ కాతి.

ఏవం తావ **యసమహత్తతో** అనుస్సరితబ్బం.

కథం పుఞ్ఞమహత్తతో?

జోతికో జటిలో ఉగ్గో, మేణ్డకో అథ పుణ్ణకో;
ఏతే చఞ్ఞే చ యే లోకే, మహాపుఞ్ఞాతి విస్సుతా;
సబ్బే మరణమాపన్నా, మాదిసేసు కథావ కాతి.

ఏవం **పుఞ్ఞమహత్తతో** అనుస్సరితబ్బం.

కథం థామమహత్తతో?

వాసుదేవో బలదేవో, భీమసేనో యుధిట్ఠిలో;
చానురో యో మహామల్లో, అన్తకస్స వసం గతా.

ఏవం థామబలూపేతా, ఇతి లోకమ్హి విస్సుతా;
ఏతేపి మరణం యాతా, మాదిసేసు కథావ కాతి.

ఏవం **థామమహత్తతో** అనుస్సరితబ్బం.

కథం ఇద్ధిమహత్తతో?

పాదఙ్గుట్ఠకమత్తేన , వేజయన్తమకమ్పయి;
యో నామిద్ధిమతం సేట్ఠో, దుతియో అగ్గసావకో.

సోపి మచ్చుముఖం ఘోరం, మిగో సీహముఖం వియ;
పవిట్ఠో సహ ఇద్ధీహి, మాదిసేసు కథావ కాతి.

ఏవం **ఇద్ధిమహత్తతో** అనుస్సరితబ్బం.

కథం పఞ్ఞామహత్తతో?

లోకనాథం ఠపేత్వాన, యే చఞ్ఞే అత్థి పాణినో;
పఞ్ఞాయ సారిపుత్తస్స, కలం నాగ్ఘన్తి సోళసిం.

ఏవం నామ మహాపఞ్ఞో, పఠమో అగ్గసావకో;
మరణస్స వసం పత్తో, మాదిసేసు కథావ కాతి.

ఏవం **పఞ్ఞామహత్తతో** అనుస్సరితబ్బం.

కథం పచ్చేకబుద్ధతో? యేపి తే అత్తనో ఞాణవీరియబలేన సబ్బకిలేససత్తునిమ్మథనం కత్వా పచ్చేకబోధిం పత్తా ఖగ్గవిసాణకప్పా సయమ్భునో, తేపి మరణతో న ముత్తా, కుతో పనాహం ముచ్చిస్సామీతి.

తం తం నిమిత్తమాగమ్మ, వీమంసన్తా మహేసయో;
సయమ్భుఞాణతేజేన, యే పత్తా ఆసవక్ఖయం.

ఏకచరియనివాసేన, ఖగ్గసిఙ్గసమూపమా;
తేపి నాతిగతా మచ్చుం, మాదిసేసు కథావ కాతి.

ఏవం **పచ్చేకబుద్ధతో** అనుస్సరితబ్బం.

కథం సమ్మాసమ్బుద్ధతో? యోపి సో భగవా అసీతిఅనుబ్యఞ్జనపటిమణ్డితద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణవిచిత్రరూపకాయో సబ్బాకారపరిసుద్ధసీలక్ఖన్ధాదిగుణరతనసమిద్ధధమ్మకాయో యసమహత్తపుఞ్ఞమహత్తథామమహత్తఇద్ధిమహత్తపఞ్ఞామహత్తానం పారం గతో అసమో అసమసమో అప్పటిపుగ్గలో అరహం సమ్మాసమ్బుద్ధో, సోపి సలిలవుట్ఠినిపాతేన మహాఅగ్గిక్ఖన్ధో వియ మరణవుట్ఠినిపాతేన ఠానసో వూపసన్తో.

ఏవం మహానుభావస్స, యం నామేతం మహేసినో;
న భయేన న లజ్జాయ, మరణం వసమాగతం.

నిల్లజ్జం వీతసారజ్జం, సబ్బసత్తాభిమద్దనం;
తయిదం మాదిసం సత్తం, కథం నాభిభవిస్సతీతి.

ఏవం **సమ్మాసమ్బుద్ధతో** అనుస్సరితబ్బం.

తస్సేవం యసమహత్తతాదిసమ్పన్నేహి పరేహి సద్ధిం మరణసామఞ్ఞతాయ అత్తానం ఉపసంహరిత్వా తేసం వియ సత్తవిసేసానం మయ్హమ్పి మరణం భవిస్సతీతి అనుస్సరతో ఉపచారప్పత్తం కమ్మట్ఠానం హోతీతి. ఏవం ఉపసంహరణతో మరణం అనుస్సరితబ్బం.

౧౭౨. కాయబహుసాధారణతోతి అయం కాయో బహుసాధారణో. అసీతియా తావ కిమికులానం సాధారణో, తత్థ ఛవినిస్సితా పాణా ఛవిం ఖాదన్తి, చమ్మనిస్సితా చమ్మం ఖాదన్తి, మంసనిస్సితా మంసం ఖాదన్తి, న్హారునిస్సితా న్హారుం ఖాదన్తి, అట్ఠినిస్సితా అట్ఠిం ఖాదన్తి, మిఞ్జనిస్సితా మిఞ్జం ఖాదన్తి. తత్థేవ జాయన్తి జీయన్తి మీయన్తి, ఉచ్చారపస్సావం కరోన్తి. కాయోవ నేసం సూతిఘరఞ్చేవ గిలానసాలా చ సుసానఞ్చ వచ్చకుటి చ పస్సావదోణికా చ. స్వాయం తేసమ్పి కిమికులానం పకోపేన మరణం నిగచ్ఛతియేవ. యథా చ అసీతియా కిమికులానం, ఏవం అజ్ఝత్తికానంయేవ అనేకసతానం రోగానం బాహిరానఞ్చ అహివిచ్ఛికాదీనం మరణస్స పచ్చయానం సాధారణో.

యథా హి చతుమహాపథే ఠపితే లక్ఖమ్హి సబ్బదిసాహి ఆగతా సరసత్తితోమరపాసాణాదయో నిపతన్తి, ఏవం కాయేపి సబ్బుపద్దవా నిపతన్తి . స్వాయం తేసమ్పి ఉపద్దవానం నిపాతేన మరణం నిగచ్ఛతియేవ. తేనాహ భగవా – “ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు దివసే నిక్ఖన్తే రత్తియా పటిహితాయ ఇతి పటిసఞ్చిక్ఖతి, బహుకా ఖో మే పచ్చయా మరణస్స, అహి వా మం డంసేయ్య, విచ్ఛికో వా మం డంసేయ్య, సతపదీ వా మం డంసేయ్య, తేన మే అస్స కాలఙ్కిరియా, సో మమస్స అన్తరాయో, ఉపక్ఖలిత్వా వా పపతేయ్యం, భత్తం వా మే భుత్తం బ్యాపజ్జేయ్య, పిత్తం వా మే కుప్పేయ్య, సేమ్హం వా మే కుప్పేయ్య, సత్థకా వా మే వాతా కుప్పేయ్యుం, తేన మే అస్స కాలఙ్కిరియా, సో మమస్స అన్తరాయో”తి. ఏవం (అ. ని. ౬.౨౦) కాయబహుసాధారణతో మరణం అనుస్సరితబ్బం.

౧౭౩. ఆయుదుబ్బలతోతి ఆయు నామేతం అబలం దుబ్బలం. తథా హి సత్తానం జీవితం అస్సాసపస్సాసూపనిబద్ధఞ్చేవ ఇరియాపథూపనిబద్ధఞ్చ సీతుణ్హూపనిబద్ధఞ్చ మహాభూతూపనిబద్ధఞ్చ

ఆహారూపనిబద్ధఞ్చ. తదేతం అస్సాసపస్సాసానం సమవుత్తితం లభమానమేవ పవత్తతి. బహి నిక్ఖన్తనాసికవాతే పన అన్తో అపవిసన్తే, పవిట్ఠే వా అనిక్ఖమన్తే మతో నామ హోతి. చతున్నం ఇరియాపథానమ్పి సమవుత్తితం లభమానమేవ పవత్తతి. అఞ్ఞతరఞ్ఞతరస్స పన అధిమత్తతాయ ఆయుసఙ్ఖారా ఉపచ్ఛిజ్జన్తి. సీతుణ్హానమ్పి సమవుత్తితం లభమానమేవ పవత్తతి. అతిసీతేన పన అతిఉణ్హేన వా అభిభూతస్స విపజ్జతి. మహాభూతానమ్పి సమవుత్తితం లభమానమేవ పవత్తతి. పథవీధాతుయా పన ఆపోధాతుఆదీనం వా అఞ్ఞతరఞ్ఞతరస్స పకోపేన బలసమ్పన్నోపి పుగ్గలో పత్థద్ధకాయో వా అతిసారాదివసేన కిలిన్నపూతికాయో వా మహాడాహపరేతో వా సమ్భిజ్జమానసన్ధిబన్ధనో వా హుత్వా జీవితక్ఖయం పాపుణాతి. కబళీకారాహారమ్పి యుత్తకాలే లభన్తస్సేవ జీవితం పవత్తతి, ఆహారం అలభమానస్స పన పరిక్ఖయం గచ్ఛతీతి. ఏవం ఆయుదుబ్బలతో మరణం అనుస్సరితబ్బం.

౧౭౪. **అనిమిత్తతో**తి అవవత్థానతో, పరిచ్ఛేదాభావతోతి అత్థో. సత్తానం హి –

జీవితం బ్యాధి కాలో చ, దేహనిక్ఖేపనం గతి;
పఞ్చేతే జీవలోకస్మిం, అనిమిత్తా న నాయరే.

తత్థ **జీవితం** తావ "ఏత్తకమేవ జీవితబ్బం, న ఇతో పర"న్తి వవత్థానాభావతో అనిమిత్తం . కలలకాలేపి హి సత్తా మరన్తి, అబ్బుదపేసిఘనమాసికద్వేమాసతేమాసచతుమాసపఞ్చమాసదసమాసకాలేపి. కుచ్ఛితో నిక్ఖన్తసమయేపి. తతో పరం వస్ససతస్స అన్తోపి బహిపి మరన్తియేవ. **బ్యాధి**పి "ఇమినావ బ్యాధినా సత్తా మరన్తి, నాఞ్ఞేనా"తి వవత్థానాభావతో అనిమిత్తో. చక్ఖురోగేనాపి హి సత్తా మరన్తి, సోతరోగాదీనం అఞ్ఞతరేనాపి. **కాలో**పి "ఇమస్మింయేవ కాలే మరితబ్బం, నాఞ్ఞస్మి"న్తి ఏవం వవత్థానాభావతో అనిమిత్తో. పుబ్బణ్హేపి హి సత్తా మరన్తి, మజ్ఝన్హికాదీనం అఞ్ఞతరస్మిమ్పి. **దేహనిక్ఖేపన**మ్పి "ఇధేవ మీయమానానం దేహేన పతితబ్బం, నాఞ్ఞత్రా"తి ఏవం వవత్థానాభావతో అనిమిత్తం. అన్తోగామే జాతానం హి బహిగామేపి అత్తభావో పతతి. బహిగామే జాతానమ్పి అన్తోగామే. తథా థలజానం వా జలే, జలజానం వా థలేతి అనేకప్పకారతో విత్థారేతబ్బం. **గతి**పి "ఇతో చుతేన ఇధ నిబ్బత్తితబ్బ"న్తి ఏవం వవత్థానాభావతో అనిమిత్తా. దేవలోకతో హి చుతా మనుస్సేసుపి నిబ్బత్తన్తి, మనుస్సలోకతో చుతా దేవలోకాదీనమ్పి యత్థ కత్థచి నిబ్బత్తన్తీతి ఏవం యన్తయుత్తగోణో వియ గతిపఞ్చకే లోకో సమ్పరివత్తతీతి ఏవం అనిమిత్తతో మరణం అనుస్సరితబ్బం.

౧౭౫. **అద్ధానపరిచ్ఛేదతో**తి మనుస్సానం జీవితస్స నామ ఏతరహి పరిత్తో అద్ధా. యో చిరం జీవతి, సో వస్ససతం, అప్పం వా భియ్యో. తేనాహ భగవా – "అప్పమిదం, భిక్ఖవే, మనుస్సానం ఆయు, గమనీయో సమ్పరాయో, కత్తబ్బం కుసలం, చరితబ్బం బ్రహ్మచరియం, నత్థి జాతస్స అమరణం. యో, భిక్ఖవే, చిరం జీవతి, సో వస్ససతం, అప్పం వా భియ్యో"తి.

అప్పమాయుమనుస్సానం, హీళేయ్య నం సుపోరిసో;
చరేయ్యాదిత్తసీసోవ, నత్థి మచ్చుస్స నాగమోతి. (సం॰ ని॰ ౧.౧౪౫);

అపరమ్పి ఆహ – "భూతపుబ్బం, భిక్ఖవే, అరకో నామ సత్థా అహోసీ"తి సబ్బమ్పి సత్తహి ఉపమాహి అలఙ్కతం సుత్తం విత్థారేతబ్బం.

అపరమ్పి ఆహ – "యోచాయం, భిక్ఖవే, భిక్ఖు ఏవం మరణస్సతిం భావేతి, అహో వతాహం రత్తిన్దివం జీవేయ్యం, భగవతో సాసనం మనసికరేయ్యం, బహుం వత మే కతం అస్సాతి. యోచాయం, భిక్ఖవే, భిక్ఖు ఏవం మరణస్సతిం భావేతి , అహో వతాహం దివసం జీవేయ్యం, భగవతో సాసనం మనసికరేయ్యం, బహుం వత మే కతం అస్సాతి. యో చాయం, భిక్ఖవే, భిక్ఖు ఏవం మరణస్సతిం భావేతి, అహో వతాహం తదన్తరం జీవేయ్యం, యదన్తరం ఏకం పిణ్డపాతం భుఞ్జామి, భగవతో సాసనం మనసికరేయ్యం, బహుం వత మే కతం అస్సాతి. యో చాయం, భిక్ఖవే, భిక్ఖు ఏవం మరణస్సతిం భావేతి, అహో వతాహం తదన్తరం జీవేయ్యం, యదన్తరం చత్తారో పఞ్చ ఆలోపే సఙ్ఖాదిత్వా అజ్ఝోహరామి, భగవతో సాసనం మనసికరేయ్యం, బహుం వత మే కతం అస్సాతి. ఇమే వుచ్చన్తి, భిక్ఖవే, భిక్ఖూ పమత్తా విహరన్తి, దన్ధం మరణస్సతిం భావేన్తి ఆసవానం ఖయాయ. యో చ ఖ్వాయం, భిక్ఖవే, భిక్ఖు ఏవం మరణస్సతిం భావేతి, అహో వతాహం తదన్తరం జీవేయ్యం, యదన్తరం ఏకం ఆలోపం సఙ్ఖాదిత్వా అజ్ఝోహరామి, భగవతో సాసనం మనసికరేయ్యం, బహుం వత మే కతం అస్సాతి. యో చాయం, భిక్ఖవే, భిక్ఖు ఏవం మరణస్సతిం భావేతి, అహో వతాహం తదన్తరం జీవేయ్యం, యదన్తరం అస్ససిత్వా వా పస్ససామి, పస్ససిత్వా వా అస్ససామి, భగవతో సాసనం మనసికరేయ్యం, బహుం వత మే కతం అస్సాతి. ఇమే వుచ్చన్తి, భిక్ఖవే, భిక్ఖూ అప్పమత్తా విహరన్తి, తిక్ఖం మరణస్సతిం భావేన్తి ఆసవానం ఖయాయా"తి (అ॰ ని॰ ౬.౧౯). ఏవం చతుపఞ్చాలోపసఙ్ఖాదనమత్తం అవిస్సాసియో పరిత్తో జీవితస్స అద్ధాతి ఏవం అద్ధానపరిచ్ఛేదతో మరణం అనుస్సరితబ్బం.

౧౭౬. **ఖణపరిత్తతో**తి పరమత్థతో హి అతిపరిత్తో సత్తానం జీవితక్ఖణో ఏకచిత్తప్పవత్తిమత్తోయేవ. యథా నామ రథచక్కం పవత్తమానమ్పి ఏకేనేవ నేమిప్పదేసేన పవత్తతి, తిట్ఠమానమ్పి ఏకేనేవ తిట్ఠతి, ఏవమేవ ఏకచిత్తక్ఖణికం సత్తానం జీవితం. తస్మిం చిత్తే నిరుద్ధమత్తే సత్తో నిరుద్ధోతి వుచ్చతి. యథాహ – "అతీతే చిత్తక్ఖణే జీవిత్థ, న జీవతి, న జీవిస్సతి. అనాగతే చిత్తక్ఖణే న జీవిత్థ, న జీవతి, జీవిస్సతి. పచ్చుప్పన్నే చిత్తక్ఖణే న జీవిత్థ, జీవతి, న జీవిస్సతి.

"జీవితం అత్తభావో చ, సుఖదుక్ఖా చ కేవలా;
ఏకచిత్తసమాయుత్తా, లహు సో వత్తతే ఖణో.

"యే నిరుద్ధా మరన్తస్స, తిట్ఠమానస్స వా ఇధ;
సబ్బేపి సదిసా ఖన్ధా, గతా అప్పటిసన్ధికా.

"అనిబ్బత్తేన న జాతో, పచ్చుప్పన్నేన జీవతి;
చిత్తభఙ్గా మతో లోకో, పఞ్ఞత్తి పరమత్థియా"తి. (మహాని॰ ౩౯);

ఏవం ఖణపరిత్తతో మరణం అనుస్సరితబ్బం.

౧౭౭. ఇతి ఇమేసం అట్ఠన్నం ఆకారానం అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన అనుస్సరతోపి పునప్పునం మనసికారవసేన చిత్తం ఆసేవనం లభతి, మరణారమ్మణా సతి సన్తిట్ఠతి, నీవరణాని విక్ఖమ్భన్తి, ఝానఙ్గాని పాతుభవన్తి. సభావధమ్మత్తా పన సంవేజనీయత్తా చ ఆరమ్మణస్స అప్పనం అప్పత్వా ఉపచారప్పత్తమేవ ఝానం హోతి. లోకుత్తరజ్ఝానం పన దుతియచతుత్థాని చ ఆరుప్పజ్ఝానాని సభావధమ్మేపి భావనావిసేసేన అప్పనం పాపుణన్తి. విసుద్ధిభావనానుక్కమవసేన హి

లోకుత్తరం అప్పనం పాపుణాతి. ఆరమ్మణాతిక్కమభావనావసేన ఆరుప్పం. అప్పనాపత్తస్సేవ హి ఝానస్స ఆరమ్మణసమతిక్కమనమత్తం తత్థ హోతి. ఇధ పన తదుభయమ్పి నత్థి. తస్మా ఉపచారప్పత్తమేవ ఝానం హోతి. తదేతం మరణస్సతిబలేన ఉప్పన్నత్తా మరణస్సతిచ్చేవ సఙ్ఖం గచ్ఛతి.

ఇమఞ్చ పన మరణస్సతిం అనుయుత్తో భిక్ఖు సతతం అప్పమత్తో హోతి, సబ్బభవేసు అనభిరతిసఞ్ఞం పటిలభతి, జీవితనికన్తిం జహాతి, పాపగరహీ హోతి, అసన్నిధిబహులో పరిక్ఖారేసు విగతమలమచ్ఛేరో, అనిచ్చసఞ్ఞా చస్స పరిచయం గచ్ఛతి, తదనుసారేనేవ దుక్ఖసఞ్ఞా అనత్తసఞ్ఞా చ ఉపట్ఠాతి. యథా అభావితమరణా సత్తా సహసా వాళమిగయక్ఖసప్పచోరవధకాభిభూతా వియ మరణసమయే భయం సన్తాసం సమ్మోహం ఆపజ్జన్తి, ఏవం అనాపజ్జిత్వా అభయో అసమ్మూళ్హో కాలం కరోతి. సచే దిట్ఠేవ ధమ్మే అమతం నారాధేతి, కాయస్స భేదా సుగతిపరాయనో హోతి.

తస్మా హవే అప్పమాదం, కయిరాథ సుమేధసో;
ఏవం మహానుభావాయ, మరణస్సతియా సదాతి.

ఇదం మరణస్సతియం విత్థారకథాముఖం.

కాయగతాసతికథా

౧౭౮. ఇదాని యం తం అఞ్ఞత్ర బుద్ధుప్పాదా అప్పవత్తపుబ్బం సబ్బతిత్థియానం అవిసయభూతం తేసు తేసు సుత్తన్తేసు ‘‘ఏకధమ్మో, భిక్ఖవే, భావితో బహులీకతో మహతో సంవేగాయ సంవత్తతి. మహతో అత్థాయ సంవత్తతి. మహతో యోగక్ఖేమాయ సంవత్తతి. మహతో సతిసమ్పజఞ్ఞాయ సంవత్తతి. ఞాణదస్సనపటిలాభాయ సంవత్తతి. దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారాయ సంవత్తతి. విజ్జావిముత్తిఫలసచ్ఛికిరియాయ సంవత్తతి. కతమో ఏకధమ్మో? కాయగతా సతి… (అ॰ ని॰ ౧.౫౬౩ ఆదయో). అమతం తే, భిక్ఖవే, పరిభుఞ్జన్తి, యే కాయగతాసతిం పరిభుఞ్జన్తి. అమతం తే, భిక్ఖవే, న పరిభుఞ్జన్తి, యే కాయగతాసతిం న పరిభుఞ్జన్తి. అమతం తేసం, భిక్ఖవే, పరిభుత్తం… అపరిభుత్తం… పరిహీనం… అపరిహీనం… విరద్ధం… అవిరద్ధం, యేసం కాయగతాసతి ఆరద్ధాతి (అ॰ ని॰ ౧.౬౦౩) ఏవం భగవతా అనేకేహి ఆకారేహి పసంసిత్వా ‘‘కథం భావితా, భిక్ఖవే, కాయగతాసతి కథం బహులీకతా మహప్ఫలా హోతి మహానిసంసా? ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు అరఞ్ఞగతో వా’’తిఆదినా (మ॰ ని॰ ౩.౧౫౪) నయేన ఆనాపానపబ్బం, ఇరియాపథపబ్బం, చతుసమ్పజఞ్ఞపబ్బం, పటిక్కూలమనసికారపబ్బం, ధాతుమనసికారపబ్బం, నవసివథికపబ్బానీతి ఇమేసం చుద్దసన్నం పబ్బానం వసేన కాయగతాసతికమ్మట్ఠానం నిద్దిట్ఠం, తస్స భావనానిద్దేసో అనుప్పత్తో.

తత్థ యస్మా ఇరియాపథపబ్బం చతుసమ్పజఞ్ఞపబ్బం ధాతుమనసికారపబ్బన్తి ఇమాని తీణి విపస్సనావసేన వుత్తాని. నవ సివథికపబ్బాని విపస్సనాఞాణేసుయేవ ఆదీనవానుపస్సనావసేన వుత్తాని. యాపి చేత్థ ఉద్ధుమాతకాదీసు సమాధిభావనా ఇజ్ఝేయ్య, సా అసుభనిద్దేసే పకాసితాయేవ. ఆనాపానపబ్బం పన పటిక్కూలమనసికారపబ్బఞ్చ ఇమానేవేత్థ ద్వే సమాధివసేన వుత్తాని. తేసు ఆనాపానపబ్బం ఆనాపానస్సతివసేన విసుం కమ్మట్ఠానంయేవ. యం పనేతం ‘‘పున చపరం, భిక్ఖవే, భిక్ఖు ఇమమేవ కాయం ఉద్ధం పాదతలా అధో కేసమత్థకా తచపరియన్తం పూరం నానప్పకారస్స

అసుచినో పచ్చవేక్ఖతి. అత్థి ఇమస్మిం కాయే కేసా లోమా...పే.... ముత్త”న్తి (మ॰ ని॰ ౩.౧౫౪) ఏవం **మత్థలుఙ్గం అట్ఠిమిఞ్జేన సఙ్గహేత్వా** పటిక్కూలమనసికారవసేన దేసితం ద్వత్తింసాకారకమ్మట్ఠానం, ఇదమిధ కాయగతాసతీతి అధిప్పేతం.

౧౮౯. తత్థాయం పాళివణ్ణనాపుబ్బఙ్గమో భావనానిద్దేసో. **ఇమమేవ కాయ**న్తి ఇమం చతుమహాభూతికం పూతికాయం. **ఉద్ధం పాదతలా**తి పాదతలతో ఉపరి. **అధో కేసమత్థకా**తి కేసగ్గతో హేట్ఠా. **తచపరియన్త**న్తి తిరియం తచపరిచ్ఛిన్నం. **పూరం నానప్పకారస్స అసుచినో పచ్చవేక్ఖతీ**తి నానప్పకారకేసాదిఅసుచిభరితో అయం కాయోతి పస్సతి. కథం? అత్థి ఇమస్మిం కాయే కేసా...పే.... ముత్తన్తి.

తత్థ **అత్థీ**తి సంవిజ్జన్తి. **ఇమస్మి**న్తి య్వాయం ఉద్ధం పాదతలా అధో కేసమత్థకా తచపరియన్తో పూరో నానప్పకారస్స అసుచినోతి వుచ్చతి, తస్మిం. **కాయే**తి సరీరే. సరీరం హి అసుచిసఞ్చయతో కుచ్ఛితానం కేసాదీనఞ్చేవ చక్ఖురోగాదీనఞ్చ రోగసతానం ఆయభూతతో కాయోతి వుచ్చతి. **కేసా లోమా**తి ఏతే కేసాదయో ద్వత్తింసాకారా. తత్థ అత్థి ఇమస్మిం కాయే కేసా, అత్థి ఇమస్మిం కాయే లోమాతి ఏవం సమ్బన్ధో వేదితబ్బో.

ఇమస్మిం హి పాదతలా పట్ఠాయ ఉపరి, కేసమత్థకా పట్ఠాయ హేట్ఠా, తచతో పట్ఠాయ పరితోతి ఏత్తకే బ్యామమత్తే కళేవరే సబ్బాకారేనపి విచినన్తో న కోచి కిఞ్చి ముత్తం వా మణిం వా వేళురియం వా అగరుం వా కుఙ్కుమం వా కప్పూరం వా వాసచుణ్ణాదిం వా అణుమత్తమ్పి సుచిభావం పస్సతి, అథ ఖో పరమదుగ్గన్ధజేగుచ్ఛం అసిరికదస్సనం నానప్పకారం కేసలోమాదిభేదం అసుచింయేవ పస్సతి. తేన వుత్తం “అత్థి ఇమస్మిం కాయే కేసా లోమా...పే.... ముత్త”న్తి. అయమేత్థ పదసమ్బన్ధతో వణ్ణనా.

౧౯౦. ఇమం పన కమ్మట్ఠానం భావేతుకామేన ఆదికమ్మికేన కులపుత్తేన వుత్తప్పకారం కల్యాణమిత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా ఇదం కమ్మట్ఠానం గహేతబ్బం. తేనాపిస్స కమ్మట్ఠానం కథేన్తేన సత్తధా ఉగ్గహకోసల్లం దసధా చ మనసికారకోసల్లం ఆచిక్ఖితబ్బం. తత్థ వచసా మనసా వణ్ణతో సణ్ఠానతో దిసతో ఓకాసతో పరిచ్ఛేదతోతి ఏవం సత్తధా ఉగ్గహకోసల్లం ఆచిక్ఖితబ్బం.

ఇమస్మిం హి పటిక్కూలమనసికారకమ్మట్ఠానే యోపి తిపిటకో హోతి, తేనాపి మనసికారకాలే పఠమం వాచాయ సజ్ఝాయో కాతబ్బో. ఏకచ్చస్స హి సజ్ఝాయం కరోన్తస్సేవ కమ్మట్ఠానం పాకటం హోతి మలయవాసీ మహాదేవత్థేరస్స సన్తికే ఉగ్గహితకమ్మట్ఠానానం ద్విన్నం థేరానం వియ. థేరో కిర తేహి కమ్మట్ఠానం యాచితో చత్తారో మాసే ఇమంయేవ సజ్ఝాయం కరోథాతి ద్వత్తింసాకారపాళిం అదాసి. తే కిఞ్చాపి నేసం ద్వే తయో నికాయా పగుణా, పదక్ఖిణగ్గాహితాయ పన చత్తారో మాసే ద్వత్తింసాకారం సజ్ఝాయన్తావ సోతాపన్నా అహేసుం. తస్మా కమ్మట్ఠానం కథేన్తేన ఆచరియేన అన్తేవాసికో వత్తబ్బో “పఠమం తావ వాచాయ సజ్ఝాయం కరోహీ”తి.

కరోన్తేన చ **తచపఞ్చకాదీ**ని పరిచ్ఛిన్దిత్వా అనులోమపటిలోమవసేన సజ్ఝాయో కాతబ్బో. కేసా లోమా నఖా దన్తా తచోతి హి వత్వా పున పటిలోమతో తచో దన్తా నఖా లోమా కేసాతి వత్తబ్బం.

తదనన్తరం **వక్కపఞ్చకే** మంసం న్హారు అట్ఠి అట్ఠిమిఞ్జం వక్కన్తి వత్వా పున పటిలోమతో వక్కం అట్ఠిమిఞ్జం అట్ఠి న్హారు మంసం, తచో దన్తా నఖా లోమా కేసాతి వత్తబ్బం.

తతో **పప్ఫాసపఞ్చకే** హదయం యకనం కిలోమకం పిహకం పప్ఫాసన్తి వత్వా పున పటిలోమతో పప్ఫాసం పిహకం కిలోమకం యకనం హదయం, వక్కం అట్ఠిమిఞ్జం అట్ఠి న్హారు మంసం, తచో దన్తా నఖా లోమా కేసాతి వత్తబ్బం.

తతో **మత్థలుఙ్గపఞ్చకే** అన్తం అన్తగుణం ఉదరియం కరీసం మత్థలుఙ్గన్తి వత్వా పున పటిలోమతో మత్థలుఙ్గం కరీసం ఉదరియం అన్తగుణం అన్తం, పప్ఫాసం పిహకం కిలోమకం యకనం హదయం, వక్కం అట్ఠిమిఞ్జం అట్ఠి న్హారు మంసం, తచో దన్తా నఖా లోమా కేసాతి వత్తబ్బం.

తతో **మేదఛక్కే** పిత్తం సేమ్హం పుబ్బో లోహితం సేదో మేదోతి వత్వా పున పటిలోమతో మేదో సేదో లోహితం పుబ్బో సేమ్హం పిత్తం, మత్థలుఙ్గం కరీసం ఉదరియం అన్తగుణం అన్తం, పప్ఫాసం పిహకం కిలోమకం యకనం హదయం, వక్కం అట్ఠిమిఞ్జం అట్ఠి న్హారు మంసం, తచో దన్తా నఖా లోమా కేసాతి వత్తబ్బం.

తతో **ముత్తఛక్కే** అస్సు వసా ఖేళో సిఙ్ఘాణికా లసికా ముత్తన్తి వత్వా పున పటిలోమతో ముత్తం లసికా సిఙ్ఘాణికా ఖేళో వసా అస్సు, మేదో సేదో లోహితం పుబ్బో సేమ్హం పిత్తం, మత్థలుఙ్గం కరీసం ఉదరియం అన్తగుణం అన్తం, పప్ఫాసం పిహకం కిలోమకం యకనం హదయం, వక్కం అట్ఠిమిఞ్జం అట్ఠి న్హారు మంసం, తచో దన్తా నఖా లోమా కేసాతి వత్తబ్బం.

ఏవం కాలసతం కాలసహస్సం కాలసతసహస్సమ్పి వాచాయ సజ్ఝాయో కాతబ్బో. వచసా సజ్ఝాయేన హి కమ్మట్ఠానతన్తి పగుణా హోతి, న ఇతో చితో చ చిత్తం విధావతి. కోట్ఠాసా పాకటా హోన్తి, హత్థసఙ్ఖలికా వియ వతిపాదపన్తి వియ చ ఖాయన్తి.

యథా పన వచసా, తథేవ మనసాపి సజ్ఝాయో కాతబ్బో. వచసా సజ్ఝాయో హి మనసా సజ్ఝాయస్స పచ్చయో హోతి. మనసా సజ్ఝాయో లక్ఖణపటివేధస్స పచ్చయో హోతి.

వణ్ణతోతి కేసాదీనం వణ్ణో వవత్థపేతబ్బో.

సణ్ఠానతోతి తేసఞ్ఞేవ సణ్ఠానం వవత్థపేతబ్బం.

దిసతోతి ఇమస్మిం హి సరీరే నాభితో ఉద్ధం ఉపరిమదిసా, అధో హేట్ఠిమదిసా, తస్మా అయం కోట్ఠాసో ఇమిస్సా నామ దిసాయాతి దిసా వవత్థపేతబ్బా.

ఓకాసతోతి అయం కోట్ఠాసో ఇమస్మిం నామ ఓకాసే పతిట్ఠితోతి ఏవం తస్స తస్స ఓకాసో వవత్థపేతబ్బో.

పరిచ్ఛేదతోతి సభాగపరిచ్ఛేదో విసభాగపరిచ్ఛేదోతి ద్వే పరిచ్ఛేదా. తత్థ అయం కోట్ఠాసో హేట్ఠా చ ఉపరి చ తిరియఞ్చ ఇమినా నామ పరిచ్ఛిన్నోతి ఏవం సభాగపరిచ్ఛేదో వేదితబ్బో. కేసా న లోమా, లోమాపి న కేసాతి ఏవం అమిస్సకతావసేన విసభాగపరిచ్ఛేదో వేదితబ్బో.

ఏవం సత్తధా ఉగ్గహకోసల్లం ఆచిక్ఖన్తేన పన ఇదం కమ్మట్ఠానం అసుకస్మిం సుత్తే పటిక్కూలవసేన కథితం, అసుకస్మిం ధాతువసేనాతి ఞత్వా ఆచిక్ఖితబ్బం. ఇదఞ్హి మహాసతిపట్ఠానే (దీ. ని. ౨.౩౭౭) పటిక్కూలవసేనేవ కథితం.

మహాహత్థిపదోపమ(మ॰ ని॰ ౧.౩౦౦ ఆదయో) మహారాహులోవాద(మ॰ ని॰ ౨.౧౧౩ ఆదయో) ధాతువిభఙ్గేసు(మ॰ ని॰ ౩.౩౪౨ ఆదయో) ధాతువసేన కథితం. కాయగతాసతిసుత్తే (మ॰ ని॰ ౩.౧౫౩) పన యస్స వణ్ణతో ఉపట్ఠాతి, తం సన్ధాయ చత్తారి ఝానాని విభత్తాని. తత్థ ధాతువసేన కథితం విపస్సనాకమ్మట్ఠానం హోతి. పటిక్కూలవసేన కథితం సమథకమ్మట్ఠానం. తదేతం ఇధ సమథకమ్మట్ఠానమేవాతి.

౧౮౧. ఏవం సత్తధా ఉగ్గహకోసల్లం ఆచిక్ఖిత్వా అనుపుబ్బతో, నాతిసీఘతో, నాతిసణికతో, విక్ఖేపపటిబాహనతో, పణ్ణత్తిసమతిక్కమనతో, అనుపుబ్బముఞ్చనతో, అప్పనాతో, తయో చ సుత్తన్తాతి ఏవం దసధా మనసికారకోసల్లం ఆచిక్ఖితబ్బం. తత్థ **అనుపుబ్బతో**తి ఇదఞ్హి సజ్ఝాయకరణతో పట్ఠాయ అనుపటిపాటియా మనసికాతబ్బం, న ఏకన్తరికాయ. ఏకన్తరికాయ హి మనసికరోన్తో యథా నామ అకుసలో పురిసో ద్వత్తింసపదం నిస్సేణిం ఏకన్తరికాయ ఆరోహన్తో కిలన్తకాయో పతతి, న ఆరోహనం సమ్పాదేతి, ఏవమేవ భావనాసమ్పత్తివసేన అధిగన్తబ్బస్స అస్సాదస్స అనధిగమా కిలన్తచిత్తో పతతి, న భావనం సమ్పాదేతి.

అనుపుబ్బతో మనసికరోన్తేనాపి చ **నాతిసీఘతో** మనసికాతబ్బం. అతిసీఘతో మనసికరోతో హి యథా నామ తియోజనమగ్గం పటిపజ్జిత్వా ఓక్కమనవిస్సజ్జనం అసల్లక్ఖేత్వా సీఘేన జవేన సతక్ఖత్తుమ్పి గమనాగమనం కరోతో పురిసస్స కిఞ్చాపి అద్ధానం పరిక్ఖయం గచ్ఛతి, అథ ఖో పుచ్ఛిత్వావ గన్తబ్బం హోతి, ఏవమేవ కేవలం కమ్మట్ఠానం పరియోసానం పాపుణాతి, అవిభూతం పన హోతి, న విసేసం ఆవహతి, తస్మా నాతిసీఘతో మనసికాతబ్బం.

యథా చ నాతిసీఘతో, ఏవం **నాతిసణికతో**పి. అతిసణికతో మనసికరోతో హి యథా నామ తదహేవ తియోజనమగ్గం గన్తుకామస్స పురిసస్స అన్తరామగ్గే రుక్ఖపబ్బతతళాకాదీసు విలమ్బమానస్స మగ్గో పరిక్ఖయం న గచ్ఛతి, ద్వీహతీహేన పరియోసాపేతబ్బో హోతి, ఏవమేవ కమ్మట్ఠానం పరియోసానం న గచ్ఛతి, విసేసాధిగమస్స పచ్చయో న హోతి.

విక్ఖేపపటిబాహనతోతి కమ్మట్ఠానం విస్సజ్జేత్వా బహిద్ధా పుథుత్తారమ్మణే చేతసో విక్ఖేపో పటిబాహితబ్బో. అప్పటిబాహతో హి యథా నామ ఏకపదికం పపాతమగ్గం పటిపన్నస్స పురిసస్స అక్కమనపదం అసల్లక్ఖేత్వా ఇతో చితో చ విలోకయతో పదవారో విరజ్ఝతి, తతో సతపోరిసే పపాతే పతితబ్బం హోతి, ఏవమేవ బహిద్ధా విక్ఖేపే సతి కమ్మట్ఠానం పరిహాయతి పరిధంసతి. తస్మా విక్ఖేపపటిబాహనతో మనసికాతబ్బం.

పణ్ణత్తిసమతిక్కమనతోతి యాయం కేసా లోమాతిఆదికా పణ్ణత్తి, తం అతిక్కమిత్వా పటిక్కూలన్తి చిత్తం ఠపేతబ్బం. యథా హి ఉదకదుల్లభకాలే మనుస్సా అరఞ్ఞే ఉదపానం దిస్వా తత్థ తాలపణ్ణాదికం కిఞ్చిదేవ సఞ్ఞాణం బన్ధిత్వా తేన సఞ్ఞాణేన ఆగన్త్వా న్హాయన్తి చేవ పివన్తి చ. యదా పన నేసం అభిణ్హసఞ్చారేన ఆగతాగతపదం పాకటం హోతి, తదా సఞ్ఞాణేన కిచ్చం న హోతి, ఇచ్ఛితిచ్ఛితక్ఖణే గన్త్వా న్హాయన్తి చేవ పివన్తి చ, ఏవమేవ పుబ్బభాగే కేసా లోమాతిపణ్ణత్తివసేన మనసికరోతో పటిక్కూలభావో పాకటో హోతి. అథ కేసా లోమాతిపణ్ణత్తిం సమతిక్కమిత్వా పటిక్కూలభావేయేవ చిత్తం ఠపేతబ్బం.

అనుపుబ్బముఞ్చనతోతి యో యో కోట్ఠాసో న ఉపట్ఠాతి, తం తం ముఞ్చన్తేన అనుపుబ్బముఞ్చనతో మనసికాతబ్బం. ఆదికమ్మికస్స హి కేసాతి మనసికరోతో మనసికారో గన్త్వా ముత్తన్తి ఇమం పరియోసానకోట్ఠాసమేవ

ఆహచ్చ తిట్ఠతి. ముత్తన్తి చ మనసికరోతో మనసికారో గన్త్వా కేసాతి ఇమం ఆదికోట్ఠాసమేవ ఆహచ్చ తిట్ఠతి. అథస్స మనసికరోతో మనసికరోతో కేచి కోట్ఠాసా ఉపట్ఠహన్తి, కేచి న ఉపట్ఠహన్తి. తేన యే యే ఉపట్ఠహన్తి, తేసు తేసు తావ కమ్మం కాతబ్బం. యావ ద్వీసు ఉపట్ఠితేసు తేసమ్పి ఏకో సుట్ఠుతరం ఉపట్ఠహతి, ఏవం ఉపట్ఠితం పన తమేవ పునప్పునం మనసికరోన్తేన అప్పనా ఉప్పాదేతబ్బా.

తత్రాయం ఉపమా – యథా హి ద్వత్తింసతాలకే తాలవనే వసన్తం మక్కటం గహేతుకామో లుద్దో ఆదిమ్హి ఠితతాలస్స పణ్ణం సరేన విజ్ఝిత్వా ఉక్కుట్ఠిం కరేయ్య, అథ ఖో సో మక్కటో పటిపాటియా తస్మిం తస్మిం తాలే పతిత్వా పరియన్తతాలమేవ గచ్ఛేయ్య, తత్థపి గన్త్వా లుద్దేన తథేవ కతే పున తేనేవ నయేన ఆదితాలం ఆగచ్ఛేయ్య, సో ఏవం పునప్పునం పరిపాతియమానో ఉక్కుట్ఠుక్కుట్ఠిట్ఠానేయేవ ఉట్ఠహిత్వా అనుక్కమేన ఏకస్మిం తాలే నిపతిత్వా తస్స వేమజ్ఝే మకుళతాలపణ్ణసూచిం దళ్హం గహేత్వా విజ్ఝియమానోపి న ఉట్ఠహేయ్య, ఏవంసమ్పదమిదం దట్ఠబ్బం.

తత్రిదం ఓపమ్మసంసన్దనం – యథా హి తాలవనే ద్వత్తింసతాలా, ఏవం ఇమస్మిం కాయే ద్వత్తింసకోట్ఠాసా. మక్కటో వియ చిత్తం. లుద్దో వియ యోగావచరో. మక్కటస్స ద్వత్తింసతాలకే తాలవనే నివాసో వియ యోగినో చిత్తస్స ద్వత్తింసకోట్ఠాసకే కాయే ఆరమ్మణవసేన అనుసఞ్చరణం. లుద్దేన ఆదిమ్హి ఠితతాలస్స పణ్ణం సరేన విజ్ఝిత్వా ఉక్కుట్ఠియా కతాయ మక్కటస్స తస్మిం తస్మిం తాలే పతిత్వా పరియన్తతాలగమనం వియ యోగినో కేసాతి మనసికారే ఆరద్ధే పటిపాటియా గన్త్వా పరియోసానకోట్ఠాసేయేవ చిత్తస్స సణ్ఠానం. పున పచ్చాగమనేపి ఏసేవ నయో. పునప్పునం పరిపాతియమానస్స మక్కటస్స ఉక్కుట్ఠుక్కుట్ఠిట్ఠానే ఉట్ఠానం వియ పునప్పునం మనసికరోతో కేసుచి కేసుచి ఉపట్ఠితేసు అనుపట్ఠహన్తే విస్సజ్జేత్వా ఉపట్ఠితేసు పరికమ్మకరణం. అనుక్కమేన ఏకస్మిం తాలే నిపతిత్వా తస్స మజ్ఝే మకుళతాలపణ్ణసూచిం దళ్హం గహేత్వా విజ్ఝియమానస్సపి అనుట్ఠానం వియ అవసానే ద్వీసు ఉపట్ఠితేసు యో సుట్ఠుతరం ఉపట్ఠాతి, తమేవ పునప్పునం మనసికరిత్వా అప్పనాయ ఉప్పాదనం.

అపరాపి ఉపమా – యథా నామ పిణ్డపాతికో భిక్ఖు ద్వత్తింసకులం గామం ఉపనిస్సాయ వసన్తో పఠమగేహేయేవ ద్వే భిక్ఖా లభిత్వా పరతో ఏకం విస్సజ్జేయ్య. పునదివసే తిస్సో లభిత్వా పరతో ద్వే విస్సజ్జేయ్య. తతియదివసే ఆదిమ్హియేవ పత్తపూరం లభిత్వా ఆసనసాలం గన్త్వా పరిభుఞ్జేయ్య. ఏవంసమ్పదమిదం దట్ఠబ్బం. ద్వత్తింసకులగామో వియ హి ద్వత్తింసాకారో. పిణ్డపాతికో వియ యోగావచరో. తస్స తం గామం ఉపనిస్సాయ వాసో వియ యోగినో ద్వత్తింసాకారే పరికమ్మకరణం. పఠమగేహే ద్వే భిక్ఖా లభిత్వా పరతో ఏకిస్సా విస్సజ్జనం వియ దుతియదివసే తిస్సో లభిత్వా పరతో ద్విన్నం విస్సజ్జనం వియ చ మనసికరోతో మనసికరోతో అనుపట్ఠహన్తే విస్సజ్జేత్వా ఉపట్ఠితేసు యావ కోట్ఠాసద్వయే పరికమ్మకరణం. తతియదివసే ఆదిమ్హియేవ పత్తపూరం లభిత్వా ఆసనసాలాయం నిసీదిత్వా పరిభోగో వియ ద్వీసు యో సుట్ఠుతరం ఉపట్ఠాతి, తమేవ పునప్పునం మనసికరిత్వా అప్పనాయ ఉప్పాదనం.

అప్పనాతోతి అప్పనాకోట్ఠాసతో కేసాదీసు ఏకేకస్మిం కోట్ఠాసే అప్పనా హోతీతి వేదితబ్బాతి అయమేవేత్థ అధిప్పాయో.

తయో చ సుత్తన్తాతి అధిచిత్తం, సీతిభావో, బోజ్ఝఙ్గకోసల్లన్తి ఇమే తయో సుత్తన్తా వీరియసమాధియోజనత్థం వేదితబ్బాతి అయమేత్థ అధిప్పాయో. తత్థ –

“అధిచిత్తమనుయుత్తేన , భిక్ఖవే, భిక్ఖునా తీణి నిమిత్తాని కాలేనకాలం మనసికాతబ్బాని. కాలేనకాలం సమాధినిమిత్తం మనసికాతబ్బం. కాలేనకాలం పగ్గహనిమిత్తం మనసికాతబ్బం. కాలేనకాలం ఉపేక్ఖానిమిత్తం మనసికాతబ్బం. సచే, భిక్ఖవే, అధిచిత్తమనుయుత్తో భిక్ఖు ఏకన్తం సమాధినిమిత్తఞ్ఞేవ మనసికరేయ్య, ఠానం తం చిత్తం కోసజ్జాయ సంవత్తేయ్య. సచే, భిక్ఖవే, అధిచిత్తమనుయుత్తో భిక్ఖు ఏకన్తం పగ్గహనిమిత్తఞ్ఞేవ మనసికరేయ్య, ఠానం తం చిత్తం ఉద్ధచ్చాయ సంవత్తేయ్య. సచే, భిక్ఖవే, అధిచిత్తమనుయుత్తో భిక్ఖు ఏకన్తం ఉపేక్ఖానిమిత్తఞ్ఞేవ మనసికరేయ్య, ఠానం తం చిత్తం న సమ్మా సమాధియేయ్య ఆసవానం ఖయాయ. యతో చ ఖో, భిక్ఖవే, అధిచిత్తమనుయుత్తో భిక్ఖు కాలేనకాలం సమాధినిమిత్తం పగ్గహనిమిత్తం ఉపేక్ఖానిమిత్తం మనసికరోతి, తం హోతి చిత్తం ముదుఞ్చ కమ్మనియఞ్చ పభస్సరఞ్చ, న చ పభఙ్గు, సమ్మా సమాధియతి ఆసవానం ఖయాయ.

“సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, సువణ్ణకారో వా సువణ్ణకారన్తేవాసీ వా ఉక్కం బన్ధతి, ఉక్కం బన్ధిత్వా ఉక్కాముఖం ఆలిమ్పేతి, ఉక్కాముఖం ఆలిమ్పేత్వా సణ్డాసేన జాతరూపం గహేత్వా ఉక్కాముఖే పక్ఖిపిత్వా కాలేనకాలం అభిధమతి, కాలేనకాలం ఉదకేన పరిప్ఫోసేతి, కాలేనకాలం అజ్ఝుపేక్ఖతి. సచే, భిక్ఖవే, సువణ్ణకారో వా సువణ్ణకారన్తేవాసీ వా తం జాతరూపం ఏకన్తం అభిధమేయ్య, ఠానం తం జాతరూపం డహేయ్య. సచే, భిక్ఖవే, సువణ్ణకారో వా సువణ్ణకారన్తేవాసీ వా తం జాతరూపం ఏకన్తం ఉదకేన పరిప్ఫోసేయ్య, ఠానం తం జాతరూపం నిబ్బాయేయ్య. సచే, భిక్ఖవే, సువణ్ణకారో వా సువణ్ణకారన్తేవాసీ వా తం జాతరూపం ఏకన్తం అజ్ఝుపేక్ఖేయ్య, ఠానం తం జాతరూపం న సమ్మా పరిపాకం గచ్ఛేయ్య. యతో చ ఖో, భిక్ఖవే, సువణ్ణకారో వా సువణ్ణకారన్తేవాసీ వా తం జాతరూపం కాలేనకాలం అభిధమతి, కాలేనకాలం ఉదకేన పరిప్ఫోసేతి, కాలేనకాలం అజ్ఝుపేక్ఖతి, తం హోతి జాతరూపం ముదుఞ్చ కమ్మనియఞ్చ పభస్సరఞ్చ, న చ పభఙ్గు, సమ్మా ఉపేతి కమ్మాయ. యస్సా యస్సా చ పిళన్ధనవికతియా ఆకఙ్ఖతి యది పటికాయ యది కుణ్డలాయ యది గీవేయ్యాయ యది సువణ్ణమాలాయ, తఞ్చస్స అత్థం అనుభోతి.

“ఏవమేవ ఖో, భిక్ఖవే, అధిచిత్తమనుయుత్తేన…పే.… సమాధియతి ఆసవానం ఖయాయ. యస్స యస్స చ అభిఞ్ఞా సచ్ఛి కరణీయస్స ధమ్మస్స చిత్తం అభినిన్నామేతి అభిఞ్ఞా సచ్ఛి కిరియాయ, తత్ర తత్రేవ సక్ఖిభబ్బతం పాపుణాతి సతి సతి ఆయతనే”తి (అ. ని. ౩.౧౦౩).

ఇదం సుత్తం **అధిచిత్త**న్తి వేదితబ్బం.

“ఛహి, భిక్ఖవే, ధమ్మేహి సమన్నాగతో భిక్ఖు భబ్బో అనుత్తరం సీతిభావం సచ్ఛికాతుం. కతమేహి ఛహి? ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు యస్మిం సమయే చిత్తం నిగ్గహేతబ్బం, తస్మిం సమయే చిత్తం నిగ్గణ్హాతి. యస్మిం సమయే చిత్తం పగ్గహేతబ్బం, తస్మిం సమయే చిత్తం పగ్గణ్హాతి. యస్మిం సమయే చిత్తం సమ్పహంసితబ్బం, తస్మిం సమయే చిత్తం సమ్పహంసేతి. యస్మిం సమయే చిత్తం అజ్ఝుపేక్ఖితబ్బం, తస్మిం సమయే చిత్తం అజ్ఝుపేక్ఖతి. పణీతాధిముత్తికో చ హోతి నిబ్బానాభిరతో. ఇమేహి ఖో, భిక్ఖవే, ఛహి ధమ్మేహి సమన్నాగతో భిక్ఖు భబ్బో అనుత్తరం సీతిభావం సచ్ఛికాతు”న్తి (అ. ని. ౬.౮౫).

ఇదం సుత్తం **అనుత్తరం సీతిభావో**తి వేదితబ్బం.

బోజ్ఝఙ్గకోసల్లం “పన ఏవమేవ ఖో, భిక్ఖవే, యస్మిం సమయే లీనం చిత్తం హోతి, అకాలో తస్మిం సమయే పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయా”తి (సం॰ ని॰ ౫.౨౩౪) అప్పనాకోసల్లకథాయం దస్సితమేవ.

ఇతి ఇదం సత్తవిధం ఉగ్గహకోసల్లం సుగ్గహితం కత్వా ఇదఞ్చ దసవిధం మనసికారకోసల్లం సుట్ఠు వవత్థపేత్వా తేన యోగినా ఉభయకోసల్లవసేన కమ్మట్ఠానం సాధుకం ఉగ్గహేతబ్బం. సచే పనస్స ఆచరియేన సద్ధిం ఏకవిహారేయేవ ఫాసు హోతి, ఏవం విత్థారేన అకథాపేత్వా కమ్మట్ఠానం సుట్ఠు వవత్థపేత్వా కమ్మట్ఠానం అనుయుఞ్జన్తేన విసేసం లభిత్వా ఉపరూపరి కథాపేతబ్బం. అఞ్ఞత్థ వసితుకామేన యథావుత్తేన విధినా విత్థారతో కథాపేత్వా పునప్పునం పరివత్తేత్వా సబ్బం గణ్ఠిట్ఠానం ఛిన్దిత్వా పథవీకసిణనిద్దేసే వుత్తనయేనేవ అననురూపం సేనాసనం పహాయ అనురూపే విహారే వసన్తేన ఖుద్దకపలిబోధుపచ్ఛేదం కత్వా పటిక్కూలమనసికారే పరికమ్మం కాతబ్బం.

కరోన్తేన పన కేసేసు తావ నిమిత్తం గహేతబ్బం. కథం? ఏకం వా ద్వే వా కేసే లుఞ్చిత్వా హత్థతలే ఠపేత్వా వణ్ణో తావ వవత్థపేతబ్బో. ఛిన్నట్ఠానేపి కేసే ఓలోకేతుం వట్టతి. ఉదకపత్తే వా యాగుపత్తే వా ఓలోకేతుమ్పి వట్టతియేవ. కాళకకాలే దిస్వా కాళకాతి మనసికాతబ్బా . సేతకాలే సేతాతి. మిస్సకకాలే పన ఉస్సదవసేన మనసికాతబ్బా హోన్తి. యథా చ కేసేసు, ఏవం సకలేపి తచపఞ్చకే దిస్వావ నిమిత్తం గహేతబ్బం.

కోట్ఠాసవవత్థాపనకథా

౧౮౨. ఏవం నిమిత్తం గహేత్వా సబ్బకోట్ఠాసే వణ్ణసణ్ఠానదిసోకాసపరిచ్ఛేదవసేన వవత్థపేత్వా వణ్ణసణ్ఠానగన్ధఆసయఓకాసవసేన పఞ్చధా పటిక్కూలతో వవత్థపేతబ్బా.

తత్రాయం సబ్బకోట్ఠాసేసు అనుపుబ్బకథా. **కేసా** తావ పకతివణ్ణేన కాళకా అద్దారిట్ఠకవణ్ణా. సణ్ఠానతో దీఘవట్టలికా తులాదణ్డసణ్ఠానా. దిసతో ఉపరిమదిసాయ జాతా. ఓకాసతో ఉభోసు పస్సేసు కణ్ణచూళికాహి, పురతో నలాటన్తేన, పచ్ఛతో గలవాటకేన పరిచ్ఛిన్నా. సీసకటాహవేఠనం అల్లచమ్మం కేసానం ఓకాసో. పరిచ్ఛేదతో కేసా సీసవేఠనచమ్మే వీహగ్గమత్తం పవిసిత్వా పతిట్ఠితేన హేట్ఠా అత్తనో మూలతలేన, ఉపరి ఆకాసేన, తిరియం అఞ్ఞమఞ్ఞేన పరిచ్ఛిన్నా, ద్వే కేసా ఏకతో నత్థీతి అయం సభాగపరిచ్ఛేదో. కేసా న లోమా, లోమా న కేసాతి ఏవం అవసేసఏకతింసకోట్ఠాసేహి అమిస్సీకతా కేసా నామ పాటియేక్కో ఏకకోట్ఠాసోతి అయం విసభాగపరిచ్ఛేదో. ఇదం కేసానం వణ్ణాదితో వవత్థాపనం.

౧౮౩. ఇదం పన నేసం వణ్ణాదివసేన పఞ్చధా పటిక్కూలతో వవత్థాపనం. కేసా నామేతే వణ్ణతోపి పటిక్కూలా. సణ్ఠానతోపి గన్ధతోపి ఆసయతోపి ఓకాసతోపి పటిక్కూలా.

మనుఞ్ఞేపి హి యాగుపత్తే వా భత్తపత్తే వా కేసవణ్ణం కిఞ్చి దిస్వా కేసమిస్సకమిదం హరథ నన్తి జిగుచ్ఛన్తి. ఏవం కేసా **వణ్ణతో** పటిక్కూలా. రత్తిం భుఞ్జన్తాపి కేససణ్ఠానం అక్కవాకం వా మకచివాకం వా ఛుపిత్వాపి తథేవ జిగుచ్ఛన్తి. ఏవం **సణ్ఠానతో** పటిక్కూలా.

తేలమక్ఖనపుప్ఫధూపాది సఙ్ఖారవిరహితానఞ్చ కేసానం గన్ధో పరమజేగుచ్ఛో హోతి. తతో జేగుచ్ఛతరో అగ్గిమ్హి పక్ఖిత్తానం. కేసా హి వణ్ణసణ్ఠానతో అప్పటిక్కూలాపి సియుం, **గన్ధేన** పన పటిక్కూలాయేవ. యథా హి దహరస్స కుమారస్స

వచ్చం వణ్ణతో హలిద్దివణ్ణం, సణ్ఠానతోపి హలిద్దిపిణ్డసణ్ఠానం. సఙ్కారట్ఠానే ఛడ్డితఞ్చ ఉద్ధుమాతకకాళసునఖసరీరం వణ్ణతో తాలపక్కవణ్ణం . సణ్ఠానతో వట్టేత్వా విస్సట్ఠముదిఙ్గసణ్ఠానం. దారాపిస్స సుమనమకుళసదిసాతి ఉభయమ్పి వణ్ణసణ్ఠానతో సియా అప్పటిక్కూలం గన్ధేన పన పటిక్కూలమేవ. ఏవం కేసాపి సియుం వణ్ణసణ్ఠానతో అప్పటిక్కూలా **గన్ధేన** పన పటిక్కూలాయేవాతి.

యథా పన అసుచిట్ఠానే గామనిస్సన్దేన జాతాని సూపెయ్యపణ్ణాని నాగరికమనుస్సానం జేగుచ్ఛాని హోన్తి అపరిభోగాని, ఏవం కేసాపి పుబ్బలోహితముత్తకరీసపిత్తసేమ్హాదినిస్సన్దేన జాతత్తా జేగుచ్ఛాతి ఇదం నేసం **ఆసయతో** పాటిక్కుల్యం.

ఇమే చ కేసా నామ గూథరాసిమ్హి ఉట్ఠితకణ్ణికం వియ ఏకతింసకోట్ఠాసరాసిమ్హి జాతా. తే సుసానసఙ్కారట్ఠానాదీసు జాతసాకం వియ పరిక్ఖాదీసు జాతకమలకువలయాదిపుప్ఫం వియ చ అసుచిట్ఠానే జాతత్తా పరమజేగుచ్ఛాతి ఇదం నేసం **ఓకాసతో** పాటిక్కుల్యం.

యథా చ కేసానం, ఏవం సబ్బకోట్ఠాసానం వణ్ణసణ్ఠానగన్ధాసయోకాసవసేన పఞ్చధా పటిక్కూలతా వేదితబ్బా. వణ్ణసణ్ఠానదిసోకాసపరిచ్ఛేదవసేన పన సబ్బేపి విసుం విసుం వవత్థపేతబ్బా.

౧౮౪. తత్థ **లోమా** తావ పకతివణ్ణతో న కేసా వియ అసమ్భిన్నకాళకా, కాళపిఙ్గలా పన హోన్తి. సణ్ఠానతో ఓనతగ్గా తాలమూలసణ్ఠానా. దిసతో ద్వీసు దిసాసు జాతా. ఓకాసతో ఠపేత్వా కేసానం పతిట్ఠితోకాసఞ్చ హత్థపాదతలాని చ యేభుయ్యేన అవసేససరీరవేఠనచమ్మే జాతా. పరిచ్ఛేదతో సరీరవేఠనచమ్మే లిఖామత్తం పవిసిత్వా పతిట్ఠితేన హేట్ఠా అత్తనో మూలతలేన, ఉపరి ఆకాసేన, తిరియం అఞ్ఞమఞ్ఞేన పరిచ్ఛిన్నా, ద్వే లోమా ఏకతో నత్థి, అయం నేసం సభాగపరిచ్ఛేదో. విసభాగపరిచ్ఛేదో పన కేససదిసోయేవ.

౧౮౫. నఖాతి వీసతియా నఖపత్తానం నామం. తే సబ్బేపి వణ్ణతో సేతా. సణ్ఠానతో మచ్ఛసకలికసణ్ఠానా. దిసతో పాదనఖా హేట్ఠిమదిసాయ, హత్థనఖా ఉపరిమదిసాయాతి ద్వీసు దిసాసు జాతా. ఓకాసతో అఙ్గులీనం అగ్గపిట్ఠేసు పతిట్ఠితా. పరిచ్ఛేదతో ద్వీసు దిసాసు అఙ్గులికోటిమంసేహి, అన్తో అఙ్గులిపిట్ఠిమంసేన, బహి చేవ అగ్గే చ ఆకాసేన, తిరియం అఞ్ఞమఞ్ఞేన పరిచ్ఛిన్నా, ద్వే నఖా ఏకతో నత్థి, అయం నేసం సభాగపరిచ్ఛేదో. విసభాగపరిచ్ఛేదో పన కేససదిసోయేవ.

౧౮౬. దన్తాతి పరిపుణ్ణదన్తస్స ద్వత్తింస దన్తట్ఠికాని. తేపి వణ్ణతో సేతా. సణ్ఠానతో అనేకసణ్ఠానా. తేసం హి హేట్ఠిమాయ తావ దన్తపాళియా మజ్ఝే చత్తారో దన్తా మత్తికాపిణ్డే పటిపాటియా ఠపితఅలాబుబీజసణ్ఠానా. తేసం ఉభోసు పస్సేసు ఏకేకో ఏకమూలకో ఏకకోటికో మల్లికమకుళసణ్ఠానో. తతో ఏకేకో ద్విమూలకో ద్వికోటికో యానకఉపత్థమ్భినిసణ్ఠానో. తతో ద్వే ద్వే తిమూలా తికోటికా. తతో ద్వే ద్వే చతుమూలా చతుకోటికాతి. ఉపరిమపాళియాపి ఏసేవ నయో. దిసతో ఉపరిమదిసాయ జాతా. ఓకాసతో ద్వీసు హనుకట్ఠికేసు పతిట్ఠితా. పరిచ్ఛేదతో హేట్ఠా హనుకట్ఠికే పతిట్ఠితేన అత్తనో మూలతలేన, ఉపరి ఆకాసేన, తిరియం అఞ్ఞమఞ్ఞేన పరిచ్ఛిన్నా, ద్వే దన్తా ఏకతో నత్థి, అయం నేసం సభాగపరిచ్ఛేదో. విసభాగపరిచ్ఛేదో పన కేససదిసోయేవ.

౧౮౭. తచోతి సకలసరీరం వేఠేత్వా ఠితచమ్మం. తస్స ఉపరి కాళసామపీతాదివణ్ణా ఛవి నామ యా సకలసరీరతోపి సఙ్కడ్ఢియమానా బదరట్ఠిమత్తా హోతి. తచో పన వణ్ణతో సేతోయేవ. సో చస్స సేతభావో అగ్గిజాలాభిఘాతపహరణప్పహారాదీహి విద్ధంసితాయ ఛవియా పాకటో హోతి. సణ్ఠానతో సరీరసణ్ఠానోవ హోతి. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో.

విత్థారతో పన పాదఙ్గులిత్తచో కోసకారకకోససణ్ఠానో. పిట్ఠిపాదత్తచో పుటబన్ధఉపాహనసణ్ఠానో. జఙ్ఘత్తచో భత్తపుటకతాలపణ్ణసణ్ఠానో. ఊరుత్తచో తణ్డులభరితదీఘత్థవికసణ్ఠానో. ఆనిసదత్తచో ఉదకపూరితపటపరిస్సావనసణ్ఠానో. పిట్ఠిత్తచో ఫలకోనద్ధచమ్మసణ్ఠానో. కుచ్ఛిత్తచో వీణాదోణికోనద్ధచమ్మసణ్ఠానో. ఉరత్తచో యేభుయ్యేన చతురస్ససణ్ఠానో. ఉభయబాహుత్తచో తూణిరోనద్ధచమ్మసణ్ఠానో. పిట్ఠిహత్థత్తచో ఖురకోససణ్ఠానో, ఫణకత్థవికసణ్ఠానో వా. హత్థఙ్గులిత్తచో కుఞ్చికాకోసకసణ్ఠానో. గీవత్తచో గలకఞ్చుకసణ్ఠానో. ముఖత్తచో ఛిద్దావఛిద్దో కీటకులావకసణ్ఠానో. సీసత్తచో పత్తత్థవికసణ్ఠానోతి.

తచపరిగ్గణ్హకేన చ యోగావచరేన ఉత్తరోట్ఠతో పట్ఠాయ ఉపరిముఖం ఞాణం పేసేత్వా పఠమం తావ ముఖం పరియోనన్ధిత్వా ఠితచమ్మం వవత్థపేతబ్బం. తతో నలాటట్ఠిచమ్మం. తతో థవికాయ పక్ఖిత్తపత్తస్స చ థవికాయ చ అన్తరేన హత్థమివ సీసట్ఠికస్స చ సీసచమ్మస్స చ అన్తరేన ఞాణం పేసేత్వా అట్ఠికేన సద్ధిం చమ్మస్స ఏకాబద్ధభావం వియోజేన్తేన సీసచమ్మం వవత్థపేతబ్బం. తతో ఖన్ధచమ్మం. తతో అనులోమేన పటిలోమేన చ దక్ఖిణహత్థచమ్మం. అథ తేనేవ నయేన వామహత్థచమ్మం. తతో పిట్ఠిచమ్మం తం వవత్థపేత్వా అనులోమేన పటిలోమేన చ దక్ఖిణపాదచమ్మం. అథ తేనేవ నయేన వామపాదచమ్మం. తతో అనుక్కమేనేవ వత్థిఉదరహదయగీవచమ్మాని వవత్థపేతబ్బాని. అథ గీవచమ్మానన్తరం హేట్ఠిమహనుచమ్మం వవత్థపేత్వా అధరోట్ఠపరియోసానం పాపేత్వా నిట్ఠపేతబ్బం. ఏవం ఓళారికోళారికం పరిగ్గణ్హన్తస్స సుఖుమమ్పి పాకటం హోతి. దిసతో ద్వీసు దిసాసు జాతో. ఓకాసతో సకలసరీరం పరియోనన్ధిత్వా ఠితో. పరిచ్ఛేదతో హేట్ఠా పతిట్ఠితతలేన, ఉపరి ఆకాసేన పరిచ్ఛిన్నో, అయమస్స సభాగపరిచ్ఛేదో. విసభాగపరిచ్ఛేదో పన కేససదిసోయేవ.

౧౮౮. మంసన్తి నవ మంసపేసిసతాని. తం సబ్బమ్పి వణ్ణతో రత్తం కింసుకపుప్ఫసదిసం. సణ్ఠానతో జఙ్ఘపిణ్డికమంసం తాలపణ్ణపుటభత్తసణ్ఠానం. ఊరుమంసం నిసదపోతసణ్ఠానం. ఆనిసదమంసం ఉద్ధనకోటిసణ్ఠానం. పిట్ఠిమంసం తాలగుళపటలసణ్ఠానం. ఫాసుకద్వయమంసం కోట్ఠలికాయ కుచ్ఛియం తనుమత్తికాలేపసణ్ఠానం. థనమంసం వట్టేత్వా అవక్ఖిత్తమత్తికాపిణ్డసణ్ఠానం. బాహుద్వయమంసం ద్విగుణం కత్వా ఠపితనిచ్చమ్మమహామూసికసణ్ఠానం. ఏవం ఓళారికోళారికం పరిగ్గణ్హన్తస్స సుఖుమమ్పి పాకటం హోతి. దిసతో ద్వీసు దిసాసు జాతం. ఓకాసతో వీసాధికాని తీణి అట్ఠిసతాని అనులిమ్పిత్వా ఠితం. పరిచ్ఛేదతో హేట్ఠా అట్ఠిసఙ్ఘాతే పతిట్ఠితతలేన, ఉపరి తచేన, తిరియం అఞ్ఞమఞ్ఞేన పరిచ్ఛిన్నం, అయమస్స సభాగపరిచ్ఛేదో. విసభాగపరిచ్ఛేదో పన కేససదిసోయేవ.

౧౮౯. న్హారూతి నవ న్హారుసతాని. వణ్ణతో సబ్బేపి న్హారూ సేతా. సణ్ఠానతో నానాసణ్ఠానా. ఏతేసు హి గీవాయ ఉపరిమభాగతో పట్ఠాయ పఞ్చ మహాన్హారూ సరీరం వినన్ధమానా పురిమపస్సేన ఓతిణ్ణా. పఞ్చ పచ్ఛిమపస్సేన. పఞ్చ దక్ఖిణపస్సేన. పఞ్చ వామపస్సేన. దక్ఖిణహత్థం వినన్ధమానాపి హత్థస్స పురిమపస్సేన పఞ్చ. పచ్ఛిమపస్సేన పఞ్చ. తథా వామహత్థం వినన్ధమానా. దక్ఖిణపాదం వినన్ధమానాపి పాదస్స పురిమపస్సేన పఞ్చ. పచ్ఛిమపస్సేన పఞ్చ. తథా వామపాదం వినన్ధమానాపీతి ఏవం సరీరధారకా నామ సట్ఠిమహాన్హారూ కాయం వినన్ధమానా ఓతిణ్ణా . యే **కణ్డరా**తిపి వుచ్చన్తి. తే సబ్బేపి కన్దలమకుళసణ్ఠానా. అఞ్ఞే పన తం తం పదేసం అజ్ఝోత్థరిత్వా ఠితా. తతో సుఖుమతరా

సుత్తరజ్జుకసణ్ఠానా. అఞ్ఞో తతో సుఖుమతరా పూతిలతాసణ్ఠానా, అఞ్ఞో తతో సుఖుమతరా మహావీణాతన్తిసణ్ఠానా. అఞ్ఞో ధూలసుత్తకసణ్ఠానా. హత్థపాదపిట్ఠీసు న్హారూ సకుణపాదసణ్ఠానా. సీసే న్హారూ దారకానం సీసజాలకసణ్ఠానా. పిట్ఠియం న్హారూ ఆతపే పసారితఅల్లజాలసణ్ఠానా. అవసేసా తంతంఅఙ్గపచ్చఙ్గానుగతా న్హారూ సరీరే పటిముక్కజాలకఞ్చుకసణ్ఠానా. దిసతో ద్వీసు దిసాసు జాతా. ఓకాసతో సకలసరీరే అట్ఠీని ఆబన్ధిత్వా ఠితా. పరిచ్ఛేదతో హేట్ఠా తిణ్ణం అట్ఠిసతానం ఉపరి పతిట్ఠితతలేహి, ఉపరి మంసచమ్మాని ఆహచ్చ ఠితప్పదేసేహి, తిరియం అఞ్ఞమఞ్ఞేన పరిచ్ఛిన్నా, అయం నేసం సభాగపరిచ్ఛేదో. విసభాగపరిచ్ఛేదో పన కేససదిసోయేవ.

౧౮౦. **అట్ఠీ**తి ఠపేత్వా ద్వత్తింస దన్తట్ఠీని అవసేసాని చతుసట్ఠి హత్థట్ఠీని, చతుసట్ఠి పాదట్ఠీని, చతుసట్ఠి మంసనిస్సితాని ముదుఅట్ఠీని, ద్వే పణ్హికట్ఠీని, ఏకేకస్మిం పాదే ద్వే ద్వే గోప్ఫకట్ఠీని, ద్వే జఙ్ఘట్ఠీని, ఏకం జణ్ణుకట్ఠి, ఏకం ఊరుట్ఠి, ద్వే కటిట్ఠీని, అట్ఠారస పిట్ఠికణ్టకట్ఠీని, చతువీసతి ఫాసుకట్ఠీని, చుద్దస ఉరట్ఠీని , ఏకం హదయట్ఠి, ద్వే అక్ఖకట్ఠీని, ద్వే కోట్టట్ఠీని, ద్వే బాహుట్ఠీని, ద్వే ద్వే అగ్గబాహుట్ఠీని, సత్త గీవట్ఠీని, ద్వే హనుకట్ఠీని, ఏకం నాసికట్ఠి, ద్వే అక్ఖిట్ఠీని, ద్వే కణ్ణట్ఠీని, ఏకం నలాటట్ఠి. ఏకం ముద్ధట్ఠి, నవ సీసకపాలట్ఠీనీతి ఏవం తిమత్తాని అట్ఠిసతాని, తాని సబ్బానిపి వణ్ణతో సేతాని. సణ్ఠానతో నానాసణ్ఠానాని.

తత్థ హి అగ్గపాదఙ్గులిఅట్ఠీని కతకబీజసణ్ఠానాని. తదనన్తరాని మజ్ఝపబ్బట్ఠీని పనసట్ఠిసణ్ఠానాని. మూలపబ్బట్ఠీని పణవసణ్ఠానాని. పిట్ఠిపాదట్ఠీని కోట్టితకన్దలకన్దరాసిసణ్ఠానాని. పణ్హికట్ఠి ఏకట్ఠితాలఫలబీజసణ్ఠానం. గోప్ఫకట్ఠీని బద్ధకీళాగోళకసణ్ఠానాని. జఙ్ఘట్ఠీనం గోప్ఫకట్ఠీసు పతిట్ఠితట్ఠానం అపనీతతచసిన్దికళీరసణ్ఠానం. ఖుద్దకజఙ్ఘట్ఠికం ధనుకదణ్డసణ్ఠానం. మహన్తం మిలాతసప్పపిట్ఠిసణ్ఠానం. జణ్ణుకట్ఠి ఏకతో పరిక్ఖీణఫేణకసణ్ఠానం. తత్థ జఙ్ఘట్ఠికస్స పతిట్ఠితట్ఠానం అతిఖిణగ్గగోసిఙ్గసణ్ఠానం. ఊరుట్ఠి దుత్తచ్ఛితవాసిఫరసుదణ్డసణ్ఠానం. తస్స కటిట్ఠిమ్హి పతిట్ఠితట్ఠానం కీళాగోళకసణ్ఠానం. తేన కటిట్ఠినో పతిట్ఠితట్ఠానం అగ్గచ్ఛిన్నమహాపున్నాగఫలసణ్ఠానం.

కటిట్ఠీని ద్వేపి ఏకాబద్ధాని హుత్వా కుమ్భకారికఉద్ధనసణ్ఠానాని. పాటియేక్కం కమ్మారకూటయోత్తకసణ్ఠానాని. కోటియం ఠితం ఆనిసదట్ఠి అధోముఖం కత్వా గహితసప్పఫణసణ్ఠానం, సత్తట్ఠట్ఠానేసు ఛిద్దావఛిద్దం. పిట్ఠికణ్టకట్ఠీని అబ్భన్తరతో ఉపరూపరి ఠపితసీసపట్టవేఠకసణ్ఠానాని. బాహిరతో వట్టనావళిసణ్ఠానాని. తేసం అన్తరన్తరా కకచదన్తసదిసా ద్వే తయో కణ్టకా హోన్తి. చతువీసతియా ఫాసుకట్ఠీసు అపరిపుణ్ణాని అపరిపుణ్ణఅసిసణ్ఠానాని. పరిపుణ్ణాని పరిపుణ్ణఅసిసణ్ఠానాని. సబ్బానిపి ఓదాతకుక్కుటస్స పసారితపక్ఖసణ్ఠానాని. చుద్దస ఉరట్ఠీని జిణ్ణసన్దమానికపఞ్జరసణ్ఠానాని. హదయట్ఠి దబ్బిఫణసణ్ఠానం.

అక్ఖకట్ఠీని ఖుద్దకలోహవాసిదణ్డసణ్ఠానాని. కోట్టట్ఠీని ఏకతో పరిక్ఖీణసీహళకుద్దాలసణ్ఠానాని. బాహుట్ఠీని ఆదాసదణ్డకసణ్ఠానాని. అగ్గబాహుట్ఠీని యమకతాలకన్దసణ్ఠానాని. మణిబన్ధట్ఠీని ఏకతో అల్లియాపేత్వా ఠపితసీసకపట్టవేఠకసణ్ఠానాని. పిట్ఠిహత్థట్ఠీని కోట్టితకన్దలకన్దరాసిసణ్ఠానాని . హత్థఙ్గులీసు మూలపబ్బట్ఠీని పణవసణ్ఠానాని. మజ్ఝపబ్బట్ఠీని అపరిపుణ్ణపనసట్ఠిసణ్ఠానాని. అగ్గపబ్బట్ఠీని కతకబీజసణ్ఠానాని.

సత్త గీవట్ఠీని దణ్డేన విజ్ఝిత్వా పటిపాటియా ఠపితవంసకళీరచక్కలకసణ్ఠానాని. హేట్ఠిమహనుకట్ఠి కమ్మారానం అయోకూటయోత్తకసణ్ఠానం. ఉపరిమం అవలేఖనసత్థకసణ్ఠానం. అక్ఖికూపనాసకూపట్ఠీని అపనీతమిఞ్జతరుణతాలట్ఠిసణ్ఠానాని. నలాటట్ఠి అధోముఖట్ఠపితసఙ్ఖథాలకకపాలసణ్ఠానం. కణ్ణచూళికట్ఠీని

న్హాపితఖురకోససణ్ఠానాని. నలాటకణ్ణచూళికానం ఉపరి పట్టబన్ధనోకాసే అట్ఠిసఙ్కుటితఘటపుణ్ణపటలఖణ్డసణ్ఠానం. ముద్ధట్ఠి ముఖచ్ఛిన్నవఙ్కనాళికేరసణ్ఠానం. సీసట్ఠీని సిబ్బేత్వా ఠపితజజ్జరలాబుకటాహసణ్ఠానాని.

దిసతో ద్వీసు దిసాసు జాతాని. ఓకాసతో అవిసేసేన సకలసరీరే ఠితాని. విసేసేన పనేత్థ సీసట్ఠీని గీవట్ఠీసు పతిట్ఠితాని. గీవట్ఠీని పిట్ఠికణ్టకట్ఠీసు. పిట్ఠికణ్టకట్ఠీని కటిట్ఠీసు. కటిట్ఠీని ఊరుట్ఠీసు. ఊరుట్ఠీని జణ్ణుకట్ఠీసు. జణ్ణుకట్ఠీని జఙ్ఘట్ఠీసు. జఙ్ఘట్ఠీని గోప్ఫకట్ఠీసు. గోప్ఫకట్ఠీని పిట్ఠిపాదట్ఠీసు పతిట్ఠితాని. పరిచ్ఛేదతో అన్తో అట్ఠిమిఞ్జేన, ఉపరితో మంసేన, అగ్గే మూలే చ అఞ్ఞమఞ్ఞేన పరిచ్ఛిన్నాని, అయం నేసం సభాగపరిచ్ఛేదో. విసభాగపరిచ్ఛేదో పన కేససదిసోయేవ.

౧౯౧. **అట్ఠిమిఞ్జ**న్తి తేసం తేసం అట్ఠీనం అబ్భన్తరగతం మిఞ్జం. తం వణ్ణతో సేతం. సణ్ఠానతో మహన్తమహన్తానం అట్ఠీనం అబ్భన్తరగతం వేళునాళియం పక్ఖిత్తసేదితమహావేత్తగ్గసణ్ఠానం. ఖుద్దానుఖుద్దకానం అబ్భన్తరగతం వేళుయట్ఠిపబ్బేసు పక్ఖిత్తసేదితతనువేత్తగ్గసణ్ఠానం. దిసతో ద్వీసు దిసాసు జాతం. ఓకాసతో అట్ఠీనం అబ్భన్తరే పతిట్ఠితం. పరిచ్ఛేదతో అట్ఠీనం అబ్భన్తరతలేహి పరిచ్ఛిన్నం, అయమస్స సభాగపరిచ్ఛేదో. విసభాగపరిచ్ఛేదో పన కేససదిసోయేవ.

౧౯౨. **వక్క**న్తి ఏకబన్ధనా ద్వే మంసపిణ్డికా. తం వణ్ణతో మన్దరత్తం పాళిభద్దకట్ఠివణ్ణం. సణ్ఠానతో దారకానం యమకకీళాగోళకసణ్ఠానం, ఏకవణ్టపటిబద్ధఅమ్బఫలద్వయసణ్ఠానం వా. దిసతో ఉపరిమాయ దిసాయ జాతం. ఓకాసతో గలవాటకా నిక్ఖన్తేన ఏకమూలేన థోకం గన్త్వా ద్విధా భిన్నేన థూలన్హారునా వినిబద్ధం హుత్వా హదయమంసం పరిక్ఖిపిత్వా ఠితం. పరిచ్ఛేదతో వక్కం వక్కభాగేన పరిచ్ఛిన్నం, అయమస్స సభాగపరిచ్ఛేదో. విసభాగపరిచ్ఛేదో పన కేససదిసోయేవ.

౧౯౩. **హదయ**న్తి హదయమంసం. తం వణ్ణతో రత్తపదుమపత్తపిట్ఠివణ్ణం. సణ్ఠానతో బాహిరపత్తాని అపనేత్వా అధోముఖం ఠపితపదుమమకుళసణ్ఠానం. బహి మట్ఠం, అన్తో కోసాతకీఫలస్స అబ్భన్తరసదిసం. పఞ్ఞవన్తానం థోకం వికసితం, మన్దపఞ్ఞానం మకుళితమేవ. అన్తో చస్స పున్నాగట్ఠిపతిట్ఠానమత్తో ఆవాటకో హోతి, యత్థ అద్ధపసతమత్తం లోహితం సణ్ఠాతి, యం నిస్సాయ మనోధాతు చ మనోవిఞ్ఞాణధాతు చ వత్తన్తి. తం పనేతం రాగచరితస్స రత్తం హోతి, దోసచరితస్స కాళకం, మోహచరితస్స మంసధోవనఉదకసదిసం, వితక్కచరితస్స కులత్థయూసవణ్ణం, సద్ధాచరితస్స కణికారపుప్ఫవణ్ణం, పఞ్ఞాచరితస్స అచ్ఛం విప్పసన్నం అనావిలం పణ్డరం పరిసుద్ధం నిద్ధోతజాతిమణి వియ జుతిమన్తం ఖాయతి. దిసతో ఉపరిమాయ దిసాయ జాతం. ఓకాసతో సరీరబ్భన్తరే ద్విన్నం థనానం మజ్ఝే పతిట్ఠితం. పరిచ్ఛేదతో హదయం హదయభాగేన పరిచ్ఛిన్నం, అయమస్స సభాగపరిచ్ఛేదో. విసభాగపరిచ్ఛేదో పన కేససదిసోయేవ.

౧౯౪. **యకన**న్తి యమకమంసపటలం. తం వణ్ణతో రత్తం పణ్డుకధాతుకం నాతిరత్తకుముదస్స పత్తపిట్ఠివణ్ణం. సణ్ఠానతో మూలే ఏకం అగ్గే యమకం కోవిళారపత్తసణ్ఠానం. తఞ్చ దన్ధానం ఏకమేవ హోతి మహన్తం, పఞ్ఞవన్తానం ద్వే వా తీణి వా ఖుద్దకాని. దిసతో ఉపరిమాయ దిసాయ జాతం, ఓకాసతో ద్విన్నం థనానం అబ్భన్తరే దక్ఖిణపస్సం నిస్సాయ ఠితం. పరిచ్ఛేదతో యకనం యకనభాగేన పరిచ్ఛిన్నం, అయమస్స సభాగపరిచ్ఛేదో. విసభాగపరిచ్ఛేదో పన కేససదిసోయేవ.

౧౯౫. **కిలోమక**న్తి పటిచ్ఛన్నాపటిచ్ఛన్నభేదతో దువిధం పరియోనహనమంసం. తం దువిధమ్పి వణ్ణతో సేతం దుకూలపిలోతికవణ్ణం. సణ్ఠానతో అత్తనో ఓకాససణ్ఠానం. దిసతో పటిచ్ఛన్నకిలోమకం ఉపరిమాయ దిసాయ. ఇతరం ద్వీసు దిసాసు జాతం. ఓకాసతో పటిచ్ఛన్నకిలోమకం హదయఞ్చ వక్కఞ్చ పటిచ్ఛాదేత్వా, అప్పటిచ్ఛన్నకిలోమకం సకలసరీరే

చమ్మస్స హేట్ఠతో మంసం పరియోనన్ధిత్వా ఠితం. పరిచ్ఛేదతో హేట్ఠా మంసేన, ఉపరి చమ్మేన, తిరియం కిలోమకభాగేన పరిచ్ఛిన్నం, అయమస్స సభాగపరిచ్ఛేదో. విసభాగపరిచ్ఛేదో పన కేససదిసోయేవ.

౧౯౬. **పిహకన్తి** ఉదరజివ్హామంసం. తం వణ్ణతో నీలం నిగ్గుణ్డిపుప్ఫవణ్ణం. సణ్ఠానతో సత్తఙ్గులప్పమాణం అబన్ధనం కాళవచ్ఛకజివ్హాసణ్ఠానం. దిసతో ఉపరిమాయ దిసాయ జాతం. ఓకాసతో హదయస్స వామపస్సే ఉదరపటలస్స మత్థకపస్సం నిస్సాయ ఠితం, యస్మిం పహరణప్పహారేన బహినిక్ఖన్తే సత్తానం జీవితక్ఖయో హోతి. పరిచ్ఛేదతో పిహకభాగేన పరిచ్ఛిన్నం, అయమస్స సభాగపరిచ్ఛేదో. విసభాగపరిచ్ఛేదో పన కేససదిసోయేవ.

౧౯౭. **పప్ఫాసన్తి** ద్వత్తింసమంసఖణ్డప్పభేదం పప్ఫాసమంసం. తం వణ్ణతో రత్తం నాతిపక్కఉదుమ్బరఫలవణ్ణం. సణ్ఠానతో విసమచ్ఛిన్నబహలపూవఖణ్డసణ్ఠానం. అబ్భన్తరే అసితపీతానం అభావే ఉగ్గతేన కమ్మజతేజుస్మానా అబ్భాహతత్తా సంఖాదితపలాలపిణ్డమివ నిరసం నిరోజం. దిసతో ఉపరిమాయ దిసాయ జాతం. ఓకాసతో సరీరబ్భన్తరే ద్విన్నం థనానం అన్తరే హదయఞ్చ యకనఞ్చ ఉపరి ఛాదేత్వా ఓలమ్బన్తం ఠితం. పరిచ్ఛేదతో పప్ఫాసభాగేన పరిచ్ఛిన్నం, అయమస్స సభాగపరిచ్ఛేదో. విసభాగపరిచ్ఛేదో పన కేససదిసోయేవ.

౧౯౮. **అన్తన్తి** పురిసస్స ద్వత్తింసహత్థా ఇత్థియా అట్ఠవీసతిహత్థా ఏకవీసతియా ఠానేసు ఓభగ్గా అన్తవట్టి. తదేతం వణ్ణతో సేతం సక్ఖరసుధావణ్ణం. సణ్ఠానతో లోహితదోణియం ఆభుజిత్వా ఠపితసీసచ్ఛిన్నసప్పసణ్ఠానం. దిసతో ద్వీసు దిసాసు జాతం. ఓకాసతో ఉపరి గలవాటకే హేట్ఠా చ కరీసమగ్గే వినిబన్ధత్తా గలవాటకకరీసమగ్గపరియన్తే సరీరబ్భన్తరే ఠితం. పరిచ్ఛేదతో అన్తభాగేన పరిచ్ఛిన్నం, అయమస్స సభాగపరిచ్ఛేదో. విసభాగపరిచ్ఛేదో పన కేససదిసోయేవ.

౧౯౯. **అన్తగుణన్తి** అన్తభోగట్ఠానేసు బన్ధనం. తం వణ్ణతో సేతం దకసీతలికమూలవణ్ణం. సణ్ఠానతో దకసీతలికమూలసణ్ఠానమేవ. దిసతో ద్వీసు దిసాసు జాతం. ఓకాసతో కుద్దాలఫరసుకమ్మాదీని కరోన్తానం యన్తాకడ్ఢనకాలే యన్తసుత్తకమివ యన్తఫలకాని అన్తభోగే ఏకతో అగళన్తే ఆబన్ధిత్వా పాదపుఞ్ఛనరజ్జుమణ్డలకస్స అన్తరా సంసిబ్బిత్వా ఠితరజ్జుకా వియ ఏకవీసతియా అన్తభోగానం అన్తరా ఠితం. పరిచ్ఛేదతో అన్తగుణభాగేన పరిచ్ఛిన్నం, అయమస్స సభాగపరిచ్ఛేదో. విసభాగపరిచ్ఛేదో పన కేససదిసోయేవ.

౨౦౦. **ఉదరియన్తి** ఉదరే భవం అసితపీతఖాయితసాయితం. తం వణ్ణతో అజ్ఝోహటాహారవణ్ణం. సణ్ఠానతో పరిస్సావనే సిథిలబద్ధతణ్డులసణ్ఠానం. దిసతో ఉపరిమాయ దిసాయ జాతం. ఓకాసతో ఉదరే ఠితం.

ఉదరం నామ ఉభతో నిప్పీళియమానస్స అల్లసాటకస్స మజ్ఝే సఞ్జాతఫోటకసదిసం అన్తపటలం, బహి మట్ఠం, అన్తో మంసకసమ్బుపలివేఠనకిలిట్ఠపావారకపుప్ఫకసదిసం, కుథితపనసతచస్స అబ్భన్తరసదిసన్తిపి వత్తుం వట్టతి, యత్థ తక్కోటకా గణ్డుప్పాదకా తాలహీరకా సూచిముఖకా పటతన్తసుత్తకా ఇచ్చేవమాదిద్వత్తింసకులప్పభేదా కిమయో ఆకులబ్యాకులా సణ్డసణ్డచారినో హుత్వా నివసన్తి, యే పానభోజనాదిమ్హి అవిజ్జమానే ఉల్లఙ్ఘిత్వా విరవన్తా హదయమంసం అభిహనన్తి, పానభోజనాదిఅజ్ఝోహరణవేలాయఞ్చ ఉద్ధంముఖా హుత్వా పఠమజ్ఝోహటే ద్వే తయో ఆలోపే తురితతురితా విలుమ్పన్తి, యం తేసం కిమీనం సూతిఘరం వచ్చకుటి గిలానసాలా సుసానఞ్చ హోతి. యత్థ సేయ్యథాపి నామ చణ్డాలగామద్వారే చన్దనికాయ నిదాఘసమయే థూలఫుసితకే దేవే వస్సన్తే ఉదకేన వుయ్హమానం ముత్తకరీసచమ్మఅట్ఠిన్హారుఖణ్డఖేళసిఙ్ఘాణికాలోహితప్పభుతినానాకుణపజాతం నిపతిత్వా కద్దమోదకాలుళితం

ద్వీహతీహచ్ఛయేన సఞ్జాతకిమికులం సూరియాతపసన్తాపవేగకుథితం ఉపరి ఫేణపుప్ఫుళకే ముఞ్చన్తం అభినీలవణ్ణం పరమదుగ్గన్ధజేగుచ్ఛం నేవ ఉపగన్తుం, న దట్ఠుం అరహరూపతం ఆపజ్జిత్వా తిట్ఠతి, పగేవ ఘాయితుం వా సాయితుం వా, ఏవమేవ నానప్పకారం పానభోజనాదిదన్తముసలసఞ్చుణ్ణితం జివ్హాహత్థపరివత్తితఖేళలాలాపలిబుద్ధం తఙ్ఖణవిగతవణ్ణగన్ధరసాదిసమ్పదం తన్తవాయఖలిసువానవమథుసదిసం నిపతిత్వా పిత్తసేమ్హవాతపలివేఠితం హుత్వా ఉదరగ్గిసన్తాపవేగకుథితం కిమికులాకులం ఉపరూపరి ఫేణపుప్ఫుళకాని ముఞ్చన్తం పరమకసమ్బుదుగ్గన్ధజేగుచ్ఛభావం ఆపజ్జిత్వా తిట్ఠతి. యం సుత్వాపి పానభోజనాదీసు అమనుఞ్ఞతా సణ్ఠాతి, పగేవ పఞ్ఞాచక్ఖునా అవలోకేత్వా. యత్థ చ పతితం పానభోజనాది పఞ్చధా వివేకం గచ్ఛతి, ఏకం భాగం పాణకా ఖాదన్తి, ఏకం భాగం ఉదరగ్గి ఝాపేతి, ఏకో భాగో ముత్తం హోతి, ఏకో భాగో కరీసం, ఏకో భాగో రసభావం ఆపజ్జిత్వా సోణితమంసాదీని ఉపబ్రూహయతి.

పరిచ్ఛేదతో ఉదరపటలేన చేవ ఉదరియభాగేన చ పరిచ్ఛిన్నం. అయమస్స సభాగపరిచ్ఛేదో. విసభాగపరిచ్ఛేదో పన కేససదిసోయేవ.

౨౦౧. కరీసన్తి వచ్చం. తం వణ్ణతో యేభుయ్యేన అజ్ఝోహటాహారవణ్ణమేవ హోతి. సణ్ఠానతో ఓకాససణ్ఠానం. దిసతో హేట్ఠిమాయ దిసాయ జాతం. ఓకాసతో పక్కాసయే ఠితం. **పక్కాసయో** నామ హేట్ఠానాభి-పిట్ఠికణ్టకమూలానం అన్తరే అన్తావసానే ఉబ్బేధేన అట్ఠఙ్గులమత్తో వేళునాళికసదిసో, యత్థ సేయ్యథాపి నామ ఉపరి భూమిభాగే పతితం వస్సోదకం ఓగళిత్వా హేట్ఠా భూమిభాగం పూరేత్వా తిట్ఠతి, ఏవమేవ యంకిఞ్చి ఆమాసయే పతితం పానభోజనాదికం ఉదరగ్గినా ఫేణుద్దేహకం పక్కం పక్కం నిసదాయ పిసితమివ సణ్హభావం ఆపజ్జిత్వా అన్తబిలేన ఓగళిత్వా ఓగళిత్వా ఓమద్దిత్వా వేళుపబ్బే పక్ఖిపమానపణ్డుమత్తికా వియ సన్నిచితం హుత్వా తిట్ఠతి. పరిచ్ఛేదతో పక్కాసయపటలేన చేవ కరీసభాగేన చ పరిచ్ఛిన్నం, అయమస్స సభాగపరిచ్ఛేదో. విసభాగపరిచ్ఛేదో పన కేససదిసోయేవ.

౨౦౨. మత్థలుఙ్గన్తి సీసకటాహబ్భన్తరే ఠితమిఞ్జరాసి. తం వణ్ణతో సేతం అహిచ్ఛత్తకపిణ్డవణ్ణం. దధిభావం అసమ్పత్తం దుట్ఠఖీరవణ్ణన్తిపి వత్తుం వట్టతి. సణ్ఠానతో ఓకాససణ్ఠానం. దిసతో ఉపరిమాయ దిసాయ జాతం. ఓకాసతో సీసకటాహబ్భన్తరే చత్తారో సిబ్బినిమగ్గే నిస్సాయ సమోధానేత్వా ఠపితా చత్తారో పిట్ఠపిణ్డా వియ సమోహితం తిట్ఠతి. పరిచ్ఛేదతో సీసకటాహస్స అబ్భన్తరతలేహి చేవ మత్థలుఙ్గభాగేన చ పరిచ్ఛిన్నం , అయమస్స సభాగపరిచ్ఛేదో. విసభాగపరిచ్ఛేదో పన కేససదిసోయేవ.

౨౦౩. పిత్తన్తి ద్వే పిత్తాని బద్ధపిత్తఞ్చ అబద్ధపిత్తఞ్చ. తత్థ బద్ధపిత్తం వణ్ణతో బహలమధుకతేలవణ్ణం. అబద్ధపిత్తం మిలాతఆకులిపుప్ఫవణ్ణం. సణ్ఠానతో ఉభయమ్పి ఓకాససణ్ఠానం. దిసతో బద్ధపిత్తం ఉపరిమాయ దిసాయ జాతం, ఇతరం ద్వీసు దిసాసు జాతం. ఓకాసతో అబద్ధపిత్తం ఠపేత్వా కేసలోమదన్తనఖానం మంసవినిముత్తట్ఠానఞ్చేవ థద్ధసుక్ఖచమ్మఞ్చ ఉదకమివ తేలబిన్దు అవసేససరీరం బ్యాపేత్వా ఠితం, యమ్హి కుపితే అక్ఖీని పీతకాని హోన్తి, భమన్తి, గత్తం కమ్పతి, కణ్డూయతి. బద్ధపిత్తం హదయపప్ఫాసానం అన్తరే యకనమంసం నిస్సాయ పతిట్ఠితే మహాకోసాతకీకోసకసదిసే పిత్తకోసకే ఠితం, యమ్హి కుపితే సత్తా ఉమ్మత్తకా హోన్తి, విపల్లత్థచిత్తా హిరోత్తప్పం ఛడ్డేత్వా అకాతబ్బం కరోన్తి, అభాసితబ్బం భాసన్తి, అచిన్తితబ్బం చిన్తేన్తి. పరిచ్ఛేదతో పిత్తభాగేన పరిచ్ఛిన్నం, అయమస్స సభాగపరిచ్ఛేదో. విసభాగపరిచ్ఛేదో పన కేససదిసోయేవ.

౨౦౪. **సేమ్హన్తి** సరీరబ్భన్తరే ఏకపత్థపూరప్పమాణం సేమ్హం. తం వణ్ణతో సేతం నాగబలాపణ్ణరసవణ్ణం. సణ్ఠానతో ఓకాససణ్ఠానం. దిసతో ఉపరిమాయ దిసాయ జాతం. ఓకాసతో ఉదరపటలే ఠితం. యం పానభోజనాదిఅజ్ఝోహరణకాలే సేయ్యథాపి నామ ఉదకే సేవాలపణకం కట్ఠే వా కథలే వా పతన్తే ఛిజ్జిత్వా ద్విధా హుత్వా పున అజ్ఝోత్థరిత్వా తిట్ఠతి, ఏవమేవ పానభోజనాదిమ్హి నిపతన్తే ఛిజ్జిత్వా ద్విధా హుత్వా పున అజ్ఝోత్థరిత్వా తిట్ఠతి, యమ్హి చ మన్దీభూతే పక్కగణ్డో వియ పూతికుక్కుటణ్డమివ చ ఉదరం పరమజేగుచ్ఛం కుణపగన్ధం హోతి, తతో ఉగ్గతేన చ గన్ధేన ఉద్దేకోపి ముఖమ్పి దుగ్గన్ధం పూతికుణపసదిసం హోతి. సో చ పురిసో అపేహి దుగ్గన్ధం వాయసీతి వత్తబ్బతం ఆపజ్జతి, యఞ్చ వడ్ఢిత్వా బహలత్తమాపన్నం పిధానఫలకమివ వచ్చకుటియం ఉదరపటలస్స అబ్భన్తరేయేవ కుణపగన్ధం సన్నిరుమ్భిత్వా తిట్ఠతి. పరిచ్ఛేదతో సేమ్హభాగేన పరిచ్ఛిన్నం, అయమస్స సభాగపరిచ్ఛేదో. విసభాగపరిచ్ఛేదో పన కేససదిసోయేవ.

౨౦౫. **పుబ్బో**తి పూతిలోహితవసేన పవత్తపుబ్బం. తం వణ్ణతో పణ్డుపలాసవణ్ణో. మతసరీరే పన పూతిబహలాచామవణ్ణో హోతి. సణ్ఠానతో ఓకాససణ్ఠానో. దిసతో ద్వీసు దిసాసు హోతి. ఓకాసతో పన పుబ్బస్స ఓకాసో నామ నిబద్ధో నత్థి, యత్థ సో సన్నిచితో తిట్ఠేయ్య, యత్ర యత్ర ఖాణుకణ్టకపహరణగ్గిజాలాదీహి అభిహతే సరీరప్పదేసే లోహితం సణ్ఠహిత్వా పచ్చతి, గణ్డపీళకాదయో వా ఉప్పజ్జన్తి, తత్ర తత్ర తిట్ఠతి. పరిచ్ఛేదతో పుబ్బభాగేన పరిచ్ఛిన్నో, అయమస్స సభాగపరిచ్ఛేదో. విసభాగపరిచ్ఛేదో పన కేససదిసోయేవ.

౨౦౬. **లోహిత**న్తి ద్వే లోహితాని సన్నిచితలోహితఞ్చ సంసరణలోహితఞ్చ. తత్థ సన్నిచితలోహితం వణ్ణతో నిపక్కబహలలాఖారసవణ్ణం. సంసరణలోహితం అచ్ఛలాఖారసవణ్ణం. సణ్ఠానతో ఉభయమ్పి ఓకాససణ్ఠానం. దిసతో సన్నిచితలోహితం ఉపరిమాయ దిసాయ జాతం. ఇతరం ద్వీసు దిసాసు జాతం. ఓకాసతో సంసరణలోహితం ఠపేత్వా కేసలోమదన్తనఖానం మంసవినిముత్తట్ఠానఞ్చేవ థద్ధసుక్ఖచమ్మఞ్చ ధమనిజాలానుసారేన సబ్బం ఉపాదిణ్ణసరీరం ఫరిత్వా ఠితం. సన్నిచితలోహితం యకనట్ఠానస్స హేట్ఠాభాగం పూరేత్వా ఏకపత్థపూరమత్తం హదయవక్కపప్ఫాసానం ఉపరి థోకం థోకం పగ్ఘరన్తం వక్కహదయయకనపప్ఫాసే తేమయమానం ఠితం. తస్మిం హి వక్కహదయాదీని అతేమేన్తే సత్తా పిపాసితా హోన్తి. పరిచ్ఛేదతో లోహితభాగేన పరిచ్ఛిన్నం, అయమస్స సభాగపరిచ్ఛేదో. విసభాగపరిచ్ఛేదో పన కేససదిసోయేవ.

౨౦౭. **సేదో**తి లోమకూపాదీహి పగ్ఘరణకఆపోధాతు. సో వణ్ణతో విప్పసన్నతిలతేలవణ్ణో. సణ్ఠానతో ఓకాససణ్ఠానో. దిసతో ద్వీసు దిసాసు జాతో. ఓకాసతో సేదస్సోకాసో నామ నిబద్ధో నత్థి, యత్థ సో లోహితం వియ సదా తిట్ఠేయ్య. యదా పన అగ్గిసన్తాపసూరియసన్తాపఉతువికారాదీహి సరీరం సన్తపతి, తదా ఉదకతో అబ్బూళ్హమత్తవిసమచ్ఛిన్నభిసముళాలకుముదనాళకలాపో వియ సబ్బకేసలోమకూపవివరేహి పగ్ఘరతి, తస్మా తస్స సణ్ఠానమ్పి కేసలోమకూపవివరానఞ్ఞేవ వసేన వేదితబ్బం. సేదపరిగ్గణ్హకేన చ యోగినా కేసలోమకూపవివరే పూరేత్వా ఠితవసేనేవ సేదో మనసి కాతబ్బో. పరిచ్ఛేదతో సేదభాగేన పరిచ్ఛిన్నో, అయమస్స సభాగపరిచ్ఛేదో. విసభాగపరిచ్ఛేదో పన కేససదిసోయేవ.

మేదోతి థినసినేహో. సో వణ్ణతో ఫాలితహలిద్దివణ్ణో. సణ్ఠానతో థూలసరీరస్స తావ చమ్మమంసన్తరే ఠపితహలిద్దివణ్ణదుకూలపిలోతికసణ్ఠానో హోతి. కిససరీరస్స జఙ్ఘమంసం ఊరుమంసం పిట్ఠికణ్టకనిస్సితం పిట్ఠిమంసం ఉదరవట్టిమంసన్తి ఏతాని నిస్సాయ దిగుణతిగుణం కత్వా ఠపితహలిద్దివణ్ణదుకూలపిలోతికసణ్ఠానో. దిసతో ద్వీసు దిసాసు జాతో. ఓకాసతో థూలస్స సకలసరీరం ఫరిత్వా కిసస్స జఙ్ఘమంసాదీని నిస్సాయ ఠితో, యం సినేహసఙ్ఖం గతమ్పి

పరమజేగుచ్ఛత్తా సేవ ముద్ధని తేలత్థాయ, న నాసతేలాదీనమత్థాయ గణ్హన్తి. పరిచ్ఛేదతో హేట్ఠా మంసేన, ఉపరి చమ్మేన, తిరియం మేదభాగేన పరిచ్ఛిన్నో, అయమస్స సభాగపరిచ్ఛేదో. విసభాగపరిచ్ఛేదో పన కేససదిసోయేవ.

౨౦౮. **అస్సూ**తి అక్ఖీహి పగ్ఘరణకఆపోధాతు. తం వణ్ణతో విప్పసన్నతిలతేలవణ్ణం. సణ్ఠానతో ఓకాససణ్ఠానం. దిసతో ఉపరిమాయ దిసాయ జాతం. ఓకాసతో అక్ఖికూపకేసు ఠితం. న చేతం పిత్తకోసకే పిత్తమివ అక్ఖికూపకేసు సదా సన్నిచితం తిట్ఠతి. యదా పన సత్తా సోమనస్సజాతా మహాహసితం హసన్తి, దోమనస్సజాతా రోదన్తి పరిదేవన్తి, తథారూపం వా విసమాహారం ఆహారేన్తి, యదా చ నేసం అక్ఖీని ధూమరజపంసుకాదీహి అభిహఞ్ఞన్తి. తదా ఏతేహి సోమనస్సదోమనస్సవిసభాగాహారఉతూహి సముట్ఠహిత్వా అక్ఖికూపకే పూరేత్వా తిట్ఠతి వా పగ్ఘరతి వా. అస్సుపరిగ్గణ్హకేన చ యోగినా అక్ఖికూపకే పూరేత్వా ఠితవసేనేవ పరిగ్గణ్హితబ్బం. పరిచ్ఛేదతో అస్సుభాగేన పరిచ్ఛిన్నం, అయమస్స సభాగపరిచ్ఛేదో. విసభాగపరిచ్ఛేదో పన కేససదిసోయేవ.

౨౦౯. **వసా**తి విలీనసినేహో. సా వణ్ణతో నాళికేరతేలవణ్ణా. ఆచామే ఆసిత్తతేలవణ్ణాతిపి వత్తుం వట్టతి. సణ్ఠానతో న్హానకాలే పసన్నఉదకస్స ఉపరి పరిబ్భమన్తసినేహబిన్దువిసటసణ్ఠానా. దిసతో ద్వీసు దిసాసు జాతా. ఓకాసతో యేభుయ్యేన హత్థతలహత్థపిట్ఠిపాదతలపాదపిట్ఠినాసపుటనలాటఅంసకూటేసు ఠితా. న చేసా ఏతేసు ఓకాసేసు సదా విలీనావ హుత్వా తిట్ఠతి. యదా పన అగ్గిసన్తాపసూరియసన్తాపఉతువిసభాగధాతువిసభాగేహి తే పదేసా ఉస్మాజాతా హోన్తి, తదా తత్థ న్హానకాలే పసన్నఉదకూపరి సినేహబిన్దువిసటో వియ ఇతో చితో చ సఞ్చరతి. పరిచ్ఛేదతో వసాభాగేన పరిచ్ఛిన్నా, అయమస్స సభాగపరిచ్ఛేదో. విసభాగపరిచ్ఛేదో పన కేససదిసోయేవ.

౨౧౦. **ఖేళో**తి అన్తోముఖే ఫేణమిస్సా ఆపోధాతు. సో వణ్ణతో సేతో ఫేణవణ్ణో. సణ్ఠానతో ఓకాససణ్ఠానో. ఫేణసణ్ఠానోతిపి వత్తుం వట్టతి. దిసతో ఉపరిమాయ దిసాయ జాతో. ఓకాసతో ఉభోహి కపోలపస్సేహి ఓరుయ్హ జివ్హాయ ఠితో. న చేస ఏత్థ సదా సన్నిచితో హుత్వా తిట్ఠతి. యదా పన సత్తా తథారూపమాహారం పస్సన్తి వా సరన్తి వా, ఉణ్హతిత్తకటుకలోణమ్బిలానం వా కిఞ్చి ముఖే ఠపేన్తి, యదా వా నేసం హదయం ఆగిలాయతి, కిస్మిఞ్చి దేవ వా జిగుచ్ఛా ఉప్పజ్జతి, తదా ఖేళో ఉప్పజ్జిత్వా ఉభోహి కపోలపస్సేహి ఓరుయ్హ జివ్హాయ సణ్ఠాతి. అగ్గజివ్హాయ చేస తనుకో హోతి, మూలజివ్హాయ బహలో, ముఖే పక్ఖిత్తఞ్చ పుథుకం వా తణ్డులం వా అఞ్ఞం వా కిఞ్చి ఖాదనీయం నదీపులినే ఖతకూపకసలిలం వియ పరిక్ఖయం అగచ్ఛన్తోవ తేమేతుం సమత్థో హోతి. పరిచ్ఛేదతో ఖేళభాగేన పరిచ్ఛిన్నో, అయమస్స సభాగపరిచ్ఛేదో. విసభాగపరిచ్ఛేదో పన కేససదిసోవ.

౨౧౧. **సిఙ్ఘాణికా**తి మత్థలుఙ్గతో పగ్ఘరణకఅసుచి. సా వణ్ణతో తరుణతాలట్ఠిమిఞ్జవణ్ణా. సణ్ఠానతో ఓకాససణ్ఠానా. దిసతో ఉపరిమాయ దిసాయ జాతా. ఓకాసతో నాసాపుటే పూరేత్వా ఠితా. న చేసా ఏత్థ సదా సన్నిచితా హుత్వా తిట్ఠతి, అథ ఖో యథా నామ పురిసో పదుమినిపత్తే దధిం బన్ధిత్వా హేట్ఠా కణ్టకేన విజ్ఝేయ్య, అథానేన ఛిద్దేన దధిముత్తం గళిత్వా బహి పతేయ్య, ఏవమేవ యదా సత్తా రోదన్తి, విసభాగాహారఉతువసేన వా సఞ్జాతధాతుఖోభా హోన్తి, తదా అన్తో సీసతో పూతిసేమ్హభావమాపన్నం మత్థలుఙ్గం గళిత్వా తాలుమత్థకవివరేన ఓతరిత్వా నాసాపుటే పూరేత్వా తిట్ఠతి వా పగ్ఘరతి వా. సిఙ్ఘాణికా పరిగ్గణ్హకేన చ యోగినా నాసాపుటే పూరేత్వా ఠితవసేనేవ పరిగ్గణ్హితబ్బా. పరిచ్ఛేదతో సిఙ్ఘాణికాభాగేన పరిచ్ఛిన్నా, అయమస్సా సభాగపరిచ్ఛేదో. విసభాగపరిచ్ఛేదో పన కేససదిసోవ.

౨౧౨. లసికాతి సరీరసన్ధీనం అబ్భన్తరే పిచ్ఛిలకుణపం. సా వణ్ణతో కణికారనియ్యాసవణ్ణా. సణ్ఠానతో ఓకాససణ్ఠానా. దిసతో ద్వీసు దిసాసు జాతా. ఓకాసతో అట్ఠిసన్ధీనం అబ్భఞ్జనకిచ్చం సాధయమానా అసీతిసతసన్ధీనం అబ్భన్తరే ఠితా. యస్స చేసా మన్దా హోతి, తస్స ఉట్ఠహన్తస్స నిసీదన్తస్స అభిక్కమన్తస్స పటిక్కమన్తస్స సమిఞ్జన్తస్స పసారేన్తస్స అట్ఠికాని కటకటాయన్తి, అచ్ఛరాసద్దం కరోన్తో వియ సఞ్చరతి. ఏకయోజనద్వియోజనమత్తం అద్ధానం గతస్స వాయోధాతు కుప్పతి, గత్తాని దుక్ఖన్తి. యస్స పన బహుకా హోన్తి, తస్స ఉట్ఠాననిసజ్జాదీసు న అట్ఠీని కటకటాయన్తి, దీఘమ్పి అద్ధానం గతస్స న వాయోధాతు కుప్పతి, న గత్తాని దుక్ఖన్తి. పరిచ్ఛేదతో లసికాభాగేన పరిచ్ఛిన్నా, అయమస్సా సభాగపరిచ్ఛేదో. విసభాగపరిచ్ఛేదో పన కేససదిసోవ.

౨౧౩. ముత్తన్తి ముత్తరసం. తం వణ్ణతో మాసఖారోదకవణ్ణం. సణ్ఠానతో అధోముఖట్ఠపితఉదకకుమ్భఅబ్భన్తరగతఉదకసణ్ఠానం. దిసతో హేట్ఠిమాయ దిసాయ జాతం. ఓకాసతో వత్థిస్స అబ్భన్తరే ఠితం. **వత్థి** నామ వత్థి పుటో వుచ్చతి. యత్థ సేయ్యథాపి చన్దనికాయ పక్ఖిత్తే అముఖే రవణఘటే చన్దనికారసో పవిసతి, న చస్స పవిసనమగ్గో పఞ్ఞాయతి , ఏవమేవ సరీరతో ముత్తం పవిసతి, న చస్స పవిసనమగ్గో పఞ్ఞాయతి, నిక్ఖమనమగ్గో పన పాకటో హోతి. యమ్హి చ ముత్తస్స భరితే పస్సావం కరోమాతి సత్తానం ఆయూహనం హోతి. పరిచ్ఛేదతో వత్థిఅబ్భన్తరేన చేవ ముత్తభాగేన చ పరిచ్ఛిన్నం, అయమస్స సభాగపరిచ్ఛేదో. విసభాగపరిచ్ఛేదో పన కేససదిసోవ.

౨౧౪. ఏవఞ్హి కేసాదికే కోట్ఠాసే వణ్ణసణ్ఠానదిసోకాసపరిచ్ఛేదవసేన వవత్థపేత్వా అనుపుబ్బతో నాతిసీఘతోతిఆదినా నయేన వణ్ణసణ్ఠానగన్ధాసయోకాసవసేన పఞ్చధా పటిక్కూలా పటిక్కూలాతి మనసికరోతో పణ్ణత్తిసమతిక్కమావసానే సేయ్యథాపి చక్ఖుమతో పురిసస్స ద్వత్తింసవణ్ణానం కుసుమానం ఏకసుత్తకగన్థితం మాలం ఓలోకేన్తస్స సబ్బపుప్ఫాని అపుబ్బాపరియమివ పాకటాని హోన్తి, ఏవమేవ అత్థి ఇమస్మిం కాయే కేసాతి ఇమం కాయం ఓలోకేన్తస్స సబ్బే తే ధమ్మా అపుబ్బాపరియావ పాకటా హోన్తి. తేన వుత్తం మనసికారకోసల్లకథాయం “ఆదికమ్మికస్స హి కేసాతి మనసికరోతో మనసికారో గన్త్వా ముత్తన్తి ఇమం పరియోసానకోట్ఠాసమేవ ఆహచ్చ తిట్ఠతీ”తి.

సచే పన బహిద్ధాపి మనసికారం ఉపసంహరతి, అథస్స ఏవం సబ్బకోట్ఠాసేసు పాకటీభూతేసు ఆహిణ్డన్తా మనుస్సతిరచ్ఛానాదయో సత్తాకారం విజహిత్వా కోట్ఠాసరాసివసేనేవ ఉపట్ఠహన్తి, తేహి చ అజ్ఝోహరియమానం పానభోజనాది కోట్ఠాసరాసిమ్హి పక్ఖిపమానమివ ఉపట్ఠాతి.

అథస్స అనుపుబ్బముఞ్చనాదివసేన పటిక్కూలా పటిక్కూలాతి పునప్పునం మనసికరోతో అనుక్కమేన అప్పనా ఉప్పజ్జతి. తత్థ కేసాదీనం వణ్ణసణ్ఠానదిసోకాసపరిచ్ఛేదవసేన ఉపట్ఠానం ఉగ్గహనిమిత్తం. సబ్బాకారతో పటిక్కూలవసేన ఉపట్ఠానం పటిభాగనిమిత్తం. తం ఆసేవతో భావయతో వుత్తనయేన అసుభకమ్మట్ఠానేసు వియ పఠమజ్ఝానవసేనేవ అప్పనా ఉప్పజ్జతి.

సా యస్స ఏకోవ కోట్ఠాసో పాకటో హోతి, ఏకస్మిం వా కోట్ఠాసే అప్పనం పత్వా పున అఞ్ఞస్మిం యోగం న కరోతి, తస్స ఏకావ ఉప్పజ్జతి. యస్స పన అనేకే కోట్ఠాసా పాకటా హోన్తి, ఏకస్మిం వా ఝానం పత్వా పున అఞ్ఞస్మింపి యోగం కరోతి, తస్స మల్లకత్థేరస్స వియ కోట్ఠాసగణనాయ పఠమజ్ఝానాని నిబ్బత్తన్తి.

సో కిరాయస్మా దీఘభాణకఅభయత్థేరం హత్థే గహేత్వా "ఆవుసో అభయ, ఇమం తావ పఞ్హం ఉగ్గణ్హాహీ"తి వత్వా ఆహ – "మల్లకత్థేరో ద్వత్తింసకోట్ఠాసేసు ద్వత్తింసాయ పఠమజ్ఝానానం లాభీ. సచే రత్తిం ఏకం, దివా ఏకం సమాపజ్జతి, అతిరేకద్ధమాసేన పున సమ్పజ్జతి, సచే పన దేవసికం ఏకం సమాపజ్జతి, అతిరేకమాసేన పున సమ్పజ్జతీ"తి.

ఏవం పఠమజ్ఝానవసేన ఇజ్ఝమానమ్పి చేతం కమ్మట్ఠానం వణ్ణసణ్ఠానాదీసు సతిబలేన ఇజ్ఝనతో కాయగతాసతీతి వుచ్చతి.

ఇమఞ్చ కాయగతాసతిమనుయుత్తో భిక్ఖు అరతిరతిసహో హోతి, న చ నం అరతి సహతి, ఉప్పన్నం అరతిం అభిభుయ్య అభిభుయ్య విహరతి. భయభేరవసహో హోతి, న చ నం భయభేరవం సహతి, ఉప్పన్నం భయభేరవం అభిభుయ్య అభిభుయ్య విహరతి. ఖమో హోతి సీతస్స ఉణ్హస్స ...పే.... పాణహరానం అధివాసకజాతికో హోతి (మ॰ ని॰ ౩.౧౫౯). కేసాదీనం వణ్ణభేదం నిస్సాయ చతున్నం ఝానానం లాభీ హోతి. ఛ అభిఞ్ఞా పటివిజ్ఝతి (మ॰ ని॰ ౩.౧౫౯).

తస్మా హవే అప్పమత్తో, అనుయుఞ్జేథ పణ్డితో;
ఏవం అనేకానిసంసం, ఇమం కాయగతాసతిన్తి.

ఇదం కాయగతాసతియం విత్థారకథాముఖం.

ఆనాపానస్సతికథా

౨౧౭. ఇదాని యం తం భగవతా "అయమ్పి ఖో, భిక్ఖవే, ఆనాపానస్సతిసమాధి భావితో బహులీకతో సన్తో చేవ పణీతో చ అసేచనకో చ సుఖో చ విహారో, ఉప్పన్నుప్పన్నే చ పాపకే అకుసలే ధమ్మే ఠానసో అన్తరధాపేతి వూపసమేతీ"తి ఏవం పసంసిత్వా –

"కథం భావితో చ, భిక్ఖవే, ఆనాపానస్సతిసమాధి కథం బహులీకతో సన్తో చేవ పణీతో చ అసేచనకో చ సుఖో చ విహారో, ఉప్పన్నుప్పన్నే చ పాపకే అకుసలే ధమ్మే ఠానసో అన్తరధాపేతి వూపసమేతి? ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు అరఞ్ఞగతో వా రుక్ఖమూలగతో వా సుఞ్ఞాగారగతో వా నిసీదతి పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా ఉజుం కాయం పణిధాయ పరిముఖం సతిం ఉపట్ఠపేత్వా, సో సతోవ అస్ససతి సతో పస్ససతి. దీఘం వా అస్ససన్తో దీఘం అస్ససామీతి పజానాతి. దీఘం వా పస్ససన్తో...పే.... రస్సం వా అస్ససన్తో...పే.... రస్సం వా పస్ససన్తో రస్సం పస్ససామీతి పజానాతి. సబ్బకాయపటిసంవేదీ అస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతి. సబ్బకాయపటిసంవేదీ పస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతి. పస్సమ్భయం కాయసఙ్ఖారం అస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతి. పస్సమ్భయం కాయసఙ్ఖారం పస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతి. పీతిపటిసంవేదీ... సుఖపటిసంవేదీ... చిత్తసఙ్ఖారపటిసంవేదీ... పస్సమ్భయం చిత్తసఙ్ఖారం... చిత్తపటిసంవేదీ... అభిప్పమోదయం చిత్తం... సమాదహం చిత్తం... విమోచయం చిత్తం ... అనిచ్చానుపస్సీ... విరాగానుపస్సీ... నిరోధానుపస్సీ. పటినిస్సగ్గానుపస్సీ అస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతి. పటినిస్సగ్గానుపస్సీ పస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతీ"తి –

ఏవం సోళసవత్థుకం ఆనాపానస్సతికమ్మట్ఠానం నిద్దిట్ఠం. తస్స భావనానయో అనుప్పత్తో. సో పన యస్మా పాళివణ్ణనానుసారేనేవ వుచ్చమానో సబ్బాకారపరిపూరో హోతి. తస్మా అయమేత్థ పాళివణ్ణనాపుబ్బఙ్గమో నిద్దేసో.

౨౧౬. కథం భావితో చ, భిక్ఖవే, ఆనాపానస్సతి సమాధీతి ఏత్థ తావ **కథన్తి** ఆనాపానస్సతిసమాధిభావనం నానప్పకారతో విత్థారేతుకమ్యతాపుచ్ఛా. **భావితో చ భిక్ఖవే ఆనాపానస్సతిసమాధీ**తి నానప్పకారతో విత్థారేతుకమ్యతాయ పుట్ఠధమ్మనిదస్సనం. కథం బహులీకతో...పే.... వూపసమేతీతి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. తత్థ **భావితో**తి ఉప్పాదితో వడ్ఢితో వా. **ఆనాపానస్సతిసమాధీ**తి ఆనాపానపరిగ్గాహికాయ సతియా సద్ధిం సమ్పయుత్తో సమాధి. ఆనాపానస్సతియం వా సమాధి ఆనాపానస్సతిసమాధి. **బహులీకతో**తి పునప్పునం కతో. **సన్తో చేవ పణీతో చా**తి సన్తో చేవ పణీతో చేవ. ఉభయత్థ ఏవ సద్దేన నియమో వేదితబ్బో. కిం వుత్తం హోతి? అయఞ్హి యథా అసుభకమ్మట్ఠానం కేవలం పటివేధవసేన సన్తఞ్చ పణీతఞ్చ, ఓళారికారమ్మణత్తా పన పటిక్కూలారమ్మణత్తా చ ఆరమ్మణవసేన నేవ సన్తం న పణీతం, న ఏవం కేనచి పరియాయేన అసన్తో వా అపణీతో వా, అథ ఖో ఆరమ్మణసన్తతాయపి సన్తో వూపసన్తో నిబ్బుతో, పటివేధసఙ్ఖాతఅఙ్గసన్తతాయపి. ఆరమ్మణపణీతతాయపి పణీతో అతిత్తికరో, అఙ్గపణీతతాయపీతి. తేన వుత్తం "సన్తో చేవ పణీతో చా"తి.

అసేచనకో చ సుఖో చ విహారోతి ఏత్థ పన నాస్స సేచనన్తి **అసేచనకో,** అనాసిత్తకో అబ్బోకిణ్ణో పాటియేక్కో ఆవేణికో. నత్థి ఏత్థ పరికమ్మేన వా ఉపచారేన వా సన్తతా. ఆదిసమన్నాహారతో పభుతి అత్తనో సభావేనేవ సన్తో చ పణీతో చాతి అత్థో. కేచి పన అసేచనకోతి అనాసిత్తకో ఓజవన్తో సభావేనేవ మధురోతి వదన్తి. ఏవం అయం **అసేచనకో చ,** అప్పితప్పితక్ఖణే కాయికచేతసికసుఖపటిలాభాయ సంవత్తనతో **సుఖో చ విహారో**తి వేదితబ్బో. **ఉప్పన్నుప్పన్నే**తి అవిక్ఖమ్భితే అవిక్ఖమ్భితే. **పాపకే**తి లామకే. **అకుసలే ధమ్మే**తి అకోసల్లసమ్భూతే ధమ్మే. **ఠానసో అన్తరధాపేతీ**తి ఖణేనేవ అన్తరధాపేతి విక్ఖమ్భేతి. **వూపసమేతీ**తి సుట్ఠు ఉపసమేతి. నిబ్బేధభాగియత్తా వా అనుపుబ్బేన అరియమగ్గవుద్ధిప్పత్తో సముచ్ఛిన్దతి, పటిప్పస్సమ్భేతీతి వుత్తం హోతి.

అయం పనేత్థ సఙ్ఖేపత్థో. భిక్ఖవే, కేన పకారేన కేనాకారేన కేన విధినా భావితో ఆనాపానస్సతిసమాధి కేన పకారేన బహులీకతో సన్తో చేవ...పే.... వూపసమేతీతి.

౨౧౭. ఇదాని తమత్థం విత్థారేన్తో "ఇధ, భిక్ఖవే"తిఆదిమాహ. తత్థ **ఇధ భిక్ఖవే భిక్ఖూ**తి భిక్ఖవే, ఇమస్మిం సాసనే భిక్ఖు. అయఞ్హి ఏత్థ **ఇధ**సద్దో సబ్బప్పకారఆనాపానస్సతిసమాధినిబ్బత్తకస్స పుగ్గలస్స సన్నిస్సయభూతసాసనపరిదీపనో అఞ్ఞసాసనస్స తథాభావపటిసేధనో చ. వుత్తఞ్హేతం – ఇధేవ, భిక్ఖవే, సమణో...పే.... సుఞ్ఞా పరప్పవాదా సమణేభి అఞ్ఞేహీ"తి (మ॰ ని॰ ౧.౧౩౯). తేన వుత్తం "ఇమస్మిం సాసనే భిక్ఖూ"తి.

అరఞ్ఞగతో వా...పే.... సుఞ్ఞాగారగతో వాతి ఇదమస్స ఆనాపానస్సతిసమాధిభావనానురూపసేనాసనపరిగ్గహపరిదీపనం. ఇమస్స హి భిక్ఖునో దీఘరత్తం రూపాదీసు ఆరమ్మణేసు అనువిసటం చిత్తం ఆనాపానస్సతిసమాధిఆరమ్మణం అభిరుహితుం న ఇచ్ఛతి, కూటగోణయుత్తరథో వియ ఉప్పథమేవ ధావతి. తస్మా సేయ్యథాపి నామ గోపో కూటధేనుయా సబ్బం ఖీరం పివిత్వా వడ్ఢితం కూటవచ్ఛం దమేతుకామో ధేనుతో అపనేత్వా ఏకమన్తే మహన్తం థమ్భం నిఖణిత్వా తత్థ యోత్తేన బన్ధేయ్య, అథస్స సో వచ్ఛో ఇతో చితో చ విప్ఫన్దిత్వా పలాయితుం అసక్కోన్తో తమేవ థమ్భం ఉపనిసీదేయ్య వా ఉపనిపజ్జేయ్య వా, ఏవమేవ ఇమినాపి భిక్ఖునా దీఘరత్తం రూపారమ్మణాదిరసపానవడ్ఢితం దుట్ఠచిత్తం దమేతుకామేన రూపాదిఆరమ్మణతో అపనేత్వా అరఞ్ఞం వా...పే.... సుఞ్ఞాగారం వా పవేసేత్వా తత్థ అస్సాసపస్సాసథమ్భే సతియోత్తేన బన్ధితబ్బం. ఏవమస్స తం చిత్తం ఇతో చితో చ విప్ఫన్దిత్వాపి పుబ్బే

ఆచిణ్ణారమ్మణం అలభమానం సతియోత్తం ఛిన్దిత్వా పలాయితుం అసక్కోన్తం తమేవారమ్మణం ఉపచారప్పనావసేన ఉపనిసీదతి చేవ ఉపనిపజ్జతి చ. తేనాహు పోరాణా –

“యథా థమ్భే నిబన్ధేయ్య, వచ్ఛం దమం నరో ఇధ;
బన్ధేయ్యేవం సకం చిత్తం, సతియారమ్మణే దళ్హ”న్తి. (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౧౬౫; దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౩౭౪; మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౦౭);

ఏవమస్సేతం సేనాసనం భావనానురూపం హోతి. తేన వుత్తం “ఇదమస్స ఆనాపానస్సతిసమాధిభావనానురూపసేనాసనపరిగ్గహపరిదీపన”న్తి.

అథ వా యస్మా ఇదం కమ్మట్ఠానప్పభేదే ముద్ధభూతం సబ్బఞ్ఞుబుద్ధపచ్చేకబుద్ధబుద్ధసావకానం విసేసాధిగమదిట్ఠధమ్మసుఖవిహారపదట్ఠానం ఆనాపానస్సతికమ్మట్ఠానం ఇత్థిపురిసహత్థిఅస్సాదిసద్దసమాకులం గామన్తం అపరిచ్చజిత్వా న సుకరం భావేతుం, సద్దకణ్టకత్తా ఝానస్స. అగామకే పన అరఞ్ఞే సుకరం యోగావచరేన ఇదం కమ్మట్ఠానం పరిగ్గహేత్వా ఆనాపానచతుత్థజ్ఝానం నిబ్బత్తేత్వా తదేవ పాదకం కత్వా సఙ్ఖారే సమ్మసిత్వా అగ్గఫలం అరహత్తం సమ్పాపుణితుం. తస్మాస్స అనురూపసేనాసనం దస్సేన్తో భగవా “అరఞ్ఞగతో వా”తిఆదిమాహ.

వత్థువిజ్జాచరియో వియ హి భగవా, సో యథా వత్థువిజ్జాచరియో నగరభూమిం పస్సిత్వా సుట్ఠు ఉపపరిక్ఖిత్వా “ఏత్థ నగరం మాపేథా”తి ఉపదిసతి, సోత్థినా చ నగరే నిట్ఠితే రాజకులతో మహాసక్కారం లభతి, ఏవమేవ యోగావచరస్స అనురూపసేనాసనం ఉపపరిక్ఖిత్వా “ఏత్థ కమ్మట్ఠానం అనుయుఞ్జితబ్బ”న్తి ఉపదిసతి, తతో తత్థ కమ్మట్ఠానం అనుయుత్తేన యోగినా కమేన అరహత్తే పత్తే “సమ్మాసమ్బుద్ధో వత సో భగవా”తి మహన్తం సక్కారం లభతి.

అయం పన భిక్ఖు దీపిసదిసోతి వుచ్చతి. యథా హి మహాదీపిరాజా అరఞ్ఞే తిణగహనం వా వనగహనం వా పబ్బతగహనం వా నిస్సాయ నిలీయిత్వా వనమహింసగోకణ్ణసూకరాదయో మిగే గణ్హాతి, ఏవమేవ అయం అరఞ్ఞాదీసు కమ్మట్ఠానం అనుయుఞ్జన్తో భిక్ఖు యథాక్కమేన సోతాపత్తిసకదాగామిఅనాగామిఅరహత్తమగ్గే చేవ అరియఫలఞ్చ గణ్హాతీతి వేదితబ్బో. తేనాహు పోరాణా –

“యథాపి దీపికో నామ, నిలీయిత్వా గణ్హతీ మిగే;
తథేవాయం బుద్ధపుత్తో, యుత్తయోగో విపస్సకో;
అరఞ్ఞం పవిసిత్వాన, గణ్హాతి ఫలముత్తమ”న్తి. (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౧౬౫; దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౩౭౪; మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౦౭);

తేనస్స పరక్కమజవయోగ్గభూమిం అరఞ్ఞసేనాసనం దస్సేన్తో భగవా “అరఞ్ఞగతో వా”తిఆదిమాహ.

౨౧౮. తత్థ **అరఞ్ఞగతో**తి “అరఞ్ఞన్తి నిక్ఖమిత్వా బహి ఇన్దఖీలా సబ్బమేతం అరఞ్ఞ”న్తి (విభ॰ ౨౨౯) చ, “ఆరఞ్ఞకం నామ సేనాసనం పఞ్చధనుసతికం పచ్ఛిమ”న్తి (పారా॰ ౬౫౪) చ ఏవం వుత్తలక్ఖణేసు అరఞ్ఞేసు యంకిఞ్చి పవివేకసుఖం అరఞ్ఞం

గతో. **రుక్ఖమూలగతో**తి రుక్ఖసమీపం గతో. **సుఞ్ఞాగారగతో**తి సుఞ్ఞం వివిత్తోకాసం గతో. ఏత్థ చ ఠపేత్వా అరఞ్ఞఞ్చ రుక్ఖమూలఞ్చ అవసేససత్తవిధసేనాసనగతోపి సుఞ్ఞాగారగతోతి వత్తుం వట్టతి.

ఏవమస్స ఉతుత్తయానుకూలం ధాతుచరియానుకూలఞ్చ ఆనాపానస్సతిభావనానురూపం సేనాసనం ఉపదిసిత్వా అలీనానుద్ధచ్చపక్ఖికం సన్తం ఇరియాపథం ఉపదిసన్తో **నిసీదతీ**తి ఆహ. అథస్స నిసజ్జాయ దళ్హభావం అస్సాసపస్సాసానం పవత్తనసుఖతం ఆరమ్మణపరిగ్గహూపాయఞ్చ దస్సేన్తో పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వాతిఆదిమాహ. తత్థ **పల్లఙ్క**న్తి సమన్తతో ఊరుబద్ధాసనం. **ఆభుజిత్వా**తి బన్ధిత్వా. **ఉజుం కాయం పణిధాయా**తి ఉపరిమసరీరం ఉజుకం ఠపేత్వా. అట్ఠారసపిట్ఠికణ్టకే కోటియా కోటిం పటిపాదేత్వా. ఏవఞ్హి నిసిన్నస్స చమ్మమంసన్హారూని న పణమన్తి. అథస్స యా తేసం పణమనప్పచ్చయా ఖణే ఖణే వేదనా ఉప్పజ్జేయ్యుం, తా న ఉప్పజ్జన్తి. తాసు అనుప్పజ్జమానాసు చిత్తం ఏకగ్గం హోతి, కమ్మట్ఠానం న పరిపతతి, వుద్ధిం ఫాతిం ఉపగచ్ఛతి. **పరిముఖం సతిం ఉపట్ఠపేత్వా**తి కమ్మట్ఠానాభిముఖం సతిం ఠపయిత్వా. అథ వా **పరీ**తి పరిగ్గహట్ఠో. **ముఖ**న్తి నియ్యానట్ఠో. **సతీ**తి ఉపట్ఠానట్ఠో. తేన వుచ్చతి "పరిముఖం సతి"న్తి ఏవం **పటిసమ్భిదాయం** (పటి॰ మ॰ ౧.౧౬౪) వుత్తనయేనపేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. తత్రాయం సఙ్ఖేపో, పరిగ్గహితనియ్యానం సతిం కత్వాతి.

౨౧౮. **సో సతోవ అస్ససతి సతో పస్ససతీ**తి సో భిక్ఖు ఏవం నిసీదిత్వా ఏవఞ్చ సతిం ఉపట్ఠపేత్వా తం సతిం అవిజహన్తో సతో ఏవ అస్ససతి సతో పస్ససతి, సతోకారీ హోతీతి వుత్తం హోతి. ఇదాని యేహాకారేహి సతోకారీ హోతి, తే దస్సేతుం దీఘం వా అస్ససన్తోతిఆదిమాహ. వుత్తఞ్హేతం **పటిసమ్భిదాయం** "సో సతోవ అస్ససతి సతో పస్ససతీ"తి ఏతస్సేవ **విభఙ్గే** –

> "బాత్తింసాయ ఆకారేహి సతో కారీ హోతి. దీఘం అస్సాసవసేన చిత్తస్స ఏకగ్గతం అవిక్ఖేపం పజానతో సతి ఉపట్ఠితా హోతి. తాయ సతియా తేన ఞాణేన సతో కారీ హోతి. దీఘం పస్సాసవసేన…పే॰… పటినిస్సగ్గానుపస్సీ అస్సాసవసేన. పటినిస్సగ్గానుపస్సీ పస్సాసవసేన చిత్తస్స ఏకగ్గతం అవిక్ఖేపం పజానతో సతి ఉపట్ఠితా హోతి. తాయ సతియా తేన ఞాణేన సతో కారీ హోతీ"తి (పటి॰ మ॰ ౧.౧౬౫).

తత్థ **దీఘం వా అస్ససన్తో**తి దీఘం వా అస్సాసం పవత్తయన్తో. **అస్సాసో**తి బహి నిక్ఖమనవాతో. **పస్సాసో**తి అన్తో పవిసనవాతోతి **వినయట్ఠకథాయం** వుత్తం. **సుత్తన్తట్ఠకథాసు** పన ఉప్పటిపాటియా ఆగతం. తత్థ సబ్బేసమ్పి గబ్భసేయ్యకానం మాతుకుచ్ఛితో నిక్ఖమనకాలే పఠమం అబ్భన్తరవాతో బహి నిక్ఖమతి. పచ్ఛా బాహిరవాతో సుఖుమరజం గహేత్వా అబ్భన్తరం పవిసన్తో తాలుం ఆహచ్చ నిబ్బాయతి. ఏవం తావ అస్సాసపస్సాసా వేదితబ్బా.

యా పన తేసం దీఘరస్సతా, సా అద్ధానవసేన వేదితబ్బా. యథా హి ఓకాసద్ధానం ఫరిత్వా ఠితం ఉదకం వా వాలికా వా "దీఘముదకం దీఘా వాలికా, రస్సముదకం రస్సా వాలికా"తి వుచ్చతి, ఏవం చుణ్ణవిచుణ్ణాపి అస్సాసపస్సాసా హత్థిసరీరే చ అహిసరీరే చ తేసం అత్తభావసఙ్ఖాతం దీఘం అద్ధానం సణికం పూరేత్వా సణికమేవ నిక్ఖమన్తి. తస్మా దీఘాతి వుచ్చన్తి. సునఖససాదీనం అత్తభావసఙ్ఖాతం రస్సం అద్ధానం సీఘం పూరేత్వా సీఘమేవ నిక్ఖమన్తి, తస్మా రస్సాతి వుచ్చన్తి. మనుస్సేసు పన కేచి హత్థిఅహిఆదయో వియ కాలద్ధానవసేన దీఘం అస్ససన్తి చ పస్ససన్తి చ. కేచి సునఖససాదయో వియ రస్సం, తస్మా తేసం కాలవసేన దీఘమద్ధానం నిక్ఖమన్తా చ పవిసన్తా చ తే "దీఘా" ఇత్తరమద్ధానం నిక్ఖమన్తా చ పవిసన్తా చ "రస్సా"తి వేదితబ్బా.

తత్రాయం భిక్ఖు నవహాకారేహి దీఘం అస్ససన్తో పస్ససన్తో చ “దీఘం అస్ససామి, పస్ససామీ”తి పజానాతి. ఏవం పజానతో చస్స ఏకేనాకారేన కాయానుపస్సనాసతిపట్ఠానభావనా సమ్పజ్జతీతి వేదితబ్బా. యథాహ **పటిసమ్భిదాయం** (పటి॰ మ॰ ౧.౧౬౬) –

> “కథం దీఘం అస్ససన్తో దీఘం అస్ససామీతి పజానాతి. దీఘం పస్ససన్తో దీఘం పస్ససామీతి పజానాతి. దీఘం అస్సాసం అద్ధానసఙ్ఖాతే అస్ససతి. దీఘం పస్సాసం అద్ధానసఙ్ఖాతే పస్ససతి. దీఘం అస్సాసపస్సాసం అద్ధానసఙ్ఖాతే అస్ససతిపి పస్ససతిపి. దీఘం అస్సాసపస్సాసం అద్ధానసఙ్ఖాతే అస్ససతోపి పస్ససతోపి ఛన్దో ఉప్పజ్జతి. ఛన్దవసేన తతో సుఖుమతరం దీఘం అస్సాసం అద్ధానసఙ్ఖాతే అస్ససతి. ఛన్దవసేన తతో సుఖుమతరం దీఘం పస్సాసం…పే॰… దీఘం అస్సాసపస్సాసం అద్ధానసఙ్ఖాతే అస్ససతిపి పస్ససతిపి. ఛన్దవసేన తతో సుఖుమతరం దీఘం అస్సాసపస్సాసం అద్ధానసఙ్ఖాతే అస్ససతోపి పస్ససతోపి పామోజ్జం ఉప్పజ్జతి. పామోజ్జవసేన తతో సుఖుమతరం దీఘం అస్సాసం అద్ధానసఙ్ఖాతే అస్ససతి. పామోజ్జవసేన తతో సుఖుమతరం దీఘం పస్సాసం…పే॰… దీఘం అస్సాసపస్సాసం అద్ధానసఙ్ఖాతే అస్ససతిపి పస్ససతిపి. పామోజ్జవసేన తతో సుఖుమతరం దీఘం అస్సాసపస్సాసం అద్ధానసఙ్ఖాతే అస్ససతోపి పస్ససతోపి దీఘం అస్సాసపస్సాసా చిత్తం వివత్తతి, ఉపేక్ఖా సణ్ఠాతి. ఇమేహి నవహి ఆకారేహి దీఘం అస్సాసపస్సాసా కాయో. ఉపట్ఠానం సతి. అనుపస్సనా ఞాణం. కాయో ఉపట్ఠానం, నో సతి. సతి ఉపట్ఠానఞ్చేవ సతి చ. తాయ సతియా తేన ఞాణేన తం కాయం అనుపస్సతి. తేన వుచ్చతి కాయే కాయానుపస్సనాసతిపట్ఠానభావనా”తి.

ఏస నయో రస్సపదేపి. అయం పన విసేసో, యథా ఏత్థ “దీఘం అస్సాసం అద్ధానసఙ్ఖాతే”తి వుత్తం, ఏవమిధ “రస్సం అస్సాసం ఇత్తరసఙ్ఖాతే అస్ససతీ”తి ఆగతం. తస్మా రస్సవసేన యావ “తేన వుచ్చతి కాయే కాయానుపస్సనాసతిపట్ఠానభావనా”తి, తావ యోజేతబ్బం.

ఏవం అయం అద్ధానవసేన ఇత్తరవసేన చ ఇమేహాకారేహి అస్సాసపస్సాసే పజానన్తో దీఘం వా అస్ససన్తో దీఘం అస్ససామీతి పజానాతి…పే॰… రస్సం వా పస్ససన్తో రస్సం పస్ససామీతి పజానాతీతి వేదితబ్బో. ఏవం పజానతో చస్స –

> దీఘో రస్సో చ అస్సాసో,
> పస్సాసోపి చ తాదిసో;
> చత్తారో వణ్ణా వత్తన్తి,
> నాసికగ్గేవ భిక్ఖునోతి. (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౧౬౫);

౨౨౦. సబ్బకాయపటిసంవేదీ అస్ససిస్సామి…పే॰… పస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతీతి సకలస్స అస్సాసకాయస్స ఆదిమజ్ఝపరియోసానం విదితం కరోన్తో పాకటం కరోన్తో అస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతి. సకలస్స పస్సాసకాయస్స ఆదిమజ్ఝపరియోసానం విదితం కరోన్తో పాకటం కరోన్తో పస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతి. ఏవం విదితం కరోన్తో పాకటం కరోన్తో ఞాణసమ్పయుత్తచిత్తేన అస్ససతి చేవ పస్ససతి చ. తస్మా “అస్ససిస్సామి పస్ససిస్సామీ”తి సిక్ఖతీతి వుచ్చతి. ఏకస్స హి భిక్ఖునో చుణ్ణవిచుణ్ణవిసటే అస్సాసకాయే పస్సాసకాయే వా ఆది పాకటో హోతి, న మజ్ఝపరియోసానం. సో ఆదిమేవ

పరిగ్గహేతుం సక్కోతి, మజ్ఝపరియోసానే కిలమతి. ఏకస్స మజ్ఝం పాకటం హోతి, న ఆదిపరియోసానం. ఏకస్స పరియోసానం పాకటం హోతి, న ఆదిమజ్ఝం. సో పరియోసానంయేవ పరిగ్గహేతుం సక్కోతి, ఆదిమజ్ఝే కిలమతి. ఏకస్స సబ్బమ్పి పాకటం హోతి, సో సబ్బమ్పి పరిగ్గహేతుం సక్కోతి, న కత్థచి కిలమతి, తాదిసేన భవితబ్బన్తి దస్సేన్తో ఆహ – "సబ్బకాయపటిసంవేదీ అస్ససిస్సామీతి…పే.… పస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతీ"తి.

తత్థ **సిక్ఖతీ**తి ఏవం ఘటతి వాయమతి. యో వా తథాభూతస్స సంవరో, అయమేత్థ అధిసీలసిక్ఖా. యో తథాభూతస్స సమాధి, అయం అధిచిత్తసిక్ఖా. యా తథాభూతస్స పఞ్ఞా, అయం అధిపఞ్ఞాసిక్ఖాతి ఇమా తిస్సో సిక్ఖాయో తస్మిం ఆరమ్మణే తాయ సతియా తేన మనసికారేన సిక్ఖతి ఆసేవతి భావేతి బహులీకరోతీతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో.

తత్థ యస్మా పురిమనయే కేవలం అస్ససితబ్బం పస్ససితబ్బమేవ, న చ అఞ్ఞం కిఞ్చి కాతబ్బం. ఇతో పట్ఠాయ పన ఞాణుప్పాదనాదీసు యోగో కరణీయో. తస్మా తత్థ అస్ససామీతి పజానాతి పస్ససామీతి పజానాతిచ్చేవ వత్తమానకాలవసేన పాళిం వత్వా ఇతో పట్ఠాయ కత్తబ్బస్స ఞాణుప్పాదనాదినో ఆకారస్స దస్సనత్థం సబ్బకాయపటిసంవేదీ అస్ససిస్సామీతిఆదినా నయేన అనాగతవచనవసేన పాళి ఆరోపితాతి వేదితబ్బా.

పస్సమ్భయం కాయసఙ్ఖారం అస్ససిస్సామీతి…పే.… పస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతీతి ఓళారికం కాయసఙ్ఖారం పస్సమ్భేన్తో పటిప్పస్సమ్భేన్తో నిరోధేన్తో వూపసమేన్తో అస్ససిస్సామి పస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతి. తత్ర ఏవం ఓళారికసుఖుమతా చ పస్సద్ధి చ వేదితబ్బా. ఇమస్స హి భిక్ఖునో పుబ్బే అపరిగ్గహితకాలే కాయో చ చిత్తఞ్చ సదరథా హోన్తి ఓళారికా. కాయచిత్తానం ఓళారికత్తే అవూపసన్తే అస్సాసపస్సాసాపి ఓళారికా హోన్తి, బలవతరా హుత్వా పవత్తన్తి, నాసికా నప్పహోతి, ముఖేన అస్ససన్తోపి పస్ససన్తోపి తిట్ఠతి. యదా పనస్స కాయోపి చిత్తమ్పి పరిగ్గహితా హోన్తి, తదా తే సన్తా హోన్తి వూపసన్తా. తేసు వూపసన్తేసు అస్సాసపస్సాసా సుఖుమా హుత్వా పవత్తన్తి, "అత్థి ను ఖో నత్థీ"తి విచేతబ్బతాకారప్పత్తా హోన్తి.

సేయ్యథాపి పురిసస్స ధావిత్వా, పబ్బతా వా ఓరోహిత్వా, మహాభారం వా సీసతో ఓరోపేత్వా ఠితస్స ఓళారికా అస్సాసపస్సాసా హోన్తి, నాసికా నప్పహోతి, ముఖేన అస్ససన్తోపి పస్ససన్తోపి తిట్ఠతి. యదా పనేస తం పరిస్సమం వినోదేత్వా న్హత్వా చ పివిత్వా చ అల్లసాటకం హదయే కత్వా సీతాయ ఛాయాయ నిపన్నో హోతి, అథస్స తే అస్సాసపస్సాసా సుఖుమా హోన్తి "అత్థి ను ఖో నత్థీ"తి విచేతబ్బతాకారప్పత్తా, ఏవమేవ ఇమస్స భిక్ఖునో పుబ్బే అపరిగ్గహితకాలే కాయో చ…పే.… విచేతబ్బతాకారప్పత్తా హోన్తి. తం కిస్స హేతు? తథా హిస్స పుబ్బే అపరిగ్గహితకాలే "ఓళారికోళారికే కాయసఙ్ఖారే పస్సమ్భేమీ"తి ఆభోగసమన్నాహారమనసికారపచ్చవేక్ఖణా నత్థి, పరిగ్గహితకాలే పన అత్థి. తేనస్స అపరిగ్గహితకాలతో పరిగ్గహితకాలే కాయసఙ్ఖారో సుఖుమో హోతి. తేనాహు పోరాణా –

"సారద్ధే కాయే చిత్తే చ, అధిమత్తం పవత్తతి;
అసారద్ధమ్హి కాయమ్హి, సుఖుమం సమ్పవత్తతీ"తి. (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౧౬౫);

౨౨౧. పరిగ్గహేపి ఓళారికో, పఠమజ్ఝానుపచారే సుఖుమో. తస్మిమ్పి ఓళారికో, పఠమజ్ఝానే సుఖుమో. పఠమజ్ఝానే చ దుతియజ్ఝానుపచారే చ ఓళారికో, దుతియజ్ఝానే సుఖుమో. దుతియజ్ఝానే చ తతియజ్ఝానుపచారే చ ఓళారికో, తతియజ్ఝానే

సుఖుమో. తతియజ్ఝానే చ చతుత్థజ్ఝానుపచారే చ ఓళారికో, చతుత్థజ్ఝానే అతిసుఖుమో అప్పవత్తిమేవ పాపుణాతీతి. ఇదం తావ **దీఘభాణకసంయుత్తభాణకానం** మతం.

మజ్ఝిమభాణకా పన పఠమజ్ఝానే ఓళారికో, దుతియజ్ఝానుపచారే సుఖుమోతి ఏవం హేట్ఠిమహేట్ఠిమజ్ఝానతో ఉపరూపరిజ్ఝానుపచారేపి సుఖుమతరమిచ్ఛన్తి. సబ్బేసఞ్ఞేవ పన మతేన అపరిగ్గహితకాలే పవత్తకాయసఙ్ఖారో పరిగ్గహితకాలే పటిప్పస్సమ్భతి. పరిగ్గహితకాలే పవత్తకాయసఙ్ఖారో పఠమజ్ఝానుపచారే...పే॰... చతుత్థజ్ఝానుపచారే పవత్తకాయసఙ్ఖారో చతుత్థజ్ఝానే పటిప్పస్సమ్భతి. అయం తావ **సమథే** నయో.

విపస్సనాయం పన అపరిగ్గహే పవత్తో కాయసఙ్ఖారో ఓళారికో, మహాభూతపరిగ్గహే సుఖుమో. సోపి ఓళారికో, ఉపాదారూపపరిగ్గహే సుఖుమో. సోపి ఓళారికో, సకలరూపపరిగ్గహే సుఖుమో. సోపి ఓళారికో, అరూపపరిగ్గహే సుఖుమో. సోపి ఓళారికో, రూపారూపపరిగ్గహే సుఖుమో. సోపి ఓళారికో, పచ్చయపరిగ్గహే సుఖుమో. సోపి ఓళారికో, సప్పచ్చయనామరూపపరిగ్గహే సుఖుమో. సోపి ఓళారికో, లక్ఖణారమ్మణికవిపస్సనాయ సుఖుమో. సోపి దుబ్బలవిపస్సనాయ ఓళారికో, బలవవిపస్సనాయ సుఖుమో. తత్థ పుబ్బే వుత్తనయేనేవ పురిమస్స పురిమస్స పచ్ఛిమేన పచ్ఛిమేన పటిప్పస్సద్ధి వేదితబ్బా. ఏవమేత్థ ఓళారికసుఖుమతా చ పస్సద్ధి చ వేదితబ్బా.

పటిసమ్భిదాయం (పటి॰ మ॰ ౧.౧౭౧) పనస్స సద్ధిం చోదనాసోధనాహి ఏవమత్థో వుత్తో –

"కథం పస్సమ్భయం కాయసఙ్ఖారం అస్ససిస్సామి...పే॰... పస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతి? కతమే కాయసఙ్ఖారా? దీఘం అస్సాసపస్సాసా కాయికా ఏతే ధమ్మా కాయపటిబద్ధా కాయసఙ్ఖారా. తే కాయసఙ్ఖారే పస్సమ్భేన్తో నిరోధేన్తో వూపసమేన్తో సిక్ఖతి...పే॰... యథారూపేహి కాయసఙ్ఖారేహి కాయస్స ఆనమనా, వినమనా, సన్నమనా, పణమనా, ఇఞ్జనా, ఫన్దనా, చలనా, కమ్పనా పస్సమ్భయం కాయసఙ్ఖారం అస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతి, పస్సమ్భయం కాయసఙ్ఖారం పస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతి. యథారూపేహి కాయసఙ్ఖారేహి కాయస్స న ఆనమనా, న వినమనా, న సన్నమనా, న పణమనా, అనిఞ్జనా, అఫన్దనా, అచలనా, అకమ్పనా సన్తం సుఖుమం పస్సమ్భయం కాయసఙ్ఖారం అస్ససిస్సామి పస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతి.

"ఇతి కిర పస్సమ్భయం కాయసఙ్ఖారం అస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతి. పస్సమ్భయం కాయసఙ్ఖారం పస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతి. ఏవం సన్తే వాతూపలద్ధియా చ పభావనా న హోతి. అస్సాసపస్సాసానఞ్చ పభావనా న హోతి. ఆనాపానస్సతియా చ పభావనా న హోతి, ఆనాపానస్సతిసమాధిస్స చ పభావనా న హోతి, న చ నం తం సమాపత్తిం పణ్డితా సమాపజ్జన్తిపి వుట్ఠహన్తిపి.

"ఇతి కిర పస్సమ్భయం కాయసఙ్ఖారం అస్ససిస్సామి పస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతి. ఏవం సన్తే వాతూపలద్ధియా చ పభావనా హోతి, అస్సాసపస్సాసానఞ్చ పభావనా హోతి, ఆనాపానస్సతియా చ పభావనా హోతి, ఆనాపానస్సతిసమాధిస్స చ పభావనా హోతి, తఞ్చ నం సమాపత్తిం పణ్డితా సమాపజ్జన్తిపి వుట్ఠహన్తిపి. యథా కథం వియ?

“సేయ్యథాపి కంసే ఆకోటితే పఠమం ఓళారికా సద్దా పవత్తన్తి. ఓళారికానం సద్దానం నిమిత్తం సుగహితత్తా సుమనసికతత్తా సూపధారితత్తా నిరుద్ధేపి ఓళారికే సద్దే అథ పచ్ఛా సుఖుమకా సద్దా పవత్తన్తి. సుఖుమకానం సద్దానం నిమిత్తం సుగ్గహితత్తా సుమనసికతత్తా సూపధారితత్తా నిరుద్ధేపి సుఖుమకే సద్దే అథ పచ్ఛా సుఖుమసద్దనిమిత్తారమ్మణతాపి చిత్తం పవత్తతి, ఏవమేవ పఠమం ఓళారికా అస్సాసపస్సాసా పవత్తన్తి. ఓళారికానం అస్సాసపస్సాసానం నిమిత్తం సుగ్గహితత్తా సుమనసికతత్తా సూపధారితత్తా నిరుద్ధేపి ఓళారికే అస్సాసపస్సాసే అథ పచ్ఛా సుఖుమకా అస్సాసపస్సాసా పవత్తన్తి. సుఖుమకానం అస్సాసపస్సాసానం నిమిత్తం సుగ్గహితత్తా సుమనసికతత్తా సూపధారితత్తా నిరుద్ధేపి సుఖుమకే అస్సాసపస్సాసే అథ పచ్ఛా సుఖుమఅస్సాసపస్సాసనిమిత్తారమ్మణతాపి చిత్తం న విక్ఖేపం గచ్ఛతి.

“ఏవం సన్తే వాతూపలద్ధియా చ పభావనా హోతి, అస్సాసపస్సాసానఞ్చ పభావనా హోతి, ఆనాపానస్సతియా చ పభావనా హోతి, ఆనాపానస్సతిసమాధిస్స చ పభావనా హోతి, తఞ్చ నం సమాపత్తిం పణ్డితా సమాపజ్జన్తిపి వుట్ఠహన్తిపి. పస్సమ్భయం కాయసఙ్ఖారం అస్సాసపస్సాసా కాయో, ఉపట్ఠానం సతి, అనుపస్సనా ఞాణం, కాయో ఉపట్ఠానం, నో సతి, సతి ఉపట్ఠానఞ్చేవ సతి చ, తాయ సతియా తేన ఞాణేన తం కాయం అనుపస్సతి. తేన వుచ్చతి కాయే కాయానుపస్సనా సతిపట్ఠానభావనా”తి.

అయం తావేత్థ కాయానుపస్సనావసేన వుత్తస్స పఠమచతుక్కస్స అనుపుబ్బపదవణ్ణనా.

౨౨౨. యస్మా పనేత్థ ఇదమేవ చతుక్కం ఆదికమ్మికస్స కమ్మట్ఠానవసేన వుత్తం. ఇతరాని పన తీణి చతుక్కాని ఏత్థ పత్తజ్ఝానస్స వేదనాచిత్తధమ్మానుపస్సనావసేన వుత్తాని. తస్మా ఇదం కమ్మట్ఠానం భావేత్వా ఆనాపానచతుత్థజ్ఝానపదట్ఠానాయ విపస్సనాయ సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణితుకామేన ఆదికమ్మికేన కులపుత్తేన పుబ్బే వుత్తనయేనేవ సీలపరిసోధనాదీని సబ్బకిచ్చాని కత్వా వుత్తప్పకారస్స ఆచరియస్స సన్తికే పఞ్చసన్ధికం కమ్మట్ఠానం ఉగ్గహేతబ్బం.

తత్రిమే పఞ్చ సన్ధయో ఉగ్గహో, పరిపుచ్ఛా, ఉపట్ఠానం, అప్పనా, లక్ఖణన్తి. తత్థ **ఉగ్గహో** నామ కమ్మట్ఠానస్స ఉగ్గణ్హనం. **పరిపుచ్ఛా** నామ కమ్మట్ఠానస్స పరిపుచ్ఛనా. **ఉపట్ఠానం** నామ కమ్మట్ఠానస్స ఉపట్ఠానం. **అప్పనా** నామ కమ్మట్ఠానస్స అప్పనా. **లక్ఖణం** నామ కమ్మట్ఠానస్స లక్ఖణం. “ఏవంలక్ఖణమిదం కమ్మట్ఠాన”న్తి కమ్మట్ఠానసభావూపధారణన్తి వుత్తం హోతి.

ఏవం పఞ్చసన్ధికం కమ్మట్ఠానం ఉగ్గణ్హన్తో అత్తనాపి న కిలమతి, ఆచరియమ్పి న విహేసేతి. తస్మా థోకం ఉద్దిసాపేత్వా బహుకాలం సజ్ఝాయిత్వా ఏవం పఞ్చసన్ధికం కమ్మట్ఠానం ఉగ్గహేత్వా ఆచరియస్స సన్తికే వా అఞ్ఞత్ర వా పుబ్బే వుత్తప్పకారే సేనాసనే వసన్తేన ఉపచ్ఛిన్నఖుద్దకపలిబోధేన కతభత్తకిచ్చేన భత్తసమ్మదం పటివినోదేత్వా సుఖనిసిన్నేన రతనత్తయగుణానుస్సరణేన చిత్తం సమ్పహంసేత్వా ఆచరియుగ్గహతో ఏకపదమ్పి అసమ్ముయ్హన్తేన ఇదం ఆనాపానస్సతికమ్మట్ఠానం మనసి కాతబ్బం. తత్రాయం మనసికారవిధి –

౨౨౩.గణనా అనుబన్ధనా, ఫుసనా ఠపనా సల్లక్ఖణా;
వివట్టనా పారిసుద్ధి, తేసఞ్చ పటిపస్సనాతి.

తత్థ **గణనాతి** గణనాయేవ. **అనుబన్ధనాతి** అనువహనా. **ఫుసనాతి** ఫుట్ఠట్ఠానం. **ఠపనాతి** అప్పనా. **సల్లక్ఖణాతి** విపస్సనా. **వివట్టనాతి** మగ్గో. **పారిసుద్ధీతి** ఫలం. **తేసఞ్చ పటిపస్సనాతి** పచ్చవేక్ఖణా.

తత్థ ఇమినా ఆదికమ్మికేన కులపుత్తేన పఠమం గణనాయ ఇదం కమ్మట్ఠానం మనసి కాతబ్బం . గణేన్తేన చ పఞ్చన్నం హేట్ఠా న ఠపేతబ్బం. దసన్నం ఉపరి న నేతబ్బం. అన్తరా ఖణ్డం న దస్సేతబ్బం. పఞ్చన్నం హేట్ఠా ఠపేన్తస్స హి సమ్బాధే ఓకాసే చిత్తుప్పాదో విప్ఫన్దతి సమ్బాధే వజే సన్నిరుద్ధగోగణో వియ. దసన్నమ్పి ఉపరి నేన్తస్స గణననిస్సితకో చిత్తుప్పాదో హోతి. అన్తరా ఖణ్డం దస్సేన్తస్స "సిఖాప్పత్తం ను ఖో మే కమ్మట్ఠానం, నో"తి చిత్తం వికమ్పతి. తస్మా ఏతే దోసే వజ్జేత్వా గణేతబ్బం.

గణేన్తేన చ పఠమం దన్ధగణనాయ **ధఞ్ఞమాపకగణనాయ** గణేతబ్బం. ధఞ్ఞమాపకో హి నాళిం పూరేత్వా "ఏక"న్తి వత్వా ఓకిరతి. పున పూరేన్తో కిఞ్చి కచవరం దిస్వా తం ఛడ్డేన్తో "ఏకం ఏక"న్తి వదతి. ఏస నయో ద్వే ద్వేతిఆదీసు. ఏవమేవ ఇమినాపి అస్సాసపస్సాసేసు యో ఉపట్ఠాతి, తం గహేత్వా "ఏకం ఏక"న్తి ఆదిం కత్వా యావ "దస దసా"తి పవత్తమానం పవత్తమానం ఉపలక్ఖేత్వావ గణేతబ్బం. తస్స ఏవం గణయతో నిక్ఖమన్తా చ పవిసన్తా చ అస్సాసపస్సాసా పాకటా హోన్తి.

అథానేన తం దన్ధగణనం ధఞ్ఞమాపకగణనం పహాయ సీఘగణనాయ **గోపాలకగణనాయ** గణేతబ్బం. ఛేకో హి గోపాలకో సక్ఖరాదయో ఉచ్ఛఙ్గేన గహేత్వా రజ్జుదణ్డహత్థో పాతోవ వజం గన్త్వా గావో పిట్ఠియం పహరిత్వా పలిఘత్థమ్భమత్థకే నిసిన్నో ద్వారప్పత్తం ద్వారప్పత్తంయేవ గావిం ఏకా ద్వేతి సక్ఖరం ఖిపిత్వా గణేతి. తియామరత్తిం సమ్బాధే ఓకాసే దుక్ఖం వుత్థగోగణో నిక్ఖమన్తో నిక్ఖమన్తో అఞ్ఞమఞ్ఞం ఉపనిఘంసన్తో వేగేన వేగేన పుఞ్జపుఞ్జో హుత్వా నిక్ఖమతి. సో వేగేన వేగేన "తీణి చత్తారి పఞ్చ దసా"తి గణేతియేవ, ఏవమిమస్సాపి పురిమనయేన గణయతో అస్సాసపస్సాసా పాకటా హుత్వా సీఘం సీఘం పునప్పునం సఞ్చరన్తి. తతోనేన "పునప్పునం సఞ్చరన్తీ"తి ఞత్వా అన్తో చ బహి చ అగహేత్వా ద్వారప్పత్తం ద్వారప్పత్తంయేవ గహేత్వా "ఏకో ద్వే తీణి చత్తారి పఞ్చ ఛ. ఏకో ద్వే తీణి చత్తారి పఞ్చ ఛ సత్త...పే.... అట్ఠ, నవ, దసా"తి సీఘం సీఘం గణేతబ్బమేవ. గణనపటిబద్ధే హి కమ్మట్ఠానే గణనబలేనేవ చిత్తం ఏకగ్గం హోతి, అరిత్తుపత్థమ్భనవసేన చణ్డసోతే నావాట్ఠపనమివ.

తస్సేవం సీఘం సీఘం గణయతో కమ్మట్ఠానం నిరన్తరం పవత్తం వియ హుత్వా ఉపట్ఠాతి. అథ నిరన్తరం పవత్తతీతి ఞత్వా అన్తో చ బహి చ వాతం అపరిగ్గహేత్వా పురిమనయేనేవ వేగేన వేగేన గణేతబ్బం. అన్తో పవిసనవాతేన హి సద్ధిం చిత్తం పవేసయతో అబ్భన్తరం వాతబ్భాహతం మేదపూరితం వియ హోతి. బహి నిక్ఖమనవాతేన సద్ధిం చిత్తం నీహరతో బహిద్ధా పుథుత్తారమ్మణే చిత్తం విక్ఖిపతి. ఫుట్ఠఫుట్ఠోకాసే పన సతిం ఠపేత్వా భావేన్తస్సేవ భావనా సమ్పజ్జతి. తేన వుత్తం "అన్తో చ బహి చ వాతం అపరిగ్గహేత్వా పురిమనయేనేవ వేగేన వేగేన గణేతబ్బ"న్తి.

కీవచిరం పనేతం గణేతబ్బన్తి? యావ వినా గణనాయ అస్సాసపస్సాసారమ్మణే సతి సన్తిట్ఠతి. బహివిసటవితక్కవిచ్ఛేదం కత్వా అస్సాసపస్సాసారమ్మణే సతిసణ్ఠాపనత్థంయేవ హి గణనాతి.

౨౨౪. ఏవం గణనాయ మనసి కత్వా **అనుబన్ధనాయ** మనసి కాతబ్బం. **అనుబన్ధనా** నామ గణనం పటిసంహరిత్వా సతియా నిరన్తరం అస్సాసపస్సాసానం అనుగమనం. తఞ్చ ఖో న ఆదిమజ్ఝపరియోసానానుగమనవసేన.

బహినిక్ఖమనవాతస్స హి నాభి ఆది, హదయం మజ్ఝం, నాసికగ్గం పరియోసానం. అబ్భన్తరం పవిసనవాతస్స నాసికగ్గం ఆది, హదయం మజ్ఝం నాభి పరియోసానం. తఞ్చస్స అనుగచ్ఛతో విక్ఖేపగతం చిత్తం సారద్ధాయ చేవ హోతి ఇఞ్జనాయ చ. యథాహ –

"అస్సాసాదిమజ్ఝపరియోసానం సతియా అనుగచ్ఛతో అజ్ఝత్తం విక్ఖేపగతేన చిత్తేన కాయోపి చిత్తమ్పి సారద్ధా చ హోన్తి ఇఞ్జితా చ ఫన్దితా చ. పస్సాసాదిమజ్ఝపరియోసానం సతియా అనుగచ్ఛతో బహిద్ధా విక్ఖేపగతేన చిత్తేన కాయోపి చిత్తమ్పి సారద్ధా చ హోన్తి ఇఞ్జితా చ ఫన్దితా చా"తి (పటి॰ మ॰ ౧.౧౫౭).

తస్మా అనుబన్ధనాయ మనసికరోన్తేన ఆదిమజ్ఝపరియోసానవసేన న మనసి కాతబ్బం. అపిచ ఖో **ఫుసనావసేన** చ **ఠపనావసేన** చ మనసి కాతబ్బం. గణనానుబన్ధనావసేన వియ హి ఫుసనాఠపనావసేన విసుం మనసికారో నత్థి. ఫుట్ఠఫుట్ఠట్ఠానేయేవ పన గణేన్తో గణనాయ చ ఫుసనాయ చ మనసి కరోతి. తత్థేవ గణనం పటిసంహరిత్వా తే సతియా అనుబన్ధన్తో, అప్పనావసేన చ చిత్తం ఠపేన్తో అనుబన్ధనాయ చ ఫుసనాయ చ ఠపనాయ చ మనసి కరోతీతి వుచ్చతి. స్వాయమత్థో **అట్ఠకథాసు** వుత్తపఙ్గుళదోవారికూపమాహి **పటిసమ్భిదాయం** వుత్తకకచూపమాయ చ వేదితబ్బో.

౨౨౫. తత్రాయం **పఙ్గుళూపమా** – సేయ్యథాపి పఙ్గుళో దోలాయ కీళతం మాతాపుత్తానం దోలం ఖిపిత్వా తత్థేవ దోలాథమ్భమూలే నిసిన్నో కమేన ఆగచ్ఛన్తస్స చ గచ్ఛన్తస్స చ దోలాఫలకస్స ఉభో కోటియో మజ్ఝఞ్చ పస్సతి, న చ ఉభోకోటిమజ్ఝానం దస్సనత్థం బ్యావటో హోతి, ఏవమేవాయం భిక్ఖు సతివసేన ఉపనిబన్ధనథమ్భమూలే ఠత్వా అస్సాసపస్సాసదోలం ఖిపిత్వా తత్థేవ నిమిత్తే సతియా నిసీదన్తో కమేన ఆగచ్ఛన్తానఞ్చ గచ్ఛన్తానఞ్చ ఫుట్ఠట్ఠానే అస్సాసపస్సాసానం ఆదిమజ్ఝపరియోసానం సతియా అనుగచ్ఛన్తో తత్థ చ చిత్తం ఠపేన్తో పస్సతి, న చ తేసం దస్సనత్థం బ్యావటో హోతి, అయం పఙ్గుళూపమా.

౨౨౬. అయం పన **దోవారికూపమా** – సేయ్యథాపి దోవారికో నగరస్స అన్తో చ బహి చ పురిసే "కో త్వం, కుతో వా ఆగతో, కుహిం వా గచ్ఛసి, కిం వా తే హత్థే"తి న వీమంసతి. న హి తస్స తే భారా, ద్వారప్పత్తం ద్వారప్పత్తంయేవ పన వీమంసతి, ఏవమేవ ఇమస్స భిక్ఖునో అన్తోపవిట్ఠవాతా చ బహినిక్ఖన్తవాతా చ న భారా హోన్తి, ద్వారప్పత్తా ద్వారప్పత్తాయేవ భారాతి అయం దోవారికూపమా.

౨౨౭. **కకచూపమా** పన ఆదితో పట్ఠాయ ఏవం వేదితబ్బా. వుత్తఞ్హేతం –

"నిమిత్తం అస్సాసపస్సాసా, అనారమ్మణమేకచిత్తస్స;
అజానతో చ తయో ధమ్మే, భావనా నుపలబ్భతి.

"నిమిత్తం అస్సాసపస్సాసా, అనారమ్మణమేకచిత్తస్స;
జానతో చ తయో ధమ్మే, భావనా ఉపలబ్భతీ"తి. (పటి॰ మ॰ ౧.౧౫౯);

"కథం ఇమే తయో ధమ్మా ఏకచిత్తస్స ఆరమ్మణా న హోన్తి, న చిమే తయో ధమ్మా అవిదితా హోన్తి, న చ చిత్తం విక్ఖేపం గచ్ఛతి, పధానఞ్చ పఞ్ఞాయతి, పయోగఞ్చ సాధేతి, విసేసమధి గచ్ఛతి? సేయ్యథాపి రుక్ఖో సమే

భూమిభాగే నిక్ఖిత్తో, తమేనం పురిసో కకచేన ఛిన్దేయ్య. రుక్ఖే ఫుట్ఠకకచదన్తానం వసేన పురిసస్స సతి ఉపట్ఠితా హోతి, న ఆగతే వా గతే వా కకచదన్తే మనసి కరోతి, న ఆగతా వా గతా వా కకచదన్తా అవిదితా హోన్తి, పధానఞ్చ పఞ్ఞాయతి, పయోగఞ్చ సాధేతి, విసేసమధిగచ్ఛతి.

"యథా రుక్ఖో సమే భూమిభాగే నిక్ఖిత్తో, ఏవం ఉపనిబన్ధనానిమిత్తం. యథా కకచదన్తా, ఏవం అస్సాసపస్సాసా. యథా రుక్ఖే ఫుట్ఠకకచదన్తానం వసేన పురిసస్స సతి ఉపట్ఠితా హోతి, న ఆగతే వా గతే వా కకచదన్తే మనసి కరోతి, న ఆగతా వా గతా వా కకచదన్తా అవిదితా హోన్తి, పధానఞ్చ పఞ్ఞాయతి, పయోగఞ్చ సాధేతి, విసేసమధిగచ్ఛతి, ఏవమేవ భిక్ఖు నాసికగ్గే వా ముఖనిమిత్తే వా సతిం ఉపట్ఠపేత్వా నిసిన్నో హోతి, న ఆగతే వా గతే వా అస్సాసపస్సాసే మనసి కరోతి, న చ ఆగతా వా గతా వా అస్సాసపస్సాసా అవిదితా హోన్తి, పధానఞ్చ పఞ్ఞాయతి, పయోగఞ్చ సాధేతి, విసేసమధిగచ్ఛతి.

"పధానన్తి కతమం **పధానం**? ఆరద్ధవీరియస్స కాయోపి చిత్తమ్పి కమ్మనియం హోతి, ఇదం పధానం. కతమో **పయోగో**? ఆరద్ధవీరియస్స ఉపక్కిలేసా పహీయన్తి, వితక్కా వూపసమన్తి, అయం పయోగో. కతమో **విసేసో**? ఆరద్ధవీరియస్స సంయోజనా పహీయన్తి, అనుసయా బ్యన్తీ హోన్తి, అయం విసేసో. ఏవం ఇమే తయో ధమ్మా ఏకచిత్తస్స ఆరమ్మణా న హోన్తి, న చిమే తయో ధమ్మా అవిదితా హోన్తి, న చ చిత్తం విక్ఖేపం గచ్ఛతి, పధానఞ్చ పఞ్ఞాయతి, పయోగఞ్చ సాధేతి, విసేసమధిగచ్ఛతి (పటి॰ మ॰ ౧.౧౫౯).

"ఆనాపానస్సతి యస్స, పరిపుణ్ణా సుభావితా;
అనుపుబ్బం పరిచితా, యథా బుద్ధేన దేసితా;
సో ఇమం లోకం పభాసేతి, అబ్భా ముత్తోవ చన్దిమా"తి. (పటి॰ మ॰ ౧.౧౬౦);

అయం కకచూపమా. ఇధ పనస్స ఆగతాగతవసేన అమనసికారమత్తమేవ పయోజనన్తి వేదితబ్బం.

౨౨౮. ఇదం కమ్మట్ఠానం మనసికరోతో కస్సచి న చిరేనేవ నిమిత్తఞ్చ ఉప్పజ్జతి, అవసేసఝానఙ్గపటిమణ్డితా అప్పనాసఙ్ఖాతా ఠపనా చ సమ్పజ్జతి. కస్సచి పన గణనావసేనేవ మనసికారకాలతో పభుతి అనుక్కమతో ఓళారికఅస్సాసపస్సాసనిరోధవసేన కాయదరథే వూపసన్తే కాయోపి చిత్తమ్పి లహుకం హోతి, సరీరం ఆకాసే లఙ్ఘనాకారప్పత్తం వియ హోతి. యథా సారద్ధకాయస్స మఞ్చే వా పీఠే వా నిసీదతో మఞ్చపీఠం ఓనమతి, వికూజతి, పచ్చత్థరణం వలిం గణ్హాతి. అసారద్ధకాయస్స పన నిసీదతో నేవ మఞ్చపీఠం ఓనమతి, న వికూజతి, న పచ్చత్థరణం వలిం గణ్హాతి, తూలపిచుపూరితం వియ మఞ్చపీఠం హోతి. కస్మా? యస్మా అసారద్ధో కాయో లహుకో హోతి. ఏవమేవ గణనావసేన మనసికారకాలతో పభుతి అనుక్కమతో ఓళారికఅస్సాసపస్సాసనిరోధవసేన కాయదరథే వూపసన్తే కాయోపి చిత్తమ్పి లహుకం హోతి, సరీరం ఆకాసే లఙ్ఘనాకారప్పత్తం వియ హోతి.

తస్స ఓళారికే అస్సాసపస్సాసే నిరుద్ధే సుఖుమస్సాసపస్సాసనిమిత్తారమ్మణం చిత్తం పవత్తతి. తస్మిమ్పి నిరుద్ధే అపరాపరం తతో సుఖుమతరం సుఖుమతరం నిమిత్తారమ్మణం పవత్తతియేవ. కథం? యథా పురిసో మహతియా లోహసలాకాయ కంసథాలం ఆకోటేయ్య, ఏకప్పహారేన మహాసద్దో ఉప్పజ్జేయ్య, తస్స ఓళారికసద్దారమ్మణం చిత్తం

పవత్తేయ్య. నిరుద్ధే ఓళారికే సద్దే అథ పచ్ఛా సుఖుమసద్దనిమిత్తారమ్మణం, తస్మిమ్పి నిరుద్ధే అపరాపరం తతో సుఖుమతరం సుఖుమతరం సద్దనిమిత్తారమ్మణం పవత్తతేవ, ఏవన్తి వేదితబ్బం. వుత్తమ్పిచేతం – "సేయ్యథాపి కంసే ఆకోటితే"తి (పటి॰ మ॰ ౧.౧౭౧) విత్థారో.

౨౨౯. యథా హి అఞ్ఞాని కమ్మట్ఠానాని ఉపరూపరి విభూతాని హోన్తి, న తథా ఇదం. ఇదం పన ఉపరూపరి భావేన్తస్స సుఖుమత్తం గచ్ఛతి, ఉపట్ఠానమ్పి న ఉపగచ్ఛతి, ఏవం అనుపట్ఠహన్తే పన తస్మిం తేన భిక్ఖునా ఉట్ఠాయాసనా చమ్మఖణ్డం పప్ఫోటేత్వా న గన్తబ్బం. కిం కాతబ్బం? "ఆచరియం పుచ్ఛిస్సామీ"తి వా, "నట్ఠం దాని మే కమ్మట్ఠాన"న్తి వా న వుట్ఠాతబ్బం. ఇరియాపథం వికోపేత్వా గచ్ఛతో హి కమ్మట్ఠానం నవనవమేవ హోతి. తస్మా యథానిసిన్నేనేవ దేసతో ఆహరితబ్బం.

తత్రాయం ఆహరణూపాయో, తేన హి భిక్ఖునా కమ్మట్ఠానస్స అనుపట్ఠానభావం ఞత్వా ఇతి పటిసఞ్చిక్ఖితబ్బం, ఇమే అస్సాసపస్సాసా నామ కత్థ అత్థి, కత్థ నత్థి. కస్స వా అత్థి, కస్స వా నత్థీతి. అథేవం పటిసఞ్చిక్ఖతా ఇమే అన్తోమాతుకుచ్ఛియం నత్థి, ఉదకే నిముగ్గానం నత్థి, తథా అసఞ్ఞీభూతానం, మతానం, చతుత్థజ్ఝానసమాపన్నానం, రూపారూపభవసమఙ్గీనం, నిరోధసమాపన్నానన్తి ఞత్వా ఏవం అత్తనావ అత్తా పటిచోదేతబ్బో "నను త్వం, పణ్డిత, నేవ మాతుకుచ్ఛిగతో, న ఉదకే నిముగ్గో, న అసఞ్ఞీభూతో, న మతో, న చతుత్థజ్ఝానసమాపన్నో, న రూపారూపభవసమఙ్గీ, న నిరోధసమాపన్నో. అత్థియేవ తే అస్సాసపస్సాసా, మన్దపఞ్ఞతాయ పన పరిగ్గహేతుం న సక్కోసీ"తి. అథానేన పకతిఫుట్ఠవసేన చిత్తం ఠపేత్వా మనసికారో పవత్తేతబ్బో. ఇమే హి దీఘనాసికస్స నాసాపుటం ఘట్టేన్తా పవత్తన్తి. రస్సనాసికస్స ఉత్తరోట్ఠం. తస్మానేన ఇమం నామ ఠానం ఘట్టేన్తీతి నిమిత్తం ఠపేతబ్బం. ఇమమేవ హి అత్థవసం పటిచ్చ వుత్తం భగవతా – "నాహం, భిక్ఖవే, ముట్ఠస్సతిస్స అసమ్పజానస్స ఆనాపానస్సతిభావనం వదామీ"తి (మ॰ ని॰ ౩.౧౪౯; సం॰ ని॰ ౫.౯౯౨).

౨౩౦. కిఞ్చాపి హి యంకిఞ్చి కమ్మట్ఠానం సతస్స సమ్పజానస్సేవ సమ్పజ్జతి. ఇతో అఞ్ఞం పన మనసికరోన్తస్స పాకటం హోతి. ఇదం పన ఆనాపానస్సతికమ్మట్ఠానం గరుకం గరుకభావనం బుద్ధపచ్చేకబుద్ధబుద్ధపుత్తానం మహాపురిసానంయేవ మనసికారభూమిభూతం, న చేవ ఇత్తరం, న చ ఇత్తరసత్తసమాసేవితం. యథా యథా మనసి కరీయతి, తథా తథా సన్తఞ్చేవ హోతి సుఖుమఞ్చ. తస్మా ఏత్థ బలవతీ సతి చ పఞ్ఞా చ ఇచ్ఛితబ్బా.

యథా హి మట్ఠసాటకస్స తున్నకరణకాలే సూచిపి సుఖుమా ఇచ్ఛితబ్బా. సూచిపాసవేధనమ్పి తతో సుఖుమతరం, ఏవమేవ మట్ఠసాటకసదిసస్స ఇమస్స కమ్మట్ఠానస్స భావనాకాలే సూచిపటిభాగా సతిపి, సూచిపాసవేధనపటిభాగా తంసమ్పయుత్తా పఞ్ఞాపి బలవతీ ఇచ్ఛితబ్బా. తాహి చ పన సతిపఞ్ఞాహి సమన్నాగతేన భిక్ఖునా న తే అస్సాసపస్సాసా అఞ్ఞత్ర పకతిఫుట్ఠోకాసా పరియేసితబ్బా.

యథా పన కస్సకో కసిం కసిత్వా బలీబద్దే ముఞ్చిత్వా గోచరముఖే కత్వా ఛాయాయ నిసిన్నో విస్సమేయ్య, అథస్స తే బలీబద్దా వేగేన అటవిం పవిసేయ్యుం. యో హోతి ఛేకో కస్సకో, సో పున తే గహేత్వా యోజేతుకామో న తేసం అనుపదం గన్త్వా అటవిం ఆహిణ్డతి, అథ ఖో రస్మిఞ్చ పతోదఞ్చ గహేత్వా ఉజుకమేవ తేసం నిపాతనతిత్థం గన్త్వా నిసీదతి వా నిపజ్జతి వా, అథ తే గోణే దివసభాగం చరిత్వా నిపాతనతిత్థం ఓతరిత్వా న్హత్వా చ పివిత్వా చ పచ్చుత్తరిత్వా ఠితే దిస్వా రస్మియా

బన్ధిత్వా పతోదేన విజ్ఝన్తో ఆనేత్వా యోజేత్వా పున కమ్మం కరోతి, ఏవమేవ తేన భిక్ఖునా న తే అస్సాసపస్సాసా అఞ్ఞత్ర పకతిఫుట్ఠోకాసా పరియేసితబ్బా. సతిరస్మిం పన పఞ్ఞాపతోదఞ్చ గహేత్వా పకతిఫుట్ఠోకాసే చిత్తం ఠపేత్వా మనసికారో పవత్తేతబ్బో. ఏవఞ్హిస్స మనసికరోతో న చిరస్సేవ తే ఉపట్ఠహన్తి నిపాతనతిత్థే వియ గోణా. తతోనేన సతిరస్మియా బన్ధిత్వా తస్మింయేవ ఠానే యోజేత్వా పఞ్ఞాపతోదేన విజ్ఝన్తేన పునప్పునం కమ్మట్ఠానం అనుయుఞ్జితబ్బం.

౨౩౧. తస్సేవమనుయుఞ్జతో న చిరస్సేవ నిమిత్తం ఉపట్ఠాతి. తం పనేతం న సబ్బేసం ఏకసదిసం హోతి. అపిచ ఖో కస్సచి సుఖసమ్ఫస్సం ఉప్పాదయమానో తూలపిచు వియ కప్పాసపిచు వియ వాతధారా వియ చ ఉపట్ఠాతీతి ఏకచ్చే ఆహు.

అయం పన **అట్ఠకథాసు వినిచ్ఛయో,** ఇదఞ్హి కస్సచి తారకరూపం వియ మణిగుళికా వియ ముత్తాగుళికా వియ చ, కస్సచి ఖరసమ్ఫస్సం హుత్వా కప్పాసట్ఠి వియ దారుసారసూచి వియ చ, కస్సచి దీఘపామఙ్గసుత్తం వియ కుసుమదామం వియ ధూమసిఖా వియ చ, కస్సచి విత్థతం మక్కటకసుత్తం వియ వలాహకపటలం వియ పదుమపుప్ఫం వియ రథచక్కం వియ చన్దమణ్డలం వియ సూరియమణ్డలం వియ చ ఉపట్ఠాతి. తఞ్చ పనేతం యథా సమ్బహులేసు భిక్ఖూసు సుత్తన్తం సజ్ఝాయిత్వా నిసిన్నేసు ఏకేన భిక్ఖునా “తుమ్హాకం కీదిసం హుత్వా ఇదం సుత్తం ఉపట్ఠాతీ”తి వుత్తే ఏకో “మయ్హం మహతీ పబ్బతేయ్యా నదీ వియ హుత్వా ఉపట్ఠాతీ”తి ఆహ. అపరో “మయ్హం ఏకా వనరాజి వియ”. అఞ్ఞో “మయ్హం ఏకో సీతచ్ఛాయో సాఖాసమ్పన్నో ఫలభారభరితరుక్ఖో వియా”తి. తేసం హి తం ఏకమేవ సుత్తం సఞ్ఞానానతాయ నానతో ఉపట్ఠాతి. ఏవం ఏకమేవ కమ్మట్ఠానం సఞ్ఞానానతాయ నానతో ఉపట్ఠాతి. సఞ్ఞజఞ్హి ఏతం సఞ్ఞానిదానం సఞ్ఞాపభవం. తస్మా సఞ్ఞానానతాయ నానతో ఉపట్ఠాతీతి వేదితబ్బం.

ఏత్థ చ అఞ్ఞమేవ అస్సాసారమ్మణం చిత్తం, అఞ్ఞం పస్సాసారమ్మణం, అఞ్ఞం నిమిత్తారమ్మణం. యస్స హి ఇమే తయో ధమ్మా నత్థి, తస్స కమ్మట్ఠానం నేవ అప్పనం, న ఉపచారం పాపుణాతి. యస్స పన ఇమే తయో ధమ్మా అత్థి, తస్సేవ కమ్మట్ఠానం ఉపచారఞ్చ అప్పనఞ్చ పాపుణాతి. వుత్తఞ్హేతం –

“నిమిత్తం అస్సాసపస్సాసా, అనారమ్మణమేకచిత్తస్స;
అజానతో తయో ధమ్మే, భావనా నుపలబ్భతి.

“నిమిత్తం అస్సాసపస్సాసా, అనారమ్మణమేకచిత్తస్స;
జానతోవ తయో ధమ్మే, భావనా ఉపలబ్భతీ”తి. (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౧౬౫);

౨౩౨. ఏవం ఉపట్ఠితే పన నిమిత్తే తేన భిక్ఖునా ఆచరియస్స సన్తికం గన్త్వా ఆరోచేతబ్బం “మయ్హం, భన్తే, ఏవరూపం నామ ఉపట్ఠాతీ”తి. ఆచరియేన పన ఏతం నిమిత్తన్తి వా న వా నిమిత్తన్తి న వత్తబ్బం. “ఏవం హోతి, ఆవుసో”తి వత్వా పునప్పునం మనసి కరోహీతి వత్తబ్బో. నిమిత్తన్తి హి వుత్తే వోసానం ఆపజ్జేయ్య. న నిమిత్తన్తి వుత్తే నిరాసో విసీదేయ్య. తస్మా తదుభయమ్పి అవత్వా మనసికారేయేవ నియోజేతబ్బోతి. ఏవం తావ **దీఘభాణకా**.

మజ్ఝిమభాణకా పనాహు “నిమిత్తమిదం, ఆవుసో, కమ్మట్ఠానం పునప్పునం మనసి కరోహి సప్పురిసాతి వత్తబ్బో”తి. అథానేన నిమిత్తేయేవ చిత్తం ఠపేతబ్బం . ఏవమస్సాయం ఇతో పభుతి ఠపనావసేన భావనా హోతి. వుత్తఞ్హేతం పోరాణేహి –

“నిమిత్తే ఠపయం చిత్తం, నానాకారం విభావయం;

ధీరో అస్సాసపస్సాసే, సకం చిత్తం నిబన్ధతీ”తి. (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౧౬౫);

తస్సేవం నిమిత్తుపట్ఠానతో పభుతి నీవరణాని విక్ఖమ్భితానేవ హోన్తి, కిలేసా సన్నిసిన్నావ. సతి ఉపట్ఠితాయేవ. చిత్తం ఉపచారసమాధినా సమాహితమేవ. అథానేన తం నిమిత్తం నేవ వణ్ణతో మనసి కాతబ్బం, న లక్ఖణతో పచ్చవేక్ఖితబ్బం. అపిచ ఖో ఖత్తియమహేసియా చక్కవత్తిగబ్భో వియ కస్సకేన సాలియవగబ్భో వియ చ ఆవాసాదీని సత్త అసప్పాయాని వజ్జేత్వా తానేవ సత్త సప్పాయాని సేవన్తేన సాధుకం రక్ఖితబ్బం. అథ నం ఏవం రక్ఖిత్వా పునప్పునం మనసికారవసేన వుద్ధిం విరూళ్హిం గమయిత్వా దసవిధం అప్పనాకోసల్లం సమ్పాదేతబ్బం, వీరియసమతా యోజేతబ్బా. తస్సేవం ఘటేన్తస్స పథవీకసిణే వుత్తానుక్కమేనేవ తస్మిం నిమిత్తే చతుక్కపఞ్చకజ్ఝానాని నిబ్బత్తన్తి.

౨౩౩. ఏవం నిబ్బత్తచతుక్కపఞ్చకజ్ఝానో పనేత్థ భిక్ఖు **సల్లక్ఖణావివట్టనా**వసేన కమ్మట్ఠానం వడ్ఢేత్వా **పారిసుద్ధిం** పత్తుకామో తదేవ ఝానం పఞ్చహాకారేహి వసిప్పత్తం పగుణం కత్వా నామరూపం వవత్థపేత్వా విపస్సనం పట్ఠపేతి. కథం? సో హి సమాపత్తితో వుట్ఠాయ అస్సాసపస్సాసానం సముదయో కరజకాయో చ చిత్తఞ్చాతి పస్సతి. యథా హి కమ్మారగగ్గరియా ధమమానాయ భస్తఞ్చ పురిసస్స చ తజ్జం వాయామం పటిచ్చ వాతో సఞ్చరతి, ఏవమేవ కాయఞ్చ చిత్తఞ్చ పటిచ్చ అస్సాసపస్సాసాతి. తతో అస్సాసపస్సాసే చ కాయఞ్చ రూపన్తి చిత్తఞ్చ తంసమ్పయుత్తధమ్మే చ అరూపన్తి వవత్థపేతి. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో. విత్థారతో పన నామరూపవవత్థానం పరతో ఆవిభవిస్సతి.

ఏవం నామరూపం వవత్థపేత్వా తస్స పచ్చయం పరియేసతి. పరియేసన్తో చ నం దిస్వా తీసుపి అద్ధాసు నామరూపస్స పవత్తిం ఆరబ్భ కఙ్ఖం వితరతి. వితిణ్ణకఙ్ఖో కలాపసమ్మసనవసేన తిలక్ఖణం ఆరోపేత్వా ఉదయబ్బయానుపస్సనాయ పుబ్బభాగే ఉప్పన్నే ఓభాసాదయో దస విపస్సనుపక్కిలేసే పహాయ ఉపక్కిలేసవిముత్తం పటిపదాఞాణం మగ్గోతి వవత్థపేత్వా ఉదయం పహాయ భఙ్గానుపస్సనం పత్వా నిరన్తరం భఙ్గానుపస్సనేన వయతో ఉపట్ఠితేసు సబ్బసఙ్ఖారేసు నిబ్బిన్దన్తో విరజ్జన్తో విముచ్చన్తో యథాక్కమేన చత్తారో అరియమగ్గే పాపుణిత్వా అరహత్తఫలే పతిట్ఠాయ ఏకూనవీసతిభేదస్స పచ్చవేక్ఖణాఞాణస్స పరియన్తం పత్తో సదేవకస్స లోకస్స అగ్గదక్ఖిణేయ్యో హోతి.

ఏత్తావతా చస్స గణనం ఆదిం కత్వా విపస్సనాపరియోసానా ఆనాపానస్సతిసమాధిభావనా సమత్తా హోతీతి అయం సబ్బాకారతో పఠమచతుక్కవణ్ణనా.

౨౩౪. ఇతరేసు పన తీసు చతుక్కేసు యస్మా విసుం కమ్మట్ఠానభావనానయో నామ నత్థి. తస్మా అనుపదవణ్ణనానయేనేవ తేసం ఏవం అత్థో వేదితబ్బో.

పీతిపటిసంవేదీతి పీతిం పటిసంవిదితం కరోన్తో పాకటం కరోన్తో అస్ససిస్సామి పస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతి. తత్థ ద్వీహాకారేహి పీతి పటిసంవిదితా హోతి ఆరమ్మణతో చ అసమ్మోహతో చ.

కథం **ఆరమ్మణతో** పీతి పటిసంవిదితా హోతి? సప్పీతికే ద్వే ఝానే సమాపజ్జతి. తస్స సమాపత్తిక్ఖణే ఝానపటిలాభేన ఆరమ్మణతో పీతి పటిసంవిదితా హోతి, ఆరమ్మణస్స పటిసంవిదితత్తా. కథం **అసమ్మోహతో**? సప్పీతికే ద్వే ఝానే

సమాపజ్జిత్వా వుట్ఠాయ ఝానసమ్పయుత్తం పీతిం ఖయతో వయతో సమ్మసతి. తస్స విపస్సనాక్ఖణే లక్ఖణపటివేధేన అసమ్మోహతో పీతి పటిసంవిదితా హోతి. వుత్తఞ్హేతం పటిసమ్భిదాయం (పటి॰ మ॰ ౧.౧౭౨) –

> “దీఘం అస్సాసవసేన చిత్తస్స ఏకగ్గతం అవిక్ఖేపం పజానతో సతి ఉపట్ఠితా హోతి. తాయ సతియా తేన ఞాణేన సా పీతి పటిసంవిదితా హోతి. దీఘం పస్సాసవసేన... రస్సం అస్సాసవసేన... రస్సం పస్సాసవసేన... సబ్బకాయపటిసంవేదీ అస్సాసపస్సాసవసేన... పస్సమ్భయం కాయసఙ్ఖారం అస్సాసపస్సాసవసేన చిత్తస్స ఏకగ్గతం అవిక్ఖేపం పజానతో సతి ఉపట్ఠితా హోతి. తాయ సతియా తేన ఞాణేన సా పీతి పటిసంవిదితా హోతి. ఆవజ్జతో సా పీతి పటిసంవిదితా హోతి. జానతో పస్సతో పచ్చవేక్ఖతో చిత్తం అధిట్ఠహతో సద్ధాయ అధిముచ్చతో వీరియం పగ్గణ్హతో సతిం ఉపట్ఠాపయతో చిత్తం సమాదహతో పఞ్ఞాయ పజానతో అభిఞ్ఞేయ్యం అభిజానతో పరిఞ్ఞేయ్యం పరిజానతో పహాతబ్బం పజహతో భావేతబ్బం భావయతో సచ్ఛికాతబ్బం సచ్ఛికరోతో సా పీతి పటిసంవిదితా హోతి. ఏవం సా పీతి పటిసంవిదితా హోతీ”తి.

ఏతేనేవ నయేన అవసేసపదానిపి అత్థతో వేదితబ్బాని. ఇదమ్పనేత్థ విసేసమత్తం, తిణ్ణం ఝానానం వసేన **సుఖపటిసంవేదితా,** చతున్నమ్పి వసేన **చిత్తసఙ్ఖారపటిసంవేదితా** వేదితబ్బా. **చిత్తసఙ్ఖారో**తి వేదనాదయో ద్వే ఖన్ధా. సుఖపటిసంవేదీపదే చేత్థ విపస్సనాభూమిదస్సనత్థం “సుఖన్తి ద్వే సుఖాని కాయికఞ్చ సుఖం చేతసికఞ్చా”తి పటిసమ్భిదాయం (పటి॰ మ॰ ౧.౧౭౩) వుత్తం. **పస్సమ్భయం చిత్తసఙ్ఖార**న్తి ఓళారికం ఓళారికం చిత్తసఙ్ఖారం పస్సమ్భేన్తో, నిరోధేన్తోతి అత్థో. సో విత్థారతో కాయసఙ్ఖారే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో.

అపిచేత్థ పీతిపదే పీతిసీసేన వేదనా వుత్తా. సుఖపదే సరూపేనేవ వేదనా. ద్వీసు చిత్తసఙ్ఖారపదేసు “సఞ్ఞా చ వేదనా చ చేతసికా ఏతే ధమ్మా చిత్తపటిబద్ధా చిత్తసఙ్ఖారా”తి (పటి॰ మ॰ ౧.౧౭౪; మ॰ ని॰ ౧.౪౬౩) వచనతో సఞ్ఞాసమ్పయుత్తా వేదనాతి ఏవం **వేదనానుపస్సనానయేన** ఇదం చతుక్కం భాసితన్తి వేదితబ్బం.

౨౩౨. తతియచతుక్కేపి చతున్నం ఝానానం వసేన **చిత్తపటిసంవేదితా** వేదితబ్బా. **అభిప్పమోదయం చిత్త**న్తి చిత్తం మోదేన్తో పమోదేన్తో హాసేన్తో పహాసేన్తో అస్ససిస్సామి పస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతి. తత్థ ద్వీహాకారేహి అభిప్పమోదో హోతి సమాధివసేన చ విపస్సనావసేన చ.

కథం **సమాధివసేన**? సప్పీతికే ద్వే ఝానే సమాపజ్జతి. సో సమాపత్తిక్ఖణే సమ్పయుత్తపీతియా చిత్తం ఆమోదేతి పమోదేతి. కథం **విపస్సనావసేన**? సప్పీతికే ద్వే ఝానే సమాపజ్జిత్వా వుట్ఠాయ ఝానసమ్పయుత్తపీతిం ఖయతో వయతో సమ్మసతి. ఏవం విపస్సనాక్ఖణే ఝానసమ్పయుత్తం పీతిం ఆరమ్మణం కత్వా చిత్తం ఆమోదేతి పమోదేతి. ఏవం పటిపన్నో “అభిప్పమోదయం చిత్తం అస్ససిస్సామి పస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతీ”తి వుచ్చతి.

సమాదహం చిత్తన్తి పఠమజ్ఝానాదివసేన ఆరమ్మణే చిత్తం సమం ఆదహన్తో సమం ఠపేన్తో. తాని వా పన ఝానాని సమాపజ్జిత్వా వుట్ఠాయ ఝానసమ్పయుత్తం చిత్తం ఖయతో వయతో సమ్పస్సతో విపస్సనాక్ఖణే లక్ఖణపటివేధేన ఉప్పజ్జతి ఖణికచిత్తేకగ్గతా. ఏవం ఉప్పన్నాయ ఖణికచిత్తేకగ్గతాయ వసేనపి ఆరమ్మణే చిత్తం సమం ఆదహన్తో సమం ఠపేన్తో “సమాదహం చిత్తం అస్ససిస్సామి పస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతీ”తి వుచ్చతి.

విమోచయం చిత్తన్తి పఠమజ్ఝానేన నీవరణేహి చిత్తం మోచేన్తో విమోచేన్తో, దుతియేన వితక్కవిచారేహి, తతియేన పీతియా, చతుత్థేన సుఖదుక్ఖేహి చిత్తం మోచేన్తో విమోచేన్తో. తాని వా పన ఝానాని సమాపజ్జిత్వా వుట్ఠాయ ఝానసమ్పయుత్తం చిత్తం ఖయతో వయతో సమ్మసతి. సో విపస్సనాక్ఖణే అనిచ్చానుపస్సనాయ నిచ్చసఞ్ఞాతో చిత్తం మోచేన్తో, దుక్ఖానుపస్సనాయ సుఖసఞ్ఞాతో, అనత్తానుపస్సనాయ అత్తసఞ్ఞాతో, నిబ్బిదానుపస్సనాయ నన్దితో, విరాగానుపస్సనాయ రాగతో, నిరోధానుపస్సనాయ సముదయతో, పటినిస్సగ్గానుపస్సనాయ ఆదానతో చిత్తం మోచేన్తో అస్ససతి చేవ పస్ససతి చ. తేన వుచ్చతి "విమోచయం చిత్తం అస్ససిస్సామి పస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతీ"తి. ఏవం **చిత్తానుపస్సనావసేన** ఇదం చతుక్కం భాసితన్తి వేదితబ్బం.

౨౩౬. చతుత్థచతుక్కే పన **అనిచ్చానుపస్సీ**తి ఏత్థ తావ అనిచ్చం వేదితబ్బం. అనిచ్చతా వేదితబ్బా. అనిచ్చానుపస్సనా వేదితబ్బా. అనిచ్చానుపస్సీ వేదితబ్బో.

తత్థ **అనిచ్చ**న్తి పఞ్చక్ఖన్ధా. కస్మా? ఉప్పాదవయఞ్ఞథత్తభావా. **అనిచ్చతా**తి తేసంయేవ ఉప్పాదవయఞ్ఞథత్తం, హుత్వా అభావో వా, నిబ్బత్తానం తేనేవాకారేన అట్ఠత్వా ఖణభఙ్గేన భేదోతి అత్థో. **అనిచ్చానుపస్సనా**తి తస్సా అనిచ్చతాయ వసేన రూపాదీసు అనిచ్చన్తి అనుపస్సనా. **అనిచ్చానుపస్సీ**తి తాయ అనుపస్సనాయ సమన్నాగతో. తస్మా ఏవంభూతో అస్ససన్తో పస్ససన్తో చ ఇధ "అనిచ్చానుపస్సీ అస్ససిస్సామి పస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతీ"తి వేదితబ్బో.

విరాగానుపస్సీతి ఏత్థ పన ద్వే విరాగా ఖయవిరాగో చ అచ్చన్తవిరాగో చ. తత్థ **ఖయవిరాగో**తి సఙ్ఖారానం ఖణభఙ్గో. **అచ్చన్తవిరాగో**తి నిబ్బానం. **విరాగానుపస్సనా**తి తదుభయదస్సనవసేన పవత్తా విపస్సనా చ మగ్గో చ. తాయ దువిధాయపి అనుపస్సనాయ సమన్నాగతో హుత్వా అస్ససన్తో పస్ససన్తో చ "విరాగానుపస్సీ అస్ససిస్సామి పస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతీ"తి వేదితబ్బో. **నిరోధానుపస్సీ**పదేపి ఏసేవ నయో.

పటినిస్సగ్గానుపస్సీతి ఏత్థాపి ద్వే పటినిస్సగ్గా పరిచ్చాగపటినిస్సగ్గో చ పక్ఖన్దనపటినిస్సగ్గో చ. పటినిస్సగ్గోయేవ అనుపస్సనా పటినిస్సగ్గానుపస్సనా. విపస్సనామగ్గానం ఏతమధివచనం.

విపస్సనా హి తదఙ్గవసేన సద్ధిం ఖన్ధాభిసఙ్ఖారేహి కిలేసే పరిచ్చజతి, సఙ్ఖతదోసదస్సనేన చ తబ్బిపరీతే నిబ్బానే తన్నిన్నతాయ పక్ఖన్దతీతి **పరిచ్చాగపటినిస్సగ్గో** చేవ **పక్ఖన్దనపటినిస్సగ్గో**తి చ వుచ్చతి. **మగ్గో** సముచ్ఛేదవసేన సద్ధిం ఖన్ధాభిసఙ్ఖారేహి కిలేసే పరిచ్చజతి, ఆరమ్మణకరణేన చ నిబ్బానే పక్ఖన్దతీతి **పరిచ్చాగపటినిస్సగ్గో** చేవ **పక్ఖన్దనపటినిస్సగ్గో**తి చ వుచ్చతి. ఉభయమ్పి పన పురిమపురిమఞాణానం అనుఅనుపస్సనతో **అనుపస్సనా**తి వుచ్చతి. తాయ దువిధాయపి పటినిస్సగ్గానుపస్సనాయ సమన్నాగతో హుత్వా అస్ససన్తో పస్ససన్తో చ "పటినిస్సగ్గానుపస్సీ అస్ససిస్సామి పస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతీ"తి వేదితబ్బో.

ఇదం చతుత్థచతుక్కం సుద్ధవిపస్సనావసేనేవ వుత్తం. పురిమాని పన తీణి సమథవిపస్సనావసేన. ఏవం చతున్నం చతుక్కానం వసేన సోళసవత్థుకాయ ఆనాపానస్సతియా భావనా వేదితబ్బా. ఏవం సోళసవత్థువసేన చ పన అయం ఆనాపానస్సతి మహప్ఫలా హోతి మహానిసంసా.

၂၁၉. తత్రస్స "అయమ్పి ఖో, భిక్ఖవే, ఆనాపానస్సతిసమాధి భావితో బహులీకతో సన్తో చేవ పణీతో చా"తిఆదివచనతో సన్తభావాదివసేనాపి మహానిసంసతా వేదితబ్బా, వితక్కుపచ్ఛేదసమత్థతాయపి. అయఞ్హి సన్తపణీతఅసేచనకసుఖవిహారత్తా సమాధిఅన్తరాయకరానం వితక్కానం వసేన ఇతో చితో చ చిత్తస్స విధావనం విచ్ఛిన్దిత్వా ఆనాపానారమ్మణాభిముఖమేవ చిత్తం కరోతి. తేనేవ వుత్తం "ఆనాపానస్సతి భావేతబ్బా వితక్కుపచ్ఛేదాయా"తి (అం. ని. ၆.၁).

విజ్జావిముత్తిపారిపూరియా మూలభావేనాపి చస్సా మహానిసంసతా వేదితబ్బా. వుత్తఞ్హేతం భగవతా – "ఆనాపానస్సతి, భిక్ఖవే, భావితా బహులీకతా చత్తారో సతిపట్ఠానే పరిపూరేతి, చత్తారో సతిపట్ఠానా భావితా బహులీకతా సత్త బోజ్ఝఙ్గే పరిపూరేన్తి, సత్త బోజ్ఝఙ్గా భావితా బహులీకతా విజ్జావిముత్తిం పరిపూరేన్తీ"తి (మ. ని. ૩.၁၄၇).

అపిచ చరిమకానం అస్సాసపస్సాసానం విదితభావకరణతోపిస్సా మహానిసంసతా వేదితబ్బా. వుత్తఞ్హేతం భగవతా – "ఏవం భావితాయ ఖో, రాహుల, ఆనాపానస్సతియా ఏవం బహులీకతాయ యేపి తే చరిమకా అస్సాసపస్సాసా, తేపి విదితావ నిరుజ్ఝన్తి, నో అవిదితా"తి (మ. ని. ၂.၁၂၁).

၂၁၀. తత్థ నిరోధవసేన తయో చరిమకా భవచరిమకా, ఝానచరిమకా, చుతిచరిమకాతి. భవేసు హి కామభవే అస్సాసపస్సాసా పవత్తన్తి, రూపారూపభవేసు నప్పవత్తన్తి, తస్మా తే **భవచరిమకా**. ఝానేసు పురిమే ఝానత్తయే పవత్తన్తి, చతుత్థే నప్పవత్తన్తి, తస్మా తే **ఝానచరిమకా**. యే పన చుతిచిత్తస్స పురతో సోళసమేన చిత్తేన సద్ధిం ఉప్పజ్జిత్వా చుతిచిత్తేన సహ నిరుజ్ఝన్తి, ఇమే **చుతిచరిమకా** నామ. ఇమే ఇధ "చరిమకా"తి అధిప్పేతా.

ఇమం కిర కమ్మట్ఠానం అనుయుత్తస్స భిక్ఖునో ఆనాపానారమ్మణస్స సుట్ఠు పరిగ్గహితత్తా చుతిచిత్తస్స పురతో సోళసమస్స చిత్తస్స ఉప్పాదక్ఖణే ఉప్పాదం ఆవజ్జయతో ఉప్పాదోపి నేసం పాకటో హోతి. ఠితిం ఆవజ్జయతో ఠితిపి నేసం పాకటా హోతి. భఙ్గం ఆవజ్జయతో చ భఙ్గో నేసం పాకటో హోతి.

ఇతో అఞ్ఞం కమ్మట్ఠానం భావేత్వా అరహత్తం పత్తస్స భిక్ఖునో హి ఆయుఅన్తరం పరిచ్ఛిన్నం వా హోతి అపరిచ్ఛిన్నం వా. ఇదం పన సోళసవత్థుకం ఆనాపానస్సతిం భావేత్వా అరహత్తం పత్తస్స ఆయుఅన్తరం పరిచ్ఛిన్నమేవ హోతి. సో "ఏత్తకం దాని మే ఆయుసఙ్ఖారా పవత్తిస్సన్తి, న ఇతో పర"న్తి ఞత్వా అత్తనో ధమ్మతాయ ఏవ సరీరపటిజగ్గననివాసనపారుపనాదీని సబ్బకిచ్చాని కత్వా అక్ఖీని నిమీలేతి కోటపబ్బతవిహారవాసీతిస్సత్థేరో వియ మహాకరఞ్జియవిహారవాసీమహాతిస్సత్థేరో వియ దేవపుత్తమహారట్ఠే పిణ్డపాతికతిస్సత్థేరో వియ చిత్తలపబ్బతవిహారవాసినో ద్వే భాతియత్థేరా వియ చ.

తత్రిదం ఏకవత్థుపరిదీపనం. ద్వేభాతియత్థేరానం కిరేకో పుణ్ణముపోసథదివసే పాతిమోక్ఖం ఓసారేత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో అత్తనో వసనట్ఠానం గన్త్వా చఙ్కమే ఠితో చన్దాలోకం ఓలోకేత్వా అత్తనో ఆయుసఙ్ఖారే ఉపధారేత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘమాహ – "తుమ్హేహి కథం పరినిబ్బాయన్తా భిక్ఖూ దిట్ఠపుబ్బా"తి. తత్ర కేచి ఆహంసు "అమ్హేహి ఆసనే నిసిన్నకావ పరినిబ్బాయన్తా దిట్ఠపుబ్బా"తి. కేచి "అమ్హేహి ఆకాసే పల్లఙ్కమాభుజిత్వా నిసిన్నకా"తి. థేరో ఆహ – "అహం దాని వో చఙ్కమన్తమేవ పరినిబ్బాయమానం దస్సేస్సామీ"తి తతో చఙ్కమే లేఖం కత్వా "అహం ఇతో చఙ్కమకోటితో పరకోటిం గన్త్వా నివత్తమానో

ఇమం లేఖం పత్వావ పరినిబ్బాయిస్సామీ”తి వత్వా చఙ్కమం ఓరుయ్హ పరభాగం గన్త్వా నివత్తమానో ఏకేన పాదేన లేఖం అక్కన్తక్ఖణేయేవ పరినిబ్బాయి.

తస్మా హవే అప్పమత్తో, అనుయుఞ్జేథ పణ్డితో;
ఏవం అనేకానిసంసం, ఆనాపానస్సతిం సదాతి.

ఇదం ఆనాపానస్సతియం విత్థారకథాముఖం.

ఉపసమానుస్సతికథా

౨౩౯. ఆనాపానస్సతియా అనన్తరం ఉద్దిట్ఠం పన ఉపసమానుస్సతిం భావేతుకామేన రహోగతేన పటిసల్లీనేన – “యావతా, భిక్ఖవే, ధమ్మా సఙ్ఖతా వా అసఙ్ఖతా వా విరాగో తేసం ధమ్మానం అగ్గమక్ఖాయతి, యదిదం మదనిమ్మదనో పిపాసవినయో ఆలయసముగ్ఘాతో వట్టుపచ్ఛేదో తణ్హక్ఖయో విరాగో నిరోధో నిబ్బాన”న్తి (అ. ని. ౪.౩౪; ఇతివు. ౯౦) ఏవం సబ్బదుక్ఖూపసమసఙ్ఖాతస్స నిబ్బానస్స గుణా అనుస్సరితబ్బా.

తత్థ **యావతాతి** యత్తకా. **ధమ్మాతి** సభావా. **సఙ్ఖతా వా అసఙ్ఖతా వాతి** సఙ్గమ్మ సమాగమ్మ పచ్చయేహి కతా వా అకతా వా. **విరాగో తేసం ధమ్మానం అగ్గమక్ఖాయతీతి** తేసం సఙ్ఖతాసఙ్ఖతధమ్మానం విరాగో అగ్గమక్ఖాయతి సేట్ఠో ఉత్తమోతి వుచ్చతి. తత్థ **విరాగోతి** న రాగాభావమత్తమేవ, అథ ఖో **యదిదం మదనిమ్మదనో…పే… నిబ్బానన్తి** యో సో మదనిమ్మదనోతిఆదీని నామాని అసఙ్ఖతధమ్మో లభతి, సో విరాగోతి పచ్చేతబ్బో. సో హి యస్మా తమాగమ్మ సబ్బేపి మానమదపురిసమదాదయో మదా నిమ్మదా అమదా హోన్తి వినస్సన్తి, తస్మా **మదనిమ్మదనోతి** వుచ్చతి. యస్మా చ తమాగమ్మ సబ్బాపి కామపిపాసా వినయం అబ్భత్థం యాతి, తస్మా **పిపాసవినయోతి** వుచ్చతి. యస్మా పన తమాగమ్మ పఞ్చకామగుణాలయా సముగ్ఘాతం గచ్ఛన్తి, తస్మా **ఆలయసముగ్ఘాతోతి** వుచ్చతి. యస్మా చ తమాగమ్మ తేభూమకం వట్టం ఉపచ్ఛిజ్జతి, తస్మా **వట్టుపచ్ఛేదోతి** వుచ్చతి. యస్మా పన తమాగమ్మ సబ్బసో తణ్హా ఖయం గచ్ఛతి విరజ్జతి నిరుజ్ఝతి చ, తస్మా **తణ్హక్ఖయో విరాగో నిరోధోతి** వుచ్చతి. యస్మా పనేస చతస్సో యోనియో పఞ్చ గతియో సత్త విఞ్ఞాణట్ఠితియో నవ చ సత్తావాసే అపరాపరభావాయ విననతో ఆబన్ధనతో సంసిబ్బనతో **వానన్తి** లద్ధవోహారాయ తణ్హాయ నిక్ఖన్తో నిస్సటో విసంయుత్తో, తస్మా **నిబ్బానన్తి** వుచ్చతీతి.

ఏవమేతేసం మదనిమ్మదనతాదీనం గుణానం వసేన నిబ్బానసఙ్ఖాతో ఉపసమో అనుస్సరితబ్బో. యే వా పనఞ్ఞేపి భగవతా – “అసఙ్ఖతఞ్చ వో, భిక్ఖవే, దేసేస్సామి… సచ్చఞ్చ… పారఞ్చ… సుదుద్దసఞ్చ… అజరఞ్చ… ధువఞ్చ… నిప్పపఞ్చఞ్చ… అమతఞ్చ… సివఞ్చ… ఖేమఞ్చ… అబ్భుతఞ్చ… అనీతికఞ్చ… అబ్యాబజ్ఝఞ్చ… విసుద్ధిఞ్చ… దీపఞ్చ… తాణఞ్చ … లేణఞ్చ వో, భిక్ఖవే, దేసేస్సామీ”తిఆదీసు (సం. ని. ౪.౩౬౬) సుత్తేసు ఉపసమగుణా వుత్తా, తేసమ్పి వసేన అనుస్సరితబ్బోయేవ.

తస్సేవం మదనిమ్మదనతాదిగుణవసేన ఉపసమం అనుస్సరతో నేవ తస్మిం సమయే రాగపరియుట్ఠితం చిత్తం హోతి, న దోస… న మోహపరియుట్ఠితం చిత్తం హోతి. ఉజుగతమేవస్స తస్మిం సమయే చిత్తం హోతి **ఉపసమం** ఆరబ్భాతి బుద్ధానుస్సతిఆదీసు వుత్తనయేనేవ విక్ఖమ్భితనీవరణస్స ఏకక్ఖణే ఝానఙ్గాని ఉప్పజ్జన్తి. ఉపసమగుణానం పన

గమ్భీరతాయ నానప్పకారగుణానుస్సరణాధిముత్తతాయ వా అప్పనం అప్పత్వా ఉపచారప్పత్తమేవ ఝానం హోతి . తదేతముపసమగుణానుస్సరణవసేన ఉపసమానుస్సతిచ్చేవ సఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి.

ఛ అనుస్సతియో వియ చ అయమ్పి అరియసావకస్సేవ ఇజ్ఝతి, ఏవం సన్తేపి ఉపసమగరుకేన పుథుజ్జనేనాపి మనసి కాతబ్బా. సుతవసేనాపి హి ఉపసమే చిత్తం పసీదతి. ఇమఞ్చ పన ఉపసమానుస్సతిం అనుయుత్తో భిక్ఖు సుఖం సుపతి, సుఖం పటిబుజ్ఝతి, సన్తిన్ద్రియో హోతి సన్తమానసో హిరోత్తప్పసమన్నాగతో పాసాదికో పణీతాధిముత్తికో సబ్రహ్మచారీనం గరు చ భావనీయో చ. ఉత్తరి అప్పటివిజ్ఝన్తో పన సుగతిపరాయనో హోతి.

తస్మా హవే అప్పమత్తో, భావయేథ విచక్ఖణో;
ఏవం అనేకానిసంసం, అరియే ఉపసమే సతిన్తి.

ఇదం ఉపసమానుస్సతియం విత్థారకథాముఖం.

ఇతి సాధుజనపామోజ్జత్థాయ కతే విసుద్ధిమగ్గే

సమాధిభావనాధికారే

అనుస్సతికమ్మట్ఠాననిద్దేసో నామ

అట్ఠమో పరిచ్ఛేదో.

౯. బ్రహ్మవిహారనిద్దేసో

మేత్తాభావనాకథా

౨౪౦. అనుస్సతికమ్మట్ఠానానన్తరం ఉద్దిట్ఠేసు పన మేత్తా, కరుణా, ముదితా, ఉపేక్ఖాతి ఇమేసు చతూసు బ్రహ్మవిహారేసు మేత్తం భావేతుకామేన తావ ఆదికమ్మికేన యోగావచరేన ఉపచ్ఛిన్నపలిబోధేన గహితకమ్మట్ఠానేన భత్తకిచ్చం కత్వా భత్తసమ్మదం పటివినోదేత్వా వివిత్తే పదేసే సుపఞ్ఞత్తే ఆసనే సుఖనిసిన్నేన ఆదితో తావ దోసే ఆదీనవో, ఖన్తియఞ్చ ఆనిసంసో పచ్చవేక్ఖితబ్బో.

కస్మా? ఇమాయ హి భావనాయ దోసో పహాతబ్బో, ఖన్తి అధిగన్తబ్బా. న చ సక్కా కిఞ్చి అదిట్ఠాదీనవం పహాతుం, అవిదితానిసంసం వా అధిగన్తుం. తస్మా "దుట్ఠో ఖో, ఆవుసో, దోసేన అభిభూతో పరియాదిణ్ణచిత్తో పాణమ్పి హనతీ"తిఆదీనం (అ॰ ని॰ ౩.౫౫) వసేన దోసే ఆదీనవో దట్ఠబ్బో.

"ఖన్తీ పరమం తపో తితిక్ఖా, నిబ్బానం పరమం వదన్తి బుద్ధా"; (దీ॰ ని॰ ౨.౯౦; ధ॰ ప॰ ౧౮౪);

"ఖన్తిబలం బలానీకం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం". (ధ॰ ప॰ ౩౯౯; సు॰ ని॰ ౬౨౮);

"ఖన్త్యా భియ్యో న విజ్జతీ"తిఆదీనం (సం॰ ని॰ ౧.౨౫౦) వసేన ఖన్తియం ఆనిసంసో వేదితబ్బో.

అథేవం దిట్ఠాదీనవతో దోసతో చిత్తం వివేచనత్థాయ, విదితానిసంసాయ చ ఖన్తియా సంయోజనత్థాయ మేత్తాభావనా ఆరభితబ్బా. ఆరభన్తేన చ ఆదితోవ పుగ్గలభేదో జానితబ్బో "ఇమేసు పుగ్గలేసు మేత్తా పఠమం న భావేతబ్బా, ఇమేసు నేవ భావేతబ్బా"తి.

అయఞ్హి మేత్తా అప్పియపుగ్గలే, అతిప్పియసహాయకే, మజ్ఝత్తే, వేరీపుగ్గలేతి ఇమేసు చతూసు పఠమం న భావేతబ్బా. లిఙ్గవిసభాగే ఓధిసో న భావేతబ్బా. కాలకతే న భావేతబ్బావ. కింకారణా అప్పియాదీసు పఠమం న భావేతబ్బా? అప్పియం హి పియట్ఠానే ఠపేన్తో కిలమతి. అతిప్పియసహాయకం మజ్ఝత్తట్ఠానే ఠపేన్తో కిలమతి, అప్పమత్తకేపి చస్స దుక్ఖే ఉప్పన్నే ఆరోదనాకారప్పత్తో వియ హోతి. మజ్ఝత్తం గరుట్ఠానే చ పియట్ఠానే చ ఠపేన్తో కిలమతి. వేరిమనుస్సరతో కోధో ఉప్పజ్జతి, తస్మా అప్పియాదీసు పఠమం న భావేతబ్బా.

లిఙ్గవిసభాగే పన తమేవ ఆరబ్భ ఓధిసో భావేన్తస్స రాగో ఉప్పజ్జతి. అఞ్ఞతరో కిర అమచ్చపుత్తో కులూపకత్థేరం పుచ్ఛి "భన్తే, కస్స మేత్తా భావేతబ్బా"తి? థేరో "పియపుగ్గలే"తి ఆహ. తస్స అత్తనో భరియా పియా హోతి. సో తస్సా మేత్తం భావేన్తో సబ్బరత్తిం భిత్తియుద్ధమకాసి. తస్మా లిఙ్గవిసభాగే ఓధిసో న భావేతబ్బా.

కాలకతే పన భావేన్తో నేవ అప్పనం, న ఉపచారం పాపుణాతి. అఞ్ఞతరో కిర దహరభిక్ఖు ఆచరియం ఆరబ్భ మేత్తం ఆరభి. తస్స మేత్తా నప్పవత్తతి. సో మహాథేరస్స సన్తికం గన్త్వా "భన్తే, పగుణావ మే మేత్తాఝానసమాపత్తి, న చ నం

సమాపజ్జితుం సక్కోమి, కిం ను ఖో కారణ”న్తి ఆహ. థేరో “నిమిత్తం, ఆవుసో, గవేసాహీ”తి ఆహ. సో గవేసన్తో ఆచరియస్స మతభావం ఞత్వా అఞ్ఞం ఆరబ్భ మేత్తాయన్తో సమాపత్తిం అప్పేసి. తస్మా కాలకతే న భావేతబ్బావ.

౨౪౧. సబ్బపఠమం పన “అహం సుఖితో హోమి నిద్దుక్ఖో”తి వా, “అవేరో అబ్యాపజ్జో అనీఘో సుఖీ అత్తానం పరిహరామీ”తి వా ఏవం పునప్పునం అత్తనియేవ భావేతబ్బా.

ఏవం సన్తే యం విభఙ్గే (విభ॰ ౬౪౩) వుత్తం –

“కథఞ్చ భిక్ఖు మేత్తాసహగతేన చేతసా ఏకం దిసం ఫరిత్వా విహరతి? సేయ్యథాపి నామ ఏకం పుగ్గలం పియం మనాపం దిస్వా మేత్తాయేయ్య, ఏవమేవ సబ్బే సత్తే మేత్తాయ ఫరతీ”తి.

“యఞ్చ పటిసమ్భిదాయం (పటి॰ మ॰ ౨.౨౨) –

“కతమేహి పఞ్చహాకారేహి అనోధిసోఫరణా మేత్తా చేతోవిముత్తి భావేతబ్బా, సబ్బే సత్తా అవేరా హోన్తు” అబ్యాపజ్జా అనీఘా సుఖీ అత్తానం పరిహరన్తు. సబ్బే పాణా… సబ్బే భూతా… సబ్బే పుగ్గలా… సబ్బే అత్తభావపరియాపన్నా అవేరా అబ్యాపజ్జా అనీఘా సుఖీ అత్తానం పరిహరన్తూ”తిఆది –

వుత్తం. యఞ్చ మేత్తసుత్తే (ఖు॰ పా॰ ౯.౩; సు॰ ని॰ ౧౪౫) –

“సుఖినోవ ఖేమినో హోన్తు,
సబ్బసత్తా భవన్తు సుఖితత్తా”తిఆది. –

వుత్తం, తం విరుజ్ఝతి. న హి తత్థ అత్తని భావనా వుత్తాతి చే. తఞ్చ న విరుజ్ఝతి. కస్మా? తఞ్హి అప్పనావసేన వుత్తం. ఇదం సక్ఖిభావవసేన.

సచేపి హి వస్ససతం వస్ససహస్సం వా “అహం సుఖితో హోమీ”తిఆదినా నయేన అత్తని మేత్తం భావేతి, నేవస్స అప్పనా ఉప్పజ్జతి. “అహం సుఖితో హోమీ”తి భావయతో పన యథా అహం సుఖకామో దుక్ఖపటిక్కూలో జీవితుకామో అమరితుకామో చ, ఏవం అఞ్ఞేపి సత్తాతి అత్తానం సక్ఖిం కత్వా అఞ్ఞసత్తేసు హితసుఖకామతా ఉప్పజ్జతి. భగవతాపి –

“సబ్బా దిసా అనుపరిగమ్మ చేతసా,
నేవజ్ఝగా పియతరమత్తనా క్వచి;
ఏవం పియో పుథు అత్తా పరేసం,
తస్మా న హింసే పరమత్తకామో”తి. (సం॰ ని॰ ౧.౧౧౯; ఉదా॰ ౪౧); –

వదతా అయం నయో దస్సితో.

౨౪౨. తస్మా సక్ఖిభావత్థం పఠమం అత్తానం మేత్తాయ ఫరిత్వా తదనన్తరం సుఖప్పవత్తనత్థం య్వాయం పియో మనాపో గరు భావనీయో ఆచరియో వా ఆచరియమత్తో వా ఉపజ్ఝాయో వా ఉపజ్ఝాయమత్తో వా తస్స దానపియవచనాదీని పియమనాపత్తకారణాని సీలసుతాదీని గరుభావనీయత్తకారణాని చ అనుస్సరిత్వా "ఏస సప్పురిసో సుఖీ హోతు నిద్దుక్ఖో"తిఆదినా నయేన మేత్తా భావేతబ్బా.

ఏవరూపే చ పుగ్గలే కామం అప్పనా సమ్పజ్జతి, ఇమినా పన భిక్ఖునా తావతకేనేవ తుట్ఠిం అనాపజ్జిత్వా సీమాసమ్భేదం కత్తుకామేన తదనన్తరం అతిప్పియసహాయకే, అతిప్పియసహాయకతో మజ్ఝత్తే, మజ్ఝత్తతో వేరీపుగ్గలే మేత్తా భావేతబ్బా. భావేన్తేన చ ఏకేకస్మిం కోట్ఠాసే ముదుం కమ్మనియం చిత్తం కత్వా తదనన్తరే తదనన్తరే ఉపసంహరితబ్బం.

యస్స పన వేరీపుగ్గలో వా నత్థి, మహాపురిసజాతికత్తా వా అనత్థం కరోన్తేపి పరే వేరీసఞ్ఞావ నుప్పజ్జతి, తేన "మజ్ఝత్తే మే మేత్తచిత్తం కమ్మనియం జాతం, ఇదాని నం వేరిమ్హి ఉపసంహరామీ"తి బ్యాపారోవ న కాతబ్బో. యస్స పన అత్థి, తం సన్ధాయ వుత్తం "మజ్ఝత్తతో వేరీపుగ్గలే మేత్తా భావేతబ్బా"తి.

౨౪౩. సచే పనస్స వేరిమ్హి చిత్తముపసంహరతో తేన కతాపరాధానుస్సరణేన పటిఘముప్పజ్జతి, అథానేన పురిమపుగ్గలేసు యత్థ కత్థచి పునప్పునం మేత్తం సమాపజ్జిత్వా వుట్ఠహిత్వా పునప్పునం తం పుగ్గలం **మేత్తాయన్తేన** పటిఘం వినోదేతబ్బం. సచే ఏవమ్పి వాయమతో న నిబ్బాతి, అథ –

కకచూపమఓవాద-ఆదీనం అనుసారతో;
పటిఘస్స పహానాయ, ఘటితబ్బం పునప్పునం.

తఞ్చ ఖో ఇమినా ఆకారేన అత్తానం ఓవదన్తేనేవ "అరే కుజ్ఝనపురిస, నను వుత్తం భగవతా –

'ఉభతోదణ్డకేన చేపి, భిక్ఖవే, కకచేన చోరా ఓచరకా అఙ్గమఙ్గాని ఓకన్తేయ్యుం, తత్రాపి యో మనో పదోసేయ్య. న మే సో తేన సాసనకరో'తి (మ॰ ని॰ ౧.౨౩౨) చ,

'తస్సేవ తేన పాపియో, యో కుద్ధం పటికుజ్ఝతి;
కుద్ధమప్పటికుజ్ఝన్తో, సఙ్గామం జేతి దుజ్జయం.

"'ఉభిన్నమత్థం చరతి, అత్తనో చ పరస్స చ;
పరం సఙ్కుపితం ఞత్వా, యో సతో ఉపసమ్మతీ'తి చ. (సం॰ ని॰ ౧.౧౮౮); –

"'సత్తిమే, భిక్ఖవే, ధమ్మా సపత్తకన్తా సపత్తకరణా కోధనం ఆగచ్ఛన్తి ఇత్థిం వా పురిసం వా. కతమే సత్త? ఇధ, భిక్ఖవే, సపత్తో సపత్తస్స ఏవం ఇచ్ఛతి అహో వతాయం దుబ్బణ్ణో అస్సాతి. తం కిస్సహేతు? న, భిక్ఖవే, సపత్తో సపత్తస్స వణ్ణవతాయ నన్దతి. కోధనాయం, భిక్ఖవే, పురిసపుగ్గలో కోధాభిభూతో కోధపరేతో కిఞ్చాపి సో హోతి సున్హాతో సువిలిత్తో కప్పితకేసమస్సు ఓదాతవత్థవసనో, అథ ఖో సో దుబ్బణ్ణోవ హోతి కోధాభిభూతో. అయం, భిక్ఖవే, పఠమో ధమ్మో సపత్తకన్తో సపత్తకరణో కోధనం ఆగచ్ఛతి ఇత్థిం వా పురిసం వా. పున చపరం, భిక్ఖవే, సపత్తో

సపత్తస్స ఏవం ఇచ్ఛతి అహోవతాయం దుక్ఖం సయేయ్యాతి...పే.... న పచురత్థో అస్సాతి...పే.... న భోగవా అస్సాతి...పే.... న యసవా అస్సాతి...పే.... న మిత్తవా అస్సాతి...పే.... న కాయస్స భేదా పరం మరణా సుగతిం సగ్గం లోకం ఉపపజ్జేయ్యాతి. తం కిస్స హేతు? న, భిక్ఖవే, సపత్తో సపత్తస్స సుగతిగమనేన నన్దతి. కోధనాయం, భిక్ఖవే, పురిసపుగ్గలో కోధాభిభూతో కోధపరేతో కాయేన దుచ్చరితం చరతి, వాచాయ మనసా దుచ్చరితం చరతి. సో కాయేన వాచాయ మనసా దుచ్చరితం చరిత్వా కాయస్స భేదా పరం మరణా అపాయం దుగ్గతిం వినిపాతం నిరయం ఉపపజ్జతి కోధాభిభూతో'తి (అ. ని. ౭.౬౪) చ,

"'సేయ్యథాపి , భిక్ఖవే, ఛవాలాతం ఉభతోపదిత్తం మజ్ఝే గూథగతం నేవ గామే కట్ఠత్థం ఫరతి, న అరఞ్ఞే కట్ఠత్థం ఫరతి. తథూపమాహం, భిక్ఖవే, ఇమం పుగ్గలం వదామీ'తి చ,

"సో దాని త్వం ఏవం కుజ్ఝన్తో న చేవ భగవతో సాసనకరో భవిస్ససి, పటికుజ్ఝన్తో చ కుద్ధపురిసతోపి పాపియో హుత్వా న దుజ్జయం సఙ్గామం జేస్ససి, సపత్తకరణే చ ధమ్మే అత్తావ అత్తనో కరిస్ససి, ఛవాలాతూపమో చ భవిస్ససీ"తి.

౨౪౪. తస్సేవం ఘటయతో వాయమతో సచే తం పటిఘం వూపసమ్మతి, ఇచ్చేతం కుసలం. నో చే వూపసమ్మతి, అథ **యో యో ధమ్మో తస్స పుగ్గలస్స వూపసన్తో హోతి పరిసుద్ధో, అనుస్సరియమానో పసాదం ఆవహతి, తం తం అనుస్సరిత్వా** ఆఘాతో పటివినేతబ్బో.

ఏకచ్చస్స హి కాయసమాచారోవ ఉపసన్తో హోతి. ఉపసన్తభావో చస్స బహుం వత్తపటిపత్తిం కరోన్తస్స సబ్బజనేన ఞాయతి. వచీసమాచారమనోసమాచారా పన అవూపసన్తా హోన్తి. తస్స తే అచిన్తేత్వా కాయసమాచారవూపసమోయేవ అనుస్సరితబ్బో.

ఏకచ్చస్స వచీసమాచారోవ ఉపసన్తో హోతి. ఉపసన్తభావో చస్స సబ్బజనేన ఞాయతి. సో హి పకతియా చ పటిసన్థారకుసలో హోతి సఖిలో సుఖసమ్భాసో సమ్మోదకో ఉత్తానముఖో పుబ్బభాసీ మధురేన సరేన ధమ్మం ఓసారేతి, పరిమణ్డలేహి పదబ్యఞ్జనేహి ధమ్మకథం కథేతి. కాయసమాచారమనోసమాచారా పన అవూపసన్తా హోన్తి, తస్స తే అచిన్తేత్వా వచీసమాచారవూపసమోయేవ అనుస్సరితబ్బో.

ఏకచ్చస్స మనోసమాచారోవ ఉపసన్తో హోతి, ఉపసన్తభావో చస్స చేతియవన్దనాదీసు సబ్బజనస్స పాకటో హోతి. యో హి అవూపసన్తచిత్తో హోతి, సో చేతియం వా బోధిం వా థేరే వా వన్దమానో న సక్కచ్చం వన్దతి, ధమ్మస్సవనమణ్డపే విక్ఖిత్తచిత్తో వా పచలాయన్తో వా నిసీదతి. ఉపసన్తచిత్తో పన ఓకప్పేత్వా వన్దతి, ఓహితసోతో అట్ఠింకత్వా కాయేన వా వాచాయ వా చిత్తప్పసాదం కరోన్తో ధమ్మం సుణాతి. ఇతి ఏకచ్చస్స మనోసమాచారోవ ఉపసన్తో హోతి, కాయవచీసమాచారా అవూపసన్తా హోన్తి, తస్స తే అచిన్తేత్వా మనోసమాచారవూపసమోయేవ అనుస్సరితబ్బో.

ఏకచ్చస్స పన ఇమేసు తీసు ధమ్మేసు ఏకోపి అవూపసన్తో హోతి, తస్మిం పుగ్గలే "కిఞ్చాపి ఏస ఇదాని మనుస్సలోకే చరతి, అథ ఖో కతిపాహస్స అచ్చయేన అట్ఠమహానిరయసోళసఉస్సదనిరయపరిపూరకో భవిస్సతీ"తి కారుఞ్ఞం ఉపట్ఠపేతబ్బం. కారుఞ్ఞమ్పి హి పటిచ్చ ఆఘాతో వూపసమ్మతి.

ఏకచ్చస్స తయోపిమే ధమ్మా వూపసన్తా హోన్తి, తస్స యం యం ఇచ్ఛతి, తం తం అనుస్సరితబ్బం. తాదిసే హి పుగ్గలే న దుక్కరా హోతి మేత్తాభావనాతి.

ఇమస్స చ అత్థస్స ఆవిభావత్థం – "పఞ్చిమే, ఆవుసో, ఆఘాతపటివినయా. యత్థ భిక్ఖునో ఉప్పన్నో ఆఘాతో సబ్బసో పటివినోదేతబ్బో"తి (అం॰ ని॰ ౫.౧౬౨) ఇదం పఞ్చకనిపాతే ఆఘాతపటివినయసుత్తం విత్థారేతబ్బం.

౨౪౫. సచే పనస్స ఏవమ్పి వాయమతో ఆఘాతో ఉప్పజ్జతియేవ, అథానేన ఏవం అత్తా **ఓవదితబ్బో** –

"అత్తనో విసయే దుక్ఖం, కతం తే యది వేరినా;
కిం తస్సావిసయే దుక్ఖం, సచిత్తే కత్తుమిచ్ఛసి.

"బహూపకారం హిత్వాన, ఞాతివగ్గం రుదమ్ముఖం;
మహానత్థకరం కోధం, సపత్తం న జహాసి కిం.

"యాని రక్ఖసి సీలాని, తేసం మూలనికన్తనం;
కోధం నాముపళాలేసి, కో తయా సదిసో జళో.

"కతం అనరియం కమ్మం, పరేన ఇతి కుజ్ఝసి;
కిం ను త్వం తాదిసంయేవ, యో సయం కత్తుమిచ్ఛసి.

"దోసేతుకామో యది తం, అమనాపం పరో కరి;
దోసుప్పాదేన తస్సేవ, కిం పూరేసి మనోరథం.

"దుక్ఖం తస్స చ నామ త్వం, కుద్ధో కాహసి వా నవా;
అత్తానం పనిదానేవ, కోధదుక్ఖేన బాధసి.

"కోధం వా అహితం మగ్గం, ఆరూళ్హా యది వేరినో;
కస్మా తువమ్పి కుజ్ఝన్తో, తేసంయేవానుసిక్ఖసి.

"యం దోసం తవ నిస్సాయ, సత్తునా అప్పియం కతం;
తమేవ దోసం ఛిన్దస్సు, కిమట్ఠానే విహఞ్ఞసి.

"ఖణికత్తా చ ధమ్మానం, యేహి ఖన్ధేహి తే కతం;
అమనాపం నిరుద్ధా తే, కస్స దానీధ కుజ్ఝసి.

"దుక్ఖం కరోతి యో యస్స, తం వినా కస్స సో కరే;
సయమ్పి దుక్ఖహేతుత్త, మితి కిం తస్స కుజ్ఝసీ"తి.

౨౪౬. సచే పనస్స ఏవం అత్తానం ఓవదతోపి పటిఘం నేవ వూపసమ్మతి, అథానేన **అత్తనో చ పరస్స చ కమ్మస్సకతా** పచ్చవేక్ఖితబ్బా. తత్థ అత్తనో తావ ఏవం పచ్చవేక్ఖితబ్బా "అమ్భో త్వం తస్స కుద్ధో కిం కరిస్ససి? నను తవేవ చేతం దోసనిదానం కమ్మం అనత్థాయ సంవత్తిస్సతి? కమ్మస్సకో హి త్వం కమ్మదాయాదో కమ్మయోని కమ్మబన్ధు కమ్మపటిసరణో, యం కమ్మం కరిస్ససి, తస్స దాయాదో భవిస్ససి, ఇదఞ్చ తే కమ్మం నేవ సమ్మాసమ్బోధిం , న పచ్చేకబోధిం, న సావకభూమిం, న బ్రహ్మత్తసక్కత్తచక్కవత్తిపదేసరాజాదిసమ్పత్తీనం అఞ్ఞతరం సమ్పత్తిం సాధేతుం సమత్థం, అథ ఖో సాసనతో చావేత్వా విఘాసాదాదిభావస్స చేవ నేరయికాదిదుక్ఖవిసేసానఞ్చ తే సంవత్తనికమిదం కమ్మం. సో త్వం ఇదం కరోన్తో ఉభోహి హత్థేహి వీతచ్చితే వా అఙ్గారే, గూథం వా గహేత్వా పరం పహరితుకామో పురిసో వియ అత్తానమేవ పఠమం దహసి చేవ దుగ్గన్ధఞ్చ కరోసీ"తి.

ఏవం **అత్తనో కమ్మస్సకతం** పచ్చవేక్ఖిత్వా పరస్సపి ఏవం పచ్చవేక్ఖితబ్బా "ఏసోపి తవ కుజ్ఝిత్వా కిం కరిస్సతి? నను ఏతస్సేవేతం అనత్థాయ సంవత్తిస్సతి? కమ్మస్సకో హి అయమాయస్మా కమ్మదాయాదో...పే.... యం కమ్మం కరిస్సతి, తస్స దాయాదో భవిస్సతి. ఇదఞ్చస్స కమ్మం నేవ సమ్మాసమ్బోధిం, న పచ్చేకబోధిం, న సావకభూమిం, న బ్రహ్మత్తసక్కత్తచక్కవత్తిపదేసరాజాదిసమ్పత్తీనం అఞ్ఞతరం సమ్పత్తిం సాధేతుం సమత్థం, అథ ఖో సాసనతో చావేత్వా విఘాసాదాదిభావస్స చేవ నేరయికాదిదుక్ఖవిసేసానఞ్చస్స సంవత్తనికమిదం కమ్మం. స్వాయం ఇదం కరోన్తో పటివాతే ఠత్వా పరం రజేన ఓకిరితుకామో పురిసో వియ అత్తానంయేవ ఓకిరతి. వుత్తఞ్హేతం భగవతా –

"'యో అప్పదుట్ఠస్స నరస్స దుస్సతి,
సుద్ధస్స పోసస్స అనఙ్గణస్స;
తమేవ బాలం పచ్చేతి పాపం,
సుఖుమో రజో పటివాతంవ ఖిత్తో"'తి. (ధ॰ ప॰ ౧౨౫; సు॰ ని॰ ౬౬౭);

౨౪౭. సచే పనస్స ఏవం కమ్మస్సకతమ్పి పచ్చవేక్ఖతో నేవ వూపసమ్మతి, అథానేన **సత్థు పుబ్బచరియగుణా** అనుస్సరితబ్బా.

తత్రాయం పచ్చవేక్ఖణానయో – అమ్భో పబ్బజిత, నను తే సత్థా పుబ్బేవ సమ్బోధా అనభిసమ్బుద్ధో బోధిసత్తోపి సమానో చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని కప్పసతసహస్సఞ్చ పారమియో పూరయమానో తత్థ తత్థ వధకేసుపి పచ్చత్థికేసు చిత్తం నప్పదూసేసి. సేయ్యథిదం, **సీలవజాతకే** తావ అత్తనో దేవియా పదుట్ఠేన పాపఅమచ్చేన ఆనీతస్స పటిరఞ్ఞో తియోజనసతం రజ్జం గణ్హన్తస్స నిసేధనత్థాయ ఉట్ఠితానం అమచ్చానం ఆవుధమ్పి ఛుపితుం న అదాసి. పున సద్ధిం అమచ్చసహస్సేన ఆమకసుసానే గలప్పమాణం భూమిం ఖణిత్వా నిఖఞ్ఞమానో చిత్తప్పదోసమత్తమ్పి అకత్వా కుణపఖాదనత్థం ఆగతానం సిఙ్గాలానం పంసువియూహనం నిస్సాయ పురిసకారం కత్వా పటిలద్ధజీవితో యక్ఖానుభావేన అత్తనో సిరిగబ్భం ఓరుయ్హ సిరిసయనే సయితం పచ్చత్థికం దిస్వా కోపం అకత్వావ అఞ్ఞమఞ్ఞం సపథం కత్వా తం మిత్తట్ఠానే ఠపయిత్వా ఆహ –

"ఆసీసేథేవ పురిసో, న నిబ్బిన్దేయ్య పణ్డితో;
పస్సామి వోహమత్తానం, యథా ఇచ్ఛిం తథా అహూ"తి. (జా॰ ౧.౧.౫౧);

ఖన్తివాదీజాతకే దుమ్మేధేన కాసిరఞ్ఞా “కింవాదీ త్వం సమణా”తి పుట్ఠో “ఖన్తివాదీ నామాహ”న్తి వుత్తే సకణ్టకాహి కసాహి తాళేత్వా హత్థపాదేసు ఛిజ్జమానేసు కోపమత్తమ్పి నాకాసి.

అనచ్ఛరియఞ్చేతం, యం మహల్లకో పబ్బజ్జూపగతో ఏవం కరేయ్య. **చూళధమ్మపాలజాతకే** పన ఉత్తానసేయ్యకోపి సమానో –

“చన్దనరసానులిత్తా, బాహా ఛిజ్జన్తి ధమ్మపాలస్స;

దాయాదస్స పథబ్యా, పాణా మే దేవ రుజ్ఝన్తీ”తి. (జా॰ ౧.౫.౪౯);

ఏవం విప్పలపమానాయ మాతుయా పితరా మహాపతాపేన నామ రఞ్ఞా వంసకళీరేసు వియ చతూసు హత్థపాదేసు ఛేదాపితేసు తావతాపి సన్తుట్ఠిం అనాపజ్జిత్వా సీసమస్స ఛిన్దథాతి ఆణత్తే “అయం దాని తే చిత్తపరిగ్గణ్హనకాలో, ఇదాని అమ్భో ధమ్మపాల, సీసచ్ఛేదాణాపకే పితరి, సీసచ్ఛేదకే పురిసే, పరిదేవమానాయ మాతరి, అత్తని చాతి ఇమేసు చతూసు సమచిత్తో హోహీ”తి దళ్హం సమాదానమధిట్ఠాయ పదుట్ఠాకారమత్తమ్పి నాకాసి.

ఇదఞ్చాపి అనచ్ఛరియమేవ, యం మనుస్సభూతో ఏవమకాసి. తిరచ్ఛానభూతోపి పన **ఛద్దన్తో** నామ వారణో హుత్వా విసప్పితేన సల్లేన నాభియం విద్ధోపి తావ అనత్థకారిమ్హి లుద్దకే చిత్తం నప్పదూసేసి. యథాహ –

“సమప్పితో పుథుసల్లేన నాగో,

అదుట్ఠచిత్తో లుద్దకం అజ్ఝభాసి;

కిమత్థయం కిస్స వా సమ్మ హేతు,

మమం వధీ కస్స వాయం పయోగో”తి. (జా॰ ౧.౧౬.౧౨౪);

ఏవం వత్వా చ కాసిరఞ్ఞో మహేసియా తవ దన్తానమత్థాయ పేసితోమ్హి భదన్తేతి వుత్తే తస్సా మనోరథం పూరేన్తో ఛబ్బణ్ణరస్మినిచ్ఛరణసముజ్జలితచారుసోభే అత్తనో దన్తే ఛేత్వా అదాసి.

మహాకపి హుత్వా అత్తనాయేవ పబ్బతపపాతతో ఉద్ధరితేన పురిసేన –

“భక్ఖో అయం మనుస్సానం, యథేవఞ్ఞే వనే మిగా;

యంనూనిమం వధిత్వాన, ఛాతో ఖాదేయ్య వానరం.

“అసితోవ గమిస్సామి, మంసమాదాయ సమ్బలం;

కన్తారం నిత్థరిస్సామి, పాథేయ్యం మే భవిస్సతీ”తి. (జా॰ ౧.౧౬.౨౦౫-౨౦౬); –

ఏవం చిన్తేత్వా సిలం ఉక్ఖిపిత్వా మత్థకే సమ్పదాలితే అస్సుపుణ్ణేహి నేత్తేహి తం పురిసం ఉదిక్ఖమానో –

“మా అయ్యో మే భదన్తే, త్వం నామేతాదిసం కరి;

త్వం ఖోసి నామ దీఘావు, అఞ్ఞం వారేతుమరహసీ”తి. (జా॰ ౧.౧౬.౨౦౮); –

వత్వా తస్మిం పురిసే చిత్తం అప్పదూసేత్వా అత్తనో చ దుక్ఖం అచిన్తేత్వా తమేవ పురిసం ఖేమన్తభూమిం సమ్పాపేసి.

భూరిదత్తో నామ నాగరాజా హుత్వా ఉపోసథఙ్గాని అధిట్ఠాయ వమ్మికముద్ధని సయమానో కప్పుట్ఠానగ్గిసదిసేన ఓసధేన సకలసరీరే సిఞ్చియమానోపి పేళాయ పక్ఖిపిత్వా సకలజమ్బుదీపే కీళాపియమానోపి తస్మిం బ్రాహ్మణే మనోపదోసమత్తమ్పి న అకాసి. యథాహ –

“పేళాయ పక్ఖిపన్తేపి, మద్దన్తేపి చ పాణినా;
అలమ్పానే న కుప్పామి, సీలఖణ్డభయా మమా”తి. (చరియా॰ ౨.౧౬);

చమ్పేయ్యోపి నాగరాజా హుత్వా అహితుణ్డికేన విహేఠియమానో మనోపదోసమత్తమ్పి నుప్పాదేసి. యథాహ –

“తదాపి మం ధమ్మచారిం, ఉపవుత్థఉపోసథం;
అహితుణ్డికో గహేత్వాన, రాజద్వారమ్హి కీళతి.

“యం సో వణ్ణం చిన్తయతి, నీలం పీతం వ లోహితం;
తస్స చిత్తానువత్తన్తో, హోమి చిన్తితసన్నిభో.

“థలం కరేయ్యం ఉదకం, ఉదకమ్పి థలం కరే;
యదిహం తస్స కుప్పేయ్యం, ఖణేన ఛారికం కరే.

“యది చిత్తవసీ హేస్సం, పరిహాయిస్సామి సీలతో;
సీలేన పరిహీనస్స, ఉత్తమత్థో న సిజ్ఝతీ”తి. (చరియా॰ ౨.౨౧-౨౪);

సఙ్ఖపాలనాగరాజా హుత్వా తిఖిణాహి సత్తీహి అట్ఠసు ఠానేసు ఓవిజ్ఝిత్వా పహారముఖేహి సకణ్టకా లతాయో పవేసేత్వా నాసాయ దళ్హం రజ్జుం పక్ఖిపిత్వా సోళసహి భోజపుత్తేహి కాజేనాదాయ వయ్హమానో ధరణీతలే ఘంసియమానసరీరో మహన్తం దుక్ఖం పచ్చనుభోన్తో కుజ్ఝిత్వా ఓలోకితమత్తేనేవ సబ్బే భోజపుత్తే భస్మం కాతుం సమత్థోపి సమానో చక్ఖుం ఉమ్మీలేత్వా పదుట్ఠాకారమత్తమ్పి న అకాసి.

యథాహ –

“చాతుద్దసిం పఞ్చదసిఞ్చాళార,
ఉపోసథం నిచ్చముపావసామి;
అథాగముం సోళస భోజపుత్తా,
రజ్జుం గహేత్వాన దళ్హఞ్చ పాసం.

“భేత్వాన నాసం అతికస్స రజ్జుం,
నయింసు మం సమ్పరిగయ్హ లుద్దా;

ఏతాదిసం దుక్ఖమహం తితిక్ఖం,

ఉపోసథం అప్పటికోపయన్తో”తి. (జా. ౨.౧౭.౧౮౦-౧౮౧);

న కేవలఞ్చ ఏతానేవ, అఞ్ఞానిపి **మాతుపోసకజాతకా**దీసు అనేకాని అచ్ఛరియాని అకాసి. తస్స తే ఇదాని సబ్బఞ్ఞుతం పత్తం సదేవలోకే కేనచి అప్పటిసమఖన్తిగుణం తం భగవన్తం సత్థారం అపదిసతో పటిఘచిత్తం నామ ఉప్పాదేతుం అతివియ అయుత్తం అప్పతిరూపన్తి.

౨౪౮. సచే పనస్స ఏవం సత్థు పుబ్బచరితగుణం పచ్చవేక్ఖతోపి దీఘరత్తం కిలేసానం దాసబ్యం ఉపగతస్స నేవ తం పటిఘం వూపసమ్మతి, అథానేన **అనమతగ్గియాని** పచ్చవేక్ఖితబ్బాని. తత్ర హి వుత్తం –

“న సో, భిక్ఖవే, సత్తో సులభరూపో, యో న మాతాభూతపుబ్బో, యో న పితాభూతపుబ్బో, యో న భాతా, యో న భగినీ, యో న పుత్తో, యో న ధీతాభూతపుబ్బా”తి (సం. ని. ౨.౧౩౭-౧౪౨).

తస్మా తస్మిం పుగ్గలే ఏవం చిత్తం ఉప్పాదేతబ్బం, “అయం కిర మే అతీతే మాతా హుత్వా దసమాసే కుచ్ఛియా పరిహరిత్వా ముత్తకరీసఖేళసిఙ్ఘాణికాదీని హరిచన్దనం వియ అజిగుచ్ఛమానా అపనేత్వా ఉరే నచ్చాపేన్తీ అఙ్కేన పరిహరమానా పోసేసి, పితా హుత్వా అజపథసఙ్కుపథాదీని గన్త్వా వాణిజ్జం పయోజయమానో మయ్హమత్థాయ జీవితమ్పి పరిచ్చజిత్వా ఉభతోబ్యూళ్హే సఙ్గామే పవిసిత్వా నావాయ మహాసముద్దం పక్ఖన్దిత్వా అఞ్ఞాని చ దుక్కరాని కరిత్వా ‘పుత్తకే పోసేస్సామీ’తి తేహి తేహి ఉపాయేహి ధనం సంహరిత్వా మం పోసేసి. భాతా, భగినీ, పుత్తో, ధీతా చ హుత్వాపి ఇదఞ్చిదఞ్చుపకారం అకాసీతి తత్ర మే నప్పతిరూపం మనం పదూసేతు”న్తి.

౨౪౯. సచే పన ఏవమ్పి చిత్తం నిబ్బాపేతుం న సక్కోతియేవ, అథానేన ఏవం **మేత్తానిసంసా** పచ్చవేక్ఖితబ్బా – “అమ్భో పబ్బజిత, నను వుత్తం భగవతా –

‘మేత్తాయ ఖో, భిక్ఖవే, చేతోవిముత్తియా ఆసేవితాయ భావితాయ బహులీకతాయ యానీకతాయ వత్థుకతాయ అనుట్ఠితాయ పరిచితాయ సుసమారద్ధాయ ఏకాదసానిసంసా పాటికఙ్ఖా . కతమే ఏకాదస? సుఖం సుపతి, సుఖం పటిబుజ్ఝతి, న పాపకం సుపినం పస్సతి, మనుస్సానం పియో హోతి, అమనుస్సానం పియో హోతి, దేవతా రక్ఖన్తి, నాస్స అగ్గి వా విసం వా సత్థం వా కమతి, తువటం చిత్తం సమాధియతి, ముఖవణ్ణో పసీదతి, అసమ్మూళ్హో కాలఙ్కరోతి, ఉత్తరిమప్పటివిజ్ఝన్తో బ్రహ్మలోకూపగో హోతీ’తి (అ. ని. ౧౧.౧౫).

“సచే త్వం ఇదం చిత్తం న నిబ్బాపేస్ససి, ఇమేహి ఆనిసంసేహి పరిబాహిరో భవిస్ససీ”తి.

౨౫౦. ఏవమ్పి నిబ్బాపేతుం అసక్కోన్తేన పన **ధాతువినిబ్భోగో** కాతబ్బో. కథం? “అమ్భో పబ్బజిత, త్వం ఏతస్స కుజ్ఝమానో కస్స కుజ్ఝసి? కిం కేసానం కుజ్ఝసి, ఉదాహు లోమానం, నఖానం...పే.... ముత్తస్స కుజ్ఝసి? అథ వా పన కేసాదీసు పథవీధాతుయా కుజ్ఝసి, ఆపోధాతుయా, తేజోధాతుయా, వాయోధాతుయా కుజ్ఝసి? యే వా పఞ్చక్ఖన్ధే ద్వాదసాయతనాని అట్ఠారస ధాతుయో ఉపాదాయ అయమాయస్మా ఇత్థన్నామోతి వుచ్చతి, తేసు కిం రూపక్ఖన్ధస్స కుజ్ఝసి, ఉదాహు వేదనా సఞ్ఞా సఙ్ఖారవిఞ్ఞాణక్ఖన్ధస్స కుజ్ఝసి? కిం వా చక్ఖాయతనస్స కుజ్ఝసి, కిం రూపాయతనస్స కుజ్ఝసి...

పే॰… కిం మనాయతనస్స కుజ్ఝసి, కిం ధమ్మాయతనస్స కుజ్ఝసి? కిం వా చక్ఖుధాతుయా కుజ్ఝసి, కిం రూపధాతుయా, కిం చక్ఖువిఞ్ఞాణధాతుయా…పే॰… కిం మనోధాతుయా, కిం ధమ్మధాతుయా, కిం మనోవిఞ్ఞాణధాతుయా"తి? ఏవఞ్హి ధాతువినిబ్భోగం కరోతో ఆరగ్గే సాసపస్స వియ ఆకాసే చిత్తకమ్మస్స వియ చ కోధస్స పతిట్ఠానట్ఠానం న హోతి.

౨౩౧. ధాతువినిబ్భోగం పన కాతుం అసక్కోన్తేన **దానసంవిభాగో** కాతబ్బో. అత్తనో సన్తకం పరస్స దాతబ్బం, పరస్స సన్తకం అత్తనా గహేతబ్బం. సచే పన పరో భిన్నాజీవో హోతి అపరిభోగారహపరిక్ఖారో, అత్తనో సన్తకమేవ దాతబ్బం. తస్సేవం కరోతో ఏకన్తేనేవ తస్మిం పుగ్గలే ఆఘాతో వూపసమ్మతి. ఇతరస్స చ అతీతజాతితో పట్ఠాయ అనుబన్ధోపి కోధో తఙ్ఖణఞ్ఞేవ వూపసమ్మతి, చిత్తలపబ్బతవిహారే తిక్ఖత్తుం వుట్ఠాపితసేనాసనేన పిణ్డపాతికత్థేరేన "అయం , భన్తే, అట్ఠకహాపణగ్ఘనకో పత్తో మమ మాతరా ఉపాసికాయ దిన్నో ధమ్మియలాభో, మహాఉపాసికాయ పుఞ్ఞలాభం కరోథా"తి వత్వా దిన్నం పత్తం లద్ధమహాథేరస్స వియ. ఏవం మహానుభావమేతం దానం నామ. వుత్తమ్పి చేతం –

"అదన్తదమనం దానం, దానం సబ్బత్థసాధకం;
దానేన పియవాచాయ, ఉన్నమన్తి నమన్తి చా"తి.

౨౩౨. తస్సేవం వేరీపుగ్గలే వూపసన్తపటిఘస్స యథా పియాతిప్పియసహాయకమజ్ఝత్తేసు, ఏవం తస్మిమ్పి మేత్తావసేన చిత్తం పవత్తతి. అథానేన పునప్పునం మేత్తాయన్తేన అత్తని పియపుగ్గలే మజ్ఝత్తే వేరీపుగ్గలేతి చతూసు జనేసు సమచిత్తతం సమ్పాదేన్తేన **సీమాసమ్భేదో** కాతబ్బో. తస్సిదం లక్ఖణం, సచే ఇమస్మిం పుగ్గలే పియమజ్ఝత్తవేరీహి సద్ధిం అత్తచతుత్థే ఏకస్మిం పదేసే నిసిన్నే చోరా ఆగన్త్వా "భన్తే, ఏకం భిక్ఖుం అమ్హాకం దేథా"తి వత్వా "కిం కారణా"తి వుత్తే "తం మారేత్వా గలలోహితం గహేత్వా బలికరణత్థాయా"తి వదేయ్యుం, తత్ర చేసో భిక్ఖు "అసుకం వా అసుకం వా గణ్హన్తూ"తి చిన్తేయ్య, అకతోవ హోతి సీమాసమ్భేదో. సచేపి "మం గణ్హన్తు, మా ఇమే తయో"తిపి చిన్తేయ్య, అకతోవ హోతి సీమాసమ్భేదో. కస్మా? యస్స యస్స హి గహణమిచ్ఛతి, తస్స తస్స అహితేసీ హోతి, ఇతరేసంయేవ హితేసీ హోతి.

యదా పన చతున్నం జనానమన్తరే ఏకమ్పి చోరానం దాతబ్బం న పస్సతి, అత్తని చ తేసు చ తీసు జనేసు సమమేవ చిత్తం పవత్తేతి, కతో హోతి సీమాసమ్భేదో. తేనాహు పోరాణా –

"అత్తని హితమజ్ఝత్తే, అహితే చ చతుబ్బిధే;
యదా పస్సతి నానత్తం, హితచిత్తోవ పాణినం.

"న నికామలాభీ మేత్తాయ, కుసలీతి పవుచ్చతి;
యదా చతస్సో సీమాయో, సమ్భిన్నా హోన్తి భిక్ఖునో.

"సమం ఫరతి మేత్తాయ, సబ్బలోకం సదేవకం;
మహావిసేసో పురిమేన, యస్స సీమా న ఞాయతీ"తి.

౨౩౩. ఏవం సీమాసమ్భేదసమకాలమేవ చ ఇమినా భిక్ఖునా నిమిత్తఞ్చ ఉపచారఞ్చ లద్ధం హోతి. సీమాసమ్భేదే పన కతే తమేవ నిమిత్తం ఆసేవన్తో భావేన్తో బహులీకరోన్తో అప్పకసిరేనేవ పథవీకసిణే వుత్తనయేనేవ అప్పనం పాపుణాతి.

ఏత్తావతానేన అధిగతం హోతి పఞ్చఙ్గవిప్పహీనం పఞ్చఙ్గసమన్నాగతం తివిధకల్యాణం దసలక్ఖణసమ్పన్నం పఠమజ్ఝానం మేత్తాసహగతం. అధిగతే చ తస్మిం తదేవ నిమిత్తం ఆసేవన్తో భావేన్తో బహులీకరోన్తో అనుపుబ్బేన **చతుక్కనయే** దుతియతతియజ్ఝానాని, **పఞ్చకనయే** దుతియతతియచతుత్థజ్ఝానాని చ పాపుణాతి.

సో హి పఠమజ్ఝానాదీనం అఞ్ఞతరవసేన మేత్తాసహగతేన చేతసా ఏకం దిసం ఫరిత్వా విహరతి. తథా దుతియం, తథా తతియం, తథా చతుత్థం. ఇతి ఉద్ధమధో తిరియం సబ్బధి సబ్బత్తతాయ సబ్బావన్తం లోకం మేత్తాసహగతేన చేతసా విపులేన మహగ్గతేన అప్పమాణేన అవేరేన అబ్యాపజ్జేన ఫరిత్వా విహరతి (విభ॰ ౬౪౨; దీ॰ ని॰ ౧.౨౫౬). పఠమజ్ఝానాదివసేన అప్పనాప్పత్తచిత్తస్సేవ హి అయం వికుబ్బనా సమ్పజ్జతి.

౨౫౪. ఏత్థ చ **మేత్తాసహగతేనా**తి మేత్తాయ సమన్నాగతేన. **చేతసా**తి చిత్తేన. **ఏకం దిస**న్తి ఏకమేకిస్సా దిసాయ పఠమపరిగ్గహితం సత్తం ఉపాదాయ ఏకదిసాపరియాపన్నసత్తఫరణవసేన వుత్తం. **ఫరిత్వా**తి ఫుసిత్వా ఆరమ్మణం కత్వా. **విహరతీ**తి బ్రహ్మవిహారాధిట్ఠితం ఇరియాపథవిహారం పవత్తేతి. **తథా దుతియ**న్తి యథా పురత్థిమాదీసు దిసాసు యంకిఞ్చి ఏకం దిసం ఫరిత్వా విహరతి, తథేవ తదనన్తరం దుతియం తతియం చతుత్థఞ్చాతి అత్థో. **ఇతి ఉద్ధ**న్తి ఏతేనేవ నయేన ఉపరిమం దిసన్తి వుత్తం హోతి. **అధో తిరియ**న్తి అధోదిసమ్పి తిరియందిసమ్పి ఏవమేవ. తత్థ చ **అధో**తి హేట్ఠా. **తిరియ**న్తి అనుదిసాసు. ఏవం సబ్బదిసాసు అస్సమణ్డలే అస్సమివ మేత్తాసహగతం చిత్తం సారేతిపి పచ్చాసారేతిపీతి. ఏత్తావతా ఏకం దిసం పరిగ్గహేత్వా ఓధిసో మేత్తాఫరణం దస్సితం.

సబ్బధీతిఆది పన అనోధిసో దస్సనత్థం వుత్తం. తత్థ **సబ్బధీ**తి సబ్బత్థ. **సబ్బత్తతాయా**తి సబ్బేసు హీనమజ్ఝిముక్కట్ఠమిత్తసపత్తమజ్ఝత్తాదిప్పభేదేసు అత్తతాయ . “అయం పరసత్తో”తి విభాగం అకత్వా అత్తసమతాయాతి వుత్తం హోతి. అథ వా సబ్బత్తతాయాతి సబ్బేన చిత్తభాగేన ఈసకమ్పి బహి అవిక్ఖిపమానోతి వుత్తం హోతి. **సబ్బావన్త**న్తి సబ్బసత్తవన్తం, సబ్బసత్తయుత్తన్తి అత్థో. **లోక**న్తి సత్తలోకం. **విపులేనా**తిఏవమాదిపరియాయదస్సనతో పనేత్థ పున మేత్తాసహగతేనాతి వుత్తం. యస్మా వా ఏత్థ ఓధిసో ఫరణే వియ పున తథాసద్దో ఇతిసద్దో వా న వుత్తో, తస్మా పున మేత్తాసహగతేన చేతసాతి వుత్తం. నిగమవసేన వా ఏతం వుత్తం. **విపులేనా**తి ఏత్థ చ ఫరణవసేన విపులతా దట్ఠబ్బా. భూమివసేన పన ఏతం **మహగ్గతం** పగుణవసేన చ అప్పమాణసత్తారమ్మణవసేన చ **అప్పమాణం,** బ్యాపాదపచ్చత్థికప్పహానేన **అవేరం,** దోమనస్సప్పహానతో **అబ్యాపజ్జం,** నిద్దుక్ఖన్తి వుత్తం హోతి. అయం మేత్తాసహగతేన చేతసాతిఆదినా నయేన వుత్తాయ వికుబ్బనాయ అత్థో.

౨౫౫. యథా చాయం అప్పనాప్పత్తచిత్తస్సేవ వికుబ్బనా సమ్పజ్జతి, తథా యమ్పి **పటిసమ్భిదాయం** (పటి॰ మ॰ ౨.౨౨) “పఞ్చహాకారేహి అనోధిసోఫరణా మేత్తాచేతోవిముత్తి, సత్తహాకారేహి ఓధిసోఫరణా మేత్తా చేతోవిముత్తి, దసహాకారేహి దిసాఫరణా మేత్తా చేతోవిముత్తీ”తి వుత్తం, తమ్పి అప్పనాప్పత్తచిత్తస్సేవ సమ్పజ్జతీతి వేదితబ్బం.

తత్థ చ సబ్బే సత్తా అవేరా అబ్యాపజ్జా అనీఘా సుఖీ అత్తానం పరిహరన్తు, సబ్బే పాణా, సబ్బే భూతా, సబ్బే పుగ్గలా, సబ్బే అత్తభావపరియాపన్నా అవేరా…పే… పరిహరన్తూతి ఇమేహి పఞ్చహాకారేహి **అనోధిసోఫరణా మేత్తా చేతోవిముత్తి** వేదితబ్బా.

సబ్బా ఇత్థియో అవేరా...పే.... అత్తానం పరిహరన్తు, సబ్బే పురిసా, సబ్బే అరియా, సబ్బే అనరియా, సబ్బే దేవా, సబ్బే మనుస్సా, సబ్బే వినిపాతికా అవేరా...పే.... పరిహరన్తూతి ఇమేహి సత్తహాకారేహి **ఓధిసోఫరణా మేత్తా చేతోవిముత్తి** వేదితబ్బా.

సబ్బే పురత్థిమాయ దిసాయ సత్తా అవేరా...పే.... అత్తానం పరిహరన్తు. సబ్బే పచ్ఛిమాయ దిసాయ, సబ్బే ఉత్తరాయ దిసాయ, సబ్బే దక్ఖిణాయ దిసాయ, సబ్బే పురత్థిమాయ అనుదిసాయ, సబ్బే పచ్ఛిమాయ అనుదిసాయ, సబ్బే ఉత్తరాయ అనుదిసాయ, సబ్బే దక్ఖిణాయ అనుదిసాయ, సబ్బే హేట్ఠిమాయ దిసాయ, సబ్బే ఉపరిమాయ దిసాయ సత్తా అవేరా... పే.... పరిహరన్తు. సబ్బే పురత్థిమాయ దిసాయ పాణా, భూతా, పుగ్గలా, అత్తభావపరియాపన్నా, అవేరా...పే.... పరిహరన్తు. సబ్బా పురత్థిమాయ దిసాయ ఇత్థియో, సబ్బే పురిసా, అరియా, అనరియా, దేవా, మనుస్సా, వినిపాతికా అవేరా...పే.... పరిహరన్తు. సబ్బా పచ్ఛిమాయ దిసాయ, ఉత్తరాయ, దక్ఖిణాయ, పురత్థిమాయ అనుదిసాయ, పచ్ఛిమాయ, ఉత్తరాయ, దక్ఖిణాయ అనుదిసాయ, హేట్ఠిమాయ దిసాయ, ఉపరిమాయ దిసాయ ఇత్థియో...పే.... వినిపాతికా అవేరా అబ్యాపజ్జా అనీఘా సుఖీ అత్తానం పరిహరన్తూతి ఇమేహి దసహాకారేహి **దిసాఫరణా మేత్తా చేతోవిముత్తి** వేదితబ్బా.

౨౫౬. తత్థ **సబ్బేతి** అనవసేసపరియాదానమేతం. **సత్తాతి** రూపాదీసు ఖన్ధేసు ఛన్దరాగేన సత్తా విసత్తాతి సత్తా. వుత్తఞ్హేతం భగవతా –

> “రూపే ఖో, రాధ, యో ఛన్దో యో రాగో యా నన్దీ యా తణ్హా, తత్ర సత్తో, తత్ర విసత్తో, తస్మా సత్తోతి వుచ్చతి... వేదనాయ... సఞ్ఞాయ... సఙ్ఖారేసు... విఞ్ఞాణే యో ఛన్దో యో రాగో యా నన్దీ యా తణ్హా, తత్ర సత్తో, తత్ర విసత్తో, తస్మా సత్తోతి వుచ్చతీ”తి (సం. ని. ౩.౧౬౧).

రుళ్హీసద్దేన పన వీతరాగేసుపి అయం వోహారో వత్తతియేవ, విలీవమయేపి బీజనివిసేసే తాలవణ్టవోహారో వియ. అక్ఖరచిన్తకా పన అత్థం అవిచారేత్వా నామమత్తమేతన్తి ఇచ్ఛన్తి. యేపి అత్థం విచారేన్తి, తే సత్వయోగేన సత్తాతి ఇచ్ఛన్తి.

పాణనతాయ **పాణా,** అస్సాసపస్సాసాయత్తవుత్తితాయాతి అత్థో. భూతత్తా **భూతా,** సమ్భూతత్తా అభినిబ్బత్తత్తాతి అత్థో. **పున్తి** వుచ్చతి నిరయో. తస్మిం గలన్తీతి **పుగ్గలా,** గచ్ఛన్తీతి అత్థో. **అత్తభావో** వుచ్చతి సరీరం. ఖన్ధపఞ్చకమేవ వా, తముపాదాయ పఞ్ఞత్తిమత్తసమ్భవతో. తస్మిం అత్తభావే పరియాపన్నాతి **అత్తభావపరియాపన్నా**. **పరియాపన్నాతి** పరిచ్ఛిన్నా, అన్తోగధాతి అత్థో.

యథా చ సత్తాతి వచనం, ఏవం సేసానిపి రుళ్హీవసేన ఆరోపేత్వా సబ్బానేతాని సబ్బసత్తవేవచనానీతి వేదితబ్బాని. కామఞ్చ అఞ్ఞానిపి సబ్బే జన్తూ సబ్బే జీవాతిఆదీని సబ్బసత్తవేవచనాని అత్థి, పాకటవసేన పన ఇమానేవ పఞ్చ గహేత్వా “పఞ్చహాకారేహి అనోధిసోఫరణా మేత్తా చేతోవిముత్తీ”తి వుత్తం.

యే పన సత్తా పాణాతిఆదీనం న కేవలం వచనమత్తతోవ, అథ ఖో అత్థతోపి నానత్తమేవ ఇచ్ఛేయ్యుం, తేసం అనోధిసోఫరణా విరుజ్ఝతి, తస్మా తథా అత్థం అగహేత్వా ఇమేసు పఞ్చసు ఆకారేసు అఞ్ఞతరవసేన అనోధిసో మేత్తా

ఫరితబ్బా.

౨౫౭. ఏత్థ చ సబ్బే సత్తా అవేరా హోన్తూతి అయమేకా అప్పనా. అబ్యాపజ్జా హోన్తూతి అయమేకా అప్పనా. **అబ్యాపజ్జాతి** బ్యాపాదరహితా. అనీఘా హోన్తూతి అయమేకా అప్పనా. **అనీఘాతి** నిద్దుక్ఖా. సుఖీ అత్తానం పరిహరన్తూతి అయమేకా అప్పనా. తస్మా ఇమేసుపి పదేసు యం యం పాకటం హోతి, తస్స తస్స వసేన మేత్తా ఫరితబ్బా. ఇతి పఞ్చసు ఆకారేసు చతున్నం అప్పనానం వసేన **అనోధిసోఫరణే** వీసతి అప్పనా హోన్తి.

ఓధిసోఫరణే పన సత్తసు ఆకారేసు చతున్నం వసేన అట్ఠవీసతి. ఏత్థ చ ఇత్థియో పురిసాతి లిఙ్గవసేన వుత్తం. అరియా అనరియాతి అరియపుథుజ్జనవసేన. దేవా మనుస్సా వినిపాతికాతి ఉపపత్తివసేన.

దిసాఫరణే పన సబ్బే పురత్థిమాయ దిసాయ సత్తాతిఆదినా నయేన ఏకమేకిస్సా దిసాయ వీసతి వీసతి కత్వా ద్వేసతాని, సబ్బా పురత్థిమాయ దిసాయ ఇత్థియోతిఆదినా నయేన ఏకమేకిస్సా దిసాయ అట్ఠవీసతి అట్ఠవీసతి కత్వా అసీతి ద్వేసతానీతి చత్తారి సతాని అసీతి చ అప్పనా. ఇతి సబ్బానిపి పటిసమ్భిదాయం వుత్తాని అట్ఠవీసాధికాని పఞ్చ అప్పనాసతానీతి.

ఇతి ఏతాసు అప్పనాసు యస్స కస్సచి వసేన మేత్తం చేతోవిముత్తిం భావేత్వా అయం యోగావచరో "సుఖం సుపతీ"తిఆదినా నయేన వుత్తే ఏకాదసానిసంసే పటిలభతి.

౨౫౮. తత్థ **సుఖం సుపతీతి** యథా సేసా జనా సమ్పరివత్తమానా కాకచ్ఛమానా దుక్ఖం సుపన్తి, ఏవం అసుపిత్వా సుఖం సుపతి. నిద్దం ఓక్కన్తోపి సమాపత్తిం సమాపన్నో వియ హోతి.

సుఖం పటిబుజ్ఝతీతి యథా అఞ్ఞే నిత్థునన్తా విజమ్భన్తా సమ్పరివత్తన్తా దుక్ఖం పటిబుజ్ఝన్తి, ఏవం అప్పటిబుజ్ఝిత్వా వికసమానమివ పదుమం సుఖం నిబ్బికారం పటిబుజ్ఝతి.

న పాపకం సుపినం పస్సతీతి సుపినం పస్సన్తోపి భద్దకమేవ సుపినం పస్సతి, చేతియం వన్దన్తో వియ పూజం కరోన్తో వియ ధమ్మం సుణన్తో వియ చ హోతి. యథా పన అఞ్ఞే అత్తానం చోరేహి సమ్పరివారితం వియ వాళేహి ఉపద్దుతం వియ పపాతే పతన్తం వియ చ పస్సన్తి, ఏవం పాపకం సుపినం న పస్సతి.

మనుస్సానం పియో హోతీతి ఉరే ఆముత్తముత్తాహారో వియ సీసే పిళన్ధమాలా వియ చ మనుస్సానం పియో హోతి మనాపో.

అమనుస్సానం పియో హోతీతి యథేవ మనుస్సానం, ఏవం అమనుస్సానమ్పి పియో హోతి విసాఖత్థేరో వియ.

సో కిర పాటలిపుత్తే కుటుమ్బియో అహోసి. సో తత్థేవ వసమానో అస్సోసి "తమ్బపణ్ణిదీపో కిర చేతియమాలాలఙ్కతో కాసావపజ్జోతో ఇచ్ఛితిచ్ఛితట్ఠానేయేవ ఏత్థ సక్కా నిసీదితుం వా నిపజ్జితుం వా ఉతుసప్పాయం సేనాసనసప్పాయం పుగ్గలసప్పాయం ధమ్మస్సవనసప్పాయన్తి సబ్బమేత్థ సులభ"న్తి.

సో అత్తనో భోగక్ఖన్ధం పుత్తదారస్స నియ్యాదేత్వా దుస్సన్తే బద్ధేన ఏకకహాపణేనేవ ఘరా నిక్ఖమిత్వా సముద్దతీరే నావం ఉదిక్ఖమానో ఏకమాసం వసి. సో వోహారకుసలతాయ ఇమస్మిం ఠానే భణ్డం కిణిత్వా అసుకస్మిం విక్కిణన్తో ధమ్మికాయ వణిజ్జాయ తేనేవన్తరమాసేన సహస్సం అభిసంహరి. అనుపుబ్బేన మహావిహారం ఆగన్త్వా పబ్బజ్జం యాచి.

సో పబ్బాజనత్థాయ సీమం నీతో తం సహస్సత్థవికం ఓవట్టికన్తరేన భూమియం పాతేసి. "కిమేత"న్తి చ వుత్తే "కహాపణసహస్సం, భన్తే"తి వత్వా "ఉపాసక, పబ్బజితకాలతో పట్ఠాయ న సక్కా విచారేతుం, ఇదానేవేతం విచారేహీ"తి వుత్తే "విసాఖస్స పబ్బజ్జట్ఠానమాగతా మా రిత్తహత్థా గమింసూ"తి ముఞ్చిత్వా సీమామాళకే విప్పకిరిత్వా పబ్బజిత్వా ఉపసమ్పన్నో.

సో పఞ్చవస్సో హుత్వా ద్వేమాతికా పగుణా కత్వా పవారేత్వా అత్తనో సప్పాయం కమ్మట్ఠానం గహేత్వా ఏకేకస్మిం విహారే చత్తారో మాసే కత్వా సమప్పవత్తవాసం వసమానో చరి. ఏవం చరమానో –

వనన్తరే ఠితో థేరో, విసాఖో గజ్జమానకో;
అత్తనో గుణమేసన్తో, ఇమమత్థం అభాసథ.

"యావతా ఉపసమ్పన్నో, యావతా ఇధ ఆగతో;
ఏత్థన్తరే ఖలితం నత్థి, అహో లాభా తే మారిసా"తి.

సో చిత్తలపబ్బతవిహారం గచ్ఛన్తో ద్వేధా పథం పత్వా "అయం ను ఖో మగ్గో ఉదాహు అయ"న్తి చిన్తయన్తో అట్ఠాసి. అథస్స పబ్బతే అధివత్థా దేవతా హత్థం పసారేత్వా "ఏస మగ్గో"తి వత్వా దస్సేతి. సో చిత్తలపబ్బతవిహారం గన్త్వా తత్థ చత్తారో మాసే వసిత్వా పచ్చూసే గమిస్సామీతి చిన్తేత్వా నిపజ్జి. చఙ్కమసీసే మణిలరుక్ఖే అధివత్థా దేవతా సోపానఫలకే నిసీదిత్వా పరోది.

థేరో "కో ఏసో"తి ఆహ. అహం, భన్తే, మణిలియాతి. కిస్స రోదసీతి? తుమ్హాకం గమనం పటిచ్చాతి. మయి ఇధ వసన్తే తుమ్హాకం కో గుణోతి? తుమ్హేసు, భన్తే, ఇధ వసన్తేసు అమనుస్సా అఞ్ఞమఞ్ఞం మేత్తం పటిలభన్తి, తే దాని తుమ్హేసు గతేసు కలహం కరిస్సన్తి, దుట్ఠుల్లమ్పి కథయిస్సన్తీతి. థేరో "సచే మయి ఇధ వసన్తే తుమ్హాకం ఫాసువిహారో హోతి, సున్దర"న్తి వత్వా అఞ్ఞేపి చత్తారో మాసే తత్థేవ వసిత్వా పున తథేవ గమనచిత్తం ఉప్పాదేసి. దేవతాపి పున తథేవ పరోది. ఏతేనేవుపాయేన థేరో తత్థేవ వసిత్వా తత్థేవ పరినిబ్బాయీతి ఏవం మేత్తావిహారీ భిక్ఖు అమనుస్సానం పియో హోతి.

దేవతా రక్ఖన్తీతి పుత్తమివ మాతాపితరో దేవతా రక్ఖన్తి.

నాస్స అగ్గి వా విసం వా సత్థం వా కమతీతి మేత్తావిహారిస్స కాయే ఉత్తరాయ ఉపాసికాయ వియ అగ్గి వా, సంయుత్తభాణకచూళసివత్థేరస్సేవ విసం వా, సంకిచ్చసామణేరస్సేవ సత్థం వా న కమతి, న పవిసతి. నాస్స కాయం వికోపేతీతి వుత్తం హోతి. ధేనువత్థుమ్పి చేత్థ కథయన్తి . ఏకా కిర ధేను వచ్ఛకస్స ఖీరధారం ముఞ్చమానా అట్ఠాసి. ఏకో లుద్దకో తం విజ్ఝిస్సామీతి హత్థేన సమ్పరివత్తేత్వా దీఘదణ్డసత్తిం ముఞ్చి. సా తస్సా సరీరం ఆహచ్చ తాలపణ్ణం వియ

పవట్టమానా గతా, నేవ ఉపచారబలేన, న అప్పనాబలేన, కేవలం వచ్చకే బలవపియచిత్తతాయ. ఏవం మహానుభావా మేత్తాతి.

తువటం చిత్తం సమాధియతీతి మేత్తావిహారినో ఖిప్పమేవ చిత్తం సమాధియతి, నత్థి తస్స దన్ధాయితత్తం.

ముఖవణ్ణో విప్పసీదతీతి బన్ధనా పవుత్తం తాలపక్కం వియ చస్స విప్పసన్నవణ్ణం ముఖం హోతి.

అసమ్మూళ్హో కాలఙ్కరోతీతి మేత్తావిహారినో సమ్మోహమరణం నామ నత్థి, అసమ్మూళ్హోవ నిద్దం ఓక్కమన్తో వియ కాలం కరోతి.

ఉత్తరిమప్పటివిజ్ఝన్తోతి మేత్తాసమాపత్తితో ఉత్తరిం అరహత్తం అధిగన్తుం అసక్కోన్తో ఇతో చవిత్వా సుత్తప్పబుద్ధో వియ బ్రహ్మలోకముపపజ్జతీతి.

అయం మేత్తాభావనాయం విత్థారకథా.

కరుణాభావనాకథా

౨౫౮. కరుణం భావేతుకామేన పన నిక్కరుణతాయ ఆదీనవం కరుణాయ చ ఆనిసంసం పచ్చవేక్ఖిత్వా కరుణాభావనా ఆరభితబ్బా. తఞ్చ పన ఆరభన్తేన పఠమం పియపుగ్గలాదీసు న ఆరభితబ్బా. పియో హి పియట్ఠానేయేవ తిట్ఠతి. అతిప్పియసహాయకో అతిప్పియసహాయకట్ఠానేయేవ. మజ్ఝత్తో మజ్ఝత్తట్ఠానేయేవ. అప్పియో అప్పియట్ఠానేయేవ. వేరీ వేరిట్ఠానేయేవ తిట్ఠతి. లిఙ్గవిసభాగకాలకతా అఖేత్తమేవ.

"కథఞ్చ భిక్ఖు కరుణాసహగతేన చేతసా ఏకం దిసం ఫరిత్వా విహరతి? సేయ్యథాపి నామ ఏకం పుగ్గలం దుగ్గతం దురూపేతం దిస్వా కరుణాయేయ్య, ఏవమేవ సబ్బసత్తే కరుణాయ ఫరతీ"తి విభఙ్గే (విభ॰ ౬౭౩) పన వుత్తత్తా సబ్బపఠమం తావ కిఞ్చిదేవ కరుణాయితబ్బరూపం పరమకిచ్ఛప్పత్తం దుగ్గతం దురూపేతం కపణపురిసం ఛిన్నాహారం కపాలం పురతో ఠపేత్వా అనాథసాలాయ నిసిన్నం హత్థపాదేహి పగ్ఘరన్తకిమిగణం అట్టస్సరం కరోన్తం దిస్వా "కిచ్ఛం వతాయం సత్తో ఆపన్నో, అప్పేవ నామ ఇమమ్హా దుక్ఖా ముచ్చేయ్యా"తి కరుణా పవత్తేతబ్బా. తం అలభన్తేన సుఖితోపి పాపకారీ పుగ్గలో వజ్ఝేన ఉపమేత్వా కరుణాయితబ్బో.

కథం? సేయ్యథాపి సహ భణ్డేన గహితచోరం "వధేథ న"న్తి రఞ్ఞో ఆణాయ రాజపురిసా బన్ధిత్వా చతుక్కే చతుక్కే పహారసతాని దేన్తా ఆఘాతనం నేన్తి. తస్స మనుస్సా ఖాదనీయమ్పి భోజనీయమ్పి మాలాగన్ధవిలేపనతమ్బులానిపి దేన్తి. కిఞ్చాపి సో తాని ఖాదన్తో చేవ పరిభుఞ్జన్తో చ సుఖితో భోగసమప్పితో వియ గచ్ఛతి, అథ ఖో తం నేవ కోచి "సుఖితో అయం మహాభోగో"తి మఞ్ఞతి, అఞ్ఞదత్థు "అయం వరాకో ఇదాని మరిస్సతి, యం యదేవ హి అయం పదం నిక్ఖిపతి, తేన తేన సన్తికే మరణస్స హోతీ"తి తం జనో కరుణాయతి. ఏవమేవ కరుణాకమ్మట్ఠానికేన భిక్ఖునా సుఖితోపి పుగ్గలో ఏవం కరుణాయితబ్బో "అయం వరాకో కిఞ్చాపి ఇదాని సుఖితో సుసజ్జితో భోగే పరిభుఞ్జతి, అథ ఖో తీసు ద్వారేసు ఏకేనాపి కతస్స కల్యాణకమ్మస్స అభావా ఇదాని అపాయేసు అనప్పకం దుక్ఖం దోమనస్సం పటిసంవేదిస్సతీ"తి.

ఏవం తం పుగ్గలం కరుణాయిత్వా తతో పరం ఏతేనేవ ఉపాయేన పియపుగ్గలే, తతో మజ్ఝత్తే, తతో వేరిమ్హీతి అనుక్కమేన కరుణా పవత్తేతబ్బా. సచే పనస్స పుబ్బే వుత్తనయేనేవ వేరిమ్హి పటిఘం ఉప్పజ్జతి, తం మేత్తాయ వుత్తనయేనేవ వూపసమేతబ్బం. యోపి చేత్థ కతకుసలో హోతి, తమ్పి ఞాతిరోగభోగబ్యసనాదీనం అఞ్ఞతరేన బ్యసనేన సమన్నాగతం దిస్వా వా సుత్వా వా తేసం అభావేపి వట్టదుక్ఖం అనతిక్కన్తత్తా “దుక్ఖితోవ అయ”న్తి ఏవం సబ్బథాపి కరుణాయిత్వా వుత్తనయేనేవ అత్తని పియపుగ్గలే మజ్ఝత్తే వేరిమ్హీతి చతూసు జనేసు సీమాసమ్భేదం కత్వా తం నిమిత్తం ఆసేవన్తేన భావేన్తేన బహులీకరోన్తేన మేత్తాయ వుత్తనయేనేవ తికచతుక్కజ్ఝానవసేన అప్పనా వడ్ఢేతబ్బా.

అఙ్గుత్తరట్ఠకథాయం పన పఠమం వేరిపుగ్గలో కరుణాయితబ్బో, తస్మిం చిత్తం ముదుం కత్వా దుగ్గతో, తతో పియపుగ్గలో, తతో అత్తాతి అయం కమో వుత్తో, సో “దుగ్గతం దురూపేత”న్తి పాళియా న సమేతి, తస్మా వుత్తనయేనేవేత్థ భావనమారభిత్వా సీమాసమ్భేదం కత్వా అప్పనా వడ్ఢేతబ్బా. తతో పరం “పఞ్చహాకారేహి అనోధిసోఫరణా సత్తహాకారేహి ఓధిసోఫరణా దసహాకారేహి దిసాఫరణా”తి అయం వికుబ్బనా, “సుఖం సుపతీ”తిఆదయో ఆనిసంసా చ మేత్తాయం వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బాతి.

అయం కరుణాభావనాయ విత్థారకథా.

ముదితాభావనాకథా

౨౬౦. ముదితాభావనం ఆరభన్తేనాపి న పఠమం పియపుగ్గలాదీసు ఆరభితబ్బా. న హి పియో పియభావమత్తేనేవ ముదితాయ పదట్ఠానం హోతి, పగేవ మజ్ఝత్తవేరినో. లిఙ్గవిసభాగకాలకతా అఖేత్తమేవ.

అతిప్పియసహాయకో పన సియా పదట్ఠానం, యో అట్ఠకథాయం సోణ్డసహాయోతి వుత్తో. సో హి ముదితముదితోవ హోతి, పఠమం హసిత్వా పచ్ఛా కథేతి, తస్మా సో వా పఠమం ముదితాయ ఫరితబ్బో. పియపుగ్గలం వా సుఖితం సజ్జితం మోదమానం దిస్వా వా సుత్వా వా “మోదతి వతాయం సత్తో, అహో సాధు అహో సుట్ఠూ”తి ముదితా ఉప్పాదేతబ్బా. ఇమమేవ హి అత్థవసం పటిచ్చ విభఙ్గే (విభ॰ ౬౬౩) వుత్తం “కథఞ్చ భిక్ఖు ముదితాసహగతేన చేతసా ఏకం దిసం ఫరిత్వా విహరతి? సేయ్యథాపి నామ ఏకం పుగ్గలం పియం మనాపం దిస్వా ముదితో అస్స, ఏవమేవ సబ్బసత్తే ముదితాయ ఫరతీ”తి.

సచేపిస్స సో సోణ్డసహాయో వా పియపుగ్గలో వా అతీతే సుఖితో అహోసి, సమ్పతి పన దుగ్గతో దురూపేతో, అతీతమేవ చస్స సుఖితభావం అనుస్సరిత్వా “ఏస అతీతే ఏవం మహాభోగో మహాపరివారో నిచ్చప్పముదితో అహోసీ”తి తమేవస్స ముదితాకారం గహేత్వా ముదితా ఉప్పాదేతబ్బా “అనాగతే వా పన పున తం సమ్పత్తిం లభిత్వా హత్థిక్ఖన్ధఅస్సపిట్ఠిసువణ్ణసివికాదీహి విచరిస్సతీ”తి అనాగతమ్పిస్స ముదితాకారం గహేత్వా ముదితా ఉప్పాదేతబ్బా.

ఏవం పియపుగ్గలే ముదితం ఉప్పాదేత్వా అథ మజ్ఝత్తే తతో వేరిమ్హీతి అనుక్కమేన ముదితా పవత్తేతబ్బా. అప్పనా వడ్ఢేతబ్బా. సచే పనస్స పుబ్బే వుత్తనయేనేవ వేరిమ్హి పటిఘం ఉప్పజ్జతి, తం మేత్తాయం వుత్తనయేనేవ వూపసమేత్వా “ఇమేసు చ తీసు అత్తని చా”తి చతూసు జనేసు సమచిత్తతాయ సీమాసమ్భేదం కత్వా తం నిమిత్తం ఆసేవన్తేన భావేన్తేన బహులీకరోన్తేన మేత్తాయం వుత్తనయేనేవ తికచతుక్కజ్ఝానవసేనేవ అప్పనా వడ్ఢేతబ్బా. తతో పరం “పఞ్చహాకారేహి

అనోధిసోఫరణా సత్తహాకారేహి ఓధిసోఫరణా దసహాకారేహి దిసాఫరణా”తి అయం వికుబ్బనా, “సుఖం సుపతీ”తిఆదయో ఆనిసంసా చ మేత్తాయం వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బాతి.

అయం ముదితాభావనాయ విత్థారకథా.

ఉపేక్ఖాభావనాకథా

౨౬౧. ఉపేక్ఖాభావనం భావేతుకామేన పన మేత్తాదీసు పటిలద్ధతికచతుక్కజ్ఝానేన పగుణతతియజ్ఝానా వుట్ఠాయ “సుఖితా హోన్తూ”తిఆదివసేన సత్తకేలాయనమనసికారయుత్తత్తా, పటిఘానునయసమీపచారిత్తా, సోమనస్సయోగేన ఓళారికత్తా చ పురిమాసు ఆదీనవం, సన్తసభావత్తా ఉపేక్ఖాయ ఆనిసంసఞ్చ దిస్వా య్వాస్స పకతిమజ్ఝత్తో పుగ్గలో, తం అజ్ఝుపేక్ఖిత్వా ఉపేక్ఖా ఉప్పాదేతబ్బా. తతో పియపుగ్గలాదీసు. వుత్తఞ్హేతం “కథఞ్చ భిక్ఖు ఉపేక్ఖాసహగతేన చేతసా ఏకం దిసం ఫరిత్వా విహరతి? సేయ్యథాపి నామ ఏకం పుగ్గలం నేవ మనాపం న అమనాపం దిస్వా ఉపేక్ఖకో అస్స, ఏవమేవ సబ్బే సత్తే ఉపేక్ఖాయ ఫరతీ”తి (విభ॰ ౬౭౩).

తస్మా వుత్తనయేన మజ్ఝత్తపుగ్గలే ఉపేక్ఖం ఉప్పాదేత్వా అథ పియపుగ్గలే, తతో సోణ్డసహాయకే, తతో వేరిమ్హీతి ఏవం “ఇమేసు చ తీసు అత్తని చా”తి సబ్బత్థ మజ్ఝత్తవసేన సీమాసమ్భేదం కత్వా తం నిమిత్తం ఆసేవితబ్బం భావేతబ్బం బహులీకాతబ్బం. తస్సేవం కరోతో పథవీకసిణే వుత్తనయేనేవ చతుత్థజ్ఝానం ఉప్పజ్జతి.

కిం పనేతం పథవీకసిణాదీసు ఉప్పన్నతతియజ్ఝానస్సాపి ఉప్పజ్జతీతి? నుప్పజ్జతి. కస్మా? ఆరమ్మణవిసభాగతాయ. మేత్తాదీసు ఉప్పన్నతతియజ్ఝానస్సేవ పన ఉప్పజ్జతి, ఆరమ్మణసభాగతాయాతి. తతో పరం పన వికుబ్బనా చ ఆనిసంసపటిలాభో చ మేత్తాయం వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బోతి.

అయం ఉపేక్ఖాభావనాయ విత్థారకథా.

పకిణ్ణకకథా

౨౬౨.బ్రహ్ముత్తమేన కథితే, బ్రహ్మవిహారే ఇమే ఇతి విదిత్వా;
భియ్యో ఏతేసు అయం, పకిణ్ణకకథాపి విఞ్ఞేయ్యా.

ఏతాసు హి మేత్తాకరుణాముదితాఉపేక్ఖాసు **అత్థతో** తావ మేజ్జతీతి **మేత్తా,** సినియ్హతీతి అత్థో. మిత్తే వా భవా, మిత్తస్స వా ఏసా పవత్తీతిపి **మేత్తా**. పరదుక్ఖే సతి సాధూనం హదయకమ్పనం కరోతీతి **కరుణా**. కిణాతి వా పరదుక్ఖం హింసతి వినాసేతీతి **కరుణా**. కిరియతి వా దుక్ఖితేసు ఫరణవసేన పసారియతీతి **కరుణా**. మోదన్తి తాయ తంసమఙ్గినో, సయం వా మోదతి, మోదనమత్తమేవ వా తన్తి **ముదితా**. “అవేరా హోన్తూ”తిఆదిబ్యాపారప్పహానేన మజ్ఝత్తభావూపగమనేన చ ఉపేక్ఖతీతి **ఉపేక్ఖా**.

౨౬౩. లక్ఖణాదితో పనేత్థ హితాకారప్పవత్తిలక్ఖణా **మేత్తా,** హితూపసంహారరసా, ఆఘాతవినయపచ్చుపట్ఠానా, సత్తానం మనాపభావదస్సనపదట్ఠానా. బ్యాపాదూపసమో ఏతిస్సా సమ్పత్తి, సినేహసమ్భవో విపత్తి.

దుక్ఖాపనయనాకారప్పవత్తిలక్ఖణా **కరుణా,** పరదుక్ఖాసహనరసా, అవిహింసాపచ్చుపట్ఠానా, దుక్ఖాభిభూతానం అనాథభావదస్సనపదట్ఠానా. విహింసూపసమో తస్సా సమ్పత్తి, సోకసమ్భవో విపత్తి. పమోదనలక్ఖణా **ముదితా,** అనిస్సాయనరసా, అరతివిఘాతపచ్చుపట్ఠానా, సత్తానం సమ్పత్తిదస్సనపదట్ఠానా. అరతివూపసమో తస్సా సమ్పత్తి, పహాససమ్భవో విపత్తి. సత్తేసు మజ్ఝత్తాకారప్పవత్తిలక్ఖణా **ఉపేక్ఖా,** సత్తేసు సమభావదస్సనరసా, పటిఘానునయవూపసమపచ్చుపట్ఠానా, "కమ్మస్సకా సత్తా, తే కస్స రుచియా సుఖితా వా భవిస్సన్తి, దుక్ఖతో వా ముచ్చిస్సన్తి, పత్తసమ్పత్తితో వా న పరిహాయిస్సన్తీ"తి ఏవం పవత్తకమ్మస్సకతాదస్సనపదట్ఠానా. పటిఘానునయవూపసమో తస్సా సమ్పత్తి, గేహసితాయ అఞ్ఞాణుపేక్ఖాయ సమ్భవో విపత్తి.

౨౬౪. చతున్నమ్పి పనేతేసం బ్రహ్మవిహారానం విపస్సనాసుఖఞ్చేవ భవసమ్పత్తి చ **సాధారణప్పయోజనం** . బ్యాపాదాదిపటిఘాతో **ఆవేణికం**. బ్యాపాదపటిఘాతప్పయోజనా హేత్థ మేత్తా. విహింసాఅరతిరాగపటిఘాతప్పయోజనా ఇతరా. వుత్తమ్పి చేతం –

"నిస్సరణఞ్హేతం, ఆవుసో, బ్యాపాదస్స యదిదం మేత్తా చేతోవిముత్తి. నిస్సరణఞ్హేతం, ఆవుసో, విహేసాయ యదిదం కరుణా చేతోవిముత్తి. నిస్సరణఞ్హేతం, ఆవుసో, అరతియా యదిదం ముదితా చేతోవిముత్తి. నిస్సరణఞ్హేతం, ఆవుసో, రాగస్స యదిదం ఉపేక్ఖా చేతోవిముత్తీ"తి (దీ॰ ని॰ ౩.౩౨౬; అ॰ ని॰ ౬.౧౩).

౨౬౫. ఏకేకస్స చేత్థ ఆసన్నదూరవసేన **ద్వే ద్వే పచ్చత్థికా. మేత్తాబ్రహ్మవిహారస్స** హి సమీపచారో వియ పురిసస్స సపత్తో గుణదస్సనసభాగతాయ రాగో ఆసన్నపచ్చత్థికో, సో లహుం ఓతారం లభతి, తస్మా తతో సుట్ఠు మేత్తా రక్ఖితబ్బా. పబ్బతాదిగహననిస్సితో వియ పురిసస్స సపత్తో సభాగవిసభాగతాయ బ్యాపాదో దూరపచ్చత్థికో, తస్మా తతో నిబ్భయేన మేత్తాయితబ్బం. మేత్తాయిస్సతి చ నామ, కోపఞ్చ కరిస్సతీతి అట్ఠానమేతం.

కరుణాబ్రహ్మవిహారస్స "చక్ఖువిఞ్ఞేయ్యానం రూపానం ఇట్ఠానం కన్తానం మనాపానం మనోరమానం లోకామిసపటిసంయుత్తానం అప్పటిలాభం వా అప్పటిలాభతో సమనుపస్సతో పుబ్బే వా పటిలద్ధపుబ్బం అతీతం నిరుద్ధం విపరిణతం సమనుస్సరతో ఉప్పజ్జతి దోమనస్సం, యం ఏవరూపం దోమనస్సం, ఇదం వుచ్చతి గేహసితం దోమనస్స"న్తిఆదినా (మ॰ ని॰ ౩.౩౦౭) నయేన ఆగతం గేహసితం దోమనస్సం విపత్తిదస్సనసభాగతాయ ఆసన్నపచ్చత్థికం. సభాగవిసభాగతాయ విహింసా దూరపచ్చత్థికా . తస్మా తతో నిబ్భయేన కరుణాయితబ్బం. కరుణఞ్చ నామ కరిస్సతి, పాణిఆదీహి చ విహేఠిస్సతీతి అట్ఠానమేతం.

ముదితాబ్రహ్మవిహారస్స "చక్ఖువిఞ్ఞేయ్యానం రూపానం ఇట్ఠానం…పే॰… లోకామిసపటిసంయుత్తానం పటిలాభం వా పటిలాభతో సమనుపస్సతో పుబ్బే వా పటిలద్ధపుబ్బం అతీతం నిరుద్ధం విపరిణతం సమనుస్సరతో ఉప్పజ్జతి సోమనస్సం, యం ఏవరూపం సోమనస్సం, ఇదం వుచ్చతి గేహసితం సోమనస్స"న్తిఆదినా (మ॰ ని॰ ౩.౩౦౬) నయేన ఆగతం గేహసితం సోమనస్సం సమ్పత్తిదస్సనసభాగతాయ ఆసన్నపచ్చత్థికం, సభాగవిసభాగతాయ అరతి దూరపచ్చత్థికా. తస్మా తతో నిబ్భయేన ముదితా భావేతబ్బా. ముదితో చ నామ భవిస్సతి, పన్తసేనాసనేసు చ అధికుసలేసు ధమ్మేసు వా ఉక్కణ్ఠిస్సతీతి అట్ఠానమేతం.

ఉపేక్ఖాబ్రహ్మవిహారస్స పన "చక్ఖునా రూపం దిస్వా ఉప్పజ్జతి ఉపేక్ఖా బాలస్స మూళ్హస్స పుథుజ్జనస్స అనోధిజినస్స అవిపాకజినస్స అనాదీనవదస్సావినో అస్సుతవతో పుథుజ్జనస్స యా ఏవరూపా ఉపేక్ఖా, రూపం సా నాతివత్తతి. తస్మా సా ఉపేక్ఖా గేహసితాతి వుచ్చతీ"తిఆదినా (మ॰ ని॰ ౩.౩౦౮) నయేన ఆగతా గేహసితా అఞ్ఞాణుపేక్ఖా దోసగుణావిచారణవసేన సభాగత్తా ఆసన్నపచ్చత్థికా. సభాగవిసభాగతాయ రాగపటిఘా దూరపచ్చత్థికా. తస్మా తతో నిబ్భయేన ఉపేక్ఖితబ్బం. ఉపేక్ఖిస్సతి చ నామ, రజ్జిస్సతి చ పటిహఞ్ఞిస్సతి చాతి అట్ఠానమేతం.

౨౬౬. సబ్బేసమ్పి చ ఏతేసం కత్తుకామతా ఛన్దో **ఆది,** నీవరణాదివిక్ఖమ్భనం **మజ్ఝం,** అప్పనా **పరియోసానం**. పఞ్ఞత్తిధమ్మవసేన ఏకో వా సత్తో అనేకే వా సత్తా **ఆరమ్మణం**. ఉపచారే వా అప్పనాయ వా పత్తాయ ఆరమ్మణవడ్ఢనం.

తత్రాయం వడ్ఢనక్కమో, యథా హి కుసలో కస్సకో కసితబ్బట్ఠానం పరిచ్ఛిన్దిత్వా కసతి, ఏవం పఠమమేవ ఏకమావాసం పరిచ్ఛిన్దిత్వా తత్థ సత్తేసు ఇమస్మిం ఆవాసే సత్తా అవేరా హోన్తూతిఆదినా నయేన మేత్తా భావేతబ్బా. తత్థ చిత్తం ముదుం కమ్మనియం కత్వా ద్వే ఆవాసా పరిచ్ఛిన్దితబ్బా. తతో అనుక్కమేన తయో, చత్తారో, పఞ్చ, ఛ, సత్త, అట్ఠ, నవ, దస, ఏకా రచ్ఛా, ఉపడ్ఢగామో, గామో, జనపదో, రజ్జం, ఏకా దిసాతి ఏవం యావ ఏకం చక్కవాళం, తతో వా పన భియ్యో తత్థ తత్థ సత్తేసు మేత్తా భావేతబ్బా. తథా కరుణాదయోతి అయమేత్థ ఆరమ్మణవడ్ఢనక్కమో.

౨౬౭. యథా పన కసిణానం నిస్సన్దో ఆరుప్పా, సమాధినిస్సన్దో నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనం, విపస్సనానిస్సన్దో ఫలసమాపత్తి, సమథవిపస్సనానిస్సన్దో నిరోధసమాపత్తి, ఏవం పురిమబ్రహ్మవిహారత్తయనిస్సన్దో ఏత్థ ఉపేక్ఖాబ్రహ్మవిహారో. యథా హి థమ్భే అనుస్సాపేత్వా తులాసఙ్ఘాటం అనారోపేత్వా న సక్కా ఆకాసే కూటగోపానసియో ఠపేతుం, ఏవం పురిమేసు తతియజ్ఝానం వినా న సక్కా చతుత్థం భావేతున్తి.

౨౬౮. ఏత్థ సియా, కస్మా పనేతా మేత్తాకరుణాముదితాఉపేక్ఖా బ్రహ్మవిహారాతి వుచ్చన్తి? కస్మా చ చతస్సోవ? కో చ ఏతాసం కమో, అభిధమ్మే చ కస్మా అప్పమఞ్ఞాతి వుత్తాతి? వుచ్చతే, సేట్ఠట్ఠేన తావ నిద్దోసభావేన చేత్థ బ్రహ్మవిహారతా వేదితబ్బా. సత్తేసు సమ్మాపటిపత్తిభావేన హి సేట్ఠా ఏతే విహారా. యథా చ బ్రహ్మానో నిద్దోసచిత్తా విహరన్తి, ఏవం ఏతేహి సమ్పయుత్తా యోగినో బ్రహ్మసమా హుత్వా విహరన్తీతి సేట్ఠట్ఠేన నిద్దోసభావేన చ బ్రహ్మవిహారాతి వుచ్చన్తి.

౨౬౯. కస్మా చ చతస్సోవాతిఆది పఞ్హస్స పన ఇదం విస్సజ్జనం.

విసుద్ధిమగ్గాదివసా చతస్సో,
హితాదిఆకారవసా పనాసం;
కమో పవత్తన్తి చ అప్పమాణే,
తా గోచరే యేన తదప్పమఞ్ఞా.

ఏతాసు హి యస్మా మేత్తా బ్యాపాదబహులస్స, కరుణా విహేసాబహులస్స, ముదితా అరతిబహులస్స, ఉపేక్ఖా రాగబహులస్స విసుద్ధిమగ్గో. యస్మా చ హితూపసంహారఅహితాపనయనసమ్పత్తిమోదనఅనాభోగవసేన చతుబ్బిధోయేవ సత్తేసు మనసికారో. యస్మా చ యథా మాతా దహరగిలానయోబ్బనప్పత్తసకిచ్చపసుతేసు చతూసు పుత్తేసు దహరస్స అభివుడ్ఢికామా హోతి, గిలానస్స గేలఞ్ఞాపనయనకామా, యోబ్బనప్పత్తస్స యోబ్బనసమ్పత్తియా చిరట్ఠితికామా,

సకకిచ్చపసుతస్స కిస్మిఞ్చి పరియాయే అబ్యావటా హోతి, తథా అప్పమఞ్ఞావిహారికేనాపి సబ్బసత్తేసు మేత్తాదివసేన భవితబ్బం. తస్మా ఇతో విసుద్ధిమగ్గాదివసా చతస్సోవ అప్పమఞ్ఞా.

యస్మా చతస్సోపేతా భావేతుకామేన పఠమం హితాకారప్పవత్తివసేన సత్తేసు పటిపజ్జితబ్బం, హితాకారప్పవత్తిలక్ఖణా చ మేత్తా. తతో ఏవం పత్థితహితానం సత్తానం దుక్ఖాభిభవం దిస్వా వా సుత్వా వా సమ్భావేత్వా వా దుక్ఖాపనయనాకారప్పవత్తివసేన, దుక్ఖాపనయనాకారప్పవత్తిలక్ఖణా చ కరుణా. అథేవం పత్థితహితానం పత్థితదుక్ఖాపగమానఞ్చ నేసం సమ్పత్తిం దిస్వా సమ్పత్తిపమోదనవసేన, పమోదనలక్ఖణా చ ముదితా. తతో పరం పన కత్తబ్బాభావతో అజ్ఝుపేక్ఖకత్తసఙ్ఖాతేన మజ్ఝత్తాకారేన పటిపజ్జితబ్బం, మజ్ఝత్తాకారప్పవత్తిలక్ఖణా చ ఉపేక్ఖా . తస్మా ఇతో హితాదిఆకారవసా పనాసం పఠమం మేత్తా వుత్తా, అథ కరుణా ముదితా ఉపేక్ఖాతి అయం కమో వేదితబ్బో.

యస్మా పన సబ్బాపేతా అప్పమాణే గోచరే పవత్తన్తి. అప్పమాణా హి సత్తా ఏతాసం గోచరభూతా. ఏకసత్తస్సాపి చ ఏత్తకే పదేసే మేత్తాదయో భావేతబ్బాతి ఏవం పమాణం అగహేత్వా సకలఫరణవసేనేవ పవత్తాతి. తేన వుత్తం –

విసుద్ధిమగ్గాదివసా చతస్సో,
హితాదిఆకారవసా పనాసం;
కమో పవత్తన్తి చ అప్పమాణే,
తా గోచరే యేన తదప్పమఞ్ఞాతి.

౨౬౦. ఏవం అప్పమాణగోచరతాయ ఏకలక్ఖణాసు చాపి ఏతాసు పురిమా తిస్సో తికచతుక్కజ్ఝానికావ హోన్తి. కస్మా? సోమనస్సావిప్పయోగతో. కస్మా పనాయం సోమనస్సేన అవిప్పయోగోతి? దోమనస్ససముట్ఠితానం బ్యాపాదాదీనం నిస్సరణత్తా. పచ్ఛిమా పన అవసేసఏకజ్ఝానికావ. కస్మా? ఉపేక్ఖావేదనాసమ్పయోగతో. న హి సత్తేసు మజ్ఝత్తాకారప్పవత్తా బ్రహ్మవిహారుపేక్ఖా ఉపేక్ఖావేదనం వినా వత్తతీతి.

౨౬౧. యో పనేవం వదేయ్య "యస్మా భగవతా అట్ఠకనిపాతే చతూసుపి అప్పమఞ్ఞాసు అవిసేసేన వుత్తం 'తతో త్వం భిక్ఖు ఇమం సమాధిం సవితక్కమ్పి సవిచారం భావేయ్యాసి, అవితక్కమ్పి విచారమత్తం భావేయ్యాసి, అవితక్కమ్పి అవిచారం భావేయ్యాసి, సప్పీతికమ్పి భావేయ్యాసి, నిప్పీతికమ్పి భావేయ్యాసి, సాతసహగతమ్పి భావేయ్యాసి, ఉపేక్ఖాసహగతమ్పి భావేయ్యాసీ'తి (అ. ని. ౮.౬౩), తస్మా చతస్సో అప్పమఞ్ఞా చతుక్కపఞ్చకజ్ఝానికా"తి. సో మాహేవన్తిస్స వచనీయో. ఏవఞ్హి సతి కాయానుపస్సనాదయోపి చతుక్కపఞ్చకజ్ఝానికా సియుం, వేదనాదీసు చ పఠమజ్ఝానమ్పి నత్థి, పగేవ దుతియాదీని. తస్మా బ్యఞ్జనచ్ఛాయామత్తం గహేత్వా మా భగవన్తం అబ్భాచిక్ఖి, గమ్భీరం హి బుద్ధవచనం, తం ఆచరియే పయిరుపాసిత్వా అధిప్పాయతో గహేతబ్బం.

౨౬౨. అయఞ్హి తత్రాధిప్పాయో – "సాధు మే, భన్తే, భగవా సంఖిత్తేన ధమ్మం దేసేతు, యమహం భగవతో ధమ్మం సుత్వా ఏకో వూపకట్ఠో అప్పమత్తో ఆతాపీ పహితత్తో విహరేయ్య"న్తి ఏవం ఆయాచితధమ్మదేసనం కిర తం భిక్ఖుం యస్మా సో పుబ్బేపి ధమ్మం సుత్వా తత్థేవ వసతి, న సమణధమ్మం కాతుం గచ్ఛతి, తస్మా నం భగవా "ఏవమేవ పనిధేకచ్చే మోఘపురిసా మమఞ్ఞేవ అజ్ఝేసన్తి, ధమ్మే చ భాసితే మమఞ్ఞేవ అనుబన్ధితబ్బం మఞ్ఞన్తీ"తి అపసాదేత్వా పున యస్మా సో

అరహత్తస్స ఉపనిస్సయసమ్పన్నో, తస్మా నం ఓవదన్తో ఆహ – “తస్మాతిహ తే భిక్ఖు ఏవం సిక్ఖితబ్బం, అజ్ఝత్తం మే చిత్తం ఠితం భవిస్సతి సుసణ్ఠితం, న చుప్పన్నా పాపకా అకుసలా ధమ్మా చిత్తం పరియాదాయ ఠస్సన్తీతి. ఏవఞ్హి తే భిక్ఖు సిక్ఖితబ్బ”న్తి.

ఇమినా పనస్స ఓవాదేన నియకజ్ఝత్తవసేన చిత్తేకగ్గతామత్తో మూలసమాధి వుత్తో. తతో “ఏత్తకేనేవ సన్తుట్ఠిం అనాపజ్జిత్వా ఏవం సో ఏవ సమాధి వడ్ఢేతబ్బో”తి దస్సేతుం “యతో ఖో తే భిక్ఖు అజ్ఝత్తం చిత్తం ఠితం హోతి సుసణ్ఠితం, న చుప్పన్నా పాపకా అకుసలా ధమ్మా చిత్తం పరియాదాయ తిట్ఠన్తి. తతో తే భిక్ఖు ఏవం సిక్ఖితబ్బం మేత్తా మే చేతోవిముత్తి భావితా భవిస్సతి బహులీకతా యానికతా వత్థుకతా అనుట్ఠితా పరిచితా సుసమారద్ధాతి. ఏవఞ్హి తే భిక్ఖు సిక్ఖితబ్బ”న్తి ఏవమస్స మేత్తావసేన భావనం వత్వా పున “యతో ఖో తే భిక్ఖు అయం సమాధి ఏవం భావితో హోతి బహులీకతో, తతో త్వం భిక్ఖు ఇమం మూలసమాధిం సవితక్కమ్పి సవిచారం భావేయ్యాసి…పే.… ఉపేక్ఖాసహగతమ్పి భావేయ్యాసీ”తి వుత్తం.

తస్సత్థో – యదా తే భిక్ఖు అయం మూలసమాధి ఏవం మేత్తావసేన భావితో హోతి, తదా త్వం తావతకేనాపి తుట్ఠిం అనాపజ్జిత్వావ ఇమం మూలసమాధిం అఞ్ఞేసుపి ఆరమ్మణేసు చతుక్కపఞ్చకజ్ఝానాని పాపయమానో సవితక్కమ్పి సవిచారన్తిఆదినా నయేన భావేయ్యాసీతి.

ఏవం వత్వా చ పున కరుణాదిఅవసేసబ్రహ్మవిహారపుబ్బఙ్గమమ్పిస్స అఞ్ఞేసు ఆరమ్మణేసు చతుక్కపఞ్చకజ్ఝానవసేన భావనం కరేయ్యాసీతి దస్సేన్తో “యతో ఖో తే భిక్ఖు అయం సమాధి ఏవం భావితో హోతి బహులీకతో. తతో తే భిక్ఖు ఏవం సిక్ఖితబ్బం కరుణా మే చేతోవిముత్తీ”తిఆదిమాహ.

ఏవం మేత్తాదిపుబ్బఙ్గమం చతుక్కపఞ్చకజ్ఝానవసేన భావనం దస్సేత్వా పున కాయానుపస్సనాదిపుబ్బఙ్గమం దస్సేతుం “యతో ఖో తే భిక్ఖు అయం సమాధి ఏవం భావితో హోతి బహులీకతో, తతో తే భిక్ఖు ఏవం సిక్ఖితబ్బం కాయే కాయానుపస్సీ విహరిస్సామీ”తి ఆదిం వత్వా “యతో ఖో తే భిక్ఖు అయం సమాధి ఏవం భావితో భవిస్సతి సుభావితో, తతో త్వం భిక్ఖు యేన యేనేవ గగ్ఛసి, ఫాసుఞ్ఞేవ గగ్ఛసి, యత్థ యత్థేవ ఠస్ససి, ఫాసుఞ్ఞేవ ఠస్ససి, యత్థ యత్థేవ నిసీదిస్ససి, ఫాసుఞ్ఞేవ నిసీదిస్ససి, యత్థ యత్థేవ సేయ్యం కప్పేస్ససి, ఫాసుఞ్ఞేవ సేయ్యం కప్పేస్ససీ”తి అరహత్తనికూటేన దేసనం సమాపేసి. తస్మా తికచతుక్కజ్ఝానికావ మేత్తాదయో, ఉపేక్ఖా పన అవసేసఏకజ్ఝానికావాతి వేదితబ్బా. తథేవ చ అభిధమ్మే (ధ॰ స॰ ౨౫౧ ఆదయో; విభ॰ ౬౪౩ ఆదయో) విభత్తాతి.

౨౬౩. ఏవం తికచతుక్కజ్ఝానవసేన చేవ అవసేసఏకజ్ఝానవసేన చ ద్విధా ఠితానమ్పి ఏతాసం సుభపరమాదివసేన అఞ్ఞమఞ్ఞం అసదిసో ఆనుభావవిసేసో వేదితబ్బో. **హలిద్దవసనసుత్తస్మిం** హి ఏతా సుభపరమాదిభావేన విసేసేత్వా వుత్తా. యథాహ – “సుభపరమాహం, భిక్ఖవే, మేత్తం చేతోవిముత్తిం వదామి. ఆకాసానఞ్చాయతనపరమాహం, భిక్ఖవే, కరుణం చేతోవిముత్తిం వదామి. విఞ్ఞాణఞ్చాయతనపరమాహం, భిక్ఖవే, ముదితం చేతోవిముత్తిం వదామి. ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనపరమాహం, భిక్ఖవే, ఉపేక్ఖం చేతోవిముత్తిం వదామీ”తి (సం॰ ని॰ ౫.౨౩౫).

కస్మా పనేతా ఏవం వుత్తాతి? తస్స తస్స ఉపనిస్సయత్తా. మేత్తావిహారిస్స హి సత్తా అప్పటిక్కూలా హోన్తి. అథస్స అప్పటిక్కూలపరిచయా అప్పటిక్కూలేసు పరిసుద్ధవణ్ణేసు నీలాదీసు చిత్తం ఉపసంహరతో అప్పకసిరేనేవ తత్థ చిత్తం

పక్ఖన్దతి. ఇతి మేత్తా సుభవిమోక్ఖస్స ఉపనిస్సయో హోతి, న తతో పరం, తస్మా **సుభపరమాతి** వుత్తా.

కరుణావిహారిస్స పన దణ్డాభిఘాతాదిరూపనిమిత్తం సత్తదుక్ఖం సమనుపస్సన్తస్స కరుణాయ పవత్తిసమ్భవతో రూపే ఆదీనవో పరివిదితో హోతి. అథస్స పరివిదితరూపాదీనవత్తా పథవీకసిణాదీసు అఞ్ఞతరం ఉగ్ఘాటేత్వా రూపనిస్సరణే ఆకాసే చిత్తం ఉపసంహరతో అప్పకసిరేనేవ తత్థ చిత్తం పక్ఖన్దతి. ఇతి కరుణా ఆకాసానఞ్చాయతనస్స ఉపనిస్సయో హోతి, న తతో పరం, తస్మా **ఆకాసానఞ్చాయతనపరమాతి** వుత్తా.

ముదితావిహారిస్స పన తేన తేన పామోజ్జకారణేన ఉప్పన్నపామోజ్జసత్తానం విఞ్ఞాణం సమనుపస్సన్తస్స ముదితాయ పవత్తిసమ్భవతో విఞ్ఞాణగ్గహణపరిచితం చిత్తం హోతి. అథస్స అనుక్కమాధిగతం ఆకాసానఞ్చాయతనం అతిక్కమ్మ ఆకాసనిమిత్తగోచరే విఞ్ఞాణే చిత్తం ఉపసంహరతో అప్పకసిరేనేవ తత్థ చిత్తం పక్ఖన్దతీతి ముదితా విఞ్ఞాణఞ్చాయతనస్స ఉపనిస్సయో హోతి, న తతో పరం, తస్మా **విఞ్ఞాణఞ్చాయతనపరమాతి** వుత్తా.

ఉపేక్ఖావిహారిస్స పన "సత్తా సుఖితా వా హోన్తు దుక్ఖతో వా విముచ్చన్తు, సమ్పత్తసుఖతో వా మా విముచ్చన్తూ"తి ఆభోగాభావతో సుఖదుక్ఖాదిపరమత్థగాహవిముఖభావతో అవిజ్జమానగ్గహణదుక్ఖం చిత్తం హోతి. అథస్స పరమత్థగాహతో విముఖభావపరిచితచిత్తస్స పరమత్థతో అవిజ్జమానగ్గహణదుక్ఖచిత్తస్స చ అనుక్కమాధిగతం విఞ్ఞాణఞ్చాయతనం సమతిక్కమ్మ సభావతో అవిజ్జమానే పరమత్థభూతస్స విఞ్ఞాణస్స అభావే చిత్తం ఉపసంహరతో అప్పకసిరేనేవ తత్థ చిత్తం పక్ఖన్దతి. ఇతి ఉపేక్ఖా ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనస్స ఉపనిస్సయో హోతి, న తతో పరం, తస్మా **ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనపరమాతి** వుత్తాతి.

౨౬౪. ఏవం సుభపరమాదివసేన ఏతాసం ఆనుభావం విదిత్వా పున సబ్బాపేతా **దానాదీనం సబ్బకల్యాణధమ్మానం పరిపూరికాతి** వేదితబ్బా. సత్తేసు హి హితజ్ఝాసయతాయ సత్తానం దుక్ఖాసహనతాయ, పత్తసమ్పత్తివిసేసానం చిరట్ఠితికామతాయ, సబ్బసత్తేసు చ పక్ఖపాతాభావేన సమప్పవత్తచిత్తా మహాసత్తా "ఇమస్స దాతబ్బం, ఇమస్స న దాతబ్బ"న్తి విభాగం అకత్వా సబ్బసత్తానం సుఖనిదానం దానం దేన్తి. తేసం ఉపఘాతం పరివజ్జయన్తా సీలం సమాదియన్తి. సీలపరిపూరణత్థం నేక్ఖమ్మం భజన్తి. సత్తానం హితాహితేసు అసమ్మోహత్థాయ పఞ్ఞం పరియోదపేన్తి. సత్తానం హితసుఖత్థాయ నిచ్చం వీరియమారభన్తి. ఉత్తమవీరియవసేన వీరభావం పత్తాపి చ సత్తానం నానప్పకారకం అపరాధం ఖమన్తి. "ఇదం వో దస్సామ కరిస్సామా"తి కతం పటిఞ్ఞం న విసంవాదేన్తి. తేసం హితసుఖాయ అవిచలాధిట్ఠానా హోన్తి. తేసు అవిచలాయ మేత్తాయ పుబ్బకారినో హోన్తి. ఉపేక్ఖాయ పచ్చుపకారం నాసీసన్తీతి ఏవం పారమియో పూరేత్వా యావ దసబలచతువేసారజ్జఛఅసాధారణఞాణఅట్ఠారసబుద్ధధమ్మప్పభేదే సబ్బేపి కల్యాణధమ్మే పరిపూరేన్తీతి ఏవం దానాదిసబ్బకల్యాణధమ్మపరిపూరికా ఏతావ హోన్తీతి.

ఇతి సాధుజనపామోజ్జత్థాయ కతే విసుద్ధిమగ్గే

సమాధిభావనాధికారే

బ్రహ్మవిహారనిద్దేసో నామ

నవమో పరిచ్ఛేదో.

౧౦. ఆరుప్పనిద్దేసో

పఠమారుప్పవణ్ణనా

౨౭౫. బ్రహ్మవిహారానన్తరం ఉద్దిట్ఠేసు పన చతూసు ఆరుప్పేసు ఆకాసానఞ్చాయతనం తావ భావేతుకామో "దిస్సన్తే ఖో పన రూపాధికరణం దణ్డాదానసత్థాదానకలహవిగ్గహవివాదా, నత్థి ఖో పనేతం సబ్బసో ఆరుప్పేతి. సో ఇతి పటిసఙ్ఖాయ రూపానంయేవ నిబ్బిదాయ విరాగాయ నిరోధాయ పటిపన్నో హోతీ"తి (మ॰ ని॰ ౨.౧౦౩) వచనతో ఏతేసం దణ్డాదానాదీనఞ్చేవ చక్ఖుసోతరోగాదీనఞ్చ ఆబాధసహస్సానం వసేన కరజరూపే ఆదీనవం దిస్వా తస్స సమతిక్కమాయ ఠపేత్వా పరిచ్ఛిన్నాకాసకసిణం నవసు పథవీకసిణాదీసు అఞ్ఞతరస్మిం చతుత్థజ్ఝానం ఉప్పాదేతి.

తస్స కిఞ్చాపి రూపావచరచతుత్థజ్ఝానవసేన కరజరూపం అతిక్కన్తం హోతి, అథ ఖో కసిణరూపమ్పి యస్మా తప్పటిభాగమేవ, తస్మా తమ్పి సమతిక్కమితుకామో హోతి. కథం? యథా అహిభీరుకో పురిసో అరఞ్ఞే సప్పేన అనుబద్ధో వేగేన పలాయిత్వా పలాతట్ఠానే లేఖాచిత్తం తాలపణ్ణం వా వల్లిం వా రజ్జుం వా ఫలితాయ వా పన పథవియా ఫలితన్తరం దిస్వా భాయతేవ ఉత్తసతేవ, నేవ నం దక్ఖితుకామో హోతి. యథా చ అనత్థకారినా వేరిపురిసేన సద్ధిం ఏకగామే వసమానో పురిసో తేన వధబన్ధగేహఝాపనాదీహి ఉపద్దుతో అఞ్ఞం గామం వసనత్థాయ గన్త్వా తత్రాపి వేరినా సమానరూపసద్దసముదాచారం పురిసం దిస్వా భాయతేవ ఉత్తసతేవ, నేవ నం దక్ఖితుకామో హోతి.

తత్రిదం ఓపమ్మసంసన్దనం – తేసం హి పురిసానం అహినా వేరినా వా ఉపద్దుతకాలో వియ భిక్ఖునో ఆరమ్మణవసేన కరజరూపసమఙ్గికాలో. తేసం వేగేన పలాయనఅఞ్ఞగామగమనాని వియ భిక్ఖునో రూపావచరచతుత్థజ్ఝానవసేన కరజరూపసమతిక్కమనకాలో. తేసం పలాతట్ఠానే చ అఞ్ఞగామే చ లేఖాచిత్తతాలపణ్ణాదీని చేవ వేరిసదిసం పురిసఞ్చ దిస్వా భయసన్తాసఅదస్సనకామతా వియ భిక్ఖునో కసిణరూపమ్పి తప్పటిభాగమేవ ఇదన్తి సల్లక్ఖేత్వా తమ్పి సమతిక్కమితుకామతా. సూకరాభిహతసునఖపిసాచభీరుకాదికాపి చేత్థ ఉపమా వేదితబ్బా.

౨౭౬. ఏవం సో తస్మా చతుత్థజ్ఝానస్స ఆరమ్మణభూతా కసిణరూపా నిబ్బిజ్జ పక్కమితుకామో పఞ్చహాకారేహి చిణ్ణవసీ హుత్వా పగుణరూపావచరచతుత్థజ్ఝానతో వుట్ఠాయ తస్మిం ఝానే "ఇమం మయా నిబ్బిణ్ణం రూపం ఆరమ్మణం కరోతీ"తి చ, "ఆసన్నసోమనస్సపచ్చత్థిక"న్తి చ, "సన్తవిమోక్ఖతో ఓళారిక"న్తి చ ఆదీనవం పస్సతి. అఙ్గోళారికతా పనేత్థ నత్థి. యథేవ హేతం రూపం దువఙ్గికం, ఏవం ఆరుప్పానిపీతి.

సో తత్థ ఏవం ఆదీనవం దిస్వా నికన్తిం పరియాదాయ ఆకాసానఞ్చాయతనం సన్తతో అనన్తతో మనసికరిత్వా చక్కవాళపరియన్తం వా యత్తకం ఇచ్ఛతి తత్తకం వా కసిణం పత్థరిత్వా తేన ఫుట్ఠోకాసం "ఆకాసో ఆకాసో"తి వా, "అనన్తో ఆకాసో"తి వా మనసికరోన్తో ఉగ్ఘాటేతి కసిణం. ఉగ్ఘాటేన్తో హి నేవ కిలఞ్జం వియ సంవేల్లేతి, న కపాలతో పూవం వియ ఉద్ధరతి, కేవలం పన తం నేవ ఆవజ్జేతి, న మనసి కరోతి, న పచ్చవేక్ఖతి, అనావజ్జేన్తో అమనసికరోన్తో అపచ్చవేక్ఖన్తో చ అఞ్ఞదత్థు తేన ఫుట్ఠోకాసం "ఆకాసో ఆకాసో"తి మనసికరోన్తో కసిణం ఉగ్ఘాటేతి నామ. కసిణమ్పి ఉగ్ఘాటియమానం నేవ ఉబ్బట్టతి న వివట్టతి, కేవలం ఇమస్స అమనసికారఞ్చ "ఆకాసో ఆకాసో"తి మనసికారఞ్చ పటిచ్చ ఉగ్ఘాటితం నామ హోతి,

కసిణుగ్ఘాటిమాకాసమత్తం పఞ్ఞాయతి. కసిణుగ్ఘాటిమాకాసన్తి వా కసిణఫుట్ఠోకాసోతి వా కసిణవివిత్తాకాసన్తి వా సబ్బమేతం ఏకమేవ.

సో తం కసిణుగ్ఘాటిమాకాసనిమిత్తం "ఆకాసో ఆకాసో"తి పునప్పునం ఆవజ్జేతి, తక్కాహతం వితక్కాహతం కరోతి. తస్సేవం పునప్పునం ఆవజ్జయతో తక్కాహతం వితక్కాహతం కరోతో నీవరణాని విక్ఖమ్భన్తి, సతి సన్తిట్ఠతి, ఉపచారేన చిత్తం సమాధియతి. సో తం నిమిత్తం పునప్పునం ఆసేవతి, భావేతి, బహులీకరోతి. తస్సేవం పునప్పునం ఆవజ్జయతో మనసికరోతో పథవీకసిణాదీసు రూపావచరచిత్తం వియ ఆకాసే ఆకాసానఞ్చాయతనచిత్తం అప్పేతి. ఇధాపి హి పురిమభాగే తీణి చత్తారి వా జవనాని కామావచరాని ఉపేక్ఖావేదనాసమ్పయుత్తానేవ హోన్తి. చతుత్థం పఞ్చమం వా అరూపావచరం. సేసం పథవీకసిణే వుత్తనయమేవ.

అయం పన విసేసో, ఏవం ఉప్పన్నే అరూపావచరచిత్తే సో భిక్ఖు యథా నామ యానప్పుతోళి కుమ్భిముఖాదీనం అఞ్ఞతరం నీలపిలోతికాయ వా పీతలోహితోదాతాదీనం వా అఞ్ఞతరాయ పిలోతికాయ బన్ధిత్వా పేక్ఖమానో పురిసో వాతవేగేన వా అఞ్ఞేన వా కేనచి అపనీతాయ పిలోతికాయ ఆకాసంయేవ పేక్ఖమానో తిట్ఠేయ్య, ఏవమేవ పుబ్బే కసిణమణ్డలం ఝానచక్ఖునా పేక్ఖమానో విహరిత్వా "ఆకాసో ఆకాసో"తి ఇమినా పరికమ్మమనసికారేన సహసా అపనీతే తస్మిం నిమిత్తే ఆకాసఞ్ఞేవ పేక్ఖమానో విహరతి. ఏత్తావతా చేస "సబ్బసో రూపసఞ్ఞానం సమతిక్కమా పటిఘసఞ్ఞానం అత్థఙ్గమా నానత్తసఞ్ఞానం అమనసికారా 'అనన్తో ఆకాసో'తి ఆకాసానఞ్చాయతనం ఉపసమ్పజ్జ విహరతీ"తి వుచ్చతి (విభ॰ ౫౦౮; దీ॰ ని॰ ౨.౧౨౯).

౨౭౭. తత్థ **సబ్బసో**తి సబ్బాకారేన, సబ్బాసం వా అనవసేసానన్తి అత్థో. **రూపసఞ్ఞాన**న్తి సఞ్ఞాసీసేన వుత్తరూపావచరజ్ఝానానఞ్చేవ తదారమ్మణానఞ్చ. రూపావచరజ్ఝానమ్పి హి **రూప**న్తి వుచ్చతి "రూపీ రూపాని పస్సతీ"తిఆదీసు (దీ॰ ని॰ ౨.౧౨౯), తస్స ఆరమ్మణమ్పి "బహిద్ధా రూపాని పస్సతి సువణ్ణదుబ్బణ్ణానీ"తిఆదీసు (దీ॰ ని॰ ౨.౧౭౩), తస్మా ఇధ రూపే సఞ్ఞా రూపసఞ్ఞాతి ఏవం సఞ్ఞాసీసేన వుత్తరూపావచరజ్ఝానస్సేతం అధివచనం. రూపం సఞ్ఞా అస్సాతి రూపసఞ్ఞం. రూపం అస్స నామన్తి వుత్తం హోతి. పథవీకసిణాదిభేదస్స తదారమ్మణస్స చేతం అధివచనన్తి వేదితబ్బం. **సమతిక్కమా**తి విరాగా నిరోధా చ. కిం వుత్తం హోతి? ఏతాసం కుసలవిపాకకిరియవసేన పఞ్చదసన్నం ఝానసఙ్ఖాతానం రూపసఞ్ఞానం, ఏతేసఞ్చ పథవీకసిణాదివసేన నవన్నం ఆరమ్మణసఙ్ఖాతానం రూపసఞ్ఞానం సబ్బాకారేన అనవసేసానం వా విరాగా చ నిరోధా చ విరాగహేతుఞ్చేవ నిరోధహేతుఞ్చ ఆకాసానఞ్చాయతనం ఉపసమ్పజ్జ విహరతి. న హి సక్కా సబ్బసో అనతిక్కన్తరూపసఞ్ఞేన ఏతం ఉపసమ్పజ్జ విహరితున్తి.

తత్థ యస్మా ఆరమ్మణే అవిరత్తస్స సఞ్ఞాసమతిక్కమో న హోతి, సమతిక్కన్తాసు చ సఞ్ఞాసు ఆరమ్మణం సమతిక్కన్తమేవ హోతి. తస్మా ఆరమ్మణసమతిక్కమం అవత్వా "తత్థ కతమా రూపసఞ్ఞా ? రూపావచరసమాపత్తిం సమాపన్నస్స వా ఉపపన్నస్స వా దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారిస్స వా సఞ్ఞా సఞ్జాననా సఞ్జానితత్తం , ఇమా వుచ్చన్తి రూపసఞ్ఞాయో. ఇమా రూపసఞ్ఞాయో అతిక్కన్తో హోతి వీతిక్కన్తో సమతిక్కన్తో. తేన వుచ్చతి సబ్బసో రూపసఞ్ఞానం సమతిక్కమా"తి (విభ॰ ౬౦౨) ఏవం విభఙ్గే సఞ్ఞానంయేవ సమతిక్కమో వుత్తో. యస్మా పన ఆరమ్మణసమతిక్కమేన

పత్తబ్బా ఏతా సమాపత్తియో, న ఏకస్మింయేవ ఆరమ్మణే పఠమజ్ఝానాదీని వియ. తస్మా అయం ఆరమ్మణసమతిక్కమవసేనాపి అత్థవణ్ణనా కతాతి వేదితబ్బా.

౨౬౮. పటిఘసఞ్ఞానం అత్థఙ్గమాతి చక్ఖాదీనం వత్థూనం రూపాదీనం ఆరమ్మణానఞ్చ పటిఘాతేన సముప్పన్నా సఞ్ఞా పటిఘసఞ్ఞా. రూపసఞ్ఞాదీనం ఏతమధివచనం. యథాహ – “తత్థ కతమా పటిఘసఞ్ఞా? రూపసఞ్ఞా సద్దసఞ్ఞా గన్ధసఞ్ఞా రససఞ్ఞా ఫోట్ఠబ్బసఞ్ఞా, ఇమా వుచ్చన్తి పటిఘసఞ్ఞాయో”తి (విభ. ౬౦౩). తాసం కుసలవిపాకానం పఞ్చన్నం, అకుసలవిపాకానం పఞ్చన్నన్తి సబ్బసో దసన్నమ్పి పటిఘసఞ్ఞానం అత్థఙ్గమా పహానా అసముప్పాదా అప్పవత్తిం కత్వాతి వుత్తం హోతి.

కామఞ్చేతా పఠమజ్ఝానాదీని సమాపన్నస్సాపి న సన్తి. న హి తస్మిం సమయే పఞ్చద్వారవసేన చిత్తం పవత్తతి. ఏవం సన్తేపి అఞ్ఞత్థ పహీనానం సుఖదుక్ఖానం చతుత్థజ్ఝానే వియ, సక్కాయదిట్ఠాదీనం తతియమగ్గే వియ చ ఇమస్మిం ఝానే ఉస్సాహజననత్థం ఇమస్స ఝానస్స పసంసావసేన ఏతాసమేత్థ వచనం వేదితబ్బం.

అథ వా కిఞ్చాపి తా రూపావచరం సమాపన్నస్సాపి న సన్తి, అథ ఖో న పహీనత్తా న సన్తి. న హి రూపవిరాగాయ రూపావచరభావనా సంవత్తతి, రూపాయత్తా చ ఏతాసం పవత్తి. అయం పన భావనా రూపవిరాగాయ సంవత్తతి. తస్మా తా ఏత్థ పహీనాతి వత్తుం వట్టతి. న కేవలఞ్చ వత్తుం, ఏకంసేనేవ ఏవం ధారేతుమ్పి వట్టతి. తాసఞ్హి ఇతో పుబ్బే అప్పహీనత్తాయేవ పఠమం ఝానం సమాపన్నస్స సద్దో “కణ్టకో”తి (అ. ని. ౧౦.౭౨) వుత్తో భగవతా. ఇధ చ పహీనత్తాయేవ అరూపసమాపత్తీనం ఆనేఞ్జతా (విభ. ౨౨౬) సన్తవిమోక్ఖతా (మ. ని. ౧.౬౬) చ వుత్తా. ఆళారో చ కాలామో అరూపసమాపన్నో పఞ్చమత్తాని సకటసతాని నిస్సాయ నిస్సాయ అతిక్కమన్తాని నేవ అద్దస, న పన సద్దం అస్సోసీతి (దీ. ని. ౨.౧౯౨).

౨౬౯. నానత్తసఞ్ఞానం అమనసికారాతి నానత్తే వా గోచరే పవత్తానం సఞ్ఞానం, నానత్తానం వా సఞ్ఞానం. యస్మా హి ఏతా “తత్థ కతమా నానత్తసఞ్ఞా? అసమాపన్నస్స మనోధాతుసమఙ్గిస్స వా మనోవిఞ్ఞాణధాతుసమఙ్గిస్స వా సఞ్ఞా సఞ్జాననా సఞ్జానితత్తం, ఇమా వుచ్చన్తి నానత్తసఞ్ఞాయో”తి ఏవం విభఙ్గే (విభ. ౬౦౪) విభజిత్వా వుత్తా ఇధ అధిప్పేతా అసమాపన్నస్స మనోధాతుమనోవిఞ్ఞాణధాతుసఙ్గహితా సఞ్ఞా రూపసద్దాదిభేదే నానత్తే నానాసభావే గోచరే పవత్తన్తి, యస్మా చేతా అట్ఠ కామావచరకుసలసఞ్ఞా, ద్వాదసాకుసలసఞ్ఞా, ఏకాదస కామావచరకుసలవిపాకసఞ్ఞా, ద్వే అకుసలవిపాకసఞ్ఞా, ఏకాదస కామావచరకిరియసఞ్ఞాతి ఏవం చతుచత్తాలీసమ్పి సఞ్ఞా నానత్తా నానాసభావా అఞ్ఞమఞ్ఞం అసదిసా, తస్మా నానత్తసఞ్ఞాతి వుత్తా. తాసం సబ్బసో నానత్తసఞ్ఞానం అమనసికారా అనావజ్జనా అసమన్నాహారా అపచ్చవేక్ఖణా. యస్మా తా నావజ్జేతి, న మనసి కరోతి, న పచ్చవేక్ఖతి, తస్మాతి వుత్తం హోతి.

యస్మా చేత్థ పురిమా రూపసఞ్ఞా పటిఘసఞ్ఞా చ ఇమినా ఝానేన నిబ్బత్తే భవేపి న విజ్జన్తి. పగేవ తస్మిం భవే ఇమం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరణకాలే, తస్మా తాసం **సమతిక్కమా అత్థఙ్గమాతి** ద్వేధాపి అభావోయేవ వుత్తో. నానత్తసఞ్ఞాసు పన యస్మా అట్ఠ కామావచరకుసలసఞ్ఞా, నవ కిరియసఞ్ఞా, దసాకుసలసఞ్ఞాతి ఇమా సత్తవీసతిసఞ్ఞా ఇమినా ఝానేన నిబ్బత్తే భవే విజ్జన్తి, తస్మా తాసం **అమనసికారాతి** వుత్తన్తి వేదితబ్బం. తత్రాపి హి ఇమం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరన్తో తాసం అమనసికారాయేవ ఉపసమ్పజ్జ విహరతి, తా పన మనసికరోన్తో అసమాపన్నో హోతీతి.

సఙ్ఖేపతో చేత్థ **రూపసఞ్ఞానం సమతిక్కమాతి** ఇమినా సబ్బరూపావచరధమ్మానం పహానం వుత్తం. **పటిఘసఞ్ఞానం అత్థఙ్గమా నానత్తసఞ్ఞానం అమనసికారాతి** ఇమినా సబ్బేసం కామావచరచిత్తచేతసికానం పహానఞ్చ అమనసికారో చ వుత్తోతి వేదితబ్బో.

౨౮౦. **అనన్తో ఆకాసోతి** ఏత్థ నాస్స ఉప్పాదన్తో వా వయన్తో వా పఞ్ఞాయతీతి అనన్తో. ఆకాసోతి కసిణుగ్ఘాటిమాకాసో వుచ్చతి. మనసికారవసేనాపి చేత్థ అనన్తతా వేదితబ్బా. తేనేవ విభఙ్గే వుత్తం "తస్మిం ఆకాసే చిత్తం ఠపేతి, సణ్ఠపేతి, అనన్తం ఫరతి, తేన వుచ్చతి అనన్తో ఆకాసో"తి (విభ॰ ౬౦౫).

ఆకాసానఞ్చాయతనం ఉపసమ్పజ్జ విహరతీతి ఏత్థ పన నాస్స అన్తోతి అనన్తం, ఆకాసం అనన్తం ఆకాసానన్తం, ఆకాసానన్తమేవ ఆకాసానఞ్చం, తం ఆకాసానఞ్చం అధిట్ఠానట్ఠేన ఆయతనమస్స ససమ్పయుత్తధమ్మస్స ఝానస్స దేవానం దేవాయతనమివాతి **ఆకాసానఞ్చాయతనం**.

ఉపసమ్పజ్జ విహరతీతి తమాకాసానఞ్చాయతనం పత్వా నిప్ఫాదేత్వా తదనురూపేన ఇరియాపథవిహారేన విహరతీతి.

అయం ఆకాసానఞ్చాయతనకమ్మట్ఠానే విత్థారకథా.

విఞ్ఞాణఞ్చాయతనకథా

౨౮౧. విఞ్ఞాణఞ్చాయతనం భావేతుకామేన పన పఞ్చహాకారేహి ఆకాసానఞ్చాయతనసమాపత్తియం చిణ్ణవసీభావేన "ఆసన్నరూపావచరజ్ఝానపచ్చత్థికా అయం సమాపత్తి, నో చ విఞ్ఞాణఞ్చాయతనమివ సన్తా"తి ఆకాసానఞ్చాయతనే ఆదీనవం దిస్వా తత్థ నికన్తిం పరియాదాయ విఞ్ఞాణఞ్చాయతనం సన్తతో మనసికరిత్వా తం ఆకాసం ఫరిత్వా పవత్తవిఞ్ఞాణం "విఞ్ఞాణం విఞ్ఞాణ"న్తి పునప్పునం ఆవజ్జితబ్బం, మనసికాతబ్బం, పచ్చవేక్ఖితబ్బం, తక్కాహతం వితక్కాహతం కాతబ్బం. "అనన్తం అనన్త"న్తి పన న మనసికాతబ్బం.

తస్సేవం తస్మిం నిమిత్తే పునప్పునం చిత్తం చారేన్తస్స నీవరణాని విక్ఖమ్భన్తి, సతి సన్తిట్ఠతి, ఉపచారేన చిత్తం సమాధియతి. సో తం నిమిత్తం పునప్పునం ఆసేవతి, భావేతి, బహులీకరోతి. తస్సేవం కరోతో ఆకాసే ఆకాసానఞ్చాయతనం వియ ఆకాసఫుటే విఞ్ఞాణే విఞ్ఞాణఞ్చాయతనచిత్తం అప్పేతి. అప్పనానయో పనేత్థ వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో. ఏత్తావతా చేస "సబ్బసో ఆకాసానఞ్చాయతనం సమతిక్కమ్మ అనన్తం విఞ్ఞాణన్తి విఞ్ఞాణఞ్చాయతనం ఉపసమ్పజ్జ విహరతీ"తి (విభ॰ ౨౫౪; దీ॰ ని॰ ౨.౧౨౯) వుచ్చతి.

౨౮౨. తత్థ **సబ్బసోతి** ఇదం వుత్తనయమేవ. **ఆకాసానఞ్చాయతనం సమతిక్కమ్మాతి** ఏత్థ పన పుబ్బే వుత్తనయేన ఝానమ్పి ఆకాసానఞ్చాయతనం, ఆరమ్మణమ్పి . **ఆరమ్మణమ్పి** హి పురిమనయేనేవ ఆకాసానఞ్చఞ్చ తం పఠమస్స ఆరుప్పజ్ఝానస్స ఆరమ్మణత్తా దేవానం దేవాయతనం వియ అధిట్ఠానట్ఠేన ఆయతనఞ్చాతి **ఆకాసానఞ్చాయతనం**. తథా ఆకాసానఞ్చఞ్చ తం తస్స ఝానస్స సఞ్జాతిహేతుత్తా "కమ్బోజా అస్సానం ఆయతన"న్తిఆదీని వియ సఞ్జాతిదేసట్ఠేన ఆయతనఞ్చాతిపి **ఆకాసానఞ్చాయతనం**. ఏవమేతం ఝానఞ్చ ఆరమ్మణఞ్చాతి ఉభయమ్పి అప్పవత్తికరణేన చ

అమనసికరణేన చ సమతిక్కమిత్వావ యస్మా ఇదం విఞ్ఞాణఞ్చాయతనం ఉపసమ్పజ్జ విహాతబ్బం, తస్మా ఉభయమ్పేతం ఏకజ్ఝం కత్వా "ఆకాసానఞ్చాయతనం సమతిక్కమ్మా"తి ఇదం వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

అనన్తం విఞ్ఞాణన్తి తంయేవ అనన్తో ఆకాసోతి ఏవం ఫరిత్వా పవత్తవిఞ్ఞాణం "అనన్తం విఞ్ఞాణ"న్తి ఏవం మనసికరోన్తోతి వుత్తం హోతి. మనసికారవసేన వా అనన్తం. సో హి తమాకాసారమ్మణం విఞ్ఞాణం అనవసేసతో మనసికరోన్తో "అనన్త"న్తి మనసి కరోతి. యం పన విభఙ్గే వుత్తం "అనన్తం విఞ్ఞాణన్తి, తంయేవ ఆకాసం విఞ్ఞాణేన ఫుటం మనసి కరోతి, అనన్తం ఫరతి, తేన వుచ్చతి అనన్తం విఞ్ఞాణ"న్తి (విభ॰ ౬౧౦).

తత్థ **విఞ్ఞాణేనాతి** ఉపయోగత్థే కరణవచనం వేదితబ్బం. ఏవఞ్హి అట్ఠకథాచరియా తస్స అత్థం వణ్ణయన్తి, అనన్తం ఫరతి తఞ్ఞేవ ఆకాసం ఫుటం విఞ్ఞాణం మనసి కరోతీతి వుత్తం హోతి.

విఞ్ఞాణఞ్చాయతనం ఉపసమ్పజ్జ విహరతీతి ఏత్థ పన నాస్స అన్తోతి **అనన్తం**. అనన్తమేవ **ఆనఞ్చం**. విఞ్ఞాణం ఆనఞ్చం విఞ్ఞాణానఞ్చన్తి అవత్వా **విఞ్ఞాణఞ్చన్తి** వుత్తం. అయఞ్హేత్థ రూళ్హీసద్దో. తం విఞ్ఞాణఞ్చం అధిట్ఠానట్ఠేన ఆయతనమస్స ససమ్పయుత్తధమ్మస్స ఝానస్స దేవానం దేవాయతనమివాతి విఞ్ఞాణఞ్చాయతనం. సేసం పురిమసదిసమేవాతి.

అయం విఞ్ఞాణఞ్చాయతనకమ్మట్ఠానే విత్థారకథా.

ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనకథా

౨౮౩. ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనం భావేతుకామేన పన పఞ్చహాకారేహి విఞ్ఞాణఞ్చాయతనసమాపత్తియం చిణ్ణవసీభావేన "ఆసన్న ఆకాసానఞ్చాయతనపచ్చత్థికా అయం సమాపత్తి, నో చ ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనమివ సన్తా"తి విఞ్ఞాణఞ్చాయతనే ఆదీనవం దిస్వా తత్థ నికన్తిం పరియాదాయ ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనం సన్తతో మనసికరిత్వా తస్సేవ విఞ్ఞాణఞ్చాయతనారమ్మణభూతస్స ఆకాసానఞ్చాయతనవిఞ్ఞాణస్స అభావో సుఞ్ఞతా వివిత్తాకారో మనసికాతబ్బో. కథం? తం విఞ్ఞాణం అమనసికరిత్వా "నత్థి నత్థీ"తి వా, "సుఞ్ఞం సుఞ్ఞ"న్తి వా, "వివిత్తం వివిత్త"న్తి వా పునప్పునం ఆవజ్జితబ్బం, మనసికాతబ్బం, పచ్చవేక్ఖితబ్బం, తక్కాహతం వితక్కాహతం కాతబ్బం.

తస్సేవం తస్మిం నిమిత్తే చిత్తం చారేన్తస్స నీవరణాని విక్ఖమ్భన్తి, సతి సన్తిట్ఠతి, ఉపచారేన చిత్తం సమాధియతి. సో తం నిమిత్తం పునప్పునం ఆసేవతి, భావేతి, బహులీకరోతి. తస్సేవం కరోతో ఆకాసే ఫుటే మహగ్గతవిఞ్ఞాణే విఞ్ఞాణఞ్చాయతనం వియ తస్సేవ ఆకాసం ఫరిత్వా పవత్తస్స మహగ్గతవిఞ్ఞాణస్స సుఞ్ఞవివిత్తనత్థిభావే ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనచిత్తం అప్పేతి. ఏత్థాపి చ అప్పనానయో వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో.

అయం పన విసేసో, తస్మిం హి అప్పనాచిత్తే ఉప్పన్నే సో భిక్ఖు యథా నామ పురిసో మణ్డలమాళాదీసు కేనచిదేవ కరణీయేన సన్నిపతితం భిక్ఖుసఙ్ఘం దిస్వా కత్థచి గన్త్వా సన్నిపాతకిచ్చావసానేవ ఉట్ఠాయ పక్కన్తేసు భిక్ఖూసు ఆగన్త్వా ద్వారే ఠత్వా పున తం ఠానం ఓలోకేన్తో సుఞ్ఞమేవ పస్సతి, వివిత్తమేవ పస్సతి. నాస్స ఏవం హోతి "ఏత్తకా నామ భిక్ఖూ కాలఙ్కతా వా దిసాపక్కన్తా వా"తి, అథ ఖో సుఞ్ఞమిదం వివిత్తన్తి నత్థిభావమేవ పస్సతి, ఏవమేవ పుబ్బే ఆకాసే

పవత్తితవిఞ్ఞాణం విఞ్ఞాణఞ్చాయతనజ్ఝానచక్ఖునా పస్సన్తో విహరిత్వా “నత్థి నత్థీ”తిఆదినా పరికమ్మమనసికారేన అన్తరహితే తస్మిం విఞ్ఞాణే తస్స అపగమసఙ్ఖాతం అభావమేవ పస్సన్తో విహరతి. ఏత్తావతా చేస “సబ్బసో విఞ్ఞాణఞ్చాయతనం సమతిక్కమ్మ నత్థి కిఞ్చీతి ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనం ఉపసమ్పజ్జ విహరతీ”తి (విభ॰ ౫౦౮; దీ॰ ని॰ ౨.౧౨౯) వుచ్చతి.

౨౮౪. ఇధాపి **సబ్బసోతి** ఇదం వుత్తనయమేవ. **విఞ్ఞాణఞ్చాయతనన్తి** ఏత్థాపి చ పుబ్బే వుత్తనయేనేవ ఝానమ్పి విఞ్ఞాణఞ్చాయతనం ఆరమ్మణమ్పి. **ఆరమ్మణమ్పి** హి పురిమనయేనేవ విఞ్ఞాణఞ్చఞ్చ తం దుతియస్స ఆరుప్పజ్ఝానస్స ఆరమ్మణత్తా దేవానం దేవాయతనం వియ అధిట్ఠానట్ఠేన ఆయతనఞ్చాతి **విఞ్ఞాణఞ్చాయతనం** . తథా విఞ్ఞాణఞ్చఞ్చ తం తస్సేవ ఝానస్స సఞ్జాతిహేతుత్తా “కమ్బోజా అస్సానం ఆయతన”న్తిఆదీని వియ సఞ్జాతిదేసట్ఠేన ఆయతనఞ్చాతిపి **విఞ్ఞాణఞ్చాయతనం**. ఏవమేతం ఝానఞ్చ ఆరమ్మణఞ్చాతి ఉభయమ్పి అప్పవత్తికరణేన చ అమనసికరణేన చ సమతిక్కమిత్వావ యస్మా ఇదం ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనం ఉపసమ్పజ్జ విహాతబ్బం, తస్మా ఉభయమ్పేతం ఏకజ్ఝం కత్వా విఞ్ఞాణఞ్చాయతనం సమతిక్కమ్మాతి ఇదం వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

నత్థి కిఞ్చీతి నత్థి నత్థి, సుఞ్ఞం సుఞ్ఞం, వివిత్తం వివిత్తన్తి ఏవం మనసికరోన్తోతి వుత్తం హోతి. యమ్పి విభఙ్గే వుత్తం “నత్థి కిఞ్చీతి తఞ్ఞేవ విఞ్ఞాణం అభావేతి విభావేతి అన్తరధాపేతి నత్థి కిఞ్చీతి పస్సతి, తేన వుచ్చతి నత్థి కిఞ్చీ”తి, తం కిఞ్చాపి ఖయతో సమ్మసనం వియ వుత్తం, అథ ఖ్వస్స ఏవమేవ అత్థో దట్ఠబ్బో. తఞ్హి విఞ్ఞాణం అనావజ్జేన్తో అమనసికరోన్తో అపచ్చవేక్ఖన్తో కేవలమస్స నత్థిభావం సుఞ్ఞభావం వివిత్తభావమేవ మనసికరోన్తో అభావేతి విభావేతి అన్తరధాపేతీతి వుచ్చతి, న అఞ్ఞథాతి.

ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనం ఉపసమ్పజ్జ విహరతీతి ఏత్థ పన నాస్స కిఞ్చనన్తి **అకిఞ్చనం,** అన్తమసో భఙ్గమత్తమ్పి అస్స అవసిట్ఠం నత్థీతి వుత్తం హోతి. అకిఞ్చనస్స భావో **ఆకిఞ్చఞ్ఞం,** ఆకాసానఞ్చాయతనవిఞ్ఞాణాపగమస్సేతం అధివచనం. తం ఆకిఞ్చఞ్ఞం అధిట్ఠానట్ఠేన ఆయతనమస్స ఝానస్స దేవానం దేవాయతనమివాతి **ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనం**. సేసం పురిమసదిసమేవాతి.

అయం ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనకమ్మట్ఠానే విత్థారకథా.

నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనకథా

౨౮౫. నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనం భావేతుకామేన పన పఞ్చహాకారేహి ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనసమాపత్తియం చిణ్ణవసీభావేన “ఆసన్నవిఞ్ఞాణఞ్చాయతనపచ్చత్థికా అయం సమాపత్తి, నో చ నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనం వియ సన్తా”తి వా “సఞ్ఞా రోగో, సఞ్ఞా గణ్డో, సఞ్ఞా సల్లం, ఏతం సన్తం, ఏతం పణీతం యదిదం నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞా”తి వా ఏవం ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనే ఆదీనవం, ఉపరి ఆనిసంసఞ్చ దిస్వా ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనే నికన్తిం పరియాదాయ నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనం సన్తతో మనసికరిత్వా “సావ అభావం ఆరమ్మణం కత్వా పవత్తితా ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనసమాపత్తి సన్తా సన్తా”తి పునప్పునం ఆవజ్జితబ్బా, మనసికాతబ్బా, పచ్చవేక్ఖితబ్బా, తక్కాహతా వితక్కాహతా కాతబ్బా.

తస్సేవం తస్మిం నిమిత్తే పునప్పునం మానసం చారేన్తస్స నీవరణాని విక్ఖమ్భన్తి, సతి సన్తిట్ఠతి, ఉపచారేన చిత్తం సమాధియతి. సో తం నిమిత్తం పునప్పునం ఆసేవతి, భావేతి, బహులీకరోతి. తస్సేవం కరోతో విఞ్ఞాణాపగమే

ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనం వియ ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనసమాపత్తిసఙ్ఖాతేసు చతూసు ఖన్ధేసు నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనచిత్తం అప్పేతి. అప్పనానయో పనేత్థ వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో. ఏత్తావతా చేస “సబ్బసో ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనం సమతిక్కమ్మ నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనం ఉపసమ్పజ్జ విహరతీ”తి (విభ॰ ౫౧౦; దీ॰ ని॰ ౨.౧౨౯) వుచ్చతి.

౨౮౬. ఇధాపి **సబ్బసో**తి ఇదం వుత్తనయమేవ. **ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనం సమతిక్కమ్మా**తి ఏత్థాపి పుబ్బే వుత్తనయేనేవ ఝానమ్పి ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనం ఆరమ్మణమ్పి. **ఆరమ్మణమ్పి** హి పురిమనయేనేవ ఆకిఞ్చఞ్ఞఞ్చ తం తతియస్స ఆరుప్పజ్ఝానస్స ఆరమ్మణత్తా దేవానం దేవాయతనం వియ అధిట్ఠానట్ఠేన ఆయతనఞ్చాతి **ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనం**. తథా ఆకిఞ్చఞ్ఞఞ్చ తం తస్సేవ ఝానస్స సఞ్జాతిహేతుత్తా కమ్బోజా అస్సానం ఆయతనన్తిఆదీని వియ సఞ్జాతిదేసట్ఠేన ఆయతనఞ్చాతిపి **ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనం**. ఏవమేతం ఝానఞ్చ ఆరమ్మణఞ్చాతి ఉభయమ్పి అప్పవత్తికరణేన చ అమనసికరణేన చ సమతిక్కమిత్వావ యస్మా ఇదం నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనం ఉపసమ్పజ్జ విహాతబ్బం, తస్మా ఉభయమ్పేతం ఏకజ్ఝం కత్వా ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనం సమతిక్కమ్మాతి ఇదం వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనన్తి ఏత్థ పన యాయ సఞ్ఞాయ భావతో తం నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనన్తి వుచ్చతి. యథా పటిపన్నస్స సా సఞ్ఞా హోతి, తం తావ దస్సేతుం విభఙ్గే “నేవసఞ్ఞీనాసఞ్ఞీ”తి ఉద్ధరిత్వా “తఞ్ఞేవ ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనం సన్తతో మనసి కరోతి, సఙ్ఖారావసేససమాపత్తిం భావేతి, తేన వుచ్చతి నేవసఞ్ఞీనాసఞ్ఞీ”తి (విభ॰ ౬౧౯) వుత్తం. తత్థ **సన్తతో మనసి కరోతీ**తి “సన్తా వతాయం సమాపత్తి, యత్ర హి నామ నత్థిభావమ్పి ఆరమ్మణం కరిత్వా ఠస్సతీ”తి ఏవం సన్తారమ్మణతాయ తం సన్తాతి మనసి కరోతి.

సన్తతో చే మనసి కరోతి, కథం సమతిక్కమో హోతీతి? అసమాపజ్జితుకామతాయ. సో హి కిఞ్చాపి తం సన్తతో మనసి కరోతి, అథ ఖ్వస్స “అహమేతం ఆవజ్జిస్సామి, సమాపజ్జిస్సామి, అధిట్ఠహిస్సామి, వుట్ఠహిస్సామి, పచ్చవేక్ఖిస్సామీ”తి ఏస ఆభోగో సమన్నాహారో మనసికారో న హోతి. కస్మా? ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనతో నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనస్స సన్తతరపణీతతరతాయ.

యథా హి రాజా మహచ్చ రాజానుభావేన హత్థిక్ఖన్ధవరగతో నగరవీథియం విచరన్తో దన్తకారాదయో సిప్పికే ఏకం వత్థం దళ్హం నివాసేత్వా ఏకేన సీసం వేఠేత్వా దన్తచుణ్ణాదీహి సమోకిణ్ణగత్తే అనేకాని దన్తవికతిఆదీని సిప్పాని కరోన్తే దిస్వా “అహో వత రే ఛేకా ఆచరియా ఈదిసానిపి నామ సిప్పాని కరిస్సన్తీ”తి ఏవం తేసం ఛేకతాయ తుస్సతి, న చస్స ఏవం హోతి “అహో వతాహం రజ్జం పహాయ ఏవరూపో సిప్పికో భవేయ్య”న్తి. తం కిస్స హేతు? రజ్జసిరియా మహానిసంసతాయ. సో సిప్పినో సమతిక్కమిత్వావ గచ్ఛతి. ఏవమేవ ఏస కిఞ్చాపి తం సమాపత్తిం సన్తతో మనసి కరోతి, అథ ఖ్వస్స “అహమేతం సమాపత్తిం ఆవజ్జిస్సామి, సమాపజ్జిస్సామి, అధిట్ఠహిస్సామి, వుట్ఠహిస్సామి, పచ్చవేక్ఖిస్సామీ”తి నేవ ఏస ఆభోగో సమన్నాహారో మనసికారో హోతి.

సో తం సన్తతో మనసికరోన్తో పుబ్బే వుత్తనయేన తం పరమసుఖుమం అప్పనాప్పత్తం సఞ్ఞం పాపుణాతి, యాయ నేవసఞ్ఞీనాసఞ్ఞీ నామ హోతి, సఙ్ఖారావసేససమాపత్తిం భావేతీతి వుచ్చతి. **సఙ్ఖారావసేససమాపత్తిన్**తి అచ్చన్తసుఖుమభావప్పత్తసఙ్ఖారం చతుత్థారుప్పసమాపత్తిం.

౨౮౭. ఇదాని యం తం ఏవమధిగతాయ సఞ్ఞాయ వసేన నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనన్తి వుచ్చతి, తం అత్థతో దస్సేతుం “నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనన్తి నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనం సమాపన్నస్స వా ఉపపన్నస్స వా దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారిస్స వా చిత్తచేతసికా ధమ్మా”తి (విభ. ౬౨౦) వుత్తం. తేసు ఇధ సమాపన్నస్స చిత్తచేతసికా ధమ్మా అధిప్పేతా. వచనత్థో పనేత్థ ఓళారికాయ సఞ్ఞాయ అభావతో సుఖుమాయ చ భావతో నేవస్స ససమ్పయుత్తధమ్మస్స ఝానస్స సఞ్ఞా నాసఞ్ఞన్తి **నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞం**. నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞఞ్చ తం మనాయతనధమ్మాయతనపరియాపన్నత్తా ఆయతనఞ్చాతి **నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనం**. అథ వా యాయమేత్థ సఞ్ఞా, సా పటుసఞ్ఞాకిచ్చం కాతుం అసమత్థతాయ నేవసఞ్ఞా, సఙ్ఖారావసేససుఖుమభావేన విజ్జమానత్తా నాసఞ్ఞాతి **నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞా** . నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞా చ సా సేసధమ్మానం అధిట్ఠానట్ఠేన ఆయతనఞ్చాతి **నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనం**.

న కేవలఞ్చేత్థ సఞ్ఞావ ఏదిసీ, అథ ఖో వేదనాపి నేవవేదనానావేదనా, చిత్తమ్పి నేవచిత్తంనాచిత్తం, ఫస్సోపి నేవఫస్సోనాఫస్సో. ఏస నయో సేససమ్పయుత్తధమ్మేసు. సఞ్ఞాసీసేన పనాయం దేసనా కతాతి వేదితబ్బా. పత్తమక్ఖనతేలప్పభుతీహి చ ఉపమాహి ఏస అత్థో విభావేతబ్బో.

సామణేరో కిర తేలేన పత్తం మక్ఖేత్వా ఠపేసి, తం యాగుపానకాలే థేరో పత్తమాహరాతి ఆహ. సో “పత్తే తేలమత్థి, భన్తే”తి ఆహ. తతో “ఆహర, సామణేర, తేలం, నాళిం పూరేస్సామీ”తి వుత్తే “నత్థి, భన్తే, తేల”న్తి ఆహ. తత్థ యథా అన్తోవుత్థత్తా యాగుయా సద్ధిం అకప్పియట్ఠేన “తేలమత్థీ”తి హోతి. నాళిపూరణాదీనం వసేన “నత్థీ”తి హోతి. ఏవం సాపి సఞ్ఞా పటుసఞ్ఞాకిచ్చం కాతుం అసమత్థతాయ నేవసఞ్ఞా, సఙ్ఖారావసేససుఖుమభావేన విజ్జమానత్తా నాసఞ్ఞా హోతి.

కిం పనేత్థ సఞ్ఞాకిచ్చన్తి? ఆరమ్మణసఞ్జాననఞ్చేవ విపస్సనాయ చ విసయభావం ఉపగన్త్వా నిబ్బిదాజననం. దహనకిచ్చమివ హి సుఖోదకే తేజోధాతు సఞ్జాననకిచ్చం పేసా పటుం కాతుం న సక్కోతి. సేససమాపత్తీసు సఞ్ఞా వియ విపస్సనాయ విసయభావం ఉపగన్త్వా నిబ్బిదాజననమ్పి కాతుం న సక్కోతి. అఞ్ఞేసు హి ఖన్ధేసు అకతాభినివేసో భిక్ఖు నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనక్ఖన్ధే సమ్మసిత్వా నిబ్బిదం పత్తుం సమత్థో నామ నత్థి అపిచ ఆయస్మా సారిపుత్తో. పకతివిపస్సకో పన మహాపఞ్ఞో సారిపుత్తసదిసోవ సక్కుణేయ్య. సోపి “ఏవం కిరిమే ధమ్మా అహుత్వా సమ్భోన్తి, హుత్వా పటివేన్తీ”తి (మ. ని. ౩.౯౫) ఏవం కలాపసమ్మసనవసేనేవ, నో అనుపదధమ్మవిపస్సనావసేన. ఏవం సుఖుమత్తం గతా ఏసా సమాపత్తి.

యథా చ పత్తమక్ఖనతేలూపమాయ, ఏవం మగ్గుదకూపమాయపి అయమత్థో విభావేతబ్బో. మగ్గప్పటిపన్నస్స కిర థేరస్స పురతో గచ్ఛన్తో సామణేరో థోకం ఉదకం దిస్వా “ఉదకం, భన్తే, ఉపాహనా ఓముఞ్చథా”తి ఆహ. తతో థేరేన “సచే ఉదకమత్థి, ఆహర న్హానసాటికం, న్హాయిస్సామా”తి వుత్తే “నత్థి, భన్తే”తి ఆహ. తత్థ యథా ఉపాహనతేమనమత్తట్ఠేన “ఉదకమత్థీ”తి హోతి, న్హాయనట్ఠేన “నత్థీ”తి హోతి. ఏవమ్పి సా పటుసఞ్ఞాకిచ్చం కాతుం అసమత్థతాయ నేవసఞ్ఞా, సఙ్ఖారావసేససుఖుమభావేన విజ్జమానత్తా నాసఞ్ఞా హోతి.

న కేవలఞ్చ ఏతాహేవ, అఞ్ఞాహిపి అనురూపాహి ఉపమాహి ఏస అత్థో విభావేతబ్బో. ఉపసమ్పజ్జ విహరతీతి ఇదం వుత్తనయమేవాతి.

అయం నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనకమ్మట్ఠానే విత్థారకథా.

పకిణ్ణకకథా

౨౮౮. అసదిసరూపో నాథో, ఆరుప్పం యం చతుబ్బిధం ఆహ.

తం ఇతి ఞత్వా తస్మిం, పకిణ్ణకకథాపి విఞ్ఞేయ్యా.

౨౮౯. ఆరుప్పసమాపత్తియో హి –

ఆరమ్మణాతిక్కమతో, చతస్సోపి భవన్తిమా;
అఙ్గాతిక్కమమేతాసం, న ఇచ్ఛన్తి విభావినో.

ఏతాసు హి రూపనిమిత్తాతిక్కమతో పఠమా, ఆకాసాతిక్కమతో దుతియా, ఆకాసే పవత్తితవిఞ్ఞాణాతిక్కమతో తతియా. ఆకాసే పవత్తితవిఞ్ఞాణస్స అపగమాతిక్కమతో చతుత్థీతి సబ్బథా ఆరమ్మణాతిక్కమతో చతస్సోపి భవన్తిమా ఆరుప్పసమాపత్తియోతి వేదితబ్బా. అఙ్గాతిక్కమం పన ఏతాసం న ఇచ్ఛన్తి పణ్డితా. న హి రూపావచరసమాపత్తీసు వియ ఏతాసు అఙ్గాతిక్కమో అత్థి. సబ్బాసుపి హి ఏతాసు ఉపేక్ఖా, చిత్తేకగ్గతాతి ద్వే ఏవ ఝానఙ్గాని హోన్తి.

౨౯౦. ఏవం సన్తేపి –

సుప్పణీతతరా హోన్తి, పచ్ఛిమా పచ్ఛిమా ఇధ;
ఉపమా తత్థ విఞ్ఞేయ్యా, పాసాదతలసాటికా.

యథా హి చతుభూమికస్స పాసాదస్స హేట్ఠిమతలే దిబ్బనచ్చగీతవాదితసురభిగన్ధమాలాభోజనసయనచ్ఛాదనాదివసేన పణీతా పఞ్చకామగుణా పచ్చుపట్ఠితా అస్సు. దుతియే తతో పణీతతరా. తతియే తతో పణీతతరా. చతుత్థే సబ్బపణీతతరా. తత్థ కిఞ్చాపి తాని చత్తారిపి పాసాదతలానేవ, నత్థి నేసం పాసాదతలభావేన విసేసో. పఞ్చకామగుణసమిద్ధివిసేసేన పన హేట్ఠిమతో హేట్ఠిమతో ఉపరిమం ఉపరిమం పణీతతరం హోతి.

యథా చ ఏకాయ ఇత్థియా కన్తితథూలసణ్హసణ్హతరసణ్హతమసుత్తానం చతుపలతిపలద్విపలఏకపలసాటికా అస్సు ఆయామేన చ విత్థారేన చ సమప్పమాణా. తత్థ కిఞ్చాపి తా సాటికా చతస్సోపి ఆయామతో చ విత్థారతో చ సమప్పమాణా, నత్థి తాసం పమాణతో విసేసో. సుఖసమ్ఫస్ససుఖుమభావమహగ్ఘభావేహి పన పురిమాయ పురిమాయ పచ్ఛిమా పచ్ఛిమా పణీతతరా హోన్తి, ఏవమేవ కిఞ్చాపి చతూసు ఏతాసు ఉపేక్ఖా, చిత్తేకగ్గతాతి ఏతాని ద్వేయేవ అఙ్గాని హోన్తి, అథ ఖో భావనావిసేసేన తేసం అఙ్గాని పణీతపణీతతరభావేన సుప్పణీతతరా హోన్తి పచ్ఛిమా పచ్ఛిమా ఇధాతి వేదితబ్బా.

౨౯౧. ఏవం అనుపుబ్బేన పణీతపణీతా చేతా –

అసుచిమ్హి మణ్డపే లగ్గో, ఏకో తన్నిస్సితో పరో;
అఞ్ఞో బహి అనిస్సాయ, తం తం నిస్సాయ చాపరో.

ఠితో చతూహి ఏతేహి, పురిసేహి యథాక్కమం;
సమానతాయ ఞాతబ్బా, చతస్సోపి విభావినా.

తత్రాయమత్థయోజనా – అసుచిమ్హి కిర దేసే ఏకో మణ్డపో, అథేకో పురిసో ఆగన్త్వా తం అసుచిం జిగుచ్ఛమానో తం మణ్డపం హత్థేహి ఆలమ్బిత్వా తత్థ లగ్గో లగ్గితో వియ అట్ఠాసి. అథాపరో ఆగన్త్వా తం మణ్డపే లగ్గం పురిసం నిస్సితో. అథఞ్ఞో ఆగన్త్వా చిన్తేసి “యో ఏస మణ్డపలగ్గో, యో చ తన్నిస్సితో, ఉభోపేతే దుట్ఠితా. ధువో చ నేసం మణ్డపపాతే పాతో, హన్దాహం బహియేవ తిట్ఠామీ”తి. సో తన్నిస్సితం అనిస్సాయ బహియేవ అట్ఠాసి. అథాపరో ఆగన్త్వా మణ్డపలగ్గస్స చ తన్నిస్సితస్స చ అఖేమభావం చిన్తేత్వా బహిట్ఠితఞ్చ సుట్ఠితోతి మన్త్వా తం నిస్సాయ అట్ఠాసి. తత్థ అసుచిమ్హి దేసే మణ్డపో వియ కసిణుగ్ఘాటిమాకాసం దట్ఠబ్బం, అసుచిజిగుచ్ఛాయ మణ్డపలగ్గో పురిసో వియ రూపనిమిత్తజిగుచ్ఛాయ ఆకాసారమ్మణం ఆకాసానఞ్చాయతనం, మణ్డపలగ్గం పురిసం నిస్సితో వియ ఆకాసారమ్మణం ఆకాసానఞ్చాయతనం ఆరబ్భ పవత్తం విఞ్ఞాణఞ్చాయతనం, తేసం ద్విన్నమ్పి అఖేమభావం చిన్తేత్వా అనిస్సాయ తం మణ్డపలగ్గం బహిట్ఠితో వియ ఆకాసానఞ్చాయతనం ఆరమ్మణం అకత్వా తదభావారమ్మణం ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనం, మణ్డపలగ్గస్స తన్నిస్సితస్స చ అఖేమతం చిన్తేత్వా బహిట్ఠితఞ్చ సుట్ఠితోతి మన్త్వా తం నిస్సాయ ఠితో వియ విఞ్ఞాణాభావసఙ్ఖాతే బహిపదేసే ఠితం ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనం ఆరబ్భ పవత్తం నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనం దట్ఠబ్బం.

౨౭౨. ఏవం పవత్తమానఞ్చ –

ఆరమ్మణం కరోతేవ, అఞ్ఞాభావేన తం ఇదం;
దిట్ఠదోసమ్పి రాజానం, వుత్తిహేతు జనో యథా.

ఇదఞ్హి నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనం “ఆసన్నవిఞ్ఞాణఞ్చాయతనపచ్చత్థికా అయం సమాపత్తీ”తి ఏవం దిట్ఠదోసమ్పి తం ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనం అఞ్ఞస్స ఆరమ్మణస్స అభావా ఆరమ్మణం కరోతేవ. యథా కిం? దిట్ఠదోసమ్పి రాజానం వుత్తిహేతు యథా జనో. యథా హి అసంయతం ఫరుసకాయవచీమనోసమాచారం కఞ్చి సబ్బదిసమ్పతిం రాజానం “ఫరుససమాచారో అయ”న్తి ఏవం దిట్ఠదోసమ్పి అఞ్ఞత్థ వుత్తిం అలభమానో జనో వుత్తిహేతు నిస్సాయ వత్తతి, ఏవం దిట్ఠదోసమ్పి తం ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనం అఞ్ఞం ఆరమ్మణం అలభమానమిదం నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనం ఆరమ్మణం కరోతేవ.

౨౭౩. ఏవం కురుమానఞ్చ –

ఆరుళ్హో దీఘనిస్సేణిం, యథా నిస్సేణిబాహుకం;
పబ్బతగ్గఞ్చ ఆరుళ్హో, యథా పబ్బతమత్థకం.

యథా వా గిరిమారూళ్హో, అత్తనోయేవ జణ్ణుకం;
ఓలుబ్భతి తథేవేతం, ఝానమోలుబ్భ వత్తతీతి.

ఇతి సాధుజనపామోజ్జత్థాయ కతే విసుద్ధిమగ్గే

సమాధిభావనాధికారే

ఆరుప్పనిద్దేసో నామ

దసమో పరిచ్ఛేదో.

౧౧. సమాధినిద్దేసో

ఆహారేపటిక్కూలభావనా

౨౯౪. ఇదాని ఆరుప్పానన్తరం ఏకా సఞ్ఞాతి ఏవం ఉద్దిట్ఠాయ ఆహారే పటిక్కూలసఞ్ఞాయ భావనానిద్దేసో అనుప్పత్తో. తత్థ **ఆహరతీ**తి ఆహారో. సో చతుబ్బిధో కబళీకారాహారో, ఫస్సాహారో, మనోసఞ్చేతనాహారో, విఞ్ఞాణాహారోతి.

కో పనేత్థ కిమాహరతీతి? కబళీకారాహారో ఓజట్ఠమకం రూపం ఆహరతి. ఫస్సాహారో తిస్సో వేదనా ఆహరతి. మనోసఞ్చేతనాహారో తీసు భవేసు పటిసన్ధిం ఆహరతి. విఞ్ఞాణాహారో పటిసన్ధిక్ఖణే నామరూపం ఆహరతి.

తేసు కబళీకారాహారే నికన్తిభయం. ఫస్సాహారే ఉపగమనభయం. మనోసఞ్చేతనాహారే ఉపపత్తిభయం. విఞ్ఞాణాహారే పటిసన్ధిభయం. ఏవం సప్పటిభయేసు చ తేసు కబళీకారాహారో **పుత్తమంసూపమేన** (సం॰ ని॰ ౨.౬౩) దీపేతబ్బో. ఫస్సాహారో **నిచ్చమ్మగావూపమేన** (సం॰ ని॰ ౨.౬౩). మనోసఞ్చేతనాహారో **అఙ్గారకాసూపమేన** (సం॰ ని॰ ౨.౬౩). విఞ్ఞాణాహారో **సత్తిసతూపమేనా**తి (సం॰ ని॰ ౨.౬౩). ఇమేసు పన చతూసు ఆహారేసు అసితపీతఖాయితసాయితప్పభేదో **కబళీకారో ఆహారోవ** ఇమస్మిం అత్థే **ఆహారో**తి అధిప్పేతో. తస్మిం ఆహారే పటిక్కూలాకారగ్గహణవసేన ఉప్పన్నా సఞ్ఞా ఆహారే పటిక్కూలసఞ్ఞా.

తం ఆహారే పటిక్కూలసఞ్ఞం భావేతుకామేన కమ్మట్ఠానం ఉగ్గహేత్వా ఉగ్గహతో ఏకపదమ్పి అవిరజ్ఝన్తేన రహోగతేన పటిసల్లీనేన అసితపీతఖాయితసాయితప్పభేదే కబళీకారాహారే దసహాకారేహి పటిక్కూలతా పచ్చవేక్ఖితబ్బా. సేయ్యథిదం, గమనతో, పరియేసనతో, పరిభోగతో, ఆసయతో, నిధానతో, అపరిపక్కతో, పరిపక్కతో, ఫలతో, నిస్సన్దతో, సమ్మక్ఖనతోతి.

౨౯౫. తత్థ **గమనతో**తి ఏవం మహానుభావే నామ సాసనే పబ్బజితేన సకలరత్తిం బుద్ధవచనసజ్ఝాయం వా సమణధమ్మం వా కత్వా కాలస్సేవ వుట్ఠాయ చేతియఙ్గణబోధియఙ్గణవత్తం కత్వా పానీయం పరిభోజనీయం ఉపట్ఠపేత్వా పరివేణం సమ్మజ్జిత్వా సరీరం పటిజగ్గిత్వా ఆసనమారుయ్హ వీసతింస వారే కమ్మట్ఠానం మనసికరిత్వా ఉట్ఠాయ పత్తచీవరం గహేత్వా నిజనసమ్బాధాని పవివేకసుఖాని ఛాయూదకసమ్పన్నాని సుచీని సీతలాని రమణీయభూమిభాగాని తపోవనాని పహాయ అరియం వివేకరతిం అనపేక్ఖిత్వా సుసానాభిముఖేన సిఙ్గాలేన వియ ఆహారత్థాయ గామాభిముఖేన గన్తబ్బం.

ఏవం గచ్ఛతా చ మఞ్చమ్హా వా పీఠమ్హా వా ఓతరణతో పట్ఠాయ పాదరజఘరగోలికవచ్చాదిసమ్పరికిణ్ణం పచ్చత్థరణం అక్కమితబ్బం హోతి. తతో అప్పేకదా మూసికజతుకవచ్చాదీహి ఉపహతత్తా అన్తోగబ్భతో పటిక్కూలతరం పముఖం దట్ఠబ్బం హోతి. తతో ఉలూకపారావతాదివచ్చసమ్మక్ఖితత్తా ఉపరిమతలతో పటిక్కూలతరం హేట్ఠిమతలం. తతో కదాచి కదాచి వాతేరితేహి పురాణతిణపణ్ణేహి గిలానసామణేరానం ముత్తకరీసఖేళసిఙ్ఘాణికాహి వస్సకాలే ఉదకచిక్ఖల్లాదీహి చ సంకిలిట్ఠత్తా హేట్ఠిమతలతో పటిక్కూలతరం పరివేణం. పరివేణతో పటిక్కూలతరా విహారరచ్ఛా దట్ఠబ్బా హోతి.

అనుపుబ్బేన పన బోధిఞ్చ చేతియఞ్చ వన్దిత్వా వితక్కమాళకే ఠితేన ముత్తరాసిసదిసం చేతియం మోరపిఞ్ఛకలాపమనోహరం బోధిం దేవవిమానసమ్పత్తిసస్సిరీకం సేనాసనఞ్చ అనపలోకేత్వా ఏవరూపం నామ

రమణీయం పదేసం పిట్ఠితో కత్వా ఆహారహేతు గన్తబ్బం భవిస్సతీతి పక్కమిత్వా గామమగ్గం పటిపన్నేన ఖాణుకణ్టకమగ్గోపి ఉదకవేగభిన్నవిసమమగ్గోపి దట్ఠబ్బో హోతి.

తతో గణ్డం పటిచ్ఛాదేన్తేన వియ నివాసనం నివాసేత్వా వణచోళకం బన్ధన్తేన వియ కాయబన్ధనం బన్ధిత్వా అట్ఠిసఙ్ఘాతం పటిచ్ఛాదేన్తేన వియ చీవరం పారుపిత్వా భేసజ్జకపాలం నీహరన్తేన వియ పత్తం నీహరిత్వా గామద్వారసమీపం పాపుణన్తేన హత్థికుణపఅస్సకుణపగోకుణపమహింసకుణపమనుస్సకుణపఅహికుణపకుక్కురకుణపానిపి దట్ఠబ్బాని భవన్తి. న కేవలఞ్చ దట్ఠబ్బాని, గన్ధోపి నేసం ఘానం పటిహనమానో అధివాసేతబ్బో హోతి. తతో గామద్వారే ఠత్వా చణ్డహత్థిఅస్సాదిపరిస్సయపరివజ్జనత్థం గామరచ్ఛా ఓలోకేతబ్బా హోన్తి.

ఇచ్చేతం పచ్చత్థరణాదిఅనేకకుణపపరియోసానం పటిక్కూలం ఆహారహేతు అక్కమితబ్బఞ్చ దట్ఠబ్బఞ్చ ఘాయితబ్బఞ్చ హోతి. అహో వత భో పటిక్కూలో ఆహారోతి ఏవం గమనతో పటిక్కూలతా పచ్చవేక్ఖితబ్బా.

౨౯౬. కథం **పరియేసనతో**? ఏవం గమనపటిక్కూలం అధివాసేత్వాపి గామం పవిట్ఠేన సఙ్ఘాటిపారుతేన కపణమనుస్సేన వియ కపాలహత్థేన ఘరపటిపాటియా గామవీథీసు చరితబ్బం హోతి. యత్థ వస్సకాలే అక్కన్తఅక్కన్తట్ఠానే యావ పిణ్డికమంసాపి ఉదకచిక్ఖల్లే పాదా పవిసన్తి, ఏకేన హత్థేన పత్తం గహేతబ్బం హోతి, ఏకేన చీవరం ఉక్ఖిపితబ్బం. గిమ్హకాలే వాతవేగేన సముట్ఠితేహి పంసుతిణరజేహి ఓకిణ్ణసరీరేన చరితబ్బం. తం తం గేహద్వారం పత్వా మచ్ఛధోవనమంసధోవనతణ్డులధోవనఖేళసిఙ్ఘాణికసునఖసూకరవచ్చాదీహి సమ్మిస్సాని కిమికులాకులాని నీలమక్ఖికపరికిణ్ణాని ఓళిగల్లాని చేవ చన్దనికట్ఠానాని చ దట్ఠబ్బాని హోన్తి అక్కమితబ్బానిపి. యతో తా మక్ఖికా ఉట్ఠహిత్వా సఙ్ఘాటియమ్పి పత్తేపి సీసేపి నిలీయన్తి.

ఘరం పవిట్ఠస్సాపి కేచి దేన్తి, కేచి న దేన్తి. దదమానాపి ఏకచ్చే హియ్యో పక్కభత్తమ్పి పురాణఖజ్జకమ్పి పూతికుమ్మాసపూపాదీనిపి దదన్తి. అదదమానాపి కేచిదేవ “అతిచ్ఛథ, భన్తే”తి వదన్తి, కేచి పన అపస్సమానా వియ తుణ్హీ హోన్తి, కేచి అఞ్ఞేన ముఖం కరోన్తి, కేచి “గచ్ఛ, రే ముణ్డకా”తిఆదీహి ఫరుసవాచాహి సముదాచరన్తి. ఏవం కపణమనుస్సేన వియ గామే పిణ్డాయ చరిత్వా నిక్ఖమితబ్బన్తి.

ఇచ్చేతం గామప్పవేసనతో పట్ఠాయ యావ నిక్ఖమనా ఉదకచిక్ఖల్లాదిపటిక్కూలం ఆహారహేతు అక్కమితబ్బఞ్చేవ దట్ఠబ్బఞ్చ అధివాసేతబ్బఞ్చ హోతి. అహో వత భో పటిక్కూలో ఆహారోతి ఏవం పరియేసనతో పటిక్కూలతా పచ్చవేక్ఖితబ్బా.

౨౯౭. కథం **పరిభోగతో**? ఏవం పరియిట్ఠాహారేన పన బహిగామే ఫాసుకట్ఠానే సుఖనిసిన్నేన యావ తత్థ హత్థం న ఓతారేతి, తావ తథారూపం గరుట్ఠానియం భిక్ఖుం వా లజ్జిమనుస్సం వా దిస్వా నిమన్తేతుమ్పి సక్కా హోతి. భుఞ్జితుకామతాయ పనేత్థ హత్థే ఓతారితమత్తే “గణ్హథా”తి వదన్తేన లజ్జితబ్బం హోతి. హత్థం పన ఓతారేత్వా మద్దన్తస్స పఞ్చఙ్గులిఅనుసారేన సేదో పగ్ఘరమానో సుక్ఖథద్ధభత్తమ్పి తేమేన్తో ముదుం కరోతి.

అథ తస్మిం పరిమద్దనమత్తేనాపి సమ్భిన్నసోభే ఆలోపం కత్వా ముఖే ఠపితే హేట్ఠిమదన్తా ఉదుక్ఖలకిచ్చం సాధేన్తి, ఉపరిమా ముసలకిచ్చం, జివ్హా హత్థకిచ్చం. తం తత్థ సువానదోణియం సువానపిణ్డమివ దన్తముసలేహి కోట్టేత్వా జివ్హాయ

సమ్పరివత్తియమానం జివ్హగ్గే తనుపసన్నఖేళో మక్ఖేతి, వేమజ్ఝతో పట్ఠాయ బహలఖేళో మక్ఖేతి, దన్తకట్ఠేన అసమ్పత్తట్ఠానే దన్తగూథకో మక్ఖేతి. సో ఏవం విచుణ్ణితమక్ఖితో తఙ్ఖణఞ్ఞేవ అన్తరహితవణ్ణగన్ధసఙ్ఖారవిసేసో సువానదోణియం ఠితసువానవమథు వియ పరమజేగుచ్ఛభావం ఉపగచ్ఛతి. ఏవరూపోపి సమానో చక్ఖుస్స ఆపాథం అతీతత్తా అజ్ఝోహరితబ్బో హోతీతి ఏవం పరిభోగతో పటిక్కూలతా పచ్చవేక్ఖితబ్బా.

౨౯౮. కథం **ఆసయతో**? ఏవం పరిభోగం ఉపగతో చ పనేస అన్తో పవిసమానో యస్మా బుద్ధపచ్చేకబుద్ధానమ్పి రఞ్ఞోపి చక్కవత్తిస్స పిత్తసేమ్హపుబ్బలోహితాసయేసు చతూసు అఞ్ఞతరో ఆసయో హోతియేవ. మన్దపుఞ్ఞానం పన చత్తారో ఆసయా హోన్తి. తస్మా యస్స పిత్తాసయో అధికో హోతి, తస్స బహలమధుకతేలమక్ఖితో వియ పరమజేగుచ్ఛో హోతి. యస్స సేమ్హాసయో అధికో హోతి, తస్స నాగబలపణ్ణరసమక్ఖితో వియ. యస్స పుబ్బాసయో అధికో హోతి, తస్స పూతితక్కమక్ఖితో వియ. యస్స లోహితాసయో అధికో హోతి, తస్స రజనమక్ఖితో వియ పరమజేగుచ్ఛో హోతీతి ఏవం ఆసయతో పటిక్కూలతా పచ్చవేక్ఖితబ్బా.

౨౯౯. కథం **నిధానతో**? సో ఇమేసు చతూసు ఆసయేసు అఞ్ఞతరేన ఆసయేన మక్ఖితో అన్తోఉదరం పవిసిత్వా నేవ సువణ్ణభాజనే న మణిరజతాదిభాజనేసు నిధానం గచ్ఛతి. సచే పన దసవస్సికేన అజ్ఝోహరియతి దస వస్సాని అధోతవచ్చకూపసదిసే ఓకాసే పతిట్ఠహతి. సచే వీస, తింస, చత్తాలీస, పఞ్ఞాస, సట్ఠి, సత్తతి, అసీతి, నవుతివస్సికేన, సచే వస్ససతికేన అజ్ఝోహరియతి. వస్ససతం అధోతవచ్చకూపసదిసే ఓకాసే పతిట్ఠహతీతి ఏవం నిధానతో పటిక్కూలతా పచ్చవేక్ఖితబ్బా.

౩౦౦. కథం **అపరిపక్కతో**? సో పనాయమాహారో ఏవరూపే ఓకాసే నిధానముపగతో యావ అపరిపక్కో హోతి, తావ తస్మిఞ్ఞేవ యథావుత్తప్పకారే పరమన్ధకారతిమిసే నానాకుణపగన్ధవాసితపవనవిచరితే అతిదుగ్గన్ధజేగుచ్ఛే పదేసే యథా నామ నిదాఘే అకాలమేఘేన అభివుట్ఠమ్హి చణ్డాలగామద్వారఆవాటే పతితాని తిణపణ్ణకిలఞ్జఖణ్డఅహికుక్కురమనుస్సకుణపాదీని సూరియాతపేన సన్తత్తాని ఫేణపుప్ఫుళకాచితాని తిట్ఠన్తి, ఏవమేవ తందివసమ్పి హియ్యోపి తతో పురిమే దివసేపి అజ్ఝోహతో సబ్బో ఏకతో హుత్వా సేమ్హపటలపరియోనద్ధో కాయగ్గిసన్తాపకుథితకుథనసఞ్జాతఫేణపుప్ఫుళకాచితో పరమజేగుచ్ఛభావం ఉపగన్త్వా తిట్ఠతీతి ఏవం అపరిపక్కతో పటిక్కూలతా పచ్చవేక్ఖితబ్బా.

౩౦౧. కథం **పరిపక్కతో**? సో తత్థకాయగ్గినా పరిపక్కో సమానో న సువణ్ణరజతాదిధాతుయో వియ సువణ్ణరజతాదిభావం ఉపగచ్ఛతి. ఫేణపుప్ఫుళకే పన ముఞ్చన్తో సణ్హకరణియం పిసిత్వా నాళికే పక్ఖిత్తపణ్డుమత్తికా వియ కరీసభావం ఉపగన్త్వా పక్కాసయం, ముత్తభావం ఉపగన్త్వా ముత్తవత్థిఞ్చ పూరేతీతి ఏవం పరిపక్కతో పటిక్కూలతా పచ్చవేక్ఖితబ్బా.

౩౦౨. కథం **ఫలతో**? సమ్మా పరిపచ్చమానో చ పనాయం కేసలోమనఖదన్తాదీని నానాకుణపాని నిప్ఫాదేతి అసమ్మాపరిపచ్చమానో దద్దుకణ్డుకచ్ఛుకుట్ఠకిలాససోసకాసాతిసారప్పభుతీని రోగసతాని, ఇదమస్స ఫలన్తి ఏవం ఫలతో పటిక్కూలతా పచ్చవేక్ఖితబ్బా.

౩౦౩. కథం **నిస్సన్దతో**? అజ్ఝోహరియమానో చేస ఏకేన ద్వారేన పవిసిత్వా నిస్సన్దమానో అక్ఖిమ్హా అక్ఖిగూథకో కణ్ణమ్హా కణ్ణగూథకోతిఆదినా పకారేన అనేకేహి ద్వారేహి నిస్సన్దతి. అజ్ఝోహరణసమయే చేస మహాపరివారేనాపి అజ్ఝోహరియతి. నిస్సన్దనసమయే పన ఉచ్చారపస్సావాదిభావం ఉపగతో ఏకకేనేవ నీహరియతి. పఠమదివసే చ నం పరిభుఞ్జన్తో హట్ఠపహట్ఠోపి హోతి ఉదగ్గుదగ్గో పీతిసోమనస్సజాతో. దుతియదివసే నిస్సన్దేన్తో పిహితనాసికో హోతి వికుణితముఖో జేగుచ్ఛీ మఙ్కుభూతో. పఠమదివసే చ నం రత్తో గిద్ధో గధితో ముచ్ఛితోపి అజ్ఝోహరిత్వా దుతియదివసే ఏకరత్తివాసేన విరత్తో అట్టీయమానో హరాయమానో జిగుచ్ఛమానో నీహరతి. తేనాహు పోరాణా –

“అన్నం పానం ఖాదనీయం, భోజనఞ్చ మహారహం;
ఏకద్వారేన పవిసిత్వా, నవద్వారేహి సన్దతి.

“అన్నం పానం ఖాదనీయం, భోజనఞ్చ మహారహం;
భుఞ్జతి సపరివారో, నిక్ఖామేన్తో నిలీయతి.

“అన్నం పానం ఖాదనీయం, భోజనఞ్చ మహారహం;
భుఞ్జతి అభినన్దన్తో, నిక్ఖామేన్తో జిగుచ్ఛతి.

“అన్నం పానం ఖాదనీయం, భోజనఞ్చ మహారహం;
ఏకరత్తిపరివాసా, సబ్బం భవతి పూతిక”న్తి.

ఏవం నిస్సన్దతో పటిక్కూలతా పచ్చవేక్ఖితబ్బా.

౩౦౪. కథం **సమ్మక్ఖనతో**? పరిభోగకాలేపి చేస హత్థఓట్ఠజివ్హాతాలూని సమ్మక్ఖేతి. తాని తేన సమ్మక్ఖితత్తా పటిక్కూలాని హోన్తి, యాని ధోతానిపి గన్ధహరణత్థం పునప్పునం ధోవితబ్బాని హోన్తి. పరిభుత్తో సమానో యథా నామ ఓదనే పచ్చమానే థుసకణకుణ్డకాదీని ఉత్తరిత్వా ఉక్ఖలిముఖవట్టిపిధానియో మక్ఖన్తి, ఏవమేవ సకలసరీరానుగతేన కాయగ్గినా ఫేణుద్దేహకం పచ్చిత్వా ఉత్తరమానో దన్తే దన్తమలభావేన సమ్మక్ఖేతి. జివ్హాతాలుప్పభుతీని ఖేళసేమ్హాదిభావేన, అక్ఖికణ్ణనాసఅధోమగ్గాదికే అక్ఖిగూథకకణ్ణగూథకసిఙ్ఘాణికాముత్తకరీసాదిభావేన సమ్మక్ఖేతి. యేన సమ్మక్ఖితాని ఇమాని ద్వారాని దివసే దివసే ధోవియమానానిపి నేవ సుచీని, న మనోరమాని హోన్తి. యేసు ఏకచ్చం ధోవిత్వా హత్థో పున ఉదకేన ధోవితబ్బో హోతి. ఏకచ్చం ధోవిత్వా ద్వత్తిక్ఖత్తుం గోమయేనపి మత్తికాయపి గన్ధచుణ్ణేనపి ధోవతో పాటికుల్యతా విగచ్ఛతీతి ఏవం సమ్మక్ఖనతో పటిక్కూలతా పచ్చవేక్ఖితబ్బా.

౩౦౫. తస్సేవం దసహాకారేహి పటిక్కూలతం పచ్చవేక్ఖతో తక్కాహతం వితక్కాహతం కరోన్తస్స పటిక్కూలాకారవసేన కబళీకారాహారో పాకటో హోతి. సో తం నిమిత్తం పునప్పునం ఆసేవతి భావేతి బహులీకరోతి. తస్సేవం కరోతో నీవరణాని విక్ఖమ్భన్తి. కబళీకారాహారస్స సభావధమ్మతాయ గమ్భీరత్తా అప్పనం అప్పత్తేన ఉపచారసమాధినా చిత్తం సమాధియతి. పటిక్కూలాకారగ్గహణవసేన పనేత్థ సఞ్ఞా పాకటా హోతి. తస్మా ఇమం కమ్మట్ఠానం ఆహారే పటిక్కూలసఞ్ఞా ఇచ్చేవ సఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి.

ఇమఞ్చ పన ఆహారే పటిక్కూలసఞ్ఞం అనుయుత్తస్స భిక్ఖునో రసతణ్హాయ చిత్తం పతిలీయతి పతికుటతి పతివట్టతి. సో కన్తారనిత్థరణత్థికో వియ పుత్తమంసం విగతమదో ఆహారం ఆహారేతి యావదేవ దుక్ఖస్స నిత్థరణత్థాయ. అథస్స అప్పకసిరేనేవ కబళీకారాహారపరిఞ్ఞాముఖేన పఞ్చకామగుణికో రాగో పరిఞ్ఞం గచ్ఛతి. సో పఞ్చకామగుణపరిఞ్ఞాముఖేన రూపక్ఖన్ధం పరిజానాతి. అపరిపక్కాదిపటిక్కూలభావవసేన చస్స కాయగతాసతిభావనాపి పారిపూరిం గచ్ఛతి, అసుభసఞ్ఞాయ అనులోమపటిపదం పటిపన్నో హోతి. ఇమం పన పటిపత్తిం నిస్సాయ దిట్ఠేవ ధమ్మే అమతపరియోసానతం అనభిసమ్భుణన్తో సుగతిపరాయనో హోతీతి.

అయం ఆహారే పటిక్కూలసఞ్ఞాభావనాయ విత్థారకథా.

చతుధాతువవత్థానభావనా

౩౦౬. ఇదాని ఆహారే పటిక్కూలసఞ్ఞానన్తరం **ఏకం వవత్థాన**న్తి ఏవం ఉద్దిట్ఠస్స చతుధాతువవత్థానస్స భావనానిద్దేసో అనుప్పత్తో. తత్థ **వవత్థాన**న్తి సభావూపలక్ఖణవసేన సన్నిట్ఠానం, చతున్నం ధాతూనం వవత్థానం **చతుధాతువవత్థానం**. ధాతుమనసికారో, ధాతుకమ్మట్ఠానం, చతుధాతువవత్థానన్తి అత్థతో ఏకం. తయిదం ద్విధా ఆగతం సఙ్ఖేపతో చ విత్థారతో చ. సఙ్ఖేపతో మహాసతిపట్ఠానే ఆగతం. విత్థారతో మహాహత్థిపదూపమే రాహులోవాదే ధాతువిభఙ్గే చ. తఞ్హి –

“సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, దక్ఖో గోఘాతకో వా గోఘాతకన్తేవాసీ వా గావిం వధిత్వా చతుమహాపథే బిలసో విభజిత్వా నిసిన్నో అస్స, ఏవమేవ ఖో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు ఇమమేవ కాయం యథాఠితం యథాపణిహితం ధాతుసో పచ్చవేక్ఖతి, అత్థి ఇమస్మిం కాయే పథవీధాతు ఆపోధాతు తేజోధాతు వాయోధాతూ”తి –

ఏవం తిక్ఖపఞ్ఞస్స ధాతుకమ్మట్ఠానికస్స వసేన **మహాసతిపట్ఠానే** (దీ. ని. ౨.౩౭౮) సఙ్ఖేపతో ఆగతం.

తస్సత్థో – యథా ఛేకో గోఘాతకో వా తస్సేవ వా భత్తవేతనభతో అన్తేవాసికో గావిం వధిత్వా వినివిజ్ఝిత్వా చతస్సో దిసా గతానం మహాపథానం వేమజ్ఝట్ఠానసఙ్ఖాతే చతుమహాపథే కోట్ఠాసం కత్వా నిసిన్నో అస్స, ఏవమేవ భిక్ఖు చతున్నం ఇరియాపథానం యేన కేనచి ఆకారేన ఠితత్తా యథాఠితం. యథాఠితత్తావ యథాపణిహితం కాయం అత్థి ఇమస్మిం కాయే పథవీధాతు…పే.… వాయోధాతూతి ఏవం ధాతుసో పచ్చవేక్ఖతి.

కిం వుత్తం హోతి? యథా గోఘాతకస్స గావిం పోసేన్తస్సపి ఆఘాతనం ఆహరన్తస్సపి ఆహరిత్వా తత్థ బన్ధిత్వా ఠపేన్తస్సపి వధన్తస్సపి వధితం మతం పస్సన్తస్సపి తావదేవ గావీతిసఞ్ఞా న అన్తరధాయతి, యావ నం పదాలేత్వా బిలసో న విభజతి. విభజిత్వా నిసిన్నస్స పన గావీసఞ్ఞా అన్తరధాయతి, మంససఞ్ఞా పవత్తతి. నాస్స ఏవం హోతి “అహం గావిం విక్కిణామి, ఇమే గావిం హరన్తీ”తి. అథ ఖ్వస్స “అహం మంసం విక్కిణామి, ఇమేపి మంసం హరన్తి”చ్చేవ హోతి, ఏవమేవ ఇమస్సాపి భిక్ఖునో పుబ్బే బాలపుథుజ్జనకాలే గిహిభూతస్సపి పబ్బజితస్సపి తావదేవ సత్తోతి వా పోసోతి వా పుగ్గలోతి వా సఞ్ఞా న అన్తరధాయతి, యావ ఇమమేవ కాయం యథాఠితం యథాపణిహితం ఘనవినిబ్భోగం కత్వా ధాతుసో న పచ్చవేక్ఖతి. ధాతుసో పచ్చవేక్ఖతో పన సత్తసఞ్ఞా అన్తరధాయతి, ధాతువసేనేవ చిత్తం సన్తిట్ఠతి. తేనాహ భగవా “సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, దక్ఖో గోఘాతకో వా…పే.… నిసిన్నో అస్స, ఏవమేవ ఖో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు…పే.… వాయోధాతూ”తి.

౩౦౭. మహాహత్థిపదూపమే (మ॰ ని॰ ౧.౩౦౦ ఆదయో) పన – “కతమా చావుసో, అజ్ఝత్తికా పథవీధాతు? యం అజ్ఝత్తం పచ్చత్తం కక్ఖళం ఖరిగతం ఉపాదిన్నం. సేయ్యథిదం , కేసా లోమా…పే॰… ఉదరియం కరీసం, యం వా పనఞ్ఞమ్పి కిఞ్చి అజ్ఝత్తం పచ్చత్తం కక్ఖళం ఖరిగతం ఉపాదిన్నం, అయం వుచ్చతి, ఆవుసో, అజ్ఝత్తికా పథవీధాతూ”తి చ,

“కతమా చావుసో, అజ్ఝత్తికా ఆపోధాతు? యం అజ్ఝత్తం పచ్చత్తం ఆపో ఆపోగతం ఉపాదిన్నం. సేయ్యథిదం, పిత్తం… పే॰… ముత్తం, యం వా పనఞ్ఞమ్పి కిఞ్చి అజ్ఝత్తం పచ్చత్తం ఆపో ఆపోగతం ఉపాదిన్నం, అయం వుచ్చతావుసో, అజ్ఝత్తికా ఆపోధాతూ”తి చ,

“కతమా చావుసో, అజ్ఝత్తికా తేజోధాతు? యం అజ్ఝత్తం పచ్చత్తం తేజో తేజోగతం ఉపాదిన్నం. సేయ్యథిదం, యేన చ సన్తప్పతి, యేన చ జీరీయతి, యేన చ పరిడయ్హతి, యేన చ అసితపీతఖాయితసాయితం సమ్మా పరిణామం గచ్ఛతి, యం వా పనఞ్ఞమ్పి కిఞ్చి అజ్ఝత్తం పచ్చత్తం తేజో తేజోగతం ఉపాదిన్నం, అయం వుచ్చతావుసో, అజ్ఝత్తికా తేజోధాతూ”తి చ,

“కతమా చావుసో, అజ్ఝత్తికా వాయోధాతు? యం అజ్ఝత్తం పచ్చత్తం వాయో వాయోగతం ఉపాదిన్నం. సేయ్యథిదం, ఉద్ధఙ్గమా వాతా, అధోగమా వాతా, కుచ్ఛిసయా వాతా, కోట్ఠాసయా వాతా, అఙ్గమఙ్గానుసారినో వాతా, అస్సాసో పస్సాసో ఇతి వా, యం వా పనఞ్ఞమ్పి కిఞ్చి అజ్ఝత్తం పచ్చత్తం వాయో వాయోగతం ఉపాదిన్నం, అయం వుచ్చతావుసో, అజ్ఝత్తికా వాయోధాతూ”తి చ –

ఏవం నాతితిక్ఖపఞ్ఞస్స ధాతుకమ్మట్ఠానికస్స వసేన విత్థారతో ఆగతం. యథా చేత్థ, ఏవం రాహులోవాదధాతువిభఙ్గేసుపి.

తత్రాయం అనుత్తానపదవణ్ణనా, **అజ్ఝత్తం పచ్చత్త**న్తి ఇదం తావ ఉభయమ్పి నియకస్స అధివచనం. **నియకం** నామ అత్తని జాతం ససన్తానపరియాపన్నన్తి అత్థో. తయిదం యథా లోకే ఇత్థీసు కథా అధిత్థీతి వుచ్చతి, ఏవం అత్తని పవత్తత్తా **అజ్ఝత్తం,** అత్తానం పటిచ్చ పటిచ్చ పవత్తత్తా **పచ్చత్త**న్తిపి వుచ్చతి. **కక్ఖళ**న్తి థద్ధం. **ఖరిగత**న్తి ఫరుసం. తత్థ పఠమం లక్ఖణవచనం, దుతియం ఆకారవచనం, కక్ఖళలక్ఖణా హి పథవీధాతు, సా ఫరుసాకారా హోతి, తస్మా ఖరిగతన్తి వుత్తా. **ఉపాదిన్న**న్తి దళ్హం ఆదిన్నం, అహం మమన్తి ఏవం దళ్హం ఆదిన్నం, గహితం పరామట్ఠన్తి అత్థో. **సేయ్యథిద**న్తి నిపాతో. తస్స తం కతమన్తి చేతి అత్థో. తతో తం దస్సేన్తో “కేసా లోమా”తిఆదిమాహ. ఏత్థ చ **మత్థలుఙ్గం పక్ఖిపిత్వా** వీసతియా ఆకారేహి పథవీధాతు నిద్దిట్ఠాతి వేదితబ్బా. యం వా పనఞ్ఞమ్పి కిఞ్చీతి అవసేసేసు తీసు కోట్ఠాసేసు పథవీధాతు సఙ్గహితా.

విస్సన్దనభావేన తం తం ఠానం అప్పోతీతి **ఆపో**. కమ్మసముట్ఠానాదివసేన నానావిధేసు ఆపేసు గతన్తి **ఆపోగతం**. కిం తం? ఆపోధాతుయా ఆబన్ధనలక్ఖణం.

తేజనవసేన **తేజో,** వుత్తనయేనేవ తేజేసు గతన్తి **తేజోగతం**. కిం తం? ఉణ్హత్తలక్ఖణం. **యేన చాతి** యేన తేజోధాతుగతేన కుపితేన అయం కాయో సన్తప్పతి, ఏకాహికజరాదిభావేన ఉసుమజాతో హోతి. **యేన చ జీరీయతీ**తి యేన అయం కాయో జీరతి, ఇన్ద్రియవేకల్లతం బలపరిక్ఖయం వలిపలితాదిభావఞ్చ పాపుణాతి. **యేన చ పరిడయ్హతీ**తి యేన కుపితేన అయం కాయో డయ్హతి. సో చ పుగ్గలో “డయ్హామి డయ్హామీ”తి కన్దన్తో సతధోతసప్పిగోసీసచన్దనాదిలేపఞ్చేవ తాలవణ్టవాతఞ్చ పచ్చాసీసతి. **యేన చ అసితపీతఖాయితసాయితం సమ్మా పరిణామం గచ్ఛతీ**తి యేనేతం అసితం వా ఓదనాది పీతం వా

పానకాది ఖాయితం వా పిట్ఠఖజ్జకాది సాయితం వా అమ్బుపక్కమధుఫాణితాది సమ్మా పరిపాకం గచ్ఛతి, రసాదిభావేన వివేకం గచ్ఛతీతి అత్థో. ఏత్థ చ పురిమా తయో తేజోధాతుసముట్ఠానా. పచ్ఛిమో కమ్మసముట్ఠానోవ.

వాయనవసేన **వాయో**, వుత్తనయేనేవ వాయేసు గతన్తి **వాయోగతం**. కిం తం? విత్థమ్భనలక్ఖణం. **ఉద్ధఙ్గమా వాతాతి** ఉగ్గారహిక్కాదిపవత్తకా ఉద్ధం ఆరోహణవాతా. **అధోగమా వాతాతి** ఉచ్చారపస్సావాదినీహరణకా అధో ఓరోహణవాతా. **కుచ్ఛిసయా వాతాతి** అన్తానం బహివాతా. **కోట్ఠాసయా వాతాతి** అన్తానం అన్తోవాతా. **అఙ్గమఙ్గానుసారినో వాతాతి** ధమనిజాలానుసారేన సకలసరీరే అఙ్గమఙ్గాని అనుసటా సమిఞ్జనపసారణాదినిబ్బత్తకా వాతా. **అస్సాసోతి** అన్తోపవిసననాసికవాతో. **పస్సాసోతి** బహినిక్ఖమననాసికవాతో. ఏత్థ చ పురిమా పఞ్చ చతుసముట్ఠానా. అస్సాసపస్సాసా చిత్తసముట్ఠానావ. సబ్బత్థ **యం వా పనఞ్ఞమ్పి కిఞ్చీతి** ఇమినా పదేన అవసేసకోట్ఠాసేసు ఆపోధాతుఆదయో సఙ్గహితా.

ఇతి వీసతియా ఆకారేహి పథవీధాతు, ద్వాదసహి ఆపోధాతు, చతూహి తేజోధాతు, ఛహి వాయోధాతూతి ద్వాచత్తాలీసాయ ఆకారేహి చతస్సో ధాతుయో విత్థారితా హోన్తీతి అయం తావేత్థ పాళివణ్ణనా.

౩౦౮. భావనానయే పనేత్థ తిక్ఖపఞ్ఞస్స భిక్ఖునో కేసా పథవీధాతు, లోమా పథవీధాతూతి ఏవం విత్థారతో ధాతుపరిగ్గహో పపఞ్చతో ఉపట్ఠాతి. యం థద్ధలక్ఖణం, అయం పథవీధాతు. యం ఆబన్ధనలక్ఖణం, అయం ఆపోధాతు. యం పరిపాచనలక్ఖణం, అయం తేజోధాతు. యం విత్థమ్భనలక్ఖణం, అయం వాయోధాతూతి ఏవం మనసికరోతో పనస్స కమ్మట్ఠానం పాకటం హోతి. నాతితిక్ఖపఞ్ఞస్స పన ఏవం మనసికరోతో అన్ధకారం అవిభూతం హోతి. పురిమనయేన విత్థారతో మనసికరోన్తస్స పాకటం హోతి.

కథం ? యథా ద్వీసు భిక్ఖూసు బహుపేయ్యాలం తన్తిం సజ్ఝాయన్తేసు తిక్ఖపఞ్ఞో భిక్ఖు సకిం వా ద్విక్ఖత్తుం వా పేయ్యాలముఖం విత్థారేత్వా తతో పరం ఉభతోకోటివసేనేవ సజ్ఝాయం కరోన్తో గచ్ఛతి. తత్ర నాతితిక్ఖపఞ్ఞో ఏవం వత్తా హోతి "కిం సజ్ఝాయో నామేస ఓట్ఠపరియాహతమత్తం కాతుం న దేతి, ఏవం సజ్ఝాయే కరియమానే కదా తన్తి పగుణా భవిస్సతీ"తి. సో ఆగతాగతం పేయ్యాలముఖం విత్థారేత్వావ సజ్ఝాయం కరోతి. తమేనం ఇతరో ఏవమాహ – "కిం సజ్ఝాయో నామేస పరియోసానం గన్తుం న దేతి, ఏవం సజ్ఝాయే కరియమానే కదా తన్తి పరియోసానం గమిస్సతీ"తి. ఏవమేవ తిక్ఖపఞ్ఞస్స కేసాదివసేన విత్థారతో ధాతుపరిగ్గహో పపఞ్చతో ఉపట్ఠాతి. యం థద్ధలక్ఖణం, అయం పథవీధాతూతిఆదినా నయేన సఙ్ఖేపతో మనసికరోతో కమ్మట్ఠానం పాకటం హోతి. ఇతరస్స తథా మనసికరోతో అన్ధకారం అవిభూతం హోతి. కేసాదివసేన విత్థారతో మనసికరోన్తస్స పాకటం హోతి.

తస్మా ఇమం కమ్మట్ఠానం భావేతుకామేన తిక్ఖపఞ్ఞేన తావ రహోగతేన పటిసల్లీనేన సకలమ్పి అత్తనో రూపకాయం ఆవజ్జేత్వా యో ఇమస్మిం కాయే థద్ధభావో వా ఖరభావో వా, అయం పథవీధాతు. యో ఆబన్ధనభావో వా ద్రవభావో వా, అయం ఆపోధాతు. యో పరిపాచనభావో వా ఉణ్హభావో వా, అయం తేజోధాతు. యో విత్థమ్భనభావో వా సముదీరణభావో వా, అయం వాయోధాతూతి ఏవం సంఖిత్తేన ధాతుయో పరిగ్గహేత్వా పునప్పునం పథవీధాతు ఆపోధాతూతి ధాతుమత్తతో నిస్సత్తతో నిజ్జీవతో ఆవజ్జితబ్బం మనసికాతబ్బం పచ్చవేక్ఖితబ్బం. తస్సేవం వాయమమానస్స నచిరేనేవ ధాతుప్పభేదావభాసనపఞ్ఞాపరిగ్గహితో సభావధమ్మారమ్మణత్తా అప్పనం అప్పత్తో ఉపచారమత్తో సమాధి ఉప్పజ్జతి.

అథ వా పన యే ఇమే చతున్నం మహాభూతానం నిస్సత్తభావదస్సనత్థం ధమ్మసేనాపతినా “అట్ఠిఞ్చ పటిచ్చ న్హారుఞ్చ పటిచ్చ మంసఞ్చ పటిచ్చ చమ్మఞ్చ పటిచ్చ ఆకాసో పరివారితో రూపన్త్వేవ సఙ్ఖం గచ్ఛతీ”తి (మ. ని. ౧.౩౦౬) చత్తారో కోట్ఠాసా వుత్తా. తేసు తం తం అన్తరానుసారినా ఞాణహత్థేన వినిబ్భుజిత్వా వినిబ్భుజిత్వా యో ఏతేసు థద్ధభావో వా ఖరభావో వా, అయం పథవీధాతూతి పురిమనయేనేవ ధాతుయో పరిగ్గహేత్వా పునప్పునం పథవీధాతు ఆపోధాతూతి ధాతుమత్తతో నిస్సత్తతో నిజ్జీవతో ఆవజ్జితబ్బం మనసికాతబ్బం పచ్చవేక్ఖితబ్బం. తస్సేవం వాయమమానస్స నచిరేనేవ ధాతుప్పభేదావభాసనపఞ్ఞాపరిగ్గహితో సభావధమ్మారమ్మణత్తా అప్పనం అప్పత్తో ఉపచారమత్తో సమాధి ఉప్పజ్జతి. అయం సఙ్ఖేపతో ఆగతే చతుధాతువవత్థానే భావనానయో.

౩౦౯. విత్థారతో ఆగతే పన ఏవం వేదితబ్బో. ఇదం కమ్మట్ఠానం భావేతుకామేన హి నాతితిక్ఖపఞ్ఞేన యోగినా ఆచరియసన్తికే ద్వాచత్తాలీసాయ ఆకారేహి విత్థారతో ధాతుయో ఉగ్గణ్హిత్వా వుత్తప్పకారే సేనాసనే విహరన్తేన కతసబ్బకిచ్చేన రహోగతేన పటిసల్లీనేన ససమ్భారసఙ్ఖేపతో, ససమ్భారవిభత్తితో, సలక్ఖణసఙ్ఖేపతో, సలక్ఖణవిభత్తితోతి ఏవం చతూహాకారేహి కమ్మట్ఠానం భావేతబ్బం.

తత్థ కథం **ససమ్భారసఙ్ఖేపతో భావేతి**? ఇధ భిక్ఖు వీసతియా కోట్ఠాసేసు థద్ధాకారం పథవీధాతూతి వవత్థపేతి. ద్వాదససు కోట్ఠాసేసు యూసగతం ఉదకసఙ్ఖాతం ఆబన్ధనాకారం ఆపోధాతూతి వవత్థపేతి. చతూసు కోట్ఠాసేసు పరిపాచనకం తేజం తేజోధాతూతి వవత్థపేతి . ఛసు కోట్ఠాసేసు విత్థమ్భనాకారం వాయోధాతూతి వవత్థపేతి. తస్సేవం వవత్థాపయతోయేవ ధాతుయో పాకటా హోన్తి. తా పునప్పునం ఆవజ్జతో మనసికరోతో వుత్తనయేనేవ ఉపచారసమాధి ఉప్పజ్జతి.

౩౧౦. యస్స పన ఏవం భావయతో కమ్మట్ఠానం న ఇజ్ఝతి, తేన **ససమ్భారవిభత్తితో** భావేతబ్బం. కథం? తేన హి భిక్ఖునా యం తం కాయగతాసతికమ్మట్ఠాననిద్దేసే సత్తధా ఉగ్గహకోసల్లం దసధా మనసికారకోసల్లఞ్చ వుత్తం. ద్వత్తింసాకారే తావ తం సబ్బం అపరిహాపేత్వా తచపఞ్చకాదీనం అనులోమపటిలోమతో వచసా సజ్ఝాయం ఆదింకత్వా సబ్బం తత్థ వుత్తవిధానం కాతబ్బం. అయమేవ హి విసేసో, తత్థ వణ్ణసణ్ఠానదిసోకాసపరిచ్ఛేదవసేన కేసాదయో మనసికరిత్వాపి పటిక్కూలవసేన చిత్తం ఠపేతబ్బం, ఇధ ధాతువసేన. తస్మా వణ్ణాదివసేన పఞ్చధా పఞ్చధా కేసాదయో మనసికరిత్వా అవసానే ఏవం మనసికారో పవత్తేతబ్బో.

౩౧౧. ఇమే **కేసా** నామ సీసకటాహపలివేఠనచమ్మే జాతా. తత్థ యథావమ్మికమత్థకే జాతేసు కుణ్ఠతిణేసు న వమ్మికమత్థకో జానాతి మయి కుణ్ఠతిణాని జాతానీతి, నపి కుణ్ఠతిణాని జానన్తి మయం వమ్మికమత్థకే జాతానీతి, ఏవమేవ న సీసకటాహపలివేఠనచమ్మం జానాతి మయి కేసా జాతాతి, నపి కేసా జానన్తి మయం సీసకటాహవేఠనచమ్మే జాతాతి, అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా. ఇతి కేసా నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో థద్ధో పథవీధాతూతి.

౩౧౨. **లోమా** సరీరవేఠనచమ్మే జాతా. తత్థ యథా సుఞ్ఞగామట్ఠానే జాతేసు దబ్బతిణకేసు న సుఞ్ఞగామట్ఠానం జానాతి మయి దబ్బతిణకాని జాతానీతి, నపి దబ్బతిణకాని జానన్తి మయం సుఞ్ఞగామట్ఠానే జాతానీతి, ఏవమేవ న సరీరవేఠనచమ్మం జానాతి మయి లోమా జాతాతి. నపి లోమా జానన్తి మయం సరీరవేఠనచమ్మే జాతాతి. అఞ్ఞమఞ్ఞం

ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా. ఇతి లోమా నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో థద్ధో పథవీధాతూతి.

౩౧౩. నఖా అఙ్గులీనం అగ్గేసు జాతా. తత్థ యథా కుమారకేసు దణ్డకేహి మధుకట్ఠికే విజ్ఝిత్వా కీళన్తేసు న దణ్డకా జానన్తి అమ్హేసు మధుకట్ఠికా ఠపితాతి, నపి మధుకట్ఠికా జానన్తి మయం దణ్డకేసు ఠపితాతి, ఏవమేవ న అఙ్గులియో జానన్తి అమ్హాకం అగ్గేసు నఖా జాతాతి. నపి నఖా జానన్తి మయం అఙ్గులీనం అగ్గేసు జాతాతి. అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా. ఇతి నఖా నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో థద్ధో పథవీధాతూతి.

౩౧౪. దన్తా హనుకట్ఠికేసు జాతా. తత్థ యథా వడ్ఢకీహి పాసాణఉదుక్ఖలకేసు కేనచిదేవ సిలేసజాతేన బన్ధిత్వా ఠపితథమ్భేసు న ఉదుక్ఖలా జానన్తి అమ్హేసు థమ్భా ఠితాతి. నపి థమ్భా జానన్తి మయం ఉదుక్ఖలేసు ఠితాతి, ఏవమేవ న హనుకట్ఠీని జానన్తి అమ్హేసు దన్తా జాతాతి. నపి దన్తా జానన్తి మయం హనుకట్ఠీసు జాతాతి. అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా. ఇతి దన్తా నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో థద్ధో పథవీధాతూతి.

౩౧౫. తచో సకలసరీరం పరియోనన్ధిత్వా ఠితో. తత్థ యథా అల్లగోచమ్మపరియోనద్ధాయ మహావీణాయ న మహావీణా జానాతి అహం అల్లగోచమ్మేన పరియోనద్ధాతి. నపి అల్లగోచమ్మం జానాతి మయా మహావీణా పరియోనద్ధాతి, ఏవమేవ న సరీరం జానాతి అహం తచేన పరియోనద్ధన్తి. నపి తచో జానాతి మయా సరీరం పరియోనద్ధన్తి. అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా. ఇతి తచో నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో థద్ధో పథవీధాతూతి.

౩౧౬. మంసం అట్ఠిసఙ్ఘాటం అనులిమ్పిత్వా ఠితం. తత్థ యథా మహామత్తికలిత్తాయ భిత్తియా న భిత్తి జానాతి అహం మహామత్తికాయ లిత్తాతి. నపి మహామత్తికా జానాతి మయా భిత్తి లిత్తాతి, ఏవమేవ న అట్ఠిసఙ్ఘాటో జానాతి అహం నవపేసిసతప్పభేదేన మంసేన లిత్తోతి. నపి మంసం జానాతి మయా అట్ఠిసఙ్ఘాటో లిత్తోతి. అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా. ఇతి మంసం నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో థద్ధో పథవీధాతూతి.

౩౧౭. న్హారు సరీరబ్భన్తరే అట్ఠీని ఆబన్ధమానా ఠితా. తత్థ యథా వల్లీహి వినద్ధేసు కుట్టదారూసు న కుట్టదారూని జానన్తి మయం వల్లీహి వినద్ధానీతి. నపి వల్లియో జానన్తి అమ్హేహి కుట్టదారూని వినద్ధానీతి, ఏవమేవ న అట్ఠీని జానన్తి మయం న్హారూహి ఆబద్ధానీతి. నపి న్హారూ జానన్తి అమ్హేహి అట్ఠీని ఆబద్ధానీతి. అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా. ఇతి న్హారు నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో థద్ధో పథవీధాతూతి.

౩౧౮. అట్ఠీసు పణ్హికట్ఠి గోప్ఫకట్ఠిం ఉక్ఖిపిత్వా ఠితం. గోప్ఫకట్ఠి జఙ్ఘట్ఠిం ఉక్ఖిపిత్వా ఠితం. జఙ్ఘట్ఠి ఊరుట్ఠిం ఉక్ఖిపిత్వా ఠితం. ఊరుట్ఠి కటిట్ఠిం ఉక్ఖిపిత్వా ఠితం. కటిట్ఠి పిట్ఠికణ్టకం ఉక్ఖిపిత్వా ఠితం, పిట్ఠికణ్టకో గీవట్ఠిం ఉక్ఖిపిత్వా ఠితో. గీవట్ఠి సీసట్ఠిం ఉక్ఖిపిత్వా ఠితం. సీసట్ఠి గీవట్ఠికే పతిట్ఠితం. గీవట్ఠి పిట్ఠికణ్టకే పతిట్ఠితం. పిట్ఠికణ్టకో కటిట్ఠిమ్హి పతిట్ఠితో. కటిట్ఠి ఊరుట్ఠికే పతిట్ఠితం. ఊరుట్ఠి జఙ్ఘట్ఠికే పతిట్ఠితం. జఙ్ఘట్ఠి గోప్ఫకట్ఠికే పతిట్ఠితం. గోప్ఫకట్ఠి పణ్హికట్ఠికే పతిట్ఠితం.

తత్థ యథా ఇట్ఠకదారుగోమయాదిసఞ్చయేసు న హేట్ఠిమా హేట్ఠిమా జానన్తి మయం ఉపరిమే ఉపరిమే ఉక్ఖిపిత్వా ఠితాతి. నపి ఉపరిమా ఉపరిమా జానన్తి మయం హేట్ఠిమేసు హేట్ఠిమేసు పతిట్ఠితాతి, ఏవమేవ న పణ్హికట్ఠి జానాతి అహం గోప్ఫకట్ఠిం ఉక్ఖిపిత్వా ఠితన్తి. న గోప్ఫకట్ఠి జానాతి అహం జఙ్ఘట్ఠిం ఉక్ఖిపిత్వా ఠితన్తి. న జఙ్ఘట్ఠి జానాతి అహం ఊరుట్ఠిం ఉక్ఖిపిత్వా ఠితన్తి. న ఊరుట్ఠి జానాతి అహం కటిట్ఠిం ఉక్ఖిపిత్వా ఠితన్తి. న కటిట్ఠి జానాతి అహం పిట్ఠికణ్టకం ఉక్ఖిపిత్వా ఠితన్తి. న పిట్ఠికణ్టకో జానాతి అహం గీవట్ఠిం ఉక్ఖిపిత్వా ఠితన్తి. న గీవట్ఠి జానాతి అహం సీసట్ఠిం ఉక్ఖిపిత్వా ఠితన్తి. న సీసట్ఠి జానాతి అహం గీవట్ఠిమ్హి పతిట్ఠితన్తి. న గీవట్ఠి జానాతి అహం పిట్ఠికణ్టకే పతిట్ఠితన్తి. న పిట్ఠికణ్టకో జానాతి అహం కటిట్ఠిమ్హి పతిట్ఠితోతి. న కటిట్ఠి జానాతి అహం ఊరుట్ఠిమ్హి పతిట్ఠితన్తి. న ఊరుట్ఠి జానాతి అహం జఙ్ఘట్ఠిమ్హి పతిట్ఠితన్తి. న జఙ్ఘట్ఠి జానాతి అహం గోప్ఫకట్ఠిమ్హి పతిట్ఠితన్తి. న గోప్ఫకట్ఠి జానాతి అహం పణ్హికట్ఠిమ్హి పతిట్ఠితన్తి. అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా. ఇతి అట్ఠి నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో థద్ధో పథవీధాతూతి.

౩౧౯. **అట్ఠిమిఞ్జం** తేసం తేసం అట్ఠీనం అబ్భన్తరే ఠితం. తత్థ యథా వేళుపబ్బాదీనం అన్తో పక్ఖిత్తసేదితవేత్తగ్గాదీసు న వేళుపబ్బాదీని జానన్తి అమ్హేసు వేత్తగ్గాదీని పక్ఖిత్తానీతి. నపి వేత్తగ్గాదీని జానన్తి మయం వేళుపబ్బాదీసు ఠితానీతి, ఏవమేవ న అట్ఠీని జానన్తి అమ్హాకం అన్తో మిఞ్జం ఠితన్తి. నాపి మిఞ్జం జానాతి అహం అట్ఠీనం అన్తో ఠితన్తి. అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా. ఇతి అట్ఠిమిఞ్జం నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో థద్ధో పథవీధాతూతి.

౩౨౦. **వక్కం** గలవాటకతో నిక్ఖన్తేన ఏకమూలేన థోకం గన్త్వా ద్విధా భిన్నేన థూలన్హారునా వినిబద్ధం హుత్వా హదయమంసం పరిక్ఖిపిత్వా ఠితం. తత్థ యథా వణ్టుపనిబద్ధే అమ్బఫలద్వయే న వణ్టం జానాతి మయా అమ్బఫలద్వయం ఉపనిబద్ధన్తి. నపి అమ్బఫలద్వయం జానాతి అహం వణ్టేన ఉపనిబద్ధన్తి, ఏవమేవ న థూలన్హారు జానాతి మయా వక్కం ఉపనిబద్ధన్తి. నపి వక్కం జానాతి అహం థూలన్హారునా ఉపనిబద్ధన్తి. అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా. ఇతి వక్కం నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో థద్ధో పథవీధాతూతి.

౩౨౧. **హదయం** సరీరబ్భన్తరే ఉరట్ఠిపఞ్జరమజ్ఝం నిస్సాయ ఠితం. తత్థ యథా జిణ్ణసన్దమానికపఞ్జరం నిస్సాయ ఠపితాయ మంసపేసియా న సన్దమానికపఞ్జరబ్భన్తరం జానాతి మం నిస్సాయ మంసపేసి ఠితాతి. నపి మంసపేసి జానాతి అహం జిణ్ణసన్దమానికపఞ్జరం నిస్సాయ ఠితాతి, ఏవమేవ న ఉరట్ఠిపఞ్జరబ్భన్తరం జానాతి మం నిస్సాయ హదయం ఠితన్తి. నపి హదయం జానాతి అహం ఉరట్ఠిపఞ్జరం నిస్సాయ ఠితన్తి. అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా. ఇతి హదయం నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో థద్ధో పథవీధాతూతి.

౩౨౨. **యకనం** అన్తోసరీరే ద్విన్నం థనానమబ్భన్తరే దక్ఖిణపస్సం నిస్సాయ ఠితం. తత్థ యథా ఉక్ఖలికపాలపస్సమ్హి లగ్గే యమకమంసపిణ్డే న ఉక్ఖలికపాలపస్సం జానాతి మయి యమకమంసపిణ్డో లగ్గోతి. నపి యమకమంసపిణ్డో జానాతి అహం ఉక్ఖలికపాలపస్సే లగ్గోతి, ఏవమేవ న థనానమబ్భన్తరే దక్ఖిణపస్సం జానాతి మం నిస్సాయ యకనం ఠితన్తి. నపి యకనం జానాతి అహం థనానమబ్భన్తరే దక్ఖిణపస్సం నిస్సాయ ఠితన్తి. అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా. ఇతి యకనం నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో థద్ధో పథవీధాతూతి.

౩.౨౩. కిలోమకేసు పటిచ్ఛన్నకిలోమకం హదయఞ్చ వక్కఞ్చ పరివారేత్వా ఠితం. అప్పటిచ్ఛన్నకిలోమకం సకలసరీరే చమ్మస్స హేట్ఠతో మంసం పరియోనన్ధిత్వా ఠితం. తత్థ యథా పిలోతికపలివేఠితే మంసే న మంసం జానాతి అహం పిలోతికాయ పలివేఠితన్తి. నపి పిలోతికా జానాతి మయా మంసం పలివేఠితన్తి, ఏవమేవ న వక్కహదయాని సకలసరీరే చ మంసం జానాతి అహం కిలోమకేన పటిచ్ఛన్నన్తి. నపి కిలోమకం జానాతి మయా వక్కహదయాని సకలసరీరే చ మంసం పటిచ్ఛన్నన్తి. అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా. ఇతి కిలోమకం నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో థద్ధో పథవీధాతూతి.

౩.౨౪. పిహకం హదయస్స వామపస్సే ఉదరపటలస్స మత్థకపస్సం నిస్సాయ ఠితం. తత్థ యథా కోట్ఠమత్థకపస్సం నిస్సాయ ఠితాయ గోమయపిణ్డియా న కోట్ఠమత్థకపస్సం జానాతి గోమయపిణ్డి మం నిస్సాయ ఠితాతి. నపి గోమయపిణ్డి జానాతి అహం కోట్ఠమత్థకపస్సం నిస్సాయ ఠితాతి, ఏవమేవ న ఉదరపటలస్స మత్థకపస్సం జానాతి పిహకం మం నిస్సాయ ఠితన్తి. నపి పిహకం జానాతి అహం ఉదరపటలస్స మత్థకపస్సం నిస్సాయ ఠితన్తి. అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా. ఇతి పిహకం నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో థద్ధో పథవీధాతూతి.

౩.౨౫. పప్ఫాసం సరీరబ్భన్తరే ద్విన్నం థనానమన్తరే హదయఞ్చ యకనఞ్చ ఉపరి ఛాదేత్వా ఓలమ్బన్తం ఠితం. తత్థ యథా జిణ్ణకోట్ఠబ్భన్తరే లమ్బమానే సకుణకులావకే న జిణ్ణకోట్ఠబ్భన్తరం జానాతి మయి సకుణకులావకో లమ్బమానో ఠితోతి. నపి సకుణకులావకో జానాతి అహం జిణ్ణకోట్ఠబ్భన్తరే లమ్బమానో ఠితోతి, ఏవమేవ న తం సరీరబ్భన్తరం జానాతి మయి పప్ఫాసం లమ్బమానం ఠితన్తి. నపి పప్ఫాసం జానాతి అహం ఏవరూపే సరీరబ్భన్తరే లమ్బమానం ఠితన్తి. అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా. ఇతి పప్ఫాసం నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో థద్ధో పథవీధాతూతి.

౩.౨౬. అన్తం గలవాటకకరీసమగ్గపరియన్తే సరీరబ్భన్తరే ఠితం. తత్థ యథా లోహితదోణికాయ ఓభుజిత్వా ఠపితే ఛిన్నసీసధమ్మనికళేవరే న లోహితదోణి జానాతి మయి ధమ్మనికళేవరం ఠితన్తి. నపి ధమ్మనికళేవరం జానాతి అహం లోహితదోణియా ఠితన్తి, ఏవమేవ న సరీరబ్భన్తరం జానాతి మయి అన్తం ఠితన్తి. నపి అన్తం జానాతి అహం సరీరబ్భన్తరే ఠితన్తి. అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా. ఇతి అన్తం నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో థద్ధో పథవీధాతూతి.

౩.౨౭. అన్తగుణం అన్తన్తరే ఏకవీసతిఅన్తభోగే బన్ధిత్వా ఠితం. తత్థ యథా పాదపుఞ్ఛనరజ్జుమణ్డలకం సిబ్బేత్వా ఠితేసు రజ్జుకేసు న పాదపుఞ్ఛనరజ్జుమణ్డలకం జానాతి రజ్జుకా మం సిబ్బిత్వా ఠితాతి. నపి రజ్జుకా జానన్తి మయం పాదపుఞ్ఛనరజ్జుమణ్డలకం సిబ్బిత్వా ఠితాతి, ఏవమేవ న అన్తం జానాతి అన్తగుణం మం ఆబన్ధిత్వా ఠితన్తి. నపి అన్తగుణం జానాతి అహం అన్తం ఆబన్ధిత్వా ఠితన్తి. అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా. ఇతి అన్తగుణం నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో థద్ధో పథవీధాతూతి.

౩.౨౮. ఉదరియం ఉదరే ఠితం అసితపీతఖాయితసాయితం. తత్థ యథా సువానదోణియం ఠితే సువానవమథుమ్హి న సువానదోణి జానాతి మయి సువానవమథు ఠితోతి. నపి సువానవమథు జానాతి అహం సువానదోణియం ఠితోతి, ఏవమేవ

న ఉదరం జానాతి మయి ఉదరియం ఠితన్తి . నపి ఉదరియం జానాతి అహం ఉదరే ఠితన్తి. అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా. ఇతి ఉదరియం నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో థద్ధో పథవీధాతూతి.

౩౨౯. **కరీసం** పక్కాసయసఙ్ఖాతే అట్ఠఙ్గులవేళుపబ్బసదిసే అన్తపరియోసానే ఠితం. తత్థ యథా వేళుపబ్బే ఓమద్దిత్వా పక్ఖిత్తాయ సణ్హపణ్డుమత్తికాయ న వేళుపబ్బం జానాతి మయి పణ్డుమత్తికా ఠితాతి. నపి పణ్డుమత్తికా జానాతి అహం వేళుపబ్బే ఠితాతి, ఏవమేవ న పక్కాసయో జానాతి మయి కరీసం ఠితన్తి. నపి కరీసం జానాతి అహం పక్కాసయే ఠితన్తి. అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా. ఇతి కరీసం నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో థద్ధో పథవీధాతూతి.

౩౩౦. **మత్థలుఙ్గం** సీసకటాహబ్భన్తరే ఠితం. తత్థ యథా పురాణలాబుకటాహే పక్ఖిత్తాయ పిట్ఠపిణ్డియా న లాబుకటాహం జానాతి మయి పిట్ఠపిణ్డి ఠితాతి. నపి పిట్ఠపిణ్డి జానాతి అహం లాబుకటాహే ఠితాతి, ఏవమేవ న సీసకటాహబ్భన్తరం జానాతి మయి మత్థలుఙ్గం ఠితన్తి. నపి మత్థలుఙ్గం జానాతి అహం సీసకటాహబ్భన్తరే ఠితన్తి. అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా. ఇతి మత్థలుఙ్గం నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో థద్ధో పథవీధాతూతి.

౩౩౧. **పిత్తేసు** అబద్ధపిత్తం జీవితిన్ద్రియపటిబద్ధం సకలసరీరం బ్యాపేత్వా ఠితం. బద్ధపిత్తం పిత్తకోసకే ఠితం. తత్థ యథా పూవం బ్యాపేత్వా ఠితే తేలే న పూవం జానాతి తేలం మం బ్యాపేత్వా ఠితన్తి. నపి తేలం జానాతి అహం పూవం బ్యాపేత్వా ఠితన్తి, ఏవమేవ న సరీరం జానాతి అబద్ధపిత్తం మం బ్యాపేత్వా ఠితన్తి. నపి అబద్ధపిత్తం జానాతి అహం సరీరం బ్యాపేత్వా ఠితన్తి. యథా వస్సోదకేన పుణ్ణే కోసాతకికోసకే న కోసాతకికోసకో జానాతి మయి వస్సోదకం ఠితన్తి. నపి వస్సోదకం జానాతి అహం కోసాతకికోసకే ఠితన్తి, ఏవమేవ న పిత్తకోసకో జానాతి మయి బద్ధపిత్తం ఠితన్తి. నపి బద్ధపిత్తం జానాతి అహం పిత్తకోసకే ఠితన్తి. అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా . ఇతి పిత్తం నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో యూసభూతో ఆబన్ధనాకారో ఆపోధాతూతి.

౩౩౨. **సేమ్హం** ఏకపత్థపూరప్పమాణం ఉదరపటలే ఠితం. తత్థ యథా ఉపరి సఞ్జాతఫేణపటలాయ చన్దనికాయ న చన్దనికా జానాతి మయి ఫేణపటలం ఠితన్తి. నపి ఫేణపటలం జానాతి అహం చన్దనికాయ ఠితన్తి, ఏవమేవ న ఉదరపటలం జానాతి మయి సేమ్హం ఠితన్తి. నపి సేమ్హం జానాతి అహం ఉదరపటలే ఠితన్తి. అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా. ఇతి సేమ్హం నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో యూసభూతో ఆబన్ధనాకారో ఆపోధాతూతి.

౩౩౩. **పుబ్బో** అనిబద్ధోకాసో యత్థ యత్థేవ ఖాణుకణ్టకప్పహరణఅగ్గిజాలాదీహి అభిహతే సరీరప్పదేసే లోహితం సణ్ఠహిత్వా పచ్చతి, గణ్డపీళకాదయో వా ఉప్పజ్జన్తి, తత్థ తత్థ తిట్ఠతి. తత్థ యథా ఫరసుప్పహారాదివసేన పగ్ఘరితనియ్యాసే రుక్ఖే న రుక్ఖస్స పహారాదిప్పదేసా జానన్తి అమ్హేసు నియ్యాసో ఠితోతి, నపి నియ్యాసో జానాతి అహం రుక్ఖస్స పహారాదిప్పదేసేసు ఠితోతి, ఏవమేవ న సరీరస్స ఖాణుకణ్టకాదీహి అభిహతప్పదేసా జానన్తి అమ్హేసు పుబ్బో ఠితోతి. నపి

పుబ్బో జానాతి అహం తేసు పదేసేసు ఠితోతి. అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా. ఇతి పుబ్బో నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో యూసభూతో ఆబన్ధనాకారో ఆపోధాతూతి.

౩౩౪. **లోహితేసు** సంసరణలోహితం పిత్తం వియ సకలసరీరం బ్యాపేత్వా ఠితం. సన్నిచితలోహితం యకనట్ఠానస్స హేట్ఠాభాగం పూరేత్వా ఏకపత్థపూరమత్తం వక్కహదయయకనపప్ఫాసాని తేమేన్తం ఠితం. తత్థ సంసరణలోహితే అబద్ధపిత్తసదిసోవ వినిచ్ఛయో. ఇతరం పన యథా జజ్జరకపాలే ఓవట్ఠే ఉదకే హేట్ఠా లేడ్డుఖణ్డాదీని తేమయమానే న లేడ్డుఖణ్డాదీని జానన్తి మయం ఉదకేన తేమియమానాతి. నపి ఉదకం జానాతి అహం లేడ్డుఖణ్డాదీని తేమేమీతి, ఏవమేవ న యకనస్స హేట్ఠాభాగట్ఠానం వక్కాదీని వా జానన్తి మయి లోహితం ఠితం అమ్హే వా తేమయమానం ఠితన్తి. నపి లోహితం జానాతి అహం యకనస్స హేట్ఠాభాగం పూరేత్వా వక్కాదీని తేమయమానం ఠితన్తి. అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా. ఇతి లోహితం నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో యూసభూతో ఆబన్ధనాకారో ఆపోధాతూతి.

౩౩౫. **సేదో** అగ్గిసన్తాపాదికాలేసు కేసలోమకూపవివరాని పూరేత్వా తిట్ఠతి చేవ పగ్ఘరతి చ. తత్థ యథా ఉదకా అబ్బూళ్హమత్తేసు భిసముళాలకుముదనాళకలాపేసు న భిసాదికలాపవివరాని జానన్తి అమ్హేహి ఉదకం పగ్ఘరతీతి. నపి భిసాదికలాపవివరేహి పగ్ఘరన్తం ఉదకం జానాతి అహం భిసాదికలాపవివరేహి పగ్ఘరామీతి, ఏవమేవ న కేసలోమకూపవివరాని జానన్తి అమ్హేహి సేదో పగ్ఘరతీతి. నపి సేదో జానాతి అహం కేసలోమకూపవివరేహి పగ్ఘరామీతి. అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా. ఇతి సేదో నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో యూసభూతో ఆబన్ధనాకారో ఆపోధాతూతి.

౩౩౬. **మేదో** థూలస్స సకలసరీరం ఫరిత్వా కిసస్స జఙ్ఘమంసాదీని నిస్సాయ ఠితో పత్థిన్నసినేహో. తత్థ యథా హలిద్దిపిలోతికపటిచ్ఛన్నే మంసపుఞ్జే న మంసపుఞ్జో జానాతి మం నిస్సాయ హలిద్దిపిలోతికా ఠితాతి. నపి హలిద్దిపిలోతికా జానాతి అహం మంసపుఞ్జం నిస్సాయ ఠితాతి, ఏవమేవ న సకలసరీరే జఙ్ఘాదీసు వా మంసం జానాతి మం నిస్సాయ మేదో ఠితోతి. నపి మేదో జానాతి అహం సకలసరీరే జఙ్ఘాదీసు వా మంసం నిస్సాయ ఠితోతి. అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా. ఇతి మేదో నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో పత్థిన్నయూసో ఆబన్ధనాకారో ఆపోధాతూతి.

౩౩౭. **అస్సు** యదా సఞ్జాయతి తదా అక్ఖికూపకే పూరేత్వా తిట్ఠతి వా పగ్ఘరతి వా. తత్థ యథా ఉదకపుణ్ణేసు తరుణతాలట్ఠికూపకేసు న తరుణతాలట్ఠికూపకా జానన్తి అమ్హేసు ఉదకం ఠితన్తి. నపి తరుణతాలట్ఠికూపకేసు ఉదకం జానాతి అహం తరుణతాలట్ఠికూపకేసు ఠితన్తి, ఏవమేవ న అక్ఖికూపకా జానన్తి అమ్హేసు అస్సు ఠితన్తి. నపి అస్సు జానాతి అహం అక్ఖికూపకేసు ఠితన్తి. అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా. ఇతి అస్సు నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో యూసభూతో ఆబన్ధనాకారో ఆపోధాతూతి.

౩౩౮. **వసా** అగ్గిసన్తాపాదికాలే హత్థతలహత్థపిట్ఠిపాదతలపాదపిట్ఠి నాసాపుటనలాటఅంసకూటేసు ఠితవిలీనస్నేహో. తత్థ యథా పక్ఖిత్తతేలే ఆచామే న ఆచామో జానాతి మం తేలం అజ్ఝోత్థరిత్వా ఠితన్తి. నపి తేలం జానాతి అహం ఆచామం అజ్ఝోత్థరిత్వా ఠితన్తి, ఏవమేవ న హత్థతలాదిప్పదేసో జానాతి మం వసా అజ్ఝోత్థరిత్వా ఠితాతి. నపి వసా జానాతి అహం

హత్థతలాదిప్పదేసం అజ్ఝోత్థరిత్వా ఠితాతి. అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా. ఇతి వసా నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో యూసభూతో ఆబన్ధనాకారో ఆపోధాతూతి.

౩౩౯. ఖేళో తథారూపే ఖేళుప్పత్తిపచ్చయే సతి ఉభోహి కపోలపస్సేహి ఓరోహిత్వా జివ్హాతలే తిట్ఠతి. తత్థ యథా అబ్బోచ్ఛిన్నఉదకనిస్సన్దే నదీతీరకూపకే న కూపతలం జానాతి మయి ఉదకం సన్తిట్ఠతీతి. నపి ఉదకం జానాతి అహం కూపతలే సన్తిట్ఠామీతి, ఏవమేవ న జివ్హాతలం జానాతి మయి ఉభోహి కపోలపస్సేహి ఓరోహిత్వా ఖేళో ఠితోతి. నపి ఖేళో జానాతి అహం ఉభోహి కపోలపస్సేహి ఓరోహిత్వా జివ్హాతలే ఠితోతి. అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా. ఇతి ఖేళో నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో యూసభూతో ఆబన్ధనాకారో ఆపోధాతూతి.

౩౪౦. సిఙ్ఘాణికా యదా సఞ్జాయతి, తదా నాసాపుటే పూరేత్వా తిట్ఠతి వా పగ్ఘరతి వా. తత్థ యథా పూతిదధిభరితాయ సిప్పికాయ న సిప్పికా జానాతి మయి పూతిదధి ఠితన్తి. నపి పూతిదధి జానాతి అహం సిప్పికాయ ఠితన్తి, ఏవమేవ న నాసాపుటా జానన్తి అమ్హేసు సిఙ్ఘాణికా ఠితాతి. నపి సిఙ్ఘాణికా జానాతి అహం నాసాపుటేసు ఠితాతి. అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా. ఇతి సిఙ్ఘాణికా నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో యూసభూతో ఆబన్ధనాకారో ఆపోధాతూతి.

౩౪౧. లసికా అట్ఠికసన్ధీనం అబ్భఞ్జనకిచ్చం సాధయమానా అసీతిసతసన్ధీసు ఠితా. తత్థ యథా తేలబ్భఞ్జితే అక్ఖే న అక్ఖో జానాతి మం తేలం అబ్భఞ్జిత్వా ఠితన్తి. నపి తేలం జానాతి అహం అక్ఖం అబ్భఞ్జిత్వా ఠితన్తి, ఏవమేవ న అసీతిసతసన్ధయో జానన్తి లసికా అమ్హే అబ్భఞ్జిత్వా ఠితాతి. నపి లసికా జానాతి అహం అసీతిసతసన్ధయో అబ్భఞ్జిత్వా ఠితాతి. అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా. ఇతి లసికా నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో యూసభూతో ఆబన్ధనాకారో ఆపోధాతూతి.

౩౪౨. ముత్తం వత్థిస్స అబ్భన్తరే ఠితం. తత్థ యథా చన్దనికాయ పక్ఖిత్తే అముఖే రవణఘటే న రవణఘటో జానాతి మయి చన్దనికారసో ఠితోతి. నపి చన్దనికారసో జానాతి అహం రవణఘటే ఠితోతి, ఏవమేవ న వత్థి జానాతి మయి ముత్తం ఠితన్తి. నపి ముత్తం జానాతి అహం వత్థిమ్హి ఠితన్తి. అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా. ఇతి ముత్తం నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో యూసభూతో ఆబన్ధనాకారో ఆపోధాతూతి.

౩౪౩. ఏవం కేసాదీసు మనసికారం పవత్తేత్వా యేన సన్తప్పతి, అయం ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో పరిపాచనాకారో తేజోధాతూతి, యేన జీరీయతి, యేన పరిడయ్హతి, యేన అసితపీతఖాయితసాయితం సమ్మా పరిణామం గచ్ఛతి, అయం ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో పరిపాచనాకారో తేజోధాతూతి ఏవం తేజోకోట్ఠాసేసు మనసికారో పవత్తేతబ్బో.

౩౪౪. తతో ఉద్ధఙ్గమే వాతే ఉద్ధఙ్గమవసేన పరిగ్గహేత్వా అధోగమే అధోగమవసేన, కుచ్ఛిసయే కుచ్ఛిసయవసేన, కోట్ఠాసయే కోట్ఠాసయవసేన, అఙ్గమఙ్గానుసారిమ్హి అఙ్గమఙ్గానుసారివసేన, అస్సాసపస్సాసే అస్సాసపస్సాసవసేన పరిగ్గహేత్వా ఉద్ధఙ్గమా వాతా నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో విత్థమ్భనాకారో వాయోధాతూతి, అధోగమా వాతా నామ, కుచ్ఛిసయా వాతా నామ, కోట్ఠాసయా వాతా నామ, అఙ్గమఙ్గానుసారినో వాతా

నామ, అస్సాసపస్సాసా వాతా నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో విత్థమ్భనాకారో వాయోధాతూతి ఏవం వాయోకోట్ఠాసేసు మనసికారో పవత్తేతబ్బో. తస్సేవం పవత్తమనసికారస్స ధాతుయో పాకటా హోన్తి. తా పునప్పునం ఆవజ్జతో మనసికరోతో వుత్తనయేనేవ ఉపచారసమాధి ఉప్పజ్జతి.

౩౪౩. యస్స పన ఏవం భావయతో కమ్మట్ఠానం న ఇజ్ఝతి, తేన సలక్ఖణసఙ్ఖేపతో భావేతబ్బం. కథం? వీసతియా కోట్ఠాసేసు థద్ధలక్ఖణం పథవీధాతూతి వవత్థపేతబ్బం. తత్థేవ ఆబన్ధనలక్ఖణం ఆపోధాతూతి. పరిపాచనలక్ఖణం తేజోధాతూతి. విత్థమ్భనలక్ఖణం వాయోధాతూతి.

ద్వాదససు కోట్ఠాసేసు ఆబన్ధనలక్ఖణం ఆపోధాతూతి వవత్థపేతబ్బం. తత్థేవ పరిపాచనలక్ఖణం తేజోధాతూతి. విత్థమ్భనలక్ఖణం వాయోధాతూతి. థద్ధలక్ఖణం పథవీధాతూతి.

చతూసు కోట్ఠాసేసు పరిపాచనలక్ఖణం తేజోధాతూతి వవత్థపేతబ్బం. తేన అవినిభుత్తం విత్థమ్భనలక్ఖణం వాయోధాతూతి. థద్ధలక్ఖణం పథవీధాతూతి. ఆబన్ధనలక్ఖణం ఆపోధాతూతి.

ఛసు కోట్ఠాసేసు విత్థమ్భనలక్ఖణం వాయోధాతూతి వవత్థపేతబ్బం. తత్థేవ థద్ధలక్ఖణం పథవీధాతూతి. ఆబన్ధనలక్ఖణం ఆపోధాతూతి. పరిపాచనలక్ఖణం తేజోధాతూతి. తస్సేవం వవత్థాపయతో ధాతుయో పాకటా హోన్తి. తా పునప్పునం ఆవజ్జతో మనసికరోతో వుత్తనయేనేవ ఉపచారసమాధి ఉప్పజ్జతి.

౩౪౬. యస్స పన ఏవమ్పి భావయతో కమ్మట్ఠానం న ఇజ్ఝతి, తేన సలక్ఖణవిభత్తితో భావేతబ్బం. కథం? పుబ్బే వుత్తనయేనేవ కేసాదయో పరిగ్గహేత్వా కేసమ్హి థద్ధలక్ఖణం పథవీధాతూతి వవత్థపేతబ్బం. తత్థేవ ఆబన్ధనలక్ఖణం ఆపోధాతూతి. పరిపాచనలక్ఖణం తేజోధాతూతి. విత్థమ్భనలక్ఖణం వాయోధాతూతి. ఏవం సబ్బకోట్ఠాసేసు ఏకేకస్మిం కోట్ఠాసే చతస్సో చతస్సో ధాతుయో వవత్థపేతబ్బా. తస్సేవం వవత్థాపయతో ధాతుయో పాకటా హోన్తి. తా పునప్పునం ఆవజ్జతో మనసికరోతో వుత్తనయేనేవ ఉపచారసమాధి ఉప్పజ్జతి.

అపిచ ఖో పన వచనత్థతో, కలాపతో, చుణ్ణతో, లక్ఖణాదితో, సముట్ఠానతో, నానత్తేకత్తతో, వినిబ్భోగావినిబ్భోగతో, సభాగవిసభాగతో, అజ్ఝత్తికబాహిరవిసేసతో, సఙ్గహతో, పచ్చయతో, అసమన్నాహారతో, పచ్చయవిభాగతోతి ఇమేహిపి ఆకారేహి ధాతుయో మనసికాతబ్బా.

౩౪౭. తత్థ **వచనత్థతో** మనసికరోన్తేన పత్థటత్తా పథవీ. అప్పోతి ఆపియతి అప్పాయతీతి వా ఆపో. తేజతీతి తేజో. వాయతీతి వాయో. అవిసేసేన పన సలక్ఖణధారణతో దుక్ఖాదానతో దుక్ఖాధానతో చ ధాతూతి. ఏవం విసేససామఞ్ఞవసేన వచనత్థతో మనసికాతబ్బా.

౩౪౮. **కలాపతో**తి యా అయం కేసా లోమాతిఆదినా నయేన వీసతియా ఆకారేహి పథవీధాతు, పిత్తం సేమ్హన్తి చ ఆదినా నయేన ద్వాదసహాకారేహి ఆపోధాతు నిద్దిట్ఠా, తత్థ యస్మా –

> వణ్ణో గన్ధో రసో ఓజా, చతస్సో చాపి ధాతుయో;
> అట్ఠధమ్మసమోధానా, హోతి కేసాతి సమ్ముతి;

తేసంయేవ వినిబ్భోగా, నత్థి కేసాతి సమ్ముతి.

తస్మా కేసాపి అట్ఠధమ్మకలాపమత్తమేవ. తథా లోమాదయోతి. యో పనేత్థ కమ్మసముట్ఠానో కోట్ఠాసో, సో జీవితిన్ద్రియేన చ భావేన చ సద్ధిం దసధమ్మకలాపోపి హోతి. ఉస్సదవసేన పన పథవీధాతు ఆపోధాతూతి సఙ్ఖం గతో. ఏవం కలాపతో మనసికాతబ్బా.

౩౪౯. చుణ్ణతోతి ఇమస్మిం హి సరీరే మజ్ఝిమేన పమాణేన పరిగ్గయ్హమానా పరమాణుభేదసఞ్చుణ్ణా సుఖుమరజభూతా **పథవీధాతు** దోణమత్తా సియా. సా తతో ఉపడ్ఢప్పమాణాయ ఆపోధాతుయా సఙ్గహితా, తేజోధాతుయా అనుపాలితా వాయోధాతుయా విత్థమ్భితా న వికిరియతి న విద్ధంసియతి, అవికిరియమానా అవిద్ధంసియమానా అనేకవిధం ఇత్థిపురిసలిఙ్గాదిభావవికప్పం ఉపగచ్ఛతి, అణుథూలదీఘరస్సథిరకథినాదిభావఞ్చ పకాసేతి.

యూసగతా ఆబన్ధనాకారభూతా పనేత్థ **ఆపోధాతు** పథవీపతిట్ఠితా తేజానుపాలితా వాయోవిత్థమ్భితా న పగ్ఘరతి న పరిస్సవతి, అపగ్ఘరమానా అపరిస్సవమానా పీణితపీణితభావం దస్సేతి.

అసితపీతాదిపాచకా చేత్థ ఉసుమాకారభూతా ఉణ్హత్తలక్ఖణా **తేజోధాతు** పథవీపతిట్ఠితా ఆపోసఙ్గహితా వాయోవిత్థమ్భితా ఇమం కాయం పరిపాచేతి, వణ్ణసమ్పత్తిఞ్చస్స ఆవహతి. తాయ చ పన పరిపాచితో అయం కాయో న పూతిభావం దస్సేతి.

అఙ్గమఙ్గానుసటా చేత్థ సముదీరణవిత్థమ్భనలక్ఖణా **వాయోధాతు** పథవీపతిట్ఠితా ఆపోసఙ్గహితా తేజానుపాలితా ఇమం కాయం విత్థమ్భేతి. తాయ చ పన విత్థమ్భితో అయం కాయో న పరిపతతి, ఉజుకం సణ్ఠాతి. అపరాయ వాయోధాతుయా సమబ్భాహతో గమనట్ఠాననిసజ్జాసయనఇరియాపథేసు విఞ్ఞత్తిం దస్సేతి, సమిఞ్జేతి, సమ్పసారేతి, హత్థపాదం లాళేతి. ఏవమేతం ఇత్థిపురిసాదిభావేన బాలజనవఞ్చనం మాయారూపసదిసం ధాతుయన్తం పవత్తతీతి ఏవం చుణ్ణతో మనసికాతబ్బా.

౩౫౦. లక్ఖణాదితోతి పథవీధాతు కిం లక్ఖణా, కిం రసా, కిం పచ్చుపట్ఠానాతి ఏవం చతస్సోపి ధాతుయో ఆవజ్జేత్వా **పథవీధాతు** కక్ఖళత్తలక్ఖణా, పతిట్ఠానరసా, సమ్పటిచ్ఛనపచ్చుపట్ఠానా. **ఆపోధాతు** పగ్ఘరణలక్ఖణా, బ్రూహనరసా, సఙ్గహపచ్చుపట్ఠానా. **తేజోధాతు** ఉణ్హత్తలక్ఖణా, పరిపాచనరసా, మద్దవానుప్పదానపచ్చుపట్ఠానా. **వాయోధాతు** విత్థమ్భనలక్ఖణా, సముదీరణరసా. అభినీహారపచ్చుపట్ఠానాతి ఏవం లక్ఖణాదితో మనసికాతబ్బా.

౩౫౧. సముట్ఠానతోతి యే ఇమే పథవీధాతుఆదీనం విత్థారతో దస్సనవసేన కేసాదయో ద్వాచత్తాలీస కోట్ఠాసా దస్సితా. తేసు ఉదరియం కరీసం పుబ్బో ముత్తన్తి ఇమే చత్తారో కోట్ఠాసా **ఉతుసముట్ఠానావ**. అస్సు సేదో ఖేళో సిఙ్ఘాణికాతి ఇమే చత్తారో **ఉతుచిత్తసముట్ఠానా**. అసితాదిపరిపాచకో తేజో **కమ్మసముట్ఠానోవ**. అస్సాసపస్సాసా చిత్తసముట్ఠానావ. అవసేసా సబ్బేపి **చతుసముట్ఠానాతి** ఏవం సముట్ఠానతో మనసికాతబ్బా.

౩౫౨. నానత్తేకత్తతోతి సబ్బాసమ్పి ధాతూనం సలక్ఖణాదితో నానత్తం. అఞ్ఞానేవ హి పథవీధాతుయా లక్ఖణరసపచ్చుపట్ఠానాని. అఞ్ఞాని ఆపోధాతుఆదీనం. ఏవం లక్ఖణాదివసేన పన కమ్మసముట్ఠానాదివసేన చ

నానత్తభూతానమ్పి ఏతాసం రూపమహాభూతధాతుధమ్మా అనిచ్చాదివసేన ఏకత్తం హోతి. సబ్బాపి హి ధాతుయో రుప్పనలక్ఖణం అనతీతత్తా **రూపాని**. మహన్తపాతుభావాదీహి కారణేహి **మహాభూతాని**.

మహన్తపాతుభావాదీహీతి ఏతా హి ధాతుయో మహన్తపాతుభావతో, మహాభూతసామఞ్ఞతో, మహాపరిహారతో, మహావికారతో, మహత్తా భూతత్తా చాతి ఇమేహి కారణేహి మహాభూతానీతి వుచ్చన్తి.

తత్థ **మహన్తపాతుభావతో**తి ఏతాని హి అనుపాదిన్నసన్తానేపి ఉపాదిన్నసన్తానేపి మహన్తాని పాతుభూతాని. తేసం అనుపాదిన్నసన్తానే –

దువే సతసహస్సాని, చత్తారి నహుతాని చ;
ఏత్తకం బహలత్తేన, సఙ్ఖాతాయం వసున్ధరాతి. –

ఆదినా నయేన మహన్తపాతుభావతా బుద్ధానుస్సతినిద్దేసే వుత్తావ.

ఉపాదిన్నసన్తానేపి మచ్ఛకచ్ఛపదేవదానవాదిసరీరవసేన మహన్తానేవ పాతుభూతాని. వుత్తఞ్హేతం "సన్తి, భిక్ఖవే, మహాసముద్దే యోజనసతికాపి అత్తభావా"తిఆది.

మహాభూతసామఞ్ఞతోతి ఏతాని హి యథా మాయాకారో అమణింయేవ ఉదకం మణిం కత్వా దస్సేతి, అసువణ్ణంయేవ లేడ్డుం సువణ్ణం కత్వా దస్సేతి.

యథా చ సయం నేవ యక్ఖో న యక్ఖీ సమానో యక్ఖభావమ్పి యక్ఖిభావమ్పి దస్సేతి, ఏవమేవ సయం అనీలానేవ హుత్వా నీలం ఉపాదారూపం దస్సేన్తి, అపీతాని అలోహితాని అనోదాతానేవ హుత్వా ఓదాతం ఉపాదారూపం దస్సేన్తీతి మాయాకారమహాభూతసామఞ్ఞతో మహాభూతాని.

యథా చ యక్ఖాదీని మహాభూతాని యం గణ్హన్తి, నేవ నేసం తస్స అన్తో న బహి ఠానం ఉపలబ్భతి, న చ తం నిస్సాయ న తిట్ఠన్తి, ఏవమేవ తానిపి నేవ అఞ్ఞమఞ్ఞస్స అన్తో న బహి ఠితాని హుత్వా ఉపలబ్భన్తి, న చ అఞ్ఞమఞ్ఞం నిస్సాయ న తిట్ఠన్తీతి అచిన్తేయ్యట్ఠానతాయ యక్ఖాదిమహాభూతసామఞ్ఞతోపి మహాభూతాని. యథా చ యక్ఖినీసఙ్ఖాతాని మహాభూతాని మనాపేహి వణ్ణసణ్ఠానవిక్ఖేపేహి అత్తనో భయానకభావం పటిచ్ఛాదేత్వా సత్తే వఞ్చేన్తి, ఏవమేవ ఏతానిపి ఇత్థిపురిససరీరాదీసు మనాపేన ఛవివణ్ణేన మనాపేన అత్తనో అఙ్గపచ్చఙ్గసణ్ఠానేన మనాపేన చ హత్థపాదఙ్గులిభముకవిక్ఖేపేన అత్తనో కక్ఖళత్తాదిభేదం సరసలక్ఖణం పటిచ్ఛాదేత్వా బాలజనం వఞ్చేన్తి, అత్తనో సభావం దట్ఠుం న దేన్తీతి వఞ్చకత్తేన యక్ఖినీమహాభూతసామఞ్ఞతోపి మహాభూతాని.

మహాపరిహారతోతి మహన్తేహి పచ్చయేహి పరిహరితబ్బతో. ఏతాని హి దివసే దివసే ఉపనేతబ్బత్తా మహన్తేహి ఘాసచ్ఛాదనాదీహి భూతాని పవత్తానీతి మహాభూతాని. మహాపరిహారాని వా భూతానీతిపి మహాభూతాని.

మహావికారతోతి ఏతాని హి అనుపాదిన్నానిపి ఉపాదిన్నానిపి మహావికారాని హోన్తి. తత్థ అనుపాదిన్నానం కప్పవుట్ఠానే వికారమహత్తం పాకటం హోతి. ఉపాదిన్నానం ధాతుక్ఖోభకాలే. తథా హి –

భూమితో వుట్ఠితా యావ, బ్రహ్మలోకా విధావతి;
అచ్చి అచ్చిమతో లోకే, డయ్హమానమ్హి తేజసా.

కోటిసతసహస్సేకం, చక్కవాళం విలీయతి;
కుపితేన యదా లోకో, సలిలేన వినస్సతి.

కోటిసతసహస్సేకం, చక్కవాళం వికీరతి;
వాయోధాతుప్పకోపేన, యదా లోకో వినస్సతి.

పత్థద్ధో భవతి కాయో, దట్ఠో కట్ఠముఖేన వా;
పథవీధాతుప్పకోపేన, హోతి కట్ఠముఖేవ సో.

పూతియో భవతి కాయో, దట్ఠో పూతిముఖేన వా;
ఆపోధాతుప్పకోపేన, హోతి పూతిముఖేవ సో.

సన్తత్తో భవతి కాయో, దట్ఠో అగ్గిముఖేన వా;
తేజోధాతుప్పకోపేన, హోతి అగ్గిముఖేవ సో.

సఞ్ఛిన్నో భవతి కాయో, దట్ఠో సత్థముఖేన వా;
వాయోధాతుప్పకోపేన, హోతి సత్థముఖేవ సో.

ఇతి మహావికారాని భూతానీతి మహాభూతాని.

మహత్తా భూతత్తా చాతి ఏతాని హి మహన్తాని మహతా వాయామేన పరిగ్గహేతబ్బత్తా భూతాని విజ్జమానత్తాతి మహత్తా భూతత్తా చ మహాభూతాని.

ఏవం సబ్బాపేతా ధాతుయో మహన్తపాతుభావాదీహి కారణేహి మహాభూతాని.

సలక్ఖణధారణతో పన దుక్ఖాదానతో చ దుక్ఖాధానతో చ సబ్బాపి ధాతులక్ఖణం అనతీతత్తా **ధాతుయో**. సలక్ఖణధారణేన చ అత్తనో ఖణానురూపధారణేన చ **ధమ్మా**. ఖయట్ఠేన **అనిచ్చా**. భయట్ఠేన **దుక్ఖా**. అసారకట్ఠేన **అనత్తా**.

ఇతి సబ్బాసమ్పి రూపమహాభూతధాతుధమ్మఅనిచ్చాదివసేన ఏకత్తన్తి ఏవం నానత్తేకత్తతో మనసికాతబ్బా.

౩౧౩. **వినిబ్భోగావినిబ్భోగతో**తి సహుప్పన్నావ ఏతా ఏకేకస్మిం సబ్బపరియన్తిమే సుద్ధట్ఠకాదికలాపేపి పదేసేన అవినిబ్భుత్తా. లక్ఖణేన పన వినిబ్భుత్తాతి ఏవం వినిబ్భోగావినిబ్భోగతో మనసికాతబ్బా.

౩౧౪. **సభాగవిసభాగతో**తి ఏవం అవినిబ్భుత్తాసు చాపి ఏతాసు పురిమా ద్వే గరుకత్తా సభాగా. తథా పచ్ఛిమా లహుకత్తా. పురిమా పన పచ్ఛిమాహి పచ్ఛిమా చ పురిమాహి విసభాగాతి ఏవం సభాగవిసభాగతో మనసికాతబ్బా.

౩౭౫. అజ్ఝత్తికబాహిరవిసేసతోతి అజ్ఝత్తికా ధాతుయో విఞ్ఞాణవత్థువిఞ్ఞత్తిఇన్ద్రియానం నిస్సయా హోన్తి, సఇరియాపథా, చతుసముట్ఠానా. బాహిరా వుత్తవిపరీతప్పకారాతి ఏవం అజ్ఝత్తికబాహిరవిసేసతో మనసికాతబ్బా.

౩౭౬. సఙ్గహతోతి కమ్మసముట్ఠానా పథవీధాతు కమ్మసముట్ఠానాహి ఇతరాహి ఏకసఙ్గహా హోతి సముట్ఠాననానత్తాభావతో . తథా చిత్తాదిసముట్ఠానా చిత్తాదిసముట్ఠానాహీతి ఏవం సఙ్గహతో మనసికాతబ్బా.

౩౭౭. పచ్చయతోతి పథవీధాతు ఆపోసఙ్గహితా తేజోఅనుపాలితా వాయోవిత్థమ్భితా తిణ్ణం మహాభూతానం పతిట్ఠా హుత్వా పచ్చయో హోతి. ఆపోధాతు పథవీపతిట్ఠితా తేజోఅనుపాలితా వాయోవిత్థమ్భితా తిణ్ణం మహాభూతానం ఆబన్ధనం హుత్వా పచ్చయో హోతి. తేజోధాతు పథవీపతిట్ఠితా ఆపోసఙ్గహితా వాయోవిత్థమ్భితా తిణ్ణం మహాభూతానం పరిపాచనం హుత్వా పచ్చయో హోతి. వాయోధాతు పథవీపతిట్ఠితా ఆపోసఙ్గహితా తేజోపరిపాచితా తిణ్ణం మహాభూతానం విత్థమ్భనం హుత్వా పచ్చయో హోతీతి ఏవం పచ్చయతో మనసికాతబ్బా.

౩౭౮. అసమన్నాహారతోతి పథవీధాతు చేత్థ "అహం పథవీధాతూ"తి వా, "తిణ్ణం మహాభూతానం పతిట్ఠా హుత్వా పచ్చయో హోమీ"తి వా న జానాతి. ఇతరానిపి తీణి "అమ్హాకం పథవీధాతు పతిట్ఠా హుత్వా పచ్చయో హోతీ"తి న జానన్తి. ఏస నయో సబ్బత్థాతి ఏవం అసమన్నాహారతో మనసికాతబ్బా.

౩౭౯. పచ్చయవిభాగతోతి ధాతూనం హి కమ్మం, చిత్తం, ఆహారో, ఉతూతి చత్తారో పచ్చయా. తత్థ కమ్మసముట్ఠానానం కమ్మమేవ పచ్చయో హోతి, న చిత్తాదయో. చిత్తాదిసముట్ఠానానమ్పి చిత్తాదయోవ పచ్చయా హోన్తి, న ఇతరే. కమ్మసముట్ఠానానఞ్చ కమ్మం జనకపచ్చయో హోతి, సేసానం పరియాయతో ఉపనిస్సయపచ్చయో హోతి. చిత్తసముట్ఠానానం చిత్తం జనకపచ్చయో హోతి, సేసానం పచ్ఛాజాతపచ్చయో అత్థిపచ్చయో అవిగతపచ్చయో చ. ఆహారసముట్ఠానానం ఆహారో జనకపచ్చయో హోతి, సేసానం ఆహారపచ్చయో అత్థిపచ్చయో అవిగతపచ్చయో చ. ఉతుసముట్ఠానానం ఉతు జనకపచ్చయో హోతి, సేసానం అత్థిపచ్చయో అవిగతపచ్చయో చ. కమ్మసముట్ఠానం మహాభూతం కమ్మసముట్ఠానానమ్పి మహాభూతానం పచ్చయో హోతి చిత్తాదిసముట్ఠానానమ్పి. తథా చిత్తసముట్ఠానం, ఆహారసముట్ఠానం. ఉతుసముట్ఠానం మహాభూతం ఉతుసముట్ఠానానమ్పి మహాభూతానం పచ్చయో హోతి కమ్మాదిసముట్ఠానానమ్పి.

తత్థ కమ్మసముట్ఠానా పథవీధాతు కమ్మసముట్ఠానానం ఇతరాసం సహజాతఅఞ్ఞమఞ్ఞనిస్సయఅత్థిఅవిగతవసేన చేవ పతిట్ఠావసేన చ పచ్చయో హోతి, న జనకవసేన. ఇతరేసం తిసన్తతిమహాభూతానం నిస్సయఅత్థిఅవిగతవసేన పచ్చయో హోతి, న పతిట్ఠావసేన న జనకవసేన. ఆపోధాతు చేత్థ ఇతరాసం తిణ్ణం సహజాతాదివసేన చేవ ఆబన్ధనవసేన చ పచ్చయో హోతి, న జనకవసేన. ఇతరేసం తిసన్తతికానం నిస్సయఅత్థిఅవిగతపచ్చయవసేనేవ, న ఆబన్ధనవసేన న జనకవసేన. తేజోధాతుపేత్థ ఇతరాసం తిణ్ణం సహజాతాదివసేన చేవ పరిపాచనవసేన చ పచ్చయో హోతి, న జనకవసేన. ఇతరేసం తిసన్తతికానం నిస్సయఅత్థిఅవిగతపచ్చయవసేనేవ, న పరిపాచనవసేన, న జనకవసేన. వాయోధాతుపేత్థ ఇతరాసం తిణ్ణం సహజాతాదివసేన చేవ విత్థమ్భనవసేన చ పచ్చయో హోతి, న జనకవసేన. ఇతరేసం తిసన్తతికానం నిస్సయఅత్థిఅవిగతపచ్చయవసేనేవ, న విత్థమ్భనవసేన, న జనకవసేన. చిత్తఆహారఉతుసముట్ఠానపథవీధాతుఆదీసుపి ఏసేవ నయో.

ఏవం సహజాతాదిపచ్చయవసప్పవత్తాసు చ పనేతాసు ధాతూసు –

ఏకం పటిచ్చ తిస్సో, చతుధా తిస్సో పటిచ్చ ఏకో చ;
ద్వే ధాతుయో పటిచ్చ, ద్వే ఛద్ధా సమ్పవత్తన్తి.

పథవీఆదీసు హి ఏకేకం పటిచ్చ ఇతరా తిస్సో తిస్సోతి ఏవం ఏకం పటిచ్చ తిస్సో చతుధా సమ్పవత్తన్తి. తథా పథవీధాతుఆదీసు ఏకేకా ఇతరా తిస్సో తిస్సో పటిచ్చాతి ఏవం తిస్సో పటిచ్చ ఏకా చతుధా సమ్పవత్తతి. పురిమా పన ద్వే పటిచ్చ పచ్ఛిమా, పచ్ఛిమా చ ద్వే పటిచ్చ పురిమా, పఠమతతియా పటిచ్చ దుతియచతుత్థా, దుతియచతుత్థా పటిచ్చ పఠమతతియా, పఠమచతుత్థా పటిచ్చ దుతియతతియా, దుతియతతియా పటిచ్చ పఠమచతుత్థాతి ఏవం ద్వే ధాతుయో పటిచ్చ ద్వే ఛధా సమ్పవత్తన్తి.

తాసు పథవీధాతు అభిక్కమపటిక్కమాదికాలే ఉప్పీళనస్స పచ్చయో హోతి. సావ ఆపోధాతుయా అనుగతా పతిట్ఠాపనస్స. పథవీధాతుయా పన అనుగతా ఆపోధాతు అవక్ఖేపనస్స. వాయోధాతుయా అనుగతా తేజోధాతు ఉద్ధరణస్స. తేజోధాతుయా అనుగతా వాయోధాతు అతిహరణవీతిహరణానం పచ్చయో హోతీతి ఏవం పచ్చయవిభాగతో మనసికాతబ్బా.

ఏవం వచనత్థాదివసేన మనసి కరోన్తస్సాపి హి ఏకేకేన ముఖేన ధాతుయో పాకటా హోన్తి. తా పునప్పునం ఆవజ్జతో మనసికరోతో వుత్తనయేనేవ ఉపచారసమాధి ఉప్పజ్జతి. స్వాయం చతున్నం ధాతూనం వవత్థాపకస్స ఞాణస్సానుభావేన ఉప్పజ్జనతో చతుధాతువవత్థానన్త్వేవ సఙ్ఖం గచ్ఛతి.

౩౬౦. ఇదఞ్చ పన చతుధాతువవత్థానం అనుయుత్తో భిక్ఖు సుఞ్ఞతం అవగాహతి, సత్తసఞ్ఞం సముగ్ఘాతేతి. సో సత్తసఞ్ఞాయ సమూహతత్తా వాళమిగయక్ఖరక్ఖసాదివికప్పం అనావజ్జమానో భయభేరవసహో హోతి, అరతిరతిసహో, న ఇట్ఠానిట్ఠేసు ఉగ్ఘాతనిగ్ఘాతం పాపుణాతి. మహాపఞ్ఞో చ పన హోతి అమతపరియోసానో వా సుగతిపరాయనో వాతి.

ఏవం మహానుభావం, యోగివరసహస్స కీళితం ఏతం;
చతుధాతువవత్థానం, నిచ్చం సేవేథ మేధావీతి.

అయం చతుధాతువవత్థానస్స భావనానిద్దేసో.

౩౬౧. ఏత్తావతా చ యం సమాధిస్స విత్థారం భావనానయఞ్చ దస్సేతుం “కో సమాధి, కేనట్ఠేన సమాధీ”తిఆదినా నయేన పఞ్హాకమ్మం కతం, తత్థ “కథం భావేతబ్బో”తి ఇమస్స పదస్స సబ్బప్పకారతో అత్థవణ్ణనా సమత్తా హోతి.

దువిధోయేవ హాయం ఇధ అధిప్పేతో ఉపచారసమాధి చేవ అప్పనాసమాధి చ. తత్థ దససు కమ్మట్ఠానేసు, అప్పనాపుబ్బభాగచిత్తేసు చ ఏకగ్గతా **ఉపచారసమాధి**. అవసేసకమ్మట్ఠానేసు చిత్తేకగ్గతా **అప్పనాసమాధి**. సో దువిధోపి తేసం కమ్మట్ఠానానం భావితత్తా భావితో హోతి. తేన వుత్తం “కథం భావేతబ్బో”తి ఇమస్స పదస్స సబ్బప్పకారతో అత్థవణ్ణనా సమత్తా”తి.

సమాధిఆనిసంసకథా

౩౬౨. యం పన వుత్తం "సమాధిభావనాయ కో ఆనిసంసో"తి, తత్థ దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారాదిపఞ్చవిధో సమాధిభావనాయ ఆనిసంసో. తథా హి యే అరహన్తో ఖీణాసవా సమాపజ్జిత్వా ఏకగ్గచిత్తా సుఖం దివసం విహరిస్సామాతి సమాధిం భావేన్తి, తేసం అప్పనాసమాధిభావనా **దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారానిసంసా** హోతి. తేనాహ భగవా "న ఖో పనేతే, చున్ద, అరియస్స వినయే సల్లేఖా వుచ్చన్తి. దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారా ఏతే అరియస్స వినయే వుచ్చన్తీ"తి (మ. ని. ౧.౮౨).

సేక్ఖపుథుజ్జనానం సమాపత్తితో వుట్ఠాయ సమాహితేన చిత్తేన విపస్సిస్సామాతి భావయతం విపస్సనాయ పదట్ఠానత్తా అప్పనాసమాధిభావనాపి సమ్బాధే ఓకాసాధిగమనయేన ఉపచారసమాధిభావనాపి **విపస్సనానిసంసా** హోతి. తేనాహ భగవా "సమాధిం, భిక్ఖవే, భావేథ. సమాహితో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు యథాభూతం పజానాతీ"తి (సం. ని. ౩.౫).

యే పన అట్ఠ సమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా అభిఞ్ఞాపాదకం ఝానం సమాపజ్జిత్వా సమాపత్తితో వుట్ఠాయ ఏకోపి హుత్వా బహుధా హోతీతి వుత్తనయా అభిఞ్ఞాయో పత్థేన్తో నిబ్బత్తేన్తి, తేసం సతి సతి ఆయతనే అభిఞ్ఞాపదట్ఠానత్తా అప్పనాసమాధిభావనా **అభిఞ్ఞానిసంసా** హోతి. తేనాహ భగవా – "సో యస్స యస్స అభిఞ్ఞాసచ్ఛికరణీయస్స ధమ్మస్స చిత్తం అభినిన్నామేతి అభిఞ్ఞాసచ్ఛికిరియాయ, తత్ర తత్రేవ సక్ఖిభబ్బతం పాపుణాతి సతి సతి ఆయతనే"తి (మ. ని. ౩.౧౫౮; అ. ని. ౩.౧౦౨).

యే అపరిహీనజ్ఝానా బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తిస్సామాతి బ్రహ్మలోకూపపత్తిం పత్థేన్తా అపత్థయమానా వాపి పుథుజ్జనా సమాధితో న పరిహాయన్తి, తేసం భవవిసేసావహత్తా అప్పనాసమాధిభావనా **భవవిసేసానిసంసా** హోతి. తేనాహ భగవా – "పఠమం ఝానం పరిత్తం భావేత్వా కత్థ ఉపపజ్జన్తి. బ్రహ్మపారిసజ్జానం దేవానం సహబ్యతం ఉపపజ్జన్తీ"తిఆది (విభ. ౧౦౨౪).

ఉపచారసమాధిభావనాపి పన కామావచరసుగతిభవవిసేసం ఆవహతియేవ.

యే పన అరియా అట్ఠ సమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా నిరోధసమాపత్తిం సమాపజ్జిత్వా సత్త దివసాని అచిత్తా హుత్వా దిట్ఠేవ ధమ్మే నిరోధం నిబ్బానం పత్వా సుఖం విహరిస్సామాతి సమాధిం భావేన్తి, తేసం అప్పనాసమాధిభావనా **నిరోధానిసంసా** హోతి. తేనాహ – "సోళసహి ఞాణచరియాహి నవహి సమాధిచరియాహి వసీభావతా పఞ్ఞా నిరోధసమాపత్తియా ఞాణ"న్తి (పటి. మ. ౧.౩౪).

ఏవమయం దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారాది పఞ్చవిధో సమాధిభావనాయ ఆనిసంసో –

"తస్మా నేకానిసంసమ్హి, కిలేసమలసోధనే;
సమాధిభావనాయోగే, నప్పమజ్జేయ్య పణ్డితో"తి.

౩౬౩. ఏత్తావతా చ "సీలే పతిట్ఠాయ నరో సపఞ్ఞో"తి ఇమిస్సా గాథాయ సీలసమాధిపఞ్ఞాముఖేన దేసితే విసుద్ధిమగ్గే **సమాధిపి** పరిదీపితో హోతి.

ఇతి సాధుజనపామోజ్జత్థాయ కతే విసుద్ధిమగ్గే

సమాధినిద్దేసో నామ

ఏకాదసమో పరిచ్ఛేదో.

౩౬౪. పఠమో సీలనిద్దేసో. దుతియో ధుతఙ్గనిద్దేసో;. తతియో కమ్మట్ఠానగ్గహణనిద్దేసో. చతుత్థో పథవీకసిణనిద్దేసో. పఞ్చమో సేసకసిణనిద్దేసో. ఛట్ఠో అసుభనిద్దేసో. సత్తమో ఛఅనుస్సతినిద్దేసో. అట్ఠమో సేసానుస్సతినిద్దేసో. నవమో బ్రహ్మవిహారనిద్దేసో. దసమో ఆరుప్పనిద్దేసో. పటిక్కూలసఞ్ఞాధాతువవత్థానద్వయనిద్దేసో ఏకాదసమోతి.

విసుద్ధిమగ్గస్స పఠమో భాగో నిట్ఠితో.